

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ
ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ**

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

*(17 березня 2016 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

**МИРОВОЙ ОПЫТ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ
ПОЛИЦИИ И ЕГО ВНЕДРЕНИЕ В УКРАИНЕ**

Материалы

Международной научно-практической конференции

*(17 марта 2016 года, Днепрпетровский
государственный университет внутренних дел)*

**WORLD EXPERIENCE OF POLICE TRAINING
AND ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

Theses of the International scientific conference

*(March 17, 2016, the Dnipropetrovs'k
State University of Internal Affairs)*

Дніпропетровськ
«Ліра ЛТД»
2016

ББК 67.9 (4 УКР)
С 24

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 25 лютого 2016 р.)*

С 24 Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 бер. 2016 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. – 556 с.

ISBN 978-966-383-671-3

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції, у якій взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України і зарубіжжя, а також фахівці-практики правоохоронних органів, керівні працівники органів державної влади та місцевого самоврядування. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми освіти та фахової підготовки кадрів поліції в Україні та закордоном.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

канд. юрид. наук **В.А. Глуховець** (*голова*); д-р юрид. наук, проф. **О.М. Обушенко** (*заст. голови*); д-р юрид. наук, проф. **О.Г. Комісаров**; д-р юрид. наук, доц. **Т.П. Мінка**; д-р юрид. наук, проф. **Л.Р. Наливайко**; д-р юрид. наук, проф. **О.В. Негодченко**; д-р юрид. наук, проф. **К.О. Чаплинський**; канд. юрид. наук, проф. **І.Р. Шинкаренко**; канд. юрид. наук **Р.М. Кацуба**; канд. юрид. наук, доц. **С.В. Обшалов**; канд. юрид. наук, доц. **А.О. Рибалкін**; канд. пед. наук, доц. **В.М. Савіщенко**; канд. юрид. наук, доц. **В.І. Сліпченко**; канд. юрид. наук, доц. **О.О. Титаренко** (*відп. секретар*); канд. юрид. наук, доц. **В.В. Шаблистий**.

ISBN 978-966-383-671-3

ББК 67.9 (4 УКР)

© ДДУВС, 2016
© Автори, 2016
© Ліра ЛТД, 2016

ЗМІСТ

Аваков А.Б.

Реформа органів внутрішніх справ як важлива умова
побудови в Україні правової держави 22

Глуховеря В.А.

Міжнародні стандарти та зарубіжний досвід діяльності
патрульної поліції і напрями їх впровадження в Україні 24

Сокуренко В.В.

Національна поліція України як складова сектору безпеки.....28

Середа В.В.

Досвід діяльності підрозділів поліції держави Ізраїль
у налагодженні взаємодії з громадськістю..... 31

Бесчастний В.М.

Пріоритетні напрями розвитку відомчої освіти
на сучасному етапі державотворення..... 34

Чернявський С.С., Василевич В.В.

Основні концепти реформи системи освіти МВС України.....37

Majcher-Ociesa E.

Przygotowanie do zawodu policjanta w Polsce –
edukacja i doskonalenie zawodowe..... 41

Мінка Т.П.

До питання реалізації принципу партнерства в діяльності поліції
відповідно до Закону України «Про Національну поліцію»..... 44

Собакарь А.О.

Від «міліції» до «поліції»:
оцінка ефективності реформування правоохоронного відомства..... 47

Миронюк Р.В.

Окремі питання реформування служби
дільничних інспекторів поліції (шерифів) в Україні
з огляду на зарубіжний досвід..... 50

Юнін О.С. Актуальні питання використання ефективних підходів у підготовці сучасних поліцейських кадрів.....	55
Наливайко Л.Р. Принцип відкритості та прозорості у діяльності національної поліції України	57
Мисливий В.А. Національна поліція України: професійне навчання та освіта	61
Джужа О.М. Постпенітенціарна профілактика рецидивної злочинності в Україні.....	63
Охріменко І.М. Компаративістика у дидактичному проектуванні процесу підготовки поліцейських.....	65
Обушенко О.М. Налагоджена взаємодія поліції та громадськості як запорука правопорядку в регіоні	67
Шамрай В.О. Вплив національних інтересів на формування політики національної безпеки держави.....	70
Боняк В.О. Національне законодавство про поліцію: до питання вдосконалення	73
Обшалов С.В. Попередження злочинів як складова діяльності оперативних підрозділів національної поліції України.....	77
Савіщенко В.М. Професійна правосвідомість у роботі національної поліції України.....	80
Курінний Є.В. Соціальна аморальність як головна перешкода процесу становлення української поліції.....	83

Доненко В.В.

Адміністративне право і поліцейська освіта:
реалії та вектори розвитку..... 86

Шинкаренко І.Р.

Напрями імплементації європейських стандартів
захисту прав людини в законодавчі акти,
що регламентують діяльність кримінальної поліції України.....90

Лень В.В.

Окремі дискусійні питання щодо підготовки
поліцейських в Україні..... 95

Хараберюш І.Ф.

Професійно-технічна підготовка працівників
національної поліції: концептуальні засади..... 98

Барко В.І., Барко В.В., Бондарчук М.Т.

Психологічні аспекти протидії корупції
в діяльності поліцейських національної поліції України..... 100

Проневич О.С.

Змістовно-ціннісна освітня парадигма підготовки
вищого керівного складу німецької поліції 102

Колб О.Г.

Про зміст індивідуального запобігання злочинам..... 104

Марченко О.В.

Комунікативна компетентність поліцейського:
тенденції та напрями розвитку в сучасному просторі освіти..... 106

Пекарчук В.М.

Історичний аспект формування поліції в країнах світу..... 109

Михайлов Р.І.

Провадження елементів дистанційної освіти
у професійне навчання поліцейських кадрів..... 111

Нагачевський С.В.

Міліція реформується в поліцію. Основні нововведення.....113

Костюк В.Л. Підготовка поліцейських у міжнародній правоохоронній академії (ILEA) м. Будапешт (Угорщина).....	115
Коваленко А.В. Питання міжнародно-правової регламентації призначення на посаду поліцейського.....	117
Юсупов В.В. Проблеми адаптації інспекторів-криміналістів в умовах реформування системи МВС України.....	119
Кучук А.М. Верховенство права як принцип діяльності національної поліції.....	122
Стрільців О.М. Міжнародна діяльність з підготовки фахівців для підрозділів з протидії незаконному обігу наркотиків.....	124
Веріго І.М. Моніторинг громадської думки щодо діяльності поліції в умовах реформування системи МВС.....	126
Юрчук О.Ф. Концептуальні засади комунікативної підготовки поліцейського.....	128
Кобзар О.Ф. Актуальні питання ефективності підготовки кадрів для національної поліції.....	130
Крепаков І.О. Запобігання та припинення злочинів підрозділами національної поліції України: теоретичний аспект.....	132
Шатрава С.О. Щодо розуміння принципів управління конфліктами інтересів у діяльності органів національної поліції України.....	134
Шаблистий В.В. Удосконалення кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні.....	136

Титаренко О.О., Мамчур Д.Й.

Шляхи удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності нової поліції в контексті Закону України «Про Національну поліцію»..... 139

Богоніс В.Р.

Актуальні проблеми організації діяльності патрульної служби національної поліції України..... 142

Прокопенко О.Ю.

Важливість кадрового забезпечення органів Міністерства внутрішніх справ України..... 144

Єфімов В.В.

Щодо формування морально-професійної орієнтації курсантів у ВНЗ системи МВС України (ветеранський аспект)..... 147

Золотоноша О.В.

Актуальні питання впровадження світових стандартів у діяльність Національної поліції в Україні 149

Шалгунова С.А.

Типи поліцейських систем та управління ними..... 151

Побережна Н.О.

Професійна іншомовна підготовка за загальноєвропейськими стандартами..... 154

Валєєв Р.Г.

Дистанційні курси у професійній підготовці поліцейських: досвід кафедри цивільного права та процесу..... 156

Грибан В.Г.

Фізіологічні основи фізичної підготовки поліції..... 161

Хрипко Л.В.

Планування навчальних занять як дієві заходи вдосконалення фізичної підготовки студентів за спеціальністю «правоохоронна діяльність»..... 165

Квітка Я.М.

Громадський контроль як неодмінна умова нормального функціонування держави та гарант демократизації поліції..... 167

Куракін О.М.

Особа і держава: особливості взаємної відповідальності
в діяльності органів внутрішніх справ..... 169

Мердова О.М.

Актуальні питання стандартизації процесу
підготовки кадрів поліції в Україні..... 171

Ведмідський О.В.

Застосування норм законодавства Європейського Союзу
щодо протидії незаконному обігу наркотиків
підрозділами національної поліції..... 173

Кравченко І.С.

Принципи рекрутування та відбору кандидатів
на службу в національну поліцію України..... 176

Долгополова М.М.

Окремі питання професійної підготовки поліцейських..... 178

Кириченко О.В.

Підготовка працівників для слідчих та оперативних підрозділів
національної поліції України: сучасний стан проблеми..... 181

Бабанін С.В.

Окремі положення відбору та порядку проходження служби
поліцейськими України та США..... 183

Дараган В.В.

Підвищення кваліфікації працівників департаменту
захисту економіки національної поліції
як умова якісного супроводження процесів державних закупівель..... 186

Захарко А.В.

Окремі питання регламентації повноважень патрульної поліції
щодо виявлення осіб, які вчинили кримінальний проступок..... 188

Білик В.М.

Особливості проведення спеціальної перевірки
щодо кандидатів на службу в поліцію..... 191

Нарижный Ю.А.

Полицейская деонтология в системе подготовки полицейского..... 194

Політова А.С. Протидія корупції в поліції в контексті становлення національної поліції в Україні.....	196
Остапович В.П., Пампура І.І. Особливості професійно-психологічної підготовки поліцейських до дій в екстремальних умовах.....	200
Тулінов В.С. Щодо посилення практичної складової освітнього процесу у відомчих навчальних закладах.....	202
Вітвіцький С.С. Звернення громадян як форма громадського контролю діяльності поліції в Україні.....	204
Грицай І.О. Інтеграція національної поліції у міжнародне співробітництво.....	207
Абламський С.Є. Окремі питання забезпечення органами поліції прав і свобод людини.....	209
Плетенець В.М. Особливості формування у працівників патрульної поліції України навичок ефективної комунікації	212
Рогальська В.В. Проникнення до житла чи іншого володіння особи: проблеми регламентації	214
Царьов О.Д. Сучасний правовий статус поліції.....	216
Завгородній В.А. Практика європейського суду з прав людини щодо обмеження права на свободу та особисту недоторканість в діяльності органів поліції	219
Зимовець А.В. Національна поліція України як складова механізму захисту прав і свобод людини та громадянина.....	222

Каліущенко І.М. Міжнародні стандарти діяльності працівників поліції в умовах надзвичайного стану та воєнних конфліктів	224
Наливайко О.І. Перспективні напрями реформування поліції в Україні.....	227
Нестерцова-Собакарь О.В. Жінка як суб'єкт реалізації правоохоронної функції держави.....	230
Примаченко В.Ф. Заподіяння поліцейським шкоди при затриманні особи, яка вчинила злочин: напрямки вдосконалення вітчизняного законодавства	233
Солдатенко О.А. Професійна підготовка кадрів поліції	236
Степаненко К.В. Попередження поліцією злочинності на регіональному рівні: зарубіжний досвід та його впровадження в Україні.....	239
Царьова І.В. Вплив ЗМІ на формування іміджу поліції.....	242
Ганзицька Т.С. Міжнародні стандарти в системі підготовки персоналу національної поліції.....	244
Телійчук В.Г. Передовий досвід системи підготовки поліцейських патрульних у навчальних закладах поліції зарубіжних країн.....	246
Гринчак М.О. Впровадження концепції партнерських відносин між правоохоронцями та суспільством у систему відомчої освіти МВС	248
Хашев В.Г. Відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням, дією чи бездіяльністю поліцейського: окремі дискусійні аспекти законодавчого врегулювання.....	249

Коваленко Н.В.

Безстроковість призначення на посаду поліцейського:
національний та міжнародний досвід..... 251

Лускатов О.В.

Удосконалення криміналістичної підготовки майбутніх слідчих..... 253

Маркіна Л.Л.

Психологічний супровід професійної підготовки
та професійного зростання правоохоронців..... 255

Шинкаренко І.О.

Напрями удосконалення професійної психологічної
підготовки працівників кримінальної поліції 258

Санакосв Д.Б.

Європейський досвід підготовки оперативних працівників поліції
та можливості його імплементації в Україні..... 261

Дячкін О.П.

Про належне ставлення до суспільної небезпечності265

Перепьолкін С.М.

Поняття міжнародного стандарту правоохоронної діяльності 268

Самотуга А.В.

Деякі аспекти дотримання принципу політичної
нейтральності в діяльності поліції 270

Миронюк С.А.

Окремі підходи щодо реформування
системи органів досудового слідства 273

Пекарський С.П.

Щодо необхідності удосконалення системи підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції..... 276

Grechukhina I.D.

Be a better law enforcement officer: learn foreign languages..... 278

Крашеніннікова Т.В.

Імідж працівника поліції (мовний аспект)..... 280

Лукашенко А.А.

Актуальні питання вдосконалення взаємодії органів
національної поліції із громадянським суспільством..... 282

Сидоренко О.Ю.

Психологічна підготовка поліцейських кадрів
у вищих навчальних закладах системи МВС України..... 284

Нагачевська Ю.С.

Зарубіжний досвід у діяльності
національних поліцейських структур 286

Черненко А.П.

Європейський досвід підготовки поліцейських
та можливість його використання в Україні..... 289

Філіпенко А.С.

Гармонізація українського та європейського законодавства
як необхідна умова забезпечення принципу поваги та дотримання
прав і свобод людини у діяльності національної поліції України..... 292

Полудьонна Н.С.

Зміст самостійної роботи як однієї з форм підготовки
поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах МВС України 294

Лигун Н.В.

Актуальні питання професійно-психологічного відбору
кандидатів на керівні посади в поліції..... 296

Давидова О.В.

Професійна психологічна підготовка кандидатів
на службу в підрозділ швидкого реагування національної поліції..... 298

Дрозд О.Ю.

Організація проходження стажування поліцейськими..... 300

Чумак В.В.

Зарубіжний досвід організації та діяльності антитерористичних
поліцейських підрозділів (на прикладі країн Балтії)..... 302

Котляр Ю.В., Кирієнко Л.А.

Рестандартизація психодіагностичної методики Басса-Дарки
для використання у професійно-психологічному відборі
персоналу МВС..... 305

Ніколов А.С., Брижак А.А.

Деякі аспекти вдосконалення методів навчання слухачів на курсах первинної професійної підготовки працівників патрульної служби..... 307

Підгірний В.І., Рубан К.П.

Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників поліції Великобританії, США, Франції та його впровадження в Україні..... 309

Самбор М.А.

Право на страйк для профспілок працівників поліції: проблемні питання захисту трудових та соціально-економічних прав поліцейських..... 311

Шруб І.В.

Підвищення кваліфікації як одна з основних складових післядипломної освіти поліцейських..... 315

Павлова Н.В.

Впровадження тренінгових форм навчання при підготовці поліцейських у вищих навчальних закладах системи МВС України 318

Круглова О.О.

Завдання поліції: порівняльно-правовий аналіз..... 322

Людвік В.Д.

Вимоги до кандидатів в поліцію: зарубіжний досвід..... 325

Федоровська Н.В.

Особливості відбору кандидатів до спецпідрозділу КОРД..... 327

Березняк В.С.

Роль наставництва у підготовці працівників національної поліції..... 330

Крижна В.В.

Міжнародні стандарти з прав людини в діяльності органів внутрішніх справ України..... 332

Куценко Д.В.

Застосування поліграфа при професійному відборі кандидатів на керівні посади до національної поліції..... 335

Мозоль В.В. Система підготовки поліцейських кадрів у Польщі.....	337
Ботнаренко І.А. До питання взаємодії та координації в підрозділах поліції.....	340
Мігорян Р.Г. Проблемні питання трансформації професійної свідомості в період реформування правоохоронних органів.....	342
Топчій О.В. Педагогічна компонента професійної діяльності поліцейського.....	345
Лускатова Т.О. Забезпечення належного рівня професійної підготовки працівників поліції у період реформ.....	346
Руфанова В.М. Вдосконалення поліцейської діяльності в Україні з урахуванням позитивного досвіду Ізраїлю та Ісландії.....	348
Крижановський О.М. Місце поліції в системі забезпечення економічної безпеки зарубіжних країн	351
Литвинов В.В. Дії працівників поліції щодо забезпечення проведення імунологічної та молекулярно-генетичної експертиз.....	353
Балабан С.М. Значення спеціальної фізичної підготовки у професійній діяльності працівника поліції.....	356
Бідняк Г.С. Особливості огляду документів в діяльності патрульної поліції.....	359
Жбанчик А.В. Щодо питання реформування освітнього процесу у вищих навчальних закладах системи МВС.....	362
Пазюк Н.В. Актуальні питання підготовки кадрового потенціалу національної поліції України.....	365

Шевченко Т.В.

Деякі питання вдосконалення професійної підготовки поліції 367

Гусєва К.А.

Відомча наука в системі Міністерства внутрішніх справ
та сучасне наукознавство 370

Філянїна Л.А.

Взаємодія правоохоронних органів держав
із міжнародними організаціями у боротьбі зі злочинністю 372

Кисельв А.О.

Тактика спілкування поліцейського з особами 374

Кисельов І.О.

Критерії та методи оцінки ефективності діяльності поліції 379

Чепік-Трегубенко О.С.

Взаємодія поліції та інститутів громадянського
суспільства в Україні: теоретико-правовий аспект 381

Межевська Л.В.

Працівники національної поліції України
як учасники трудових правовідносин..... 384

Ластовкін В.А.

Психолого-педагогічні умови формування
фізкультурно-спортивної свідомості майбутніх поліцейських..... 387

Біліченко В.В.

Світовий досвід підготовки кадрів поліції
та його впровадження в Україні..... 390

Надтока О.В.

Досвід формування кадрового корпусу
поліції Франції, Великобританії та США 395

Снісар О.М.

Проблеми організації та діяльності національної поліції
та шляхи їх подолання на сучасному етапі державотворення..... 400

Бахтій О.О.

Шляхи формування позитивного іміджу поліції в Україні..... 402

Лопатинська І.С.

Готовність викладачів до створення емоційно сприятливого середовища у колективі майбутніх поліцейських 403

Nahorna J.A., Tymofiiva K.M.

Language communicative skills as an essential component of law enforcement officers training..... 406

Брижак А.А.

Актуальні проблеми становлення національної поліції України..... 408

Бакутін Є.І.

Світовий досвід в ефективності використання технічних засобів фіксації правопорушень..... 410

Борець Т.О.

Удосконалення кадрового забезпечення національної поліції..... 413

Литвин В.В.

Підготовка поліцейських у відомчих навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ республіки Казахстан 415

Титко А.В.

Удосконалення підготовки поліцейських: проблеми та шляхи вирішення 417

Нестеров Д.І.

Роль індивідуально-виховної роботи у підготовці поліцейських кадрів 419

Зубкова Л.А.

Захист прав та законних інтересів працівників поліції у контексті реформаційних процесів в Україні..... 421

Сеньків О.М.

Правовий досвід підготовки кадрів поліції у світі..... 423

Тарасенко Ю.М.

Досвід підготовки слідчих у Сполучених Штатах Америки..... 425

Дригула О.В.

Особливості залучення Національної гвардії України до заходів, пов'язаних із обмеженням прав і свобод громадян 427

Ліщук Б.В.

Проблемні аспекти ефективного виконання
поліцейськими оперативно-службових завдань
та шляхи їх вирішення на сучасному етапі 429

Мельник Т.Д.

Проблемні питання взаємодії Національної поліції
і громадськості в охороні навколишнього середовища 431

Рівчаченко О.А.

Особливості підготовки в поліції Польщі
фахівців по боротьбі з нарколабораторіями..... 433

Лазарєв В.О.

Окремі питання стосовно першочергових заходів
патрульних поліцейських щодо збереження доказів на місці події..... 435

Супруненко Д.О.

Щодо змісту спеціально-кримінологічного запобігання злочинам 437

Дегонский С.Ю.

Понятіе проходження служби в органах внутрених дел
Республики Беларусь..... 439

Майстренко О.В.

Стратегічне планування як необхідний
інструмент проведення реформи МВС..... 441

Бойко О.П.

Деякі процесуальні повноваження слідчих
та підрозділів карного розшуку органів Національної поліції
під час здійснення взаємодії на досудовому провадженні 443

Чуріков Д.С.

Окремі аспекти удосконалення застосування
спеціальних засобів самооборони працівниками поліції 445

Обушко В.В.

Діяльність національної поліції України в умовах
соціального партнерства: проблеми теорії та практики 448

Касяненко Є.В.

Громадська участь у процесі
підготовки кадрів для Національної поліції 450

Катрич Д.К.

До питання про поняття функцій Національної поліції України..... 453

Коротич І.І.

Використання позитивного досвіду діяльності
центрального антикорупційного бюро Польщі у контексті
боротьби з корупцією підрозділами національної поліції 455

Сомарчук М.В.

Визначення меж кримінальної відповідальності за вбивство
як засіб вдосконалення правового регулювання
діяльності підрозділів національної поліції..... 458

Федотенко А.В.

Напрями формування сучасного правового статусу
оперативно-технічних підрозділів органів національної поліції..... 461

Мороз С.М.

Напрями імплементації стандартів ЄСПЛ
у законодавство України, що регламентує використання
слідчим конфіденційного співробітництва з іншими особами 464

Дячкін М.О.

Про деякі актуальні питання кримінальної відповідальності
за масові заворушення (за ст. 294 КК України)..... 467

Карась О.В.

Використання зарубіжного досвіду в удосконаленні
підготовки кадрів для національної поліції України..... 470

Береза Ю.М.

Досвід США у підготовці поліцейських підрозділів
спеціального призначення..... 473

Лук'яненко Ю.В.

Актуальні питання здійснення поліцейським затримання особи..... 476

Юхно М.О.

Окремі питання забезпечення підрозділами поліції
прав учасників кримінального провадження
відповідно до європейських правових актів..... 478

Касьянчик С.С.

Гражданство как условие принятия лица
на службу в органы внутренних дел..... 480

Дуйловський О.В.

Загальносоціальні заходи профілактики злочинів
серед військовослужбовців Національної гвардії
(внутрішніх військ) МВС України 482

Рашевський С.П.

Міжнародна співпраця України у сфері протидії злочинності..... 485

Гарбузюк К.Г.

Основні положення міжнародного співробітництва
в системі підготовки поліцейських кадрів..... 488

Карпенко Р.В.

Характеристика типових слідчих ситуацій
та програми дій на початковому етапі розслідування
заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми..... 490

Якушкін В.А.

Забезпечення економічної безпеки
поліцейськими структурами в Італії 492

Пищида В.М.

Види публічного майна та забезпечення його охорони
підрозділами національної поліції..... 494

Поклад О.В.

Організаційні форми громадського контролю
за діяльністю поліції в Україні 498

Кутерга М.В.

Значення професійної підготовленості поліцейських кадрів
у забезпеченні безпеки дорожнього руху..... 501

Здоровило І.В.

Шляхи вдосконалення взаємодії підрозділів Національної поліції
з громадянським суспільством у сфері охорони природних ресурсів 503

Ридка А.А.

Підготовка приватних детективів у ВНЗ МОН та МВС України
як кадровий потенціал для служби в національній поліції 506

Царьова І.В., Денисенко Є.М.

Формування позитивного іміджу працівника поліції..... 509

Царьова І.В., Потоцький Д.В.

Світовий досвід підготовки кадрів поліції
та його впровадження в Україні..... 511

Гаркуша А.Г., Форбатюк Я.І.

Деякі проблеми формування позитивного іміджу поліції
в сучасному суспільстві..... 514

Плетенець В.М., Тищенко І.О.

Деякі аспекти формування позитивного іміджу поліції..... 516

Шалгунова С.А., Матвійчук В.Е.

Сучасні причини зниження показників статевих злочинів
у діяльності поліції..... 518

Гаркуша А.Г., Босак А.В.

Окремі питання щодо оптимізації роботи підрозділів
Національної поліції під час здійснення досудового розслідування 522

Бовкун О.П., Южека Р.С.

Захист прав і свобод людини та громадянина
в діяльності національної поліції України..... 524

Черняк Н.П., Михайлова О.Ю.

Закон України «Про Національну поліцію»
та Закон України «Про міліцію»: порівняльна характеристика 526

Соболь О.І., Проданець А.О.

Проблеми моніторингу діяльності патрульної поліції України..... 528

Черняк Н.П., Смірнов Д.Ю.

Деякі особливості підготовки поліцейських
за новим законодавством України..... 530

Гаркуша А.Г., Ткачук В.О.

Окремі аспекти здійснення контролю за діяльністю поліції
щодо забезпечення прав і свобод людини
під час досудового розслідування..... 532

Репан М.І., Лешан Д.М.

Досвід поліції Чехії в протидії домашньому насильству:
виселення з житлового приміщення правопорушника..... 534

Гаркуша А.Г., Чернявський Р.І.

Особливості поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб..... 537

Черняк Н.П., Комель М.Ю.

Деякі питання щодо перспективи удосконалення
підготовки поліцейських в нових умовах
трансформації громадянського суспільства..... 539

Рогальська В.В., Самойленко О.О.

Реалізація засад забезпечення презумпції невинуватості
та доведеності вини у діяльності органів Національної поліції 541

Руфанова В.М., Страшко О.В.

Міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини
та громадянина у практичній діяльності Національної поліції України 543

Завгородня Ю.С., Мазенко Н.А.

Проблеми формування позитивного іміджу поліції
в сучасному суспільстві 546

Сердюк І.А., Гошуляк Ю.Ю.

Інтерпретація поняття «міжнародні стандарти
поліцейської діяльності» в сучасній правовій доктрині 548

Мінка Т.П., Рябчук М.В.

Проблеми застосування окремих
поліцейських превентивних заходів..... 550

Гаркуша В.В.

Законодавче забезпечення діяльності
Національної поліції України 553

Аваков Арсен Борисович
Міністр внутрішніх справ України

РЕФОРМА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПОБУДОВИ В УКРАЇНІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Події останніх років у нашій країні, обраний нею курс на євроінтеграцію, а також аналіз діяльності наявної системи МВС України свідчать про необхідність кардинального перегляду засадничих принципів функціонування однієї з найвизначальніших складових сфери публічного управління – системи органів внутрішніх справ.

Для революційних перетворень склалися усі об'єктивні й суб'єктивні передумови, адже всередині цієї гілки влади за довгі роки утворилася ціла низка непримиренних протиріч, викликаних невмотивовано громіздким апаратом, численними й різноманітними зловживаннями, корумпованістю, непрофесіоналізмом, дублюванням функцій тощо.

Через ті ж причини суспільство втратило довіру, розчарувалося у вітчизняній системі МВС і потребувало корінних змін, адже в її основі мають не просто бути, а ефективно працювати принципи верховенства права, деполітизації і толерантності. Одночасно рівень довіри громадян до міліції максимально сягав лише 3–5 %, а після подій Євромайдану цей показник, за даними Інституту соціології Національної академії наук України, упав до 0,8 % опитаних, при цьому довіра самих працівників міліції до влади традиційно не перевищувала 3 %. Причиною такої тотальної недовіри владних структур одна до одної, як і вкрай низького кредиту довіри населення до правоохоронців, стали системні недоліки в діяльності ОВС.

За роки незалежності міліція не лише не була реформована відповідно до засад демократії і верховенства права, але й перетворилася на інструмент боротьби за політичні та бізнесові інтереси, машину придушення суспільних протестів, джерело корупційних прибутків персоналу правоохоронних відомств. Останні події продемонстрували всі вади існуючої репресивної моделі ОВС, їх повну неспроможність до виконання легітимних функцій в інтересах громадян.

Характерними недоліками тогочасної системи були: дублювання функцій різних підрозділів, що супроводжувалося завищеним відсотком чисельності управлінського персоналу та внутрішньою конкуренцією між департаментами; недосконала та повільна система прийняття управлінських рішень, яка не сприяла гнучкому управлінню підрозділами, ефективному реагуванню на ситуацію та відповідальному ставленню керівників місцевого рівня до виконання своїх обов'язків як менеджерів; суттєвий вплив політичних сил на кадрову політику зазначеного правоохоронного відомства;

хронічне недофінансування МВС, коли цьому озброєному органу виконавчої влади щороку на утримання передбачається фінансування в розмірі лише 40 % річної потреби; край розгалужена система внутрішньої корупції з системою «тарифів», що охопила практично всі сфери діяльності працівників ОВС – від надання відпустки або вихідного до отримання чергового звання, посади чи відомчої відзнаки; – кабінетна робота заради статистики; бюрократизація адміністративних послуг заради отримання незаконних прибутків; закритість системи від суспільства та відстороненість від вирішення проблем громадян; матеріально-технічне оснащення практичних підрозділів за залишковим принципом; необґрунтоване збільшення управлінських апаратів та видатків на їх утримання за рахунок скорочення низової ланки тощо.

Названі проблеми можна розв'язати лише шляхом реформування репресивної моделі органів внутрішніх справ у демократичну модель європейського зразка – демілітаризовану, децентралізовану систему легітимних публічних спеціалізованих служб, захищених від кон'юнктурних політичних впливів, спроможною забезпечити захист прав, свобод і законних інтересів громадян, громадський порядок від протиправних посягань, діючи відповідно до принципів верховенства права, прозорості та підзвітності суспільству та застосовуючи силу (примус) винятково в рамках, визначених законом. Саме така модель взаємовідносин громадянина й держави – в особі одного працівника органів внутрішніх справ чи системи в цілому, десятиліттями з успіхом працює у багатьох країнах світу.

Реформа органів внутрішніх справ, започаткована у 2014 р., відбувається в ситуації, що кардинально відрізняється від умов попередніх спроб реформування з точки зору як можливостей, так і обмежень. Революція гідності створила передумови для реалізації дійсно радикальних змін, які можуть отримати реальну суспільну підтримку, розуміння в лавах ОВС, безпрецедентну міжнародну допомогу. Перші кроки вже зроблені і дають відчутний результат. Лише за першими підсумками роботи патрульної поліції у м. Києві серед громадян суттєво підвищилося відчуття безпеки, 45 % жителів міста відчували поліпшення ситуації з безпекою, серед яких 96 % пов'язують це з новою патрульною поліцією.

Зрозуміло, що на цих проміжних результатах не можна зупинятися, а для цього потрібно забезпечити: – ще більше наближення поліції до громадян; – розвиток сервісних функцій поліції; – підвищення ефективності у всіх сферах взаємовідносин з громадянами; – досягнення високої мобільності та оснащення поліцейських; – оптимізацію видатків, функціональної та штатної структури органів внутрішніх справ; – кардинальну трансформацію критеріїв оцінки роботи поліцейських – з кількісних на якісні; – подальше запровадження у практику груп швидкого реагування патрульної поліції; – широкоформатне впровадження у всіх регіонах програмно-апаратного комплексу аналітичного супроводження

оперативно-розшукової діяльності та підтримки прийняття рішень (RICAS); – імплементацію передового світового досвіду функціонування органів внутрішніх справ європейських країн тощо.

Важливою парадигмою сучасної реформи має стати створення і функціонування якісно нового, побудованого на принципах верховенства права, деполітизації, демілітаризації, децентралізації, підзвітності та прозорості в роботі, тісної взаємодії з населенням та місцевими громадами, професійної підготовки персоналу, правоохоронного сервісу, здатного служити лише суспільству і захищати його права.

Глуховеря Віталій Андрійович

кандидат юридичних наук,
ректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ І НАПРЯМИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Як член Ради Європи, Україна, відповідно до Паризької Хартії для нової Європи від 21 листопада 1990 р., взяла на себе обов'язки приєднатися до міжнародних стандартів у галузі прав людини, створити внутрішньодержавні гарантії їх здійснення, що ґрунтуються на загально визнаних міжнародно-правових гарантіях, закріплених у відповідних міжнародно-правових нормах [1]. Необхідність запровадження єдиних міжнародних стандартів у діяльність поліції зумовлена зростанням рівня транснаціональної організованої злочинності, значними темпами міграції населення у світі, суттєвими відмінностями в національних системах підготовки поліцейських кадрів, а також проблемою забезпечення прав людини в діяльності поліції. Підписання міжнародних угод також обумовлюють у діяльності поліції неухильне дотримання стандартів у сфері захисту прав людини під час реалізації правоохоронних функцій, необхідність реагувати на появу нових видів злочинів і діяти відповідно до міжнародних стандартів прав людини. Тому постає нагальна потреба погодити засади діяльності Національної поліції України зі світовими (зокрема європейськими) стандартами. Ідеться, насамперед, про перехід від карального до соціально-сервісного змісту її діяльності. Нагальним завданням є перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам. Передовим підрозділом Національної поліції, який стоїть на передньому плані протидії правопорушенням та захисту прав і свобод громадян, є патрульна поліція. Створенням підрозділів патрульної поліції закладено перші цеглини будівництва Національної поліції в Україні [2].

Патрульна поліція має формуватися з урахуванням міжнародних стандартів, а саме Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалені Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників Міністрів, відповідно до якої цілями поліції (в першу чергу патрульної поліції) визначено: підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; запобігання та подолання злочинності; надання допомоги і послуг суспільству [2]. Виходячи з даних цілей, Розділ IV Рекомендацій визначає організаційні структури патрульної поліції (Загальні положення): 1) поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслуговувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості; 2) при виконанні поліцейських обов'язків у громадянському суспільстві поліція повинна бути відповідальною перед цивільною владою; 3) поліція та її службовці в уніформі зазвичай повинні бути легко впізнаваними; 4) організація поліції повинна передбачати ефективні заходи для забезпечення чесності та належного виконання своїх обов'язків службовцями поліції, зокрема, щоб гарантувати повагу до основоположних прав і свобод особи, закріплених в Європейській конвенції з прав людини.

У розділі V Рекомендацій визначено керівні принципи діяльності патрульної поліції, відповідно до яких: 1) поліція може застосовувати силу тільки у разі суворої необхідності і тільки в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети; 2) поліція завжди повинна пересвідчуватися у правомірності своїх запланованих дій; 3) поліція повинна виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації; 4) поліція може втручатися у право особи на недоторканність приватного життя тільки у разі суворої необхідності і тільки для досягнення легітимної мети; 5) поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування і безперешкодне користування своїм майном; 6) під час поліцейського втручання персонал поліції повинен зазвичай бути в змозі надати підтвердження свого поліцейського статусу і службове посвідчення.

У більшості країн чисельність патрульних становить 60–75 % особового складу поліцейських органів, що вказує на значущість і широке використання такої служби. Функції патрульних мають широкий спектр застосування: вони вживають профілактичних заходів, запобігають учиненню правопорушень, регулюють та контролюють рух, беруть участь у розшуку злочинців, що втекли з-під варті або переховуються від судових та правоохоронних органів, збирають інформацію, необхідну для інших галузевих служб, надають допомогу громадянам у будь-яких екстремальних ситуаціях.

Працівники патрульної поліції наділені широкими повноваженнями.

Вони мають право офіційно попереджати про недопущення подальшої протиправної поведінки, затримувати правопорушників, проводити обшуки, застосовувати заходи фізичного впливу, використовувати гумові кийки, наручники, вогнепальну зброю, гранати зі сльозогінним газом тощо. Належне технічне супроводження діяльності патрульної поліції в більшості провідних країн світу робить їх роботу ефективною, основним показником ефективності якої є можливість в найбільш короткий термін прибути до місця необхідності надання поліцейських послуг (місця дорожньо-транспортної пригоди, вчинення правопорушення, незаконних масових заходів та ін.). Законодавством більшості цих країн встановлено нормативи прибуття до місця надання поліцейських послуг, і вони складають від 2 до 5 хвилин з моменту отримання інформації про необхідність її надання. Так, наприклад, патруль м. Мюнхена має прибути на ймовірне місце вчинення правопорушення не пізніше 3 хвилин. Для досягнення таких результатів важливе значення мають грамотно (з урахуванням кількості патрульних, особливостей території, пори року, часу доби та інших факторів) розроблені схеми дислокації патрульної служби та раціональний розподіл територій патрулювання. Кордони дільниць патрулювання визначаються так, щоб кожна з них мала приблизно однакові умови та прямокутну конфігурацію. Надається перевага квадрату, що забезпечує коротшу середню відстань між окремими пунктами і надає більше можливостей для зміни маршруту, якщо в цьому виникає необхідність. Розподіл працівників за дільницями залежить від обсягу роботи, яку слід виконати. Відповідно, розмір патрульних дільниць у багатьох містах поступово збільшується в міру віддалення від центру та наближення до околиць, що обумовлено зменшенням чисельності населення на території та кількості вчинених там правопорушень [4, с.12].

Під час розроблення планів дислокації нарядів ураховують постійні і тимчасові фактори, що вирізняють обслуговувану територію: чисельність осілого та транзитного населення, його структуру, расовий і національний склад, вікові характеристики та концентрацію, кількість викликів поліції, засоби, місце та час раніше вчинених злочинів за місяцями, днями тижня та часом доби, місця, що потребують посиленого нагляду (банки, магазини, ресторани, нічні заклади, стадіони та спортивні арени, лісові масиви, пляжі, каменоломні, будівельні майданчики, кінцеві зупинки громадського транспорту тощо). Беруться до уваги й різні дані про відомих поліції осіб, які раніше скоювали злочини, або схильних до вчинення протиправних дій розшукуваних осіб, що переховуються від судових і правоохоронних органів, викрадене майно, зниклих безвісти тощо. Особливо враховується чисельність і професійна кваліфікація персоналу, призначеного нести патрульну службу, та виявлений шляхом опитування та аналізу практики ступінь довіри жителів до поліції, а також упевненість у її можливостях, що впливає на частоту та характер наданих населенням повідомлень. При цьому сили та засоби групуються так, щоб сконцентрувати їх у місцях підвищеного ризику у найнебезпечні-

ший час, мати можливість маневрувати ними, максимально використовувати персонал залежно від обставин, наявності надзвичайної ситуації і одночасно створювати враження тотальної й постійної присутності поліції.

У США, Канаді, Японії, країнах Західної Європи застосовується трьох-змінний графік патрулювання поліції, в середньому по вісім годин протягом доби, але нічна зміна не може перевищувати шести годин, оскільки пильність поліцейського в цей час з урахуванням біометричного ритму стає меншою. В даних країнах найпоширенішими є такі види патрулів: піше патрулювання, авто-, мото-, авіа-, водні патрулі, кінне, велосипедне патрулювання і навіть патрулювання на повітряних кулях, наприклад, у Шотландії [5, с. 86]. У багатьох державах широко практикується «активний» метод патрулювання. Він полягає в тому, що в разі вчинення на території обслуговування будь-яких небезпечних злочинів поліцейські ведуть таємне та відкрите спостереження за особами, що раніше вчинювали аналогічні злочини, а також за місцями, де вони можуть з'явитися. Світова практика діяльності патрульної поліції вказує на існування змішаних патрулів, які складаються зі штатних поліцейських та представників громадськості, особливо для відпрацювання значних територій під час введення спеціальних режимів перевірки транспортних засобів чи документів у осіб, наприклад, при вчиненні резонансних злочинів.

Великою перевагою в забезпеченні публічної безпеки патрульною поліцією є застосування технічних засобів відеоспостереження. Так, наприклад, у Лондоні за публічним порядком на вулицях, у будівлях, на транспорті ведуть спостереження більше 500 тис. відеокамер. При цьому уся відеоінформація від них надходить до потужного інформаційного центру поліції, обладнаного більш ніж 50 моніторами, що знаходяться в одному приміщенні. Інформація, яка надходить на монітори, ретельно аналізується фахівцями у сфері публічної безпеки за допомогою ІТ-спеціалістів. За рішенням фахівця ІТ-спеціаліст збільшує картинку відеонагляду, робить її запис, а фахівець приймає рішення щодо необхідності направлення до даного місця певного виду мобільного патруля поліції, який технічно може прибути на це місце не більше ніж за 3 хвилини після отримання інформації [6]. Отже, в місцях зосередження камер відеоспостереження за публічним порядком локалізація сил та засобів патрульної поліції зменшується.

Таким чином, структурна побудова підрозділів патрульної поліції повинна здійснюватися з урахуванням вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду та зі збереженням і удосконаленням апробованих ефективних вітчизняних практик використання сил та засобів, що використовувалися міліцією під час охорони громадського порядку. Ця структура має відповідати загальносвітовому стандарту ефективності діяльності патрульної служби – системного, науково обґрунтованого розташування сил та використання засобів охорони публічного порядку, при якому кожен громадянин мав впевненість у своїй безпеці, а показником успішності такої діяльності є низький рівень злочинності та задоволення громадськості діяльністю поліції.

1. Паризька хартія для нової Європи ОБСЄ; Хартія, Міжнародний документ від 21.11.1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_058
2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
3. Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалені Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників Міністрів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Центру політико-правових реформ - <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
4. Гостев В.В. Організаційно-правові форми забезпечення громадської безпеки органами Національної поліції : автореф. дис. ... к.ю.н. : спец. 12.00.07. – К., 2005.
5. Матюхіна Н. П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління : монографія / Н. П. Матюхіна ; за ред. О. М. Бандурки. – Х., 2001.
6. Лондон «за стеклом» // Газета «ЗАГРАНИЦА». – № 23 (334). – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zagranitsa.info/article.php?new=334&idart=3349>.

Сокуренко Валерій Васильович
кандидат юридичних наук, доцент,
ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛADOVA СЕКТОРА БЕЗПЕКИ

Здобутки Революції гідності раз і назавжди закріпили європейський вибір Українського народу та відкрили нові можливості для побудови якісної системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії. Водночас протягом останніх років поширилися негативні тенденції у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі, які пов'язані насамперед із військовою агресією на територіях Луганської та Донецької областей, анексією Криму, розв'язанням інформаційної війни проти демократичних здобутків громадянського суспільства та роботою закордонних спецслужб щодо дестабілізації внутрішньої ситуації в державі.

Відповідно до Стратегії національної безпеки України [1] реформа Міністерства внутрішніх справ України має забезпечити максимально доцільну консолідацію правоохоронної діяльності у сфері його відповідальності, позбавлення невластивих контрольних і дозвільних функцій, підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів, трансформацію у цивільний центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах правоохоронної діяльності, захисту державного кордону, міграційної діяльності та цивільного захисту. Національна ж поліція як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовуватиметься через Міністра внутрішніх справ України, виконуватиме функції у сферах протидії злочинності, зокрема організованих, та забезпечення гро-

мадського порядку [1].

Враховуючи вказані положення можна впевнено стверджувати, що із прийняттям 2 липня 2015 року Закону України «Про Національну поліцію» вона отримала належний правовий статус як суб'єкта забезпечення внутрішньої безпеки держави, що, у свою чергу, дозволяє розглядати її як елемент загальнонаціонального сектору безпеки.

Відповідно до положень чинного законодавства Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Згідно із зазначеними завданнями та з метою забезпечення публічної безпеки в державі поліція, зокрема:

вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ;

здійснює контроль у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

сприяє забезпеченню, відповідно до закону, правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості [2].

Вважаємо доцільним звернути увагу й на діяльність окремих підрозділів Національної поліції України, які мають відповідні повноваження щодо забезпечення економічної та інформаційної безпеки нашої держави в рамках виконання пріоритетних завдань, визначених Стратегією національної безпеки України [1]. Ідеться про Департамент захисту економіки Національної поліції України та Департамент кіберполіції, які були утворені як міжрегіональні територіальні органи Національної поліції, що є юридичними особами публічного права.

До основних завдань Департамент захисту економіки Національної поліції України в сфері забезпечення економічної безпеки держави віднесено такі повноваження:

участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності; виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки, у

тому числі вчинених суспільно-небезпечними організованими групами та злочинними організаціями, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах;

боротьба з корупцією у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави, та серед посадових осіб органів державної влади і самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

установлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення [1; 3].

Департамент кіберполіції з метою забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів:

бере участь у створенні системи забезпечення кібербезпеки та розвитку мережі реагування на комп'ютерні надзвичайні події (CERT);

здійснює моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання кіберзагрозам і їх нейтралізації;

забезпечує захищеність об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів від кібератак;

у межах своїх повноважень уживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо викриття причин і умов, які призводять до вчинення кримінальних правопорушень у сфері протидії кіберзлочинності;

уживає передбачених чинним законодавством заходів зі збирання й узагальнення інформації стосовно об'єктів, у тому числі об'єктів сфери телекомунікацій, інтернет-послуг, банківських установ і платіжних систем з метою попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень тощо [4].

На підставі проведеного аналізу повноважень Національної поліції як складової сектору безпеки маємо зробити відповідні висновки та узагальнення:

Проблеми функціонування сектору безпеки нашої держави та напрями його реформування мають складати особливий інтерес не тільки для органів влади, а й для суспільства загалом, враховуючи актуальність сучасних загроз, які постають перед державою.

Державна складова сектору безпеки України включає ланку стратегічного управління і виконавчу ланку. Ланку стратегічного управління становлять Верховна Рада України, Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, а виконавча ланка включає інші уповноважені державні органи до яких, зокрема, входить й Національна поліція України як центральний орган виконавчої влади, що має пріоритетними завданнями охорону прав і свобод громадян, а також забезпечення публічної безпеки та порядку.

Окрім забезпечення публічної безпеки в державі окремі органи та підрозділи Національної поліції України здійснюють повноваження щодо забезпечення економічної та інформаційної безпеки держави, які є складовою національної безпеки України.

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 26.05.2015 р., № 287/2015. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII // ВВР. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

3. Департамент кіберполіції Національної поліції України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної поліції України. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1816252>.

4. Департамент захисту економіки Національної поліції України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної поліції України. – Режим доступу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1813727>.

Середа Валерій В'ячеславович,
доктор юридичних наук, доцент,
ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ,

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ДЕРЖАВИ ІЗРАЇЛЬ У НАЛАГОДЖЕННІ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Однією зі сфер функціонування держави Україна, в якій започатковано і надалі адаптується до національних умов зарубіжний досвід, є діяльність правоохоронних органів. Ця ситуація зумовлена не так потребою зміни самої правоохоронної системи, як нагальною необхідністю забезпечення безпеки громадян. Особливо гостро це питання постає в умовах уже майже дворічної антитерористичної операції на південному сході України. Серед переліку держав для порівняльного дослідження обрано Державу Ізраїль, де досвід протидії терористичним загрозам налічує понад п'ятдесят років. Упродовж усього часу в цій державі саме поліцейські першими протистоять терористам, знешкоджують надзвичайні ситуації і спрацьовують на локалізацію конфліктів, що, однозначно, формує їх певний імідж серед громадян, які, спостерігаючи готовність правоохоронців зберігати правопорядок у суспільстві, готові їм допомагати в цьому.

Наведемо декілька чинників, що сприяють формуванню позитивного уявлення про поліцейського Держави Ізраїль, а відтак і прояву високого рівня довіри до нього цивільного населення. До речі, статистика свідчить, що показник довіри ізраїльтян до поліцейських становить 83% (для порівняння: під час проведення опитування у жовтні 2015 р. в Україні рівень довіри до новоствореної патрульної поліції становив 52%, а до працівників міліції – 22%).

Серед таких іміджетворчих чинників особливу увагу слід звернути передусім на систему підготовки поліцейських, що здійснює Національна академія поліції Держави Ізраїль у місті Бейт Шемеш (Beit Shemesh). Навчаль-

ний процес в академії забезпечують 250 атестованих працівників як з теоретико-правничих, так і з тактико-спеціальних дисциплін. Це єдиний навчальний заклад, який був створений у 2014 році та об'єднав 22 різні установи, що діяли до цього. Мова про об'єднання навчальних закладів, що готують міліціонерів, не так давно велася й в Україні. Однак об'єктивні обставини демонструють потребу у збереженні декількох освітніх установ. Скажімо, якщо для Ізраїлю, населення якого налічує 8 млн. осіб, що проживають на території загальною площею 20,7 тис. квадратних кілометрів, достатньо одного поліцейського ВНЗ для щорічного поповнення 30-тисячної поліції, то Україні з населенням майже 43 млн. осіб і загальною площею понад 603 тис. квадратних кілометрів потрібні, принаймні, чотири таких заклади, щоб забезпечити підготовку професіоналів-поліцейських, чисельність яких наприкінці 2015 року скоротили з 261 тисячі до 130 тисяч осіб, що відповідає середньому європейському показникові (300 поліцейських на 100 тис. населення). Хоча за аналогією з Ізраїлем ця цифра мала б дорівнювати 150 тис. (але в Ізраїлі співвідношення поліцейських до кількості населення на чверть перевищує середній європейський показник, тобто на 6 тис.).

До того ж, в Ізраїлі на проведення таких змін держава виділила 5 млрд. доларів, тоді як в Україні на кількісному скороченні відомчої освіти будували серйозну економію державного бюджету.

Зараз в Ізраїльській поліцейській академії навчається 2200 курсантів, 1200 з яких перебувають на казарменому режимі. Ті, хто бажають стати поліцейськими, мають здобути атестат зрілості (закінчена середня освіта зі складанням відповідних екзаменів) і пройти комплекс перевірок на придатність працювати в особливих умовах. На відміну від абітурієнтів вищих навчальних закладів МВС України всі кандидати в поліцейські Держави Ізраїль повинні пройти строкову службу в армії (призовниками є особи як чоловічої, так і жіночої статі) або 24-тижневі курси в поліції. У разі успішного відбору абітурієнт бере участь у курсі молодого бійця, що триває місяць. Після його успішного закінчення кандидата приймають на роботу у поліцейський підрозділ, який оформляв його справу, та направляють до Академії на піврічне базове навчання. Цей період вже зараховується як поліцейський стаж, а курсант отримує повноцінну заробітну плату поліцейського. Таким чином держава заохочує спеціалістів з різних галузей (віком від 18 років без жодних обмежень у верхній межі) служити в органах поліції.

Здебільшого навчання успішно завершують лише 80% курсантів, після чого вони несуть службу в тих підрозділах, які їх направляли, або продовжують навчання для здобуття спеціальності оперативного працівника, що триває до дев'яти місяців. Вдале завершення останнього курсу надає можливість працівникові поліції пройти черговий курс тривалістю 7 місяців, після якого йому присвоюється офіцерське звання.

Ті, хто вже служить, щорічно за власною ініціативою та за підтримки керівництва можуть бути скеровані до навчального закладу для проходження

двотижневих курсів підвищення кваліфікації, успішне завершення яких підтверджується складанням заліку. Мотиваційною складовою проходження вказаних курсів є підвищення розміру заробітної плати.

Не менш вагомим чинником добросовісного виконання працівниками поліції своїх службових обов'язків є значне фінансово-матеріальне забезпечення. Середня зарплата поліцейського Держави Ізраїль становить 5 тис. американських доларів, а під час відпустки додатково виділяється матеріальна допомога на оздоровлення у розмірі 1 тис. \$ (до слова: споживчий кошик на особу на рік – 1,3 тис. доларів). Крім того, один раз на 5 років, як заохочення до продовження служби, працівник поліції за бездоганну службу має право отримати винагороду в розмірі 50 тис. доларів. Таким чином держава стримує вже кваліфікованих працівників від звільнення з органів поліції.

Для забезпечення належного зовнішнього вигляду міністерство щорічно виділяє кожному поліцейському приблизно 200 доларів на оновлення форменого одягу та 300 доларів на закупівлю цивільного одягу для нього та членів його сім'ї. У зв'язку із постійною загрозою життю та здоров'ю поліцейського держава сплачує йому третю частину медичного страхування та повну вартість путівки в санаторно-курортний заклад. Існує низка інших видів соціальної допомоги, наприклад пільги в оплаті комунальних послуг, дитячого садочку тощо.

Неабияке значення у формуванні високого рівня довіри громадян до працівників поліції має розвинутий інститут співробітництва з волонтерами. Ті, хто бажає допомагати суспільству, мають можливість записатись у добровольчі підрозділи за 14 напрямками, наприклад: допомога людям похилого віку, робота в закладах надання швидкої медичної допомоги, сприяння у проведенні рятувальних операцій під час надзвичайних ситуацій (природних катаклізмів, терактів, нещасних випадків), забезпечення охорони громадського порядку тощо.

Бути волонтером у підрозділах поліції має право особа, що досягла 16-річного віку та заповнила відповідний бланк, у якому зазначаються рівень фізичних здібностей, умінь та навичок, стан здоров'я, а також мотивація до співпраці з поліцією. Перевірка даних триває три місяці, після чого, за умови успішного проходження конкурсу, кандидат відвідує дводенні курси по 8 годин. Набувши статусу волонтера, особа отримує жилет з написом «Громадська поліція». Особа виконує завдання підрозділу, до якого її прикріплено: патрулювання вулиць; перевірка документів у підозрілих осіб; їх привід у підрозділи поліції; складання протоколів під час порушення правил дорожнього руху (для інформації: за непристібнутий пасок безпеки штраф становить майже 200 доларів, а за спілкування мобільним телефоном під час керування автотранспортом – 300 доларів).

Таким чином у процесі спільної діяльності з цивільними особами забезпечується прозорість функціонування органів поліції, що обмежує випадки корупційних діянь. Крім того, враховуючи необхідність та

ефективність провадження окресленої спільної роботи, з 17 років добровольцю видається зброя, а після досягнення 8-річного водійського стажу надається службовий автотранспорт. Виконувати функції волонтера дозволено до досягнення особою 70-річного віку (при цьому після 60 років доброволець зобов'язаний один раз на рік проходити медичний огляд).

Підтвердженням усвідомлення добровольцями необхідності допомагати поліції в охороні громадського порядку є відсутність жодних різновидів оплати за волонтерство та жорсткий відбір бажаючих, лише 50% з яких успішно проходять конкурс.

Слід зауважити, що причини успіху в забезпеченні громадського порядку і протистоянні неправомірним проявам переважно криються в національній культурі та традиційному способі життя суспільства. В контексті порушеної проблематики йдеться не про типове копіювання в Україні досвіду зарубіжних держав, а запозичення тих елементів, які сприятимуть ефективному захисту населення від протиправних посягань з урахуванням вітчизняних особливостей економічного і соціального розвитку, характеристик злочинності, історичного досвіду, правових традицій, особливостей національної психології. А саме у цьому полягає успіх співпраці охоронців правопорядку з громадськістю.

Бесчастний Віктор Миколайович,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений юрист України,
ректор Донецького юридичного
інституту МВС України

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, що сьогодні триває, не може не позначитися на системі відомчої освіти, оскільки положення Стратегії розвитку органів внутрішніх справ передбачають зміни у системі підготовки фахівців для правоохоронних органів. Так, система освіти МВС має бути побудована за ступеневим принципом та спрямована переважно на надання початкового рівня знань з орієнтацією на набуття професійно важливих умінь, навичок та дій у конкретних ситуаціях, підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти.

Крім того, певні зміни у діяльності вищих навчальних закладів, у тому числі і відомчих, обумовлені прийняттям у 2014 році Закону України «Про вищу освіту». Слід зазначити, що в ньому вперше визначено статус військових навчальних закладів як закладів з особливими умовами навчання. До цієї категорії віднесені і вищі навчальні заклади системи МВС України.

Необхідно зазначити, що процес підготовки кадрів для Національної поліції України має свої особливості, що обумовлюються специфічним методологічним підходом, заснованим на врахуванні ролі держави у визначенні якості спеціалістів, професійна діяльність яких реалізується в цій структурі.

Враховуючи зміни чинного законодавства та організаційні заходи, передбачені програмними документами щодо реформування системи МВС України, цілком очевидним є перегляд певних напрямків діяльності навчальних закладів з особливими умовами навчання, вироблення концептуальних положень щодо удосконалення освітнього процесу відомчих навчальних закладів, впровадження додаткових заходів у цьому напрямі, у тому числі з урахуванням позитивного вітчизняного і зарубіжного досвіду.

З метою оптимізації існуючої системи підготовки кадрів поліції, наближення її до потреб практики в умовах реформування системи МВС України, забезпечення професіоналізації підготовки кадрів, наближення до умов сучасного розвитку суспільства вважаємо за необхідне визначити такі основні напрямки діяльності вищих навчальних закладів з особливими умовами навчання:

у навчально-методичній діяльності:

- враховуючи євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, які пов'язані з імплементацією у вітчизняну правову систему передових міжнародних норм та стандартів, особливого значення набувають питання впровадження у національну систему відомчої освіти положень загальноєвропейської системи професійної поліцейської освіти, яка ґрунтується на пріоритеті при навчанні поліцейських питань забезпечення і дотримання прав і свобод людини, впровадження поліцейської науки в практику щоденної роботи правоохоронних органів. З цією метою необхідним є розроблення та закріплення нових форм співпраці з міжнародними організаціями, навчальними закладами, науковими та поліцейськими установами іноземних держав щодо подальшого впровадження у діяльність кадрових підрозділів, навчальний процес та науково-дослідну діяльність ВНЗ МВС України досвіду їх роботи. Нагальною є потреба затвердження комплексних відомчих програм впровадження передового досвіду правоохоронних органів інших держав у практику підготовки вітчизняних правоохоронців. Необхідною є організація систематичного видання за результатами міжнародної співпраці навчально-методичних матеріалів, в яких висвітлювався б досвід боротьби зі злочинністю, форми та механізми взаємодії підрозділів МВС і правоохоронних органів інших держав, підготовки кадрів та підвищення їх кваліфікації. Вирішення цих проблем дозволило б розширити межі міжнародної співпраці, сприяло б активному вивченню та застосуванню передового зарубіжного досвіду, впровадженню європейських стандартів у підготовку кадрів для правоохоронної діяльності;

- в умовах реформування набуває особливої необхідності проведення моніторингу навчальних дисциплін практичної спрямованості на предмет їх відповідності чинним і прийнятим найближчим часом нормативно-правовим актам та організаційним структурним змінам, що відбуваються. Крім того, є

необхідним здійснення аналізу програм підготовки фахівців нового формату, розроблених Міністерством внутрішніх справ України, та впровадження їх положень через внесення відповідних змін до навчальних планів, відпрацювання типових програм з кожного із предметів залежно від рівнів підготовки чи спеціалізації. З огляду на це вкрай важливою є уніфікація відомчої освіти, що передбачає розробку державних стандартів у цій сфері;

- доцільним є розгляд питань щодо впровадження спеціальних навчальних курсів за вибором осіб, які навчаються, що дозволить зазначеним особам самостійно виявляти майбутню професійну орієнтацію, а також поглиблено вивчати навчальні дисципліни, що їх цікавлять. Поглиблене вивчення навчальних дисциплін дозволить сформувати нові навчальні підгрупи, що дозволить особам, які навчаються, по-новому позиціонувати себе в освітньому процесі, розширити наукову ерудицію, надасть можливість проявити себе в межах наукових дискусій, набути навичок наукових досліджень;

- з розвитком комп'ютерних технологій актуалізуються питання впровадження дистанційного навчання як у процесі підготовки поліцейських кадрів, так і в межах післядипломної освіти;

- посилення практичної складової в освітньому процесі відомчих навчальних закладів. Система підготовки поліцейських кадрів повинна бути перебудована з урахуванням практичних завдань поліцейської діяльності, найбільш повно враховувати їх специфіку та особливості сучасного етапу державотворення;

- спрямування зусиль на напрацювання досвіду використання інноваційних освітніх технологій в освітньому процесі;

у науково-дослідній діяльності:

- потребують уточнення Пріоритетні напрями наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років у напрямі передбачення проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та наукової діяльності з урахуванням потреб Національної поліції України;

- підготовка наукових досліджень, присвячених аналізу нових нормативно-правових актів, моніторингу діяльності створених практичних підрозділів, загальним проблемам реформування системи МВС України, визначених у Стратегії розвитку органів внутрішніх справ, а також досліджень, присвячених вивченню позитивного зарубіжного досвіду підготовки кадрів поліції та можливості його впровадження в Україні;

- наполегливий і цілеспрямований розвиток ефективних форм взаємодії вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ системи МВС України з навчальними закладами, науковими установами іноземних держав, які займаються науковим забезпеченням правоохоронної діяльності, розробкою ефективних форм і методів протидії міжнародному криміналу. Серед них: участь представників вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ в міжнародних наукових заходах та програмах; направлення науко-

во-педагогічних працівників, курсантів і слухачів на навчання і стажування до іноземних навчальних закладів та підрозділів правоохоронних органів з метою ознайомлення їх з практичною діяльністю, системою підготовки і перепідготовки фахівців у різних країнах; публікація результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт науково-педагогічних працівників навчальних закладів у наукових виданнях інших держав;

у соціально-гуманітарній діяльності:

- впровадження у систему професійної поліцейської освіти концепції особистісно орієнтованого навчання, спрямованої на досягнення загальної мети – формування у майбутніх фахівців емоційно-особистісного ставлення до оточуючої дійсності і локальних цілей формування в процесі навчання творчих особистостей з урахуванням своєрідності кожного з них, їх індивідуальних цілей і життєвих пріоритетів;

- впровадження і розповсюдження Європейського кодексу поліцейської етики, а також стандартизації педагогічної діяльності у відомчих навчальних закладах щодо навчання поліцейської етики на загальноєвропейському рівні;

- розповсюдження досвіду використання психотренінгових технологій в підготовці фахівців для подальшої служби в органах Національної поліції України з урахуванням особливості діяльності підрозділів, для яких вони готуються, та їх посад.

Враховуючи важливість запровадження позитивного зарубіжного досвіду професійної підготовки поліцейських кадрів, необхідно зазначити, що цей процес потребує ґрунтовного всебічного аналізу і вироблення конкретних заходів, обрання засобів та методів їх реалізації з урахуванням національного менталітету, вітчизняного передового досвіду і педагогічних традицій, визначення актуальності його впровадження в конкретній ситуації, відповідності його стратегії розвитку органів внутрішніх справ.

Чернявський Сергій Сергійович,
доктор юридичних наук, професор,
проректор

Василевич Віталій Вацлавович,
кандидат юридичних наук, професор,
учений секретар Вченої ради

(Національна академія внутрішніх справ)

ОСНОВНІ КОНЦЕПТИ РЕФОРМИ СИСТЕМИ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Процеси реформування системи МВС України як цивільного органу європейського зразка, а також потреби формування Національної поліції як центрального органу виконавчої влади, який, відповідно до ст. 1 Закону

України «Про Національну поліцію», служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, вимагають сьогодні розробки та запровадження концептуальних положень реформування галузевої освіти, які, на наше переконання, мають полягати у такому:

1. Реформа практичних підрозділів Національної поліції та інших правоохоронних органів об'єктивно передбачає запровадження принципово **нової моделі відомчої системи освіти**, в межах якої формується та удосконалюється кадровий потенціал відповідних служб.

2. Розроблення концепції реформування системи освіти МВС передбачає формулювання об'єктивно **важливих інноваційних завдань загального та прикладного характеру за такими блоками:**

2.1) конкретні моделі відомчої освіти для підрозділів Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державної міграційної служби мають формуватися на основі **кращих міжнародних практик**, звертаючи особливу увагу на досвід країн, які пройшли процес трансформації силових структур від радянського до європейського зразка;

2.2) визначення, з урахуванням вимог положень «Про Міністерство внутрішніх справ України», «Про Національну поліцію», за якими передбачається заміщення посад в оновленій структурі МВС фахівцями відповідного рівня освіти, **прогнозованих кількісних потреб органів і підрозділів** (від територіального відділу поліції і вище – до служб МВС) у кадрах за рівнем освіти та спеціалізації та формування на цій основі прогнозованого (принаймні на кілька років) **державного замовлення** на підготовку і підвищення кваліфікації персоналу;

2.3) розробка системи та структури освітньої моделі, відповідності її елементів рівням (ступеням) вищої освіти, основного (цільового) призначення кожного **типу навчального закладу у системі відомчої освіти** відповідно до напрямів та спеціальностей (спеціалізацій), потреб кадрового забезпечення по службах і регіонах, вимог до кандидатів на навчання (освітній та професійний рівні, віковий ценз, фізична і психологічна готовність), порядку підпорядкування та взаємодії навчальних закладів у межах системи МВС.

3. Вирішення завдань реформування відомчої освіти МВС потребує урахування досвіду **організації та функціонування національних поліцейських систем інших європейських країн та США.**

Під впливом різноманітних чинників у зарубіжних країнах склалися різні системи поліцейської освіти. Зокрема, виокремлюються нетотожні американська та європейська моделі.

Для **американської моделі** характерним є здійснення через навчальні заклади лише спеціальної професійної підготовки поліцейських. Така освіта не визнається на рівні дипломованої освіти, яка в США надається виключно цивільними навчальними закладами.

Натомість **європейська модель** орієнтує на створення власних відомчих освітніх систем, що поєднують як поліцейську, так і загальну юридичну освіту. Іноді відбувається поєднання ознак як європейських, так і американської моделей (Хорватія, Угорщина та ін.).

Якщо до кінця 1980-х років соціалістичні країни і країни народної демократії копіювали радянську освітню модель професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ, то нині вони здебільшого орієнтовані на Захід і використовують переважно німецьку або американську моделі (країни Східної Європи, Балтії, Грузія).

4. Як поліцейська освіта, так і поліцейська підготовка в країнах Європи та США мають **трирівневу побудову**, при якій по-різному здійснюються взаємодія та інтеграція з цивільними національними освітніми системами.

Реалізація зазначеної моделі в системі МВС України з урахуванням вимог Закону України «Про вищу освіту» та інших законодавчих актів може здійснюватися за такими напрямками:

<p>Трирівнева модель підготовки поліцейських у країнах Європи</p>	<p>→ Напрями реалізації зазначеної моделі в системі МВС відповідно до Закону України «Про вищу освіту», інших законодавчих актів</p>
<p>ПЕРШИЙ РІВЕНЬ (базова підготовка з присвоєнням кваліфікації «поліцейський»)</p>	<p>→ ПОЧАТКОВА ПЕРВИННА ПІДГОТОВКА (СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ) У ПРОФЕСІЙНИХ УЧИЛИЩАХ (ШКОЛАХ) ПОЛІЦІЇ, які знаходяться в складі ЦОВВ</p>
<p>ДРУГИЙ РІВЕНЬ (спеціалізована підготовка керівного складу поліції середньої ланки)</p>	<p>→ ПІДГОТОВКА, ПЕРЕПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СЕРЕДЬОГО КЕРІВНОГО СКЛАДУ У ВНЗ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ (ІНСТИТУТАХ), у складі МВС України</p>
<p>ТРЕТІЙ РІВЕНЬ (підготовка управлінських кадрів вищого керівного складу поліції)</p>	<p>→ ПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИЩОГО КЕРІВНОГО СКЛАДУ В БАГАТОПРОФІЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ у складі МВС України</p>

5. Принципове значення збереження відомчої системи освіти МВС України для підготовки кадрів для підрозділів Національної поліції та Національної гвардії полягає в тому, що:

5.1) відомчу систему освіти визнано невід'ємною частиною державної освітньої системи. Міністерством внутрішніх справ та відомчими навчальними закладами розроблено ефективний механізм співпраці з МОН України з усіх питань реалізації державної політики в освітянській галузі;

5.2) за досить короткий час існування відомчої системи освіти вона **довела свою спроможність готувати фахівців вищої кваліфікації** з урахуванням потреб практики, інтересів конкретних служб, а також належним чином визначених кваліфікаційних вимог до конкретних категорій персоналу;

5.3) первинна професійна підготовка, підготовка у ВНЗ зі специфічними умовами навчання та післядипломна освіта – взаємопов'язані складові **професійного навчання персоналу, поєднання яких у єдиній системі відомчої освіти – обов'язковий чинник реалізації кадрової функції** будь-якої соціальної системи, у тому числі й багатофункціональної системи МВС, що закріплено у ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію»;

5.4) МВС може здійснювати підготовку фахівців різних освітніх рівнів, напрямів підготовки та спеціалізацій для власних потреб, починаючи з відбору на навчання у відомчі заклади та закінчуючи призначенням на відповідні посади в системі Національної поліції (необхідною умовою просування по службі вважається проходження поліцейським профільної підготовки або підвищення кваліфікації у відомчих навчальних закладах);

5.5) перебування навчальних закладів у структурі МВС дозволяє їм належним чином **взаємодіяти із замовниками** (практичними підрозділами), отримувати від них консультативну та експертну допомогу, практичні розробки та аналітичні матеріали для лабораторних і семінарських занять, а також залучати висококваліфікованих фахівців як викладачів і тренерів;

5.6) реалізуються **принципи стабільності й наступності** у кадровому призначенні поліцейських усіх посадових категорій, рівнів підготовки і спеціалізацій (патрульна поліція, кримінальна поліція, слідство, служба діяльничних інспекторів, експертна служба), поступового нарощування і ускладнення знань, умінь, навичок у міру просування по службі та необхідності реагування на умови службової діяльності;

5.7) в умовах **постійного некомплекту органів Національної поліції, значної плінності їх кадрів** (наприклад, за 2013-2014 рр. звільнено 98% до кількості призначених слідчих) цивільні навчальні заклади об'єктивно не зможуть задовольнити потреби служб у кадрах необхідного напряму підготовки, рівня освіти та спеціалізації (у 2014 році на службу до слідчих підрозділів прийнято 295 цивільних осіб, з яких закріпилися менше чверті);

5.8) цивільні навчальні заклади не враховують специфіку підготовки поліцейських, їх **освітні програми відірвані від особливостей поліцейської діяльності**, не включають низки необхідних для майбутнього правоохоронця дисциплін, зокрема кримінального, аналітичного, оперативно-розшукового й

тактико-спеціального спрямування;

5.9) особи з числа **цивільної молоді з моменту зарахування до відомчих вишів знаходяться на службі в Національній поліції та Національній гвардії**, а відтак:

– приймають присягу;

– перебуваючи на казарменому положенні протягом перших курсів знаходяться під керуванням і контролем командирів, що дозволяє уберегти молодь від різних негативних соціальних впливів, сприяє адаптації до умов служби;

– поряд з профілюючими та спеціальними дисциплінами поглиблено здобувають навички фізичної та бойової підготовки, які викладаються весь термін навчання;

– постійно закріплюють і поглиблюють набуті ними теоретичні знання шляхом проходження різних видів навчальних практик (стажувань) у практичних профільних підрозділах;

5.10) **особовий склад відомчих вишів – надійний резерв** підрозділів поліції у забезпеченні охорони громадського порядку під час проведення будь-яких масових заходів під час виборів, державних свят, а також в разі ускладнень оперативної обстановки, відпрацювання територій, проведення операцій оперативного характеру тощо.

Реалізація зазначених положень дозволить, на нашу думку, забезпечити на базі вищих навчальних закладів, що належать до сфери управління МВС, належну підготовку та перепідготовку кадрів для системи МВС, підрозділів Національної поліції, Національної гвардії та інших правоохоронних органів.

Majcher-Ociesa Edyta
Doktor nauk humanistycznych
Nauczyciel akademicki
(Instytut Historii Uniwersytetu
Jana Kochanowskiego w Kielcach)

PRZYGOTOWANIE DO ZAWODU POLICJANTA W POLSCE - EDUKACJA I DOSKONALENIE ZAWODOWE

Praca w służbach mundurowych cieszy się w Polsce niesłabnącym zainteresowaniem. Jest to spowodowane różnymi czynnikami społecznymi i gospodarczymi, m.in. szacunkiem dla munduru, opinią o stałej posadzie państwowej w niespokojnych gospodarczo czasach, stabilne zarobki, czy wysokie bezrobocie w kraju. Osoby pracujące w policji mają różne wykształcenie, przechodziły przez różną ścieżkę kariery zawodowej, chociaż cel był jeden – zostać policjantem. Każda z tych osób ma różne oczekiwania i wnosi coś innego do środowiska policyjnego.

Przygoda młodego człowieka z zawodem policjanta zaczyna się wcześnie. W Polsce od jakiegoś czasu popularne są klasy mundurowe w szkołach średnich. Ta oferta kształcenia skierowana jest do młodych osób o sprecyzowanych zainteresowaniach, oraz do osób które nie do końca wiedzą co chcą robić w przyszłości, a chciałyby zapoznać się ze specyfiką tego zawodu. Licea starają się w różny sposób przyciągnąć do siebie kandydatów i jest to również spowodowane kryzysem demograficznym. Zainteresowanie takimi klasami jest duże. Program klas policyjnych jest konsultowany z miejscową policją, co daje gwarancję jakości kształcenia. Uczniowie biorą udział w obowiązkowych zajęciach z edukacji policyjnej, podczas których poznają podstawową wiedzę na temat struktury i funkcjonowania policji, kryminalistyki, działań prewencyjnych, ruchu drogowego, prawoznawstwa. Zwraca się również uwagę na sprawność fizyczną uczniów, umiejętność obrony, pierwszej pomocy oraz umiejętność strzelania. Przywiązuje się wiele uwagi do geografii, historii oraz języków obcych. Licea o profilu policyjnym funkcjonują w dużych miastach, np. w Łodzi [<http://www.liceummundurowe.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.], ale również w mniejszych miasteczkach, np. w Chęcinach [<http://www.zspcheciny.cal.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.].

Szkoły wyższe w Polsce również przygotowały ofertę dla osób zainteresowanych karierą w policji. Obecnie bardzo popularnymi kierunkami wśród studentów są: Bezpieczeństwo i porządek publiczny, Bezpieczeństwo narodowe. Kierunki te można ukończyć na wielu polskich uniwersytetach, m.in. w Kielcach, Olsztynie, Częstochowie.

Kolejnym etapem edukacji są szkoły policyjne. W Polsce działa pięć szkół policyjnych: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Szkoły Policji w Słupsku, Pile i Katowicach [J. Dworzecki, Organizacja szkolnictwa policyjnego w Polsce (1990-2009). Zarys problematyki, „Apeiron” 2011, nr 5]. Działają również trzy ośrodki szkolenia – w Gdańsku, Poznaniu i Łodzi z siedzibą w Sieradzu. W Wyższej Szkole Policyjnej w Szczytnie można ukończyć studia na kierunkach: Kryminalistyka i Bezpieczeństwo wewnętrzne. W ofercie kształcenia szkoła ma również studia podyplomowe, m.in. Bezpieczeństwo wewnętrzne w zakresie zarządzania kryzysowego lub Bezpieczeństwo wewnętrzne w zakresie problematyki zwalczania przestępczości gospodarczej. Na uwagę zasługuje również oferta szkoleń [<http://www.wspol.edu.pl/e/> - dostęp 10 lutego 2016 r.]. Centrum Szkolenia Policji w Legionowie organizuje kursy m.in. w zakresie doskonalenia techniki kierowania samochodem osobowym, w zakresie kontroli tachografów cyfrowych, dla policjantów ekspertów pełniących służbę w kontyngentach policyjnych, przeciwdziałających przemocy w rodzinie. Do placówki w Legionowie należy ośrodek w Sułkowicach, gdzie kształci się przewodników i ma miejsce tresura psów. W Kalu natomiast kształci się policja wodna. Placówka korzysta z projektów unijnych, prowadzi intensywną działalność wydawniczą [<http://www.csp.edu.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.].

Policjanci polscy biorą udział w misjach pokojowych i stabilizacyjnych, mających na celu rozwiązywanie konfliktów i zapobieganie wojnom domowym w obszarze konfliktów. Policjanci przygotowani są do misji na szkoleniach w porozumieniu z wojskiem (np. Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych) lub w policyjnych ośrodkach kształcenia (np. Centrum Szkolenia Policji w Legionowie). Do tej pory pełnili oni służbę pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych, OBWE i Unii Europejskiej. W misjach uczestniczyło 3314 policjantów, 6 straciło życie, a 52 zostało rannych [<http://www.info.policja.pl/inf/wspolpraca-miedzynarod/misje-pokojowe> - dostęp 10 lutego 2016 r.].

Niektórzy policjanci mają szerokie zainteresowania i nie poprzestają jedynie na pracy. Realizują się w badaniach naukowych, np. historycznych. Zaliczę do nich dr Dariusza Burasa zajmującego się historią policji w woj. kieleckim w latach 1918-1939 [D. Buras, *W służbie wolnej Polski. Organizacja i działalność Policji Państwowej w województwie kieleckim w latach 1919-1939*, Toruń 2014], czy dr Dariusza Palacza badającego Związek Strzelecki [D. Palacz, *Źródła do dziejów Związku Strzeleckiego w województwie kieleckim w latach 1919-1939 w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”* 2014, nr 3]. Wśród komendantów wojewódzkich policji zdarzają się osoby otwarte na badanie przeszłości, np. dr Rafał Kochańczyk. Pozytywnie należy ocenić opiekę policji nad stowarzyszeniami policjantów, np. „Rodzina policyjna”. Popularnym staje się tworzenie izb pamięci, w których gromadzi się pamiątki po działalności policjantów w przeszłości. Wśród policjantów są osoby kolekcjonujące pamiątki, np. czapki policyjne, naszywki. To zacięcie do historii i otwartość na naukę musiało zostać zaszczerpione na poziomie wcześniejszej edukacji.

1. D. Buras, *W służbie wolnej Polski. Organizacja i działalność Policji Państwowej w województwie kieleckim w latach 1919-1939*, Toruń 2014.

2. J. Dworzecki, *Organizacja szkolnictwa policyjnego w Polsce (1990-2009). Zarys problematyki*, „Apeiron” 2011, nr 5.

3. D. Palacz, *Źródła do dziejów Związku Strzeleckiego w województwie kieleckim w latach 1919-1939 w zasobie Archiwum Państwowego w Kielcach, „Świętokrzyskie Studia Archiwalno-Historyczne”* 2014, nr 3.

4. <http://www.csp.edu.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.

5. <http://www.info.policja.pl/inf/wspolpraca-miedzynarod/misje-pokojowe> - dostęp 10 lutego 2016 r.

6. <http://www.liceummundurowe.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.

7. <http://www.wspol.edu.pl/e/> - dostęp 10 lutego 2016 r.

8. <http://www.zspheciny.cal.pl/> - dostęp 10 lutego 2016 r.

Мінка Тетяна Павлівна,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПАРТНЕРСТВА
В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»**

Дослідження практики співробітництва представників органів правопорядку України та населення свідчить, що на сьогодні процес взаємодії поліції та громадськості позитивно впливає на її діяльність, з одного боку, й формування позитивного іміджу в очах населення – з іншого. Слід констатувати, що до початку реформування органів внутрішніх справ до цього часу розвиток партнерських відносин між міліцією та громадянами відбувався переважно спонтанно, без належної організації, що суттєво впливало на рівень довіри. Сьогодні у зв'язку зі створенням нової поліції відбувається перебудова відносин із населенням у напрямку посилення партнерства з ним. Останнє, на відміну від Закону України «Про міліцію», знайшло своє закріплення в Законі України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) як один із принципів діяльності поліції.

Так, ст. 11 Закону передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1].

Щодо останнього, то він значно зріс у зв'язку із запровадженням нової патрульної поліції. Так, наприкінці 2015 року як Міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков, так і Президент України Петро Порошенко у своїх публічних виступах неодноразово заявляли, що рівень довіри населення до патрульної поліції становить 60–80 %, тоді як шість місяців тому тільки 7 % українців заявили, що вони довіряють поліції [2-3].

Нагадаємо, що співпраця між поліцією і громадянами полягає у тому, що між ними встановлюються такі взаємини, за яких вони спільно розв'язують проблеми у сфері протидії злочинності та підтримання належного правопорядку на локальному та регіональному рівнях.

В умовах створення нового правоохоронного органу (Національної поліції) для якісної реалізації ним принципу партнерства важливими залишаються такі завдання з посилення конструктивної взаємодії між поліцією і громадськістю: підвищення авторитету й довіри населення до поліції; спри-

яння об'єктивному інформуванню населення про діяльність поліції; створення позитивного іміджу шляхом підвищення рівня професійної компетентності поліцейського; залучення громадськості до проведення атестації поліцейських; забезпечення безперервного діалогу між поліцією та громадськістю (громадськими об'єднаннями, асоціаціями, організаціями, підприємствами та установами) під час особистих зустрічей громадян із керівниками органів та підрозділів Національної поліції; проведення виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання злочинності, а також формування в населення особистої причетності до забезпечення правопорядку в суспільстві тощо.

Як уже зазначалося, здебільшого новим Законом передбачено форми взаємодії інститутів громадянського суспільства з Національною поліцією, метою яких є підвищення ефективності та прозорості діяльності останньої у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, а також максимального наближення її до суспільства та реалізації загальної концепції «поліція + населення = партнери».

Далі звернемо увагу на окремі форми взаємодії поліції з населенням, передбачені новим Законом, та окремі питання, що можуть виникнути під час їх реалізації.

Розділом VIII «Громадський контроль поліції» Закону, ст.ст. 86-90, визначено п'ять основних форм такого контролю з боку громадськості, а саме: звіт про поліцейську діяльність, прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, участь у спільних проєктах з громадськістю, залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських [1]. Проте реалізація окремих з них викликає заваження. Так, Законом встановлено алгоритм дій впровадження прийнятої резолюції недовіри керівнику органу поліції, а саме ст. 87 Закону зазначено, що в резолюції недовіри мають бути викладені мотиви для її прийняття з посиленням на обставини, що їх обґрунтовують. Негативним моментом є те, що не передбачено, яких саме мотивів має бути достатньо для прийняття подібного рішення, що в подальшому може бути використано як елемент політичного тиску з боку окремих громадських об'єднань та політичних партій та не сприятиме ефективній роботі територіальних органів та підрозділів Національної поліції. Однак виходячи із загальних положень права, можемо дійти висновку, що відповідальність працівників поліції у вигляді прийняття щодо них такого рішення може бути лише у разі вчинення ними тих дій, які суперечать принципу законності та виходять за межі наданих їм повноважень.

Є цікавою та перспективною така форма партнерських відносин, як реалізація спільних проєктів з громадськістю (ст. 89 Закону) [1]. Між тим бажано б було конкретизувати спектр таких спільних проєктів. Як відомо, спектр заходів, які в тісній взаємодії з працівниками поліції виконують представники громадськості, досить широкий: спільне патрулювання житлових

масивів; участь у розшуку зниклих безвісти; участь у розшуку та затриманні підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень; спільне проведення профілактичних, просвітницьких, виховних заходів серед різних категорій населення; робота з особами з «групи ризику» тощо. І ці спільні заходи поступово реалізуються на практиці.

Положенням ст. 90 Закону передбачено й таку форму партнерства, як залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських. Проте ця норма не узгоджується зі ст. 19 Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19.06.2003 № 975-IV (зі змінами від 14.10.2014) [4], де достатньо чітко визначено форми взаємодії та контролю громадськості за військовими формуваннями і правоохоронними органами держави, але подібна форма не передбачена Законом про поліцію. Це в подальшому потребує внесення певних змін до Закону України від 19.06.2003 № 975-IV.

Ще одна форма партнерства, яка на сьогодні в процесі реформування органів внутрішніх справ та становлення Національної поліції є ефективною (відповідає європейським стандартам забезпечення діяльності поліції) та фактично революційною, – це, безумовно, активне залучення громадськості до атестації поліцейських кадрів. Це положення знайшло своє закріплення у ст. 51 Закону, якою передбачено безпосередню участь представників громадськості у складі поліцейських комісій з добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських. Сама ж ця норма знайшла своє втілення в Інструкції про порядок проведення атестування поліцейських, затвердженої наказом МВС від 17.11.2015 № 1465 (в редакції від 18.12.2015) [5]. Цим документом передбачено залучення населення, громадських активістів до роботи атестаційних комісій з відбору кадрів до лав Національної поліції та переатестації кадрів. Так, Розділом II п. 4 Інструкції передбачено, що до зазначених вище атестаційних комісій можуть бути включені працівники підрозділів кадрового забезпечення, Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України, практичної психології та інші працівники апарату Національної поліції України чи органу поліції, а також за згодою народні депутати України, працівники МВС, громадських, правозахисних організацій, представники проектів міжнародної технічної допомоги, громадськості та засобів масової інформації. Водночас щодо участі громадськості в атестації поліцейських кадрів є певні ризики, які можуть бути пов'язані з неякісним або непрозорим відбором кандидатів від громадськості до складу комісій для проведення атестації поліцейських. На моє переконання, до складу таких комісій з боку громадськості повинні бути відібрані особи, які є незаангажованими, аполітичними, які не намагаються «звести рахунки з колишніми міліціонерами», а навпаки, допомагають з'ясувати компетентність, фаховість, морально-етичні якості кандидата, його відданість служінню саме народові України, принциповість у вирішенні службових питань, уміння будувати свої стосунки з громадянами, прагнення до вдосконалення службової діяльності, почуття особистої відповідальності,

стійкість моральних принципів, сміливість, рішучість, організованість, здатність контролювати власні емоції, порядність, людяність тощо.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що сьогодні новим Законом загалом створено належні передумови для реалізації принципу партнерства в діяльності нової поліції. Проте поліція в умовах її формування і становлення як нового правоохоронного інституту повинна застосовувати нові методи та форми залучення громадськості, у тому числі й національних меншин, для реалізації партнерських відносин, до співробітництва, а також спільного створення атмосфери довіри на місцевому, регіональному та загальнодержавному рівнях.

Поглиблення партнерської взаємодії поліції і громадськості є могутнім чинником розбудови правової держави і утвердження громадянського суспільства. В подальшому для покращення такого співробітництва вбачається доцільним внесення певних змін до Закону України «Про Національну поліцію» в частині визначення поняття, змісту та уточнення форм партнерства поліції і населення.

1. Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. За півроку рівень довіри українців до нової поліції збільшився в десять разів : виступ П. Порошенко від 4 грудня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1527033-za-pivroku-riven-doviri-ukrayintsiv-do-novoyi-politsiyi-zbilshivsya-v-desyat-raziv-p-poroshenko>.

3. Рівень довіри до полісменів зростає. Інфографіка (липень-жовтень 2015 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://espreso.tv/news/2015/11/03/riven_doviry_do_polismeniv_zrostaye_infografika.

4. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 року № 975-IV (зі змінами від 14.10.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/975-15>.

5. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про порядок проведення атеставання поліцейських» від 17.11.2015 № 1465 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15>.

Собакарь Андрій Олексійович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ВІД «МІЛІЦІЇ» ДО «ПОЛІЦІЇ»: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОГО ВІДОМСТВА

Євроінтеграційні прагнення України вимагають перебудови і значного підвищення рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів, й насамперед новоствореної поліції. Саме діяльність цього правоохоронного органу є надійною гарантією забезпечення охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення пуб-

лічної безпеки і порядку, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, та створення реальних умов для нормального функціонування демократичної правової держави.

За роки незалежності в Україні було здійснено кілька спроб реформування органів внутрішніх справ, кожна з яких не принесла бажаного результату. Лише революція Гідності дала старт довгоочікуваним змінам. Перші кроки у напрямку переосмислення завдань, функцій та змісту діяльності названого правоохоронного відомства та ревізування усталених алгоритмів і підходів до оцінки діяльності міліції-поліції вже зроблено, зокрема у Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ зазначено, що авторитет влади у сфері протидії злочинності залежить не стільки від показників розкриття кримінальних правопорушень, скільки від довіри населення до правоохоронних органів як до захисників індивідуальних та суспільних інтересів та додержання силовими структурами принципу верховенства права [1].

Справжнім проривом у створенні міліції (поліції) нового зразка стало запровадження в Україні Концепції «100 днів якості Національної поліції України», в якій зазначено, що основну роль відтепер відіграють не кількісні, а якісні показники роботи працівників поліції; кінцева оцінка якості роботи територіальних та структурних підрозділів Національної поліції, а також їхніх керівників і рядових працівників, формуватиметься з урахуванням таких показників як результати зовнішнього соціологічного опитування населення, результати оцінки ефективності роботи поліції з бізнес-середовищем, результати внутрішнього опитування працівників поліції, оцінка результатів виконання пріоритетних завдань тощо [2].

Однак, попри вказані зміни, система органів внутрішніх справ (за винятком новоствореної патрульної служби) продовжує залишатися недостатньо ефективною, внутрішньо суперечливою, закритою від суспільства, громіздкою та відірваною від потреб людини і громадянина.

Незважаючи на заходи, що вживаються керівництвом країни з поліпшення її матеріально-технічного і правового забезпечення, сучасна українська поліція у своїй організації та діяльності багато в чому зберігає риси колишнього відомства. На тлі перманентного переходу названого відомства від «міліції» до «поліції» спостерігаються певні негаразди, серед яких найбільш виразно виділяються такі:

по-перше, зміни, що відбуваються в системі МВС України, важко назвати справжньою системною реформою. За винятком патрульної служби, мають місце механічні кадрові заміни і поступова реструктуризація правоохоронного відомства. Спостерігається майже повна відсутність координації дій між новими поліцейськими і районними відділами внутрішніх справ, що негативно впливає на рівень криміногенної ситуації в країні;

по-друге, об'єднання поліції з іншими державними інституціями в орга-

ни внутрішніх справ, по суті, є механічним і не породжує нових, інтеграційних якостей, властивих саме органу внутрішніх справ, а не будь-якій із складових його частин;

по-третьє, в результаті реформаційних заходів залишаються невирішеними багато важливих питань не тільки організаційно-правового статусу поліції, але й її соціально-правової інституалізації в сучасному українському суспільстві. Крім патрульної служби, інші підрозділи поліції продовжують зберігати облік колишньої міліції, при цьому як зовнішньо, так і внутрішньо;

по-четверте, на розвиток Закону України «Про Національну поліцію» дотепер так і не прийнято необхідного пакета підзаконних нормативно-правових актів, адже очевидно, що названий закон не зможе врегулювати виключно усі питання організації та діяльності поліцейського відомства;

по-п'яте, «запізнення» центру у правовому регулюванні діяльності поліції, відсутність нормативної основи поняття «орган внутрішніх справ» нерідко призводить до виходу підрозділів за межі своїх повноважень і предметів відання [3, с. 53];

по-шосте, незважаючи на усі позитивні зміни, сьогодні немає достатніх підстав стверджувати, що українська «нова» поліція повною мірою стала правоохоронною структурою демократичної держави, що спирається у своїй діяльності на широкі верстви населення та інститути громадянського суспільства. За результатами соціологічних опитувань, повною мірою зараз поліції (міліції) довіряють лише 2 % громадян [4];

по-сьоме, неефективне використання зарубіжного досвіду організації поліцейської діяльності, насамперед високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових приписів. Тобто мова йде про дефіцит практичних рекомендацій щодо використання такого досвіду в професійній діяльності органів внутрішніх справ України [5];

по-восьме, відсутність чіткої концепції професійної підготовки поліцейських кадрів, організації навчального процесу, підвищення кваліфікації тощо. Європейський вектор розвитку України вимагає запровадження європейської системи організації професійної підготовки правоохоронних кадрів, розрахованої не на «швидкість» навчання, а на якість кінцевого продукту.

Названими застереженнями не вичерпуються проблеми реформування даного правоохоронного органу. Однак для того, щоб так звана «реформа міліції-поліції» не стала надалі черговим «косметичним ремонтом» з подальшим посиленням централізації та бюрократизації, віддаленням органів внутрішніх справ від суспільства, схильною переважно політичним і кон'юнктурним трансформаціям, а не об'єктивним потребам суспільства, необхідно, щоб ці процеси базувалися на науково обґрунтованій концепції, яку слід розглядати не тільки як концептуальну основу відомчого планування структурного реформування підрозділів «міліції» в «поліцію» та підготовки

проектів нормативно-правових актів, але і як певну державно-правову категорію. Це означає, що така концепція повинна бути законодавчо зафіксованим відображенням світоглядної позиції вищого політичного керівництва держави в питаннях про соціальне призначення поліції, її місце і роль у суспільстві, цілі, завдання. Зрозуміло, що механічна зміна назви «міліції» на «поліцію» не може стати панацеєю від усіх лих, що мають місце у зазначеному правоохоронному відомстві. Потрібна злагоджена системна робота на усіх рівнях, кінцевою метою якої може стати створення принципово нової поліцейської інституції європейського зразка.

1. Питання реформування органів внутрішніх справ України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1118-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pitannja-reformuvannja-organiv-vnutrishnih-sprav-ukrayini-doc210056.html>

2. Концепція «100 днів якості Національної поліції України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/article/1714126?annId=1714127>

3. Зозуля І. В. Органи внутрішніх справ України: поняття та зв'язок між змістом і формою / Зозуля І. В. // Наше право. – 2009. – № 1. – Ч. 1. – С. 49–55.

4. Результати соціологічного дослідження «Оцінка громадянами ситуації в Україні та стану проведення реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=635.

5. Бесчастний В.М. Міжнародний досвід у діяльності міліції України // Віче. – 2009. – № 24 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1780/>

Миронюк Роман Вікторович

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ ПОЛІЦІЇ (ШЕРИФІВ) В УКРАЇНІ З ОГЛЯДУ НА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У серпні 2015 року набули чинності основні положення Закону України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року, зокрема ті, що стосуються структури Національної поліції [1]. Зокрема, цим Законом визначено, що до структури Національної поліції входять такі служби: кримінальна поліція; патрульна поліція; органи досудового розслідування; поліція охорони; спеціальна поліція; поліція особливого призначення. З часом виявилось, що законодавче визначення такої структури Національної поліції було передчасним, адже з цієї структури випали в першу чергу

служби, що опікуються питаннями забезпечення публічного порядку (крім патрульної служби) та превентивної діяльності (діяльності пов'язаної з вжиттям заходів недопущення вчинення правопорушень та злочинів), що є основною функцією поліції будь-яких цивілізованих країн. Для виправлення цієї ситуації на рівні територіальних управлінь та відділів Національної поліції були створені підрозділи превентивної діяльності та службу дільничних інспекторів міліції переформатували у службу дільничних офіцерів поліції, однак нормативні основи їх діяльності залишились незмінними. Так, правовий статус служби дільничних офіцерів поліції визначено Положенням про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженим наказом МВС від 11.11.2010 № 550, в якому вказано завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки і права працівників служби дільничних інспекторів міліції. Відповідно до цього Положення основними завданнями працівників служби дільничних інспекторів міліції є: 1) проведення загальної та індивідуальної профілактичної роботи серед жителів адміністративної дільниці; 2) охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки на території, що обслуговується; 3) робота з населенням та громадськими формуваннями на адміністративній дільниці щодо охорони громадського порядку та громадської безпеки, профілактики правопорушень та боротьби зі злочинністю; 4) участь разом з іншими службами та підрозділами органів внутрішніх справ у виявленні, попередженні, припиненні адміністративних правопорушень та злочинів, а також у розкритті злочинів, учинених на території адміністративної дільниці [2].

Аналіз правового статусу дільничного інспектора міліції та практика його застосування вказують на дуже широкий спектр завдань, які покладаються на дану посадову особу, не властивий їй меті та завданням. Наразі характерним є перевантаження дільничного не властивими його посаді функціями: зокрема, розкриття злочинів, безпосереднє залучення до охорони громадського порядку, адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, та ін. Усе це призвело до неефективності діяльності сучасної служби дільничних інспекторів міліції. І зводити реформування цієї важливої служби поліції до простої зміни назви – це не спосіб змінити ситуацію на краще. Тому дана служба потребує кардинальних змін, і їх необхідно проводити з огляду на вивчення зарубіжного досвіду діяльності аналогічних служб поліції в різних розвинутих країнах, а не на прикладі однієї окремо взятої країни.

Перші кроки щодо цього було зроблено 23 вересня на засіданні КМУ, зокрема прийнято рішення про запровадження нового інституту шерифів, які мають замінити дільничних інспекторів у селах та невеликих містечках. Головна вимога до шерифа: знати в обличчя кожну людину та родину на своїй території. В МВС розраховують на допомогу США, Канади та ЄС при створенні нової служби, для цього передбачено 140 мільйонів гривень [3].

В той же час слід зауважити, що при створенні інституту (служби) шерифа виникає ряд проблем: перша – чи будуть вони працівниками поліції, оскільки в структурі поліції така служба відсутня; друге – якщо шерифи є поліцейськими, то до якої служби вони мають бути віднесені і хто буде здійснювати загальне керівництво цією службою; третє – виходячи з сутності інституту шерифа, його завдань та відсутності закріплення його правового статусу в Законі «Про Національну поліцію», чи не доцільніше його віднести до місцевої (муніципальної) поліції, прописавши його правовий статус в Законі «Про місцеву (муніципальну) поліцію»?

Відповідь на всі ці питання повинна бути очевидною і однозначною – оскільки шериф має забезпечувати охорону публічного порядку та правоохоронне обслуговування громадян в невеликих містечках і селах, така посада має створюватись на місцевому рівні і бути віднесена до структури посад місцевої поліції, правовий статус (порядок призначення чи обрання, штат-служба шерифа, завдання, повноваження, права та обов'язки, оплата праці, відповідальність) якого має бути визначено в Законі «Про місцеву поліцію», що наразі розробляється та в якому в перехідних положеннях слід визначити строки початку діяльності шерифів.

Однак формування служби поліцейських шерифів в Україні має здійснюватись виважено, з урахуванням вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду та зі збереженням й удосконаленням апробованої вітчизняної практики діяльності дільничних інспекторів міліції.

Враховуючи попередній досвід моделювання патрульної служби в Україні, можна спрогнозувати, що українська модель служби шерифів відрізнятиметься від усіх інших країн. Однак при запровадженні інституту шерифів в Україні існує багато питань, головне з яких – способи побудови цієї служби. Адже шериф – найчастіше посада виборна, і він підпорядковується не міністру внутрішніх справ, а місцевій громаді. Та й посади міністра МВС у багатьох країнах просто немає. В Україні вже існувала паралельна служба – муніципальна міліція. Її фінансував місцевий бюджет, при цьому її обов'язки зводилися в основному до патрулювання на вулицях, припинення правопорушень та підготовки матеріалів на порушників для передачі в слідчі органи державної міліції. Пізніше система муніципальної міліції була включена в МВС, в результаті чого на довгі роки місцеві громади були позбавлені власних органів правопорядку, підконтрольних і підзвітним їм. Як зазначають аналітичні видання, анонсована Прем'єром служба шерифів стане першим муніципальним утворенням правоохоронних органів, в той же час незрозумілим залишається ряд питань, зокрема: кому буде підпорядкований шериф, якими будуть функції шерифа, його права і порядок підзвітності [4].

Щоб відповісти на ряд поставлених вище питань, необхідно звернутись до передового досвіду тих країн, в яких створена та ефективно працює служба шерифів.

У США шериф округу є шефом окружної поліції (sheriff's department). Найчастіше слово «шериф» зараз вживається саме в цьому значенні. Обов'язки і взаємини між шерифом і поліцією штату значно різняться від штату до штату. В основному це підтримка правопорядку, боротьба зі злочинністю, допомога у здійсненні правосуддя, функцій судового пристава, адміністративне управління округною в'язницею. Шерифи звичайно поділяються на три основні категорії: 1) шерифи з мінімальними правами – відповідають за в'язницю, транспортування ув'язнених, вручення повісток до суду та ін.; 2) шерифи з обмеженими правами – на додаток до перерахованих вище обов'язків виконують традиційні правоохоронні функції, такі як розслідування злочинів і патрулювання всередині свого округу; 3) шерифи, що виконують весь набір правоохоронних функцій, незалежно від кордонів округу. Наприклад, у північно-східних штатах повноваження шерифа значно звужені. Більшу частину роботи з охорони правопорядку забезпечує поліція штату. У шерифа є заступники, посади яких аналогічні посаді заступника начальника поліції поліцейського департаменту. На території США знаходиться близько 3500 офісів шерифів з чисельністю від 2 осіб. Найбільший офіс шерифа – в Лос-Анджелесі – налічує 11000 працівників. У багатьох сільських районах, особливо в південних штатах, традиційно шериф сприймається як більш впливова політична фігура, ніж адміністрація округу [5].

В обов'язки шерифа входять запобігання і розслідування кримінальних злочинів. Крім цього, офіцери контролюють порядок на дорогах. Роботу шерифа можна порівняти з роботою оперативника в нашій міліції, однак із більш широкими повноваженнями. Американська поліція обмежується лише містом, в той час як шериф веде нагляд за округом або графством. Корпус офіцерів поліції США не є каральним органом, а скоріше громадською службою, мета якої – підтримувати порядок на американських вулицях.

Виходячи із зарубіжного досвіду функціонування інституту шерифів, зокрема в США, Канаді, Австралії тощо, та доцільності його врахування при запровадженні в Україні, необхідно визначити порядок призначення (обрання) шерифа. В названих країнах з розвинутою та самоврядною структурою органів місцевого самоврядування посада шерифа є виборною посадою. В Україні, як країні молодій демократії, в якій лише сьогодні закладаються дієві правові механізми розвитку місцевого самоврядування, доречно буде використовувати механізм змішаної системи обрання (призначення) шерифа, який буде включати такі етапи: 1) місцеве самоврядування (МС) спільно з МВС визначає необхідну для підтримання правопорядку структуру та кількість шерифів у конкретному населеному пункті; 2) МС спільно з МВС оголошує конкурс на посаду шерифа з визначенням основних вимог до посади, які є загальними для відбору в поліцію, але однією з умов має бути проживання у відповідній місцевості не менше п'яти років; 3) МС та МВС створюють конкурсну комісію для

обрання претендентів на посаду, 2/3 якої мають складати представники громадськості; 4) після відбору кандидат на посаду проходить медичну, психологічну, антикорупційну перевірку та тестування на визначення професійних і морально-ділових якостей; 5) після цього здійснюється підготовка (навчання) шерифів, яке організовує МВС та яка має тривати не менше 2 місяців; 6) після складання на засіданні конкурсної комісії випускного комплексного іспиту за результатами навчання кандидатури претендентів на шерифів виносяться на затвердження на засіданні відповідної місцевої ради, яка простою більшістю приймає рішення про обрання шерифа.

Після призначення на посаду шериф набирає штат працівників відповідно до заявки МС. У разі неефективної роботи шерифа громада порушує перед місцевою радою процедуру відкликання шерифа. Нагляд за його діяльністю здійснюється прокуратурою, котра у разі порушення шерифом закону звертається до суду.

Висновок. Таким чином, структурна побудова підрозділів патрульної поліції повинна здійснюватись з урахуванням вивчення та впровадження передового зарубіжного досвіду та зі збереженням й удосконаленням апробованих ефективних вітчизняних практик використання сил та засобів, що використовувались міліцією під час охорони громадського порядку. Ця структура має відповідати загальносвітовому стандарту ефективності діяльності патрульної служби – системного, науково обґрунтованого розташування сил та використання засобів охорони публічного порядку, за якого кожний громадянин мав впевненість у своїй безпеці, а показником успішності такої діяльності є задоволення громадськості діяльністю поліції та низький рівень злочинності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 11.11.2010 № 550 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 95. – С. 120. – Ст. 3386.

3. Яценюк анонсував появу в Україні шерифів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/ukrayina/yacenyuk-anonsuvav-poyavu-v-ukrayini-sherifiv-499240.html>.

4. Шерифи в Україні: якими вони будуть [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://av.pl.ua/podii/ukrayina/3074-sherifi-v-ukrayini-jakimi-voni-budut.html>.

5. Доценко О. С. Основні напрями діяльності поліції зарубіжних країн, основними завданнями яких виступає забезпечення громадської безпеки / О. С. Доценко // Митна справа. – 2014. – № 2 (92). – Частина 2. – Книга 2. – С. 217-220.

Юнін Олександр Сергійович
доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ПІДХОДІВ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ

Дослідження різних аспектів навчання працівників поліції в іноземних поліцейських ВНЗ передбачає використання його результатів на рівні ідей, концепцій, практичних новацій в удосконаленні освітнього процесу у ВНЗ системи МВС України, у справі підвищення ефективності навчально-виховного процесу в відомчих навчальних закладах і, зокрема, в удосконаленні педагогічного процесу виховання кадрів поліції. Дослідження досвіду вчених і педагогів світу в галузі виховання керівних кадрів поліції, зокрема, дозволить:

- удосконалити роботу з морального виховання працівників поліції вищої ланки;
- удосконалити практику морального виховання в українських навчальних закладах МВС новими висновками й рекомендаціями, отриманими в результаті дослідження;
- практично реалізувати деякі з даних рекомендацій безпосередньо в процесі професійної підготовки у ВНЗ МВС України;
- сприяти більш ефективному виконанню основних цілей і завдань поліції в нашій країні [1, с. 293].

В умовах зростання кількості злочинів міжнародного характеру необхідно готувати висококваліфікованих фахівців правоохоронних органів, здатних не тільки ефективно боротися зі злочинцями будь-якими способами, а, будучи вихователями своїх підлеглих, враховувати при цьому загальносвітові поліцейські цінності й етичні особливості педагогічних систем морального виховання в поліцейських навчальних закладах. Активний розвиток світового співробітництва в галузі професійної підготовки поліцейських кадрів і необхідність стандартизації педагогічного забезпечення їхньої професійної підготовки вимагають від навчальних закладів системи МВС України урахування закономірностей і особливостей педагогічного процесу морального виховання керівних кадрів поліції Європи й впровадження в навчально-виховний процес деяких рекомендацій, отриманих за результатами комплексного порівняльного дослідження цього процесу в поліцейських вузах Європи, як зусилля зі «створення глобальної системи морального виховання в країні» [4, с. 21-22].

Моральне виховання (у зарубіжній термінології – «навчання етиці») має

буквально пронизувати всі сторони педагогічного процесу у вищому поліцейському закладі освіти на всіх етапах цього процесу, бути безперервним і постійним на всіх етапах кар'єри поліцейського, починаючи від новобранця й закінчуючи керівником відділення поліції. Говорячи про безперервність педагогічного процесу морального виховання керівних кадрів поліції і його включення в усі аспекти викладання різних дисциплін у поліцейському вузі, варто згадати про ряд істотних особливостей включення морального виховання в навчально-виховний процес і підтримання його безперервності, про які було б необхідно пам'ятати викладачам. Це такі особливості:

а) на першому занятті необхідна присутність директора академії, що зверне увагу учнів у першу чергу на етичну сторону професії поліцейського і презентує виховання високих моральних якостей офіцерів поліції як пріоритетне завдання академії або коледжу;

б) для того щоб у майбутньому усунути девіантну поведінку офіцерів поліції, підвищити їхній морально-психологічний рівень, у період навчання необхідно зробити так, щоб навчання етиці стало не просто формальним, а дієвим і серйозним, щоб чесність і висока мораль стали для них у майбутньому головними пріоритетами роботи поліцейських відділень, керівниками яких вони стануть;

в) необхідно, щоб випускники поліцейських академії і коледжів постійно й безупинно зміцнювали мораль у відділеннях поліції, щоб моральне виховання підлеглих, проведене випускниками поліцейських коледжів, було необхідним елементом здорової морально-психологічної обстановки в кожному відділенні поліції й підтримувало позитивний настрій співробітників поліції і задоволеність своєю роботою;

г) завдання викладачів поліцейських вузів — донести до курсантів та слухачів розуміння того факту, що саме офіцери поліції вищої ланки створюють організаційну культуру всього відділення поліції, у якому їм належить працювати;

д) щоб у поліцейській організації відчувалася етична перспектива, необхідно, щоб майбутні керівники подбали про присутність етичної складової в політиці поліцейської організації, усіх її процедурах: у навчанні, контролі й системі оцінки діяльності як усієї організації, так і кожного конкретного співробітника поліції [1, с. 297].

Говорячи про етичну перспективу, потрібно мати на увазі як загальну, так і конкретну етичну перспективу: перша полягає в тому, що етичні принципи повинні застосовуватися до всього кадрового складу організації незалежно від звання працівника поліції, на будь-якому рівні його компетентності; друга ж передбачає, що необхідно пам'ятати про те, що для кожної посади й звання співробітників поліції існують специфічні етичні вимоги, які повинні бути більш високими для керівних кадрів поліції.

1. Калянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній ді-

яльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Д.П. Калаянов. – Одеса, 2010.

2. Кондратьєв Я. Ю. Система професійної підготовки кадрів оперативних служб (підрозділів) міліції та шляхи її удосконалення / Я. Ю. Кондратьєв // Тези доп. на міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 27–28 березня 2003 р.). – К., 2003. – С. 9–12.

3. Лошицький М. В. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : монографія / М. В. Лошицький. – К., 2013.

4. Нурлыбаева Г. К. Нравственное воспитание руководящих кадров полиции Европы в процессе профессиональной подготовки : учеб.-метод. пособие / Г. К. Нурлыбаева. – М., 2007.

Наливайко Лариса Романівна
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ПРИНЦИП ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сучасне суспільство не може ефективно функціонувати та розвиватися поза державою, незалежно від її цілеспрямованого впливу на формування фундаментальних суспільних відносин. Розбудова в Україні громадянського суспільства, курс на становлення і зміцнення правової держави вимагають нових підходів до професійної підготовки співробітників поліції й потребують переорієнтації силової діяльності на встановлення партнерських стосунків із громадянами, налагодження для них системи консультативної допомоги. Одним із ключових чинників інтеграції України до світової спільноти є створення надійної системи захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення комплексної протидії організованій злочинності та тероризму, а також приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів.

Вказані тенденції актуалізуються як у політико-правовому аспекті, так і у філософському, соціологічному, антропологічному та інших контекстах.

Проблеми відкритості та прозорості діяльності органів влади досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені: С. Авак'ян, В. Авер'янов, Е. Афонін, Ю. Барабаш, Т. Блентон, Дж. Бохман, А. Джагарян, В. Гаращук, Н. Гудима, Б. Ебзеєв, М. Івонін, В. Кабишев, С. Ківалов, Дж. Кін, А. Колодій, В. Комаровський, О. Крет, О. Петришин, Г. Пизіна, П. Рабінович, О. Суший, В. Тацій, Ю. Тихомиров, Д. Хамфрі, В. Шаповал, Н. Шаптала та ін.

Сьогодні юристи-теоретики та практики як в Україні, так і поза її межами активно оперують поняттями «відкритість» та «прозорість», які отримали нормативне закріплення й на законодавчому рівні. Так, Конституція

України [1] не містить норм, які б чітко закріплювали принцип відкритості та прозорості, проте вони можуть бути виведені із низки конституційних положень, зокрема, зі ст. 57, ч. 1 ст. 84, ч.ч. 2, 3 ст. 94, п. 7 ст. 129 та ін., що становлять нормативні засади для визначення їх змісту і сутності. Прозорість та відкритість діяльності органів публічної влади визначено Законами України «Про доступ до публічної інформації» (ст. 1) від 13 січня 2011 р.; «Про Регламент Верховної Ради України» (ст. 3) від 10 лютого 2010 р.; «Про Конституційний Суд України» (ст. 4) від 16 жовтня 1996 р.; «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 11) від 07 липня 2011 р.; «Про Кабінет Міністрів України» (ст. 3) від 27 лютого 2014 р.; «Про службу в органах місцевого самоврядування» (ст. 4) від 07 червня 2001 р. та ін.

Важливою гарантією відкритості та прозорості діяльності поліції стало законодавче закріплення цього принципу у Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 9) від 02 липня 2015 р. [2], що визначає правові засади організації та діяльності поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в поліції. Закон підготовлено відповідно до міжнародних стандартів у сфері поліцейської діяльності, зокрема: Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [3]; Декларації про поліцію від 08 травня 1979 р. [4]; Європейського кодексу поліцейської етики від 19 вересня 2001 р. [5] та ін. Загалом можна констатувати, що законодавче забезпечення принципу відкритості та прозорості підвищується, особливо останніми роками, проте потребує удосконалення механізм його реалізації. Разом із тим ці терміни неоднаково трактуються у науковій літературі та відсутні положення щодо їх визначення, а тим більше розмежування, на законодавчому рівні.

Відкритість та прозорість є стратегічними елементами формування якісної взаємодії між громадськістю та поліцією. «Відкрита держава» передбачає прозорість функціонування державних структур, можливість суспільства контролювати прийняття та виконання важливих державних рішень. Концепція відкритої держави орієнтована на пошук політико-юридичних складових відкритої, прозорої, публічної й ефективної організації влади, що тісно пов'язана із громадянським суспільством [6, с. 118–119]. Відкритість діяльності Національної поліції дозволяє громадянам отримати адекватне уявлення та сформулювати критичне судження про функціонування її представників на засадах демократичності.

Відкритість влади, як і суспільства, – це такий стан, що найбільшою мірою проявляється за умови поєднання двох критично важливих компонентів для їх ефективного функціонування, а саме конкуренції та прозорості. Конкуренція (в усіх сферах суспільного життя) сприяє відкритості тим, що обмежує можливості окремих осіб чи груп щодо набуття ними абсолютних позицій домінування й спонукає учасників відносин до більш чесної та відкритої політичної боротьби [7, с. 14]. У свою чергу, прозорість підвищує відповідальність поліції та рівень довіри до неї, забезпечує зворотний зв'язок в

обох напрямках, а тому прозорість є критичним елементом діяльності Національної поліції.

Прозорість відображає зрозумілість діяльності поліції, передбачає можливість взаємодії громадян, їхніх об'єднань, юридичних осіб з поліцією при реалізації державної політики, впливу на рішення та діяльність цих органів, доступ до повної, об'єктивної, достовірної інформації про її діяльність.

Відкритість має соціально-комунікативний характер, тоді як прозорість – виключно функціональний, завдяки чому вона спрямована на оптимізацію регулятивних процесів у системі державного управління [8, с. 4]. Прозорість – підґрунтя для забезпечення діалогу Національної поліції з громадськістю на усіх етапах прийняття рішень, завдяки чому забезпечується постійний доступ до інформації про її діяльність та посадових осіб поліції згідно із нормами чинного законодавства. Нині існує суттєва необхідність формування системи забезпечення повного, достовірного і постійного інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, населення про роботу поліції. Предметом інформування є відомості про ті чи інші аспекти правозастосовної діяльності поліції, нормотворчої діяльності Міністерства внутрішніх справ України тощо.

Відповідно до європейських стандартів, прозорість діяльності поліції, насамперед, передбачає можливість будь-якої зацікавленої особи отримати у визначеному законодавством порядку від поліції інформацію про її діяльність та рішення, за винятком інформації, доступ до якої відповідно до закону є обмеженим. У межах цього принципу поліцейському забороняється обмежувати доступ осіб до інформації, яка не є таємною чи конфіденційною, з метою приховування певних дій чи відомостей, що підривають його службовий авторитет і можуть зашкодити репутації Національної поліції загалом, а також подавати завідомо неповну або недостовірну інформацію.

На основі доктринальних положень та чинного законодавства можна виділити такі організаційно-правові форми реалізації принципу відкритості та прозорості діяльності Національної поліції України: оприлюднення законів, указів, постанов, наказів та інших нормативних актів у сфері її діяльності в офіційних виданнях та на офіційних сайтах центрального органу управління поліцією та її територіальних органів; оприлюднення центральним органом управління поліцією та її територіальними органами затверджених програм, звітів тощо про їх виконання; звернення громадян – громадські приймальні у центральних органах управління поліцією та її територіальних органах з вирішення проблем конкретних приватних осіб; забезпечення взаєморозуміння і співпраці Національної поліції з громадськістю – вивчення громадської думки, прогнозування суспільно-політичних процесів, гармонізація приватного, суспільного і державного інтересу; щорічні звіти голів центрального органу управління поліцією та її територіальних органів перед громадськістю; проведення відкритих дискусій між поліцією та громадськістю через електронні засоби інформації; консультації з останніми – громадські слухан-

ня, круглі столи з метою вироблення на основі врахування знань, досвіду та інтересів громадян; висвітлення засобами масової інформації звітів центрального органу управління поліцією та її територіальних органів тощо.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що відкритість і прозорість діяльності поліції є фундаментальними складовими механізму становлення інституту демократії. Прозорість діяльності поліції є ознакою зрозумілості, переконливості, обґрунтованості її дій та подальшої відповідної зворотної підтримки, без чого неможливий свідомий та результативний вплив громадськості. Відкритість, на відміну від прозорості, є функціональною характеристикою поліції та виявляє ступінь безпосередньої участі громадян, їх реальний вплив на зміст діяльності поліцейських, активність суб'єктів громадського контролю за її діяльністю. Відкритість поліції означає готовність залучення громадськості до процесу прийняття відповідних рішень, у межах її повноважень.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 19. – Ст. 583).

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282

4. Декларація про поліцію від 08 травня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_803

5. Про Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

6. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія / Л. Р. Наливайко. — Х. : Право, 2009.

7. Стретович В. Забезпечення відкритості органів державної влади та місцевого самоврядування / В. Стретович // Аспекти самоврядування. – 2005. – № 2. – С. 13–17.

8. Обеспечение открытости органов власти для граждан и юридических лиц / под ред. А. В. Иванченко. – М. : Либеральная миссия, 2007.

Мисливий Володимир Андрійович
доктор юридичних наук, професор
професор кафедри публічного права
(*Національний технічний університет України
«Київській політехнічний інститут»*)

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ТА ОСВІТА

У новій політичній реальності в країні створено Національну поліцію України як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, діяльність якої регламентується Законом України про «Національну поліцію» від 2 липня 2015 року.

Розбудова поліції розпочата зі створення патрульної служби, що видається не випадковим, адже поява патрульної служби є свідченням нової політичної волі реформ у цій сфері; виступає першочерговим захисником громадян; забезпечує охорону громадської безпеки та правопорядку від правопорушень і злочинів; патрульна служба найбільш наближена до населення. Запровадження конкурсу для відбору особового складу поліції, її зовнішній імідж, технічне оснащення і матеріальне забезпечення, з огляду на думку громадян, без перебільшень вказують на позитивне сприйняття українським суспільством нового правоохоронного органу.

Водночас практика показує, що у розвинутих демократичних країнах основним критерієм ефективності роботи поліції визнається ступінь довіри населення, яка спирається насамперед на якість надання нею правоохоронних послуг та реальні результати протидії злочинності. Нетривалий час існування нової поліції демонструє, що створений на початку її появи позитивний імідж буде залежати від багатьох факторів, провідними з яких має бути високий професіоналізм, виключна компетентність, здатність до виконання своїх функцій на якісному фаховому рівні.

Отже, в умовах подальшої розбудови Національної поліції України існує потреба створення оптимальної і доцільної моделі підготовки поліцейських кадрів у відповідності до європейських і світових стандартів. На сьогодні у світі підготовка поліцейських кадрів здійснюється переважно у двох формах – навчання та освіти. При цьому в навчанні поліцейських на американському континенті домінує професійне навчання, тоді як для країн Європи більш характерною є саме професійна освіта. Безумовно, що вказані форми не є абсолютними для всіх країн, їх не слід протиставляти, а дискусія щодо переваг однієї над іншою є, на наш погляд, безпідставною, адже поліцейське навчання та освіта можуть бути органічно поєднаними.

Уже сьогодні в діяльності нашої патрульної служби спостерігаються пе-

вні прорахунки та недоліки, які негативно впливають на її авторитет. Зокрема, йдеться про значну кількість дорожньо-транспортних пригод з патрульними автомобілями, неналежний рівень вогневої підготовки особового складу, помилки, пов'язані з неправомірним використанням вогнепальної зброї, недостатній рівень управління поліцейськими силами і засобами, прорахунки у тактиці поліцейських операцій тощо. Усунення цих та інших недоліків вимагає коригування термінів і змісту програм професійної підготовки поліцейських, вироблення надійних методик опанування навичками теорії і практики застосування поліцейських заходів, зокрема примусового характеру.

Сьогодні в Україні галузева підготовка поліцейських здійснюється на засадах навчання американського досвіду як найбільш прагматичного підходу до вирішення проблем практичного навчання. У США існують різні моделі практичної спрямованості підготовки у поліцейських академіях, при коледжах та університетах, проте всі методики навчання спрямовані на формування у рекрутів професійного поведіння при використанні активних форм навчання і практики (рольові ігри, демонстративні технології, дебати, практики в департаменті, вивчення справ, групові вправи, стажування). При цьому значну частину практичного навчання забезпечують викладачі-інструктори, які залучаються з підрозділів поліції. Важливим в організації професійної підготовки є фіксація відпрацювання рекрутами практичних вмінь та навичок, пов'язаних із затриманням правопорушників, застосуванням примусових заходів, зброї та інших засобів. Під час таких занять запроваджена практика відеофіксації якості закріплення та виконання ними зазначених дій зі створенням відповідних баз даних, що дозволяє при необхідності перевірити рівень підготовки конкретного поліцейського.

Кожен поліцейський має вчитися протягом усієї служби, від цього залежить його просування по службі, а навчальні заклади повинні закласти в ньому здатність до саморозвитку, одержання нових знань шляхом самоосвіти. Крім того, сьогодні за кордоном вважають, що зміст професійного навчання поліцейських вимагає переоцінки, яке не можна зводити до фізичної підготовки, бойових прийомів та основ кримінально-правових дисциплін. Значної уваги потребує формування знань і навичок спілкування з різними верствами населення, опанування новітніх технологій, методик розкриття злочинів, аналізу криміногенних ситуацій тощо.

Водночас розбудова Національної поліції України вимагає реформування таких важливих служб, як карний розшук, служба дільничних інспекторів, досудове слідство та інші, особовий склад яких потребує не лише професійного навчання, але й отримання вищої юридичної освіти. Базою для цього може слугувати створена протягом двох останніх десятиліть розгалужена відомча система освіти і науки МВС України як комплекс різних типів вищих навчальних закладів, які завдяки міжнародному співробітництву накопичили значний досвід поліцейстики.

Відомча система освіти має потужний науково-педагогічний потенціал,

матеріальний та технічний ресурси, які необхідно використовувати для потреб Національної поліції України. Вона повинна бути центром створення ефективної системи професійного навчання, освіти, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників поліції, займатися дослідженнями управлінських, організаційних, правових, інноваційних, технологічних та інших важливих питань національного та іноземного досвіду вдосконалення підготовки поліцейських кадрів в Україні.

Джу́жа Олександр Миколайович
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
головний науковий співробітник
Національної академії внутрішніх справ

ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНА ПРОФІЛАКТИКА РЕЦИДИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Рецидивна злочинність в загальному вигляді являє собою сукупність злочинів, вчинених особами, які їх раніше вже вчиняли. Термін «рецидив» розуміється в різних значеннях: як кримінально-правове, кримінологічне, пенітенціарне і, на наше глибоке переконання, «постпенітенціарне» поняття [1, с. 13; 2, с. 505-506].

Кримінально-правовий рецидив охоплює випадки вчинення нових умисних злочинів особами, які мають не погашену в установленому законом порядку судимість.

Кримінологічний рецидив ґрунтується на факті неодноразовості вчинення злочинного діяння і охоплює злочини, вчинені особами: з незнятою або непогашеною судимістю; які відбувають кримінальні покарання; до яких покарання не застосовувалося з різних причин.

Пенітенціарний рецидив – вчинення нового злочину особою, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі.

У масі нерозкритих злочинів частка рецидиву є вищою, ніж серед розкритих, оскільки в цілому злочини за участю рецидивістів відрізняються значним професіоналізмом.

За кількістю вчинених злочинів розрізняють простий (одноразовий) і складний (багаторазовий) рецидив. Співвідношення одноразового і багаторазового рецидиву характеризується стійкою залежністю: частка вторинного засудження в 2,5-3 рази більше частки засуджених втретє, частка останніх у стільки ж разів більше, ніж засуджених вчетверте і більше.

За однорідністю злочинів розрізняють загальний і спеціальний рецидив. Загальний рецидив – повторне вчинення різнорідних злочинів. Спеціальний рецидив характеризується повторним вчиненням однорідних або тотожних

злочинів.

Для структури рецидиву за видами злочинів характерно переважання крадіжок, корисливо-насильницьких злочинів, хуліганств. Частка цих видів злочинів становить до двох третин рецидивної злочинності.

За часом вчинення повторного злочину розрізняють рецидив найближчий і рецидив віддалений, якщо злочин вчинено протягом трьох років з дня відбутого покарання.

Динаміка рецидивної злочинності показує неухильне зростання. Слід відзначити тенденцію зростання з 2003 року відсотка посягань, вчинених особами, які раніше вчиняли злочини. Особливо стрімке збільшення цього показника мало місце у 2010 році (+31,7%) та у 2011 році (+52,4%). Є підстави стверджувати, що відповідні тенденції збережуться у найближчі сім-десять років [3, с. 79-80].

Погіршення стану і несприятливий прогноз рецидивної злочинності в Україні багато в чому обумовлений, в першу чергу, вкрай негативними тенденціями в кримінально-виконавчій системі України.

Для рецидивної злочинності характерними є специфічні криміногенні чинники, пов'язані з недоліком досудового розслідування, судового розгляду, обумовлені помилками і порушеннями виконання покарань, перебігом постпенітенціарного періоду, тобто після відбуття засудженими покарання.

До постпенітенціарного періоду характерними є і свої специфічні причини й умови, зокрема помилки суддів і адміністрації колоній у практиці умовно-дострокового звільнення засуджених, які не стали на шлях виправлення; відсутність системи їх адаптації та реабілітації; низька ефективність адміністративного нагляду; відсутність працевлаштування звільнених з місць позбавлення волі; відсутність цілеспрямованої й глибоко продуманої роботи спостережних комісій органів місцевого самоврядування.

Ефективність постпенітенціарної профілактики визначається результативністю діяльності установ, покликаних ресоціалізувати і адаптувати до умов вільної життєдіяльності осіб, які відбули покарання [4].

Виходячи з цього основними суб'єктами соціальної постпенітенціарної запобіжної діяльності рецидиву є:

- кримінально-виконавчі інспекції, дільничні інспектори;
- наглядові комісії, комісії у справах дітей, адміністративні комісії, комісії з законності, органи соціального забезпечення;
- громадські релігійні установи; опікунські та батьківські ради, шефство громадських спілок, персональні шефи й піклувальники, позабюджетні фонди підтримки засуджених і т.п.

Звідси під постпенітенціарною профілактикою рецидивної злочинності ми розуміємо систему заходів, здійснюваних в кожному регіоні, як громадянським суспільством, так і спеціалізованими правоохоронними органами щодо врегулювання адміністративних, трудових, цивільно-правових, кримінологічно-профілактичних відносин стосовно осіб, які відбули кримінальні покарання, з

метою адаптації та ресоціалізації в умовах свободи, відновлення їх прав і свобод як громадян демократичної країни.

1. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія) : посіб. / за ред. О. М. Джужі. – К. : НАВС, 2013. – 620 с.

2. Российская криминологическая энциклопедия. Преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях / авт. кол. : А. И. Алексеев, А. А. Артамонов, Х. М. Ахметшин и др. ; под общ. ред. А. И. Долговой / Российская криминологическая ассоциация. – М. : Норма-Инфра-М, 2000. – 808 с.

3. Кулик О. Г. Злочинність в Україні на початку ХХІ століття : моногр. / О. Г. Кулик. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.

4. Кримінологічні та оперативно-розшукові засади запобігання злочинам і правопорушенням, що вчиняються персоналом виправних колоній : монографія / В. В. Коваленко, О. М. Джужа, О. Г. Колб та ін. ; за ред. В. В. Коваленка. – К. : Атіка-Н, 2011. – 367 с.

Охріменко Іван Миколайович

доктор юридичних наук, доцент

професор кафедри управління

та роботи з персоналом

(*Національна академія внутрішніх справ*)

КОМПАРАТИВІСТИКА У ДИДАКТИЧНОМУ ПРОЕКТУВАННІ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Глобалізація сучасного суспільства призводить до взаємопроникнення культур, традицій, певних управлінських моделей організації діяльності. Україна не стала винятком з правил. Прагнення до європейської інтеграції, кращого світового досвіду в розбудові усіх інституцій держави і суспільства актуалізувало нагальну потребу у компаративістиці як науковому напрямі, що базується на засадах порівняльного аналізу. Такий аналіз слід розглядати в якості основного напрямку управлінської діяльності.

Умовно процес запозичення зарубіжного досвіду можна розподілити на кілька етапів: 1) збирання інформації щодо досвіду окремої держави або групи держав; 2) аналіз з метою виявлення позитивних і негативних сторін певної моделі, розповсюдженої в іншій країні (країнах); 3) встановлення ступеню прийнятності такої моделі для України; 4) вироблення наукових засад, методичних рекомендацій щодо запровадження такого досвіду в Україні; 5) реалізація моделі на практиці із постійним науковим супроводженням, спостереженням за станом «приживлення» інновацій на вітчизняній ниві; 6) коригування намічених планів і програм.

На перший погляд, наведена поетапність роботи може здаватися занадто громіздкою. Разом з тим, як свідчить життя, саме від ефективного проходження кожного етапу залежить успішність чи неуспішність запровадження

зарубіжного досвіду.

Складність процесу полягає у багатфакторності умов застосування досвіду інших держав. Необхідно враховувати низку різнорідних чинників, зокрема: правові (особливості вітчизняного законодавства й підзаконної бази, несуперечливість нововведень із чинними нормами права), соціально-економічні (умови фінансування проєктів, їх спрямування на певні верстви суспільства), психологічні (ментальність українців, готовність до змін і тривалої діяльності на нових засадах), педагогічні (умови діяльності навчальних закладів, їх оснащення, рівень кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних кадрів) тощо.

Відомості щодо зарубіжного досвіду можуть накопичуватися кількома найбільш розповсюдженими легальними шляхами, а саме: 1) обробка джерельної бази (документи, відеоматеріали, наукові дослідження тощо); 2) проведення іноземними фахівцями занять і тренінгів, круглих столів в Україні; 3) зарубіжні відрядження і стажування українських фахівців.

Докорінне реформування правоохоронних органів, переорієнтація на поліцейську діяльність поставили перед управліннями ряд надскладних завдань. Проте чи не найважливішим можна вважати підготовку поліцейських абсолютно іншої формації, аніж існувала до цього. Тож на перший план висунулися організаційно-управлінські проблеми, що насамперед пов'язані із дидактичним проектуванням.

На етапі створення концепції підготовки патрульної служби перед менеджерами галузевої освіти постала низка запитань. Умовно реконструюючи ситуацію, можемо припустити, що серед них були такі:

- досвід якої держави у цьому напрямі є найбільш прийнятним для України (порівняльний і селективний аналіз);
- на базі яких навчальних закладів може здійснюватися освітній процес (училища професійної підготовки чи університети й академія);
- якою повинна бути кваліфікаційна характеристика фахівця, яких професійних компетенцій має досягти той, хто навчається;
- за якою освітньо-професійною програмою здійснюватиметься підготовка, як саме буде реалізовуватися зміст освіти, які для цього потрібні навчальні дисципліни й спецкурси;
- в якому співвідношенні повинні бути теоретична й практична складова навчання; впродовж якого часу можна досягти поставленої навчальної мети;
- якою повинна бути структура заняття, пропорція між його частинами;
- які саме методи, способи і форми навчання дозволять з найбільшою ефективністю в оптимальні терміни здійснити підготовку фахівців;
- у який спосіб і за якою системою оцінювати поточні й кінцеві результати навчання;
- хто викладатиме у новій генерації фахівців; хто буде здійснювати супроводження освітнього процесу, починаючи від укладання розкладів занять до організації взаємодії із викладачами (робота методистів, начальників кур-

сів);

– які форми наочності та навчальне обладнання необхідно застосовувати під час проведення занять;

у яких обсягах має здійснюватися матеріальне забезпечення (набої, паливо, друк дидактичних матеріалів тощо).

Навіть наведений перелік, який, безумовно, не є вичерпним, свідчить про комплексність і масштабність завдань дидактичного проектування й організаційно-управлінського скерування освітнього процесу. Вирішенню цих проблем в Україні значною мірою сприяло застосування зарубіжного досвіду. Насамперед це досвід грузинської реформи (проте самі фахівці з Грузії засвідчували, що вони базувалися на моделі підготовки французьких і бельгійських поліцейських). Значну роль у формуванні нової української поліції відіграли й США. Це була не тільки суттєва фінансова підтримка, а й відрядження до України досвідчених інструкторів, які брали участь у проведенні занять, перш за все, із тактико-спеціальної і вогневої підготовки.

Разом з тим правила компаративістики неухильно потребують відходу від сліпого бездумного копіювання чужих моделей. Спостереження за успіхами й невдачами нової служби створює серйозне підґрунтя для наукового дослідження з питань удосконалення процесів навчання поліцейських і дидактичного проектування зокрема, особливо в ракурсі застосування зарубіжного досвіду підготовки поліцейських.

Обушенко Олександр Миколайович

доктор юридичних наук, професор,
проректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЛАГОДЖЕНА ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ЗАПОРУКА ПРАВОПОРЯДКУ В РЕГІОНІ

В Україні забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним із основних завдань процесу реформування українського суспільства, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Прагнення української держави стати повноправним членом світового співтовариства спрямоване на зміщення векторів діяльності правоохоронних органів у цілому і поліції зокрема з метою першочергового забезпечення ними національних конституційних норм та світових стандартів дотримання прав і свобод людини.

Основною метою діяльності Національної поліції України, визначеною Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року (далі – Закон), є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Основоположними засадами (принципами) діяльності поліції, з-поміж інших, визначено відкритість та прозорість, а також взаємодію з населенням на засадах партнерства, що, у свою чергу, закладає основи для повернення довіри до цього правоохоронного органу та його законної діяльності, направленої в першу чергу на обслуговування громадян у правоохоронній сфері.

Міжнародні стандарти взаємодії підрозділів поліції з громадськістю визначено в Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», 8 травня 1979 року, Страсбург [2], Рекомендаціях (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалених Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників Міністрів [3], та Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН, Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [4]. Декларацію про поліцію в багатьох країнах покладено в основу професійних стандартів поліцейських, і хоча вона не має юридичної чинності, її основні положення були закріплені в Європейському кодексі поліцейської етики, прийнятому як додатковий регулятивний документ Ради Європи.

Вказані документи рекомендують державам організувати свою поліцію відповідно до професійних стандартів взаємодії підрозділів поліції з громадськістю та передбачають, що діяльність поліції відбувається в тісному контакті з громадськістю і ефективність поліції залежить від публічної підтримки; поліцейські організації, окрім забезпечення правопорядку, виконують соціальні, а також сервісні функції в суспільстві; довіра населення до поліції тісно пов'язана з їх ставленням до громадськості, зокрема, їх повагою до людської гідності та основоположних прав і свобод особи; поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості; поліція повинна бути організована таким чином, щоб заслужувати на публічну повагу як професійні поборники права і постачальники послуг для громадськості; поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації.

Оновлення стратегічних задач, які постають перед новою поліцією і суспільством щодо підтримання правопорядку та протидії злочинності, зумовлює необхідність урегулювання підстав та порядку взаємодії поліції та громадськості. Так, у Розділі VIII Закону нормативно визначено такі форми взаємодії поліції з громадськістю: отримання та оприлюднення звіту про поліцейську діяльність; взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування; залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських.

У свою чергу, Дніпропетровська обласна державна адміністрація розпорядженням від 30 грудня 2015 року № Р-782/0/3-15 ініціювала «Проект регіо-

нальної Програми забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області на період до 2020 року», якою на управління взаємодії з правоохоронними органами та оборонної роботи облдержадміністрації покладено зобов'язання скорішої підготовки та винесення на обговорення на засідання обласної ради даної Програми, головною метою якої є підвищення рівня довіри населення до роботи правоохоронних органів, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області шляхом здійснення заходів з профілактики правопорушень, протидії злочинності, усунення причин і умов, що спричинили вчинення протиправних дій, та поліпшення стану криміногенної ситуації в регіоні та започаткувати її реалізацію вже у березні 2016 року.

Основними шляхами та засобами реалізації цієї Програми в регіоні мають стати: забезпечення ефективної реалізації державної політики на пріоритетному напрямі розвитку держави, а саме: у сфері профілактики правопорушень, шляхом здійснення комплексу заходів, спрямованих на усунення причин та умов учинення протиправних діянь, а також налагодження дієвої взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та громадськості; сприяння підвищенню ефективності діяльності правоохоронних органів щодо захисту прав і свобод людини, стабільному соціально-економічному розвитку області, покращенню інвестиційного клімату; створення системи соціальної профілактики правопорушень, атмосфери суспільної нетерпимості до скоєння злочинів, здійснення профілактичної роботи з неблагополучними сім'ями для недопущення втягнення дітей у протиправну діяльність; підвищення рівня правопорядку, дорожньої дисципліни, забезпечення безпеки населення області, оперативного реагування на вчинені правопорушення; запобігання порушенням громадського порядку та ослаблення дії криміногенних факторів; удосконалення форм і методів профілактики правопорушень у місцях масового перебування громадян (автовокзали, парки, сквери тощо), на автошляхах та у місцях концентрації ДТП; поліпшення матеріально-технічного та наукового забезпечення заходів з профілактики правопорушень, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області. Сподіваємось, що реалізація цієї Програми закладе новий камінь у фундамент взаємодії поліції та громадськості.

В цілому, виходячи із завдань Національної поліції та очікувань громадськості від їх реалізації, основними завданнями взаємодії громадськості з поліцією є підвищення авторитету й довіри населення до поліції; покращення стану комунікативної та загальної культури персоналу поліції; сприяння об'єктивному інформуванню населення про діяльність поліцейських за допомогою засобів масової інформації; ретельна перевірка фактів і матеріалів, які публікуються чи демонструються в мас-медіа; створення позитивного іміджу шляхом підвищення рівня професійної компетентності та покращення результатів діяльності персоналу поліції; забезпечення безпосереднього ді-

логу між поліцією та населенням (громадськими об'єднаннями, профспілками, асоціаціями, організаціями, підприємствами) під час особистих зустрічей громадян із керівниками підрозділів Національної поліції, найкращими працівниками, персоналом Патрульної служби та служби діяльничних офіцерів поліції, які забезпечують правопорядок на конкретній території; проведення активної профілактичної, виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання злочинності, а також формування в різних категоріях громадян відчуття особистої причетності до правового порядку в суспільстві, підвищення рівня самосвідомості кожного члена суспільства; залучення найактивніших громадян до співпраці; передбачення в чинному законодавстві матеріально-технічного забезпечення громадських формувань і винагород особам за допомогу органам правопорядку й виконання конкретних правоохоронних завдань.

У підсумку зазначимо, що оптимізація взаємодії поліції з населенням у контексті правоохоронної діяльності має основну мету – надати нового імпульсу вітчизняним формам співпраці, що існували раніше, та запровадити перевірений часом зарубіжний досвід участі громадськості в правоохоронній та правозахисній діяльності. І найголовніше: своєчасне оперативне реагування органів і підрозділів поліції на звернення громадян, безперечно, підвищить рівень довіри людей до поліції.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 40-41. - Ст.379.

2. Декларація про поліцію: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи №690 (1979) від 8 травня 1979 року // Інтернет ресурс - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_803.

3. Про Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року // Інтернет ресурс - Режим доступу: Офіційний сайт Центру політико-правових реформ - <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

4. Кодекс поведення должностных лиц по поддержанию правопорядка: Резолюция 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1979 г. // Інтернет ресурс - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_282.

5. Про затвердження Проекту регіональної Програму забезпечення громадського порядку та громадської безпеки на території Дніпропетровської області на період до 2020 року: Розпорядження Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 30 грудня 2015 року № Р-782/0/3-15 // Інтернет ресурс: режим доступу – Офіційний сайт Дніпропетровської обласної державної адміністрації : <http://adm.dp.ua>.

Шамрай Василь Олександрович,
доктор наук з державного управління, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У філософській, соціальній, юридичній, управлінській літературі немає єдиної точки зору щодо поняття інтерес. Одні автори трактують його як направленість, увагу, намагання до чогось; інші вважають категорію об'єктивною, тобто існуючою незалежно від волі і свідомості людей; треті – реалізацією якоїсь потреби, тобто явищем об'єктивним за змістом і суб'єктивним за формою. Так, професор В.Ф. Сіренко вважає, що інтерес є залежністю між необхідністю задоволення потреб суб'єкта і можливостями їх задоволення через свідому діяльність. Тому інтерес і за змістом є категорією об'єктивно-суб'єктивною. Ми приєднуємося до думки професорів Б.М. Лазарєва та Н.Р. Нижник, які вважають, що не можна змішувати поняття інтересу з психології, де він трактується як напрямок уваги або дії людини, і в соціології чи економіці, де інтерес розглядається як вираження потреб, задоволення яких складає необхідну умову життя і розвитку людини, колективу, класу, суспільства в цілому. Звідси і висновки про необхідність розрізняти формування самого інтересу, відображення його в свідомості і, нарешті, діяльність щодо реалізації інтересу.

“Відправною точкою політики будь-якої держави має бути концепція національних інтересів, визначена в термінах сили”, – стверджував батько “політичного реалізму” Г. Моргентхау. Задовго до нього визначальну роль інтересів у формуванні поведінки і дії людини, соціальної групи чи держави визначали багато видатних мислителів минулого – від філософів Стародавньої Греції до М. Вебера. А лорд Памперстон висловив відому сентенцію: “В Англії нема вічних друзів чи ворогів, у Англії є вічні інтереси”.

Концепція національних інтересів відіграє базову роль у реформуванні системи національної безпеки України.

Як зазначає О.М. Гончаренко, існує три фундаментальних проблеми, які повною мірою обмежують практичне використання концепції інтересів. Перша пов'язана з труднощами операціоналізації концепції національних інтересів. Широкі розбіжності існують навіть у підходах до визначення самого поняття національний інтерес. Нині найпоширенішими є такі:

- національний інтерес відбиває реальний комплекс цільових настанов держави, який вона намагається реалізувати у своїй зовнішній та внутрішній

політиці:

- національний інтерес – це похідна аспіраційних й оперативних потреб суспільства та пов'язаних з ними ціннісних систем;
- національний інтерес – це інтегрований показник (рівнодіючий вектор) життєво важливих інтересів і потреб людини, держави і суспільства в цілому, який формується у процесі конфронтації потреб з об'єктивними можливостями їх задоволенням.

У свою чергу, Г. Моргентау поділяє національні інтереси на необхідні (постійні) і другорядні (змінні); М. Каплан виділяє об'єктивні і суб'єктивні національні інтереси; П. Асснер наголошує на внутрішніх і зовнішніх компонентах національного інтересу; Ю. Кукулка пропонує свою типологію (екзистенціональні і функціональні); В. Удалов виділяє інтереси співпадаючі і взаємовиключні, дійсні та уявні. Інколи виділяють ендогенні і екзогенні, корелюючі і некорелюючі, аспіраційні та оперативні національні інтереси. Існують й інші класифікації, технології. Така багатозначність і багатофункціональність категорії *національний інтерес* примусила багатьох теоретиків загалом відмовитись від спроб операціоналізації цього поняття. Так, відомий політолог К. Холсті, а за ним Б. Рассет і Г. Старр повністю відкидають концепцію національних інтересів, вводячи замість неї концепцію цільових постанов. Останні – це узагальнений *імідж* (образ) майбутньої системи чи стану речей і поділяються на життєво важливі проміжні (як за вагомістю, так і за часом) та універсальні (довгострокові) цільові настанови.

Доцільно погодитись з думкою професора О.М. Гончаренко, що “обійти” проблему операціоналізації категорії “національний” інтерес не вдається, оскільки виділені життєво важливі, проміжні й універсальні цільові настанови врешті-решт зводяться до відповідних “цінностей та інтересів”, а питання про визначення яких знову залишається відкритим.

Друга проблема є прямим наслідком складної діалектики взаємодії об'єктивних і суб'єктивних компонентів національного інтересу. Більшість представників науки, не заперечуючи загалом об'єктивний характер національного інтересу, наголошують на тому, що будь-яким його оцінкам притаманний суб'єктивний характер. Це викликає значну розбіжність підходів і думок при способах його визначення, зумовлює волюнтаристський характер процедур його операціоналізації і затрудняє його використання на практиці.

Третя проблема, невирішеність якої призвела до певної дискредитації самої концепції національних інтересів, впливає з другої і пов'язана з хронічним бажанням політичних лідерів і правлячих еліт більшості країн презентувати власні корпоративні як “життєво важливі інтереси” нації або навіть “усього світу”. Ключова проблема для великої країни, подібної до США, як писав Г. Броді, полягає в тому, щоб визначити справжні межі життєво важливих інтересів з урахуванням усього комплексу наявних обставин, а також вирішити, які дії є потрібними у відповідь на тічи інші види загроз. Широковідомим є політичний ляпсус Дж. Картера, який проголосив увесь світ сферою

“життєво важливих інтересів сил”. А в указі Президента РФ Б.Єльцина від 14.09.1995 “Стратегічний курс Росії стосовно країн – учасниць СНД” увесь пострадянський простір проголошується “насамперед зоною інтересів Росії”.

Вищезазначені проблеми в наукових джерелах не узагальнено, що негативно відбивається на захисті національних інтересів України, а державна політика та управління також не завжди розробляються виходячи із національних інтересів і цінностей.

Національні інтереси є невіддільними від історії і традицій українського народу, системи господарювання, менталітету, культурних і духовних цінностей.

В ролі замовника і гаранта захисту національних інтересів має виступати держава. Однак в Україні досі відсутня чітко відзначена система національних інтересів, що дає змогу службовцям різних рівнів виправдовувати будь-які свої дії. Для проведення аналітичної та прогнозної діяльності із забезпечення національної безпеки відповідні державні органи повинні визначати національні інтереси, досліджувати їх взаємодію, співвідношення пріоритетності тощо, та планувати й організовувати свою роботу.

Боняк Валентина Олексіївна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ПОЛІЦІЮ: ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Органи внутрішніх справ України (міліція (поліція)), починаючи з періоду незалежності, постійно діють в умовах реформування. Однак тільки останні роки продемонстрували перші вагомі зрушення з удосконалення їх організації та функціонування (поява нових органів, зміни в організаційно-штатній структурі діючих, реальна відкритість та співпраця з інститутами громадянського суспільства, іншими державними органами, що має стійку тенденцію до зростання).

Поряд з цим реформування органів внутрішніх справ України продемонструвало низку проблем із організації та діяльності національної поліції, які потребують свого належного науково-теоретичного опрацювання і практичного вирішення, найбільш значимою із яких є недосконалість національного законодавства про ці державні органи. Це підтверджують і узагальнені результати проведеного нами соціологічного опитування: у ході анкетування більше третини респондентів (111 осіб або 37% від загальної

кількості опитаних) вказали на цей чинник (недосконалість національного законодавства) як один із визначальних.

Законодавча діяльність є складним і багатогранним явищем, здійснюється парламентом, проходить відповідні стадії, які об'єднані єдиною метою – створення правового закону. Вона ґрунтується на визначених принципах і вимагає їх реалізації.

У своїй статті "Юридична стратегія у правотворчій діяльності" А.М. Миронов зазначає, що саме огріхи формального характеру, які притаманні багатьом законодавчим актам, породжують помилки при реалізації права, призводять до дестабілізації суспільних відносин, перекручують волю законодавця [1, с. 43]. Це питання набуває особливої ваги в сучасних умовах проведення реформ, що вимагає внесення змін до чинного конституційного законодавства

Виконання вимог юридичної техніки - це слідування системі принципів і правил (прийомів, які засновані на практиці правотворчості та теоретично осмислені) підготовки проектів нормативних актів; вони є передумовою високої «якості» законів, їх повноти, несуперечливості. Правники А.С. Піголкінта Г.М. Фролову посібнику "Проблеми правотворчості суб'єктів Російської Федерації" до основних вимог (принципів) законодавчої техніки відносять: точність і визначеність юридичної форми (формулювань, виразів і окремих термінів); ясність і доступність мови нормативного акту для адресатів, на яких він поширює свою дію; повнота регулювання відповідної сфери відносин; конкретність регулювання, боротьба з декларативністю нормативних актів; використання апробованих, сталих термінів і виразів, що досить поширені; максимальна економічність, оптимальна наповнюваність, компактність законодавчих формул; системна побудова права, внутрішній зв'язок і взаємозалежність усіх частин правової системи, логічна послідовність викладення думки законодавця; уніфікація, однамітність форми і структури нормативних актів, способів викладення правових приписів [2].

Аналіз змісту чинного Закону України "Про Національну поліцію" свідчить про те, що його автори продемонстрували професіоналізм, глибоку пошуку у напрямку визначення найбільш оптимального варіанту кардинального оновлення Міністерства внутрішніх справ та його підрозділів: у ньому вживана нова термінологія; містяться посилання на принципи діяльності поліції, що найбільш повно відповідають існуючим міжнародним стандартам у цій сфері та кореспондують із українськими реаліями.

Водночас окремі його положення викликають певні зауваження, зокрема:

- з огляду на характер взаємозв'язку завдань і функцій державного органу (первинними є завдання, похідними від них – функції), Закон України «Про Національну поліцію» потребує доповнення його статтею, що має бути викладена після ст.2 «Завдання поліції» та матиме назву «Функції по-

ліції» (як, наприклад, як це зроблено законодавцем у ст.ст. 1 - 2 Закону України "Про Національну гвардію України");

- уп.3 ч. 4 ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» законодавцем вжито словосполучення "скоєнокримінальнеправопорушення", що не кореспондує з положеннями ч. 1 ст. 11 Кримінального кодексу України;

- редакція пп. 11- 12 ч.3 ст. 26аналізованого Закону порушує конституційний принцип рівності людей (ст. 21 Конституції України), оскільки акцентує увагу на заявах та зверненнях лише громадян. Тобто, у пп. 11- 12 ч.3 вищевказаної статті логічним буде замінити термін "громадяни" на "особа[3].

Важливим показником техніко-юридичної досконалості закону є наявність у ньому легальних дефініцій уживаних терміно-понять. Не вирізняється такою рисою і Закон України "Про Національну поліцію", що у ст. 1 містить лише одну дефінітивну норму. У цьому сенсі заслуговують на увагу Закони України "Про місцеве самоврядування в Україні" та "Про запобігання корупції", в яких у статтях під назвами "Основні терміни, використані в цьому Законі" і "Визначення термінів", відповідно, містяться офіційні трактування уживаних у цих нормативно-правових актах термінів.

Як суттєвий недолік чинного законодавства із питань організації та діяльності поліції, слід вважати нерозкритий у Законі України «Про Національну поліцію» зміст термінів «завдання поліції», «принципи діяльності поліції», «функції поліції», «повноваження поліції» та ін..

Аналіз змісту вищезазначеного Закону свідчить про відсутність «спадкоємності»– прийого підготовці розробники не послуговувались поняттями і термінами, що містяться у схваленій Кабінетом Міністрів України Концепції і Стратегії реформування МВС України (наприклад, такими як: правопорядок, підзвітність та прозорість у роботі та ін.), адже п. 7 ст. 116 Конституції України визначає, що саме Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю [4].

Отже, у законодавчих актах має бути максимально забезпечена однозначність понять і термінів, що вживаються; вони повинні бути максимально чіткими, зрозумілими, "послідовними" та науково обґрунтованими.

Необхідною умовою ефективного функціонування системи органів національної поліції України є їх належне матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Аналіз досвіду провідних європейських держав у вирішенні цього питання свідчить про необхідність збільшення видатків на утримання поліції від 3 до 5% внутрішнього валового продукту. Відповідне положення повинно враховуватися Кабінетом Міністрів України при підготовці законопроектів про державний бюджет на наступні роки та Верховною Радою України при їх обговоренні та прийнятті відповідних законів.

У вирішенні питання покращення фінансового та матеріально-

технічного забезпечення національної поліції України слід взяти за основу позитивний досвід фінансування Збройних Сил України, на задоволення потреб яких передбачено видатки на рівні 3% від обсягу внутрішнього валового продукту (ВВП) [5].

Вимагає свого вирішення на законодавчому рівні проблема уніфікації механізму оплати праці працівників поліції. В цьому плані заслуговує на увагу ч. 3 ст. 81 «Заробітна плата прокурора» Закону України «Про прокуратуру», яка прив'язує посадовий оклад прокурора до 12-ти кратного розміру мінімальної заробітної плати.

Такий підхід законодавця до визначення заробітної плати забезпечує її прозорість та об'єктивність в оцінюванні роботи прокурора. Вважаємо, що саме він має бути імплементований до інших всіх законів про органи охорони правопорядку України, включно і до тих, які визначають конституційно-правовий статус національної поліції.

З метою практичного втілення в життя принципу рівного доступу громадян до державної служби, вважаємо прийнятими для імплементатії до національного законодавства України положення чинного законодавства тих розвинених зарубіжних країн, за якими до посад на службу в національній поліції допускаються ті працівники, які в результаті їх професійної діяльності стали обмежено працездатними, а функціональні обов'язки за цією посадою не пов'язані з використанням їх обмежених можливостей.

Отже, національне законодавство з питань організації й функціонування національної поліції вимагає свого вдосконалення, що не тільки убезпечить від випадків внутрішньої і зовнішньої корупції в цих органах публічної влади та високого рівня корумпованості в органах державної влади, які визначають політику у правоохоронній сфері, але й в цілому слугуватиме запорукою їх ефективного функціонування в умовах формування громадянського суспільства і розбудови правової держави в Україні.

1. Миронов А.Н. Юридическая стратегия в правотворческой деятельности [Текст] / А. Н. Миронов // Российская юстиция. - 2007. - №6 - С. . 43-47.

2. Фролов Г.М. Проблема правотворчества субъектов Российской Федерации: Науч.-практ. пособие/ Отв. ред. А.С. Пиголкин. - М.: Норма, 1998. - 272 с

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40 - 41. – Ст. 379.

4. Конституція України: прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. У 2015 році фінансування армії потроять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrinform.biz/news/in_2015-_the_financing_of_the_army_will_triple_-_mod_73563/.

Обшалов Сергій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент,

декан факультету № 3

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Кримінальний процесуальний кодекс визначив основними завданнями кримінального провадження захист особи, суспільства і держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2]. І якщо забезпечення «швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду ...» є достатньо аргументованим та підкріпленим змістом конкретних статей, то питання захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, на нашу думку, потребує додаткового розгляду. З юридичної точки зору, захист – це недопущення вчинення злочину [3]. КПК більше розкриває процедурний порядок поновлення прав і свобод, відшкодування шкоди тощо у зазначеному напрямку. Питання ж попередження (недопущення, припинення) кримінальних правопорушень покладається на слідчого, який є офіційною і публічною особою, та оперативні підрозділи, у тому числі Національної поліції, які можуть виконувати письмові доручення слідчого, користуватися при цьому його правами, але «не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора». З огляду на те, що більшість злочинів можна розкрити за допомогою переважно негласних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, оскільки злочинці при їх вчиненні усіляко намагаються замаскувати чи знищити сліди злочину, по можливості зменшити кількість очевидців та свідків, проведення негласних слідчих (розшукових) дій потребує більш розгорнутого вигляду.

Найбільш дискусійним є, було й залишається питання щодо визначення сутності та змісту оперативно-розшукової діяльності, її основного призначення – негласного виявлення інформації, що може бути доказами за кримі-

нальним провадженням. Для нас становлять інтерес переважно негласні оперативно-розшукові заходи, хоча в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено, що оперативно-розшукова діяльність – це система гласних та негласних оперативно-пошукових заходів, лише тому, що розробкою гласних заходів займаються вчені в галузі криміналістики, кримінального процесу, адміністративної діяльності тощо, а визначення і вдосконалення негласних заходів є предметом дослідження науки оперативно-розшукового права, яке юридично, на жаль, досі не знайшло законодавчого та теоретичного визнання й закріплення. Визначені та нормативно закріплені у відомчих наказах права оперативних підрозділів щодо здійснення оперативно-розшукових заходів не завжди знаходять можливість їх застосування у подальшому кримінальному провадженні. Після введення у Кримінальний процесуальний кодекс негласних слідчих (розшукових) дій, за результатами опитувань оперативних працівників, останнім більш зручно користуватись саме ними, а не оперативно-технічними заходами, оскільки у подальшому менше питань виникає при легалізації отриманих даних. У той же час анкетування з цього питання дозволило виявити втрату оперативності, підвищення рівня розшифровки самих дій, внаслідок чого ефективність їх проведення є не досить високою. Більше того, велика кількість справ кримінального провадження, «зациклення» лише на здійсненні НСРД не дає працівникам оперативних підрозділів можливості використання усього арсеналу сил, засобів, форм та методів оперативно-розшукової діяльності [4], що передбачені прямими таємними наказами.

Успіх боротьби зі злочинністю залежить від ефективності застосовуваних оперативно-розшукових заходів та проведених слідчих дій, а для цього необхідне їх чітке та розумне правове забезпечення. Нормативно всі заходи та дії працівників органів дізнання, слідчих, прокуратури, суду та пенітенціарної служби врегульовані Конституцією, законами, кодексами України та внутрішньовідомчими наказами, розпорядженнями й вказівками, що безпосередньо стосуються здійснення їх діяльності при виконанні конкретно визначених завдань. При цьому, ставлячи в основу своїх дій забезпечення прав та свобод громадян (Конституція) та здійснення об'єктивного кримінального судочинства, які є загальними, кожні з перерахованих галузей мають виконувати й окремі свої завдання, що передбачені законодавством тільки для них. Для прикладу можна зазначити виконання завдань оперативно-розшукової діяльності – ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», в якій йдеться, що завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [1]. Тобто, крім завдань щодо забезпечення кримінального судочин-

ства, суб'єктам оперативно-розшукової діяльності необхідно здійснювати свою діяльність з метою отримання відповідної інформації, реалізація якої надасть змогу забезпечити безпеку громадян, суспільства і держави. Крім того, оперативно-розшукові заходи, що проводяться працівниками оперативних підрозділів в рамках здійснення кримінального судочинства, в частині випадків виходять за межі існуючого кримінального провадження, яке починається з порушення відповідної справи.

Для належного забезпечення протидії злочинності силами та засобами оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції, на наш погляд, потрібно чітко розмежувати сфери її застосування та корисність для сучасного суспільства. Послідовно розкриваючи завдання, що законодавство ставить перед оперативними підрозділами правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, слід відмежувати такі основні напрями застосування оперативно-розшукової складової у протидії злочинності: пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, розвідувально-підривною діяльністю спеціальних служб іноземних держав та організацій; отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. І якщо перший напрям фактично повністю повинен забезпечувати припинення та розкриття, а згідно з новим Кримінальним процесуальним кодексом – розслідування кримінальних правопорушень, то другий може містити суспільну користь й поза межами кримінального провадження, тобто повинен вирішувати питання попередження негативних явищ, подій, навіть тих, що не врегульовані чи не достатньо врегульовані чинним законодавством.

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : наук.-практ. коментар / Я. Ю. Кондратьєв, І. П. Козаченко, І. Ф. Обушевський. – К. : РВВ МВС України, 1993. –120 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – Х. : Одісей, 2012. – 360 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2003. – 1440 с.

4. Дослідження автора (анкетування 753 працівників оперативних підрозділів у 2009-2014 рр.).

Савіщенко Вікторія Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент,
т.в.о. декана факультету № 4
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ПРОФЕСІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ У РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процес становлення української державності, що проходить в умовах політичних соціально-економічних та духовно-культурних змін, супроводжується масштабними перетвореннями у вітчизняній правоохоронній системі. Нова парадигма сучасного права знаходиться у сфері культурних цінностей та духовних орієнтирів соціального розвитку, з урахуванням ментальних особливостей та загально визнаних у світовому співтоваристві правових цінностей.

Сьогодні, коли здійснюється модернізація правової системи, осмислення меж та можливостей реалізації своїх правових поглядів в управлінні державою, правосвідомість набуває особливого значення при застосуванні права, обговоренні та прийнятті різних нормативно-правових актів тощо. Становлення демократичної, правової держави, безумовне дотримання та ефективно забезпечення визнаних міжнародною спільнотою стандартів прав людини, домінування права в усіх сферах суспільного життя потребує підвищення правосвідомості усіх соціальних верств суспільства й, насамперед, співробітників поліції.

З урахуванням зазначеного, проблематика правосвідомості у роботі поліції має суттєве теоретичне та прикладне значення.

Окремі проблемні аспекти правосвідомості, зокрема професійної, знайшли відображення у наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців: С. Алексєєв, Є. Гіда, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Деменко, Е. Джамалова, Д. Єрмоленко, М. Козюбра, Г. Ішкільдіна, А. Колодій, М. Костицький, Л. Луць, С. Максимов, В. Оксамитний, О. Петришин, О. Проць, П. Рабінович, В. Сапун, М. Цимбалюк, М. Штангрет та ін. Однак на сучасному етапі українського державотворення та правотворення важливе практичне значення має вивчення саме професійної правосвідомості співробітників новоутвореного органу державної влади – Національної поліції України.

Сьогодні, зважаючи на те, що лише система правоохоронних органів здатна протистояти злочинності, слід звернути особливу увагу на рівень правосвідомості її працівників [1, с. 140].

Правоохоронна діяльність – особливий вид діяльності держави, спрямований на виконання нею своїх найважливіших обов'язків щодо захисту прав і свобод громадян. Рішення цього завдання здійснюється спеціально уповно-

важеними органами, що діють у порядку, визначеному законом. Головним засобом підтримки державою правопорядку у суспільстві слугують юридичні заходи впливу, під якими розуміється пряме застосування сили або загроза її застосування. Заходи юридичного впливу застосовуються до осіб, які порушують чинне законодавство. Крім того, правоохоронні органи мають право з метою запобігання, припинення та розкриття правопорушень обмежувати права і свободи громадян. Таке обмеження також здійснюється у суворій відповідності до чинного законодавства і знімається при усуненні загрози об'єктам охорони.

Суб'єктами правоохоронної діяльності є правоохоронні органи, до яких у нашій державі, зокрема, належить Національна поліція України. Характерними ознаками для усіх правоохоронних органів є їх воєнізований характер і підпорядкованість у своїй діяльності загальним морально-правовим ідеалам, цінностям, нормам і вимогам, які формувалися поколіннями людей і дозволили створити цілісну правову систему. Звідси випливає, що правоохоронні органи та їх діяльність існують завдяки роботі певної форми колективної, суспільної свідомості – правосвідомості.

У загальному розумінні правосвідомість – це сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових настанов, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямів розвитку правової системи з погляду забезпечення гідного існування людини, справедливості у міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства [2, с. 289]. Правосвідомість відображає правову дійсність, що сформувався у конкретно-історичних умовах у тій чи іншій країні, але водночас впливає на функціонування і розвиток правової системи. Правосвідомість – це суб'єктивна реакція особи на правову дійсність.

Різновидом правосвідомості є професійна правосвідомість, що притаманна юристам-професіоналам та формується внаслідок одержання спеціальної професійної підготовки, а також під час роботи в юридичній сфері. Носії професійної правосвідомості, як правило, володіють не тільки спеціалізованими, конкретизованими знаннями чинного законодавства, а й вмінням, навичками його застосування.

Основними способами існування професійної правосвідомості є його інституційна і неінституційна форми. Перша з них передбачає наявність регулюючого і правоохоронного рівнів правосвідомості. Друга – виражається за допомогою почуттів та ідей, що лише згодом фіксуються у письмових дже-релах та не мають юридичної сили. Загальним для цих форм є те, що вони представляють собою спосіб мислення професійних юристів, регульований за допомогою правових документів.

З одного боку, свідомість співробітників поліції як професійних юристів належить до інституційної форми правосвідомості. Це пов'язано з тим, що

професійне мислення і прийняття рішень поліцейських здійснюється у межах чинного законодавства, а тому має принципово функціональний, а не творчий характер, воно застосовує норми правосвідомості, що мають державне визнання. Професійна діяльність поліцейських належить до сфери правової дійсності. Головне завдання правоохоронної діяльності поліції полягає у здійсненні конкретних оперативних і слідчих заходів, спрямованих на захист особистості, суспільства і держави від протиправних посягань злочинних і антигромадських елементів. Рішення даних завдань вимагає від співробітників поліції особливого способу мислення, що поєднує як теоретичні знання, так і практичні навички, і націленого на підтримку законності в різних правових ситуаціях. Відповідно, поліція, як один з найважливіших правоохоронних органів, виконує низку соціокультурних функцій.

Таким чином, слід зазначити, що діяльність поліції, цілком залежить від правосвідомості та в силу своєї належності до чинної правової системи має низку специфічних рис. Найважливішою ознакою, що відрізняє суб'єктів правоохоронної діяльності, у тому числі поліції, від інших носіїв правосвідомості, є те, що вони мають безпосереднє відношення до силової охорони та захисту права. Втрата суспільної довіри до представників влади здатна з високою ймовірністю призвести до соціальної дезорганізації і демонстрацій протесту, як це вже відбувалося у 2013–2014 рр. під час Революції Гідності. Відповідно, на сучасному етапі держава у взаємодії з інститутами громадянського суспільства повинна виробити нові, ефективні шляхи підвищення правової культури та правосвідомості правоохоронних органів в Україні. Необхідним у цьому напрямі є застосування позитивного досвіду зарубіжних країн, в яких поліція функціонує на високому професійному рівні.

1. Трофименко В. А. Професійна правосвідомість та правова культура як предмет правового виховання у правоохоронній системі / В. А. Трофименко // Вісник Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 2. – С. 139–149.

2. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин та ін. ; за ред. О. В. Петришина. – Х., 2014.

Курінний Євген Володимирович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного
та господарського права
(Запорізький національний університет)

СОЦІАЛЬНА АМОРАЛЬНІСТЬ ЯК ГОЛОВНА ПЕРЕШКОДА ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІЦІЇ

12 січня 2015 року Указом Президента України було схвалено Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" (далі – Стратегія), у якій серед 62 реформ та програм розвитку держави передбачалось проведення реформи правоохоронної системи [1], невід’ємною складовою якої є поліція.

Після року реалізації заходів, передбачених зазначеною Стратегією, зміни в організації поліцейської діяльності, на думку більшості вітчизняних експертів, є найбільш помітними та дієвими. Так, 7-го листопада 2015 року набув чинності Закон України «Про Національну поліцію», після чого формально міліція країни повинна припинити своє існування і стати поліцією. Перехідний період триватиме від півроку до року. Реформування системи органів внутрішніх справ, за словами глави МВС України А. Авакова, передбачає оновлення і скорочення кадрів, реорганізацію міліцейської структури, створення патрульної, кримінальної та кіберполіції, а також поліцейського спецназу. Початком реформи стала переатестація співробітників, яка стартувала у Києві та Київській області.

Одним з успіхів реформи вважається створення патрульної поліції в низці найбільших міст країни. Попри існування низки проблем – з керуванням автомобілями, знанням нормативно-правової бази, – рівень симпатій суспільства до патрульних поліцейських, за даними більшості соціологічних центрів, становить близько 80 % [3].

Знаковою подією, яка оголила існуючі недоліки в організації та функціонуванні патрульної поліції, стало півгодинне нічне преслідування екіпажами цього підрозділу в місті Києві на ніч 7-го лютого 2016 року легковика з чотирма молодиками, водій якого грубо порушував правила дорожнього руху та ігнорував законні вимоги патрульних зупинити свій транспортний засіб. У результаті було застосована табельну зброю, що призвело до загибелі 17-річного юнака – пасажира автомобіля водія-порушника [4].

На жаль, відсутність практичного досвіду правоохоронної роботи та окремі прогалини професійної підготовки будуть ще не раз виявлятися у службі такої нової структури, як патрульна поліція. Чого хотілося б уникати при цьому – випадків високої, непомірної оплати за непрофесіоналізм у вигляді людського життя і здоров’я чи то правоохоронця, правопорушника

або випадкового законослухняного громадянина.

Як засвідчив нетривалий досвід функціонування патрульної поліції, серед основних внутрішньосистемних проблем, що постають на шляху поліцейської реформи в Україні, можна звернути увагу на такі фактори: поспішний і не завжди якісний кадровий відбір; наявність непоодиноких фактів ігнорування з боку поліцейського керівництва законодавчо закріплених гарантій правового та соціального захисту працівників поліції; непрозорість механізмів призначення на керівництво патрульної служби; прихований та явний опір змінам з боку старих, як правило, дискредитованих кадрів міліції; відсутність належної координації та взаємодії між патрульними поліцейськими та районними відділами поліції [5].

Окрім внутрішньосистемних проблем, більшість яких цілком підлягають нейтралізації за умов вчасного та ефективного реагування на них з боку керівництва МВС, існують зовнішньосистемні перешкоди процесу успішного становлення української поліції, до яких можна віднести: тривалу полісистемну (політичну, економічну та соціальну) перманентну кризу, в якій перебуває українська держава з часу свого заснування у грудні 1991 року; наявність неефективного владного апарату, що репрезентує усі гілки влади та потребує невідкладного реформування; фактичне дворічне перебування нашої країни у стані воєнного конфлікту з ресурсно потужнішим від нас північно-східним сусідом. Також не слід забувати про рівень поширення корупції в Україні, за яким ми стабільно посідаємо серед "світових лідерів" належне місце – 130 за 2015 рік [6].

На мій погляд, критичні показники корупційних проявів – це той об'єднувальний елемент, що є характерним як для зовнішніх, так і для внутрішніх системних проблем, що постають на шляху реформи поліції в Україні.

Для того щоб успішно протидіяти корупції, необхідно визначити її головний соціальний детермінант, яким, на мою думку, є соціальна аморальність – категорія, що характеризує масштаби поширеності у конкретній державі та суспільстві проявів ігнорування та фактичного заперечення з боку частини істеблішменту та звичайних громадян таких засад здорового соціального життя, як мораль і право.

Соціальну аморальність визначають насамперед її ознаки та прояви (форми), а також ступінь (рівень) поширення.

Рівень (ступінь) розповсюдженості соціальної аморальності передусім має визначатись обсягами недотримання моральних вимог представниками різноманітних владних структур, бо від показника ступеня безчестя, жадібності та продажності можновладця безпосередньо залежить рівень реалізації об'єктивно існуючих суспільних потреб, а значить, цивілізаційна успішність конкретного суспільства та відповідної держави.

Головними ознаками соціальної аморальності можна вважати явне або приховане нехтування правилами людяності та моралі, фактична відсутність

честі й гідності у конкретної особи, яка заради своїх, переважно меркантильних, інтересів готова піти на сумнівні угоди з власною совістю, нехтуючи потребами ближніх та суспільства у цілому.

Найрозповсюдженими та найнебезпечнішими проявами (формами) соціальної аморальності можна вважати корупцію, хабарництво, казнокрадство, здирництво, непотизм, грошові відкати, політичне фарисейство, продаж виборцем власного голосу тощо.

Найбільш затребуваним інструментарієм протидії соціальній аморальності є такі два суспільні феномени, як мораль та право. Перший уособлює людську совість, честь та гідність, другий – правду, справедливість та відповідальність. Саме високі принципи моралі та універсальний арсенал права має використовувати у своїй повсяденній діяльності новостворена українська поліція.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що на час написання цих рядків поліцейська реформа в Україні проходить лише перший етап свого втілення, який здебільшого стосується організації діяльності патрульної поліції, надалі постають набагато складніші завдання – реформування інших підрозділів громадської безпеки, оперативних структур поліції та слідства, вирішення проблеми створення місцевої поліції. Саме для діяльності цих ключових поліцейських підрозділів найбільш характерні корупційні прояви, а значить, і соціальна аморальність, реальна нейтралізація якої не може обмежуватися лише поліцейською або правоохоронною системою. Дані процеси мають стосуватися усього нашого соціуму та потребують запровадження принципово нової української цивілізаційної матриці, невід'ємною складовою якої повинна стати створена на засадах людиноцентризму поліція України.

1. Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 67.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.dw.com/uk/довгий-шлях-з-міліції-в-поліцію/a-18834433>.

4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/02/7/7098138/>.

5. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/34074.html>.

6. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://ti-Ukraine.org/cpi-2015>.

Доненко Валерій Вікторович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПОЛІЦЕЙСЬКА ОСВІТА: РЕАЛІЇ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

З огляду на розпочатий в Україні черговий етап адміністративної реформи, оновлення змісту сучасної доктрини українського адміністративного права, постає наукове завдання у вирішенні проблеми забезпечення поліцейської діяльності на принципово нових засадах, окреслених доктриною адміністративного права, європейським вектором розвитку держави, через формування моделі публічного адміністрування відносин між громадянами та суб'єктами публічних повноважень, зокрема поліцейських. Особливе значення в цих процесах буде мати відповідний рівень та якість підготовки поліцейських.

Сучасний стан становлення оновленої доктрини вітчизняного адміністративного права вимагає докладання зусиль до творчого перегляду застарілих теоретичних стереотипів і догм стосовно фундаментальних понять та інститутів адміністративно-правової науки. Постає завдання поліцейської діяльності має вирішуватися паралельно з розвитком доктрини українського адміністративного права, бути виразом практичної реалізації надбань теорії, відбуватися в усіх сферах публічного адміністрування, за умов відповідної політичної волі у поступовому запровадженні досвіду діяльності публічної адміністрації країн Європи. Для цього необхідно змінити наголос у підготовці нової генерації правоохоронців незалежної України – Національної поліції. Головним вектором їх підготовки має стати правозахисний пріоритет їх діяльності, направлений насамперед на захист прав людини і громадянина. Не применшуючи значення підготовки фахівців для правоохоронних органів з моменту отримання незалежності, слід констатувати про існування в ній наслідків радянського адміністративного права, в основу якого було покладено інтерес перш за все держави. На цьому переважно і була зосереджена увага при підготовці фахівців для МВС України, яка спиралася почасти, з одного боку, на нормативну базу неіснуючої держави – Радянського Союзу (ЗУ «Про міліцію» від 20.12.1990 року, КПК, КУпАП тощо), а з іншого – на новостворену нормативну базу (закони, підзаконні акти, накази тощо), які містили в собі саме наслідки радянської доби.

Обрання Україною європейського вектора розвитку вимагає того, щоб подальша трансформація управлінських відносин, що триває в державі, поступово збагачувала зміст діяльності національної поліції і вимагає їх переорі-

ентації на пріоритетність всебічної реалізації захисту прав і свобод людини. Соціальною реалізацією функції права, втілення його у суспільне буття має стати розробка нової парадигми у правоохоронній сфері, одним із елементів якої постає Національна поліція та МВС України як правоохоронний орган європейського зразка.

Спадщина В.Б. Авер'янова, яку необхідно не тільки використовувати та продовжувати окреслений цією визначною постаттю шлях до запровадження реального людиноцентризму, спонукає нас до активізації наукових досліджень, запровадження новітніх підходів до вирішення проблем сучасності.

Розуміння того, що вітчизняне адміністративне право перетворюється з права державного управління на галузь, що визначає перш за все права та обов'язки публічної адміністрації щодо суб'єктів громадянського суспільства, а наукове осмислення і подальша розробка теорії публічної адміністрації є одним із магістральних напрямків доктринального його оновлення, трансформації у сучасну галузь європейського змісту, дозволяє запропонувати підходи до нового етапу адміністративно-правових досліджень у вітчизняному праві [1].

Завдяки проєвропейській правовій позиції фахівців-адміністративістів зроблено певний прорив у теоретичному розумінні та практичному запровадженні адміністративної юстиції, необхідності запровадження адміністративно-процесуальної галузі права, уявленні про органи публічної адміністрації, розвитку адміністративно-деліктних відносин, переорієнтації адміністративно-правової науки та освіти з «державоцентристського» напрямку на «людиноцентристський», про сутність адміністративного права, як воно розуміється у класичній європейській доктрині.

Відповідно до реалій сьогодення має змінитися зміст навчальної дисципліни і формуються якісно нові вимоги до набуття адміністративно-правових знань, які базуються на творчій активності, самостійному опануванні теоретичних та нормативних положень, дослідницькій ініціативності.

Основною метою підготовки правників в Україні має стати не стільки формування фахових знавців існуючих нормативно-правових актів, скільки підготовка професіоналів, які сповідують принцип верховенства права, мають активну громадянську позицію, готові відстоювати права і свободи громадян у різних сферах соціального буття, непримиренні до випадків беззаконня, порушення громадянських свобод, є опорою української держави у прагненні до демократії, побудови правової держави [2, с. 11].

Однією з причин невдач у проведенні реформ, на наш погляд, була і залишається якість підготовки фахівців з вищою освітою, тих кому будувати правову державу, формувати правовий простір для майбутніх поколінь, продукувати якісно новий рівень правової думки, на який об'єктивно очікує суспільство в умовах системного реформування, позбутися позицій юридичного коментування чинного законодавства з ознаками конформізму, посісти належне місце у форматі міжнародної співпраці та конкуренції у сфері правничих

послуг, забезпечити належні темпи відродження національної ідеології державотворення та правотворення як основи правового виховання. Як справедливо зазначає Т.О. Коломоєць, «від того, якою буде наукова юридична база, багато у чому залежить і ефективність правотворчих й державотворчих процесів та їх результативність... враховуючи тісні зв'язки юридичної науки у державі буде залежати розвиток вітчизняної освіти, правової свідомості і правової культури усіх учасників правовідносин, а в кінцевому підсумку – і побудова в Україні правової держави» [3, с. 5].

Не достатньо мати сучасне законодавство, відповідну структуру публічної влади, відповідну штатну чисельність виконавців, навіть дуже освічену, найважливішою залишається система юридичної освіти, побудована на якісних характеристиках підготовки більшості країн Європи та провідних країн світу. Нова генерація фахівців права, сформована як правозахисна, правозабезпечувальна, на кращих традиціях, зразках європейського адміністративного права, відповідно до займаних посад в органах виконавчої влади (публічної адміністрації) тощо, має поступово реалізовувати євроінтеграційні вектори розвитку законодавства, подальшу практику його реалізації, на власному прикладі правничої діяльності виховувати правову культуру та правову свідомість.

Процес цей – не на один рік, не на два і навіть не на десять. Враховуючи ту обставину, що «діюче в Україні адміністративне право продовжує у переважній частині будуватися на теоретичних засадах радянської науково-правової школи, змінити суспільну роль і призначення адміністративного права можна лише радикальним переглядом цих засад. Саме це і означає формування (створення) нової національної адміністративно-правової доктрини – системи наукових уявлень, ідей, поглядів і положень, що визначатимуть нову ідеологію, «дух», якщо хочете – нову «філософію» адміністративного права як нормативного регулятора відповідної сфери державного впливу на суспільні відносини і процеси. Таке завдання цілком відповідає новітній європейській практиці, де аналогічні національні доктрини почали створюватися після Другої світової війни, і ці зусилля у різних країнах тривали декілька десятків років» [2, с.13].

Наразі вітчизняна вища юридична освіта є продуктом двох десятиріч самостійного розвитку. Відокремившись на початку 1990-х рр. від радянської загальносоюзної системи управління освітою та наукою при зміні політичних, соціально-економічних та ідеологічних пріоритетів, українська система вищої юридичної освіти поставила перед собою завдання сформуванню методологічні підвалини управління та самоврядування, впровадити нові методики викладання юридичних дисциплін та оцінювання знань, адаптуватися до різних форм власності, умов ринкової економіки та конкуренції, оновити та посилити свою матеріально-технічну і видавничу базу, сформуванню основи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Поруч із позитивними досягненнями доводиться констатувати, що наразі українська система вищої юридичної освіти не набула тих якісних характеристик, які б дозволили поставити її в один

ряд з системами юридичної підготовки більшості країн Європи та провідних країн світу, посісти належне місце у форматі міжнародної співпраці та конкуренції у сфері освітянських правничих послуг.

Вітчизняна вища юридична освіта значною мірою перебуває у вузьких межах сформованої в умовах попереднього тоталітарного режиму теорії юридичного позитивізму, на належному рівні не забезпечує суспільних завдань щодо підготовки якісно нового корпусу правників, здатних істотно покращити загальнодержавні показники рівня захисту прав і свобод громадян, законних інтересів суб'єктів економічного обороту, спроможних на необхідному сучасному рівні захищати національні інтереси як у рамках вітчизняної правової системи, так і на міжнародному рівні, забезпечувати режим законності, утверджувати в усіх суспільних складових елементи самоврядності, верховенства права та долати прояви корупції і надмірного адміністрування у сфері державного та місцевого управління.

Звісно, досягнення зазначеної мети є можливим лише за умови, що у змісті цих та подібних законів належною мірою відбиватимуться демократичні стандарти, здатні забезпечити європейський рівень вітчизняного адміністративного права – як найефективнішого юридичного засобу гармонізації взаєностосунків між владою і приватними особами [1, с. 4–5]. Саме через те, що у змісті існуючих законів належною мірою не відбиваються демократичні стандарти, які забезпечили європейський рівень вітчизняного адміністративного права та діяльність відповідних владних структур, відбувається гальмування їх реформування, оновлення змісту діяльності.

Відтак, «соціально-політичні зміни в українському суспільстві й нові пріоритети державотворення спонукали юридичну науку на пошук переходу від традиційних дослідницьких моделей до парадигми, що базуються на врахуванні якісно нових чинників» [4, с. 16].

На наш погляд, основні зусилля з підвищення якості юридичної освіти, зокрема, в опануванні адміністративного права, мають комплексний характер. Так, остаточне з'ясування зовнішньополітичного вектора розвитку нашої держави до європейського простору сприятиме впровадженню апробованих демократичних стандартів у вітчизняне правове поле. Важливими складовими цього процесу мають стати уточнення окремих позицій Концепції адміністративної реформи, зокрема, в частині запровадження публічної адміністрації та публічного адміністрування, прийняття врешті-решт Концепції адміністративного права. Заслугує на окреме обговорення та вирішення прийняття єдиної базової навчальної програми з адміністративного права, яка була орієнтиром у викладанні цієї важливої дисципліни публічного права, сприяла формуванню «людиноцентристської» ідеології державного управління у майбутніх юристів, державних службовців, а відтак і відповідного сприйнятливого середовища для якомога повної реалізації цього євроінтеграційного курсу. Прийняття єдиної базової програми має стати результатом консенсусу як різних наукових шкіл, окремих вчених, здебільшого авторів численних пі-

дручників з адміністративного права та навчальних посібників, які в умовах відсутності такого програмного документа мають не тільки структурні, а і змістовні розбіжності. Плюралізм думок викладений у цих виданнях, який, безумовно, має бути, іноді ставить здебільшого в режим дискусії (не завжди завершеної) семінарські заняття з цієї дисципліни. З одного боку, це корисно, навіть необхідно, але з урахуванням пріоритетного значення вивчення адміністративного права як основного інструменту захисту прав і свобод людини, має відбутися певне форматування навчальної дисципліни до її єдиного розуміння.

1. Авер'янов В. Б. Становлення нової доктрини українського адміністративного права / Авер'янов В. Б. // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2007. – № 2. – С. 17–18; Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту : монографія / кол. авт. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – Дніпропетровськ, 2008.

2. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні (проект) / Американська асоціація юристів // Ініціатива з верховенства права. – 2008.

3. Коломоєць Т.О. Організаційно-правові засади управління у сфері юридичної науки в Україні / Т.О. Коломоєць, О.Ю. Мелехова. – Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2010.

4. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 / Колпаков В. К. – Х., 2005.

Шинкаренко Ігор Ростиславович
кандидат юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЮТЬ ДІЯЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Правові основи діяльності поліції визначені у розділі II Європейського Кодексу Поліцейської етики, запровадженого Рекомендацією Rec.(2001)10, прийнятою Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року :

1. Поліція є державним органом, який повинен засновуватися законом.

2. Поліцейські операції завжди повинні проводитися відповідно до внутрішнього законодавства країни і з тими міжнародними нормами, з якими країна погодилася.

3. Регулююче поліцію законодавство має бути доступним для громадян, зрозумілим і конкретним; при необхідності воно повинне доповнюватися іншими нормативними актами, доступними для громадян.

4. Співробітники поліції підпадають під дію тих же законів, що і звичайні громадяни; винятки з цього принципу можуть бути виправдані тільки

тоді, коли вони спрямовані на забезпечення нормальної діяльності поліції в демократичному товаристві [1].

З означеного вбачається, що поліція як інститут є органом державної влади. Кримінальна поліція є його складовою (п. 1 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію») [2]. Основою діяльності кримінальної поліції є принципи верховенства права та законності, які реалізуються у створенні поліцейських органів тільки на ґрунті відповідних законів. Це означає, що поліція повинна бути заснована на Конституції і на чинному законодавстві. Окрім того, міжнародні норми дозволяють детальну регламентацію в декретах виконавчої влади, у відомчих та міжвідомчих нормативно-правових документах (наказах, положеннях, інструкціях) за умови, що ці нормативні документи приймаються на підставі делегування повноважень відповідно до Конституції і законодавства.

Відповідно до стандартів Ради Європи всі поліцейські операції (відповідно до національного законодавства – поліцейські та оперативно-розшукові заходи) повинні здійснюватися відповідно до внутрішнього законодавства та чинних міжнародних норм. Основами міжнародних норм є Європейська конвенція про права людини і суміжні з нею правові інструменти та стандарти Європейського суду з прав людини. Основною вимогою якого є доступність для громадськості нормативних актів, що регламентують гласні та спеціальні (що обмежують права і свободи людини) заходи (ССМП (спеціальні слідчі методи та прийоми) – відповідно до Довідкового керівництва про кримінальне судочинство ОБРС-OSCE-AUS-SPM-3071-UA) та конкретність норм в означених документах.

Ці умови потрібні для того, щоб громадянин міг передбачати наслідки, з якими може бути пов'язаний той або інший регламентуючий акт та підстави його використання. В той же час ЄСПЛ вимагає встановлення рівноваги між конкретністю нормативного акта про поліцію і його гнучкістю, незалежно від того, чи йдеться про регламентацію організації поліції чи способу здійснення її операцій незалежно від категорій їх осіб-об'єктів.

Таким чином, означений Закон тільки констатує наявність кримінальної та інших поліцій у системі Національної поліції. Для з'ясування змісту функціонального призначення та правового статусу центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції, а також кримінальної поліції як їх структурних елементів необхідно звернутися до Конституції України, кримінально-процесуального та адміністративного законодавства, Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про запобігання корупції в Україні», «Про боротьбу з тероризмом», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними» та інших законодавчих та нормативно-правових актів [3-7].

Усі означені нормативні акти чітко визначають принцип верховенства

права в діяльності кримінальної поліції. Національні законодавчі акти визнають одним з джерел правової основи діяльності кримінальної поліції міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна. Найбільш широко розкрито завдання та функції кримінальної поліції щодо здійснення оперативно-розшукової діяльності у статтях 1, 2, 5, 7, 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5]. В той же час ці норми мають декларуючий характер і не відповідають принципам конкретності та пропорційності ЄСПЛ щодо здійснення заходів, які обмежують права і свободи людини. Більш конкретизовано функції служб, що входять до складу кримінальної поліції, у відомчих інструкціях та настановах, що регламентують їх діяльність за окремими напрямками. У зв'язку із цим напрямом розвитку національного законодавства у сфері регламентації діяльності кримінальної поліції є:

- внесення відповідних змін до чинного законодавства з метою конкретизації функціонального призначення, компетенції, завдань та структури кримінальної поліції;

- з метою реалізації стандартів Ради Європи щодо доступності, конкретності норм відомчих нормативних актів та пропорційності заходів кримінальним правопорушенням слід видати відкритий міжвідомчий акт, що буде регламентувати організацію оперативно-розшукової діяльності за всіма напрямками протидії злочинності.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про національну поліцію» завданням поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидії злочинності [2].

Виходячи з аналізу законодавчого регулювання діяльності кримінальної поліції різних країн, основними її функціями можна вважати:

- протидію вчиненню тяжких злочинів, організованій злочинності, злочинах проти дітей і молоді, економічним, майновим і політично мотивованим злочинам, тероризму (Болгарія, ФРН; Республіка Казахстан, Республіка Словенія; Чехія);

- розшук, затримання злочинців та розшук осіб, що пропали безвісти (Французька Республіка, Болгарія, Чехія);

- реалізація в межах своєї компетенції державної політики у сфері боротьби із злочинністю, попередження, виявлення і розкриття злочинів (Казахстан) [8-13].

Згідно з вимогами Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи кримінальної поліції спрямовують свою оперативно-розшукову діяльність на запобігання злочинів та виконання доручень слідчого в межах кримінального провадження під час здійснення НСРД. Таким чином, стала панувати проактивна модель поліцейської діяльності та формуватися новітня парадигма оперативно-розшукової діяльності.

Враховуючи вимоги ЄСПЛ щодо забезпечення прав і свобод людини під час ОРД, вважаємо завдання охорони прав і свобод людини, а також інте-

ресів суспільства і держави одним із пріоритетних завдань кримінальної поліції.

Беручи до уваги думки науковців щодо змісту поняття протидії злочинності як комплексної теоретико-прикладної категорії, можемо визначити її складові елементи у діяльності кримінальної поліції:

- система заходів щодо запобігання, виявлення кримінальних правопорушень;
- діяльність, що спрямована на виявлення, усунення або нейтралізацію причин злочинів, умов, що їм сприяють, явищ і процесів, що зумовлюють зростання окремих видів злочинів;
- здійснення за дорученням слідчого НСРД у межах кримінального провадження за фактами вчинення кримінальних правопорушень.

Для законодавчого закріплення означених напрямів діяльності кримінальної поліції вважаємо за доцільне запровадити до Закону України «Про Національну поліцію» ст. 13-1 «Функції Кримінальної поліції» у такій редакції:

«1. Кримінальна поліція – це самостійні підрозділи, які входять до структури центрального органу управління поліцією та територіальних органів поліції, служать суспільству шляхом проведення поліцейських та оперативно-розшукових заходів для забезпечення охорони прав і свобод людини, попередження, своєчасного виявлення і припинення тяжких злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів.

2. Для виконання означених задач кримінальна поліція здійснює:

- попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;
- розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;
- бере участь у заходах з підтримки публічної безпеки і порядку.

3. До складу кримінальної поліції входять оперативні, оперативно-технічні та розвідувальні підрозділи, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність».

Враховуючи означене, вважаємо важливим для формування правового статусу кримінальної поліції зміст п. 1 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», який визначає обов'язком Національного антикорупційного бюро здійснення оперативно-розшукових заходів з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів.

Вважаємо за необхідне означену норму імплементувати у п. 3 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» у такій редакції:

«3) здійснює в особі кримінальної поліції оперативно-розшукові та ін-

ші заходи з метою попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень та вживає заходів з метою виявлення та припинення адміністративних правопорушень».

Означені норми сприятимуть формуванню правового статусу кримінальної поліції відповідно до стандартів ЄСПЛ.

1. Європейський Кодекс Поліцейської етики : Рекомендація Rec.(2001)10, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року.
2. Про національну поліцію : Закон України // ВВР. – 2015. – № 40 – 41. – Ст. 379.
3. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К., 1996.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР. – 2012. – № 4651-VI.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. // ВВР. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
6. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 червня 1993 р. // ВВР. – 2011. – № 23. – Ст. 160.
7. Про запобігання корупції : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
8. Юнін О. С. Діяльність поліцейських органів провідних країн Європейського Союзу : навч. посібник / О.С. Юнін, О.М. Сиченко. – Кіровоград, 2007.
9. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 2006.
10. Crime and Punishment around the World. Europe / ed. by M. Aebi. And V. Jaquier (vol. Eds.). 1st Edition. – Vol. 4. – Santa Barbara : ABC-CLIO, 2010. – P. 60.
11. Crime and Punishment around the World. Europe / ed. by M. Aebi and V. Jaquier (vol. Eds.). – 1st Edition. – Vol. 4. – Santa Barbara : ABC-CLIO, 2010. – P. 315–316.
12. Policing Profiles of Participating and Partner States [Електронний ресурс] / Czech Republic // OSCE : Policing OnLine Information System. – Режим доступу : http://polis.osce.org/countries/details?item_id=14&lang=en.
13. Положение о Комитете криминальной полиции Министерства внутренних дел Республики Казахстан : приказ Министра внутренних дел Республики Казахстан от 27 октября 2011 года № 565 (с доп. от 04.05.2014).

Лень Валентин Валентинович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального
права та кримінології
(ДВНЗ «Національний гірничий університет»)

ОКРЕМІ ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ

Підготовка поліцейських в Україні є складною і важливою проблемою. У світовій практиці існує дві основні концепції підготовки поліцейських. В Україні є прихильники та противники обох концепцій. На сьогодні, вважаємо, й досі в державі не визначились, за якою з них готувати майбутніх правоохоронців. Про підготовку нової генерації поліцейських говорять майже всі – і всі знають, як це робити... Так завжди було й раніше.

За першою концепцією, підготовка відбувається за суто поліцейською спеціалізацією (спрямуванням). Вона передбачає скорочену (стислу) програму вивчення більшості галузей права та юридичних дисциплін, наприклад, конституційного, кримінального, цивільного, трудового, кримінально-процесуального права. Така підготовка не є класичною, університетською та, відповідно, за нею не видається диплом про кваліфікацію юриста за спеціальністю правознавство. Підготовка за цією концепцією спрямована переважно на вивчення «поліцейських» дисциплін, тобто тактико-спеціальної, спеціально-психологічної, вогневої, фізичної, автомобільної та інших видів підготовки.

Для набуття професійних поліцейських знань, навичок та досвіду зазначена підготовка є основою.

Часто лунають пропозиції (і поступово вони втілюються в життя) щодо видачі дипломів про повну вищу освіту за спеціалізацією «правоохоронна діяльність» або «слідчий ОВС» тощо. Робиться це навмисно з метою зупинити в МВС відтік кадрів, на підготовку яких витрачаються державні кошти. Більше того, прихильники таких ідей усвідомлюють, що крім обов'язкової 3-річної служби в МВС після стаціонарного (очного) бюджетного навчання ще є шанс (тобто людина звикне, прийде усвідомлення, що у цивільному житті з таким дипломом нікого не чекають) й на подальшу службу випускників у системі, тобто хоч таким чином їх утримати (без належної мотивації). На це й розраховують прихильники. Дійсно, з таким дипломом, крім роботи охоронцем, важко на щось розраховувати та сподіватись. Імовірно, можлива ще служба у тюремній системі або державній виконавчій службі. Однак із вищевказаними дипломами їх власникам ніколи не працювати у галузі юриспруденції, не стати прокурором, адвокатом, нотаріусом, суддею тощо.

Глибоко переконані, що вчиняти такі дії стосовно громадян своєї держа-

ви є ганебним, що негідно і принизливо обмежувати права українських громадян таким прихованим способом.

Особа, яка вибрала ВУЗ МВС і витрачає 4 роки на навчання, хоче, прагне і має право мати гідну, достойну повну вищу юридичну освіту та при потребі або бажанні змінювати професію в межах юриспруденції, щоб за необхідності особа після служби в МВС могла (після певних курсів, перепідготовки, іспитів) працювати й за іншими напрямками юридичної діяльності. Ми не повинні позбавляти громадян можливостей, сподівань та мрій. Вважаємо, що суто поліцейська підготовка повинна бути лише у навчальних закладах МВС I, II рівня акредитації.

У державах, де запроваджена така система підготовки поліцейських, існує стала, стабільна політична ситуація, гарантована висока заробітна платня, для поліцейських та членів їх сімей встановлені соціальні гарантії, певні привілеї та пільги. У цих поліцейських немає гострої необхідності після виходу у відставку або запас знову вчитися у ВНЗ й оволодівати іншою юридичною професією.

Друга концепція передбачає підготовку поліцейських за класичною системою. У вишах МВС вивчається перелік дисциплін аналогічно університетській програмі. Години, виділені для навчальних дисциплін, не зменшені. Безумовно, що є навчальні години для додаткових дисциплін, тобто поліцейської специфіки. Диплом видається такий, що його власник за бажанням може працювати у різних юридичних сферах.

Наведемо приклад Румунії. У 20-мільйонній державі є кілька поліцейських середніх навчальних закладів. У них готують поліцейських з виключно поліцейською професійною освітою. Бажаючі після цього навчального закладу можуть вступати до цивільного вищого юридичного вишу або до академії МВС в Бухаресті – єдиного вищого навчального закладу МВС держави. Після 5-річного навчання випускники отримують диплом про отримання вищої юридичної освіти, аналогічний університетському, та направляються служити до підрозділів МВС. Академія МВС готує кадри і для багатьох інших силових структур, наприклад, для служби безпеки, державної служби охорони вищих посадових осіб тощо. Випускники академії можуть працювати прокурорами, адвокатами, нотаріусами, суддями тощо. Втім, їм необхідно пройти відповідні курси від 2-х до 6-ти місяців, залежно від обраної юридичної професії. Саме це ми і вважаємо державницьким підходом щодо своїх співвітчизників, де турбота і дбайливість про громадян є пріоритетом. Слід зазначити, що у Румунії для більшості структур немає відомчих вищих навчальних закладів. Отже, повторюємось, академія МВС готує фахівців для багатьох відомств держави, і це також є прикладом збереження державних коштів.

Безумовно, ми є прихильниками другої концепції.

Друге важливе питання – якісна підготовка слідчих для МВС – завжди відзначалося своєю актуальністю. Процес підготовки висококваліфікованих фахівців у такій галузі юриспруденції, як досудове слідство, – це складне, ба-

гатоаспектне завдання. Не торкаючись багаторічного комплексу проблем, які потребують глибоких інших досліджень, звернемо увагу лише на один аспект, а саме на проходження майбутніми слідчими практики під час навчання в вишах МВС.

Виходячи із власного багаторічного досвіду служби в МВС, зокрема й у слідчих підрозділах, ми переконані, що курсанти факультетів з підготовки слідчих повинні проходити практику не лише у слідчих підрозділах МВС, а обов'язково й у прокуратурі та суді (і не 3–10, а як мінімум 30 діб).

Це, на наш погляд, сприятиме більш якій професійній підготовці слідчих. Вони будуть мати реальну можливість ознайомитися з функціональними обов'язками (на прикладі низової ланки прокуратури) прокурора, його заступника та інших працівників прокуратури (напрямок – досудове слідство в МВС), вимогами прокурорських працівників згідно з новим КПК України, нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність органів прокуратури (безумовно, в першу чергу стосовно органів внутрішніх справ, зокрема досудового слідства). Це, врешті-решт, дасть можливість відчувати атмосферу у прокурорському колективі, знайти взаємне порозуміння з колегами з прокуратури, зрозуміти ставлення останніх до поліцейських, зокрема слідчих.

Це стосується і проходження практики курсантами в судах. У них знову буде реальна можливість ознайомитися з усіма етапами судового провадження від моменту надходження кримінального провадження, включаючи його вивчення суддею, підготовку провадження до судового розгляду (спостерігаючи за виявленими недоліками, надаючи власний аналіз і оцінку), до судового розгляду (виявляючи, які можуть виникнути на ньому питання або проблеми тощо). Знову ж таки, у курсантів-практикантів з'явиться реальне власне бачення, розуміння ставлення суддів до виконання своїх функціональних обов'язків, їх співпраці з працівниками прокуратури, слідчими, ролі адвокатів у судовому процесі.

Тільки при завершеному циклі проходження практики (реальному ознайомленні з функціонуванням складного механізму досудового і судового слідства – ланкою «слідчий – прокурор – суддя») буде можливою якісна підготовка висококваліфікованих слідчих для слідчих підрозділів поліції. Більше того, у курсантів з'явиться розуміння важливості справи, відданість обраній професії [1, с. 28-29].

1. Лень В.В. До проблеми підготовки слідчих органів внутрішніх справ / В.В. Лень // Проблеми професійної підготовки слідчих : матер. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, ДДУВС, 27 квітня 2007 р.). – Дніпропетровськ, 2007. – С. 27–29.

Хараберюш Іван Федорович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри спеціальних дисциплін
та адміністративної діяльності Донецького
юридичного інституту МВС України

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

Відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 31, 42) застосування технічних засобів поліцейськими можливо при проведенні різних заходів, що входять до їх компетенції, з дотриманням принципів верховенства права, дотримання прав і свобод людини, законності, відкритості, прозорості тощо.

Раніше проведене нами дослідження стану застосування спеціальної техніки підрозділами МВС України виявило певні недоліки, а саме: недостатня організація технічного забезпечення й супроводу оперативно-службової діяльності; низький рівень технічної грамотності працівників оперативних підрозділів.

Так, 48% опитаних працівників карного розшуку зазначили, що в рамках службової підготовки питання з використання оперативно-технічних засобів взагалі не вивчалися. Звідси тільки 14% опитаних респондентів досить добре орієнтуються в сучасних засобах спеціальної техніки, а 50% – у загальних питаннях організації й тактики її застосування.

Тому, особливо в умовах реорганізації МВС України, одним з основних чинників професійної діяльності поліцейських є якість їхньої професійної підготовки, зокрема засвоєння теоретичних знань та практичних навичок використання засобів спеціальної техніки, яка знаходиться на озброєнні Національної поліції. Це пов'язано з тим, що криміналізація суспільства визначила необхідність подальшого посилення протидії злочинності в нашій країні та забезпечення безпеки працівників правоохоронних органів.

Ситуація, що складається, вимагає вжиття негайних і рішучих заходів щодо захисту громадян і державних інститутів від реальної кримінальної загрози.

У справі протидії злочинності для ефективного розслідування і встановлення всіх обставин злочину, досягнення невідворотності покарання правоохоронні органи використовують весь арсенал технічних засобів, узагальнено іменованих спеціальною технікою. Цей вид техніки містить у собі масштабний комплекс різних за призначенням, конструкцією, тактико-технічними характеристиками і застосуванням засобів, що мають власні тактичні прийоми, нормативну регламентацію й інші особливості, що позначаються на їх використанні в діяльності поліції.

Реформування правоохоронної системи, а також концепція подальшого

розвитку Міністерства внутрішніх справ України вимагають особливої уваги до проблеми підвищення якості освітнього процесу у відомчих ВНЗ і професійної підготовки фахівців.

Відомо, що якість професійної підготовки фахівця в системі вищої юридичної освіти визначена змістом і організацією цілісного навчально-виховного процесу, рівнем викладання навчальної дисципліни, змістом і технологією навчання курсантів. Одним із найважливіших компонентів цілісного процесу навчання курсантів юридичного ВНЗ є комплекс навчальних дисциплін спеціалізації, складовою якого є дисципліна «Спеціальна техніка ОВС», що навчає курсантів способів використання спеціальних технічних засобів у їх майбутній службовій діяльності.

Слід зазначити, що в літературі психологічного, педагогічного й методичного спрямування доки не сформовано однозначного трактування сутності та змістового аспекту технічної підготовки юристів у відомчих вищих навчальних закладах як складової їхньої професійної підготовки та практичної спрямованості навчання відповідно до вимог МВС України.

Навчальна дисципліна «Спеціальна техніка ОВС» має чітко виражений прикладний характер. У навчальних закладах МВС України накопичується цінний досвід проведення навчальних занять із розглянутої дисципліни. При цьому кожний вищий навчальний заклад самостійно, виходячи зі своїх матеріальних можливостей та науково-педагогічного потенціалу, обирає тактику й стратегію технічної підготовки курсантів та слухачів. Це є причиною виникнення розбіжностей у назвах дисципліни та загальній кількості годин, відведених для її вивчення. Наразі відсутній централізований орган, який би здійснював науково-методичне й дидактичне регулювання процесу навчання з цієї дисципліни. А отже, не існує єдиної уніфікованої навчальної програми й концепції розвитку курсу «Спеціальна техніка».

Найбільш раціональним, на нашу думку, для успішного процесу організації професійного навчання може бути створення науково-методичної секції «Спеціальна техніка ОВС» та аналогічних секцій з інших дисциплін прикладного спрямування при Департаменті персоналу, освітньої та наукової діяльності МВС України. Також перспективним вважаємо визначення базового навчального закладу з розроблення методичних матеріалів та апробації різних методик викладання дисципліни «Спеціальна техніка ОВС» та інших дисциплін.

Підсумовуючи, можемо виділити основні напрямки покращення професійної підготовки поліцейських:

- 1) створення науково-методичної секції «Спеціальна техніка ОВС» при Департаменті персоналу, освітньої та наукової діяльності МВС України (та аналогічних секцій з інших прикладних дисциплін);

- 2) визначення базового навчального закладу з розроблення методичних матеріалів та апробації різних методик викладання дисципліни „Спеціальна техніка”;

3) створення системи централізованого забезпечення навчальних закладів нормативними актами щодо використання засобів спеціальної техніки різними галузевими службами;

4) розробка базового підручника з дисципліни «Спеціальна техніка» як моделі фахівця в галузі володіння спеціальними технічними засобами;

5) розробка системи залучення практичних працівників до навчального процесу.

Барко В.І.

доктор психологічних наук, професор
*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

Барко В.В.

кандидат педагогічних наук
(Державний науково-дослідний інститут МВС України)

Бондарчук М.Т.

заступник начальника навчального відділу
Інституту інтелектуальної власності
Національного університету
«Одеська юридична академія» у м. Києві

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Як відомо, з липня 2015 року почав діяти новий Закон України «Про Національну поліцію». Відповідно до Закону Національна поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1]. Таким чином, Закон містить низку позитивних новацій з позицій конституційних і міжнародних вимог до дотримання прав і свобод людини і громадянина. Одна з них – інституційне розділення МВС і поліції. Це важливий крок до деполітизації діяльності поліції. Також важливою є сервісна функція поліції. Новим є унормування процедур застосування поліцейських заходів, спецзасобів тощо. Перевагою Національної поліції є відкриті кадрові конкурси.

Проте у Законі є новації, які відкривають можливості для корупційних зловживань з боку поліцейських. Поліцейським потрібна певна психологічна

компетентність для успішного виконання службових обов'язків і протидії корупційним спокусам. Розглянемо цю тезу детальніше.

Так, Закон надає поліції доступ до інформації про громадян, поліція може самостійно вести бази даних і мати доступ до баз даних інших органів влади. Працівник поліції при виконанні своїх повноважень матиме право оперативного безперешкодного доступу до всієї інформації про особу. Це відкриває можливості для порушення європейських стандартів і конституційних рамок щодо захисту особистого і сімейного життя. Таким чином, з'являється спокуса для зловживань з боку працівників поліції, оскільки вони можуть швидко отримувати інформацію на замовлення будь-якого політичного опонента, бізнес-конкурента, журналіста чи громадського активіста. Отже, працівник поліції має бути психологічно підготовлений до протидії корупції у подібних ситуаціях.

Законом України про Національну поліцію передбачено, що під час адміністративного затримання поліцейські можуть брати відбитки пальців та інші біометричні дані осіб. Це також створює можливості для порушень прав людини з боку працівників поліції і корупційних зловживань. Новий Закон уможливорює практику, за якої поліція може зупиняти громадян і вимагати від них пред'явлення документів. Отже, на громадянина накладається обов'язок увесь час мати із собою документи, оскільки в разі їх відсутності поліцейський отримує можливість затримати людину і доставити для ідентифікації в підрозділ поліції. Подібний суб'єктивізм також може призвести до перевищення поліцейським владних повноважень і корупції.

Мають місце також ризики порушення права власності. Відповідно до Закону України про Національну поліцію поліцейський може тимчасово обмежити фактичне володіння річчю або пересування транспортного засобу для запобігання небезпеці, якщо є достатні підстави вважати, що річ або транспортний засіб можуть бути використані особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини або для пошкодження чужої речі. Таким чином, можливість поліцейського обмеження володіння річчю може призвести до порушення працівником поліції принципу пропорційності, до корупції і перевищення владних повноважень.

Отже, постає нагальна потреба у психологічній підготовці працівників поліції до виконання у процесі професійної діяльності положень розглядуваного Закону із неухильним дотриманням прав людини і без зловживань репресивними можливостями, які там закладені. Особливо це важливо зважаючи на той факт, що нові працівники поліції наразі не отримують належної професійно-психологічної підготовки. Ідеться насамперед про забезпечення психологічної стійкості і психологічної надійності поліцейських, здатності протидіяти спокусам піддатися корупційним зловживанням і порушити права і свободи людини у процесі професійної діяльності.

Дослідження показують, що ефективним засобом такої психологічної підготовки може бути професійно-психологічний тренінг щодо протидії ко-

рупції у професійній діяльності [2-4]. Дослідження вітчизняних науковців (В.І. Барко, В.О. Криволапчука, Ю.Б. Ірхіна, С. І. Яковенко та ін.), а також досвід роботи практичних психологів УМВС України в Миколаївській та Черкаській областях і багатьох зарубіжних країн свідчить про те, що використання професійно-психологічних тренінгів у процесі службової підготовки і підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ дозволяє не тільки покращити рівень їх професійних знань і умінь, а й забезпечувати психологічну стійкість і психологічну надійність персоналу, формувати у працівників новий досвід відносин з громадянами і правильної поведінки у складних ситуаціях службової діяльності [4; 5].

1. Про Національну поліцію : Закон України // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Барко В.І. Інформаційний poradnik з питань формування прихильності до здорового способу життя і безпечної поведінки серед військовослужбовців та працівників правоохоронних органів : практ. посібник / В.І. Барко, О.В. Бойко, Е.С. Литвиненко. – К., 2008.

3. Барко В.І. Профілактика адиктивної поведінки у працівників ОВС України : навч. посібник / В.І. Барко, І.В. Клименко, В.О. Криволапчук. – К., 2009.

4. Буданов А.В. Психолого-педагогические пути преодоления профессиональной деформации сотрудников ОВД / А.В. Буданов. – М., 1994.

5. Елисеєв О.П. Практикум по психологии личности : учеб. пособие / О.П. Елисеєв. – СПб., 2006.

Проневич Олексій Станіславович

доктор юридичних наук, професор

(Науково-дослідний інститут

Національної академії прокуратури України)

ЗМІСТОВНО-ЦІННІСНА ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА ПІДГОТОВКИ ВИЩОГО КЕРІВНОГО СКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІЦІЇ

Німецьке суспільство традиційно наголошує на важливості збереження поліцією ознак «організації, що перманентно професійно розвивається». Особлива увага акцентується на необхідності виховання у поліцейських почуття відповідальності, рішучості й вимогливості, готовності до сприйняття інновацій, розвитку комунікаційних та організаційних вмінь, навичок управління конфліктами і стресами, опанування сучасними технологіями організації та здійснення поліцейської діяльності, основами колективної (командної) роботи.

У Німеччині існує багатовимірний підхід до постановки освітніх цілей. Цілі поліцейської освіти визначаються на кількох рівнях, а саме: соціальному; організаційному; посадовому; індивідуальному; самоосвіти. На соціальному рівні цілі корелюють із призначенням поліцейської служби в сучасному

суспільстві. На організаційному рівні поліцейська освіта оцінюється з точки зору досягнення цілей поліції як інституту публічної влади. Посадовий рівень постановки освітніх цілей потребує аналізу та оцінки конкретної посадової ролі в поліцейському механізмі. Індивідуальний рівень вимагає при розробці освітніх цілей враховувати знання, навички та відносини, необхідні для реалізації визначеної працівнику поліції соціально-професійної ролі. Усе більшого значення у службовій кар'єрі поліцейського набуває практична реалізація принципів самоосвіти і безперервної освіти.

Управлінська підготовка є важливою складовою поліцейської освіти керівного складу поліції. Відповідно до загальноєвропейської традиції на керівні посади в німецькій поліції висувуються як кадрові (кар'єрні) чиновники поліції, так й висококваліфіковані цивільні фахівці (судді, адвокати, науковці, менеджери). Вважається, що призначення цивільних осіб на відповідальні посади в поліції забезпечує баланс інтересів відомства та суспільства.

Вищий керівний склад поліцейських відомств федерації та земель проходить стаціонарне навчання або підвищення кваліфікації в Німецькій вищій школі поліції (м. Мюнстер), акредитованій як „спеціалізована вища школа університетського рівня”. Німецька вища школа поліції заснована на базі поліцейської школи федеральної Землі Північний Рейн-Вестфалія і за домовленістю міністрів внутрішніх справ федерації та окремих земель з 1973 року спільно використовується як національний центр підготовки керівної ланки поліцейських відомств країни. Правовий статус цього унікального відомчого навчального закладу визначено Законом «Про Німецьку вищу школу поліції» від 15 лютого 2005 року та спеціальною угодою міністрів (сенаторів) внутрішніх справ федерації та земель.

До Німецької вищої школи поліції направляються поліцейські федеральних і земельних органів поліції віком до 40 років, які наділені статусом чиновників поліції старшого або вищого рангів, мають стаж поліцейської роботи, обіймають посади у практичних підрозділах поліції та отримали закінчену вищу освіту у Вищій спеціальній школі публічної служби (або ж мають інший еквівалентний освітній статус). Тривалість навчання складає два роки. Навчання здійснюється у два етапи. Перший період навчання відбувається на місцях, де слухачі з відривом від виробництва навчаються за обраним фахом у профільних вищих навчальних закладах. На цьому етапі слухач може бути відкликаний, якщо з'ясується його потенційна неспроможність виконувати службові обов'язки на управлінській посаді. Другий період навчання проводиться безпосередньо в Німецькій вищій школі поліції. Зміст основного курсу однаковий для представників різних служб поліції, оскільки загальні питання управління є спільними для усіх напрямів поліцейської роботи. Особлива увага акцентується на опануванні вчення про застосування поліцейських сил, основ управління, вчення про організацію суспільного виробництва, основ корпоративного та персонального розвитку, психології, криміналістики, кримінології, правознавства та вчення про дорожній рух. Спеціальні на-

вчальні курси формуються з урахуванням специфіки профілю управлінської діяльності окремих категорій слухачів.

При підготовці навчальних програм для вищого керівного складу поліції Німеччини ставляться такі стратегічні цілі: розширення горизонтів стандартної політики, поглядів і підходів до поліцейської діяльності; оновлення і поглиблення управлінських знань і навичок (вмінь); розвиток стратегічного мислення при реалізації поліцейських операцій; вироблення здатності приймати стратегічні рішення і регулювати процес перемін. З метою підвищення управлінської компетентності пропонується низка семінарів з актуальних проблем поліцейської діяльності, а саме: «Планування контролю за злочинністю», «Керівництво та застосування поліцейських сил у повсякденній діяльності та в особливих випадках», «Поліція та політика», «Стан внутрішньої безпеки в країнах Європи», «Методи якісного покращання поліцейської роботи», «Жінки в поліції», «Правий екстремізм – вороже ставлення до іноземців – антисемітизм», «Актуальні проблеми права про державну службу та дисциплінарного права», «Правові та стратегічні аспекти контролю за організованою економічною злочинністю», «Керівництво, використання, професійна підготовка та оснащення спеціальних підрозділів» тощо.

Резюмуючи, зазначимо, що цілі поліцейської освіти в Німеччині об'єктивно зумовлені специфікою правосуб'єктності поліції. Вони визначаються з обов'язковим урахуванням соціально-професійної ролі чиновника поліції. У країні запроваджено уніфікований стандарт підготовки вищого керівного складу поліцейських відомств федерації і земель, а Німецька вища школа поліції визначена базовим спеціалізованим навчальним закладом для підготовки цієї категорії персоналу поліції. Безумовною вимогою до вищого керівного складу поліції є усвідомлення особливої соціальної значущості місії поліції, високий рівень управлінської компетенції, спроможність ефективно здійснювати зовнішню комунікацію.

Колб Олександр Григорович
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ПРО ЗМІСТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Важливими у контексті змісту індивідуального запобігання злочинам є заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти,

отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо [1, с. 147].

Малообґрунтованою та поспішною у зв'язку з цим є позиція Міністерства освіти і науки України, яка передбачає державну підтримку отримання громадянами тільки неповної середньої освіти, а також повне переведення вищої освіти на контрактну (позабюджетну) форму навчання, позаяк освіта населення, як доведено на науковому рівні, стає у будь-якому суспільстві ефективним антикриміногенним фактором [2, с. 137-141].

Важливе значення у системі заходів індивідуального запобігання злочинам мають і заходи примусу, тобто спричинення для особи несприятливих наслідків фізичного, матеріального та технічного характеру [1, с. 147]. Як свідчить практика, до найбільш ефективних заходів такого характеру можна віднести:

а) профілактичний контроль за місцем проживання або навчання профілактованої особи з боку правоохоронних органів чи громадськості (наразі ці функції певною мірою здійснюють дорожньо-патрульні наряди поліції; консьержки; об'єднання громадян щодо обслуговування будинків тощо);

б) адміністративний арешт та адміністративне затримання;

в) штраф;

г) адміністративний нагляд;

г) влаштування профілактованих осіб до приймальників-розподільників для дорослих і неповнолітніх;

д) припинення бродяжництва і жебрацтва тощо [3, с. 42].

Самостійним та досить дійовим напрямом індивідуального запобігання злочинам виступають також форми, методи та засоби впливу на особу, що здійснюються у межах віктимологічної профілактики [4].

Отже, індивідуальне запобігання злочинам – це комплекс взаємопов'язаних, взаємодіючих та взаємообумовлених загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів за наявності фактичних, правових та кримінологічних підстав на стадії, яка передуює вчиненню злочину та передбачає застосування до особи заходів переконання, соціальної допомоги та примусу.

1. Кримінологія : підруч. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.

2. Абросімова Ю. Загально-соціальні причини та умови злочинності неповнолітніх в Україні / Ю. Абросімова // Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 8. – С. 137-141.

3. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. / Голіна В. В. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.

4. Джу́жа О. М. Запобігання злочинам: кримінологічно-віктимологічна парадигма : моногр. / О. М. Джу́жа. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 332 с.

Марченко Олена Вікторівна,
доктор філософських наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ У СУЧАСНОМУ ПРОСТОРІ ОСВІТИ

У ході професійної діяльності поліцейському постійно доводиться спілкуватися з людьми, причому нерідко в екстремальних умовах, підтримувати із ними на належному рівні психологічний контакт, активно впливати на перебіг комунікативних процесів. Очевидно, що це суб'єкт-суб'єктна діяльність, яка реалізується у системі «людина – людина», а її результативність значною мірою залежить від уміння поліцейського грамотно і професійно будувати своє спілкування.

Проблема психологічної готовності поліцейського до професійної комунікації – актуальна і фактично недосліджена вітчизняними науковцями. Тоді як у зарубіжних дослідженнях (Дж. Батлера, Ж.-П. Бродера, Г. Лангера, Р.Д. Свона та ін.) вже обгрунтовані загальні тенденції розвитку професійної освіти кадрів поліції, що забезпечують відповідність її вимогам часу та динамічним змінам в поліцейській діяльності. Зокрема мова йде про демократизацію процесу відбору в поліцію; відхід від військових традицій та створення власних; гуманізацію процесу навчання; інтелектуалізацію освіти; прагнення відповідати стандартам загальноуніверситетської освіти; формування творчого мислення і розвиток особистісних здібностей фахівців різних напрямів поліцейської діяльності; активне використання у процесі навчання співробітників поліції технологій дистанційної, відкритої і безперервної освіти; прагнення систем поліцейського освіти різних країн до інтеграції та кооперації. Посилюється увага й до психологічної готовності поліцейського до професійної комунікації. Так, у центрах підготовки поліцейських у США 10% усього часу навчання відводиться на освоєння ефективних методів спілкування з населенням. У поліцейських школах Німеччини навчальною програмою передбачено ґрунтовне вивчення основ професійної комунікації й розв'язання завдань професійного спілкування у складних, екстремальних умовах.

Узагальнення ключових положень наукової літератури за даною проблематикою дає підстави для виділення наступних особливостей комунікативної діяльності поліцейського.

1. Наявність владних повноважень, що є одним із найбільш вагомих факторів міжособистісної взаємодії поліцейського з іншими суб'єктами правових

відносин. Неадекватне сприйняття цих повноважень людьми, які спілкуються з поліцейським, подекуди створює ілюзію, що комунікація має однонаправлений звинувачувальний характер. Відповідно необдумане слово й недостатньо аргументована фраза з боку поліцейського може стати причиною серйозної психічної травми для іншого суб'єкта комунікації. Таким чином, комунікативна компетентність правоохоронця передбачає уміння побудувати спілкування насамперед з урахуванням цих психологічних факторів.

2. Нерозривний зв'язок професійної, зокрема комунікативної, діяльності поліцейського із моральними принципами справедливості, гуманності, чесності тощо. Саме у комунікативному акті якнайкраще розкривається моральна сутність правоохоронця, його життєві і професійні принципи та переконання.

3. Сформованість так званого «правового мислення», яке дозволяє за допомогою «мови закону» оцінювати правові явища і процеси й відповідним чином на них реагувати. А це вимагає уміння правильно, з лінгвістичної точки зору, оформлювати думки у відповідних юридичних поняттях і категоріях.

4. Поліцейському у ході комунікації часто доводиться мати справу із активним або пасивним спротивом з боку інших осіб або мікрогруп. До того ж спілкуватися випадає із представниками різних професій і соціальних груп різного культурного рівня, які демонструють асоціальні установки, некерованість, агресивність, вороже ставлення до поліції. І в кожному конкретному випадку треба знаходити потрібний тон, відповідні слова, аби комунікація була належним чином сприйнята.

5. В основі професійного успіху поліцейського – готовність до швидкої зміни подій, різноманіття ситуацій спілкування. А отже, актуальними є такі якості й уміння, як здатність швидко встановлювати контакт із новими людьми, викликати у них почуття довіри; уміння миттєво обрати найбільш доцільну «формулу» спілкування залежно від психологічного стану та індивідуальних особливостей співбесідника [3, с.41-42].

Таким чином, комунікативні уміння і навички становлять значну частку професійної майстерності поліцейського, що є цілком природним з огляду на обґрунтовані сучасними науковцями (зокрема Е. Клімовим) формули професійного успіху у системі «людина – людина», який на 80-85% визначається комунікативною компетентністю й лише 15-20% – рівнем професійної підготовки за спеціальністю [2, с. 36]. Відповідно, чим вищий рівень комунікативної компетентності фахівця у цій галузі, тим ефективніше він вирішуватиме професійні завдання.

Опитування, проведені серед курсантів ДДУВС, свідчать про актуалізацію запиту майбутніх поліцейських на системне і ґрунтовне вивчення основ комунікативної діяльності. Курсанти вказують на певні труднощі у спілкуванні з однолітками і педагогами, недостатньо активну позицію у професійних та соціальних стосунках, необізнаність із ефективними способами спільної діяльності в умовах вирішення професійних завдань. Відтак актуальним

постає завдання формування комунікативної компетентності впродовж усього терміну їх навчання у вищій школі із врахуванням вимог щодо професійних якостей, знань та умінь спеціалістів юридичної справи.

На жаль, дидактичне забезпечення підготовки поліцейських до ефективної комунікації в умовах університетської освіти вкрай незадовільне. У навчальній літературі, що з'являється останнім часом, розкриваються окремі аспекти комунікативної діяльності людини у сучасному світі й подаються, як правило, несистематизовані «інструкції до дії» у тих чи інших комунікативних ситуаціях. Водночас вкрай бракує навчальних матеріалів, які б урахували специфіку відносин і комунікативних зв'язків саме у професійній діяльності поліцейського.

Вирішення проблеми, яка полягає у несформованості в майбутніх поліцейських культури мислення і мовлення, у відсутності відповідних систематизованих знань і навичок ефективної взаємодії із суб'єктами правових відносин, можливе за умови комплексного підходу до підготовки курсантів у даному напрямі. Важливо, аби усі складові комунікативного «образу» майбутнього поліцейського – мовлення, мислення, індивідуально-психологічні якості й ціннісні орієнтири – розвивалися у нерозривній єдності, бажано в рамках кількох взаємопов'язаних навчальних дисциплін, як-от «Теорія соціальних комунікацій», «Культура професійного спілкування», «Основи моделювання професійної комунікації», «Конфліктологія», «Юридична психологія».

Отже, проблема оптимізації процесу формування комунікативної компетентності майбутніх поліцейських потребує системного вирішення, яке включатиме вироблення нових освітніх стратегій й розробку нових методик навчання. І від того, наскільки швидко і у повному об'ємі вона вирішуватиметься, залежить становлення поліцейського нового часу, здатного ефективно вирішувати професійні завдання.

1. Дьячук И. А. Социальная коммуникация / И. А. Дьячук // Социально-гуманитарные знания. – 2006. – №1. – С. 298-302.

2. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения: учеб. пособие. – 4-е изд-е, стер. – М. : Изд-ский центр «Академия». 2010. – 304 с.

3. Марченко О.В. Комунікативна культура юриста : навч. посібник / О. Марченко. – Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2015. – 200 с.

4. Сердюк О.П. Основи управління комунікативним процесом. – К., 2008. – 280 с.

Пекарчук Володимир Михайлович

доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії
держави і права, конституційного права
(*Академія Державної пенітенціарної служби України*)

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ В КРАЇНАХ СВІТУ

Поліція сьогодні – це невід’ємний атрибут будь-якої держави світу. У кожного народу, що створив свою державу, неминуче виникла потреба в формуванні особливого апарату, на який було б покладено функції охорони громадського порядку і боротьби із злочинністю. Згодом такі апарати отримали назву поліції. У розумінні сучасної людини поліція – це організація у спеціальний спосіб підготовлених фахівців у сфері боротьби з правопорушеннями.

Термін «поліція» почав використовуватися відносно недавно. Слово походить від латинського «*politia*» (цивільна адміністрація) та грецького «*поліс*» (місто). Саме цим терміном давньогрецький мислитель і громадський діяч Аристотель називав міське або державне управління. В цьому ж розумінні воно вживалося і в латинській мові у формі «*politia*» в офіційному і науковому лексиконі Стародавнього Риму та Візантії [4, с. 3].

Наприкінці XIV ст. цей термін активно почали використовувати у Франції та Німеччині. Французьким словом «*police*» і німецьким «*polizei*» майже до XVIII ст. визначалася вся сукупність справ світського управління. Згодом цей термін набув вузького значення. Під ним почали розуміти діяльність уряду, спрямовану на забезпечення громадського порядку. З 20-х років XVIII ст. він, як правило, вказував на систему адміністративних органів, призначених для боротьби з правопорушеннями. Саме з цього часу терміном «поліція» стали позначати відповідні організації в Європі, а згодом і в усьому світі.

Апарат, на обов’язки якого покладений основний тягар з охорони громадського порядку та правопорядку у всіх державах, являє собою універсальний інструмент примусу і в більшості країн називається поліцією; в Україні, як історично склалося, цей апарат називався міліцією. Саме цей апарат у першу чергу охороняє громадський порядок та безпеку, життя, здоров’я та майно громадян. Основним завданням поліцейської діяльності є охорона всіх форм громадського порядку, і спрямована вона проти ексцесів в громадських місцях [2, с. 50].

Правоохоронна діяльність становить лише частину поліцейської діяльності, але головним її завданням залишається підтримання правопорядку. У деяких державах (кінець XVIII ст. – початок XIX ст.) поліція розвивалась у контексті підтримання класової системи та захисту приватної власності.

Історія виникнення спеціалізованих підрозділів з охорони громадського порядку почалася ще за часів античності. Функції із забезпечення правопорядку в переважній більшості випадків покладалися на військо, яке було єдиним універсальним інструментом як для захисту держави від зовнішніх ворогів, так і для підтримання правопорядку всередині країни. З розвитком цивілізації поступово зростала спеціалізація державних інститутів. Поліція почала відокремлюватися від армії і общинних органів управління та перетворюватися на самостійну інституцію. І в країнах з монархічною формою правління, і в республіках поліція здійснювала однакові функції. Вона виступала основним зрядом органів влади в охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю.

Отже, системи правоохоронних органів провідних країн світу пройшли досить довгий шлях становлення поліції, протягом якого відшліфовувалися характерні риси поліцейських органів кожної країни. Результатом такого процесу стало формування сучасних національних поліцейських систем. Для того аби збагнути, яка роль відводиться поліцейським органам у сучасному світі, треба детальніше розглянути питання тенденцій розвитку поліцейських органів в країнах світу.

Успішність розвитку сучасного державотворення залежить не тільки від нинішньої ситуації та потреб, але й від врахування історичного досвіду попередніх поколінь, навіть якщо він негативний; усвідомлення тих помилок, що призводили до втрати державності в минулому, до поразок у військових та економічних змаганнях, до небажаних результатів у діяльності державних структур. Вивчення досвіду минулого потрібне також для того, щоб не було повернення назад. Говорячи про формування стратегічної перспективи побудови Української держави, необхідно зрозуміти, що паралельно з такими органічними компонентами, як розвиток національної економіки, створення фінансової системи і введення власної грошової одиниці, додаткової системи та організації армії, важливим елементом державотворення є організація самостійних органів внутрішніх справ, ефективне управління ними та використання їх потенціалу в реалізації внутрішньої політики держави [2, с. 48].

1. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник / О. М. Бандурка. – Харків, 2002. – Ч. I .

2. Берендтс Э. Н. Опыт системы административного права / Э. Н. Берендтс. – СПб., 1914.

3. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран: организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 1999.

4. Реформирование полиции в странах центральной и восточной Европы / П. Абрахам, Д. Бакрач. А. Бек и др. ; под ред. М. Капарини, О. Маренина. – К., 2005.

Михайлов Руслан Іванович,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри спеціальних дисциплін
та адміністративної діяльності
Донецького юридичного інституту МВС України

ПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ

Дистанційне, як і електронне, навчання вже давно перестало бути екзотичним варіантом донесення знань до цільового слухача. На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій можна знайти достатньо можливостей для віддаленого отримання знань.

Переваги дистанційного навчання перед традиційним досить очевидні: вибір часу та місця як для вивчення матеріалів, так і для виконання контрольних робіт чи тестових завдань. Зрозумілими є і недоліки у вигляді досить низького рівня контролю слухачів, відсутнього зворотнього зв'язку із користувачем.

Діяльність Донецького юридичного інституту МВС України щодо впровадження у навчальний процес елементів дистанційного навчання ґрунтується на загальній нормативно-правовій базі про вищу освіту. З березня 2011 року технічною групою навчально-методичного відділу було вивчено досвід навчальних закладів України, СНГ, а також установ і організацій щодо впровадження в навчальний процес методів дистанційного навчання. Крім того, був врахований власний досвід інституту. Результатом вивчення досвіду стало прийняття рішення щодо поетапного впровадження в діяльність науково-педагогічного складу інституту нових форм навчання із застосуванням дистанційних методів.

Наразі для збереження контингенту студентів всіх форм підготовки та створення повноцінних, комфортних умов для навчання поліцейських кадрів створено та частково наповнено 82 навчальні курси для студентів денної та заочної форм навчання, а саме за кафедрами:

- загальноправових навчальних дисциплін – 11 курсів;
- соціально-гуманітарних дисциплін – 12 курсів;
- кримінально-правових дисциплін та судових експертиз – 13 курсів;
- спеціальних дисциплін та адміністративної діяльності – 19 курсів;
- цивільного та господарського права – 27 курсів.

За результатами проведеної роботи можна констатувати позитивний вплив на навчальний процес використання Інтернет-технологій в дистанційному навчанні, зокрема значно підвищився інтерес студентів (слухачів) до вивчення дисциплін; покращилися показники результатів за рахунок застосування різних систем контролю і самоконтролю.

Разом з цим аналіз досвіду розвитку дистанційного навчання в юридич-

ній освіті виявив серйозні проблеми, які потребують нагального вирішення: удосконалення нормативно-правового забезпечення впровадження дистанційного навчання, розробка навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання; підготовка науково-педагогічних кадрів; подальший розвиток технічного забезпечення тощо.

Поза сумнівом, втілити в життя найрізноманітніші види підготовки та перепідготовки професійних кадрів, надати можливість ознайомлення з теоретичною інформацією, а також навчитися застосовувати її в конкретних ситуаціях, проводити тестування, налагодити зворотний зв'язок між викладачем і слухачем (студентом, курсантом) повною мірою дозволяють дистанційні навчальні технології. Дистанційна освіта робить інформацію доступнішою, а навчання – більш ефективним. При цьому вагомою перевагою дистанційного формату навчання поліцейських кадрів є можливість навчання без відриву від проходження служби.

Дистанційні технології навчання сьогодні розглядаються як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної. На користь використання дистанційних навчальних технологій виступає тенденція все більш активного використання можливостей інтернету (вебінари, електронні навчальні курси, відеоконференції, електронні підручники тощо).

Величезний обсяг знань можна отримати не відходячи від свого робочого місця – відвідуючи інтернет з його величезною кількістю безкоштовних ресурсів для навчання. При цьому працівники відразу вписуються в робочий процес, отримуючи необхідні посадові компетенції, отже змінюється структура підготовки та перепідготовки кадрів. По-перше, відбувається зміна як дистанційного формату навчання, так і традиційного. Вони рухатимуться один одному назустріч, і з розвитком навчальних технологій дистанційні елементи включатимуться у формат аудиторного навчання. По-друге, сьогодні спостерігається позитивна тенденція розвитку дистанційного формату навчання поліцейських кадрів: стає все більше людей, які прагнуть вчитися без відриву від несення служби, розуміють переваги ситуації, коли вони отримують не лише знання, але й навички їх використання в практичній діяльності. Складність полягає в знаходженні балансу між знаннями, які надають широкий і різнобічний погляд на організаційні проблеми, і практичними інструментами, що дозволяють реалізувати прийняті рішення.

Таким чином, основний принцип розробки та використання дистанційної освіти професійного навчання – це надання додаткової можливості навчання відповідальним курсантам (студентам, слухачам) з метою поглибленого та більш якісного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни, акцент на спілкуванні (форуми), прямий та зворотній зв'язок.

Підсумовуючи, зазначимо, що впровадження елементів дистанційної освіти в професійне навчання поліцейських кадрів – це реальний спосіб збільшення контингенту слухачів (курсантів).

Нагачевський Сергій Володимирович
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник декана юридичного факультету
(*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МІЛІЦІЯ РЕФОРМУЄТЬСЯ В ПОЛІЦІЮ. ОСНОВНІ НОВОВВЕДЕННЯ

Один із головних органів державного правопорядку України – міліція – офіційно припинив своє існування, тим самим давши зелене світло для багатообіцяючої та на сьогодні найбільш популярної реформи МВС – Національної поліції. Ще три місяці тому був підписаний Закон про нову Національну поліцію, який набрав своєї чинності 7 листопада 2015 року. Таким чином, зі вступом в силу документа українські міліціонери втрачають свої повноваження і стають «виконувачами обов'язків» на своїх попередніх посадах. Очікується, що процес переходу від міліції до поліції триватиме щонайменше півроку. Всі, хто виявив бажання працювати у лавах нової поліції, пройшли переатестацію своїх знань та фізичної приналежності, також до Національної поліції був автоматично переведений департамент патрульної служби МВС і ті, хто пройшов конкурс та служить у патрульній поліції українських міст [1].

Однак слід більш детально розглянути основні положення введеного в дію закону «Про Національну поліцію» і в'яснити, із яких основних інституцій має складатись дана структура. Таким чином, відповідно до Закону, Національна поліція України буде складатись із таких підрозділів: кримінальна поліція (оперативні підрозділи); патрульна поліція; органи досудового розслідування; поліція охорони; спеціальна поліція (виконання завдань на закритих режимних об'єктах); поліція особливого призначення (спецпідрозділ). У першу чергу реформування системи органів внутрішніх справ передбачає оновлення і скорочення кадрів, реорганізацію міліцейської структури, створення патрульної, кримінальної та кіберполіції, а також поліцейського спецназу. Важливим початком реформи однозначно повинна стати переатестація співробітників. На період атестації в Міністерстві внутрішніх справ мають намір затвердити тимчасову штатну структуру Національної поліції. За Законом, ця структура з власними печатками, бланками, службовими посвідченнями штампами і логотипами міліції проіснує до кінця 2016 року [2]. Слід додати, що, за численними відгуками, дана реформа на базі МВС вже зазнала успіху серед окремих міст країни. При всіх виникаючих проблемах – з водінням автомобілів, знанням кримінального кодексу та службових інструкцій – рівень симпатій суспільства до патрульних поліцейських, за даними більшості соціологічних

центрів, становить близько 80 %. У той же час рівень знання патрульними законів, а також уміння надавати медичну і домедичну допомогу поки що залишають бажати кращого. Наразі лише 70-80% патрульних спокійно реагують на те, що їх роботу знімають на камеру. Зафіксували також окремі випадки порушення патрульними правил паркування. Наразі по всій Україні вже працює близько 500 відділень Національної поліції. У складі Головних управлінь поліції в областях та місті Києві відповідно до повноважень, визначених законом, повноцінно функціонують 217 відділів поліції та 489 відділень поліції. І однозначно схвальний відгук від населення країни Національна поліція отримує постійно, адже дає надію змінити країну на краще. Також, окрім офіційного старту Національної поліції, із 7 листопада частково змінюються для водіїв країни правила дорожнього руху.

Так, встановлюється:

– *штрафувати будуть по-новому*. Зокрема, запроваджується система заохочення для своєчасної оплати штрафу. Так, за порушення, яке було зафіксовано в автоматичному режимі, в перебігу 5 днів з дня отримання постанови достатньо буде внести тільки половину від суми штрафу. Також дана зміна супроводжується і підвищенням штрафних санкцій за скоєння правопорушення;

– *автофіксація порушень*. У результаті такого нововведення на дорогах знову з'явиться система автоматичної відео- і фотофіксації порушень правил дорожнього руху. Інформацію про автоматично зафіксовані порушення власник транспортного засобу може отримувати або на мобільний телефон, або на електронну пошту. Ця послуга надається безкоштовно – необхідно лише подати відповідну заявку в МВС [3];

– *штрафні бали*. Тепер кожному громадянину України, який має право на водіння транспортного засобу, щорічно з дня отримання права на водіння транспортного засобу буде нараховуватися 150 балів. Як зазначають у МВС, у разі порушення правил дорожнього руху, яке буде зафіксовано в автоматичному режимі, з водія будуть списувати 50 балів. Після вичерпання ліміту водій за наступні порушення повинен буде оплачувати штрафи у грошовому вигляді. При цьому якщо водій не порушував ПДР протягом року і, відповідно, не використовував штрафні бали, то накопичуватися в подальшому вони не будуть.

Незважаючи на численні побоювання та критику щодо реформи МВС в Україні, варто зазначити, що жодні зміни, тим паче зміни, які стосуються переорієнтування діяльності державних органів та загалом зміни системи принципів існування державного устрою країни, ніколи не будуть легкими, адже будь-які нововведення завжди супроводжуються тимчасовими труднощами, і в цій ситуації велика надія покладена саме на підтримку українського суспільства. Головне, що ми спільними зусиллями маємо зробити, – це не допустити банальної заміни назви «міліція» на «Національну поліцію». В ідеалі це має бути структура, в основу якої буде закладена

цілком нова психологія – праця на благо країни та своїх громадян. Наша держава потребує якісних змін, а Нова поліція – це впевнений крок зробити нашу країну кращою.

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/investigation/search/img/main/uk/publish/article/1693640>.
2. Милиця превращается в полицию [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.com/ru/украина/a-18832288>.
3. Новый закон о национальной полиции изменит жизнь водителей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vchaspik.ua/ukraina/352961novyy-zakon-o-nacionalnoy-policii-izmenit-zhizn-voditeley>.

Костюк Володимир Леонідович,
кандидат юридичних наук,
начальник наукової лабораторії
з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку
Національної академії внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У МІЖНАРОДНІЙ ПРАВООХОРОННІЙ АКАДЕМІЇ (ILEA) М. БУДАПЕШТ (УГОРЩИНА)

Процес створення Міжнародної правоохоронної академії бере початок з кінця «холодної війни». Коли почався розпад Східного блоку соціалістичних країн Центральної та Східної Європи на чолі з Радянським Союзом, народи Східної Європи і колишнього СРСР отримали нові можливості щодо політичних, економічних та інших свобод. Разом з розвитком демократичних суспільств почалися процеси з формування та діяльності транснаціональної організованої злочинності.

Як засіб боротьби із зростанням цього явища уряд Сполучених Штатів розробив концепцію Міжнародної правоохоронної академії (ILEA). В грудні 1994 року тодішній президент Клінтон, президент Угорщини Гьонц і прем'єр-міністр Хорн досягнули домовленості про створення Академії в Угорщині, де будуть навчатись представники правоохоронних органів з Центральної Європи і країн СНД. Міжнародна правоохоронна академія (ILEA) в Будапешті була відкрита у квітня 1995 за підтримки правоохоронних органів США, Західної Європи та уряду Канади.

Метою навчання в Академії є:

- сприяння більш ефективному співробітництву між правоохоронними органами різних країн шляхом надання обраним офіцерам-правоохоронцям можливості навчання за відповідною програмою;
- забезпечення умов, що сприяють постійному особистому та професійному розвитку і зростанню шляхом позитивної зміни образу життя, створення не-

формальної мережі, проведення зустрічей з досвідченими людьми;

– підготовка обраних офіцерів правоохоронних органів до ролі керівника у своїй професійній кар'єрі шляхом навчання таким дисциплінам, як управління працівниками, управління ресурсами, управління організацією, аналіз та оцінка ефективності і дієвості організації, аналіз тенденцій, що впливають на майбутнє правоохоронної діяльності;

– розвиток прикладних технічних і оперативних навичок шляхом навчання таким дисциплінам, як діловодство, експертизні науки, міжособистісне спілкування, методика викладання і проведення занять.

Навчання передбачає курс лекцій із використанням мультимедійних презентаційних матеріалів за такими основними теоретичними модулями: лідерство та формування управлінських якостей працівника правоохоронних органів; транснаціональний тероризм та сучасні регіональні терористичні тенденції; охорона кордонів; фінансові злочини; боротьба з наркотиками; організована злочинність.

Крім теоретичних напрямків підготовки є і практична складова, яка включає в себе тематики:

– електронних злочинів, практичного виявлення фальшивої валюти – під час практичних занять детально вивчаються технічні характеристики та елементи захисту справжньої валюти США та національних валют країн учасниць навчання;

– імпровізовані вибухові пристрої – учасникам пропонуються елементи, які вилучено з місця вибуху, та ставиться завдання щодо визначення виду вибухового пристрою, типу його активації, джерела живлення та ін.;

– організована злочинність, порядок проведення та підготовки операцій під прикриттям;

– організована злочинність, розслідування злочинних угруповань;

– смертоносна сила наркотиків;

– застосування вогнепальної зброї. Даний вид практичного заняття проводиться на навчальному симуляторі “Майло”. За допомогою мультимедійного проектору на великому екрані демонструються реальні ситуації, пов'язані із затриманням злочинців, в т. ч. озброєних, під час вчинення ними різних злочинів. Слухач повинен прийняти рішення та діяти згідно із законом в ситуаціях, які пропонуються;

– виживання на вулицях. Відпрацьовуються вправи з підходу до будівлі працівників поліції зі зброєю в руках для проведення затримання озброєного злочинця, візуальної зачистки приміщень за допомогою спеціального дзеркала, швидкого погляду, «нарізання торта» та обмеженого проникнення, проникнення у приміщення різними способами: гачком, перехресним, діагональним, комбінацією, зупинки транспортного засобу в умовах підвищеного ступеня ризику.

Заняття проводяться інструкторами – спеціальними агентами Секретної служби Сполучених Штатів Америки, ФБР, Управління по боротьбі з нарко-

тиками, Дипломатичної служби безпеки, фінансової поліції тощо.

Необхідно зазначити, що основною метою навчання в Академії є передача передового досвіду правоохоронних органів США у боротьбі з правопорушеннями представникам країн-учасниць навчання з поєднанням теоретик знань та практичного застосування у повсякденній діяльності поліцейського.

Коваленко Андрій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Враховуючи важливість ефективної роботи поліції для країн світу у 1976 році розроблено, як модельний закон, окремий Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку. У тому ж році Економічною й Соціальною Радою ООН прийнято Керівні принципи ефективного застосування вищевказаного Кодексу. У 2001 році питання підготовки і організації несення служби в поліції з урахуванням положень Кодексу поведінки посадових осіб щодо підтримання правопорядку актуалізовано Рекомендацією (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи "Про Європейський кодекс поліцейської етики". Так, у тексті Рекомендації визначено, що урядам держав-учасниць Ради Європи слід керуватися у внутрішньому законодавстві, практиці та кодексах поведінки поліції принципами, викладеними в тексті Європейського кодексу поліцейської етики, з метою їх поступового впровадження.

В разі проведення конкурсу (в Законі України «Про національну поліцію» визначено обов'язковий конкурсний відбір на посади начальницького складу особами, що приймаються на службу вперше), особа, що пройшла конкурсний відбір, призначається на вакантну посаду. В основу підготовки поліцейських кадрів закладено принцип довічного найму. Службова діяльність та навчання співробітника, підвищення його кваліфікації планується в перспективному плані, при цьому передбачається постійне підвищення його кваліфікації.

При призначенні на посаду першочерговим принципом є принцип недискримінаційного підходу до набору, підкріплений також Європейською конвенцією про права людини (Протокол № 12) та Європейською соціальною хартією. Судова практика цих інструментів зазвичай будується на таких підставах: гендер, політичні погляди, віросповідання, раса, національне та етнічне походження

Поліція країн світу зорієнтована на Резолюції Парламентської Асамблеї

Ради Європи та використовує Декларацію для вироблення своїх стандартів професійної роботи. Декларація дає чіткі інструкції не тільки стосовно обов'язків «поліцейських», але й умов, у яких повинні діяти поліцейські.

Так, в Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію" в частині В. «Статус» вказано:

1. Поліцейські сили є публічною службою, створеною відповідно до закону, яка повинна нести відповідальність за підтримання та забезпечення правопорядку .

2. Будь-який громадянин може вступити в поліцію, якщо він відповідає встановленим вимогам.

3. Офіцер поліції повинен отримати ретельну загальну підготовку, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, а також відповідне навчання з соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, Європейської конвенції з прав людини.

4. Професійні, психологічні та матеріальні умови, в яких офіцер поліції повинен виконувати свої обов'язки, мають бути такими, щоб захищати його чесність, неупередженість та гідність.

5. Офіцер поліції має право на справедливу винагороду за працю; також повинні братися до уваги особливі фактори, такі, як більші ризики і обов'язки, або ненормовані робочі графіки.

У частині В. «Кваліфікація, набір і утримання персоналу поліції» Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (ухвалена Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників Міністрів) зазначено:

22. Персонал поліції на будь-якому рівні початку кар'єри повинен відбиратися на основі його особистої кваліфікації та досвіду, які повинні відповідати цілями поліції.

23. Персонал поліції повинен виявляти ясність судження, відкрите ставлення, зрілість, справедливість, комунікабельність і, де це необхідно, лідерські та управлінські вміння. Крім того, вони повинні добре розуміти соціальні, культурні та суспільні проблеми.

24. Особи, які були засуджені за тяжкі злочини, повинні бути позбавлені права працювати в поліції.

25. Процедури з набору службовців повинні засновуватися на об'єктивних та недискримінаційних засадах, слідуючи після проведення необхідного відбору кандидатів. Крім того, політика повинна бути спрямована на набір чоловіків і жінок з різних верств суспільства, в тому числі етнічних меншин, із загальною метою, щоб персонал поліції відображав суспільство, якому вони служать [1].

Європейський кодекс поліцейської етики може допомогти сформулювати стандарти індивідуальної поведінки, засновані на почутті гордості від приналежності до поліцейської організації. Це особливо важливо для поліцейських новобранців, яким належить відразу познайомитися з основними

цінностями, що визначають та регулюють їх роботу. Згадка про новобранців є нагадуванням про важливість кодексів для професійної підготовки поліцейських. За відсутності об'єктивного джерела стандартів та цінностей викладачам доводиться удвічі складніше. Як джерело, так і авторитет норм повинні бути роз'яснені й обґрунтовані, хоча існує ризик того, що вони сприйматимуться як щось локальне або похідне особисто від викладача. Слід додати, що кодекс поліцейської етики має переваги на усіх рівнях професійної підготовки.

Наказ про призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України, або керівники вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

1. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) "Про Декларацію про поліцію" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rezol.pdf>.

1. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282

2. Європейська конвенція про права людини (Протокол № 12) // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – С. 270.

3. Європейська соціальна хартія // Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2660.

Юсупов Володимир Васильович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем
експертно-криміналістичного забезпечення
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНСПЕКТОРІВ-КРИМІНАЛІСТІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Після набрання чинності Законом України «Про Національну поліцію» працівники міліції, які пройшли переатестацію, почали адаптуватися до служби в реформованій структурі МВС або новостворених підрозділах поліції. Експертна служба у зв'язку з новим законодавством також зазнала змін, а саме частина її працівників почала виконувати функції техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій у штатній структурі слідчих відділів (відділень) поліції. Це викликало необхідність упорядкування процедури залучення спеціалістів у досудове розслідування, узгодження підпорядкування відповідних фахівців, їх адаптації до професійної

діяльності, що змінилася.

З листопада 2015 року наказом МВС № 1343 було затверджено нове Положення про Експертну службу МВС України. Експертна служба МВС безпосередньо підпорядковується Міністру внутрішніх справ України. Вона складається з Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України та територіальних підрозділів – науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів (далі – НДЕКЦ) [1]. Тепер працівники підрозділів Експертної служби підпорядковуються своїм керівникам по вертикалі МВС, перебувають поза Національною поліцією та, відповідно, не мають спеціальних поліцейських звань. Це суттєво змінило види службової діяльності експертів-криміналістів – до цього, у переважній більшості, працівників міліції.

У зв'язку з цим у кримінальних провадженнях постало питання про процедуру залучення та участі працівників НДЕКЦ в слідчих (розшукових) діях, зокрема при проведенні огляду місця події. Відомо, що участь експертів-криміналістів НДЕКЦ при проведенні огляду місця події була одним з їх головних завдань як спеціалістів.

У зв'язку із необхідністю вирішувати професійні завдання у працівників Експертної служби та органів досудового розслідування, які забезпечують техніко-криміналістичний супровід слідчих (розшукових) дій, наразі відбувається процес соціальної адаптації – як послідовність психологічних реакцій та пристосувань до нових умов, які склалися. Це, у першу чергу, виявляється в поведінці, вчинках, діях спеціалістів.

Нині роботу спеціалістів при огляді місця події регламентує Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події [2]. Працівники Експертної служби МВС для огляду місця події залучаються у спеціалізованих пересувних лабораторіях.

Інспектори-криміналісти у своїй діяльності безпосередньо підпорядковуються та підзвітні начальникові органу досудового розслідування. Вони зобов'язані виконувати усні та письмові доручення відповідного начальника, його заступників, слідчих у встановлені строки та у визначеному законодавством порядку.

Тепер спільна діяльність експертів-криміналістів та інспекторів-криміналістів під час огляду місця події відбувається за письмовим (як виняток – за усним з подальшим оформленням у письмовій формі) клопотанням керівника органу досудового розслідування у разі виникнення об'єктивних обставин, пов'язаних зі вчиненням: вбивства або умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого із застосуванням вогнепальної зброї; розбійного нападу із застосуванням вогнепальної зброї з постраждалими особами; згвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього, малолітньої чи малолітнього або такого, що спричинило особливо тяжкі наслідки та ін. [2, с. 3].

Адаптація є процесом пристосування індивіда до умов соціального середовища. Причому процес перебігу адаптації в змінених умовах завжди передбачає труднощі і тривалість у часі [3, с. 116].

Адаптація відбувається шляхом поєднання неусвідомлюваного та свідомого моделювання власної поведінки як індивідуальної стратегії та ситуативної тактики з метою досягнення бажаного результату. На формулювання бажаної мети та способів її досягнення впливають зовнішні та внутрішні соціальні регулятори.

Зовнішніми регуляторами є норми поведінки, правила, вимоги та побажання й очікування щодо поведінки. Внутрішніми соціальними регуляторами є інтереси, потреби, ціннісні та сенсожиттєві орієнтації, які разом визначають життєві цілі, критерії оптимуму соціальної адаптації та індивідуально прийнятні способи й форми соціальної адаптації.

Адаптація фахівців з техніко-криміналістичного забезпечення слідчих (розшукових) дій (інспекторів-криміналістів) полягає в усвідомленні і прийнятті норм середовища свого виду правоохоронної діяльності. Спеціалісти засвоюють правила поведінки і вимоги до діяльності, дотримуються їх під час виконання функціональних обов'язків, узгоджують самооцінку й домагання, претензії і можливості з реаліями трудового середовища.

Така адаптація є динамічним процесом, ефективність якого залежить від взаємодії працівника, керівника та інших учасників службової діяльності. Оптимальним у цьому процесі є поєднання сприйняття себе та інших фахівців з прагненням реалізувати власні знання та навички і переконання щодо власної самоефективності у нинішньому житті.

Тому питання адаптації інспекторів-криміналістів органів Національної поліції до роботи в умовах зміни зовнішніх регуляторів, зокрема нещодавно прийнятих нормативно-правових актів та перерозподілу професійних обов'язків, потребують подальшого дослідження і розробки.

1. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС від 3 листопада 2015 року № 1343. – К., 2015. – 13 с.

2. Про затвердження Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події : наказ МВС України від 03.11.2015 № 1339. – К., 2015. – 8 с.

3. Кушнар'єв С. В. Адаптація / С. В. Кушнар'єв // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / Відп. ред. В. В. Коваленко, Ю. І. Римаренко, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Атіка, 2012. – Т. VIII. Інформаційно-аналітична, освітня та наукова діяльність, психологічні засади поліцейської служби; міжнародне співробітництво. – 1145 с.

Кучук Андрій Миколайович
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У правовій державі важлива роль у впорядкуванні суспільних відносин належить принципам права, згадаємо, зокрема, принцип верховенства права. Слід зауважити, що відповідно до чинного національного законодавства саме принципи права є засобом подолання прогалин у законодавстві. Так, наприклад, відповідно до ч. 7 ст. 9 Кодексу адміністративного судочинства України, у разі неможливості застосування аналогії закону, суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права) [1]. Аналіз нормативно-правових актів, прийнятих в Україні протягом останніх десяти років, дозволяє зробити висновок про закріплення у юридичних приписах доволі значної кількості таких актів принципу верховенства права, згадаємо хоча б Кодекс адміністративного судочинства, Кримінальний процесуальний кодекс, Закон України «Про Національну поліцію». Так, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію», поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [2].

Наведена норма відтворює окремі положення ст. 8 і ст. 3 Конституції України, стверджуючи європейські цінності. Водночас слід акцентувати увагу на відсутності чіткого розуміння змісту принципу права у національній правовій доктрині.

Як зазначає М.І. Козюбра, феномен верховенства права може бути розкрито лише за умови дотримання певних гносеологічних позицій щодо права: по-перше, повинно мати місце розрізнення права і закону; по-друге, право слід розглядати не як акт державної влади, а як соціальний феномен, пов'язаний з такими категоріями, як справедливість, свобода, рівність, гуманізм; по-третє, право має розглядатися у нерозривному зв'язку з правами людини [3, с. 47].

Цілком справедливо зазначається науковцями, які досліджували дію цього принципу в різних галузях права, що визнання принципу верховенства права є неоціненним надбанням України як демократичної держави. Він спрямований на досягнення гідного людини життя. Але дія цього принципу має неухильно забезпечуватися усіма гілками влади.

Зауважимо, відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію», принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [2]. Відтак, важливим є аналіз рішень Європейського суду з прав людини, у яких розкрито зміст принципу верховенства права.

Згадаємо, зокрема рішення у справах *Malone v. United Kindom*, від 2 серпня 1984 року, п. 67, *Amann v. Switzerland*, № 27798/95, п. 56, ЄСПЛ 2000-II (на які відбулося посилення у справі «Волохи проти України»), у яких Європейський суд з прав людини зазначив, що «Суд завжди дотримувався думки, що словосполучення «згідно із законом» не просто відсилає до національного законодавства, а й пов'язане з вимогою якості «закону», тобто вимогою дотримання принципу «верховенства права», про що прямо говориться у преамбулі Конвенції ... Отже, цей вислів означає – і це впливає з предмета і мети статті 8, – що в національному законодавстві має існувати засіб правового захисту від свавільного втручання державних органів у права, гарантовані пунктом 1. ... надання правової дискреції органам виконавчої влади у вигляді необмежених повноважень було б несумісним з принципом верховенства права. Отже, закон має з достатньою чіткістю визначати межі такої дискреції, наданої компетентним органам, і порядок її здійснення, з урахуванням законної мети даного заходу, щоб забезпечити особі належний захист від свавільного втручання» [4].

Венеціанська комісія у доповіді з питання верховенства права вказує, що виходячи з різних визначень верховенства права, заснованих на різних системах права і держави, можна прийти до консенсусу щодо необхідних елементів верховенства права, а також «*Rechtsstaat*», які мають не тільки формальне, але також і матеріальне значення. До них належать: (1) Законність, зокрема прозорість, підзвітність і демократичний порядок ухвалення законів; (2) Правова визначеність; (3) Заборона свавілля; (4) Доступ до правосуддя; (5) Дотримання прав людини; (6) Недискримінація і рівність перед законом [5].

Отже, важливим для реалізації принципу верховенства права у діяльності Національної поліції є вивчення практики Європейського суду з прав людини, де розкривається зміст наведених вище складових верховенства права.

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // ВВР України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Козюбра М. І. Принцип верховенства права і права людини / М. І. Козюбра // Права людини і правова держава (До 50-ї річниці Загальної декларації прав людини) : тези доп. та наук. повідомлень. 10–11 груд. 1998 р. – Х., 1998. – С. 47–51.

4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Волохи проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_138.

5. Report on the Rule of Law Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25–26 March 2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD%282011%29003rev-e.pdf>.

Стрільців Олександр Михайлович
кандидат юридичних наук
старший науковий співробітник,
завідувач наукової лабораторії
з проблем кримінальної поліції
навчально-наукового інституту № 1
(*Національна академія внутрішніх справ*)

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ З ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Проблема поширення незаконного обігу наркотиків в США та країнах Західної Європи у ХХ столітті змусила внести зміни в структуру правоохоронних органів, зокрема, створення підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків. Враховуючи специфіку діяльності таких спецпідрозділів, виникла необхідність у їх кадровому забезпеченні. Перший крок у цьому напрямі зробили правоохоронні органи США, які для новоствореної служби створили окрему спеціалізовану навчальну академію у м. Квантікут.

Одночасно DEA почали створювати навчальні підрозділи для підготовки фахівців для підрозділів з протидії незаконному обігу наркотиків за кордоном. У ряді країн за фінансової підтримки США, а у подальшому ООН, були створені міжнародні поліцейські академії; зокрема, для країн Східної Європи така академія розташувалась в м. Будапешт (Угорщина), країн Близького Сходу – в м. Каїр (Єгипет), країн Азії – Бангкок (Таїланд).

Термін навчання в таких академіях обмежується 1–2 місяцями. Як правило, в одному навчальному заїзді присутні представники 3–4 країн, кордони яких суміжні між собою. Одночасно запрошуються для навчання представники різних правоохоронних органів: підрозділів протидії незаконному обігу, боротьби з організованою злочинністю, а також прикордонники, митники, представники служб безпеки тощо. Таким чином, під час навчання налагоджуються не тільки міжвідомчі зв'язки правоохоронців однієї країни, а й правоохоронців різних країн.

Також DEA були запроваджені короткострокові спеціалізовані регіональні навчальні курси підвищення кваліфікації працівників підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків в різних країнах (колишнього СРСР, Азійського регіону, Латинської Америки тощо). Починаючи з 1995 року такі курси періодично проводяться й в Україні. До участі у навчанні залучаються представники зацікавлених правоохоронних органів та Генеральної прокуратури України. Одноразовий набір слухачів складає в середньому 20–30 чоловік, термін навчання – 12–14 днів. Заняття проводяться на таких курсах виключно викладацьким складом навчальних закладів США, а також практич-

ними працівниками підрозділів DEA.

Під час двотижневих курсів фахівці DEA викладають слухачам загальні положення про наркотики, які є предметом зловживання, їх загальну характеристику. Проводять практичні заняття щодо користування експрес-тестами. Основну увагу американські викладачі приділяють проведенню міжнародних контрольованих постачань наркотичних засобів та психотропних речовин, фінансових розслідувань, операції зі спостереження і впровадження у злочинні наркоугруповання, організації таємних операцій та операцій по захваті наркоділків. Слухачам надається базова юридична підготовка, а також спеціалізована теоретична та практична підготовка, спрямовані на викриття, документування та розслідування злочинів, скоєних організованими злочинними угрупованнями, у т.ч. у сфері наркобізнесу. Під час навчання передбачені навчальні модулі з фізичної та вогневої підготовки.

Виходячи з наркаоситуації у регіоні та місце країни у світовому наркотрафіку, окремі держави взяли за взірєць американський досвід та впровадили американську систему підготовки кадрів для підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків. Так, у Туреччині були створені спеціалізований навчальний центр для підготовки фахівців для вказаних підрозділів – Турецька міжнародна академія по боротьбі з незаконним обігом наркотиків та організованою злочинністю (далі – TADOC), заснована 26 червня 2000 року в м. Анкара.

TADOC є спільним проектом Туреччини і офісу ООН по контролю за наркотиками та попередження злочинності (UN ODCCP) і входить до складу Департаменту по боротьбі з контрабандою і організованою злочинністю МВС Туреччини. Загальні витрати на створення академії становлять 2.831.800 доларів США, з яких UN ODCCP фінансувало 2.474.000 доларів США в три етапи.

Академія являє собою 9-поверхову будівлю з 4 відповідними готелями для відвідувачів, 2 кафетеріями, кімнатами для приїжджих, адміністративними приміщеннями, приміщеннями для роботи інструкторів та 20 кімнатами відпочинку для 40 інструкторів та викладачів. Для відпочинку створено великий спортзал, фітнес-центр та футбольний зал, також є ресторан. Навчання в TADOC здійснюється за такими напрямками:

- міжнародні навчальні програми;
- національні навчальні програми;
- регіональні навчальні програми (залучаються працівники з різних національних агентств Туреччини та практичні працівники з регіонів країни).

TADOC надає можливість підготовки кадрів правоохоронних органів значній кількості зарубіжних країн, що займаються боротьбою з наркобізнесом та організованою злочинністю, серед яких Албанія, Азербайджан, Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова, Румунія, Україна, Греція, Пакистан, Афганістан, Казахстан, Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан, Тукменістан, Іран, Румунія, Сербія, Македонія, Словенія тощо.

Веріго Інга Михайлівна,
кандидат філологічних наук,
завідувач наукової лабораторії
соціологічного моніторингу
ННІ післядипломної освіти
та заочного навчання ДДУВС

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС

Розвиток інституту громадської думки є невід’ємним атрибутом правової держави та громадянського суспільства, а отже сьогодні зростає значущість соціологічних досліджень громадської думки щодо різних ключових соціальних інститутів, у тому числі поліції. Такі дослідження володіють потенціалом своєрідного арбітра, який оцінює ефективність або неефективність її роботи [2]. Враховуючи те, що правоохоронна система наразі перебуває у стані перетворення, налагодження дійсно ефективного зворотного зв’язку із населенням для отримання інформації про поточний стан правоохоронного забезпечення є велими актуальним, а підвищення уваги до результатів соціологічного моніторингу громадської думки є цілком закономірним.

Слід зауважити, що вивчення думки населення про роботу органів внутрішніх справ, у першу чергу міліції, не нова практика для України: накопичено значний досвід, наявна солідна емпірична база. Проте можна виділити дві основні проблеми, що характеризують подібні соціологічні дослідження. По-перше, це методична недопрацьованість, а саме: поверхневість та обмеженість інструментарію, запитання в якому, як правило, стимулюють респондентів не до ширих, а до соціально прийнятних відповідей. По-друге, це факт відокремленості результатів досліджень громадської думки від практики управління у структурах МВС, а також намагання приховати або «пригладити» реальний стан справ [3]. Загальна тенденція в оцінці роботи міліції, що не змінювалася протягом багатьох років, полягає у переважному незадоволенні з боку громадян, які реально стикалися з її працівниками для вирішення певних питань, більш-менш позитивному ставленні з боку респондентів, думка яких ґрунтувалася на враженнях після перегляду популярних серіалів на «ментівську» тематику, а також на безумовно негативному ставленні з боку респондентів, на думку яких вплинула інформація, отримана з новин. Це якнайкраще ілюструє протилежність двох концепцій громадської думки, з одного боку – раціональної, яка «опирається на представление о хорошо информированном гражданине, способном тонко аргументировать и четко формулировать свои суждения» [3]. Водночас згідно з іншою концепцією громадської думки як форми соціального контролю усі без винятку члени суспільства впливають на соціальні процеси, в тому числі й ті, чия думка не відзначається компетентністю, а побудована на стереотипах і шаблонах, причому слід нагадати, що таких – біль-

пність. «Общественное мнение довлеет как над государством (правительством), так и над индивидом, который под угрозой социальной изоляции присоединяется к реальному или мнимому большинству» [3]. Отже, держава має використовувати усі можливості для активного формування необхідної громадської думки. Створення в системі МВС нової патрульної служби, на наш погляд, є безумовно правильним кроком у цьому напрямку. Дозволимо собі висловити припущення, що сьогодні не стільки важливою є її безпосередня діяльність з охорони громадського порядку, скільки місія налагодження конструктивного контакту, діалогу і співробітництва правоохоронної системи із громадянами, подолання відчуження, недовіри, що склалися роками. Судячи з результатів соціологічних досліджень, які вже проведені за підсумками роботи нової патрульної служби, більшість громадян скептично налаштовані щодо її професіоналізму та ефективності, принаймні на початку діяльності, головним чином через нетривалий час навчання, брак досвіду [1]. Проте варто зазначити, що працівники нової патрульної служби викликають симпатію, бажання «допомагати», на противагу настанові «краще не зв'язуватися», яка традиційно переважає у ставленні до представників правоохоронних органів. Цей «кредит довіри» є безумовною цінністю, яку важливо зберегти та примножити, змінивши стереотипно негативне ставлення до правоохоронної системи у цілому. Контроль за використанням «кредиту довіри», таким чином, покладається саме на соціологічні дослідження, які дозволяють виявляти проблемні моменти у взаємодії населення та поліції, керовані чинники, що вимагають миттєвого впливу. Водночас моніторинг сам по собі не сприятиме оптимізації, якщо не використовуватиметься широко в управлінській діяльності, а громадяни не спостерігатимуть реакції поліції на висловлені критичні зауваження. За моніторингом має слідувати оперативне виправлення помилок.

Таким чином, ефективне використання результатів соціологічних досліджень громадської думки передбачає, по-перше, виважений підхід до роботи інструментарію, що мінімізує роль суб'єктивного чинника в ході проведення опитувань і надасть можливість отримати компетентну та адекватну громадську думку про роботу поліції. Для профілактики профанації соціологічних досліджень громадської думки про поліцію найкраще доручити цю роботу незалежним некомерційним дослідницьким науковим установам. По-друге, надважливим є швидке реагування на висловлені громадянами пропозиції: діяльність поліції має бути спрямована на вирішення завдань, які ставить перед нею населення. Вивчення думки громадян про роботу поліції має бути не імітацією, а засобом прийняття управлінських рішень.

1. Аналітичний звіт за результатами фокус-групового дослідження «Довіра та оцінка діяльності нової поліції». – К., 2015.

2. Зуева О.В. Общественное мнение о деятельности полиции / Зуева О.В., Васильева Е.Н. // Вестник Волгоградского гос. ун-та. Философия. Социология и социальные технологии. – 2014. – Вып. 1. – С. 52–57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/obshchestvennoe-mnenie-o-deyatelnosti-politsii-praktika-issledovaniya#ixzz3xJCMhAND>.

3. Новоселов М.В. Доктринальные проблемы учета общественного мнения при организации деятельности органов внутренних дел России / Новоселов М.В. // Правовая информатика. – 2012. – № 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL : <http://cyberleninka.ru/article/n/doktrinalnye-problemy-ucheta-obschestvennogo-mneniya-pri-organizatsii-deyatelnosti-organov-vnutrennih-del-rossii#ixzz3xJDask00>.

Юрчук Ольга Федорівна

кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри управління
та роботи з персоналом

(Національна академія внутрішніх справ)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Професія поліцейського існує у парадигмі «Людина – людина». Це означає, що уся методологія його підготовки має вибудовуватися на антропоцентричному підході. Подібний підхід об'єднує гуманізм, толерантність та ефективну комунікацію. Він має на меті прищеплення й подальший розвиток якостей, які спрацьовують на позитивний імідж поліції, сприяють підтриманню правопорядку у державі.

Проектування освітніх і освітньо-професійних програм комунікативної підготовки неможливо без урахування основних особливостей професійного спілкування в умовах діяльності поліцейського. Серед найбільш характерних рис ми виділяємо: функціонування в конфліктогенному й стресогенному середовищі, формалізованість відповідно до нормативних вимог, насамперед Закону України «Про Національну поліцію», ліміт часу, прискіпливість громадянського суспільства до діяльності поліції тощо. Найвагомішою рисою вважаємо широкий діапазон комунікантів — від законослухняних свідомих громадян до представників кримінальних угруповань, маргінальних груп і неформальних течій молоді, від дієздатних осіб до осіб, які мають ознаки зміненого стану свідомості, від дорослих до дітей і підлітків. Усе перелічене детермінує концепцію програми комунікативної підготовки.

Слід зазначити, що донедавна подібна підготовка здійснювалася в основному через курси «Ділове українське мовлення», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Риторика». Проте нагальні потреби сьогодення здебільшого орієнтовані не на граматику і ораторське мистецтво, а на здобуття комунікативних компетентностей, що забезпечують оптимізацію службових діалогів.

Подібна трансформація підходів до вимог щодо комунікативної складової професійної діяльності поліцейського спонукала мене як одного з авторів курсу «Ефективна комунікація», створеного для підготовки нової патрульно-поліцейської служби, запропонувати абсолютно нову концепцію на-

вчання. У ній конгломеруються три основні складові: 1) лінгвістична (вміння вербалізувати інформацію, максимально використовуючи при цьому ресурси ділової української мови), 2) психологічна (діагностика основних психологічних якостей партнера по спілкуванню, створення і реалізація комунікативного сценарію з урахуванням психологічного стану, темпоральних проявів особистості співрозмовника), 3) соціально-правова (дотримання у комунікації принципу законності, норм професійної етики тощо).

Враховуючи обмеженість у навчальному часі (на курс «Ефективна комунікація» виділено лише 8 годин), було запропоновано виділити 4 основних освітніх блоки: 1) офіційне спілкування, його складові; 2) діалоги в офіційному спілкуванні; 3) вирішення конфліктів та методи протидії маніпуляції; 4) спілкування в особливих умовах.

Безумовно, виділеного навчального часу замало для досягнення ustalених результатів. За такий проміжок часу навіть при максимальній концентрації вдається лише окреслити основні інформаційні відомості, здійснити виконання кількох ситуаційних завдань і провести незначну кількість рольових ігор з подальшим їх аналізом.

Для порівняння наведемо приклад підготовки поліцейських у Баварії. Проходячи свого часу стажування у ряді шкіл поліції готовності, автор спостерігав, що тільки на ситуацію встановлення контакту з громадянином і формування вимоги щодо пред'явлення документів відводилося дві години. При індивідуалізації тренінгового завдання відпрацьовувалися насамперед паравербальні (сила голосу, інтонація, темпоритміка) й невербальні (дистанція, поза, положення рук та ін.) компоненти комунікації.

Обмеження у часі в умовах підготовки українських поліцейських не дозволяють зробити й третини того, що передбачається у підготовці поліцейського в країнах Європи і у США. Практично вітчизняна комунікативна підготовка охоплює лише один рівень спілкування: «поліцейський – громадянин». Поза увагою залишаються субординаційні відносини і рівень спілкування «поліцейський – поліцейський», не кажучи вже про письмову форму комунікації. У зв'язку із цим виникають певні складнощі. По-перше, враховуючи, що на службу до патрульної поліції йдуть здебільшого цивільні особи, які не звикли до чіткої субординації, є потреба у формуванні психолого-комунікативної компоненти саме в цьому плані. По-друге, майже відкритий доступ до прослуховування радіохвиль з перемовинами поліцейських між собою (обговорення правових підстав цих дій не входить до тематики нашої доповіді) зумовлює необхідність звернення особливої уваги на даний рівень спілкування й проведення тренінгів з аналізом подібних діалогів.

Таким чином, можна констатувати, що докорінна зміна ситуації в державі, проведення реформ зумовили принципово нові підходи до формування й реалізації концептуальних засад комунікативної підготовки поліцейського. Незважаючи на те, що зроблено чимало, є значні резерви для суттєвої оптимізації даного виду навчання.

Кобзар Олександр Федорович

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач докторантури та аспірантури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У теперішній час, в рамках загальноінтеграційних процесів, як в Україні, так і в Європі йде формування нової системи поліцейської освіти, і Україна стає повноправним учасником цієї системи. На цьому шляху одним із головних завдань є підвищення якості професійної освіти працівників поліції. За таких умов українським викладачам вузів МВС необхідно, незважаючи на традиційні підходи та методи навчально-виховного процесу морального виховання курсантів і слухачів у вищих навчальних закладах системи МВС, доповнити свої педагогічні ресурси досягненнями поліцейської педагогіки країн з розвинутою поліцейською функцією.

Можна стверджувати, що результати порівняльного аналізу досвіду організації процесу підготовки працівників поліції в закордонних поліцейських ВНЗ дозволяють виявити як загальні закономірності, так і особливості організації педагогічного забезпечення морального виховання в поліцейських ВНЗ зарубіжних країн, виявляться корисними для вітчизняних наукових працівників у галузі виховання майбутніх правоохоронців [30, с. 325–327].

Необхідно зазначити, що педагогічний досвід підготовки майбутніх працівників поліції, запозичений у закордонних колег і пристосований до українських умов, при різному менталітеті, національних особливостях та інших розбіжностях зарубіжних поліцейських та їх українських колег, міг би використовуватися як у системі підготовки майбутніх працівників МВС, так і при професійній підготовці усіх ланок особового складу Національної поліції, що сформувало б у курсантів морально-етичні установки та, зрештою, сприяло підвищенню ефективності й результативності їхньої роботи [2, с. 72–73].

Дійсно, якою б якісною не була підготовка майбутніх працівників поліції, зважаючи на постійно зростаючі вимоги до професійно-психологічної підготовленості персоналу правоохоронних органів, система професійної підготовки зберігає суттєве значення. У системі МВС, яка знаходиться у стані реформування і в якій рух кадрів відбувається досить динамічно, потреба у постійному підвищенні кваліфікації персоналу є очевидною.

Сьогодні рівень професійної підготовки більшості персоналу Національної поліції потребує вдосконалення та впровадження активних і ефективних методів навчання [1, с. 53].

Майже в усіх провідних країнах світу навчання в поліцейських навчальних закладах чергується з практичним стажуванням в оперативних службах, проведенням різного роду тренінгів, у результаті чого відбувається актуалізація змісту та результатів професійного навчання в оволодінні сучасними управлінськими навичками і технологіями. При розробці навчальних планів і програм ініціатива, як правило, виходить від практичних органів поліції. Тому спір про співвідношення теоретичного та практичного в змісті і методиці навчання традиційно вирішується на користь переваги практичного навчання.

Однак, враховуючи досвід підготовки базової ланки Національної поліції – патрульної поліції та зарубіжний досвід підготовки кадрів для поліцейських підрозділів, необхідно звернути увагу на термін навчання. З огляду на останні події та значну критику з боку громадськості щодо професійної підготовки патрульної поліції в Україні, виникає потреба у збільшенні термінів навчання з двох до шести місяців. При цьому необхідно враховувати позитивний досвід підготовки поліцейських кадрів, зокрема патрульних, провідних країн світу (США, Канада, Великобританія, Німеччина тощо).

Дослідження у сфері підготовки працівників поліції свідчать, що для ефективної професійної діяльності працівникам поліції особливо важливо опанувати наукові основи професійного спрямування, уміти творчо їх застосовувати. Маючи знання і професійне мистецтво, працівник визначає цілі своєї діяльності та виробляє стратегію, що визначає засоби їх досягнення; приймає відповідні обраній стратегії рішення, за які він несе персональну відповідальність.

1. Бандурка А. М. Психологія управління / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянська О. В. – Х., 1998.

2. Столяренко А.М. Юридическая педагогика : курс лекций / А. М. Столяренко. – М. : Тандем : Экмос, 2000.

3. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : монографія / О.С. Юнін. – Х. : Ніка Нова, 2015.

4. Юнін О.С. Сучасні тенденції розвитку кадрової політики в органах внутрішніх справ / О.С. Юнін // Тези доп. за матеріалами 4 Міжнародної науково-практ. конф. «Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави» 24 лютого 2012 р. – Одеса, 2012. – С. 130–131.

Крепаков Ігор Олегович
кандидат юридичних наук,
завідувач докторантури та ад'юнктури
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі розвитку теорії оперативно-розшукової діяльності вчені досі однозначно не визначилися зі змістом таких понять, як «запобігання» та «припинення злочинів». Дотепер не існує цілісної уяви стосовно співвідношення цих понять, а ознаки, які їх різнять, остаточно не визначені. Водночас ці ознаки-критерії і пов'язують їх, через що вони вживаються поряд, визначаючи собою схожі за сутністю завдання та обов'язки підрозділів національної поліції України.

Враховуючи вищевикладене, ми вважаємо за необхідне провести аналіз основних наукових поглядів учених стосовно визначення вказаних понять та побудувати власну науково обґрунтовану модель.

Так, С.С. Малигін та А.Є. Чечетін запобігання злочину визначають як виявлення осіб, що перебувають на стадії формування задуму на скоєння злочину, та недопущення реалізації їх задуму. Припинення злочину, на їхню думку, – це виявлення осіб, що намагаються вчинити злочин, тобто недопущення скоєння злочину на стадії замаху на нього. «Завдання запобігання злочинам (включаючи завдання щодо припинення) полягає у застосуванні оперативно-розшукових заходів, спрямованих на недопущення здійснення протиправних діянь або усунення причин і умов, що сприяють їх здійсненню. Способи припинення злочинів залежать від конкретних обставин і можуть бути найрізноманітнішими: відкриття кримінального провадження, затримання на місці злочину, застосування кримінально-процесуальних запобіжних заходів. Саме поняття припинення злочинів означає вживання оперативно-розшукових заходів до конкретної особи або групи осіб з метою створення умов, що перешкоджають продовженню початого злочину» [1, с. 47].

О. Ключев запобіганням злочину вважає вжиття необхідних заходів щодо недопущення вчинення правопорушень, встановлення осіб, які намагаються скоїти правопорушення, та вжиття до них певних заходів з метою недопущення реалізації їх протиправних намірів [2, с. 100].

М. І. Мельник вважає, що запобігання злочинності – це здійснення економічних, політичних, ідеологічних, виховних, правових та інших заходів; це діяльність із виявлення та усунення причин злочинності, окремих видів та груп злочинів, конкретних злочинів, з недопущення завершення злочинів на різних етапах розвитку злочинної поведінки [3, с. 279].

На думку Я.Ю. Кондратьєва, припинення є стадією запобігання злочи-

ну з використанням оперативних можливостей для припинення вже розпочатих протиправних дій [4, с. 18].

У словнику оперативно-розшукових термінів запобігання та припинення злочинів розглядаються як форми попередження. Запобігання спрямоване на виявлення осіб, які замишляють або підготовляють вчинення злочину, з відповідним вжиттям заходів щодо недопущення переростання умислу у протиправну діяльність і, відповідно, підготовчих дій – у злочин. Діяльність щодо припинення злочину розглядається лише на етапі розпочатого, але ще незакінченого злочину [5, с. 252].

Аналіз наведених понять вказує, що під запобіганням розуміють діяльність щодо недопущення реалізації злочинного задуму, а під припиненням – недопущення завершення злочину.

Отже, ми дотримуємося точок зору С.С. Малигіна та А.Є. Чечетіна стосовно визначення понять запобігання та припинення злочинів.

Підсумовуючи зазначені вище теоретичні інтерпретації, ми спробуємо сформулювати власні дефініції понять «запобігання» та «припинення злочинів», у змісті яких будуть відображатись основні завдання та обов'язки підрозділів національної поліції України.

Так, під запобіганням злочинів пропонуємо розуміти напрям діяльності (обов'язок) підрозділів національної поліції, що має за мету виявити осіб, які вчиняють незавершене готування (чинять спробу підготуватися) до злочину, з метою застосування певних методів та заходів ОРД, спрямованих на припинення таких діянь або схилення особи до добровільної відмови від доведення підготовчої діяльності до кінця, а також від реалізації задуму на вчинення злочину.

У свою чергу, припинення злочинів – це один із напрямів діяльності (обов'язків) підрозділів національної поліції, сутність якого полягає у виявленні осіб, що готують злочини чи вчиняють замах на вчинення злочину, з метою застосування оперативно-розшукових заходів, які будуть спрямовані на недопущення перетворення підготовчих дій у замах на злочин, а замаху – на закінчений злочин.

На наш погляд, саме такі визначення вищезгаданих понять чітко відображають основні завдання та обов'язки підрозділів національної поліції, окреслюють та спрямовують напрямки їхньої діяльності у протидії злочинності.

1. Основы оперативно-розыскной деятельности : курс лекцій / С. С. Малыгин, А. Е. Чечетин. – Екатеринбург, 2001.

2. Ключев О. Розмежування запобіжної і профілактичної діяльності органів внутрішніх справ / О. Ключев // Право України. – 2005. – № 3. – С. 98–101.

3. Мельник М. І. Суд та інші правоохоронні органи. Правоохоронна діяльність: закони і коментарі : навч. посібник / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – 2-ге вид., випр. і допов. – К., 2001.

4. Кондратьев Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія / Я. Ю. Кондратьев – К., 2004.

5. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Термины и определения : учеб. пособие. – К., 1988.

Шатрава Сергій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри
адміністративної діяльності ОВС
Харківського національного універси-
тету внутрішніх справ

ЩОДО РОЗУМІННЯ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ ІНТЕРЕСІВ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Виходячи з прагнення до реалізації мети підтримки довіри суспільства до інститутів державної влади, постає необхідним дослідження принципів у діяльності посадових осіб органів публічної адміністрації щодо врегулювання питань навколо конфліктів з метою зміцнення доброчесності при виконанні посадових обов'язків та функцій.

На початку слід зазначити, що під принципами слід розуміти основні, визначальні правила та вимоги, якими у процесі свого функціонування має керуватися публічна адміністрація. Водночас принципи також закладають основу та спрямовують формування і розвиток нормативно-правового забезпечення діяльності даного суб'єкта адміністративно-правових відносин. Тобто поряд із значенням як правил вони слугують орієнтиром при проектуванні правових норм та нормативних актів.

Такий висновок створює можливість наголосити на значенні питання про принципи запобігання конфлікту інтересів в діяльності органів Національної поліції України.

Так, в посібнику ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі виокремлюються такі ключові принципи управління конфліктами інтересів, якими повинні користуватися у своїй діяльності державні службовці, а саме: 1) служіння суспільним інтересам; 2) забезпечення прозорості та громадського аналізу; 3) підвищення персональної відповідальності і особистий приклад [1].

Дійсно, зазначені принципи та шляхи їх реалізації сприяють тому, що державні посадові особи і державні органи демонструватимуть своє прагнення до дотримання ідеалів доброчесності і професіоналізму через застосування законодавчої політики врегулювання конфлікту інтересів і діючих практичних підходів.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні до Верховної Ради України було внесено ряд законопроектів, які були спрямовані на запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, що виникають в діяльності державних службовців при виконанні ними своїх службових обов'язків, а також засади відповідальності за порушення вимог законодавства щодо запобігання та врегу-

лювання конфлікту інтересів. В цій частині нас цікавлять саме принципи запобігання конфлікту інтересів, оскільки деякі положення досліджуваних законопроектів [2; 3] трансформовано до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [4].

Так, проектом Закону України від 29.04.2009 № 4420 «Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців» передбачаються такі принципи запобігання конфлікту інтересів: 1) забезпечення пріоритету прав і свобод людини та громадянина; 2) зміцнення довіри громадян; 3) дотримання принципу неупередженості; 4) дотримання принципу толерантності; 5) забезпечення принципу ефективності службової діяльності; 6) забезпечення відповідальності; 7) забезпечення прозорості службової діяльності [2].

В той же час у проекті Закону України від 28.02.2014 № 4325 «Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів» закріплюються принципи професійної етики публічних службовців, серед яких принципи уникнення конфлікту інтересів. Це спрямовано на те, що державний службовець зобов'язаний уникати виникнення конфлікту інтересів у своїй службовій діяльності, а також уникати вчинення дій чи бездіяльності, що можуть спричинити виникнення такого конфлікту інтересів або створити враження його наявності. Державному службовцю забороняється прямо чи опосередковано спонукати у будь-який спосіб підлеглих до прийняття рішень, вчиняти дії або бездіяльність на користь своїх приватних інтересів [3].

Слід підкреслити, що служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень [5]. Виходячи із зазначеного, поліцейські повинні дотримуватися зазначених принципів запобігання конфлікту інтересів. В той же час постає необхідність їх законодавчого закріплення в Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [4] в розділі 5 «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів».

1. Посібник ОЕСР з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oecd.org/countries/ukraine/49106140.pdf.

2. Про конфлікт інтересів у діяльності публічних службовців : проект Закону України від 29.04.2009 № 4420 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf35136&pf35401=140634>.

3. Про правила професійної етики на публічній службі та запобігання конфлікту інтересів : проект Закону України від 28.02.2014 № 4325 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf351192593>.

4. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1700-18>.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.

Шаблистий Володимир Вікторович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Події останніх років в Україні зумовили постановку низки соціальних запитів на реформи. За їх виконанням та втіленням у життя пильно стежить в тому числі прогресивне міжнародне співтовариство. За різними об'єктивними показниками однією з найперспективніших є реформа МВС України – перетворення міліції з карально-репресивного органу на Національну поліцію з максимально можливими сервісними функціями. Про це свідчить ст. 2 «Завдання поліції» Закону України «Про національну поліцію» [1]. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Як видно із наведених завдань поліції, значна їх частина пов'язана з реагуванням на протиправну поведінку окремих людей, найнебезпечнішим видом якої є злочин. Саме ця сфера поліцейської діяльності має бути максимально регламентована у нормативно-правових актах, оскільки стосується значних обмежень прав і свобод людини і громадянина. У зв'язку із цим слід детально проаналізувати положення тих законодавчих актів, що стосуються кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності.

Певним знаменником такої роботи буде авторське визначення поняття «кримінально-правове забезпечення» як сукупності правових норм, що регламентують правові взаємини та юридичний статус учасників кримінально-правових відносин та інших зацікавлених осіб, що полягає у створенні надійних умов для вільної реалізації ними своїх прав і свобод, а також у гарантуванні виконання обов'язків та яке здійснюється суб'єктами, наділеними повноваженнями щодо створення і застосування норм кримінального закону [2, с. 211].

Під час викладання начальної дисципліни «Кваліфікація злочинів та застави кримінального провадження» для патрульної поліції м. Дніпропетровськ на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ автор нашої роботи на колізії кримінально-правового забезпечення у повноважен-

нях саме представників цього підрозділу. Йдеться про таке.

Стаття 38 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає такий превентивний поліцейський захід, як проникнення до житла чи іншого володіння особи.

1. Поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із:

1) рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій;

2) безпосереднім переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні злочину;

3) припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні.

2. Проникнення поліцейського до житла чи іншого володіння особи не може обмежувати її права користуватися власним майном.

3. Про застосування вказаного поліцейського заходу обов'язково складається протокол.

Буквальне тлумачення такої норми закону дає достатні повноваження будь-якому поліцейському або припинити злочин, або затримати злочинця. Разом з тим положення Кримінального процесуального кодексу [3] свідчать про абсолютне протилежне (ст. 233 Проникнення до житла чи іншого володіння особи: «3. Слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді».

Ось у цьому і полягає колізія: два закони по-різному регулюють відносини у сфері дозволеного порушення недоторканності житла. Звичайно, за словами великих, головною істиною є практика, тому на практиці наділені правом поліцейські, які щоденно затримують злочинців, фактично позбавлені законної можливості затримати людину, яка сховалася від переслідування у певному приміщенні, або можливості припинити певний злочин (крики про допомогу з-за закритих дверей квартири чи будинку). Сьогодні у жодному нормативно-правовому акті не визначено процедурні питання, пов'язані зі складанням протоколу про проникнення до житла (якою посадовою особою повинен складатися протокол, його зміст, порядок обліку та термінів зберігання органами поліції тощо). За аналогією закону повинні застосовуватися положення КПК щодо протоколів, проте суб'єктний склад його обмежений лише слідчим Національної поліції, а не будь-яким поліцейським.

Більш того, важко уявити собі слідчого, який до 90% робочого часу проводить у службовому кабінеті, а тепер безпосередньо переслідує підозрюваного у вчиненні певного злочину. Ще більш нереальною, навіть анекдотичною, є така ж ситуація із прокурором будь-якого рівня.

Отже, поліцейський, який не є слідчим, переслідуючи злочинця, начебто має право проникнути до його житла у випадку переховування там останнього. Таке право гарантоване одним законом, проте заборонене іншим. Конституційний принцип презумпції невинуватості гласить, що всі сумніви у кримінальному провадженні трактуються на користь особи, яка підозрюється у вчиненні злочину. У зв'язку з цим розглядуване затримання злочинця у перспективі може бути визнаним незаконним із відомими всім наслідками (хоча у ст. 162 КК України [4] йдеться про незаконне проникнення до житла).

На суб'єктивне переконання автора, поліція (крім слідчих, які безпосередньо переслідували злочинця), на даний час не має права проникати до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду. По-перше, переслідуючи, головне наздогнати та затримати. По-друге, у випадку переховування злочинця у певному приміщенні слід забезпечити його охорону, викликати слідчо-оперативну групу, керівник якої має прибути на місце події із відповідним рішенням суду.

Єдине можливе проникнення до житла у цьому випадку для будь-якого поліцейського – це на підставі п. 3 ч. 1 ст. 38 Закону України «Про національну поліцію»: припинення злочину, що загрожує життю осіб, які перебувають у житлі або іншому володінні. Тут в тому числі слід керуватися правилами крайнього необхідності як обставини, що виключає злочинність діяння (ст. 39 КК України), оскільки шкода, яка може бути заподіяна власнику житла, буде явно меншою – врятоване життя або здоров'я особи, яка кликала про допомогу. Після такого проникнення працівник поліції повинен викликати слідчо-оперативну групу. Тільки слідчий, приїхавши на місце події, крім протоколу його огляду, має скласти протокол про проникнення до житла з дотриманням вимог КПК України.

У перспективі вкрай важливим є внесення змін та доповнень до ст. 233 КПК України «Проникнення до житла чи іншого володіння особи»:

«3. Слідчий, прокурор, *інша уповноважена особа* має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи лише у невідкладних випадках...».

Звичайно, під іншою уповноваженою особою в першу чергу слід розуміти працівника поліції, який реалізує свої повноваження щодо законного порушення недоторканності житла чи іншого володіння особи.

1. Про Національну поліцію України : Закон України від 02.07.2015 № 580-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Шаблистий В. В. Безпековий вимір кримінального права України: людиноцентристське дослідження : монографія / В. В. Шаблистий. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ : Ліра ЛТД, 2015. – 420 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88, з наступними змінами і доповненнями.

4. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Титаренко Олексій Олексійович

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Мамчур Дмитро Йосипович

заступник начальника управління
організаційно-аналітичного забезпечення
та оперативного реагування
ГУНП в Дніпропетровській області майор поліції

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НОВОЇ ПОЛІЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

7 листопада 2015 року набрав чинності Закон України «Про національну поліцію» (далі – Закон) [1]. Це стало початком нового історичного витка у розвитку України як демократичної європейської держави. Але разом із тим перед країною постав цілий ряд нових проблем. Функціонування щойно створеної Національної поліції в Україні передбачає вирішення великої кількості питань стосовно законодавчого та нормативного регулювання цього процесу. Реалізація положень нового Закону протягом перших чотирьох місяців новою поліцією показала певні прогалини щодо нормативно-правового забезпечення її діяльності, які потребують обговорення та вирішення. Одразу зазначимо, що хоча окремі положення Закону і містять певні недоліки чи вступають у протиріччя із чинним законодавством у правоохоронній сфері, в цілому він є прогресивним в умовах реформування правоохоронної системи та органів внутрішніх справ зокрема.

Зазначимо, що 12 лютого 2016 року на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відбувся регіональний круглий стіл «Перші кроки реалізації Закону України «Про Національну поліцію»: стан, проблеми та перспективи», на якому вчені університету спільно з практичними працівниками ГУ НП в Дніпропетровській області, управлінням патрульної поліції в м. Дніпропетровськ, громадськими організаціями «Люстраційний комітет Дніпропетровської області», «Антикорупційна правозахисна рада» обговорювали проблемні питання застосування нового Закону, неузгодженість його з окремими положеннями КПК України та КУпАП та висловили узгоджені пропозиції щодо їх усунення. Більшість з них стосувалась удосконалення застосування поліцейських заходів, підготовки поліцейських кадрів, соціального захисту поліцейських, розвитку партнерських відносин між поліцією та громадськістю, громадського контролю.

Звернемо увагу на деякі моменти, вирішення яких потребуватиме вне-

сення змін та доповнень до Закону України «Про Національну поліцію» з метою удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності нової правоохоронної структури.

Так, ст. 11 Закону [1] передбачено, що діяльність поліції здійснюється у тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами і громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті самого Закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях має проявлятися згадуване «партнерство». Поряд з цим в розрізі ст. 105 цього ж Закону [1] визначено, що «виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби. Коштовні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції». В даних нормах не вбачається так назване «партнерство на благо, на задоволення потреб народу, територіальних громад, громадських об'єднань», а наявна лише позиція можливості забезпечення діяльності поліції. Зазначене згодом може породити ту ж саму недовіру народу і, як результат, безрезультатність реформування правоохоронних органів, оскільки «основа» цієї гілки влади практично не змінилася.

Виникає як у вчених, так і у практиків чимало питань з приводу підстав застосування превентивних поліцейських заходів, передбачених Розділом V Закону. В цілому, незважаючи на цілу низку позитивних зрушень у напрямку деталізації підстав застосування відповідних заходів поліцією, все ж маємо звернути увагу на ті з них, що можуть реалізовуватися з досить таки довільних підстав. Наприклад, статтями 32 «Перевірка документів особи» та 34 «Поверхнева перевірка» Закону підставами застосування превентивних заходів передбачено наявність так званих «достатніх підстав», за яких поліцейський має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу, зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої, здійснити поверхневу перевірку речі або транспортного засобу. Проте перелік таких «достатніх підстав» бажано конкретизувати, особливо у п. 2 ч. 1 ст. 32, ч. 2 ст. 34, ч. 4 ст. 37 Закону [1] шляхом віднесення до них таких, як: 1) відповідна інформація, надана у встановленому порядку до поліції (поліцейському) у формі звернення (повідомлення); 2) відповідна інформація, яка є результатом об'єктивної оцінки поліцейським слідів на особі, речі, транспортному засобі; 3) якщо поліцейський застав особу при вчиненні правопорушення; 4) якщо поліцейський самостійно виявив ознаки правопорушення при законній реалізації інших поліцейських заходів; 5) якщо відповідні фактичні дані отримано внаслідок реалізації оперативно-розшукових заходів.

Далі звернемо увагу ще і на такий превентивний захід, якій застосову-

ється поліцією, як «поліцейське піклування» (ст. 41 Закону) – соціально орієнтований превентивний захід, що застосовується щодо осіб віком до 16 років, які залишилися без догляду; щодо особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення; щодо особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим; щодо особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі. При реалізації заходу поліцейського піклування поліцейський уповноважений вилучити в особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи особі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу. Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійснюється поліцейське піклування. Фактично в цій частині ця норма Закону ставить під загрозу можливість вилучення в особи зброї або інших предметів. Але слід зазначити, що недостатньо врегульованим є проведення вилучення окремих предметів в особи при здійсненні поліцейського піклування, адже цією ж статтею забороняється проведення обшуку, та відсутність строків передавання особи при здійсненні заходу, а відповідальність за тривале доставляння покладається на поліцейських. Як пропозицію можна запропонувати в абз. 2 ч. 3 ст. 41 Закону додати речення такого змісту: «Для забезпечення особистої безпеки поліцейський має право здійснити поверхневу перевірку особи та огляд її речей у порядку, передбаченому ст. 34 цього Закону».

Також у межах вивчення даного превентивного заходу привертає увагу і така його особливість, що фактично поліцейське піклування не розповсюджується на малолітніх осіб та осіб похилого віку, які опинились у безпорадного стані, хоча практика свідчить, що без догляду частіше за все можуть бути залишені не стільки неповнолітні особи (як це зазначено у п. 1 ч. 1 ст. 41 Закону), скільки малолітні [2]. А тому з метою розповсюдження даного превентивного заходу на малолітніх осіб доречним є внесення відповідних змін до п. 1 ч. 1 ст. 41 Закону. Також згідно зі ст. 6 Сімейного кодексу України неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років [3], тому використання такого словосполучення у п. 1 ч. 1 ст. 41 Закону не охоплює поняття малолітньої особи. Подібна ситуація виникає із особами похилого віку. Дана категорія осіб згідно з даними кримінологічних досліджень є не менш ураженою, ніж малолітні або неповнолітні особи. За даними МВС, у середньому протягом року фіксується до 2 тис. злочинів, що вчиняються стосовно осіб похилого віку. Також вони належать до групи ризику, а саме до осіб, які можуть безвісно зникнути [4].

Статус громадян похилого віку визначений Розділом III Закону України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16.12.1993 № 3721-XII (в редакції від 01.01.2015). У подальшому вважаємо за доцільне внести зміни до ч. 1 ст. 41 Закону, а саме:

– пункт 1 частини 1 ст. 41 Закону викласти у такій редакції:

«1) малолітньої особи віком до 14 років або неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду»;

– доповнити ч. 1 ст. 41 Закону окремим пунктом «5» такого змісту: «5) особи похилого віку».

Зазначимо, що в Законі також виникають певні спірні питання щодо здійснення громадського контролю за діяльністю поліції, соціального забезпечення поліцейського, підготовки кадрів для національної поліції.

Підсумовуючи, зазначимо, що, безперечно, Закон України «Про Національну поліцію» є прогресивним, містить в собі більшість революційних європейських стандартів, на яких будується діяльність нової поліції, проте у подальшому для забезпечення ефективної діяльності нової поліції він потребує внесення змін як до чинного Закону України «Про національну поліцію», так і до окремих норм КУПАП, КПК України, а також перегляду відомчих нормативно-правових документів.

1. Закон України «Про національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Попередження дитячої бездоглядності та безпритульності : методичні рекомендації / В. С. Березняк, Ю. В. Грицай. – Д. : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 33 с.

3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

4. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку : метод. рекомендації / В. С. Березняк, Ю. В. Грицай., О. О. Титаренко. – Д. : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 24 с.

Богоніс Володимир Романович
начальник управління патрульної поліції
м. Дніпропетровська

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Яскравим прикладом реалізації реформи МВС України є створення впродовж 2015–2016 років патрульної служби Національної поліції України. Нову поліцію сьогодні асоціюють саме з цією службою, і увага громадськості прикута до її діяльності. Необхідно наголосити, що соціологічні дослідження констатують факт підвищення рівня довіри громадян до новоствореної поліції, які відмічають людяність поліцейських, чітке виконання ними норм законодавства та прагнення до змін в країні в цілому. Відкритість поліції у спілкуванні з громадянами, принциповість під час виконання службових обов'язків, патріотизм є основними критеріями, які відрізняють поліцейських від працівників міліції.

Водночас під час організації діяльності патрульної служби Національ-

ної поліції України виникає ряд проблем, які потребують свого вирішення на практиці. Умовно такі проблеми можна поділити на три групи:

1. Організація чіткої взаємодії з територіальними відділами поліції.
2. Реалізація службових повноважень поліцейських, наданих законом.
3. Досвід патрульних Національної поліції під час здійснення безпосередніх повноважень.

Розглянемо детальніше наведені вище актуальні проблеми організації діяльності поліцейських патрульної служби.

По-перше, незважаючи на запровадження реформи МВС України, яка стосується всіх органів та підрозділів Національної поліції, територіальні відділи поліції фактично не пройшли переатестацію та продовжують працювати, застосовуючи традиційні методи та прийоми у своїй діяльності. При цьому поліцейських патрульної служби, які здебільшого є новонабраними, сприймають як загрозу для свого функціонування. Скептично налаштовані щодо здійснення реформи МВС України в цілому та щодо діяльності патрульної служби зокрема, такі правоохоронці стають на заваді перетворень системи Національної поліції.

Мета діяльності Національної поліції одна для всіх – забезпечення прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку [1]. Тому всі сили та засоби мають сприяти цьому. Відмову у здійсненні взаємодії територіальних підрозділів Національної поліції із патрульною службою необхідно сприймати як невиконання покладених завдань та функцій, а отже, розглядати питання про необхідність перебування на службі таких працівників та їх керівників.

Сьогодні такі проблеми вирішуються на договірних засадах шляхом проведення переговорів на рівні керівників кожного територіального органу Національної поліції окремо. Усвідомлення поліцейськими, що лише співпраця є запорукою удосконалення діяльності МВС України та перетворення його з карального органу на сервісну структуру європейського зразка, зламає стереотип у ставленні до поліції і серед населення.

Другою проблемою, яка заважає реалізації повноважень патрульними Національної поліції України у повному обсязі, є нормативно-правова неврегульованість положень чинного законодавства, яке виявилось неготовим до свого практичного застосування.

Так, наприклад, поліцейські патрульної служби уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені ч. 1 ст. 122 КУпАП (а саме перевищення встановлених обмежень швидкості руху транспортних засобів більш як на двадцять кілометрів на годину) [2], а відповідно, і виносити постанову в таких справах незалежно від факту оскарження факту адміністративного правопорушення або стягнення, яке накладає поліцейський, без складання протоколу про адміністративні правопорушення. Водночас механізм фіксації даного факту правопорушення законодавцем не визначений, крім автоматично зафіксованих таких адміністративних правопору-

шень. Це зумовлено режимом несення служби патрульними, які під час виконання своїх повноважень у складі автопатруля мають постійно перебувати у русі. Крім того, технічного обладнання, яке б дало змогу зафіксувати факти перевищення швидкості водіями, у розпорядженні поліцейських патрульної служби немає.

Тому, на наш погляд, необхідно на основі практики застосування норм законодавства на відомчому рівні врегулювати питання реалізації повноважень патрульними, оскільки принцип законності є одним із основних в діяльності Національної поліції.

Третім видом проблем, які виникають під час реалізації повноважень поліцейськими патрульної служби, є недостатність досвіду роботи таких осіб, які до служби в поліції виконували іншу роботу. Аналіз діяльності перших місяців роботи патрульної служби доводить, що проблеми під час застосування теоретичних норм на практиці існують, проте бажання навчатися, постійно вдосконалювати свої знання, уміння та навички дають змогу мислити на перспективу. Крім того, як кажуть, усе у житті приходить із досвідом, головне, щоб бажання змінити сутність поліцейської діяльності не зникло. Грамотне керівництво, завчасне відсторонення осіб, які не відповідають займаній посаді, навчання кадрів сприятиме подоланню даної проблеми.

Узагальнюючи сказане, необхідно наголосити на комплексності подолання зазначених проблем в організації діяльності поліцейських патрульної служби Національної поліції України. Фрагментарне усунення недоліків не дасть результату, а системність у реалізації змін у діяльності органів та підрозділів МВС України сприятиме створенню органу європейського формату.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР. – 2015. – № 40-41. – С. 1970. – Ст. 379.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/page>.

Прокопенко Олексій Юрійович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач кафедри тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 ХНУВС

ВАЖЛИВІСТЬ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Життя постійно підвищує вимоги до працівників органів Міністерства внутрішніх справ. Особливо зросли вони на сучасному етапі розвитку суспільства, коли їх завдання стають все більш складними, багатограними та від-

повідальними. Перш ніж перейти до розгляду поняття «кадрового забезпечення», надамо визначення поняттю «кадри». Вчений В.Р. Веснін зазначає, що кадри – це основний штатний склад працівників організації (за виключенням керівництва), які виконують різноманітні виробничо-господарські функції. В сукупності з нештатними працівниками вони складають її персонал [1, с. 395]. Дещо схожою є думка і О.С. Пашкова, який відзначає, що кадри - це штатні кваліфіковані працівники, що пройшли попередню професійну підготовку і мають спеціальні знання, трудові навички або досвід роботи у вибраній сфері діяльності [2, с. 16]. Як цілком слушно зазначає О.М. Бандурка в своєму підручнику “Управління в органах внутрішніх справ”, кадри або персонал – це основний штатний склад працівників організації, які виконують різні організаційно-технологічні та виробничо-господарські функції. Кадри характеризуються перш за все чисельністю, яка зумовлена характером, масштабами, складністю, трудомісткістю виробничих процесів, рівнем їх механізації, автоматизації, комп’ютеризації. Ці та інші фактори обумовлюють нормативну чисельність працівників, яку на практиці майже ніколи не вдається забезпечити, тому кадровий потенціал більш об’єктивно характеризується списочною чисельністю, тобто переліком тих працівників, які офіційно працюють в організації на даний момент [3, с. 185]. Окрім цього, слід навести позицію авторського колективу шеститомної юридичної енциклопедії, на думку якого кадри державного апарату – це особи, які займають посади в державних органах та їх апараті, здійснюючи професійну діяльність щодо практичного виконання завдань і функцій держави й одержуючи зарплату з коштів державного бюджету [4, с. 11].

Отже, кадрове забезпечення – це система підготовки, що передбачає навчання та виховання фахівців біржової справи, здатних розв’язувати складні господарсько-правові завдання у сфері біржової діяльності. Кадрове забезпечення, на думку Н.П. Матюхіна, це специфічна, повторювана діяльність, здійснювана у процесі управління правоохоронними органами, змістом якої є забезпечення органів і підрозділів необхідним, що відповідає певним вимогам, контингентом людей, а також відповідною інформацією про нього, впровадження науково-обґрунтованих методів, відбору, розстановки, навчання, виховання, стимулювання кадрів, правового регулювання проходження служби та надання правового захисту особовому складу правоохоронних органів України» [5, с. 308]. Визначають такі основні завдання кадрового забезпечення в діяльності органів Міністерства внутрішніх справ:

- вдосконалення нормативно-правового регулювання роботи з кадрами;
- прийняття в межах своєї компетенції заходів по реалізації державної кадрової політики в системі МВС;
- організація відбору і комплектації органів Міністерства внутрішніх справ на рівні, необхідному для виконання оперативно-службових завдань і покращення якісного складу кадрів органів Міністерства внутрішніх справ;
- забезпечення встановленого порядку проходження служби в органах

Міністерства внутрішніх справ;

- організація системи професійної підготовки кадрів, забезпечення її відповідності потребам органів Міністерства внутрішніх справ.

Про важливість кадрового забезпечення як однієї з організаційних форм діяльності органів Міністерства внутрішніх справ свідчить хоча б той факт, що завдання із дотримання й зміцнення правопорядку в регіоні виконують відповідні кадри даних органів. Більш того, як цілком слушно підмічають у науково-правових колах, безпосередній стан кадрового забезпечення визначається усією роботою з підбору, розміщення, навчання та виховання співробітників. Рівень кадрового забезпечення окремих ділянок діяльності, запланованих заходів визначається в кінцевому підсумку якістю усієї роботи з кадрами. В умовах сьогодення проблема кадрового забезпечення діяльності органів Міністерства внутрішніх справ, з урахуванням майбутнього її розвитку в сучасних умовах, потребує пильнішої уваги. Таким чином, будь-яке завдання органів Міністерства внутрішніх справ, у тому числі із забезпечення правопорядку в регіоні, не може бути реалізовано без відповідного кадрового забезпечення.

Отже, кадрове забезпечення діяльності органів Міністерства внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні являє собою сукупність, визначених на нормативно-правовому рівні заходів, за допомогою яких уповноважені суб'єкти здійснюють кадрову роботу, формують кадровий потенціал даних органів з метою задоволення потреби в кваліфікованих кадрах та їх ефективного використання в умовах забезпечення правопорядку в регіоні.

1. Веснин В.Р. Основы менеджмента: Учебник / Институт международного права и экономики. – М.: Триада Лтд, 1999. – 384 с.

2. Пашков О.С. Кадровая политика и право : монография / О. С. Пашков, Т. В. Иванкина, О. В. Магницкая. – М., 1989. – С. 16 (427 с.).

3. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

4. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – Т. 3 : К – М. – К. : Вид-во “Юридична думка”, 2001. – 792 с.

5. Матюхіна Н.П. Управління персоналом: теоретичні та практичні аспекти органів внутрішніх справ України: [монографія] / Н.П. Матюхіна. — Х., 1999. — С. 91—92 — 285 с.

Єфімов Володимир Веніамінович,
кандидат юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки факультету № 1
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ КУРСАНТІВ У ВНЗ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ (ВETERАНСЬКИЙ АСПЕКТ)

Закон України «Про Національну поліцію» [1] у статті 2 визначає, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у відповідних сферах. Для виконання визначених завдань потребується готувати висококваліфікований персонал, що й покладається на вузи системи МВС України. Тому підготовка курсантів, слухачів завжди викликає інтерес як з боку суспільства, так і в теперішній час керівництва Національної поліції.

Виховання курсантів у широкому значенні слова є цілеспрямованим безперервним процесом формування високих морально-психологічних якостей, забезпечення їх знаннями, уміннями і навичками, необхідними для успішного виконання обов'язків у практичній діяльності правоохоронних органів, у першу чергу Національної поліції.

Треба створити таку обстановку, щоб курсант почував себе як на практичній службі і будував свою поведінку відповідно до вимог статуту. Досягається це шляхом чіткої організації навчально-виховного процесу, твердого статутного порядку, високої вимогливості до курсантів, особистим прикладом викладачів у виконанні службового обов'язку.

За роки навчання у ВНЗ системи МВС України кожен курсант повинен вивчити і засвоїти правила культурної поведінки, офіцер сьогодні повинен мати не лише професійні якості, але і високу особисту культуру, бути готовим нести знання, бути зразком поведінки серед особового складу.

На думку дослідників, самостійна робота курсантів у навчальному закладі є найважливішим інструментом отримання ними знань, умінь і навичок і має свої особливості. Це пов'язано, передусім, з необхідністю використання грифованої літератури при вивченні спеціальних дисциплін у суворо відведений розкладом час. Необхідно добитися під час самопідготовки усвідомленого прагнення курсантів до сприйняття, осмислення і оволодіння необхідним навчальним матеріалом до рівня умінь його застосування в майбутній професійній діяльності. А викладач зобов'язаний організувати адаптивно-диференційоване управління вивченням ними конкретної дисципліни. Для цього викладач повинен уміти оцінювати зворотні зв'язки в схемі "викладач-курсант", щоб у подальшому організувати правильний виховний вплив на курсанта.

Успіх в отриманні курсантами необхідних знань, умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності багато в чому залежить від ефективної управлінської роботи викладача на усіх етапах керівництва самопідготовкою курсантів.

Однією з важливих особливостей виховання майбутніх офіцерів є психологічна підготовка, яка забезпечує захист від чинників сучасного стану протидії злочинності, реформування правоохоронних органів та вимагає створення передумови високоефективного прояву усієї системи знань, умінь і навичок.

Підвищення психологічної стійкості можна добитися:

- вдосконаленням соціальної, морально-політичної і психологічної підготовленості курсантів;

- забезпеченням курсантів потрібними знаннями і досвідом подолання внутрішніх навантажень, що відповідають професійним у практичній діяльності;

- розвитком у особового складу готовності до зустрічі несподіваним, новим і здатності швидко перебудовуватися, орієнтуючись на обстановку, що складається [2].

Як показує досвід, ветеранам більш охоче вірять, до них більше прислухаються, ніж до молодих наставників і викладачів, віддаючи належне їх життєвому і службовому досвіду, прямоті і суворості оцінок того, що оточує, відчуваючи їх щирю турботу і любов, відповідальність за підростаюче покоління. Роль старших поколінь завжди зростає в переломні етапи історії, коли порушується, в тій чи іншій мірі, зв'язок поколінь, забуваються старі моральні цінності й ідеали, громадські і сімейні традиції, міняються уявлення про добро і зло. Чесноти попередньої епохи: колективізм; почуття причетності до великої Батьківщини і гордість за неї, соціальна захищеність громадян; доступність освіти, охорони здоров'я, житла, роботи; національна єдність країни; турбота про підростаюче покоління; розквіт науки, культури, мистецтва, спорту; авторитет на міжнародній арені й багато іншого – в усьому цьому житті і праця людей старшого покоління, їх турботи, тривоги, радості, сенс життя. Почуття поваги і вдячності, а, може і гордості, захоплення цими людьми, нашими живими героями, для яких поняття Батьківщини було вище за особисте благополуччя, мають неодмінно і постійно бути властиві молодим людям, нашим вихованцям. Коли в аудиторію заходить ветеран праці, війни, учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобільській АЕС для проведення планового заняття або "уроку мужності", пам'ятних зустрічей, курсанти і слухачі повинні зустрічати їх з певним трепетом і живим інтересом, оскільки в аудиторію разом з ними входить сама історія України.

При такому підході слово ветерана, його позиція і життєвий шлях матимуть виняткове пізнавальне і виховне значення. На щастя, керівництво Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Рада ветеранів, навчально-виховний відділ добре це розуміють і багато роблять для підтримки авторитету і діяльної участі ветеранів у навчально-виховному процесі [3].

Таким чином, на нашу думку, головним завданням психологічної підготовки є формування стійкості психіки майбутніх офіцерів до чинників оперативно-службовій обстановки, забезпечення оптимального прояву властивостей і якостей з метою найкращого вирішення поставлених завдань.

Тільки наявність у курсанта, слухача твердих і глибоких знань сприятиме формуванню високопрофесійних і морально-вольових якостей майбутніх офіцерів, старших офіцерів-керівників.

-
1. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII.
 2. Сатторов С.О. Формирование нравственно-профессиональной ориентации курсантов военных вузов Таджикистана в учебно-воспитательном процессе [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://mognovse.ru/hib-formirovanie-nravstvenno-professionalennoj-orientacii-kursa.html>.
 3. Ветераны в духовно-нравственном становлении курсантов [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://kapellan.biz/content/view/7673/>.

Золотоноша Олег Вікторович
перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВИХ СТАНДАРТІВ У ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Діяльність Національної поліції України має спиратися на міжнародно-правові та європейські стандарти поліцейської роботи, набутки світового поліцейського співтовариства. Мова йде про гостру потребу врахування корінних змін, що відбулися в українському соціумі в умовах сьогодення, підвищення ефективності та публічності влади, забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина. Сама ж діяльність поліції має відповідати такій системі управління, яка б була найпрацевдатнішою, сприяла становленню України як сучасної, демократичної, європейської держави.

Відповідно до позиції європейського співтовариства, поліція відіграє важливу роль у системі ліберальної демократії, а поліцейська діяльність є громадянською службою і кожен член суспільства чекає від неї корисності і якості служби.

Останні кілька років у Європі простежується чітка тенденція повніше інтегрувати поліцію у громадянське суспільство і наближати її до населення. Ця мета в ряді держав досягається за допомогою розвитку поліції "за місцем проживання". Одним із головних засобів для досягнення цієї мети є наділення поліції статусом органу публічної служби, а не просто органу, що відповідає за застосування закону. Якщо ми не хочемо, щоб це перетворення залишилося виключно лінгвістичним фактором, то розділ "послуг" варто

включити до списку завдань сучасної демократичної поліції. Як правило, допомога, що надається поліцією, стосується конкретних ситуацій, в яких вона повинна бути зобов'язана втручатися, – наприклад, коли потрібно надати допомогу будь-якій людині, що перебуває в небезпеці, або допомагати людям зв'язатися з іншими державними чи соціальними службами, при цьому аспект "послуг" у діяльності поліції залишається розпливчастим і важко піддається визначенню. Його не можна змішувати з деякими покладеними на поліцію адміністративними завданнями. Як правило, функція поліції, як органу публічної служби, пов'язана з її роллю органу, до якого може звертатися населення, і доступність поліції є в цьому відношенні одним з найважливіших і основних елементів [3, с. 325–326].

Діяльність поліції, як органу виконавчої влади, має бути спрямована на виконання державою функцій щодо: 1) створення належних умов для повноцінної реалізації громадянами своїх прав і свобод; 2) надання населенню багатоманітних адміністративних послуг; 3) здійснення своєрідного "внутрішнього" контролю за виконанням управлінськими органами, їх посадовими особами покладених на них обов'язків стосовно забезпечення прав і свобод людини; 4) вжиття відповідних заходів адміністративного реагування у випадках оскарження громадянами рішень та дій, що порушують їх права і свободи. Поліція повинна сприяти захисту прав людини, підтримуючи громадський порядок так, щоб люди могли користуватися своїми правами і свободами. Крім того, поліція може захистити і конкретні права, наприклад, право на життя, запобігаючи злочинам, що загрожують або порушують це право, і виявляючи їх. Крім використання рішучих заходів для захисту прав людини, поліція повинна поважати їх права під час виконання своїх обов'язків.

Функція послуг з боку поліції більше пов'язана з духом місії поліції стосовно населення, ніж з наділенням її широкими функціями з надання послуг на додаток до її традиційних завдань. Зрозуміло, що поліція не може брати на себе занадто велику відповідальність у галузі надання послуг населенню. Отже, держава повинна виробити основні напрямки, застосовні до функцій поліції в цій галузі, до того, як їх поліція виконує ці функції. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів є досить актуальним для України, оскільки сьогодні наша країна стала на шлях реформування правоохоронної системи. Але в той же час необхідно зазначити, що у проведенні реформування МВС України неможливо використовувати досвід однієї країни. Кожна країна має свою специфіку, ментальність народу. В Україні вже розпочато процес реформування, тому потрібно використовувати досвід реформування структурних підрозділів МВС тих країн, де це дало максимальний результат.

1. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Особлива частина: підручник / за ред. В.В. Коваленка, Ю.І. Римаренка, В.І. Олефіра. – Тернопіль, 2011.

2. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Спеціальна частина : підручник / за ред. В.В. Коваленка, Ю.І. Римаренка, В.І. Олефіра. – Тернопіль, 2011.

3. Лошицький М.В. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : монографія / М.В. Лошицький. – К., 2013.

4. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : монографія / О.С. Юнін. – Х., 2015.

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТИПИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СИСТЕМ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Історичні, національні та інші особливості будь-якої держави накладають свій відбиток на організацію та форми діяльності її поліцейської системи. Такі особливості можна прослідкувати на поліцейських структурах країн Азії, Африки та Латинської Америки. Пов'язано це з тим, що організація та становлення і подальший розвиток поліцейських структур цих країн проводилися із допомогою радників та інструкторів поліції країн Європи та США. В аналогічній ситуації опинилася і Україна, яку більшість країн Європи вважають на цей час країною третього світу, тобто такою, що має найнижчий рівень життя та нерозвинену економіку. І з цим необхідно погодитися, оскільки тривала економічна, і головне – політична, криза призвела країну до практично повного руйнування всіх економічних відносин та підприємств, які мали хоча б невелику частку державної власності.

Поліцейські системи практично будь-якої держави світу виступають як одна з найбільш важливих складових державної системи кримінальної юстиції. Так, за даними ООН щодо тридцяти країн, поліція складає 69%, суди – 4% та виправні установи – 27% [1, с. 4-6].

Структура поліцейських сил різних держав світу будується на основі тих функцій, що покладаються на поліцію. Відповідно, ці функції обумовлені тим, яким чином історично формувалися поліцейські структури в умовах конкретного національного, соціального та суспільно-політичного розвитку кожної держави, традиціями його суспільства, тими подіями, що переживала держава у різні часи свого існування. Однак дотепер більшість поліцейських функцій є спільними для поліцейських систем більшості держав, відбувається уніфікація цих функцій. Проявляється це у тому, що на міжнародному рів-

ні приймаються правові акти та програмні документи, в яких закріплюються стандартні функції поліції. Так, наприклад, Співдружність Незалежних Держав, до якої входить Україна після виходу із СРСР, прийняла Модельний закон «Про міліцію (поліцію)». Модельний закон Співдружності Незалежних Держав – це законодавчий акт рекомендаційного характеру, прийнятий Міжпарламентською асамблеєю з метою зближення правового регулювання конкретних видів (груп) суспільних відносин в державах Співдружності [2].

Отже, наявність модельних законів та спільних функцій поліції в різних країнах свідчить про спільність загальноприйнятих функцій поліції, що є для неї традиційними. Експерти ООН виділили такі головні функції поліції: 1) попередження злочинів; 2) виявлення злочинів; 3) розслідування злочинів; 4) затримання (арешт) злочинців та підозрюваних осіб.

Організаційна будова органів поліції зарубіжних держав, розподіл функцій та повноважень між різними рівнями управління залежить від конкретної ситуації, що склалася в кожній країні, від форми її державного устрою та ступеня централізації органів управління. З точки зору форми управління зарубіжні поліцейські системи поділяються на централізовані, децентралізовані та напівцентралізовані.

Централізовані системи управління органами поліції перебувають під контролем уряду держави, визначають загальну стратегію, форми та методи діяльності поліції, коригують взаємовідносини поліції з іншими державними органами (перш за все, силовими та каральними – контррозвідкою, армією, судом; слідчими установами, де вони відділені від поліції, тощо). Керівництво централізованими органами управління поліцією складає невід’ємну складову частину функціонування державних структур. У більшості країн управління здійснюється міністерствами, як це відбувається в Україні, інших країнах СНД, у Франції, Італії, Швеції, Данії, Польщі.

Децентралізовані (або змішані) системи управління органами поліції характеризуються наявністю незначної залежності від центральних органів влади, як наприклад, в США.

Напівцентралізовані системи управління органами поліції характеризуються тим, що повноваження загальнодержавних органів поліцейського управління щодо територіальних поліцейських формувань обмежені контролем за призначенням керівних службових осіб, встановленням системи інформації та зв’язку, визначенням загальних правил несення служби, системою фінансування, технічного забезпечення та іншими організаційними питаннями. В інших питаннях територіальні формування поліції є самостійними або можуть підпорядковуватися місцевим (муніципальним) органам управління. До таких систем можна віднести поліцію Великобританії, Німеччини, Нідерландів, Японії.

Яку систему управління поліцією намагаються побудувати в Україні – сказати на цей момент складно. З одного боку, за Законом України «Про національну поліцію» нова, реформована вкотре система органів внутрішніх

справ, до якої входять й органи поліції, побудована на принципах централізованої системи, хоча існування територіальних управлінь в областях з підпорядкуванням в окремих питаннях місцевим органам влади передбачає напівцентралізовану систему управління. Таким чином, розпочате в країні реформування органів міліції (поліції) розпочалося не з побудови чіткої моделі управління, а з прийняття закону про поліцію, переформатування органів поліції: ліквідації структур ДАІ, ДСБЕЗ, БОЗ, БНОН, УВДТ та створення нібито нових підрозділів – *патрульної поліції*, яка фактично виконує функції патрульно-постової служби міліції, у т.ч. у складі давно забутих пересувних мобільних міліцейських груп, на утримання автотранспорту яких давно не виділялися кошти; *територіальних управлінь* боротьби з незаконним обігом наркотиків, які обслуговують не одну, а дві області (наприклад, Дніпропетровську та Запорізьку), але в складі – працівників на 80% менше, ніж до цього. При ефективності розкриття злочинів всього 17% за останні два роки – про яке реформування йдеться? Так, існуюча правоохоронна система була не настільки ефективною, як цього вимагає практика, однак причини такої неефективності полягають не стільки у проблемах самої системи, скільки в проблемах суспільства (загальному падінні морального рівня населення, зневаги до законів та існуючої влади, безкарності та ін.). Скоріше за все, руйнування старої правоохоронної системи, до працівників якої вітчизняні ЗМІ активно штучно формували упереджене ставлення в суспільстві протягом останніх 5 років [3, с. 171-175], та, як показує практика останнього року, недостатньо продумані кроки до її заміни на нову регенерацію працівників, що не мають належного рівня знань, навичок та умінь для виконання правоохоронних функцій, не йтиме на користь реформуванню поліції.

На наш погляд, підготовка патрульної поліції в Україні повинна ґрунтуватися на попередньому досвіді роботи ПМГ ППСМ, з урахуванням уже розроблених планів підготовки працівників ОВС. Час на підготовку таких осіб, з урахуванням їх попередньої обов'язкової служби в армії, що зможе дати їм чітке знання правил поведінки зі зброєю на наявність водійських прав і досвіду керування транспортним засобом, може складати 3-4 місяці, залежно від рівня освіти, яку має така особа на момент зарахування її кандидатом на службу в поліцію. Лише за таких умов можна буде говорити про якість підготовки патрульної служби поліції, наявність відповідних мінімальних знань з правоохоронної діяльності і здатність дотримуватися дисципліни й правил поведінки зі зброєю та її використання.

1. Правоохранительные системы иностранных государств и нормативно-правовая база их деятельности (на примере полиции США и ФРГ). – М. : ВНИИ МВД РФ, 2002. – 125 с.

2. Словарь финансовых и юридических терминов [электронный ресурс]. – режим доступа : http://www.consultant.ru/law/ref/ju_dict/word/modelnyj_zakon_sng/; положение о разработке модельных законодательных актов и рекомендаций межпарламентской ассамблеи государств-участников содружества независимых государств (принято в г. Санкт-Петербурге 14.04.2005 г. постановлением 25-8 на 25-ом пленарном заседании межпарла-

ментской ассамблеи государств-участников СНГ) [электронный ресурс]. – режим доступа : http://www.consultant.ru/law/ref/ju_dict/word/modelnyj_zakon_sng.

3. Шалгунова С. А. «психологічний тероризм» вітчизняного телебачення // Проблеми протидії проявам тероризму, сепаратизму та екстремізму в сучасних умовах : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25 верес. 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – с. 171-175.

Побережна Наталія Олександрівна
кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри мовної підготовки
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА ЗА ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ

Процес реформування іншомовної підготовки в Україні зумовлений зміною статусу англійської мови. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» одним із ключових індикаторів реформування галузі освіти є вивчення іноземних мов. З урахуванням основних досягнень європейських країн сьогодні відбувається переосмислення існуючих підходів щодо іншомовної підготовки студентів та курсантів спеціалізованих ВНЗ. Як слушно зауважила Л. Смовженко, часи, коли достатнім доказом опанування мови було вміння перекладати з іноземної мови та навпаки адаптованих, неавтентичних текстів, вже минули [5, с. 245].

На сьогодні реформування системи іншомовної підготовки у ВНЗ відбувається відповідно до загальноєвропейських вимог, зокрема, загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти, де зазначено, що «студенти вищих навчальних закладів повинні володіти уміннями вільно висловлюватися без суттєвої витрати часу на пошук адекватних мовних засобів у процесі досягнення ними соціальних, академічних і професійних цілей» [1, с. 24]. Іншими словами, імплементація європейських освітніх стандартів у процес іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти нефілологічного профілю передбачає оволодіння ними такими необхідними навичками спілкування, які дозволяють їм вільно почуватися та працювати в іншомовному середовищі. За європейською шкалою це рівень B2 – компетентний користувач [2, с. 115]. Згідно зі шкалою Ради Європи (CEFR) існує шість рівнів (A1-C2) володіння мовою, які загальноприйняті за стандарт градації мовної компетенції та визнані в усьому світі.

Наразі питанням упровадження європейських освітніх стандартів іншомовної підготовки у навчальних процес вищої школи приділяється багато уваги вітчизняними науковцями (Л. Вікторова Р. Гришкова, Л.Смовженко, С. Ніколаєва, А. Кирда, К. Мамчур). Проте проблем, пов'язаних із навчанням іноземних мов, чимало, зокрема у вищих навчальних закладах нефілологіч-

ного профілю. Так, науковці, які досліджують особливості іншомовної підготовки у спеціалізованих ВНЗ, зазначають, що навчання іншомовного професійного спілкування, зокрема майбутніх фахівців правоохоронних органів, має свою специфіку, що потребує подальших студій та напрацювань, оскільки спеціалізовані навчальні заклади готують не фахівців з іноземних мов, а фахівців іншої професійної сфери, де іноземна мова – складова їхньої професійної компетентності [3, с. 299].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив з'ясувати невирішені частини загальної проблеми іншомовної підготовки у спеціалізованих ВНЗ:

- *відсутність концепції міжкультурної іншомовної освіти в різних типах навчальних закладів.* Метою навчання має виступати не «навчання іноземної мови», а «реалізація міжкультурної іншомовної освіти», змістом якої є не лише прагматичні знання, навички та вміння, але й усебічний розвиток особистості засобами іноземної мови в процесі взаємопов'язаного навчання мови і культури [4, с. 127];

- *відсутність юридичного статусу додаткової мовної освіти у спеціалізованих ВНЗ.* Аналізуючи сучасну ситуацію розвитку проблеми іншомовної підготовки, зазначимо, що сьогодні відсутні єдині державні стандарти для ліцензування реалізованих у них програм, єдині навчально-методичні підходи до навчання, що, безумовно, впливає на якість іншомовної підготовки [3, с. 300]. Об'єктивно існує протиріччя між тим, що суспільство відчуває потребу у фахівцях із вищою освітою, які добре володіють принаймні однією іноземною мовою, і ставленням до іноземної мови як непрофільюючої дисципліни у навчальних закладах нефілологічного профілю;

- *неузгодженість вимог Міністерства освіти і науки з Рекомендаціями Ради Європи.* У більшості вищих навчальних закладів передбачена навчальними планами кількість годин аудиторної роботи унеможливує досягнення студентами заявлених у Програмах рівнів володіння іноземною мовою. Проблема ускладнюється тим, що загальний рівень володіння іноземною мовою випускників шкіл, які вступають до спеціалізованих вищих навчальних закладів нефілологічного профілю, є об'єктивно дуже низьким. Відповідно до Державного стандарту базової та повної середньої освіти від 2004 року рівень володіння іноземною мовою випускників шкіл має відповідати рівню В1+. Таким чином, очікується, що вступний рівень абітурієнтів ВНЗ має бути не нижчим рівня В1+. Проте фактично рівень володіння іноземною мовою переважної кількості абітурієнтів спеціалізованих ВНЗ є набагато нижчим рівня В1, що унеможливує досягнення випускниками цільового рівня В2 з урахуванням відведеної кількості годин на підготовку і усунення прогалин. Стандарти загальної середньої освіти мають стати свого роду фундаментом для створення стандартів вищої освіти (наразі вони таку функцію не виконують) [4, с. 125];

- *відсутність типової навчальної програми з дисципліни «Іноземна мова» для професійних цілей на рівні державного документа, у нашому випадку для правознавців, яка б цілком відповідала європейським вимогам*

щодо рівня володіння мовою в академічному і професійному середовищах у світових масштабах. Так, здобувачі вищої освіти юридичного профілю, що опановують іноземну (англійську) фахову мову, перш за все потребують необхідних і досконалих навичок англійської для успішної роботи в сфері міжнародного права. Визначаючи цільовий рівень випускників українських ВНЗ юридичного профілю, необхідно брати до уваги існуючі вимоги щодо рівня володіння мовою в академічному і професійному середовищах у світових масштабах, які вимірюються міжнародно визнаними мовними іспитами, як, наприклад, *ILEC (International Legal English Certificate)*, *IELTS (International English Language Testing System)* з академічною метою, або *FCE (Cambridge English: First)*.

Вважаємо, що умовами реалізації моделі іншомовної підготовки з професійною метою є: поетапне навчання професійно орієнтованій іноземній мові, методичне забезпечення та системний моніторинг іншомовної підготовки відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, а також оцінювання сформованості іншомовної професійної компетенції згідно з існуючими міжнародними стандартами та іспитами на рівень володіння іноземною мовою з професійною метою.

1. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. ; укр. видання / С. Ю. Ніколаєва. – К., 2003.

2. Гришкова Р. О. Імплементация европейских освітніх стандартів у навчання англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей / Р. О. Гришкова // Педагогіка: наукові праці. – 2010. – № 136 (123). – С. 114–118.

3. Вікторова Л. Іншомовна підготовка студентів у спеціалізованих ВНЗ / Л. Вікторова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9 (2). – С. 298–305.

4. Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми / С. Ю. Ніколаєва // Молодий вчений : зб. наук. праць. – 2015. – № 8 (23). – С. 125–131.

5. Смовженко Л. Сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Л. Смовженко // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2014. – Вип. 61. – С. 244–250.

Валєєв Руслан Гельманович,
професор кафедри цивільного права
та процесу факультету № 1
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ДОСВІД КАФЕДРИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Будь-яка професійна підготовка в умовах інформаційної цивілізації вимагає постійного оновлення свого змісту. Особливо це стосується підготовки юристів в умовах європейської інтеграції України та перманентного онов-

лення нормативної бази. Вимога оновлення змісту та форм професійної підготовки поліцейських набуває додаткової актуальності внаслідок кардинальної реформи органів внутрішніх справ України.

Необхідність інтенсифікації професійної підготовки обумовлюють пошук ефективних шляхів вирішення цієї задачі. За висновками фахівців, одним із резервів освіти та перспективним напрямом її розвитку постає використання інформаційних технологій. Останні постають рушійною силою економічних, соціальних, культурних та навіть політичних перетворень у світі.

Але досить поширеним залишається феномен профанації інформатизації освіти, коли замість створення якісно нових освітніх ресурсів традиційним формам та засобам освіти формально надається «цифрова форма».

Натомість існує стійка тенденція становлення нового покоління педагогів, які ефективно використовують інформаційні технології освіти. Серед усього різноманіття останніх варто назвати дистанційні курси як комплекс інформаційних освітніх технологій, які ефективно забезпечують усі складові освітнього процесу: процес навчання, діяльність викладання, менеджмент навчального закладу та комунікацію відповідних суб'єктів. Тобто дистанційний курс включає принаймні не лише різноманітні навчальні ресурси, створені викладачем, не лише різні колективні та індивідуальні форми взаємодії з ними з боку здобувачів освіти, але й «електронний деканат» з полегшенням більшості функцій, які виконує адміністрація закладу у реальному освітньому середовищі.

Метою цієї доповіді є узагальнення досвіду впровадження у навчальний процес кафедри цивільного права та процесу факультету № 1 Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ дистанційного курсу з дисципліни «Трудове право + м. Проходження служби та соціальний захист працівників ОВС».

Спочатку ми акцентуємо основні переваги освітніх інформаційних технологій у порівнянні із традиційними засобами та прийомами навчання. По-перше, за допомогою ІТ легше *стимулювати афективні психічні процеси*. Але цей висновок не є беззаперечним, оскільки неякісні ресурси не стимулюють ні мотивацію, ні емоції.

По-друге, ІТ можуть *полегшити перебіг когнітивних процесів* – за рахунок мультимедійності, структурованості, телескопічності контенту. Але й у цьому аспекті існують певні ризики: на перших етапах впровадження, а також хаотичні структура та зміст освітніх ресурсів, що ігнорують педагогічний дизайн, тільки створюють додаткове когнітивне навантаження.

По-третє, ІТ здатні *полегшити діяльність викладання*. За рахунок підтримання навчальних ресурсів в актуальному стані – що особливо важливо для юридичних дисциплін. Але це досягається лише тоді, коли одна і та сама особа і володіє змістом дисципліни, і навичками коригування інформаційних ресурсів. За допомогою ІТ легше використовувати напрацювання інших викладачів та творчих колективів. Тенденція спірна, але явна та ледве не домі-

нуюча. Нарешті ІТ позбавляють від багатьох рутинних операцій (моніторингу успішності, діагностики помилок, підрахунку балів, генерування варіантів тестових завдань тощо), звільняючи час для креативної діяльності.

По-четверте, ІТ дозволяють *ускладнювати самотійну навчально-пізнавальну діяльність* здобувача освіти та реалізувати завдання, не доступні іншим засобам навчання (моделювання, складні комунікативні завдання, масштабний і детальний зворотний зв'язок, створення умов для напрацювання практичних навичок за рахунок необмеженої кількості тестових завдань у тренінговому режимі). Це забезпечується також за рахунок створення власної траєкторії навчання, інтерактивності ресурсів, непублічності навчальних помилок тощо.

Зазначимо, що дистанційні курси потенційно можуть забезпечити повноцінне дистанційне навчання, але у сучасній освіті основним трендом їх використання є так звана *змішана освіта* (blended learning) – коли ІТ дозволяють реалізувати значний обсяг умов і засобів освітнього середовища, але при цьому «залишається місце» і для традиційних форм навчання, зокрема аудиторних занять з викладачем.

Такі курси можна створити за допомогою будь-яких *систем управління контентом* (CMS – content management system), які використовуються в якості «движків» для сайтів – найбільш поширені Drupal, Joomla, Ukoz, WordPress (це своєрідні «конструктори» для створення сайтів). Однак ці платформи не передбачають такі функції освітнього середовища, як управління курсами й адміністрування користувачами, налаштування зворотного зв'язку (тестування, контрольні роботи) обмежені. У своїй базовій комплектації вони не передбачають створення дистанційних курсів.

Для розробки останніх використовуються так звані LMS – learning management system, *системи управління навчанням* (синонімічне поняття – віртуальне освітнє середовище – VLE, Virtual Learning Environments, іноді «система управління курсами»). Таких LMS багато: Lotus Learning Space, ILIAS, OLAT, Битрикс, eFront, Sakai, LRN тощо. Але перше місце вже 15 років завоював і поки що утримує MOODLE – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (Модульне Об'єктно-зорієнтоване Динамічне Навчальне Середовище). MOODLE активно розвивається, удосконалюючи як педагогічну складову, так і технологічну, і адміністративну. На цей час створено майже 130 тисяч активних сайтів у 230 країнах світу.

При цьому *СДН MOODLE* – система концептуальна, в її основі – принципи «соціального конструкціонізму». Щодо освіти вони сформульовані приблизно таким чином:

1. Навчальне середовище повинно бути гнучким та відкритим.
2. У справжньому навчальному середовищі усі ми водночас є потенційними вчителями та учнями.
3. Для навчання важливо спостереження за діяльністю інших людей.
4. Розуміння інших людей дозволить вчити їх більш індивідуально.

5. Ми вчимося особливо добре, коли створюємо або намагаємося пояснити щось іншим людям.

Тобто концепція MOODLE цілком відповідає сучасним педагогічним парадигмам особистісно-центрованого, діяльнісно-зорієнтованого навчання та спрямована на подолання певного відчуження викладачів та студентів у дистанційному навчанні.

Кафедрою цивільного права та процесу у створених дистанційних курсах використано основні модулі СДН Moodle: «види діяльності» (також іноді називаються «елементи», «блоки»; в англomовному варіанті – *activities*) та ресурси.

Зокрема, з кожної теми створено *лекцію* – комплекс веб-сторінок, кожна з яких містить виклад певної порції навчального матеріалу та контрольні питання. Дидактичні можливості оболонки дозволяють включати до основного матеріалу та до контрольних питань відео, графіку, аудіо у різноманітних форматах. Можна налаштувати будь-які види тестових питань (у тому числі відкриті), навчальний або контрольний режим, кількість спроб, період та проміжок часу тестування, можливість користування підказками тощо. Традиційно курсант не може свавільно здійснювати навігацію. Він переходить до наступного блоку інформації (наступної сторінки) лише після виконання контрольних завдань. В окремих випадках нами створено нелінійну структуру лекційного матеріалу, яка спрямовує траєкторію курсанта залежно від його відповідей.

З кожної теми, зі змістового модуля, а також за підсумками вивчення усієї дисципліни також впроваджено блок *тест* – набір тестових завдань, які в окремих випадках містять відео, графіку, аудіо, вимагають розв'язання шляхом перетягування. Причому створено банк питань (приблизно по 30–70 завдань до кожної теми), з якого можна налаштувати вибір випадковим способом по кілька питань з кожної теми. Кожному питанню можна надати певний бал, налаштувати кількість спроб, підказки, час та тривалість кожної спроби тощо.

Також використовується блок *завдання*. Він призначений для оцінювання результату складної навчально-пізнавальної діяльності (зокрема, контрольної роботи, реферату та іншого індивідуального навчально-пізнавального завдання).

Кафедрою використано блок *госарій* – це словник термінів та їх визначень, які заповнюються курсантами, а оцінюються – іншими курсантами та викладачем.

Реалізовано блоки, які налагоджують комунікацію учасників освітнього процесу: *форум*, який дозволяє учасникам здійснювати асинхронні дискусії, тобто дискусії, які відбуваються протягом тривалого періоду часу, та *чат*, який дозволяє учасникам мати режим синхронного он-лайн обговорення в текстовому режимі.

Кафедрою з окремих навчальних питань реалізовано *пакет SCORM*. У

подальшому кафедра планує використовувати блок *семінар*, який передбачає отримання колегіальної оцінки за виконане завдання (або питання плану семінару). Курсанти можуть представити будь-який цифровий контент (файли), такі, як документ або електронна таблиця, а також можуть вводити текст прямо в поле на сайті за допомогою вбудованого текстового редактора. Вони отримуватимуть дві оцінки на семінарі – оцінку за свій матеріал та оцінку за оцінювання матеріалів своїх одногрупників.

Крім того, до кафедри реалізовано й певні *ресурси*. Їхній перелік представлено на слайді та не потребує окремого коментаря.

Дидактичні особливості усіх названих видів діяльності та ресурсів MOODLE обумовлені можливістю інтеграції графіки, відео, аудіо. Це, у свою чергу, забезпечує стимулювання емоційних та мотиваційних станів здобувачів вищої освіти.

А другою перевагою ІТ навчання нами були названі фасілітація (полегшення, підтримання) когнітивних процесів у психіці курсантів. Дидактичні можливості MOODLE дозволяють широко використовувати когнітивні схеми, зокрема, анімовані, упровадити гіпертекстові матеріали з можливістю трансформації їх структури, застосовувати мультимедійні ресурси з презентацією навчального контенту в різних модальностях.

Отже, можемо констатувати, що дистанційному курсу, реалізованому за допомогою СДН MOODLE, притаманні *основні технологічні та дидактичні властивості освітніх ІТ*: інтерактивності; забезпечення зворотного зв'язку; підвищення інтелектуальності освітнього процесу; мультимедійності; гіпертекстуальності; телескопічності; забезпечення психологічного комфорту користувачів; сприяння індивідуалізації навчання.

Як нами було експериментально підтверджено, СДН MOODLE дозволяє ефективно реалізувати педагогічні умови *формування пізнавальної самостійності* курсантів (комплексної спроможності особистості до пізнання, що інтегрує мотиваційні, емоційні, вольові та когнітивні якості).

Основними *перевагами СДН MOODLE* у порівнянні з аналогічними платформами є безкоштовність, значна підтримка ентузіастами (література, відеоуроки, скрінкасти, курси по вивченню MOODLE у самому MOODLE, форуми, можливість кастомізації), сумісність з міжнародними стандартами дистанційного навчання (SCORM) і більшістю операційних систем, низькі вимоги до технічних ресурсів, а також те, що він, по суті, є «конструктором» для різноманітної комбінації різних блоків, усередині яких величезна кількість налаштувань.

Грибан Віталій Григорович,
професор кафедри фізичного виховання,
заслужений працівник народної освіти
України, професор, академік АН ВШУ

ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

На службу в поліції, згідно зі статті 49 Закону України «Про Національну поліцію», можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які, окрім інших вимог, мають відповідну фізичну підготовку.

Поліціант мусить володіти різноманітними фізичними навичками і фізичними якостями. Згідно зі ст. 42 поліція під час виконання повноважень, визначених цим Законом, уповноважена застосовувати фізичний вплив (силу). Під фізичним впливом слід розуміти застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби (рукопашного бою), з метою припинення протиправних дій правопорушників, для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

Поліцейський, на відміну від спортсмена, який відмінно володіє лише характерними для певного виду спорту руховими навичками та фізичними якостями, мусить знати й уміло володіти усіма прийомами фізичного впливу і мати добре розвинуті всі фізичні якості. Протягом всієї служби він має активно працювати над підтримкою та вдосконаленням їх, адже від цього частото-густо залежить як його власне життя, так і життя інших людей.

В основі підвищення фізичної працездатності людини лежить принцип взаємозв'язку структури і функції, при ведучій ролі функції, яка базується на відповідній структурі і активно впливає на її розвиток (П.Ф. Лесгафт). Саме на цьому ґрунтуються методи впливу на фізичний розвиток організму людини через використання різноманітних вправ. Питання взаємозв'язку між фізіологічним станом людини та її фізичною активністю висвітлені в роботах В.В. Васильєва, А.Б. Гандельсмана, М.Я. Горкіна, Н.В. Зимкіна, М.Е. Маршака, В.В. Розенблата, В.С. Фарфеля, Ю.И. Данько, А.Г. Дембо, В.Л. Карпман, С.П. Летунова, Е.Б. Сологуб, В.П. Филина і багатьох інших.

Відомий шведський фізіолог Р. Хедман порівнює організм людини з працюючою машиною, зокрема з автомобілем. Двигуну автомобіля відповідають мільйони мікроскопічних клітин м'язів – міоцитів, а енергією для їх функціонування є АТФ, що утворюється в процесі обміну речовин. Дякуючи зворотнім зв'язкам, що здійснюються через сенсорні системи, центральна нервова система безперервно оповіщається про функціональний стан м'язів та внутрішніх органів, і на основі цього здійснюється взаємозв'язок між цими

системами.

Фізична діяльність людини базується на певних засвоєних рухових навичках та фізичних якостях – силі, швидкості, точності, спритності, витривалості. Ступінь прояву фізичних якостей залежить від віку, статі, функціонального стану м'язів (їх збудливості, скоротливості, лабільності), характеру нервової регуляції, рівня діяльності вегетативних систем. Для кожної фізичної якості існує свій сенситивний період, тобто найбільш сприятливий період життя для ефективного її розвитку.

Сила м'язів – це максимальна їхня напруга, яку довільно може розвинути людина. Вона буває абсолютною та відносною, коливається в межах 6-8 кг на 1 см² площі розтину м'яза в поперечному напрямку його м'язових волокон. Максимальний прояв сили м'язів має місце у перший період зрілого віку (23-25 років у жінок і 26-30 років у чоловіків). Більша маса та сила м'язів у чоловіків, порівняно з жінками, пояснюється статевими відмінностями, а саме у чоловіків андрогени утворюються в сім'яниках і наднирниках, а у жінок – лише у наднирниках. Загалом у жінок м'язова сила на 20 % менша, ніж у чоловіків однакового віку й маси, проте якщо у жінок через якісь причини збільшується утворення андрогенів, то відповідно зростає маса м'язів та їхня сила.

Під впливом тривалих періодичних фізичних навантажень зростає анатомічний мускульний поперечник, тобто виникає робоча гіпертрофія м'язів, яка може бути саркоплазматичною та міофібрилярною. Динамічні мускульні вправи з відносно невеликим навантаженням сприяють розвитку саркоплазматичної гіпертрофії, коли збільшується об'єм саркоплазми, енергетичні резерви, тобто вміст глікогену, креатинфосфату, міоглобіну тощо. Це забезпечує збільшення витривалості, проте сила зростає несуттєво. Ізометричні вправи з використанням великих мускульних зусиль (понад 2/3 від їхньої максимальної можливості) забезпечують розвиток міофібрилярної гіпертрофії, коли збільшується кількість скоротливих білків, що підвищує силу м'язів.

Величина м'язової сили людини залежить насамперед від її здоров'я, а також від психічного стану та тривалості фізичного тренування, яке впливає на кількість одночасно задіяних мускульних груп та ступеня довільного керування їхньою роботою.

Швидкість руху досягає максимуму в 14–20 років. Тренування підвищує швидкість довільних рухів і скорочує тривалість прихованого періоду реакції.

Точність руху відображає ступінь координації рухових актів, який залежить від розвитку рухового аналізатора. Зріст точності починається з 6-7 років, досягаючи максимуму у 25-30 років.

Спритність, тобто здатність максимально швидко виконувати необхідний рух, є комбінацією двох рухових якостей – швидкості і точності. Вона розвивається після 6 років і досягає максимуму у 17 років.

Витривалість. Розвиток витривалості відбувається повільно, переважно в період статевого дозрівання. Максимальний прояв витривалості спостерігається

у чоловіків у 18-19 років, у жінок – в 14-16 років, у 25-29 років витривалість стабілізується, а після 30 і до 50 років різко спадає. Фізичні вправи підвищують витривалість. Зміни, які виникають в результаті тренування, мають специфічний характер. Так, з метою підвищення загальної витривалості застосовують тривалі навантаження, а з метою формування швидкісної витривалості використовують інтенсивні короткотривалі навантаження.

Причини порушення фізичних можливостей зумовлені внутрішніми і зовнішніми факторами. Зниження сили зумовлено зменшенням активної маси м'язів, а також вмісту води, кальцію і калію в м'язовій тканині, які приводять до еластичності м'язів. Погіршення витривалості пов'язано з порушенням функції киснево-транспортної системи, падіння швидкості – зі зниженням м'язової сили, швидкості скорочення м'язів, функцій енергозабезпечуючих систем та проведення збудження у нервових центрах. Координаційна реакція знижується в зв'язку з погіршенням рухливості нервових процесів. Погіршення гнучкості пов'язане із змінами в опорно-руховому апараті.

Зниження фізичних якостей організму людини в 30-50 років мають зворотний, функціональний характер. Під дією фізичних вправ удається в повному об'ємі відновити фізичну працездатність і підготовленість. Через це навіть у віці старше 50 років у людей, які займаються тривалий час фізичними вправами, фізична підготовленість перебуває на високому рівні.

При виконанні статичних і швидкісно-силових вправ найбільше зусилля розвивається при затриманні дихання, найменше – при вдиху.

Оскільки фізичне тренування пов'язане з високим і систематичним напруженням функціональних можливостей систем організму, слід розглядати тренувальний процес у взаємозв'язку з фізіологією м'язової діяльності. Ці дві проблеми педагогічна і біологічна мають тісний взаємозв'язок. Розглядання фізичної підготовки працівників поліції під таким кутом зору дозволяє розробити ефективну методику проведення занять зі спеціальної фізичної підготовки, зробити їх більш безпечними. Компонентами тренувального навантаження є вправи, для яких характерні п'ять параметрів: інтенсивність, тривалість, величина інтервалів відпочинку між вправами, характером відпочинку у паузах між їх виконанням і числом повторних вправ. Їх різноманітна комбінація визначає метод тренування

Спостереження лікарів довели, що надто велика м'язова активність призводить до виснаження нервової системи, розвитку небажаних, а згодом і патологічних змін в організмі людини. Ніколи не можна надто поспішати у досягненні високих фізичних здібностей. «Поступовість, поступовість і поступовість!» – писав М.М. Амосов.

У фізичній підготовці важливу роль набуває самоконтроль за станом організму і його реакціями на фізичні навантаження. Існують суб'єктивні та об'єктивні методи самоконтролю. Суб'єктивні методи – це самоспостереження й контроль самопочуття, апетиту, сон, фізична та розумова працездатність, настроїв, адекватні реакції на побутові та соціальні фактори.

Кращий і водночас достатньо точний показник відповідності навантаження фізичній підготовці людини – це її самопочуття. Проте самопочуття – поняття занадто широке, тому необхідно розглянути саме ті елементи, на які слід звертати увагу (сон, дискомфорт, подразливість, в'ялість та інші негативні явища). Слід зазначити, що коли навантаження відповідає фізичній підготовці, то після тренування має виникати таке відчуття, яке передається виразом «приємна втома у м'язах».

До найбільш доступних об'єктивних методів самоконтролю належать: визначення динаміки зміни частоти серцевих скорочень, наслідки виконання ортостатичної проби та інші.

За частотою серцевих скорочень оцінюють стан серцево-судинної системи та реакцію організму на фізичне навантаження. У здорового дорослого чоловіка пульс при стоянні дорівнює 60-80 за 1 хвилину, при лежанні – менше на 10-14. У жінок пульс у середньому є на 10 % більшим, ніж у чоловіків.

Частота пульсу у спокої дозволяє зробити висновок щоденної рухової активності. Найповільнішим є пульс у тих, хто займається вправами на витривалість, такими, як біг на довгі дистанції, ходіння на лижах, плавання тощо. Частота пульсу в цих людей є у середньому 50 за 1 хвилину, а в окремих спортсменів – навіть 35-40.

Контролюючи навантаження за показниками пульсу, треба звернути увагу на якісні його характеристики – наповнення та ритми. Нарешті, найважливіший показник відповідності навантаження стану людини та рівню її натренованості – це швидкість відновлення пульсу після навантаження, тобто повернення частоти пульсу до рівня, який був у стані спокою. З цього приводу розроблені спеціальні дозовані навантаження, наприклад, 20 присідань або 60 підстрибувань за 30 с. Сприятливою реакцією на таке навантаження вважається почастішання пульсу в межах 50-70 % порівняно з вихідним рівнем і відновлення його рівня протягом 2-3 хвилин.

Самоконтролі за діяльністю системи дихання можна здійснити використовуючи проби Штанге і Генчі.

Визначають фізичну працездатності людини за пробою Мастера (степ-тест). Показником працездатності є також рівень максимального споживання кисню (МСК).

Показники самоконтролю дозволяють за динамікою результатів фізичних вправ своєчасно виявляти слабу підготовку в окремих видах вправ і підготовленість взагалі.

Висновок. Формування рухових навичок і рухових здібностей людини ґрунтується на фізіологічних змінах в її організмі при виконанні фізичних вправ. Знання таких змін дозволяє поліцейському (тренеру) раціонально планувати фізичні навантаження з врахуванням особливостей розвитку втоми та відновлення працездатності після виконання вправ різного характеру і інтенсивності, сприяє пошуку шляхів для мобілізації функціональних резервів організму та підвищення його фізичної працездатності.

Використовуючи знання законів фізіології, можна знайти більш досконалі й ефективні засоби розвитку організму, мобілізацію його резервних сил, розширення об'єму функціональних можливостей, що забезпечить високу працездатність працівника поліції.

Хрипко Людмила Володимирівна
кандидат наук з фізичного виховання
та спорту, доцент, завідувач кафедри
фізичного виховання Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ЯК ДІЄВІ ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

У зв'язку з набранням чинності 7 листопада 2015 року Закону України «Про Національну поліцію», який став початком нового історичного витка у розвитку України як демократичної європейської держави, функціонування щойно створеної Національної поліції в Україні передбачає вирішення великої кількості питань стосовно підготовки кадрів. У зв'язку з цим на юридичному факультеті Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ планується підготовка фахівців за спеціальністю «Правоохоронна діяльність».

Однією із необхідних передумов успішної підготовки фахівців – правоохоронців, всебічно підготовлених до будь-яких дій в умовах реальних оперативних обставин, є високий рівень їх загальної та спеціальної фізичної підготовленості. Такий рівень досягається в першу чергу за рахунок правильного планування навчальних занять у системі загального процесу протягом усього періоду навчання та шляхом поєднання усіх форм занять та спортивно-масової роботи в єдиний процес підготовки фахівця.

Основним завданням навчального процесу з дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» є підвищення рівня загальної фізичної підготовленості студентів, зміцнення їх загального здоров'я, що є основною передумовою успішної трудової діяльності, та засвоєння ним на рівні рухових навичок ефективних дій єдиноборств, які в разі необхідності можна застосувати у процесі виконання своїх службових обов'язків. Умовно навчальна дисципліна «Спеціальна фізична підготовка» поділяється на загальну фізичну підготовку (розвиток основних рухових якостей до рівня, достатнього для ефективного засвоєння прийомів єдиноборств), та спеціальну фізичну підготовку (безпосереднє вивчення прийомів єдиноборств).

Загальна фізична підготовка на початковому етапі навчання здійснюється у формі окремих комплексних занять, спрямованих на розвиток основних рухових якостей (початок 1 семестру), а надалі – як складова частина навчальних занять, під час підготовчої або заключної частини заняття.

Спеціальна фізична підготовка здійснюється у формі ознайомлення і вивчення прийомів єдиноборств та прийомів самозахисту (спортивний та бойовий розділи боротьби самбо і дзюдо, боксу і кікбоксингу), їх подальшого індивідуального відпрацювання, навчання навичкам подолання перешкод, виконання комплексних вправ та завдань.

Під час навчання студенти повинні підвищити свої фізичні можливості, навчитися прийомам рукопашного бою та вивчити комплекс прийомів для захисту від холодної та вогнепальної зброї.

Зауважимо, що загальна фізична підготовка та спеціальна фізична підготовка є складовими частинами підготовки нової поліції, а випускники юридичного факультету зможуть працевлаштуватися на роботу в Національну поліцію на різні напрями її діяльності.

Пропонується взяти до уваги при плануванні навантаження та розкладу такі поради:

1. Співпраця навчально-методичного центру та кафедри фізичного виховання з метою спільного пошуку шляхів підвищення якості навчання.

2. При складанні розкладу занять відмінити 1 та 5 пари з навчальної дисципліни «спеціальна фізична підготовка» протягом навчального року.

3. Складати розклад занять так, щоб час між заняттями в добовому обчисленні на тиждень навчання був приблизно однаковим кожного тижня (наприклад кожного понеділка та четверга, або вівторка та п'ятниці) та таким чином, щоб між часом занять проходило не менше ніж 1–2 дні для повноцінного відпочинку та відновлення.

4. Згідно з чинним законодавством, спланувати навчальне навантаження з фізичної підготовки для студентів мінімум до 2-х занять на тиждень.

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 17.11.2009 р. № 1724-17.

2. Балабан С.М. Робоча програма з дисципліни «Спеціальна фізична підготовка» для курсантів 3 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки / Балабан С.М., Роголський В.І., Петренко С.П. – Дніпропетровськ, 2011.

Квітка Яніна Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ,

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК НЕОДМІННА УМОВА НОРМАЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ ТА ГАРАНТ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІЦІЇ

Положення Конституції, законів України з питань громадського контролю за діяльністю поліції та інших законів і нормативних актів передбачають побудову в Україні цивільного контролю над правоохоронними органами на основі таких демократичних принципів, як верховенство права, повага до прав людини та громадянина, відкритість, прозорість та деполітизація контролю.

Дотримання поліцією принципу взаємодії з населенням є однією з найбільш важливих умов покращення її роботи щодо зміцнення правопорядку.

На рівні МВС визнано неможливим виконання завдань в галузі правопорядку лише за рахунок персоналу та його технічного оснащення, без активної допомоги з боку населення. Через це основним пріоритетом у роботі поліції є встановлення виключно партнерських засад взаємодії з громадами. Від поліції очікується прояв інтересу не лише до інформації, яка стосується правопорушень, але й до потреб громадян.

Стаття 38 Конституції України надає громадянам право брати участь в управлінні державними справами.

У Законі України від 19.06.2003 «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» зазначено, що основними завданнями цивільного контролю є:

- дотримання законності в діяльності правоохоронних органів держави;
- підтримання політичної стабільності в суспільстві, створення умов, які унеможливають використання правоохоронних органів для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, а також в інтересах окремих осіб, політичних партій, громадських організацій;
- врахування громадської думки, пропозицій громадян та громадських організацій при обговоренні й ухваленні рішень з питань діяльності правоохоронних органів та посадових осіб у сфері національної безпеки, зміцнення громадського порядку і законності;
- своєчасне, повне і достовірне інформування суспільства про діяльність правоохоронних органів.

Система оцінювання діяльності поліції України має забезпечувати підвищення рівня захищеності громадян, суспільства і держави від злочинних посягань, відновлення справедливості й порушених прав, дотримання закон-

ності працівниками поліції у службовій діяльності, підняття рівня довіри населення до поліції.

Згідно із Законом України «Про Національну поліцію» Верховна Рада АРК, Київська та Севастопольська міські ради, обласні, районні та міські ради мають право за результатами оцінки діяльності органу поліції на території відповідно АРК, міст Києва та Севастополя, відповідної області, району або міста своїм рішенням прийняти резолюцію недовіри керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції, що є підставою для звільнення його із займаної посади. У зазначеному рішенні мають бути зазначені мотиви для його прийняття з посиланням на обставини, що їх обґрунтовують.

Керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення.

Керівники органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції повинні систематично інформувати громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень.

Контроль за діяльністю поліції також може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України.

Виходячи з положень міжнародних актів та Закону України «Про Національну поліцію», а саме статті 51, повноваження щодо розгляду скарг на дії чи бездіяльність працівників поліції можуть бути покладені на постійні поліцейські комісії, до складу яких входять представники як поліції, так і громадськості, а саме: один представник, визначений Міністром внутрішніх справ України не з числа поліцейських; один представник, визначений керівником поліції; один представник, визначений керівником відповідного територіального органу поліції; два представники громадськості, обрані відповідною обласною радою, Верховною Радою АРК, Київською міською радою, Севастопольською міською радою з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Разом з цим до складу цієї комісії також можуть бути включені безпосередньо депутати відповідної місцевої ради, члени правозахисних громадських організацій, адвокати, обрані радою адвокатів регіону, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Постійні поліцейські комісії можуть стати дисциплінарним органом щодо поліцейських та, відповідно, розглядати скарги на їх дії.

У процесі здійснення громадського контролю за діяльністю поліції акти-

вними його суб'єктами, крім державних структур, повинні бути недержавні структури, зокрема ЗМІ, об'єднання громадян і громадяни безпосередньо. Контроль з боку суспільства повинен передбачати визнання ролі громадської думки як важливого фактору, який суттєво впливає на правоохоронну сферу держави. Лише дієвий громадський контроль може забезпечити відкритість процесів обговорення і прийняття державних рішень з питань розвитку правоохоронної сфери. Контроль, який здійснюється не лише державою, але й громадянським суспільством, урізноманітнює можливі канали та засоби його впливу на правоохоронну сферу.

Куракін Олександр Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБА І ДЕРЖАВА: ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Важлива роль у створенні умов для вдосконалення інституту взаємної відповідальності особи і держави належить правоохоронним органам. Ні особистість, ні держава не зможуть у повному обсязі виконувати свої обов'язки, якщо не будуть ефективно діяти сучасні правоохоронні органи і не будуть передбачені процесуальні гарантії розв'язання конфліктів, що можуть виникати між особою і державою.

Держава покладає на себе обов'язки зі встановлення та підтримки відповідного правового режиму, проте і громадяни мають певні обов'язки перед державою, що ґрунтуються на конституційних положеннях. І якщо між цими суб'єктами виникають суперечки, що заважають втілювати в життя правові норми – у дію вступають правозахисні механізми.

Сучасні умови життєдіяльності Української держави потребують відповідного перегляду ролі, завдань і місця багатьох державних органів, насамперед, правоохоронних, як гаранта правопорядку і стабільності в суспільстві.

Національна поліція, як елемент правозахисного механізму, організовує роботу у сфері забезпечення правопорядку. Це – саме та структура, яка є кісткою системи Міністерства внутрішніх справ, ланкою, що запобігає правопорушенням, розслідує та розкриває їх, виконує інші функції, передбачені законодавством [1].

Як складова цілісної системи взаємозв'язку особи й держави, Національна поліція виступає від імені держави, уособлює собою державу і зобов'язана нести відповідальність перед громадянами за свої дії. Саме цей орган у першу чергу відчуває на собі вплив нового, демократичного середови-

ща з його здобутками і проблемами. Їй доводиться працювати в нових умовах, майже не відомих раніше ситуаціях.

Кожен вчинок працівника можна розглядати як своєрідний барометр мікроклімату в органах внутрішніх справ, що виражає ступінь довіри до них з боку населення. Крім того, приналежність до особливої категорії державних службовців обумовлює і більш високу ступінь відповідальності їх за свої дії.

До останнього часу міліція розглядалася винятково як інститут держави, складова органів виконавчої влади, засіб силової дії, впливу на суспільство загалом та окремого громадянина зокрема. Міліцію розглядали тільки як силу, яка протидіє злочинності. Таке розуміння звужує справжню роль усіх правоохоронних органів, основна мета функціонування яких полягає не стільки в боротьбі зі злочинністю, запобіганні вчиненню злочинів, скільки у створенні правового порядку, захисті прав і свобод громадян. Водночас в умовах демократизації суспільства відповідні підрозділи слід розглядати «...як інструмент громадянського суспільства, а не як частину закритої тоталітарної системи» [2, с. 12].

Для досягнення вказаної мети сьогодні переглядається законодавча база діяльності МВС України з чітким визначенням головних положень, завдань і функцій, прав і обов'язків працівників, гарантій їх соціального захисту. Без кардинальних змін у відносинах органів внутрішніх справ з населенням, їх підтримки забезпечити дієвий захист громадян і держави неможливо.

Нова концепція правоохоронної діяльності передбачає підвищену увагу до працівників органів внутрішніх справ з боку держави, їх правову захищеність, за відсутності яких їх дії при несенні служби втрачають активний характер, і крім того, вони самі нерідко стають об'єктами протиправних посягань.

Крім того, для підвищення престижу правоохоронної діяльності, необхідна стабільна економічна ситуація, чіткість та професійність виконання представниками МВС України своїх обов'язків та застосування прав і юридична грамотність населення.

Реформування правоохоронних органів передбачає забезпечення міжнародно-правових стандартів у діяльності органів внутрішніх справ і розв'язання таких завдань: 1) інтенсифікацію процесу трансформації європейських стандартів у національне законодавство; 2) створення необхідних мінімальних умов для втілення міжнародних стандартів у діяльність органів внутрішніх справ; 3) підвищення правової культури співробітників органів внутрішніх справ щодо знання міжнародних стандартів і уміння використовувати їх у своїй роботі; 4) підвищення вимог дотримання міжнародних стандартів у діяльності органів внутрішніх справ.

1. Про Національну поліцію : Закон України // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Цельєв О.В. Міліція як інститут громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К., 1998.

Мердова Ольга Миколаївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
та адміністративної діяльності
Донецького юридичного інституту
МВС України (м. Кривий Ріг)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, створення Національної поліції, зміни чинного законодавства обумовлюють переосмислення підходів до процесу підготовки кадрів поліції в Україні, впровадження в навчальний процес провідних інформаційних і педагогічних технологій, світового досвіду підготовки правоохоронних органів. Особливої актуальності у цьому напрямі набувають питання стандартизації процесу підготовки кадрів поліції в Україні.

Нажаль, дотепер у відомчій освіті системи МВС України були практично відсутні єдині підходи до питань професійної підготовки кадрів. Певні кроки щодо уніфікації відомчої освіти були започатковані у 2009 р. з розробкою і запровадженням типових програм навчальних дисциплін у вузах системи МВС України та у 2011 році із прийняттям Тимчасового галузевого стандарту вищої освіти України підготовки бакалавра галузі знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030402 «Правоохоронна діяльність». Однак галузевого стандарту вищої освіти України підготовки бакалавра галузі знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» взагалі вироблено не було. Враховуючи зміни, започатковані Законом України «Про вищу освіту» та новим Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, вищезазначені нормативні документи втратили свою актуальність і потребують нової редакції.

З огляду на це актуалізуються питання формування державних стандартів підготовки поліцейських, які б відповідали стандартам вищої освіти, вимогам часу та змінам у поліцейській діяльності.

У Законі України «Про Національну поліцію» передбачено ступеневе професійне навчання поліцейських, яке складається з: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; післядипломної освіти; службової підготовки [1].

З огляду на це вважаємо за необхідне здійснити уніфікацію цього процесу на всіх зазначених рівнях шляхом розробки та впровадження стандартів професійного навчання поліцейських, створення єдиних програм післядипломної освіти, розроблення типових програм навчальних дисциплін тощо.

Слід зазначити, що перегляд підходів щодо організаційно-правового за-

безпечення навчального процесу у відомчих навчальних закладах обумовлений прийняттям у 2014 році Закону України «Про вищу освіту» [2], який визначив нові норми навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання. Так, сьогодні для вищих навчальних закладів навчальне навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить 60 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, кожен з яких вимірюється тридцятьма годинами. Отже, для освітнього ступеня «бакалавр» за весь період навчання навчальне навантаження не може перевищувати 240 кредитів. Враховуючи те, що обсяг навчальної дисципліни не може бути меншим за 3 кредити, то для освітнього ступеня «бакалавр» максимальна кількість навчальних дисциплін, що вивчаються, не може бути більшою за 80 дисциплін, за умов їх відповідності трьом кредитам. Проте аналіз обсягів навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки свідчить, що зазначені дисципліни мають обсяг більший, ніж 3 кредити. Наприклад, в Тимчасовому галузевому стандарті вищої освіти України для підготовки бакалавра галузі знань 0304 «Правознавство» напряму підготовки 6.030402 «Правоохоронна діяльність» для таких навчальних дисциплін, як кримінальне право, передбачено для вивчення 8 кредитів, криміналістика – 6 кредитів, кримінальний процес – 4 кредити, а отже загальна кількість навчальних дисциплін, що вивчається, повинна бути меншою ніж 80.

Крім того, аналіз навчальних планів підготовки фахівців для органів внутрішніх справ 2006-2015 рр. засвідчив наявність тенденції дробіння фундаментальних навчальних дисциплін на окремі спецкурси. Як приклад, навчальна дисципліна «Адміністративна діяльність ОВС», на вивчення якої ще у 2006 році відводилося 520 годин, а вже у 2009 р., відповідно до Типової програми навчальної дисципліни «Адміністративна діяльність ОВС», її було скорочено до 108 годин, натомість створено ряд спецкурсів на кшталт «Організація служби дільничних інспекторів міліції», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність міліції громадської безпеки», «Паспортно-візова служба», «Організація охорони громадського порядку» тощо.

Така тенденція, безумовно, не відповідає стандартам вищої освіти, закладеним у базовому законі. Все це обумовлює необхідність проведення моніторингу навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, на предмет їх укрупнення та вивчення в межах базових професійно-орієнтованих дисциплін.

З огляду на затвердження нового Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [3], вкрай важливим залишається питання визначення на рівні Міністерства внутрішніх справ України галузі знань та спеціальності для підготовки кадрів Національної поліції, враховуючи те, що наразі зазначеним документом спеціальність «Правознавство» віднесено до галузі знань 08 «Право», а спеціальність «Правоохоронна діяльність» – до галузі знань 26 «Цивільна безпека».

Враховуючи зазначене, для формування державних стандартів підготов-

ки поліцейських, які б відповідали стандартам вищої освіти, сучасному етапу державотворення та змінам в поліцейській діяльності, вважаємо за необхідне вжити таких заходів:

- визначитись з галуззю знань та спеціальністю для підготовки кадрів для Національної поліції України;
- здійснити аналіз моделей професійної підготовки поліцейських кадрів зарубіжних країн з метою вироблення єдиних стандартів професійного навчання поліцейських в Україні;
- при розробці стандартів професійного навчання поліцейських врахувати вимоги Закону України «Про вищу освіту» щодо обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти;
- здійснитимоніторинг навчальних дисциплін, зокрема спецкурсів, на предмет їх укрупнення та вивчення в межах базових професійно-орієнтованих дисциплін;
- в межах варіативних частин освітньо-професійних програм передбачити формування циклів навчальних дисциплін залежновід специфіки поліцейської діяльності за вибором здобувачів освіти, що дозволить зазначеним особам самостійно виявляти майбутню професійну орієнтацію.

Сподіваємось, що запропоновані нами зміни сприятимуть удосконаленню організаційно-правового забезпечення навчального процесу у закладах освіти системи МВС України.

1. Про національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII// Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст.379.

2. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 37-38. – Ст.2004.

3. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 38. – Ст. 1147.

Ведмідський Олександр Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Одним з перших нормативно-правових актів ЄС у сфері протидії незаконному обігу наркотиків є Рекомендація Ради ЄС від 25 квітня 2002 року про поліпшення методів розслідування в боротьбі з організованою злочинні-

стю, пов'язаною з незаконним обігом наркотиків. Основною метою зазначеної рекомендації є розробка форм і методів розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, здатних не тільки визначити механізм вчинення відповідного злочину, а й виявити злочинну організацію і її активи. У частині визначення походження фінансових активів злочинної організації передбачається створення спеціалізованих робочих груп для розслідування зазначених явищ, а також створення державами-членами ЄС спільних слідчих груп з розслідування злочинів.

Вузьким за значенням, але важливим стосовно аспектів досліджуваної теми, є Рішення Ради ЄС від 28 лютого 2002 року про заходи контролю і кримінальних санкцій щодо нового синтетичного наркотику (РММА), згідно з яким держави-члени зобов'язані встановити кримінальні покарання за незаконний обіг зазначеного нового синтетичного наркотику.

Після вступу в силу Амстердамського договору Союз отримав можливість видавати повноцінні законодавчі акти в галузі кримінального права. Такі акти приймалися в формі рамкових рішень. Одним з найважливіших, що діє і в даний день, стало Рамкове рішення 2004/757/ПВД Ради від 25 жовтня 2004 року про встановлення мінімальних положень щодо складових елементів кримінальних злочинів і санкцій, що підлягають застосуванню у сфері торгівлі наркотиками. Згідно із зазначеним рамковим рішенням наркотиками визнавалися речовини, передбачені:

а) Єдиною конвенцією про наркотичні засоби 1961 р (зі змінами, внесеними Протоколом 1972 г.);

б) Віденською конвенцією про психотропні речовини 1971 р. Сюди також належать речовини, поставлені під контроль в рамках Спільної акції 97/396/ПВД від 16 червня 1997 року про обмін інформацією, оцінку ризиків та контроль нових синтетичних наркотиків.

Під прекурсором, згідно з рамковим рішенням, розуміється будь-яка речовина, вказана в такій якості в законодавстві Співтовариства, яким наводяться в дію зобов'язання, що впливають зі статті 12 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р.

При цьому такі дії за умови їх умисного вчинення повинні розглядатися як злочини і підлягати відповідному покаранню:

а) виробництво, виготовлення, екстрагування, приготування, пропозиція, пропозиція з метою продажу, розповсюдження, продаж, поставку на будь-яких умовах, посередництво, переправлення, транзитне перевезення, транспортування, імпорт або експорт наркотиків;

б) культивування опійного маку, кокаїнового куща або рослини канабіс;

с) зберігання або купівлю наркотиків з метою здійснення будь-якого з видів діяльності, перелічених у пункті «а»;

д) виготовлення, транспортування або розповсюдження прекурсорів, якщо особі, яка вчиняє такі дії відомо про те, що дані прекурсори призначені

для використання в процесі або з метою незаконного виробництва або виготовлення наркотиків.

Особливо важливим, згідно із зазначеним рамковим рішенням, уявляється встановлення покарань за вчинення відповідних злочинів. Так, мінімальний розмір покарання фізичних осіб за вчинення вищевказаних злочинів становить від одного до трьох років позбавлення волі. При цьому термін позбавлення волі може збільшуватися до десяти років позбавлення волі, якщо:

- a) злочин вчинено щодо наркотиків у великих розмірах;
- b) злочин вчинено щодо наркотиків, які відносяться до категорії найбільш шкідливих для здоров'я, або заподіяли значної шкоди здоров'ю декількох осіб.

Не менш важливим є встановлення санкцій для юридичних осіб, таких як:

- a) заходи, що тягнуть за собою позбавлення права отримувати податкові або інші пільги або допомога з боку влади;
- b) заходи, що тягнуть за собою тимчасову або постійну заборону здійснювати комерційну діяльність;
- c) поміщення під судовий нагляд;
- d) ліквідація у судовому порядку;

Необхідно, однак, відзначити складність імплементації зазначеного рішення державами – членами ЄС до 12 травня 2006 р. Про імплементацію положень Рамкового рішення в національне законодавство держави-члени зобов'язані повідомити Комісію та Раду ЄС. Згідно зі звітом Комісії про імплементацію зазначеного рішення, при цьому Кіпр, Мальта, Великобританія, Іспанія, Італія, Греція звіти про імплементацію не подали, що свідчить про невиконання зобов'язань, передбачених зазначеним рішенням. Однак Комісія у своєму звіті зробила висновок, що імплементація зазначеного Рамкового рішення в частині встановлення покарань за вчинення злочинів, пов'язаних з наркотиками, пройшла на задовільному рівні, незважаючи на толерантну політику Нідерландів щодо «м'яких» наркотиків. Навпаки, імплементація положень Рамкового рішення про відповідальність юридичних осіб за злочини, пов'язані з наркотиками, пройшла на незадовільному рівні, оскільки тільки три держави – члена ЄС здійснили трансформацію зазначених норм в національне законодавство.

Наразі до вказаного рішення готуються поправки, що вносять в нього значні зміни. Основна мета поправок полягає в накладенні забороняючих заходів на виробництво, продаж і переміщення виявлених наркотичних і психотропних речовин, включаючи заборону на імпорту і експорт з ЄС. Дане нововведення вбачається найбільш логічним і необхідним, в зв'язку з тим, що в ЄС нові наркотичні та психотропні речовини з'являються із значною оперативністю і в даний час до них не можуть застосовуватися положення зазначеного Рамкового рішення в зв'язку з тим, що не підпадають під його дію. В даний час під дію рамкового рішення підпадають тільки ті наркотичні та психотропні речовини, які визначаються як такі відповідно до положень

Конвенцій ООН про наркотичні речовини, які, в свою чергу, суттєво застаріли і знову винайдені наркотичні та психотропні речовини в них просто відсутні. Поправки до зазначеного рамкової рішенням припускають визначення терміна «наркотик» як:

- а) будь-яка речовина, яка охоплюється Єдиною Конвенцією ООН з наркотичних речовин (з поправками, внесеними Протоколом 1971 р), а також Конвенцією ООН 1971 року про психотропні речовини;
- б) будь-яка речовина, перелічена у додатках до поправок;
- в) будь-яка нова психоактивна речовину, що створює серйозні наслідки для здоров'я, соціального порядку і безпеки, що зазнає обмеження розміщення на ринку.

1. Council Recommendation of 25 April 2002 on improving investigation methods in the fight against organised crime linked to organised drug trafficking: simultaneous investigations into drug trafficking by criminal organisations and their finances/assets // OJ L167, 25.6.2002. – P. 1-3.

2. Council Decision of 28 February 2002 concerning control measures and criminal sanctions in respect the new syn the ticdrug PMMA // OJ. L 335, 11.11.2004. – P. 8-11.

Кравченко Ірина Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРИНЦИПИ РЕКРУТУВАННЯ ТА ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ УКРАЇНИ

У процесі реформування МВС України відбувається оновлення та перетестація особового складу Національної поліції України. Тому актуальним стає питання визначення нових та перегляду існуючих принципів кадрової роботи в Національній поліції з урахуванням досвіду зарубіжних держав.

У вітчизняній теорії управління вчені-адміністративісти, які досліджують принципи кадрової роботи в системі органів внутрішніх справ, традиційно виділяють від п'яти до двадцяти п'яти таких принципів. На наш погляд, не має потреби повторювати їх та створювати множинність даних принципів. Необхідно чітко, зважаючи на реалії сьогодення та світові тенденції, виділити та надати характеристику основним із них. У даній роботі нами буде акцентована увага на принципах рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію як першого та найважливішого етапу проведення кадрової роботи.

Узагальнивши основні принципи кадрової політики МВС України, а та-

кож формат реалізації реформи МВС України з огляду на проєвропейський вектор, нами виділено такі принципи рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію України: плановість, гласність, рівність, альтернативність, професіоналізація, економічність. Розглянемо кожен з них.

Принцип плановості передбачає застосування комплексу заходів, які спрямовані на вдосконалення особового складу Національної поліції, та проводяться виходячи з реальної планової потреби у конкретних фахівцях та з урахуванням перспектив розвитку персоналу Національної поліції. На підставі аналізу кадрового потенціалу поліції необхідно визначати необхідність у фахівцях для конкретних служб з метою подальшого здійснення цілеспрямованого відбору кандидатів з відповідним характеристиками.

Принцип гласності проголошує перехід від закритої системи рекрутування кандидатів на службу в Національну поліцію до відкритого залучення потенційних поліцейських на службу. Це означає публічне оголошення конкурсу про вступ на службу в поліцію, критеріїв відбору кандидатів та етапів проходження відбору. Крім того, йдеться про звіти у засобах масової інформації керівників, які організують процес рекрутування та відбір на службу в поліцію, про планування, стан та перспективи їх безпосередньої роботи. Результати відбору також оголошуються кандидатам з метою забезпечення прозорості вказаного процесу. Даний принцип підкреслює відкритість поліції перед громадою.

Принцип рівності передбачає рівний доступ до професії поліцейського представників різних соціальних, релігійних, етнічних та інших груп населення. Даний принцип спрямований на виключення з практики кадрової роботи будь-яких дискримінуючих моментів, які можуть перешкоджати тісному зв'язку населення України та Національної поліції. Принцип рівності є конституційним, і тому запровадження його під час рекрутування та відбору кандидатів на службу в Національну поліцію є обов'язковим на шляху до включення України до європейської спільноти та забезпечення світових стандартів української поліцейської діяльності.

Принцип альтернативності реалізується шляхом залучення під час рекрутування та відбору якомога більшого числа кандидатів на службу в Національну поліцію. Даний принцип забезпечує наявність вибору на етапах подальшого відбору кращих кандидатів на службу, таких, які найбільше відповідають вимогам, що висувуються до кандидатів, оскільки, як відомо, чим більший вибір, тим кращий результат.

Принцип професіоналізації наразі набуває особливого значення, оскільки відбувається відбір саме такого типу кандидатів, які б за своїми інтелектуальними, фізичними, медичними, психологічними та іншими показниками найбільше відповідали функціональному змісту виконуваної поліцейським роботи та були зразком практики правоохоронної діяльності.

Крім того, вже сьогодні, наприклад, до кандидатів в патрульну службу Національної поліції висувуються такі вимоги, як наявність вищої (бажано

юридичної) освіти та наявність посвідчення водія. Тобто професійні показники кандидата на початковому етапі відбору набувають все більшого значення. Ця тенденція характерна для більшості європейських країн. Так, наприклад, у Великобританії кандидати на службу в поліцію зобов'язані мати вищу юридичну освіту. Така вимога сприяє реалізації і наступного принципу – принципу економічності, оскільки МВС України буде економити на освіті поліцейських значні державні кошти.

Принцип економічності виявляється у заощадженні коштів держави, пов'язаних із достроковими звільненнями поліцейських, судовими позовами щодо неправомірних дій поліцейських та ін., оскільки відбувається відбір саме тих осіб, які мають мотивацію та здібності до виконуваної роботи. Незважаючи на витрачені державні кошти на отримання максимального об'єму інформації про кандидата на службу та її обробку, економія в даному випадку працює на перспективу.

Як підсумок, необхідно наголосити на необхідності комплексного дотримання даних принципів під час рекрутування та відбору кандидатів до всіх органів та підрозділів МВС України, що сприятиме ефективності даного процесу зокрема та кадрової роботи в цілому.

Долгополова Марина Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

У сучасних умовах кардинальної перебудови усіх сфер українського суспільства, демократизації публічних відносин та децентралізації державної влади одним з основних напрямів розвитку системи МВС України є підготовка висококваліфікованих працівників, які будуть здатні адаптуватися до умов міжнародної конкуренції. Професіоналізм поліцейських, працівників органів внутрішніх справ безпосередньо залежить від рівня відповідної професійної підготовки. Складна та обтяжена військовим конфліктом криміногенна ситуація змушує визначати необхідність підвищення якості підготовки спеціалістів правоохоронної діяльності, перегляду багатьох "традиційних" підходів у питаннях освіти. З приводу цього дослідження та адаптація до українських реалій європейської системи професійної поліцейської освіти має велике значення, оскільки саме вона може служити тією базою, яка закладає якість та результативність підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейських у контексті забезпечення дотримання і захисту

прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, а також забезпечення у відносинах між громадянином та державою принципу верховенства права відповідно до норм ЄС.

Зрозуміло, що вивчення зарубіжного досвіду не означає його прямого перенесення у практичну діяльність національних органів правопорядку. Однак аналіз цієї діяльності та використання окремих підходів або елементів, безумовно, є дуже корисним. Відомо, що вивчення досягнень інших завжди збагачує власну діяльність, дає можливість внесення до неї необхідних корективів, розкриває ще не використанні можливості [1, с. 6].

Підвищення інтелектуального рівня, мотиваційної правосвідомості суб'єктів, які проходять первинну підготовку для роботи в поліції, є одним з головних напрямів формування професійного, фахового працівника. Становлення та розвиток професійних якостей поліцейського залежать насамперед від рівня початкової підготовки, яка займає центральне місце у структурі професійної підготовки кадрового апарату для поліції в зарубіжних країнах [2].

Головною метою цієї підготовки є навчання загальним навичкам поліцейської служби, посадовим обов'язкам, можливості діяти вчасно та оперативно в будь-яких професійних обставинах. Передусім слід зупинитися на тих напрямках первинної підготовки співробітників поліції в країнах Європи, які можливо оптимізувати та адаптувати до українських реалій:

1. Усі особи, які бажають працювати в системі Національної поліції обов'язково повинні проходити початкову підготовку.

Відповідно до ст. 73 Закону України "Про Національну поліцію", первинну професійну підготовку проходять поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліцію, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, за відповідними навчальними програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України. Порядок і умови проходження первинної професійної підготовки визначає Міністерство внутрішніх справ України [3].

2. Процес навчання повинен відбуватися в межах міжрегіональних спеціалізованих "тренінгових центрів підготовки поліцейських". Початковий курс навчання може тривати від 8 до 18 тижнів.

Навчання поліцейських України розпочалося в кожному регіоні на базах ВНЗ системи МВС та училищ професійної підготовки і триває вісім тижнів. Щоб вивчити навчальний матеріал, слухачам відведено доволі стислі терміни, чого не достатньо, аби отримати необхідні знання для подальшої професійної діяльності. За цей час слухачі повинні опанувати 25 навчальних дисциплін. В кінці навчання слухачів чекають підсумкові іспити. Лише після успішного їх складання майбутні поліцейські складуть присягу. Полісмени повинні бути, в певному розумінні, універсальними [4].

3. До кандидатів, які бажають працювати у правоохоронних структурах, повинні висуватися певні мінімальні кваліфікаційні вимоги, які включають: бути громадянином України; досягти 21-річного віку; мати атестат середньої

школи, коледжу або іншого закладу; бути у добрій фізичній формі; мати дійсні водійські права; не мати судимості.

Процес відбору кандидатів до служби в поліції та їх навчання залежить від рівня освіти, оскільки культурний та освітній рівень поліцейських може розглядатися сьогодні як головний фактор, що забезпечує прогресивний розвиток поліції, а поліцейська освіта – як значний резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності. Спираючись на норми ст. 49 Закону України "Про Національну поліцію", на службу в поліції можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою. Вимоги щодо умов проведення конкурсного відбору визначено у наказі МВС України № 1631 від 25.12.2015 р. "Типовий порядок проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади", наказі МВС України № 1582 від 12.01.2016 р. "Порядок обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліцію".

4. В умовах підвищення значення практичної направленості процесу підготовки, пошуку нових форм навчання значну зацікавленість представляють активні групові методики оволодіння професією. Постійне впровадження технології поєднання імітаційного та теоретичного навчання в рамках первинної професійної підготовки надає можливість формування навичок колективної співпраці, підвищення рівня розумової діяльності, розвитку професійного мислення.

5. Зосереджувати увагу майбутніх поліцейських у період початкового навчання потрібно не тільки на тактико-спеціальній, правозастосовчій направленості, а й на детальних аспектах вивчення основ професійної етики та культури, навичок та можливостей поведінки в конфліктних ситуаціях, стресостійкості. Саме ці акценти нададуть можливість у подальшому підтримувати престиж та імідж поліцейської справи.

6. Потрібно провести масштабну модернізацію матеріально-технічної бази та інформативно-методичного забезпечення "центрів початкової підготовки поліцейських" (оснащення тренажерами, імітаційними центрами моделювання практичних занять, сучасними інформаційними системами, оснащенням полігонів).

Первинна професійна підготовка є провідним фактором, який впливає на процес виконання поліцією своїх функцій. Останнім часом можна констатувати позитивні зміни в цьому напрямку. Чим більше кваліфікованих, мотивованих співробітників поліції працює в оновленій структурі, тим більше громадян задоволені результатами поліцейської діяльності. Проблема постає у якості підготовки. Вважаємо, що при дотриманні вищезазначених напрямів необхідного удосконалення системи первинної підготовки співробітників поліції (хоча вони не є вичерпаними) можна підготувати кваліфікованих професіоналів правозастосовчої діяльності.

1. Реформування поліції в країнах Центральної та Східної Європи. Процес і прогрес / П. Абрахам, Д. Бахрач, А. Бек та ін. ; за ред. М. Капаріні. – К., 2005.
2. Професійна підготовка співробітників поліції в зарубіжних країнах: досвід і можливості його використання : навчальний посібник. – К., 1995.
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Як проходять підготовку поліцейські Волині // Сайт Інформаційний портал Волинінфо. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volyninfo.com>

Кириченко Олег Вікторович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ

Успішність реалізації державної політики протидії злочинності залежить від ефективності здійснення кадрової політики. На жаль, в органах внутрішніх справ (далі – ОВС) із року в рік погіршувалася робота з персоналом, у результаті чого з різних причин зі служби звільнялася значна кількість працівників слідчих та оперативних підрозділів, які мали великий досвід роботи, що призводило насамперед до втрачання наступності поколінь. Тому одним із актуальних питань реформування ОВС було визначено підготовку висококваліфікованих фахівців для Національної поліції України, у тому числі й для підрозділів, які безпосередньо здійснюють протидію злочинності.

З метою визначення потреб практики щодо підготовки фахівців підрозділам кадрового забезпечення територіальних органів Національної поліції необхідно ретельно аналізувати та прогнозувати потреби практичних підрозділів у фахівцях за спеціалізацією підготовки, на підставі чого повинна визначатися щорічно кількість набору курсантів у вищі навчальні заклади МВС України (далі – ВНЗ МВС України). Зазначене є можливим за умови розроблення та запровадження сучасної концепції підбору та підготовки працівників для слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції.

Так, в Україні, згідно з Концепцією реформування МВС України в Національну поліцію, у першому кварталі 2017 року повинен запрацювати інститут детективів. Детективами, наприклад у США, вважають оперативників та слідчих, які спільно працюють над тим, щоб отримати інформацію та розкрити злочин. Існують два різновиди детективів: 1) детектив-слідчий, який діє на

дільниці, за яку він відповідає, і який розслідує вчинені злочини (вбивства, зґвалтування, грабежі, крадіжки тощо); 2) детектив-оперативник, який діє у спецпідрозділах або у командах на загальноміському рівні за певними напрямками роботи (боротьба з тероризмом, наркобізнесом, корупцією, шахрайствами тощо) [1, с. 12].

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), слідчим надано право в рамках кримінального провадження здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії. Поряд з цим, слід погодитися з думкою деяких вчених про те, що чинний КПК не враховує специфіки сьогоденної теоретичної і практичної підготовки працівників слідчих підрозділів. І тому зважаючи на такі радикальні зміни у кримінальному процесуальному законодавстві, необхідно вирішувати питання про докорінну зміну в системі підготовки слідчих [2, с. 160].

Одним із кроків вирішення зазначеної проблеми є передбачення у навчальних планах ВНЗ МВС України вивчення курсантами, які навчаються на факультеті для підготовки фахівців для підрозділів слідства, дисципліни «Організація і тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій». На сьогодні необхідно вивчити й питання щодо впровадження експерименту з організації відбору для факультативного навчання окремих груп курсантів ВНЗ МВС України з актуальних проблем оперативно-розшукової діяльності та передбачити широке застосування практичних занять в оперативних підрозділах, до яких вони будуть направлені для подальшого проходження служби.

Ми вважаємо, що обов'язковою умовою підготовки фахівців для практичних підрозділів повинен стати їх розподіл за спеціалізацією навчання. У зв'язку з чим підрозділи кадрового забезпечення Національної поліції, під час розподілу випускників ВНЗ МВС України, зобов'язані направляти їх для подальшого проходження служби саме у підрозділи за спеціалізацією навчання. Подальшу підготовку цих фахівців слід забезпечувати в системі шкіл підвищення оперативної майстерності, де щомісяця проводити заняття з працівниками слідчих та оперативних підрозділів з вивчення чинного законодавства України, нових форм і методів оперативно-розшукової діяльності за напрямками роботи тощо.

Актуальним залишаються й проблеми підбору кадрів на навчання у ВНЗ МВС України. Як правило, щорічно ВНЗ МВС України здійснюють набори на навчання за державним замовленням курсантів на базі повної загальної середньої освіти. До ВНЗ частина курсантів вступає без достатньо твердої професійної орієнтації, які в майбутньому не продовжують службу у поліції. Тому на сьогодні слід робити акцент й на вибір студентів з ВНЗ МОН України та їх перепідготовку. Враховуючи тенденції щодо вступу студентів, які навчаються у ВНЗ МВС України на контрактній основі, на службу у поліцію та інші правоохоронні органи, вважаємо за необхідне передбачити у навчальних планах замість дисципліни «Правові основи оперативно-розшукової

діяльності» дисципліну «Основи оперативно-розшукової діяльності» (нетаємна частина). Зазначене дозволить розширити сферу знань для правоохоронної діяльності та перепідготовку цієї категорії осіб для потреб практики.

1. Сервецький І. Український детектив: два в одному / І. Сервецький, Г. Карпюк // Іменем Закону. – 2015. – №№ 26–27. – С. 12–13.

2. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності міліції : монографія / А. В. Мовчан. – К. : ДНДІ МВС України ; Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 352 с.

Бабанін Сергій Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ ВІДБОРУ ТА ПОРЯДКУ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ УКРАЇНИ ТА США

Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

У Сполучених Штатах Америки немає єдиного поняття «поліція США». Відсутнє також і єдине поліцейське управління. Кожен штат має своє поліцейське управління, яке є незалежним від інших. Крім того, у США є федеральні правоохоронні відомства. До них належать федеральні маршали, ФБР та ін. Ці структури займаються розслідуванням федеральних злочинів. Однак загалом навантаження щодо протидії злочинності лягає переважно на поліцейські управління міст і штатів. Очолює місцевий поліцейський орган комісар, шеф поліції або суперінтендант.

Конкурс на посаду поліцейського у США завжди високий – близько 20 людей на місце. Правоохоронним органам у США довіряють 66–70 % населення. У Західній Європі цей показник становить 61 % [2]. Про рівень довіри поліцейському свідчить і відсутність у США, на відміну від України, інституту «понятих»: поліцейський може проводити необхідні процесуальні дії самостійно і його словам повірять. Однак за неправдиві показання поліцейський може бути засуджений до 15 років позбавлення волі [3]. В Україні, згідно з результатами опитування, колишня міліція мала низькі показники довіри населення (22 %). Проте у новоствореної поліції ці показники значно вищі (52 %) [4].

Вимоги для кандидата в поліцейські США: вік від 21 до 35 років, громадянство США, відсутність судимостей (і бажано правопорушень як

таких), навчання в поліцейській академії (6–9 місяців).

На службу в поліції України можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою [1].

По закінченні академії поліцейський США починає службу з патрулювання вулиць (обов'язково для усіх поліцейських). Триває цей період близько 3-х років.

На відміну від України й багатьох інших країн, у США звання не присвоюють за вислугою років або за певні заслуги. Кожен, хто прийшов служити у поліцію, автоматично одержує звання «officer» (офіцер). Це найнижче звання у поліції. Переважна більшість поліцейських виходить з ним на пенсію. Дехто вважає, що це звання перекладається як «офіцер». Проте більш правильним є його переклад як «працівник поліції».

Іншим початковим званням поліцейського є детектив, яке відповідає званню офіцера, проте вважається більш престижним. Детективи бувають 3-х класів, які за статусом є рівними (класи необхідні, щоб показати, як давно детектив працює у поліції і який у нього послужний список). Системи звань у різних штатах дещо відрізняються. Наприклад, у департаменті поліції Нью-Йорка система звань така: офіцер/детектив, сержант, лейтенант, капітан, інспектор, шеф (1, 2, 3-зірковий), шеф поліції, помічник комісара, комісар. Однак у деяких штатах і управліннях можуть бути проміжні звання або звання можуть по-іншому називатися. При цьому посади з двома вищими званнями обіймають цивільні особи, яких призначає мер або губернатор штату.

Після відпрацювання поліцейським у званні «офіцера» від 3-х до 5-ти років можна скласти іспити, за результатами яких присвоюється наступне звання – «сержант». Після «сержанта» поліцейський може одержати звання «лейтенант», а після нього вже «капітан».

В Україні звання присвоюються залежно від посади та вислуги років. При цьому система звань у поліції України суттєво не змінилася порівняно з колишньою міліцією. Серед новел є введення звання «капрал» замість «молодший сержант», скасування звань «прапорщик» та «старший прапорщик», а також введення звань «генерала» третього, другого та першого рангу [1].

Шериф у США, на відміну від звичайних поліцейських, є виборною посадою і його юрисдикція поширюється на округ штату (за межами великих міст).

Також у структурі поліції США є поліція штату, яка зазвичай контролює магістралі або втручається у розслідування окремих справ, якщо цього вимагають обставини. Однак при цьому шерифи, керівники управлінь не підпорядковуються поліції штату.

У випадку переведення або працевлаштування у нове поліцейське управління поліцейський США повинен знову починати зі звання офіцера й пройти шлях патрульного (тобто звання зі старого поліцейського управління не зберігається). Відпустка поліцейського дорівнює 20 дням у перші 3 роки служби й 26 дням після 3-х років служби. Черговість відпустки залежить від вислуги років у поліції.

Незважаючи на платну медицину, у США не тільки самого поліцейського, але й усю його родину (у тому числі й усі попередні родини) довічно забезпечують безкоштовною й повною медичною страховкою, яка включає дантистів і офтальмологів. Під час служби офіцер забезпечується талонами на харчування у фіксованих ресторанах і кафе міста. Стартова зарплата поліцейського, залежно від регіону, близько 42000 доларів на рік. За наступні п'ять років зарплата гарантовано збільшується мінімум до 78000 (також залежно від регіону). Поліцейським не рідко роблять істотні знижки при сплаті оренди житла.

В Україні поліцейським гарантується безоплатне медичне забезпечення в закладах охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України. Члени сімей поліцейських (дружина/чоловік, діти до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років), а також члени сімей поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України [1].

Поліцейський США має право піти на пенсію після 20 років вислуги. Максимальний вік поліцейського – 55 років. Пенсія поліцейського становить 50 % від зарплати п'яти кращих років роботи. Оскільки понаднормові оплачуються окремо, так само як і робота у вихідні й свята, то зарплата у кращі роки може становити 130000 доларів, а тому довічна пенсія становитиме 65000 доларів на рік. Крім того, держава нараховує до цієї суми по 1,5 % за кожен відпрацьований у поліції рік. А також до цього додається звичайна пенсія, яка сплачується державою незалежно від того, ким працювала особа [5].

Поліцейські України, які мають спеціальні звання молодшого складу поліції, перебувають на службі до досягнення ними 55-річного віку. Особи, які мають спеціальні звання середнього і вищого складу поліції, залежно від присвоєних їм спеціальних звань, перебувають на службі до досягнення ними такого віку: 1) до підполковників поліції включно – 55 років; 2) полковники, генерали поліції – 60 років. При цьому чинне законодавство України не передбачає можливості звільнення зі служби в поліції за вислугою років [1].

Вважаємо, що використання зарубіжного досвіду діяльності поліції буде корисним лише за умови врахування національних особливостей правоохоронної діяльності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page1>.
2. Показатели доверия правоохранительным органам в зарубежных странах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.levada.ru/old/press/2010021605.html>.
3. Полиция США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.8prav.ru>.
4. Рівень довіри до нової патрульної поліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/society/1151178-riven-doviri-do-novoji-patrujnoji-politsiji-bilsh-nij-udvichi-vischiy-nij-do-staroji-militsiji-opituvannya.html>.
5. Как, сколько и за что платят американскому полицейскому [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://police-ua.com/showthread.php?t=8192>.

Дараган Валерій Валерійович,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки факультету № 1
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕПАРТАМЕНТУ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК УМОВА ЯКІСНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

10 квітня 2014 року Верховна Рада України прийняла в новій редакції Закон України «Про здійснення державних закупівель». Метою цього Закону є створення конкурентного середовища у сфері державних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Зазначений вище закон передбачає можливість проходження навчання (підвищення кваліфікації) для усіх членів комітету з конкурсних торгів. Однак у законі немає вказівки на необхідність проходження такого навчання працівниками контролюючих органів. Але ж це одна з найбільш необхідних умов для якісного забезпечення контролю за законністю проведення державних закупівель.

Останнім часом в Україні приділяється значна увага питанням контролю за проведенням державних закупівель як з боку політиків, міжнародних та громадських організацій, так і з боку науковців.

Сфер державних закупівель на сьогоднішній день залишається одним із пріоритетних напрямів діяльності оперативних підрозділів Департаменту захисту економіки Національної поліції, показник за даним напрямом безпосередньо враховується при оцінці діяльності оперативних підрозділів.

Ускладнення криміногенної ситуації, поширення організованої злочинності, поява нових видів злочинів, використання кримінальними структурами досягнень науково-технічного прогресу пред'являє сьогодні до працівника

Департаменту захисту економіки Національної поліції підвищені вимоги як до професіонала високого класу. Для ефективного виявлення, документування злочинів у сфері державних закупівель вже недостатньо знань, які отримані у вищому навчальному закладі, необхідно постійно їх поповнювати і вдосконалювати.

На сьогоднішній день підрозділи Департаменту захисту економіки Національної поліції не направляють своїх працівників на курси підготовки фахівців у сфері державних закупівель. Крім того, вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, не здійснюють цільову підготовку фахівців для вищезазначених підрозділів.

Відсутність відповідної кваліфікації працівників підрозділів Департаменту захисту економіки Національної поліції може призвести до такого:

- нераціональне використання робочого часу;
- зниження рівня попередження, виявлення та документування злочинів у сфері державних закупівель;
- негативне ставлення громадян до працівників цих підрозділів;
- виникнення суперечностей між працівниками слідчих та оперативних підрозділів;
- можливість введення в оману працівників оперативних підрозділів з боку учасників процедури конкурсних торгів та членів комітету конкурсних торгів;
- неправомірні дії з боку працівників ОВС.

Однак навіть впровадження проходження такої підготовки для працівників підрозділів Департаменту захисту економіки Національної поліції не вирішить усі проблеми, адже залишається проблема фінансового забезпечення такого навчання, де п'ятиденний курс навчання у відповідних центрах коштує близько 2500 грн., а дводенний курс коштує близько 1200 грн. На нашу думку, зазначені суми є завищеними. Окрім того, на нашу думку, такі курси доцільно було б запровадити у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, у рамках курсів підвищення кваліфікації, що значно знизить витрати, пов'язані з проходженням такого навчання.

Враховуючи вищезазначене можна дійти до такого висновку, що якість оперативного супроводження процесів державних закупівель багато в чому залежить від підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки працівників підрозділів Департаменту захисту економіки Національної поліції. Запровадження такої підготовки, у свою чергу, забезпечить відповідність рівня підготовки таких працівників вимогам їх функціональних обов'язків.

Захарко Андрій Володимирович,
доцент кафедри кримінального процесу
факультету № 3 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНИЛИ КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК

Створення Департаменту патрульної служби у 2015 році є значним кроком в історії реформування Міністерства внутрішніх справ. На патрульну службу покладаються великі сподівання не лише керівництвом держави, парламентом, а й усім українським суспільством. Значні кроки у цьому напрямку вже зроблені державою: власне, створено зазначений департамент, прийнято Закон «Про Національну поліцію», та й суспільством: і з засобів масової інформації і під час спілкування з громадянами відчуваються значні сподівання щодо ефективності роботи Департаменту патрульної служби, зокрема, патрульної поліції. Позиція громадян є дуже важливою, адже вагомою складовою для досягнення ефективності роботи будь-якого правоохоронного органу є довіра людей, підтримка населення. Втім, ще однією обов'язковою складовою забезпечення ефективності діяльності правоохоронного органу є система повноважень, якими цей орган наділяється законом для виконання поставлених завдань.

Закон «Про Національну поліцію» відрізняється від свого попередника – закону «Про міліцію» 1990 року – цілим рядом позитивних аспектів, зокрема, якіснішою регламентацією превентивних поліцейських заходів, поліцейських заходів примусу тощо. Втім, вивчення цього закону показало необхідність звернути окрему увагу на можливість застосування патрульним поліцейським повноважень у випадку виявлення ним особи, стосовно якої є підстави вважати, що нею вчинено злочин, за вчинення якого Кримінальним кодексом України передбачено менш суворе покарання, ніж позбавлення волі.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, посадові особи органів державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Проаналізуємо українське законодавство стосовно регламентації повноважень патрульного поліцейського. Отже, припустимо, що до патрульного поліцейського підійшли громадяни і сказали, що назустріч йому йде чоловік, який щойно заволодів шляхом обману належним їм мобільним телефоном і поклав цей телефон собі до кишені (ч. 1 ст. 190 Кримінального кодексу України). І тут назустріч дійсно підійшов цей, припустимо, шахрай. Громадяни дивляться на поліцейського: а що ж він буде робити?

Аналізуємо повноваження патрульного поліцейського. Відповідно до п.

З ст. 2 Закону «Про Національну поліцію», протидія злочинності є одним із завдань Національної поліції. Крім того, відповідно до ст. 23 Закону «Про Національну поліцію», одним із основних повноважень поліції є здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні правопорушення.

Оскільки у повідомленні йшлося про вчинення кримінального правопорушення (шахрайства), то розпочнемо зі з'ясування повноважень поліцейського відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

1. Патрульний поліцейський, як уповноважена службова особа, не має права затримати таку особу на підставі ст. 208 КПК України, оскільки санкція статті кримінального правопорушення в аналізованій ситуації (тобто шахрайства, ч. 1 ст. 190 КК України) не передбачає позбавлення волі. Застосувати ст. 167 КПК України (тимчасово вилучити майно) в аналізованій ситуації патрульний поліцейський також не має повноваження, оскільки не має права затримати таку особу на підставі ст. 208 КПК України.

2. Застосувати заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення: адміністративне затримання, особистий огляд і огляд речей, вилучення речей і документів тощо (ст. 260 Кодексу України про адміністративні правопорушення), доставлення порушника (ст. 259 Кодексу України про адміністративні правопорушення) патрульний поліцейський знову ж таки не уповноважений, бо ці заходи передбачені як спосіб реагування на адміністративні, а не на кримінальні правопорушення.

3. З передбачених у Законі «Про Національну поліцію» (далі – Закон) превентивних поліцейських заходів: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю тощо патрульний поліцейський має право застосувати лише перевірку документів особи (ст. 32 Закону) та опитування особи за її добровільною згодою (ст. 33 Закону). Проводити поверхневу перевірку патрульний поліцейський не має права, бо підстав її проведення, регламентованих у ст. 34 Закону¹, в аналізованій ситуації немає. Так само немає підстав застосувати тимчасове обмеження фактичного володіння річчю² та усі інші, передбачені в Законі «Про Національну поліцію», превентивні поліцейські заходи.

Дослідимо передбачені в Законі «Про Національну поліцію»

¹ А саме: 1) якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб (ч. 2 ст. 34 Закону); 2) якщо існує достатньо підстав вважати, що річ є знаряддям вчинення правопорушення та/або знаходиться в тому місці, де може бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого необхідно провести поверхневу перевірку (п. 3 ч. 4 ст. 34 Закону).

² Відповідно до ч. 4 ст. 37 Закону, тимчасове обмеження фактичного володіння річчю застосовується за наявності достатніх підстав вважати, що річ може бути використана особою з метою посягання на своє життя і здоров'я або на життя чи здоров'я іншої людини, або пошкодження чужої речі.

повноваження патрульного поліцейського щодо застосування поліцейських заходів примусу. Відповідно до ст. 44 Закону, фізична сила може бути застосована, зокрема, для затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом. Правомірність застосування поліцейським фізичної сили в описаній ситуації уявляється дискусійною по причині того, що ми не знайшли законодавчої норми, яка б уповноважувала поліцейського затримувати особу в цій ситуації.

Крім фізичної сили, патрульний поліцейський має право застосувати деякі спеціальні засоби: кайданки та інші засоби обмеження рухомості, гумовий та пластиковий кийок, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії (ст. 45 Закону), інші спеціальні засоби за наявності для цього передбачених у зазначеному законі підстав. Стосовно застосування вогнепальної зброї зазначимо, що без наявності додаткових, передбачених у ст. 46 Закону підстав, застосовувати вогнепальну зброю в наведеній ситуації патрульний поліцейський не має права.

Підсумуємо. В зазначеній ситуації поліцейський має право: 1) перевірити документи особи, 2) опитати особу за наявності її добровільної згоди.

А зараз застосуємо звичайну логіку. Уявляється, що патрульний поліцейський у зазначеній ситуації повинен мати повноваження:

1) здійснити поверхневу перевірку особи (для цього ч. 2 ст. 34 Закону слід доповнити відповідною підставою – «наявність достатніх відомостей, що вказують на причетність особи до вчинення кримінального правопорушення»);

2) в разі виявлення мобільного телефону, щодо якого в поліцейського є обґрунтоване припущення, що телефоном заволоділи шахрайським способом, вилучити його (для цього слід доповнити ст. 37 Закону відповідною підставою тимчасового обмеження фактичного володіння річчю – наявність достатніх підстав вважати, що річ є предметом вчиненого кримінального правопорушення)³;

3) доставити особу, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, до територіального підрозділу ОВС (для цього слід доповнити ст. 42 Закону відповідним заходом примусу – доставлення особи).

Що ще може зробити поліцейський сьогодні в аналізованій ситуації? Попросити громадян, які вказали на особу як на таку, що шахрайським способом заволоділа мобільним телефоном, самостійно затримати її на підставі ст. 207 КПК України та щоб громадяни самі тимчасово вилучили в цього шахрая зазначений мобільний телефон. Адже, відповідно до ч. 2 ст. 207 КПК України, кожен має право затримати без ухвали слідчого судді будь-яку особу безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час

³ Враховуючи ч. 2 ст. 168 КПК України, поліцейський не має повноваження без ухвали слідчого судді вивчати фізичні властивості тимчасово вилучених електронних інформаційних систем або їх частин, мобільних терміналів систем зв'язку.

безперервного переслідування особи, яка підозрюється у його вчиненні. Відповідно до ч. 1 ст. 168 КПК України, тимчасово вилучити майно може кожен, хто законно затримав особу в порядку, передбаченому ст. 207 КПК України.

От і виходить, що в проаналізованій вище ситуації за чинної регламентації, якщо чітко слідувати букві закону, то не громадяни будуть отримувати допомогу від поліцейського, а поліцейський в умовах відсутності відповідних повноважень повинен, як і «стара» міліція, знову якимось «викручуватися» із ситуації, замість того щоб просто виконувати свої повноваження у чіткій відповідності із законом.

Тому Закон «Про Національну поліцію» бажано було б вдосконалити задля того, щоб він краще задовольняв потреби суспільства в отриманні ефективного правоохоронного захисту.

Білик Вадим Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЩОДО КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПОЛІЦІЮ

Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу до поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України [1].

Крім цього, відповідно до порядку, встановленому законом, щодо осіб, які претендують на службу в поліції, проводиться спеціальна перевірка, порядок проведення якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами.

Так, відповідно до ст. 56 Закону України від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції» стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції, проводиться спеціальна перевірка, у тому числі щодо відомостей, поданих особисто [2].

Спеціальній перевірці підлягають відомості про особу, яка претендує на зайняття посади в органах та підрозділах Національної поліції, зокрема щодо:

– наявності судового рішення, що набрало законної сили, згідно з яким

особу притягнуто до кримінальної відповідальності, в тому числі за корупційні правопорушення, а також наявності судимості, її зняття, погашення;

– факту, що особа піддана, піддавалася раніше адміністративним стягненням за пов'язані з корупцією правопорушення;

– достовірності відомостей, зазначених у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

– наявності в особи корпоративних прав;

– стану здоров'я (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я), освіти, наявності наукового ступеня, вченого звання;

– відношення особи до військового обов'язку;

– наявності в особи допуску до державної таємниці, якщо такий допуск необхідний згідно з кваліфікаційними вимогами до певної посади;

– поширення на особу заборони займати відповідну посаду, передбаченої положеннями Закону України від 16 вересня 2014 року «Про очищення влади» [3].

Спеціальна перевірка проводиться за письмовою згодою особи, яка претендує на зайняття посади, у строк, що не перевищує двадцяти п'яти календарних днів з дня надання згоди на проведення спеціальної перевірки.

У разі ненадання особою такої згоди питання щодо призначення її на посаду не розглядається.

Порядок проведення спеціальної перевірки та форма згоди на проведення спеціальної перевірки затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 171 від 25 березня 2015 року [4].

Для проведення спеціальної перевірки особа, яка претендує на зайняття посади, подає до відповідного органу:

1) письмову згоду на проведення спеціальної перевірки;

2) автобіографію;

3) копію паспорта громадянина України;

4) копії документів про освіту, вчені звання та наукові ступені;

5) медичну довідку про стан здоров'я за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я України щодо перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я;

6) копію військового квитка або посвідчення особи військовослужбовця (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);

7) довідку про допуск до державної таємниці (у разі його наявності) [2].

Особа, яка претендує на зайняття посади, також подає до Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Після одержання письмової згоди особи, яка претендує на зайняття посади, на проведення спеціальної перевірки орган, на посаду в якому

претендує особа, не пізніше наступного дня надсилає до відповідних державних органів, до компетенції яких належить проведення спеціальної перевірки відомостей, передбачених у ч. 3 ст. 56 Закону України «Про запобігання корупції», або до їх територіальних органів (за наявності) запит про перевірку відомостей щодо особи, яка претендує на зайняття відповідної посади, за формою, затвердженій Кабінетом Міністрів України.

Запит підписує керівник органу, на посаду в якому претендує особа, а в разі його відсутності – особа, яка виконує обов'язки керівника, або один з його заступників відповідно до розподілу функціональних обов'язків.

Спеціальна перевірка проводиться:

1) Міністерством внутрішніх справ України і Державною судовою адміністрацією України щодо відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття, погашення;

2) Міністерством юстиції України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку – щодо наявності в особи корпоративних прав;

3) Національним агентством – щодо наявності у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, відомостей про кандидата, а також щодо достовірності відомостей, зазначених особою у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

4) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації – щодо відомостей про стан здоров'я кандидата (в частині перебування особи на обліку в психоневрологічних або наркологічних закладах охорони здоров'я);

5) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, відповідним органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим, структурним підрозділом обласної, Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, центральним органом виконавчої влади, якому підпорядкований навчальний заклад, керівником навчального закладу – щодо освіти, наявності у кандидата наукового ступеня, вченого звання;

6) Службою безпеки України – щодо наявності в особи допуску до державної таємниці, а також щодо відношення особи до військового обов'язку (в частині персонально-якісного обліку військовозобов'язаних Служби безпеки України);

7) Міністерством оборони України, військовими комісаріатами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя – щодо відношення особи до військового обов'язку (за винятком випадків персонально-якісного обліку військовозобов'язаних Служби безпеки України) [2].

До проведення спеціальної перевірки можуть бути залучені інші

центральні органи виконавчої влади або спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції з метою перевірки відомостей про особу, зазначених у цій статті, або достовірності документів, передбачених цією статтею.

Інформація про результати спеціальної перевірки, підписана керівником органу, що проводив перевірку, а в разі його відсутності – особою, яка виконує його обов'язки, або заступником керівника органу відповідно до розподілу функціональних обов'язків, подається до органу, який надіслав відповідний запит, у семиденний строк з дати надходження запиту.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. // Голос України від 06.08.2015. – № 141-142.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. // Голос України від 25.10.2014. – № 206.

3. Про очищення влади : Закон України від 16 верес. 2014 р. // Голос України від 15.10.2014. – № 198.

4. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 берез. 2015 р. № 171 // Урядовий кур'єр від 09.04.2015. – № 65.

Нарижный Юрий Алексеевич,
кандидат философских наук, доцент,
доцент кафедры социально-гуманитарных
дисциплин Днепропетровского государственного
университета внутренних дел

ПОЛИЦЕЙСКАЯ ДЕОНТОЛОГИЯ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ ПОЛИЦЕЙСКОГО

1. Полицейская деонтологія представляет собой науку о системе профессиональных, моральных, организационных, управленческих норм и принципов должного поведения сотрудников полиции при выполнении ими служебных обязанностей. Кодексы поведения полицейских (этические кодексы), созданные на ее основе, нашли широкое применение в подготовке полицейских кадров, работе с персоналом, системе профессиональной подготовки и нравственного воспитания кадров, моральном регулировании их поведения, в оценке деятельности и соответствующем контроле. В качестве учебной дисциплины полицейская деонтология преподается в Академиях полиции, средних и высших учебных заведениях полиции США, Франции, Голландии, Дании, Литвы, Польши, Финляндии и др.

Полицейская деонтология сформировалась и развивается не только в

рамках отдельных государств. Она имеет тенденцию к интеграции в масштабе больших регионов, постепенно входит и во всемирную международную нормативную практику. В различных странах она складывается по-разному. Эта дифференциация определяется национальными особенностями; исторической спецификой социальных процессов; различием общественного и государственного устройства, правовых концепций; неповторимостью социального состава полиции в каждой стране; спецификой традиций, обычаев, этнических характеристик населения и полиции; некоторой разницей во взглядах национальных научных школ на профессиональную этику и полицейскую деонтологию.

2. Опыт изучения полицейской деонтологии в США. Достаточно проанализировать содержание этического кодекса, правил поведения, рекомендаций по служебным и общественным отношениям полиции, входящих в уставы полицейских академий, где делают свои первые шаги в профессиональном обучении будущие офицеры полиции США, чтобы убедиться, какое важное значение придается здесь, уже в ходе первоначальной подготовки нравственному воспитанию кадров. Достаточно перечислить изучаемые дисциплины: «Этика полицейского офицера», «Общественные отношения полиции», «Мастерство общения». Изучается даже тема «Супружество полицейского офицера». В Этическом кодексе полицейского США (этической присяге) записано: «Я буду вести мою частную жизнь как достойный пример всем, а поступать таким образом, чтобы не допустить дискредитации себя и моей службы». В другом месте читаем: «Оставаясь честным в помыслах и правопослушным в делах моей интимной и официальной жизни, я буду служить образцом в соблюдении закона и приказов моего ведомства». Представляет интерес содержание морально-психологического блока подготовки полицейского к действиям в различных ситуациях. Слушатели академии обязаны изучить следующие дисциплины: «Управление стрессом», «Психическое здоровье полицейского», «Защитная тактика», «Тактика патрулирования высокого риска», «Травма критического инцидента». В последнем из названных учебных курсов рассматриваются поведенческие и моральные правила и рекомендации, знание которых считается необходимым для действий в условиях критических инцидентов, к примеру: смерть товарища по службе, ранение или повреждение в ходе исполнения обязанностей, применение оружия (как крайней меры), самоубийство сослуживца и пр.

Деонтологическая и профессиональная подготовка кадров полиции в США предполагает единство правовой, криминалистической, тактической и моральной подготовки. Это способствует формированию отношения к моральным нормам работы в полиции как к базисному основанию профессиональной деятельности. Акцентом на «прагматизм» и максимальную «приземленность» практических рекомендаций характеризуется первоначальный курс этики офицера полиции. Вот его разделы: 1. Введение. 2. Что такое этика? 3.

Два основных аспекта полицейской этики. 4. Честность, последовательность и конфликты интереса. 5. Честность и справедливость. 6. Профессиональный этикет. 7. Рапорт о нарушениях правил. 8. Дискретность полиции (возможность принимать решение «на свое усмотрение», если правовая норма или инструкция не дает точного ответа). 9. Моральное измерение дискретности. 10. Равное обращение. 11. Хороший полицейский офицер.

На занятиях постоянно подчеркивается, что жесткость и однозначность правовых норм необходимо компенсировать нормами моральными. Например, в курсе «Этика полицейского офицера» указывается, что полицейский действует отнюдь не в контрастном, черно-белом мире, но в ситуациях, когда норма права оказывается неопределенной или чрезмерно жесткой. Будущему полицейскому рекомендуется уяснить, что профессиональные ситуации и человеческое поведение имеют множество различий, к которым часто никакая формальная письменная директива не применима, ибо рекомендаций на все случаи дать просто невозможно.

В нормах и правилах, изложенных в учебном курсе нравственного воспитания, выделены внешний и внутренний аспекты полицейской этики. Первый предполагает анализ моральных взаимоотношений с гражданами, подозреваемыми, задержанными и т.д. Второй, внутренний аспект, содержит анализ отношений полицейского с коллегами, сослуживцами, начальниками.

Украинским полицейским предстоит огромная работа по теоретическому освоению базовых знаний полицейской деонтологии, а также по формированию у себя практических навыков ориентации на социальные нормы и профессиональные стандарты должного поведения сотрудников полиции. Приобретенная привычка полицейского в повседневной рутинной деятельности опираться на моральную аксиоматику и нормы служебного долга станет надежным залогом высокого профессионализма и человечности сотрудников новой украинской полиции.

Політова Анна Сергіївна
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін та судових експертиз
Донецького юридичного
інституту МВС України

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ПОЛІЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція є серйозною загрозою для верховенства права, демократії, прав людини, рівності та соціальної справедливості, що перешкоджає економічному розвитку і створює небезпеку для стабільності демократичних інституцій та моральних основ суспільства.

На офіційному сайті Transparency International Україна зазначено, що «за рік Україні вдалося заробити лише один додатковий бал за результатами світового Індексу сприйняття корупції СРІ 2015 року. Сьогодні індекс СРІ країни складає 27 балів зі 100 можливих, що лише на 1 бал більше, ніж минулого року. У всесвітньому рейтингу Україна посідає 130 місце зі 168 позицій. Здійснити невеличке зростання індексу Україні вдалося завдяки збільшенню суспільного осуду корупціонерів, створенню антикорупційних органів та появі руху викривачів корупції. А от зволікання із реальним покаранням хабарників, а також збільшення корупційної складової у стосунках бізнесу та влади не дають Україні зробити рішучий крок уперед за показниками СРІ» [1]. Особливе занепокоєння викликає стан корупції в підрозділах новоствореної Національної поліції.

Необхідність реформи правоохоронної системи України неодноразово визначалась суспільством, політиками, громадськими організаціями. Для громадського суспільства міліція, прокуратура, СБУ, суди вже давно стали уособленням корупції. Це підтверджується і проведеними соціологічними дослідженнями. Так, зокрема, у звіті соціологічної служби Центру Разумкова (опитування проводилось 6-12 березня 2015 року) зазначено, що «репресивна та корумпована система ОВС не відповідає потребам суспільства та не користується його довірою. Наразі повною мірою довіряють міліції 2% громадян, рівень загальної довіри становить 25% проти 69% тих, хто міліції не довіряє» [2, с. 3].

Тому через «масштабну недовіру» до органів внутрішніх справ законодавцем було запропоновано ряд законопроектів, спрямованих на реформування цього правового інституту. Так, 7 листопада 2015 року набули чинності Закон України № 580-VIII від 02.07.2015 «Про Національну поліцію» і Положення про Національну поліцію, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України 28.10.2015 № 877. Гаслом Національної поліції стало «Права людини понад усе».

Щодо стану корупції у підрозділах Національної поліції (до набуття чинності Закону – органів внутрішніх справ), то ситуація не змінилася. Офіційні статистичні дані Департаменту інформаційних технологій МВС України свідчать про динаміку зростання правопорушень з боку працівників органів внутрішніх справ. За проступки, передбачені Законом України «Про боротьбу з корупцією», стосовно правоохоронців складено і направлено до суду у 2003 р. – 78 протоколів; у 2004 р. – 244; у 2005 р. – 429; у 2006 р. – 509; у 2007 р. – 802; у 2008 р. – 976 [3].

Протягом останніх років в Україні двічі приймався пакет антикорупційного законодавства, зокрема, закони України № 3206-VI від 07.04.2011 «Про засади запобігання і протидії корупції» (хоча цей Закон змінювався тричі) та № 1700-VII від 14.10.2014 «Про запобігання корупції». Однак, незважаючи на вжиті заходи щодо посилення відповідальності за скоєння корупційних правопорушень, ситуація в останні роки не змінилася. У 2011 р. органами прокуратури до суду з обвинувальними висновком було направле-

но 2046 кримінальних справ, більша частина яких – за фактом хабарництва (+24% порівняно з 2010 р.). До кримінальної відповідальності притягнуто понад 2,3 тис. осіб, серед яких 370 – працівники міліції. У 2013 р. слідчими прокуратури було порушено 776 кримінальних справ щодо 925 осіб, які вчинили 1095 кримінальних корупційних правопорушень. Серед цього числа осіб до кримінальної відповідальності притягнуто 141 працівника міліції. Що ж стосується 2015 р., то було виявлено 1956 осіб, які вчинили кримінальні корупційні правопорушення, серед яких 203 співробітника міліції (поліції).

Вчені та громадські організації, досліджуючи виникнення і причини поширення корупції в органах внутрішніх справ, називають різні обставини, зауважуючи, що, по-перше, органи внутрішніх справ – це найбільш чисельне правоохоронне відомство; по-друге, сфера його діяльності досить різноманітна і пов'язана зі здійсненням контролю за дотриманням різних правил і приписів у різних сферах (серед них – безпека дорожнього руху, торгівля, міграція населення, охорона громадського порядку, в тому числі й превенція правопорушень), які зачіпають найважливіші права і свободи громадян.

Багато з дослідників, що займаються проблемою дослідження корупції, вважають, що її можна обмежити двома способами: за допомогою внутрішніх структур державної влади і організацій, завданням яких є боротьба з посадовими злочинами, а також за допомогою здійснення зовнішнього тиску з боку громадськості. Протидія корупції взагалі, і в органах внутрішніх справ зокрема, – справа не одного дня. Якщо подолати це явище відразу неможливо, то його необхідно хоча б мінімізувати, зробивши прояви корупції чимось винятковим.

Також існує і точка зору, що одним із найважливіших шляхів вирішення проблем вдосконалення системи управління ОВС України має стати належне фінансове і матеріально-технічне забезпечення органів правопорядку. У часи правління попередньої влади з поглибленням проблем фінансування переважна частина міліції замість виконання покладених на неї обов'язків спрямувала свою діяльність на самозабезпечення й особисте збагачення керівників усіх рівнів шляхом протиправного позбавлення співгромадян власності, що їм належить. Окрім того, вкрай розвинутою була система внутрішньої корупції з системою «тарифів», що охоплювала практично усі сфери діяльності працівників ОВС – від надання відпустки або вихідного до отримання чергового звання, посади чи відомчої відзнаки [4, с. 230].

Більшість фахівців з протидії корупції в органах внутрішніх справ дотримуються точки зору, що головними напрямками протидії корупції серед працівників поліції (міліції) є:

- жорсткий відбір кандидатів на службу і навчання у навчальні заклади зі специфічними умовами;
- постійний контроль за виконанням службових обов'язків;
- дотримання системи постійної підзвітності за результатами діяльності;
- суворий контроль за дотриманням дисципліни і законності, виконан-

ням вимог статутів, наказів, розпоряджень;

– обов’язкове реагування на скарги та повідомлення про випадки порушень вимог статутів, наказів, положень Етичного кодексу працівника органів внутрішніх справ, зловживань службовим становищем, фактів корупційних правопорушень, пов’язаних з виконанням службових обов’язків та вчинення протиправних дій поза службою;

– обов’язкове залучення до відповідальності винних за вчинення протиправних дій.

Крім того, ефективними заходами щодо запобігання та боротьби з корупцією в поліції є:

– достатній рівень і стабільність заробітної плати поліцейських;

– обов’язок поліцейських повідомляти керівництво та інші відповідні органи про відомі їм факти корупції в поліції;

– дисциплінарна або інша відповідальність поліцейських за неповідомлення про відомі їм факти корупції в поліції.

Комплекс цих заходів дозволить суттєво знизити рівень корупції у Національній поліції, а згодом й викоренити і взагалі. Адже реформа, яка триває у Міністерстві внутрішніх справ України, спрямована на вирішення багатьох складних завдань, серед яких і протидія корупції серед поліцейських.

1. Прес-реліз «Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ti-ukraine.org/CPI-2015/press_ukraine_CPI-2015.

2. Концептуальні підходи до реформування органів внутрішніх справ як складової правоохоронної системи та сектору безпеки і оборони України : інформаційно-аналітичні матеріали до Круглого столу (м. Київ, 16 квітня 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/upload/przh_Melnyk_militsiya_2015_8_5.pdf.

3. Кісіль З. Р. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії / З. Р. Кісіль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/2236/10>.

4. Коруля І. В. Напрями вдосконалення кадрового забезпечення ОВС / І. В. Коруля // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 230-232.

Остапович Володимир Петрович

кандидат юридичних наук,
заступник завідувача НДЛ

Пампура Ігор Іванович

старший науковий співробітник НДЛ
психологічного забезпечення

(ДНДІ МВС України)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДО ДІЙ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Результативність професійної діяльності працівників поліції в екстремальних умовах багато в чому залежить від того, наскільки зміст їх професійно-психологічної підготовки відповідає вимогам цієї діяльності. Для досягнення належного результату у цьому напрямі професійно-психологічна підготовка повинна: бути комплексною, мати практичну спрямованість, застосовувати методи моделювання обстановки і діяльності, що відповідають функціональному цільовому призначенню певних підрозділів, які навчаються, враховувати їхню спеціалізацію, а також створювати умови для максимальної активізації професійно важливих якостей, сприяти загартовуванню морально-психологічної надійності та стійкості працівників поліції.

Аналізуючи особливості організації та проведення занять з працівниками поліції з питань бойової, фізичної, вогневої та професійно-психологічної підготовки, можна дійти висновку, що навіть послідовне проведення теоретичного і практичного навчання не забезпечує його тісної органічної єдності та високої ефективності. Потрібно досягти взаємодії систем теоретичних знань і практичних дій, які реально здійснюються (фактично). Саме в процесі застосування практичних знань може відбутися більш ґрунтовне розкриття їх сутнісного змісту. У зв'язку з цим у ході занять працівники поліції мають не просто засвоїти набір професійно важливих психологічних знань, а повинні опанувати прикладний аспект успішної діяльності в певних екстремальних умовах (з урахуванням психологічних особливостей).

На нашу думку, всю структуру професійно-психологічної підготовки буде доцільно умовно поділити на дві частини: *попередню* і *безпосередню*.

Попередню частину професійно-психологічної підготовки працівників поліції можна представити у вигляді двох розділів: загального і спеціального (в якому обов'язково врахувати специфіку діяльності підрозділів).

Під час реалізації загального розділу попередньої частини професійно-психологічної підготовки, окрім діагностики, потрібно виділяти також додаткові (не менш важливі за значенням) складові елементи. Це, насамперед, вивчення сприятливих для означеної роботи психологічних станів працівників

поліції та їхній розвиток, формування здорового соціально-психологічного клімату підрозділів і груп.

Спеціальний розділ попередньої частини професійно-психологічної підготовки повинен спрямовуватись на формування та корекцію професійно важливих психологічних якостей працівників, необхідних для роботи в екстремальних умовах з урахуванням специфіки діяльності.

Процес формування мотиваційно зрілої спрямованості, емоційно-вольових і морально-стійких якостей, які коригуються і регулюються під час попередньої частини професійно-психологічної підготовки, має зумовлюватися природою об'єкта професійної діяльності, детермінуватися її цілями, загальними і спеціальними завданнями і, врешті-решт, спрямовуватися на реалізацію єдиної мети – досягнення максимальної готовності працівників до дій в екстремальних умовах.

Цілком зрозуміло, що результати стосовно прогнозування ефективності попередньої частини професійно-психологічної підготовки є обмеженими, оскільки на цьому етапі неможливо отримати необхідних професійних знань, умінь і навичок у повному обсязі в силу як об'єктивних чинників (неможливість завчасно передбачити усі особливості службової діяльності), так і суб'єктивних (недостатня мотивація працівників до передчасної активізації та мобілізації усіх наявних фізичних і психічних можливостей).

Тому особливої актуальності набуває безпосередня частина професійно-психологічної підготовки працівників поліції, алгоритм якої повинен бути спрямований більшою мірою на формування професійного сприйняття, регуляцію сприятливих для роботи в екстремальних умовах індивідуальних і групових психічних станів.

Безпосередню частину професійно-психологічної підготовки доцільно розглядати як єдиний учбовий психологічний тренінг, в якому основна увага повинна приділятися розвитку навичок регуляції емоційно-психологічних станів.

Суть і специфіка алгоритму безпосередньої частини професійно-психологічної підготовки повинна полягати в моделюванні екстремальності умов самої діяльності, створенні ситуацій, під час яких працівники поліції зможуть використати отримані теоретичні знання. Ці ситуації повинні бути спрямовані на підтримку усвідомлених дій та контроль за емоційно-психологічним станом упродовж усього періоду перебування в екстремальних умовах.

Безпосередня професійно-психологічна підготовка пріоритетно повинна бути спрямована на активізацію прояву психічної активності осіб, які проходять навчання, і являти собою завершальний етап професійної підготовки поліцейських. Кінцевою метою цього комплексного підходу має стати адаптивне "занурення" працівника поліції в процес майбутньої діяльності.

Тож професійно-психологічну підготовку працівників поліції до дій в екстремальних умовах службової діяльності слід розглядати як систему поє-

тапної та цілеспрямованої психолого-педагогічної роботи, що забезпечує належний рівень підготовки особи до ефективних дій в означених умовах та здатність досягти успіху, незважаючи на небезпеку, з мінімальними негативними наслідками для фізичного та психічного здоров'я професійного кадрового складу МВС.

Тулінов Валентин Сергійович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
та адміністративної діяльності
Донецького юридичного інституту
МВС України

ЩОДО ПОСИЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВІДОМЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стратегія реформування органів внутрішніх справ передбачає втілення нової кадрової політики. Її основною метою є формування високопрофесійного персоналу органів внутрішніх справ. Постало важливе завдання: навчити майбутніх поліцейських самостійно набувати знання і творчо використовувати їх у різних життєвих ситуаціях під час виконання професійних обов'язків.

Більшість науковців у ряді факторів ускладнення проблеми кадрового забезпечення виділяють питання щодо неспроможності молодих спеціалістів ефективно виконувати свої службові обов'язки в силу теоретичної складової отриманих знань при відсутності практичних навичок застосування фундаментальних основ [1]. Підприємства, установи та організації можуть компенсувати кадровий "голод" за рахунок прийому на роботу досвідчених працівників, в той час як випускники вузів вимушені шукати роботу не за фахом.

Однак такий підхід в системі МВС України є неможливим відповідно до Наказу МВС України "Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС" від 14 лютого 2008 року №62 [2]. Інакше кажучи, у молодого спеціаліста, який закінчив відомчий вищий навчальний заклад системи МВС України, немає часу на «розкачку», також немає можливості працювати не за фахом підготовки [3].

Таким чином, у відомчих навчальних закладах системи МВС України питання посилення практичної частини навчання майбутніх спеціалістів постає більш гостро. У більшості ВНЗ такі проблемні питання можуть вирішуватися через внесення відповідних змін у навчальні плани підготовки майбутніх спеціалістів. Впровадження та широке застосування нових форм і методів навчання (тренінгів, практикумів, навчачь тощо) можливо через поширення нових підходів для забезпечення якісної підготовки працівників поліції. З бо-

ку громадськості в цілому та МВС України зокрема висувуються високі кваліфікаційні вимоги до випускників відомчих навчальних закладів системи МВС. Таким чином, відповідно до стандарту професійної підготовки випускник повинен володіти такими професійними компетенціями:

- вміти аналізувати правопорушення;
- вміти кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти в конкретних сферах юридичної діяльності, а також володіти іншими необхідними для поліцейського навичками.

У Тлумачному словнику під словом “здатність” розуміється вміння проводити будь-які дії [4]. Відтак, головною метою викладацької діяльності у навчальному закладі відомчого навчального закладу МВС України повинно бути оволодіння відповідними вміннями та навичками.

Відповідно, слід докласти чимало зусиль, щоб підготувати та випустити не “сирий матеріал”, а повноцінних правоохоронців. Для цього необхідно модернізувати процес навчання, про що зазначено в Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України [5]. Навчальний процес слід спрямовувати на надання висококваліфікованих теоретичних знань за спеціальними дисциплінами відповідно до реалій сьогодення, щоб прищепити майбутнім правоохоронцям професійні вміння та навички.

Одним із напрямків удосконалення навчального процесу має бути профільне оснащення навчальних аудиторій з метою відпрацювання конкретних навчальних питань, наприклад адміністративної діяльності поліції; обладнання навчально-полігонних комплексів (територіальний відділ поліції). Також на робочих місцях навчально-полігонних комплексів необхідно встановлювати програмне забезпечення, ідентичне тому, що використовується у практичних підрозділах, що у свою чергу надасть можливість вести перелік виконаних процедур, картотеку, робити запити в різних базах даних. Полігони необхідно укомплектовувати технічними засобами, якими оснащені та використовують під час виконання своїх службових обов’язків у повсякденній діяльності практичні підрозділи. Навчальний процес слід також наповнювати навчально-методичними матеріалами і макетами навчальних справ, що в свою чергу надасть можливість транспозиціонуватися в правозастосовчу діяльність працівників практичних підрозділів.

Однак найбільш важливим напрямком, який вимагає значної уваги, є посилення практичної спрямованості навчального процесу в площині тісної співпраці з практичними підрозділами.

Підсумовуючи, слід відзначити, що:

1) одним з найефективніших видів практично орієнтованих форм навчання є тісна співпраця з практичними підрозділами поліції щодо проведення навчальних тренінгів (навчань);

2) проведення таких тренінгів (навчань) є доцільним та вкрай актуальним, що вказує на значне підвищення рівня відпрацювання набутих теоретичних знань та навичок, спрямовує діяльність різних підрозділів до стандарти-

зації їх діяльності під час виконання службових обов'язків;

3) важливим моментом є також зміна традиційного складання іспитів “теоретичне питання+задача” на ситуативні практичні завдання, які передбачатимуть комплексну демонстрацію теоретичних знань, тактичних вмінь і навичок щодо алгоритмів дій працівників поліції у різних ситуаціях та складання процесуальних документів;

4) важливим є і той факт, що необхідно запроваджувати у відомчих навчальних закладах МВС України нові посади викладачів-тренерів, яких необхідно запрошувати із числа досвідчених практичних працівників для проведення практичних занять.

1. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : наук. доп. / авт. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін.: за заг. ред. д-ра наук з держ. упр. проф. Ю. В. Ковбасюка, д-ра політ. наук. проф. К.О. Ващенко, д-ра соц. наук. проф. Ю.П. Сурміна (кер. проекту). – К.: НАДУ, 2012. – 72с.

2. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС : Наказ МВС України від 14 лютого 2008 року №62 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08>.

3. Про затвердження Типового договору про підготовку фахівців у вищому навчальному закладі МВС України:Наказ МВС України від 14 травня 2007 року № 150[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0547-07>.

4.Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка : 80000 слов и фразеологических выражений / Рос. академия наук; Ин-трус. яз. им. В.В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М., 1999.

5. Концепція першочергових заходів реформування системи МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221414>.

Вітвіцький Сергій Сергійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК ФОРМА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Результативність роботи будь-якої організації залежить, зокрема, від ефективності контролю її діяльності. У зв'язку з цим серед функцій громадськості особливе місце займає контрольна функція, що має суттєвий вплив на вдосконалення роботи органів публічної влади.

Громадський контроль діяльності публічної адміністрації виступає як інструмент, за допомогою якого виявляються неправомірні дії та здійснюється протистояння можливим відхиленням обраного курсу розвитку. Повною мірою це стосується і діяльності поліції.

Громадський контроль діяльності поліції тісно пов'язаний з процесами,

які відбуваються у суспільстві. Суспільство за допомогою контролю перевіряє, наскільки його норми і цінності захищаються поліцією, а також якою мірою ними керуються власне співробітники цієї державної структури. У цьому значенні громадський контроль виступає регулятором у системі взаємовідносин суспільство – поліція.

У зв'язку зі специфічністю вирішуваних завдань, пов'язаних з обмеженням прав громадян, режиму секретності, форм і методів роботи, контроль діяльності поліції не тільки об'єктивно необхідний, але і проявляється у різних формах. Однією із важливих та ефективних форм громадського контролю є звернення громадян до органів публічної влади.

У сучасних умовах розвитку відкритої держави та громадянського суспільства ця тема має як важливе теоретичне, так і практичне значення.

Окремими проблемами звернення громадян до органів державної влади займалися такі вчені: В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Букач, Л. Герасіна, В. Колпаков, О. Малько, М. Матузов, А. Олійник, М. Панов, В. Погорілко, П. Рабінович, А. Селіванов, В. Селіванов, В. Тарануха, О. Тодика, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, Ю. Шемшученко та ін.

Звернення громадян є формою безпосереднього управління справами держави і одним із способів контролю за публічним управлінням, здійснюваним державними органами, органами місцевого самоврядування, посадовими особами. Звернення вважається одним із дієвих засобів захисту прав та законних інтересів громадян [1, с. 148].

Право на звернення громадян передбачено Конституцією України (ст. 40) [2] і деталізовано у Законі України «Про звернення громадян» від 02 жовтня 1996 р. [3] та інших нормативно-правових актах.

Інститут звернення громадян має сприяти задоволенню потреб громадськості, слугувати умовою забезпечення ефективності державної влади і посилення контролю громадян за її діяльністю, а відповідно, і можливості для участі громадян у творенні державної політики [4, с. 44]. Звернення можуть бути індивідуальними або колективними. Проблеми, з якими громадяни мають право звертатися у державні органи та органи місцевого самоврядування, можуть стосуватися як особисто людини, так і зачіпати групові інтереси.

Індивідуальні та колективні звернення громадян в органи влади сприяють можливості реалізації громадського контролю. Гарантією дотримання цього конституційного права є обов'язок державних органів і посадових осіб розглянути звернення громадян і прийняти рішення у мотивованій відповіді у встановлений законодавством термін.

Згідно з чинним законодавством, під зверненнями громадян слід розуміти викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Характерно, що в будь-якій з цих форм фактично здійснюється зворотний зв'язок об'єкта соціального управління з його суб'єктом. Цінність звернення громадян полягає у можливості вносити

корективи, а іноді кардинально змінювати прийняте управлінське рішення, або те, що тільки готується.

Однією з дієвих форм звернення громадян є скарга. Скарга – реакція на порушення суб'єктивних прав громадян, засіб їх захисту та одночасно вдосконалення діяльності державних органів. Позитивним аспектом у цьому напрямі слід зазначити положення Закону України «Про Національну поліцію» щодо залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських. Так, у ст. 90 Закону визначено, що контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [5].

Специфіка скарг громадян на співробітників поліції полягає в тому, що в їх основі завжди лежить конфлікт. Скарги є основним джерелом отримання інформації про неправомірну поведінку співробітників поліції. Звертаючись зі скаргами на діяльність чи бездіяльність співробітників поліції, громадяни розкривають різні порушення закону, делінквентну поведінку посадових осіб, сприяючи тим самим ліквідації цих явищ, удосконаленню діяльності цього правоохоронного органу. Будь-які об'єктивні скарги мають важливе суспільне значення, оскільки у результаті, за умови реального та неупередженого розгляду її уповноваженими особами, позитивно впливають на діяльність поліції. Особлива увага до скарг, висока правова компетентність при їх розгляді повинні бути обов'язковими для усіх рівнів керівників та посадових осіб поліції нашої держави.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку України звернення громадян є важливою формою громадського контролю діяльності поліції, що сприяє її гласній, прозорій та відкритій роботі. За допомогою інституту звернення громадян з'являється можливість попередити недоліки, перевірити відповідність діяльності поліції її соціальному призначенню. Скарги громадян – дієвий засіб отримання інформації про неправомірну поведінку співробітників поліції, підстава для порушення питання про відповідальність посадових осіб, які їх вчинили. Разом із тим важливо зауважити, що громадяни також мають обов'язки, які полягають у незловживанні можливостями інституту звернень. У контексті вдосконалення правового інституту звернення громадян та підвищення його соціальної значущості доцільно опубліковувати у засобах масової інформації відповіді посадових осіб Національної поліції України на звернення певною кількістю осіб щодо одного і того самого питання, яке має публічний інтерес або характеризується суспільною значимістю.

1. Дячок Т. О. Звернення громадян – шлях до вирішення гострих суспільно значущих проблем / Т. О. Дячок // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – № 1. – С.

148-149.

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 19. – Ст. 583).

3. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 р. (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.

4. Вклад негосударственных некоммерческих организаций в решение социальных проблем в России. Развитие социальных услуг / под ред. О. Б. Казакова. – М. : Открытое общество, 2003.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

Грицай Ірина Олегівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕГРАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Зростання глобалізаційних процесів та поява сучасних технологій створюють нові можливості для злочинного світу. Співробітництво та взаємодія національної поліції з міжнародними організаціями є викликом та необхідністю сучасності.

Закон України «Про Національну поліцію» передбачає участь посадових осіб та окремих підрозділів поліції України у міжнародному поліцейському співробітництві. Виходячи зі змісту Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права, Заключного акту Наради з безпеки та співробітництва в Європі, усі держави повинні підтримувати і розвивати співпрацю між собою. Міжнародні поліцейські контакти потрібно розглядати як частину процесу широкого міжнародного співробітництва з проблем соціального розвитку, серед яких вироблення ефективної стратегії і тактики протидії злочинності займає одне з головних місць. За своїм змістом міжнародне поліцейське співробітництво включає здійснювані на основі діючих норм міжнародного та національного права узгоджені дії та взаємодопомогу зацікавлених держав, насамперед в особі їх правоохоронних органів, щодо попередження, виявлення, припинення, розслідування злочинів, які зачіпають інтереси декількох держав або усього світового співтовариства, а також з виконання покарань і поведження з правопорушниками. Інтеграційною метою міжнародного співробітництва у даній сфері є спільна, об'єднана протидія злочинності. До теперішнього часу склався певний механізм реалізації міжнародного поліцейського співробітництва, який включає договірно-правові (конвенційні) і організацій-

но-правові (інституційні) елементи здійснення спільної діяльності.

Конвенційний елемент механізму міжнародного поліцейського співробітництва включає в себе комплекс міжнародно-правових угод, які передбачають договірно-правову координацію зусиль держав у сфері протидії злочинності.

Організаційно-правовий зміст інституційного елемента механізму міжнародного поліцейського співробітництва характеризується наявністю організаційно-структурного, організаційно-управлінського, інформаційного, методичного та ресурсних аспектів. Іншими словами, мова тут йде про створення організаційних структур (міждержавних, міжурядових та інших міжнародних організацій) для реалізації міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю, їх безпосередньої діяльності й усіх видів забезпечення цієї діяльності. Кожен з цих суб'єктів характеризується своїм колом повноважень, відповідною структурою, особливостями діяльності, специфікою взаємозв'язків з іншими суб'єктами. Міжнародні організації різняться за масштабами діяльності (глобальні і регіональні), за обсягом компетенції (універсальні та цільові), за характером і джерелам повноважень (міждержавні, міжурядові та неурядові). На неурядовій основі співробітництво відбувається насамперед у рамках міжнародних неурядових організацій, наприклад наукового та гуманітарного характеру.

Чималий внесок у забезпечення міждержавного поліцейського співробітництва вносять і регіональні міжнародні організації – Рада Європи, Європейський Союз, Організація американських держав, Ліга арабських держав, Асоціація держав Південно-Східної Азії, Африканський Союз, Шанхайська організація співробітництва та ін. У рамках системи сучасного міжнародного права міжнародне поліцейське співробітництво являє собою складну систему правовідносин у сфері зовнішньої політики, міжнародного та кримінального права, правозастосовчої, організаційно-управлінської, інформаційної та наукової діяльності, здійснюваної державою за допомогою державних органів і посадових осіб, а також міжнародних організацій, з протидії злочинності та поведження з правопорушниками.

Найбільш нагальним прикладом співпраці з міжнародними організаціями є давнє співробітництво поліції України з Інтерполом. Правовою основою міжнародного співробітництва поліції України з Інтерполом є постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.1992 № 555 «Про вступ України до Інтерполу», постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.1993 № 220 «Про Національне центральне бюро Інтерполу».

Робочим апаратом Укрбюро Інтерполу відповідно до визначених завдань і функцій здійснюються заходи щодо організації міжнародного співробітництва правоохоронних органів України каналами Інтерполу та Європолу. Найбільш активно міжнародне співробітництво правоохоронних органів України здійснювалося з правоохоронними органами Німеччини, Чехії, Італії, Молдови, Польщі, Румунії, Франції та Угорщини. Серед основних напрямків є розшук та ідентифікація осіб, розшук транспортних засобів, розсліду-

вання злочинів проти різних форм власності, злочинів проти життя та здоров'я особи, підроблення документів, незаконного обігу наркотиків, шахрайства, відмивання коштів та інших злочинів у сфері економіки.

Так, за участю Укрбюро Інтерполу у I півріччі 2015 року встановлено місцезнаходження 142 осіб, розшукуваних за вчинення злочинів, з них: 96 осіб – розшукувалися правоохоронними органами України та 46 осіб – розшукувалися правоохоронними органами інших держав. За безпосередньої участі Укрбюро Інтерполу здійснено екстрадицію до України 10 осіб, а також забезпечено екстрадицію 6 осіб з України до іноземних держав. Встановлено місцезнаходження 13 осіб, які розшукувалися як безвісти зниклі, з них 6 осіб розшукувалися правоохоронними органами України. Здійснено передачу для відбування покарання 3 осіб, з них з України 1 особа іноземної держави, засуджена за вчинення злочину на території України, та до України 2 осіб, засуджених за вчинення злочинів на території інших держав.

Працівниками підрозділу також встановлено 78 одиниць викраденого автотранспорту, що розшукувався правоохоронними органами іноземних держав, у тому числі за кордоном встановлено 25 одиниць автотранспорту, викраденого в Україні. Забезпечено обмін інформацією між правоохоронними органами України та іноземних держав щодо забезпечення безпеки 23 міжнародних заходів, які відбулися на території зарубіжних країн, а також 10 міжнародних заходів, які відбулися на території України. Здійснено 369 перевірок громадян іноземних держав – кандидатів на усиновлення дітей, що є громадянами України [1].

1. Результати роботи робочого апарату Укрбюро Інтерполу за I півріччя 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://interpol.mvs.gov.ua/?p=2633>

Абламський Сергій Євгенович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
факультету № 1
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Останні події в Україні наочно свідчать про неухильне прагнення українського народу до побудови демократичної та правової держави. У зв'язку із цим проведення в Україні судово-правової реформи зумовило перехід від розшукових засад кримінального процесу до змагальних, внаслідок чого відбувся перегляд системи принципів, на яких він ґрунтується. До їх числа вітчиз-

няний законодавець включив змагальність і диспозитивність, які, з урахуванням їх значення для врегулювання процесуальних правовідносин, віднесено до основних засад судочинства (п. 4 ч. 3 ст. 129 Конституції України). Нормативне закріплення основних положень змісту принципів змагальності та диспозитивності у кримінально-процесуальному законі (ст. 16-1 КПК України) вимагає визначення напрямів їх реалізації у правозастосовній практиці [1, с. 1]. Окрім того, незважаючи на суттєві кроки у напрямі запровадження європейських правових стандартів захисту прав і свобод людини, окремі норми новоприйнятих законів потребують свого вдосконалення. У першу чергу це стосується узгодження норм законів із Конституцією України, а також урахування міжнародних правових принципів і стандартів. Також вбачається за доцільне запровадити до Конституції України передовий позитивний досвід європейських країн. Наприклад, варто вдосконалити конституційні норми щодо обмеження права на свободу, зокрема за рахунок скорочення часу застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Наразі без рішення суду такий максимальний термін становить 72 години, у той час як в багатьох європейських країнах обмежується однією добою. Зокрема, в пункті 3 ст. 71 Конституції Королівства Данія передбачено, що будь-яка особа, взята під варту, повинна бути доставлена в суд протягом 24 годин. Також (з огляду на перспективу запровадження до законодавства України проступку) доцільно право на свободу розширити в частині заборони її обмеження за легкі злочини чи проступки. З цього питання необхідно врахувати досвід Королівства Данія, у пункті 5 ст. 71 Конституції якого встановлено, що жодна особа не повинна піддаватися тюремному ув'язненню за злочин, за який передбачається покарання у виді штрафу чи умовного ув'язнення [2, с. 7-8].

На нашу думку, однією з головних причин, що гальмує процес реформування правоохоронних органів і суду, є відсутність єдиної та чіткої концепції, за допомогою якої можливий перехід Україні від соціалістичної моделі діяльності цих органів до сучасної європейської. З приводу цього І.В. Бураковський та інші зазначили, що законодавчі ініціативи у сфері захисту прав і свобод людини гальмуються та перебувають на низькому рівні. На жаль, Верховна Рада й досі продовжує ухвалювати законопроекти, які серйозно порушують права людини, і відкидати концепції та законопроекти, спрямовані на їх захист [3, с. 162]. Про нагальну необхідність удосконалення законодавства України свідчить і кількість поданих та розглянутих Європейським судом з прав людини скарг. Звернемо увагу, що якщо, за даними Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, протягом 2012–2013 років Україна посідала четверте місце за кількістю справ, які перебували на розгляді ЄСПЛ, то у 2014 році зайняла вже першу сходинку.

Беручи до уваги значимість таких превентивних поліцейських заходів, як затримання та проникнення до житла чи іншого володіння особи, вбачається доцільним узгодити норми Закону України «Про Національну поліцію» та положення КПК України в цій частині. Наприклад, цим Законом звужено

коло осіб, яких поліцейський зобов'язаний негайно повідомити про затримання особи, зокрема, у ч. 3 ст. 37 йдеться лише про членів сім'ї. У той же час у ст. 29 Конституції України та ч. 1 ст. 213 КПК України також вказано на близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи. Окрім того, зважаючи на специфіку застосування до неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого запобіжних заходів, у ст. 37 Закону доцільно було б закріпити положення про те, що в разі затримання неповнолітнього негайно сповіщаються його батьки чи особи, які їх замінюють, а у випадку неможливості здійснення останнього – близькі родичі, члени сім'ї або педагог. Така вимога стала б додатковою гарантією захисту прав неповнолітньої особи.

Разом із тим незрозумілою вбачається норма ч. 3 ст. 38 вказаного Закону, зокрема про те, що після проникнення до житла чи іншого володіння особи поліцейський обов'язково складає протокол. Проте, враховуючи норму ст. 30 Конституції України, ч. 3 ст. 233 КПК України зобов'язує прокурора, слідчого за погодженням із прокурором невідкладно після здійснення таких дій звернутися із клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з вимогами ст. 234 КПК України, перевіряючи, крім іншого, чи дійсно були наявні підстави для проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді.

Таким чином, сучасне реформування правоохоронної системи повинно мати багатоаспектний характер, зокрема, бути логічним і взаємопов'язаним у рамках всіх галузей та інститутів права. При цьому норми Конституції України та міжнародних правових актів не повинні бути лише звичайним дубляжем у чинному законодавстві України, адже їх необхідно конкретизувати, тлумачити та деталізувати виходячи зі специфіки конкретної галузі права. У цьому питанні важливими є виваженість, обдуманість, об'єктивність та відповідність законодавчих норм сучасним реаліям. Тільки при дотриманні такого підходу оновлення законодавства стане не декларативним положенням, а буде дієвим інструментарієм дотримання прав і свобод особи у прикладній площині.

1. Ковальчук С. О. Здійснення захисту у кримінальних справах на засадах змагальності та диспозитивності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / С. О. Ковальчук. – Одеса, 2007.

2. Яворська Л. В. Конституція – для людей, не для влади // Європейський вектор конституційної і судової реформ : зб. робіт всеукр. конкурсу студентських есе [Електронне видання]. – К., 2014. – С. 4–10.

3. Нова влада: виклики модернізації / [редкол. : І. В. Бураковський (голов. ред.) та ін.]. – К., 2011.

Плетенець Віктор Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Майбутні поліцейські проходять жорсткий відбір, чим забезпечується якісно новий, у порівнянні з патрульно-постовою службою міліції, підхід до виконання службових обов'язків. Окрім того, вкладаючи чималі кошти у підготовку кожного поліцейського, держава сподівається на отримання якісно нового рівня діяльності патрульних. Тобто суспільство ставить перед патрульними поліцейськими високі вимоги, яким необхідно не тільки відповідати, а й своєю діяльністю підтверджувати свою компетентність.

Фахівцями своєї справи, у тому числі з комунікації, працівники патрульної поліції стануть не одразу. Однак підвалини для успіху закладаються, у тому числі, при здійсненні навчання.

Навчання – складний і багатогранний процес взаємодії вчителя і учнів, у результаті чого мають розв'язуватися такі завдання: учні оволодівають знаннями, вміннями і навичками, методами самостійної пізнавальної діяльності, забезпечується їх інтелектуальний розвиток, формується науковий світогляд [1, с. 93].

Під час підготовки слухачів патрульної поліції з дисципліни тактична підготовка нами було проведено інтерв'ювання. Серед питань, що ставилися перед майбутніми поліцейськими, деякі з них спрямовувалися на встановлення мотиваційної складової їх приходу до патрульної поліції. Більшість з респондентів пояснювали це необхідністю змін правоохоронної системи (51 %), намаганнями покращення якості діяльності підрозділу та поліпшення криміногенної обстановки (32 %), бажанням бути причетним до великих звершень у державі (11 %), намірами продовжити службу (6 %). З'ясовано, що за кількістю працівники міліції таких підрозділів як ППСМ, ДАІ, ДСО та ін. у загальній кількості слухачів не перевищували 10 %. Не меншої уваги заслуговує й те, що приблизно 15 % серед загальної кількості посідають особи, що перебували у зоні АТО. Таким чином, переважна більшість складу патрульної поліції – це нові кадри, що досвіду роботи у підрозділах МВС не мали. Більшість осіб (близько 80 %) мають вищу освіту, частина з яких – юридичну. Зазначені особи наважилися залишити попередні професії та присвятити себе служінню Українському народові.

Наведені дані свідчать про формування у слухача передумов навчальної діяльності, якими є наявність: мети, що стимулює учня до цілеспрямованої змістовної навчально-пізнавальної діяльності; мотивації до навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності; соціальної та морально-психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності; самостійності та активності учнів у навчально-пізнавальній діяльності, зосередженості на опануванні професійної майстерності [2, с. 213].

Мотиваційна складова простежується в активності отримання нових знань, необхідних для виконання, у подальшому, службових обов'язків. Зазначене полягає у тому, що заняття, у тому числі з тактичної підготовки, проходять жваво у вигляді дискусії, в якій слухачі беруть активну участь, намагаючись отримати якомога більшу кількість необхідної інформації. Значною мірою на вказане впливає й вік слухачів. Нами з'ясовано, що середній вік слухачів складає 24 роки. Це дозволяє зробити припущення, що зазначені особи є вже сформованими особистостями з певним досвідом спілкування у певних ситуаціях.

Відомо, що чим багатший життєвий досвід, тим легше людині досягати успіху у діяльності. Досвідчена людина, озброєна науковими знаннями, ширше та глибше усвідомлює задачі, які суспільство ставить перед нею та вирішує їх успішніше, ніж людина, котра не володіє такими знаннями. Суттєву роль при цьому відіграють не тільки наявність таких знань, але й вміння користуватися ними, застосовувати їх при вирішенні нових навчальних, практичних, наукових та інших завдань [3, с. 317].

До кожної людини необхідно знайти підхід, правильно себе повести. Висока професійна культура, гуманність, вихованість повинні характеризувати сучасного працівника. Його моральний образ, моральна культура – важливі чинники у виконанні службових завдань. Працівник правоохоронних органів повинен бути повернений обличчям до людей, бачити у кожному, насамперед, порядність і чесність, а не потенційних злочинців [4, с. 69].

Спілкування – це не тільки прийом та передання інформації, а й стосунки принаймні двох осіб, де кожна є активним суб'єктом взаємодії. Крім обміну інформацією, відбувається орієнтація на іншого, тобто аналізуються мотиви, цілі, установки об'єкта інформації (іншого суб'єкта). В акті міжособистісної комунікації важливу роль відіграють значущість інформації, прагнення сприймати її загальний зміст. Комунікативний вплив відбувається за умови прийняття єдиної системи значень усіма учасниками акту комунікації. Лише за цієї умови можливе досягнення партнерами взаєморозуміння. Якщо немає такого загального розуміння, можуть виникати перепони у процесі спілкування, так звані комунікативні бар'єри. Останні постають унаслідок дії психологічних факторів – різних диспозицій, установок, ціннісних орієнтацій людей, їх індивідуально-психологічних особливостей тощо [5, с. 470].

Варто зазначити, що близько третини слухачів відчують труднощі у спілкуванні, виконуючи роль поліцейських у рольових іграх. Варто наголо-

сити, що серед дисциплін, спрямованих на опанування навичок ефективної комунікації, вміння використовувати мовні та позамовні засоби у службовій діяльності патрульної служби, можна виділити у першу чергу такі, як «Ефективна комунікація», «Тактична підготовка» та ін. Недостатня, на наш погляд, кількість годин, що виділяється на отримання знань з комунікації, вимагає самостійного опрацювання слухачами даного процесу.

Усе зазначене дозволяє зробити певні висновки. Спілкування з громадянами є найбільш поширеною, у той же час складною, складовою в діяльності працівників патрульної поліції. Їм постійно доводиться контактувати з різними категоріями осіб, від яких отримується необхідна інформація, на підставі якої приймаються відповідні рішення. Від рівня володіння знаннями з ефективної комунікації значною мірою залежить і кількість часу, сил та засобів, що витрачаються поліцією для отримання позитивного результату. Таким чином, спілкування у діяльності співробітників патрульної поліції відіграє одну з основних ролей.

Значною мірою вказане впливає й на формування іміджу правоохоронних органів.

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підручник. – 2-ге вид., перероб і доп. / Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. – К., 2004.

2. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посібник / Ягупов В. В. – К., 2002.

3. Максименко С. Д. Общая психология / Максименко С. Д. – М. ; К., 1999.

4. Бандурка О. М. Професійна етика працівників органів внутрішніх справ : навч. посібник / Бандурка О. М. – Х., 2001.

5. Психологія : підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін. ; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 5-те вид., стереотип. – К., 2005.

Рогальська Вікторія Вікторівна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
факультету № 3 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ: ПРОБЛЕМИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

З прийняттям прогресивного та абсолютно нового за своєю філософією Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) було запроваджену велику кількість нововведень щодо повноважень працівників поліції [1]. Але на сьогоднішній день найбільш гострі дискусії викликають навіть не самі повноваження, а поліцейські превентивні заходи, які можуть бути застосовані поліцейськими для забезпечення виконання цих повноважень. Застосування окремих превентивних заходів регламентується, окрім вищезазначеного

Закону, ще й і Конституцією України [2] та Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) [3], системний аналіз яких дозволив зробити висновки про існування певних неузгодженостей між зазначеними нормативно-правовими актами (далі – нпа). Більшість з цих неузгодженостей стосується здійснення проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 38 Закону), а саме:

1) законодавець у ч. 1 ст. 38 Закону надав можливість здійснювати проникнення до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду усім працівникам поліції, тим самим утворивши колізію, оскільки відповідно до ч. 3 ст. 233 КПК України таким правом наділені лише слідчий та прокурор;

2) у ч. 1 ст. 38 Закону законодавцем обмежено кількість підстав, регламентованих у ч. 1 ст. 233 КПК України, відповідно до яких можна проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду. Так, Закон не уповноважує поліцейських здійснювати проникнення до житла чи іншого володіння особи на підставі добровільної згоди особи, яка володіє житлом чи іншим володінням, тим самим ускладнено процедуру реалізації вищезазначеного превентивного заходу для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень;

3) вказівка у ч. 1 ст. 38 Закону на таку ознаку майна, як цінність, суперечить і ст. 30 Конституції України і ч. 3 ст. 233 КПК України, в яких законодавець не зобов'язує осіб, які проникають у житло чи інше володіння особи без вмотивованого рішення суду для рятування майна, з'ясовувати чи є воно цінним чи ні. До того ж «цінне майно» є оціночним поняттям, отже кожна особа по-різному визначає, яке саме майно, за якими критеріями і наскільки є для неї цінним;

4) позиція законодавця щодо того, що поліція може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду у невідкладних випадках, пов'язаних з рятуванням життя людей та цінного майна лише під час надзвичайних ситуацій, суперечить положенням ст. 233 КПК України та ст. 30 Конституції України, які дозволяють здійснювати вищезазначені дії, не чекаючи настання надзвичайних ситуацій. До того ж аналіз ст. 1 Кодексу цивільного захисту України, в якій регламентовано, що розуміється під «надзвичайною ситуацією»⁴, дозволяє зробити висновок, що не усі події, які входять за межі звичайної обстановки підпадають під «надзвичайні ситуації». Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 38 Закону, поліцейські не уповноважені

⁴ Надзвичайна ситуація – обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності [4].

здійснювати вищезазначений превентивний захід для рятування майна під час вчинення злочину, що не загрожує життю осіб, які знаходяться в житлі або іншому володінні особи, попри те, що відповідно до ст. 233 КПК України і ст. 30 Конституції України законодавцем у таких випадках дозволено здійснювати проникнення до житла чи іншого володіння.

Задля усунення прогалин щодо регламентації проникнення до житла чи іншого володіння особи, а також з метою спрощення реалізації співробітниками поліції вищезазначеного превентивного заходу та враховуючи положення ст. 8 Конституції України та ст. 9 КПК України, вважаємо за доцільне: 1) внести зміни до ч. 3 ст. 233 КПК України, передбачивши серед суб'єктів, які уповноважені здійснювати проникнення до житла чи іншого володіння особи без ухвали слідчого судді, інших уповноважених службових осіб (особи, яким законом надано право здійснювати проникнення до житла чи іншого володіння особи), до яких відповідно до ч.1 ст. 38 Закону належать і працівники поліції; 2) привести ч. 1 ст. 38 ЗУ «Про Національну поліцію» у відповідність до вимог ст. 30 Конституції та ст. 233 КПК України.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.

Царьов Олександр Дмитрович
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІЦІЇ

У сучасному демократичному суспільстві поліція є складним видом соціальної діяльності. Невипадково освітній і культурний рівень поліцейських розглядається як основний фактор, що забезпечує прогресивний розвиток поліції, а їх освіта – як могутній резерв підвищення ефективності діяльності поліцейського. Правильно зауважує доктор М. Руг, проректор Вищої школи поліції в м. Щитно (Польща), що: «...для нормальної діяльності офіцер поліції

повинен отримувати не тільки спеціальні знання, але і бути юридично освіченою людиною, що дуже важливо в демократичній державі» [2, с. 12]. Україна поступово приводить національне законодавство у відповідність з європейськими стандартами функціонування органів поліції, які позитивно вплинуть на процес реформування правоохоронної діяльності.

Новий Закон «Про Національну поліцію» орієнтований переважно на здійснення кадрової реформи, що передбачає скорочення штату працівників міліції, якісну зміну кадрового складу завдяки кращому фінансовому та соціальному забезпеченню працівників поліції. Багато положень присвячено правовому та соціальному захисту, пенсійному забезпеченню працівників Національної поліції. Це, зокрема, питання забезпечення осіб рядового і начальницького складу Національної поліції житлом, можливість надання одноразової грошової допомоги, соціальні гарантії і права членів сімей осіб рядового і начальницького складу Національної поліції, а також пенсійне забезпечення осіб рядового і начальницького складу Національної поліції та питання вихідної допомоги при звільненні. Безперечно, прогресивними моментами є створення Поліцейської комісії при Національній поліції (ст. 51), у якій 3/5 членів – правозахисники та інші цивільні особи, а також призначення на посади в поліції через конкурс [1]. Крім цього, позитивно має вплинути на діяльність поліції використання в її повсякденній роботі досягнень науки та техніки, сучасних технологій та інформаційних систем тощо.

Належачи до гілки виконавчої влади, поліція серед усіх інших органів займає особливе місце, що зумовлено численними факторами:

1) поліція частіше, ніж будь-які інші органи, потрапляє в ситуації, коли хто-небудь потребує допомоги й не терпить зволікання. З поліцією найчастіше доводиться мати справу людині, яка перебуває в ситуації злочинних посягань на власність, честь, гідність, свободу, життя та здоров'я, при здійсненні багатьох політичних прав;

2) поліція єдина з усіх публічних установ знаходиться в режимі цілодобового контакту з населенням;

3) поліція порівняно з іншими органами має більш широкі можливості централізованої передачі та отримання інформації, що володіє транспортними та іншими організаційними ресурсами;

4) у результаті діяльності поліції, у тому числі захисту особистості організаційно-правовими, профілактичними та силовими методами, інші органи, наприклад, суд, отримують (або не отримують) необхідний правовий матеріал, включаючи доказовий, для подальшої процесуальної діяльності. Від якості первинного, «поліцейського» правового результату багато в чому залежить робота й ефективність інших стадій правоохоронної діяльності, дієвість усієї правозахисної функції держави.

Розгляд цих особливостей зумовлює унікальний правовий статус поліції серед усіх органів державної влади. За своєю суттю правовий статус поліції – це закріплена в нормативно-правових актах сукупність визначених державою

властивостей (мети, функцій, принципів) і елементів (прав, обов'язків, відповідальності). Поліцію, як державний орган виконавчої влади, характеризують потенційні можливості вступати в адміністративно-правові та цивільно-правові відносини в рамках виконання свого основного призначення – захисту та охорони життя, здоров'я, прав і свобод людини (як українських, так і іноземних громадян, а також осіб без громадянства), власності, боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку.

Реформування міліції в поліцію спрямовано на пертурбацію пріоритетів її діяльності – з державно-орієнтованих на суспільно-орієнтовані. Актуальність реформ зумовлена тим, що традиційні стратегії поліцейської діяльності вже не задовольняють суспільство, яке розвивається в демократичному напрямі. Д. Грін зазначає, що більшість поліцейських відомств «відчуває інформаційний голод» [3], не може точно ідентифікувати проблеми.

Створення в Україні правової держави та громадянського суспільства безпосередньо пов'язано з проблемою формування належного механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Правоохоронні органи в цьому аспекті виступають гарантом у забезпеченні таких прав, тому потребують реформування з метою створення сильного та дієвого механізму правового захисту. Запровадження національної поліції на шляху реформування правоохоронної системи є важливим кроком у побудові європейської моделі поліції, а критеріями формування статусу ідеального поліцейського є професіоналізм під час виконання службових завдань, високі моральні та комунікативні якості, прагнення до сприйняття та застосування світового досвіду у повсякденній професійній діяльності.

1. Про Національну поліцію : Закон України (набрав чинність 07 листопада 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/257729>.

2. Руг М. Юридические предметы в программе обучения Высшей школы полиции, современное состояние, перспективы развития / М. Руг // Проблемы развития образования, юридической науки и практики : матер. Межд. научн.-практ. конф., посвященной 45-летию Академии МВД Республики Беларусь / под общ. ред. И.И. Басецкого. – Минск, 2003. – С. 12–27.

3. Greene J. Evaluating Planned Change Strategies in Modern Law Enforcement: Implementing Community-Based Policing / J. Greene // Brodeur J.P. – 1998. – P. 146–148.

Завгородній Віталій Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
факультету № 2 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ

Обмеження права особи на свободу і особисту недоторканність, насамперед, є обмеженням свободи дій і пересування особи внаслідок прямого фізичного або психічного примусу. Право особи на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним. У передбачених законом випадках, особливо у кримінальному провадженні, вони можуть бути обмежені у зв'язку з необхідністю захисту свободи інших та соціально значимих цінностей, які становлять завдання кримінального провадження.

Стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, закріплюючи право людини на свободу й особисту недоторканність («Жодна людина не може бути позбавлена волі інакше ніж відповідно до процедури, встановленої законом»), встановлює випадки, коли таке право особи може бути обмежене шляхом примусових дій уповноважених державою органів.

Серед них такі випадки, як: законний арешт або затримання людини за невиконання законного рішення суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, передбаченого законом; законний арешт або затримання людини, здійснені з метою забезпечення її присутності перед компетентним судовим органом на підставі обгрунтованої підозри у вчиненні правопорушення або якщо обгрунтовано визнається за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення або її втечі після його вчинення; затримання неповнолітньої людини на підставі законного розпорядження з метою виховного нагляду; законне затримання людей для запобігання розповсюдженню інфекційних захворювань, людей психічно хворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг [1].

Слід також відзначити, що будь-яке обмеження волі з боку державних органів та поліції має узгоджуватися з метою захисту особи від свавілля і така позиція Європейського Суду визначається в декількох його рішеннях, а саме *Witold Litwa v. Poland* (Вітольд Литва проти Польщі)[2]; *Creangă v. Romania* (Креанге проти Румунії) [3]; *A. and Others v. The United Kingdom* (А. та інші проти Сполученого Королівства) [4].

Поняття «свавілля» у статті 5 § 1 має більш широке значення, аніж просто недотримання національного законодавства, так що позбавлення волі може бути законним з точки зору внутрішнього права, але все ж свавільним в розумінні Конвенції, порушуючи тим самим її положення принципи, що сто-

суються поняття «свавілля», розглядаються у справі *Saadi v. the United Kingdom* (Сааді проти Сполученого Королівства) [5].

Стаття 5 § 1 (е) Конвенції не повинна тлумачитись тільки як дозвіл на затримання «алкоголіків» у вузькому сенсі, тобто людей з діагнозом «алкоголізм», тому що ніщо в тексті цього положення не перешкоджає державі застосувати ці заходи до осіб, які зловживають алкоголем, з тим щоб обмежити шкоду, яку завдає алкоголь їм самим або громадськості, або для запобігання небезпечної поведінки після вживання алкоголю (*Kharin v. Russia* (Харін проти Росії) [6].

Таким чином, особи, які не мають медичного діагнозу «алкоголізм», але чий дії та поведінка під впливом алкоголю становлять загрозу для громадського порядку або для них самих, можуть бути взяті під варту для охорони громадських або їхніх власних інтересів, таких як їхнє здоров'я або особиста безпека (*Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland* (Хільда Хафстейнсдоттір проти Ісландії) [7]. Однак, це не означає, що стаття 5 § 1 (е) дозволяє затримання особи тільки тому, що вона споживає алкоголь (*Witold Litwa v. Poland* (Вітольд Литва проти Польщі) [2].

Елемент примусу при здійсненні повноважень поліції з обшуку та затримання є свідченням позбавлення волі, незважаючи на короткий термін такого заходу (*Foka v. Turkey* (Фока проти Туреччини) [8]; *Gillan and Quinton v. the United Kingdom* (Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства) [9]; *Shimovolos v. Russia* (Шимоволос проти Росії) [10] та *Brega and Others v. Moldova* (Брега та інші проти Молдови).

Питання про порушення статті 5 виникають і при інших обставинах, у тому числі: а) допит у поліцейській дільниці (*I.I. v. Bulgaria* (І.І. проти Болгарії); *Osyenko v. Ukraine* (Осипенко проти України) [11]; *Salayev v. Azerbaijan* (Салаєв проти Азербайджану); *Farhad Aliyev v. Azerbaijan* (Фарад Алієв проти Азербайджану); та *Creangă v. Romania* (Креанге проти Румунії)) [3]; б) затримання та обшук з боку поліції (*Foka v. Turkey* (Фока проти Туреччини) [8], *Gillan and Quinton v. the United Kingdom* (Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства) [9] та *Shimovolos v. Russia* (Шимоволос проти Росії) [10]; в) заходи для контролю натовпу, вжиті поліцією з міркувань громадського порядку (*Austin and Others v. the United Kingdom* (Остін та інші проти Сполученого Королівства)).

Ситуації, що розглядаються в межах частини 2 статті 5 § 1 (б) включають, наприклад, вимогу з'явитися на допит в поліцейську дільницю (*Ilia Stefanov v. Bulgaria* (Ілля Стефанов проти Болгарії); *Osyenko v. Ukraine* (Осипенко проти України) [11]; та *Khodorovskiy v. Russia* (Ходорковський проти Росії).

Наявність мети доставлення підозрюваного до суду, з позиції Європейського Суду з прав людини, повинно розглядатися незалежно від досягнення цієї мети. Стандарт, запроваджений статтею 5 § 1 (с), не передбачає, що поліція повинна мати достатньо доказів для пред'явлення обвинувачення в мо-

мент затримання або під час перебування під вартою (*Erdagöz v. Turkey* (Ердагоз проти Туреччини) [12].

Метою допиту під час затримання відповідно до підпункту (с) статті 5 § 1 є сприяння подальшому кримінальному розслідуванню шляхом підтвердження або зняття конкретних підозр, що обґрунтовують арешт (*Brogan and Others v. the United Kingdom* (Броуган та інші проти Сполученого Королівства); *Labita v. Italy* (Лабіта проти Італії); *O'Hara v. the United Kingdom* (О'Хара проти Сполученого Королівства).

Вступна частина статті 5 § 3 має на меті забезпечення негайного і автоматичного судового контролю за затриманням, яке здійснюється поліцейським або адміністративним органом відповідно до положень пункту 1 (с) (*De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands* (Де Йонг, Балже і Ван ден Брінк проти Нідерландів); *Aquilina v. Malta* (Аквіліна проти Мальти).

Судовий контроль при першому доставленні заарештованої особи повинен, перш за все, бути негайним, щоб забезпечити виявлення будь-якого жорстокого поводження, а також звести до мінімуму будь-яке необґрунтоване втручання в свободу особистості. Суворі обмеження в часі, що накладаються цією вимогою, не передбачають широкого тлумачення, інакше це б призвело до серйозного послаблення процесуальних гарантій на шкоду особистості та до ризику пошкодження самої сутності права, захищеного в цьому положенні (*McKay v. the United Kingdom* (Маккей проти Сполученого Королівства).

Підводячи підсумок, слід зазначити, що відповідно до практики Європейського суду з прав людини, затримання особи, що посягає на її свободу, є таким серйозним запобіжним заходом, застосування якого є виправданим лише в ситуації, коли інші, менш жорсткі заходи, були розглянуті і визнані недостатніми для захисту індивідуальних чи суспільних інтересів, що могли б виправдати адміністративне затримання чи утримання особи під вартою. Позбавлення свободи з боку поліції чи інших правоохоронних органів повинно бути необхідним в конкретних обставинах, що склалися, а також має узгоджуватися з метою захисту особи від свавілля.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 / Рада Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004;

2. *Case of Witold Litwa v. Poland* (Справа «Вітольд Литва Проти Польщі») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58537#%22itemid%22:\[%22001-58537%22\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58537#%22itemid%22:[%22001-58537%22])};

3. *Case of Creangă v. Romania* (Справа «Креанге проти Румунії») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109226#%22itemid%22:\[%22001-109226%22\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109226#%22itemid%22:[%22001-109226%22])};

4. *Case of A. and others v. the United Kingdom* (Справа «А. та інші проти Сполученого Королівства») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91403#%22itemid%22:\[%22001-91403%22\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91403#%22itemid%22:[%22001-91403%22])};

5. Case of Saadi v. the United Kingdom (Справа «Сааді проти Сполученого Королівства») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84709#%22itemid%22:%22001-84709%22>};
6. Case of Kharin v. Russia (Справа «Харін проти Росії») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-103232#%22itemid%22:%22001-103232%22>};
7. Case of Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland (Справа «Хільда Хафстейнсдоттір проти Ісландії») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61813#%22itemid%22:%22001-61813%22>};
8. Case of Foka v. Turkey (Справа «Фока проти Туреччини») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87175#%22itemid%22:%22001-87175%22>};
9. Case of Gillan and Quinton v. the United Kingdom (Справа «Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96585#%22itemid%22:%22001-96585%22>};
10. Case of Shimovolos v. Russia (Справа «Шимоволос проти Росії») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105217#%22itemid%22:%22001-105217%22>};
11. Case of Osypenko v. Ukraine (Справа «Осипенко проти України») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101676#%22itemid%22:%22001-101676%22>};
12. Case of Erdagöz v. Turkey (Справа «Ердагоз проти Туреччини») / European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-62670#%22itemid%22:%22001-62670%22>}.

Зимовець Андрій Валерійович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Основою, каркасом інституційного елемента механізму охорони прав і свобод людини і громадянина виступає наявність та ефективна діяльність державних інституцій, до компетенції яких належить, по-перше, можливість здійснювати судочинство, по-друге, можливість займатися застосуванням права (поза межами судочинства), по-третє, можливість здійснювати контроль та нагляд за реалізацією принципу взаємної відповідальності держави та людини. Це такі інституції, як система правосуддя України, Верховна Рада України, Президент України (в якості гаранта додержання Конституції України та основних прав і свобод людини і громадянина), Кабінет Міністрів

України у цілому й Національна поліція України зокрема.

Розгляд цього елемента механізму охорони прав і свобод людини і громадянина передбачає висвітлення такого соціального інституту, як держава (інститут державної влади) в цілому, оскільки в аспекті забезпечення належної охорони прав і свобод людини і громадянина дуже важливе значення має те, як саме на конституційному рівні закріплено інститут державної влади і його висхідні принципи.

Отже, характер інституту державної влади в Україні визначає основну спрямованість діяльності як усіх державних інституцій у цілому, так і Національної поліції України зокрема. Його демократичність свідчить про те, що організація та функціонування Національної поліції України відбувається в напрямку забезпечення основних прав та свобод особи, визначає пріоритет гуманних, справедливих, законних засад в її діяльності. І, навпаки, наявність ознак авторитаризму (тоталітаризму) тягне за собою нівелювання прав та інтересів особи, панування держави над громадянським суспільством, взагалі підриває основи конституційного правопорядку та режиму конституційної законності.

Аналіз положень Конституції України говорить про те, що інститут Національної поліції в Україні має базуватися на загальноновизнаних, демократичних принципах, мати правову та соціальну спрямованість. Але щоб цей інститут працював так, як це передбачається, необхідна повна мобілізація сил усього українського суспільства, розробка і реалізація відповідної політики реформування громадсько-політичного життя. Треба докласти багато зусиль політиків, вчених, громадян для створення належних політичних, економічних, духовних умов суспільного і державного життя.

Якщо ми говоримо про інститут Національної поліції, то маємо на увазі структуру, яка склалася в системі виконавчої гілки влади, її призначення і функції в цій системі, принципи і нормативну базу, на яких вона побудована і діє, її компетенцію. Тільки сукупність усіх цих компонентів дає уявлення про інститут, який ми традиційно розглядаємо в якості конституційно-правової моделі.

Коли ми говоримо про державну інституцію, то маємо на увазі конкретний державний орган, організацію, установу, державне підприємство або державну посадову особу в тому вигляді, в якому вони склалися в сучасних умовах. У процесі реалізації основних засад охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні беруть участь майже усі державні інституції (а також майже усі недержавні інституції), проте чи не визначальну роль відіграють органи виконавчої гілки влади.

Каліущенко Ірина Миколаївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ ТА ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Оновлене законодавство про поліцію демонструє суттєвий крок на шляху зближення української правоохоронної системи з міжнародно-правовими стандартами поліцейської діяльності. Сучасний етап розвитку України як незалежної держави характеризується військовою агресією на її східних кордонах, тому питання застосування міжнародних стандартів у діяльності співробітників Національної поліції в умовах надзвичайного стану та воєнних конфліктів є вкрай актуальними.

Різноманітні практичні аспекти реалізації співробітниками поліції власних повноважень у надзвичайних ситуаціях розглядаються в якості однієї з пріоритетних завдань у більшості зарубіжних країн. При цьому, мова йдеться про поліцейські підрозділи, які навмисно не включаються до складу збройних сил під час надзвичайного стану, проведення контртерористичних заходів і внутрішніх збройних конфліктів. У ряді правових документів зарубіжних країн можна виявити, що режим надзвичайного стану оголошується тільки на підставі закону, коли цей надзвичайний стан загрожує існуванню нації, і звичайних методів для врегулювання ситуації, що склалася, недостатньо. Співробітники поліції в умовах надзвичайного стану і внутрішніх збройних конфліктів зобов'язані при виконанні службово-професійних обов'язків та забезпечення належного громадського порядку дотримуватися як міжнародних норм у галузі прав людини, так і норм внутрішнього законодавства держави.

Сьогодні в окремих районах Донецької та Луганської областей діє особливий стан, який має назву антитерористична операція (АТО) – комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності [1, ст. 1]. Безумовно, в такому режимі робота підрозділів Національної поліції України повинна чітко регламентуватися правовими актами, які у своїй сукупності мають два рівня: національний та міжнародний. Указом в. о. Президента України від 13 квітня 2014 р. № 405 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року “Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України, щоб зупинити розгул тероризму,

організованого російськими спецслужбами у східних регіонах України»» розпочато широкомасштабну антитерористичну операцію із залученням Збройних Сил України та органів правопорядку. Основним законом, який регулює проведення АТО, є Закон України «Про боротьбу з тероризмом». Крім того, правове регулювання АТО здійснюється на основі законів: «Про службу безпеки України»; «Про національну поліцію»; «Про Збройні Сили України»; «Про Державну прикордонну службу України»; «Про війська Цивільної оборони України»; «Про розвідувальні органи України», «Про військовий обов'язок і військову службу» та ін.

Водночас у світі існує комплекс міжнародних правових актів універсального значення, які стосуються діяльності правоохоронних органів в умовах надзвичайного стану або воєнних конфліктів. Так, у Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року, у статті 5 говориться про те, що в умовах внутрішньої політичної нестабільності, при загрозі національній безпеці або іншому надзвичайному стані співробітники правоохоронних органів зобов'язані при забезпеченні громадського порядку діяти згідно із законами країни, не порушуючи прав і основних свобод людини [2]. Певні службові вимоги до співробітників поліції, які проходять службу в умовах здійснення антитерористичної діяльності та інших надзвичайних ситуацій, наведено у статті 8 Поліцейської декларації, затвердженої Резолюцією № 690 Парламентської Асамблеї Ради Європи від 9 травня 1979 року. Таким чином, у названих і деяких інших документах містяться принципи та правові основи служби у правоохоронних органах зарубіжних країн, а також вказані основні службові обов'язки та права їх працівників при надзвичайних ситуаціях та внутрішніх збройних конфліктах.

При професійній підготовці співробітників поліції, задіяних на несення служби в умовах надзвичайного стану або при проведенні контртерористичних заходів, створюються і реалізуються спеціальні програми. Наприклад, у США для співробітників поліції існують навчальні курси за спеціальною програмою, на яких поліцейські набувають необхідні знання щодо припинення масових заворушень та терористичних акцій. Фахівці розробляють типові моделі дій співробітників поліції в надзвичайних ситуаціях. При цьому передбачаються постійне вивчення соціальної обстановки в окремих регіонах, завчасна розробка докладних організаційних планів, конкретний підбір особового складу для реалізації даних планів, навчання спеціальних груп виконавців, планування детальних профілактичних заходів та заходів щодо забезпечення контролю за кризовою обстановкою.

Правила з організації професійної підготовки працівників поліції, задіяних у забезпеченні правопорядку під час збройних конфліктів та в інших надзвичайних ситуаціях (цивільних заворушеннях), передбачають читання курсів з теоретичної і практичної підготовки особового складу, розроблення практичних заходів з підтримки правопорядку та захисту цивільного населення під

час збройних конфліктів, розробку стандартних процедур співробітництва поліції з медичними та пожежними службами, цивільними і військовими підрозділами в надзвичайних ситуаціях. Особливий акцент зроблено на розробці чітких інструкцій, які стосуються цивільного статусу поліції під час режиму надзвичайного стану, збройного конфлікту, проведення контртерористичної операції. Фахівці рекомендують співробітникам поліції в надзвичайних ситуаціях звертати особливу увагу на специфічні потреби найбільш вразливих груп населення, а також радять їм пам'ятати, що їх головними завданнями є підтримання порядку, безпеки та захист прав людини, а не дотримання формальностей щодо наявності або відсутності відповідного дозволу.

В умовах внутрішніх збройних конфліктів співробітники поліції зобов'язані залежно від загальної обстановки, функцій та можливостей протидіяти озброєним опозиційним угрупованням, розслідувати кримінальні діяння, вчинені членами злочинних груп, виконувати загальні обов'язки поліцейських, в які можуть бути внесені деякі зміни залежно від обставин збройного конфлікту. Що стосується служби поліції в умовах надзвичайного стану (наприклад, цивільних заворушень), то вимоги, що пред'являються до співробітників поліції, значно зростають, оскільки життя і здоров'я співробітників поліції в таких умовах перебувають під загрозою. Під час проведення контртерористичних заходів службові обов'язки співробітників поліції передбачають застосування превентивних заходів та притягнення до відповідальності винних у скоєнні терористичних актів. У зв'язку з цим особливої важливості набувають знання тих засобів і заходів, які передбачаються або рекомендуються міжнародним співтовариством і відповідними міжнародними органами.

Отже, в періоди надзвичайного стану та воєнних конфліктів служба співробітників поліції спрямована на дотримання та захист усіх прав людини, обмеження яких заборонено за будь-яких обставин. У такому режимі робота співробітників поліції повинна чітко регламентуватися міжнародними і національними правовими актами. Грамотне застосування поліцією найбільш адекватних стратегій і тактик, гуманних методів буде сприяти якнайшвидшому відновленню правопорядку, тому вирішальне значення повинне надаватися практичним умінням і навичкам, необхідним співробітникам поліції в їх службовій діяльності в умовах надзвичайного стану. У таких ситуаціях працівникам поліції може належати вирішальна роль у попередженні розвитку конфлікту.

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

2. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 року, прийнятий Резолюцією 34/169 Генеральної Асамблеї ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

Наливайко Олег Іванович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Процес реформування системи правоохоронних органів є пріоритетним напрямом стратегії, яка реалізується в Україні на сучасному етапі. Масштабність змін, що відбуваються в країні, визначається їх системним характером. Досягнення результату неможливе лише у межах одного напрямку, цілеспрямовані зусилля повинні мати цілісний характер, охоплювати усі сфери життя суспільства.

Проведення будь-якої реформи у державі завжди пов'язане з пошуком причин незадовільного стану елемента, що мають намір удосконалити, системи і шляхів підвищення ефективності його функціонування, форм реорганізації тощо. Зниження професіоналізму, посилення правового нігілізму, зневіра в реальність таких демократичних принципів, як недоторканність особи, рівність перед законом, об'єктивність і неупередженість дізнання, попереднього слідства тощо сприяло необхідності проведення реформування правоохоронних органів.

Тематика подальших реформаторських заходів у напрямі правозахисних органів державної виконавчої влади має теоретико-прикладне значення в сучасних умовах державотворення в Україні.

Вагому роль для подальших реформаторських заходів поліції в Україні мають наукові розробки таких вчених: В. Аверьянов, О. Бандурка, В. Вишняков, В. Веселий, Г. Зуйков, Ю. Кравченко, А. Майдинов, В. Сухорєв, Г. Туманов та ін.

Поліцейські органи є носіями владної функції, тому їх робота безпосередньо асоціюється у населення з якістю державної влади, з її здатністю відповідати потребам суспільного розвитку, а пріоритетним напрямом діяльності є захист особистості, суспільства і держави від протиправних посягань.

У процесі реформування органів внутрішніх справ (нині – правозахисні органи державної виконавчої влади) основну увагу було приділено створенню нової правової бази діяльності поліції. Так, прийнято Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 9) від 02 липня 2015 р. [1], що визначає правові засади організації та діяльності поліції України, статус поліцейських та підготовлений відповідно до міжнародних стандартів у сфері поліцейської діяльності, зокрема: Декларації про поліцію від 08 травня 1979 р. [2]; Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [3]; Європейського кодексу поліцейської етики від 19 вересня 2001 р. [4] та ін.

Реформування спричинило перетворення міліції в поліцію. Проте міліцію неможливо «перетворити» в поліцію шляхом звичайного перейменування. У першу чергу необхідно змінювати саме суспільство, відносини у системі «держава – суспільство».

Реформування правоохоронної системи є закономірним процесом, оскільки вже давно у суспільстві назріла потреба у підвищенні довіри до співробітників поліції і удосконаленні якості їх роботи. Необхідно створювати ефективні механізми для забезпечення внутрішньої дисципліни і зовнішнього контролю, а також нагляду за посадовими особами системи підтримки правопорядку.

Модернізація та становлення системи поліції мають бути орієнтовані на створення відомства європейського зразка, на вдосконалення та оптимізацію її структури, організації діяльності з метою комплексного вирішення питання з підвищення рівня захисту прав і свобод громадян, що діє на правових засадах та користується довірою і підтримкою суспільства, а не спробою пристосувати систему до зовнішніх умов [5, с. 67]. Кожен орган охорони громадського порядку повинен представляти громадськість у цілому, нести перед нею відповідальність і бути їй підзвітним. Соціальне замовлення суспільства для поліції у першу чергу полягає у зменшенні ймовірності скоєння злочинів і правопорушень в аналогічних ситуаціях там, де для цього є відповідні умови. Формулюючи замовлення для поліції подібним чином, суспільство має сприяти збільшенню функціонального потенціалу поліції, а у разі необхідності – підключати для підвищення його ефективності власні можливості.

Державна система забезпечення правопорядку не може успішно функціонувати без допомоги інститутів громадянського суспільства. Нині в Україні найбільш чітко проявилася і отримала тенденцію до зростання готовність поліції і громадських об'єднань взаємодіяти один з одним у сфері боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Важливим напрямом сучасних перетворень у сфері поліції є підготовка кадрового потенціалу, здатного професійно вирішувати поставлені завдання, адекватно реагувати на виклики іноді агресивного соціального середовища в умовах реального часу. Найважливішою складовою професійної зрілості співробітника поліції є його вміння вирішувати службові завдання у взаємодії з людьми, розуміння нагальних проблем, без вирішення яких забезпечення правопорядку і соціальної стабільності в суспільстві неможливо. Цей процес повинен мати системний і цілісний характер

Орієнтація співробітників поліції на дотримання і повагу прав і свобод людини і громадянина в їх діяльності повинна розглядатися як необхідна умова виконання ними завдань щодо попередження злочинів. Це визначає кардинально новий погляд на роль, обов'язки та можливості поліції.

Отже, нині існує потреба подальшого реформування правозахисних ор-

ганів державної виконавчої влади. Важливим напрямом є створення умов для формування і функціонування сучасної професійної поліції, що відповідає запитам громадянського суспільства. У цьому напрямі необхідними є такі заходи: вдосконалення правової бази та ефективної правозастосовної практики у цій сфері; здійснення роботи щодо підвищення професійної кваліфікації співробітників, розширення участі громадськості у кадровій політиці; визначення напрямів, розробка програми участі громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у загальнодержавних, регіональних, місцевих та інших програмах зміцнення правопорядку; формування у населення об'єктивної оцінки діяльності поліції і створення позитивного образу її співробітників; впровадження в діяльність поліції сучасних технологій з метою вдосконалення практики надання інститутам громадянського суспільства державних послуг, зокрема, в електронному вигляді, що відповідає сучасній концепції «електронна держава» тощо. Перелік зазначених заходів не є вичерпним. Їх комплексна реалізація сприятиме створенню в Україні сучасної ефективної і авторитетної поліції, подальшого поступального розвитку взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства, що забезпечить успішне виконання поліцією поставлених перед нею завдань щодо захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, зміцнення законності і правопорядку в державі та суспільстві.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Декларація про поліцію від 08 травня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_803

3. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282

4. Про Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

5. Сервецький І. В. Реформування системи регіональних підрозділів (міліції) поліції / І. В. Сервецький, О. В. Сапун // Юридична наука. – 2013. – № 3. – С. 66–72.

**Нестерцова-Собакарь
Олександра Володимирівна,**
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ЖІНКА ЯК СУБ'ЄКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

У сучасному українському суспільстві відбуваються значні позитивні зміни, які торкаються практично усіх сфер життєдіяльності. Разом із тим стає дедалі більше інституцій, в яких існує суперечливе ставлення до ролі жінок у них, серед яких найбільш виразно виділяється правоохоронна сфера. З одного боку, висококваліфіковані жінки-правоохоронці становлять високий відсоток штату, з іншого – численні стереотипи, які існують в організаціях, стримують їх професійне зростання та кар'єру. Усе це не може не позначатися на уявленні жінок про самих себе, їх гендерної ідентичності.

Специфіка професійної діяльності з охорони правопорядку дозволяє активно залучати жінок до виконання професійних завдань, що зумовлює важливість пошуку принципово нових підходів до роботи з цією категорією правоохоронних кадрів.

Абсолютно закономірною ознакою сьогодення, що відповідає сучасним світовим тенденціям, є збільшення кількості жінок, які проходять службу в органах внутрішніх справ України. Як свідчать статистичні дані, загальна кількість жінок в органах та підрозділах внутрішніх справ становить 41039 осіб, або 18,7 % від загальної чисельності атестованого складу. І якщо раніше в органах внутрішніх справ жінки працювали суто на «жіночих» посадах, то тепер, наприклад, більшість слідчих відділів на 50–60 % складається із жінок [1, с. 51–53].

Необхідність залучення жінок до роботи у правоохоронних структурах, насамперед поліції, зумовлено тим, що це допомагає розв'язувати такі проблеми, як ефективна організація боротьби зі злочинністю жінок і неповнолітніх, попередження злочинів, скоєних на побутовому ґрунті. Крім того, збільшення прийому жінок до міліції на практиці розширює соціальну базу формування персонального складу ОВС України. З іншого боку, розширення прийому жінок на службу може спричинити в майбутньому необхідність перегляду деяких принципових моментів, які стосуються проходження служби, зокрема тактики використання сил і засобів міліції [2, с. 4].

Прихід значної кількості жінок в органи внутрішніх справ України є однією з характерних рис сьогодення. У низці служб жінки істотно «потіснили» чоловіків. Кількість дівчат, що бажають навчатися в освітніх устано-

вах системи МВС України, також продовжує зростати. Очевидно, що підвищений інтерес жінок до опанування «поліцейських» професій, які тривалий час вважалися суто чоловічою справою, не може бути зігнорований суспільством. Підтвердженням тому є зарубіжна практика, де основними закономірностями використання жіночого персоналу у правоохоронній сфері є такі [3]:

по-перше, як правило, залучення жінок на службу в поліцію більшості країн починалося з призначення їх на посади наглядачки в тюремні відомства;

по-друге, спочатку задача співробітниць полягала у боротьбі із злочинністю неповнолітніх і жінок. В окремих країнах були створені поліцейські служби, що спеціалізуються на попередженні правопорушень з боку жінок і підлітків, а також щодо цих осіб. В Італії, наприклад, на підставі закону № 1085 від 7 грудня 1959 р. була навіть створена жіноча поліція. Співробітники цієї служби проводили заходи з виявлення правопорушень у школах, проведення профілактичних бесід з учнями та їх батьками, пошуку дітей, які самовільно залишили батьків, та ін.;

по-третє, у зв'язку із зростанням злочинності серед жінок і підлітків виникла необхідність у збільшенні кількості кваліфікованого жіночого персоналу і в розширенні кола його повноважень. Раніше жінки-працівники отримували меншу, порівняно з чоловіками, заробітну плату, а керівництво поліції пояснювало різницю в оплаті тим, що жінки отримували менше важких завдань і не працювали в нічну зміну. Продовжуючи відстоювати свої права, жінки добилися рівняння оплати за працю рівної цінності і можливостей просування по службі, тим самим вони стали учасниками всього спектра поліцейської роботи нарівні з чоловіками. Після цього жіночий персонал успішно використовується у загальному превентивному патрулюванні вулиць і громадських місць; у спеціальних патрульних операціях; у виконанні функцій детективів у цивільному одязі; розслідуванні окремих видів правопорушень дорослих; при плануванні та проведенні науково-дослідних робіт; в управлінні дорожнім рухом; у навчанні і будь-яких інших аспектах поліцейського обслуговування, таких, як огляд місця події, здійснення невідкладних слідчих дій, опитування свідків, фіксація виявлених доказів, складання необхідної документації, врегулювання сімейних конфліктів, патронажна служба і т. д. Наприклад, у таких країнах, як США, Великобританія, Німеччина, не існує більше обмежень у функціональних обов'язках співробітниць та їх кар'єрного зростання;

по-четверте, внаслідок радикальної зміни ставлення до використання жіночого персоналу в поліцейській роботі відбувся прогрес кадрової системи поліцейської організації, тобто її перехід до більш досконалих і ефективних форм, цілей, структури та методів на базі постійного пошуку, розробки та реалізації кадрових нововведень. Цьому сприяло не тільки прийняття на початку 70-х рр. ряду законодавчих актів, але й результати експериментів, постав-

лених у деяких країнах (США, Німеччина) з метою вивчення ефективності використання жіночого персоналу в роботі різних підрозділів поліції, а також ухвалення 18 грудня 1979 р. Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, якою закріплено рівні права чоловіків і жінок у галузі зайнятості (ст. 11). Все вищезазначене дало новий імпульс залучення жінок на службу у правоохоронні структури.

Отже, на думку європейських поліцейських, служба жінки в поліції є результативною. Жінки більш комунікабельні при врегулюванні сімейних конфліктів, робота жінок-поліцейських незамінна при роботі з жертвами насильницьких дій, з підлітками-правопорушниками. Жінки набагато краще складають іспити й засвоюють матеріал у ході навчання. Поліцейських-жінок не залучають до проведення окремих спецоперацій (з агресивними демонстрантами, при звільненні заручників, роботи у спецпідрозділах), але в основному при підготовці жінки-поліцейські та чоловіки проходять однаковий курс навчання і до оцінки їх знань, навичок та якостей використовуються однакові критерії.

Таким чином, активне залучення жінок до служби в правоохоронних органах сприяє підвищенню їх ефективності. Однак широка участь жінок у діяльності ОВС України, на жаль, не призвела до усунення відмінностей між чоловіками і жінками. За кількісно близьким рівнем активності чоловіків і жінок, останні продовжують працювати в умовах гендерної нерівності. Дослідження доводить, що, хоча гендерна політика в Україні передбачає створення суспільства, в якому жінки і чоловіки користуються рівними можливостями, правами та обов'язками в усіх сферах життя, в реальності усе ще залишаються відкритими такі питання, як дискримінація жінок, а також гендерні стереотипи в ОВС. Збільшення кількості жінок у правоохоронних структурах є незворотним процесом, а тому становлення гендерного паритету в правоохоронній діяльності потребує не лише окремого вивчення питань дотримання гендерної рівності, але й розробки відповідних заходів попередження порушень гендерних прав працівників поліції.

1. Дунаєва А.Ю. Роль жінок-поліцейських в діяльності патрульної поліції / Дунаєва А.Ю., Безпалова О.І. // Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2015.

2. Максименко Н.В. Адміністративно-правове регулювання службової діяльності жінок у міліції : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Максименко Н. В. – К. : Державний науково-дослідний інститут МВС України, 2010.

3. Щелкунова М.В. Закономерности процесса привлечения женщин на службу в полицию [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pravo.vuzlib.su/book_z574_page_18.html.

Примаченко Віталій Федорович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАПОДІЯННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ШКОДИ ПРИ ЗАТРИМАННІ ОСОБИ, ЯКА ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН: НАПРЯМКИ ВДОСКОДАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Діяльність поліції щодо забезпечення прав і свобод людини має певні особливості, зумовлені її повноваженнями. При цьому слід зазначити, що така діяльність має бути гуманною, неупередженою і мати чітку узгодженість із законодавством.

Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) закріплює у Розділі VIII Загальної частини систему обставин, що виключають злочинність діяння, яку складають: необхідна оборона (ст. 36), уявна оборона (ст. 37), затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38), крайня необхідність (ст. 39), фізичний або психічний примус (ст. 40), виконання наказу або розпорядження (ст. 41), діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42), виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43).

Усі вказані обставини у тій чи іншій мірі можуть стосуватися діяльності поліції з виконання покладених на неї функцій. Проте, хотілося б розглянути питання, пов'язані саме із заподіянням шкоди при затриманні особи, яка вчинила злочин, оскільки вбачається, що ця обставина на сьогодні є найбільш проблемною при реалізації її поліцейськими, у зв'язку із наданим їм правом застосовувати поліцейські заходи примусу, а саме фізичний вплив, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

Основними міжнародними документами, які визначають головні принципи застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї поліцейськими, є Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку, Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку, а також Декларація про поліцію. Відповідні положення цих нормативно-правових актів увійшли у законодавчу базу України, яка регулює застосування вказаних заходів і знарядь до правопорушників.

В Україні для поліцейських підстави та межі заподіяння шкоди шляхом застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів, фізичного впливу, у тому числі й при затриманні осіб, які вчинили злочини, викладені в Законі України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року. Проте, вони не

узгоджені із чинним кримінальним законодавством України.

Як вірно зазначає В.І. Осадчий, наприклад, застосування вогнепальної зброї тягне чи може тягнути тяжкі або особливо тяжкі наслідки для людини. Значить і увага до правового регламентування умов і меж цієї діяльності має бути однаковою. Крім того, право на застосування вогнепальної зброї не завжди узгоджується з положеннями обставин, що виключають злочинність діяння. А це може призвести до порушення прав осіб, проти яких вогнепальна зброя застосовується [1, с. 227].

У результаті виникає певне непорозуміння, яким законодавством повинно бути регламентоване правове становище посадових осіб, що наділені окремими повноваженнями при затриманні, оскільки у спеціальних законах та інших правових документах регулювання заподіяння шкоди при затриманні осіб, які вчинили злочин, є відмінним від регулювання подібних дій кримінальним законодавством. Такий дуалізм нормативної основи правової оцінки вказаних дій вимагає обов'язкової наукової розробки.

У ст. 38 КК України прямо не вказано, що підстави затримання осіб, які вчинили злочин, стосуються будь-яких затримуючих суб'єктів, так само як і відсутня вказівка на необхідність диференціації їх прав і обов'язків. Цим певною мірою можна пояснити, що закони, статuti, положення та інші нормативні акти, які регулюють діяльність правоохоронних органів по підтриманню правопорядку та у боротьбі зі злочинністю, виявилися не адаптованими до кримінального законодавства, що регламентує заподіяння шкоди при затриманні злочинця. Відмінності між кримінальним законом і законодавством, що регулює діяльність правоохоронних органів, породжують і певні помилки у правозастосовній практиці.

Вбачається, що законодавство, яке регулює діяльність службових осіб по затриманню злочинців, у тому числі й порядок та підстави застосування фізичної сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї і заподіяння шкоди, пов'язаної з їх застосуванням, повинно визначатися кримінальним законом, оскільки в ч. 3 ст. 3 КК України встановлено, що злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України.

Якщо правила застосування вказаних заходів і засобів не будуть ґрунтуватися на кримінальному законодавстві, а у випадках затримання осіб, які вчинили злочин, із заподіянням їм шкоди – на вимогах ст. 38 КК України, це призведе до визнання певного імунітету працівників правоохоронних органів у відношенні дії кримінального закону.

У зв'язку з невідповідністю норм адміністративного характеру, що регулюють діяльність правоохоронних органів, у тому числі й поліції, по затриманню осіб, які вчинили злочин, і ст. 38 КК України необхідно змінити законодавство таким чином, щоб адміністративні (спеціальні) юридичні акти не виходили за межі дії кримінального закону і не були підставою його розширеного тлумачення.

Відповідність норм спеціальних законів, що регламентують заподіяння шкоди при затриманні злочинців спеціально уповноваженими на це особами, положенням ст. 38 КК України та іншим статтям, що передбачають виключення злочинності діяння при певних обставинах, є, на наш погляд, більшою гарантією захисту працівника правоохоронного органу, ніж їх «автономне» існування. Це пояснюється тим, що заподіяння шкоди при затриманні злочинця, передбачене кримінальним законодавством, в певних випадках, має більш широкі межі, ніж це, наприклад, допускається Законом «Про Національну поліцію», і відповідальність за перевищення заходів затримання є значно меншою, ніж за перевищення влади і службових повноважень, особливо у разі застосування зброї.

На наш погляд, у Закон «Про Національну поліцію», а також і в інші закони, що регулюють діяльність правоохоронних органів, необхідно ввести додаткову норму, яка б певним чином впливала на правосвідомість правозастосовців і сприяла виправленню судово-слідчої та прокурорської практики щодо упередженого ставлення до дій працівників правоохоронних органів, особливо поліції, при заподіянні ними шкоди. Подібна пропозиція вже висловлювалася у вітчизняних наукових публікаціях, але стосувалася вона здебільшого необхідної оборони [2, с. 109]. Ми ж ведемо мову про комплекс усіх обставин, передбачених Розділом VIII Загальної частини КК України.

Виглядати пропонована норма, стосовно чинного Закону України «Про національну поліцію», може таким чином:

Стаття 46¹. Обставини, що виключають злочинність діяння поліцейського

На діяльність поліцейського повністю поширюються норми Кримінального кодексу України про необхідну оборону, уявну оборону, затримання особи, що вчинила злочин, крайню необхідність, фізичний або психічний примус, виконання наказу або розпорядження, діяння, пов'язане з ризиком, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

1. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія / В. І. Осадчий. – К. : Атіка, 2004.

2. Самарський В. В. Проблеми реалізації співробітниками правоохоронних органів права на необхідну оборону / В. В. Самарський // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. – 2004. – № 2. – С. 100–110.

Солдатенко Олена Анатоліївна,
доцент кафедри кримінального процесу
факультету №3 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КАДРІВ ПОЛІЦІЇ

Для розуміння ролі поліції в суспільстві і виконання її правоохоронних функцій необхідно розглянути питання професійної освіти співробітників поліції.

У світі існують різні поліцейські структури і, відповідно, найрізноманітніші системи професійної підготовки. Проте завдання поліцейських сил однакові, отже, однаковими є і основні принципи професійної підготовки співробітників поліції. Саме тому до теперішнього часу організація і правове регулювання професійної підготовки кадрів поліції за кордоном мають багато спільного в різних країнах світу. Вони відображають вимоги, з одного боку, законодавства, що закріплює основи діяльності правоохоронних органів, з іншого – нормативно-правових актів про освіту.

Основою поліцейської діяльності при вирішенні службових завдань і професійної підготовки співробітників поліції в усіх країнах є норми Конституцій. Крім того, систему норм, що регулюють організацію служби в національних і муніципальних поліцейських формуваннях, правове положення і професійну підготовку їх співробітників, утворюють, як правило, загальнонаціональні закони про поліцію та укази глав держав і керівників виконавчої влади, а також нормативні акти органів місцевого самоврядування, що містять положення про правовий режим окремих категорій працівників поліції.

Законодавство багатьох країн регулює питання професійної підготовки та освіти працівників державних органів лише в загальній формі, уповноважуючи відомства видавати нормативні акти, надаючи тим самим широкий простір відомчій нормотворчості.

Правова регламентація професійної підготовки кадрів поліції знаходить вираження у відомчих нормативних правових актах загальнонаціонального рівня, регіонального й місцевого рівнів залежно від підвідомчості освітньої установи, що здійснює професійну підготовку, а також посадового рівня поліцейських кадрів, для яких вона призначена. Визначальну роль в організаційному та нормативному регулюванні професійної підготовки кадрів поліції відіграє організаційно-структурна побудова правоохоронних органів, ступінь їх централізації або децентралізації, а також їх компетенція і підвідомчість, як і підвідомча система професійної підготовки.

Національні системи професійної освіти правоохоронних органів зарубіжних країн різні за своєю структурою, формами та напрямками діяльності. У більшості країн (Західна Європа, США) система підготовки кадрів залежить

від принципу організації правоохоронних органів. У поліцейських системах західних країн професійна підготовка співробітників поліції розглядається як один з істотних резервів підвищення ефективності поліцейської діяльності. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції свідчить про те, що ця система орієнтована на підготовку фахівців саме для поліції.

Як показує вивчення матеріалів, на формування і розвиток концептуальних основ професійної підготовки кадрів поліції впливає цілий ряд факторів:

- особливості соціально-економічного і політичного устрою;
- рівень соціального, культурного і наукового розвитку в цих країнах;
- їх національно-етнічні, територіально-географічні та культурно-історичні традиції, менталітет;
- панівні педагогічні та психологічні погляди;
- рівень розвитку освіти в країні;
- релігія;
- законодавча система;
- концепція діяльності поліції в суспільстві;
- розвиток технологій (у тому числі інформаційних, педагогічних, управлінських);
- соціально-економічні та управлінські теорії зі сфери державного управління і бізнесу (підприємницька діяльність).

У ряді країн проблеми якості підготовки поліцейських усіх категорій та рангів розглядаються на вищому рівні державного управління. Наприклад, прийнятий у Франції в 1985 р. закон про модернізацію поліції має спеціальний розділ, присвячений підготовці співробітників Національної поліції. У ньому визначені основні напрями підвищення професійного рівня поліцейських, які включають удосконалення спеціальних навичок, зміцнення зв'язків і контактів з населенням, розвиток особистої ініціативи і т. ін.

Як правило, у більшості західних країн поліція має власну систему освіти, яка складається з таких основних ланок:

- як початкове навчання вступників до служби у поліцію, так і подальше навчання рядових, що проводиться найчастіше в навчальних центрах територіальних поліцейських формувань;
- підготовка командних кадрів поліції в спеціальних вищих поліцейських навчальних закладах, а також у загальних навчальних закладах, наприклад в університетах, що мають спеціальні програми для тих, хто в майбутньому має намір служити в поліції;
- підвищення кваліфікації й спеціалізації поліцейських кадрів за певними видами діяльності.

Розвиток поліцейської освіти відбувається одночасно з розвитком поліцейських сил і ускладненням покладених на них завдань. В Європі поліцейська освіта утворилася з професійної поліцейської підготовки на своїй відомчій освітній базі. У США ж перші поліцейські школи утворювалися на базі загальногромадянських університетів.

На розвиток професійної поліцейської освіти вирішальний вплив справила зміна в 70-ті рр. ХХ ст. соціального призначення поліції, який знайшов вираження в ідеї служіння поліції суспільству в тісній співпраці з громадянами. Вважається, що в сучасному цивілізованому суспільстві поліція – вже не каральна структура, а повсякденна цілодобова сервісна служба з широким спектром соціальних послуг, де «суспільство – це покупець, а поліцейський підрозділ – це продавець своєї поліцейської послуги». Акцент при цьому робиться не на отриманні фінансової вигоди, а на вирішенні тих питань, які ставить населення перед поліцією і які входять до її компетенції.

Залишається й традиційне призначення поліції, головний пріоритет в її діяльності – втілення в життя законів, попередження і припинення злочинів, що визначає включення в зміст навчання і освіти працівників поліції всіх держав питань боротьби з організованою злочинністю, тероризмом, корупцією, розповсюдженням наркотиків та ін. Вважається, що сучасні поліцейські повинні володіти найрізноманітнішими знаннями й уміннями: знати законодавство; досконало володіти вогнепальною зброєю; вміти керувати різними видами автотранспорту; розбиратися в комп'ютерах та інших технічних засобах; вміти проводити рятувальні операції на суші і воді; приймати пологи; вгамовувати пристрасті уболівальників; вести переговори під час захоплення заручників; володіти культурою міжнаціональних відносин з мігрантами та етнічними меншинами та ін.

Щоб побудувати високопрофесійну й ефективну організацію, поліція потребує вищих показників професіоналізму, інтелекту, творчих здібностей, корпоративності, цілеспрямованості, навичок менеджменту, міжособистісного спілкування, здатності працювати в команді, партнерства з тими, хто не належить до правоохоронних органів. Можна сказати, що призначення поліції, в його сучасному розумінні, виступає організаційно-смісловим орієнтиром, центром, відповідно до якого створюється і функціонує система професійної поліцейської освіти. Якісна освіта співробітників, на думку більшості фахівців поліцейської служби і дослідників-педагогів, є необхідною умовою успішності і процвітання правоохоронних органів, що відповідають запитам і зухвалим викликам ХХІ ст.

Степаненко Кирил Володимирович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПОЛІЦІЄЮ ЗЛОЧИННОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах глобалізації активізувалася інтеграція іноземних держав, про що свідчить зближення національних культур і правових систем, розширення міжнародного співробітництва. В Україні світові інтеграційні процеси вплинули й на реформу правоохоронних органів, зокрема поліції – головного інституту, що покликаний захищати людей від протиправних посягань. У зв'язку з цим найбільшого значення набувають питання, пов'язані із новим з правової та технологічної точок зору підходом до забезпечення безпеки людини, попередження злочинів, підтримання громадського спокою і громадського порядку співробітниками Національної поліції України.

У зарубіжних країнах поліція виконує багато різноманітних функцій, проте головною з них залишається запобігання злочинам та іншим правопорушенням. На сьогоднішній день основними напрямками щодо попередження злочинності в країнах сучасного світу, насамперед мова йде про США і країни Західної Європи, є такі: 1) розробка законів та інших нормативно-правових актів у сфері попередження злочинності; 2) розробка локальних програм з попередження злочинності; 3) створення та функціонування єдиного координаційного органу з попередження злочинності (Національна рада запобігання злочинності у Франції, Вища рада запобігання злочинності в Бельгії тощо); 4) першочергове попередження найбільш поширених злочинів; 5) захист жертв і потерпілих від злочинів.

Попередження злочинності в більшості зарубіжних держав здійснюється на двох рівнях: загальнодержавному і регіональному. Особливий інтерес викликає розгляд досвіду окремих зарубіжних держав щодо попередження злочинності саме на регіональному рівні. Так, у США регіональне попередження злочинності полягає у проведенні профілактичної діяльності на рівні штатів шляхом прийняття місцевих програм, організації попереджувальної та профілактичної діяльності силами поліції і місцевого населення (дружинників). Величезна увага у кримінальній політиці США приділяється проблемам попередження насильницької злочинності неповнолітніх.

Слід зазначити, що державні органи, громадські об'єднання США віддають перевагу загальносоціальній профілактиці насильницьких злочинів неповнолітніх. У багатьох зарубіжних країнах знаходить своє відображення

застосування досвіду поліції США у школах на основі спеціальної програми. Ця програма являє собою правове навчання вихованців четвертого класу, що включає три етапи. Перший етап передбачає проведення занять співробітниками поліції у форменому одязі, що має важливий психологічний вплив на учнів. Другий етап реалізації програми з дітьми в США включає в себе діяльність співробітників поліції, а також педагогів, психологів, медичних працівників з виявлення фактів, пов'язаних із сексуальним і фізичним насильством над дітьми в сім'ї. Діяльність зазначених фахівців спрямована на захист інтересів дитини, усунення негативних факторів у сім'ї та їх нейтралізацію. Заключний етап програми призначений для учнів восьмих класів. Головне завдання третього етапу – поглиблене вивчення основ кримінального та інших галузей права з урахуванням системи загальнолюдських цінностей.

Також особливу увагу профілактичній діяльності в загальноосвітніх школах приділяють правоохоронні органи Англії, де поліцейська Федерація і Союз вчителів розробили спільну інструкцію з правовиховної роботи співробітників поліції у школах. Головним завданням зазначеної інструкції є роз'яснення дітям і підліткам своїх прав та обов'язків, формування у них позитивного ставлення до закону, до встановленого в державі громадського порядку, до оточуючих людей. На думку педагогів Англії, виконання цього завдання неможливе без участі поліції на постійній основі.

Окремі вчені класифікують заходи попередження злочинності в зарубіжних країнах на регіональному рівні на два види: соціальні та ситуативні [1, с. 50]. Наприклад, у Франції соціальні заходи мають вираз у застосуванні регіональною владою і громадами педагогічно-виховних форм і методів впливу, проведення бесід, відвідування житлових приміщень, у яких проживають особи з «поведінкою з відхиленнями». Ситуативні заходи полягають у нейтралізації причин і умов, здатних призвести до вчинення злочинів. Здебільшого застосування цих заходів лежить на плечах поліції Франції. Взагалі у республіці на регіональному рівні утворені і функціонують більше тисячі муніципальних рад щодо попередження злочинності. До їх складу включаються деякі місцеві виборні посадові особи, працівники різних установ соціальної сфери, представники різних неурядових організацій. Основна робота цих рад націлена на виявлення причин злочинності і вироблення заходів щодо їх усунення. Також у Франції на регіональному рівні функціонують більше тисячі Рад департаментів, які вирішують питання попередження злочинності.

В Австрії організацією попередження злочинності також займається Консультативна рада, створена у 1974 році при департаменті кримінальних розслідувань поліції. Вона має регіональні представництва – бюро, кількість яких наближається до 150. Робота цих органів направлена в першу чергу на надання допомоги населенню у випадках загрози посягань на їх безпеку.

У сфері попередження злочинності органи поліції зарубіжних країн здійснюють взаємодію з приватними розшуковими та охоронними структурами, службами безпеки підприємств тощо. Сьогодні на розгляді Верховної

Ради України знаходиться законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Законопроектом передбачено, що до обов'язків приватних детективів або агентств при здійсненні своєї професійної діяльності входить й обов'язок у разі отримання інформації або виявлення обставин злочину (кримінального правопорушення) невідкладно повідомити уповноважені правоохоронні органи про вказані обставини та, за потреби, надати їм допомогу у здійсненні дій, передбачених чинним кримінальним процесуальним законодавством України [2]. Така взаємодія є одним із засобів попередження злочинності. Також поліцейськими підрозділами багатьох зарубіжних країн розробляються і виконуються окремі самостійні програми з попередження злочинності.

Таким чином, короткий огляд зарубіжного досвіду запобігання злочинності на регіональному рівні свідчить про те, що застосування жорстких заходів і спрямованість на органи поліції в боротьбі зі злочинністю не призводить до ефективної боротьби з нею. Необхідною умовою попередження злочинності на регіональному рівні є взаємодія поліції з населенням, громадськими організаціями. Аналіз зарубіжного досвіду у сфері попередження злочинності на регіональному рівні дозволяє припустити можливість застосування в діяльності національної поліції України таких заходів:

1) створення Типової моделі боротьби зі злочинністю на рівні регіону, яка буде включати в себе як загальнометодологічні питання, так і перелік необхідних заходів, класифікованих у розділи і підрозділи, за окремими напрямками попереджувальної діяльності поліції;

2) створення на рівні обласних управлінь національної поліції координаційного органу (ради) з попередження злочинності. На нього повинні покладатися функції з розробки політики в області попередження регіональної злочинності; планування діяльності в даній області; інформування населення з питань профілактики злочинів тощо;

3) прийняття короткострокових регіональних програм (від року до двох) з попередження злочинності. У цій програмі повинні бути відображені цілі, характер, засоби, методи, загальна спрямованість діяльності по попередженню злочинності на регіональному рівні. Повинна бути закріплена система заходів у даній області, вказані основні рівні та напрямки діяльності в галузі попередження злочинності.

1. Герасимов С. И. Концептуальные основы и научно-практические проблемы предупреждения преступности : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / С. И. Герасимов. – М., 2001.

2. Про приватну детективну (розшукову) діяльність : проект Закону України № 3726 від 28 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580

Царьова Ірина Валеріївна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ ЗМІ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ

Безпосереднє запровадження демократичних форм держави тягне за собою не урочистість демократії, а фактичне використання цих форм в інтересах олігархічних груп, представників центральної та місцевої еліт, які відверто грабують державу і засмічують народне надбання. Механізми політичної системи повинні вибудовуватися таким чином, щоб були відображені інтереси великих соціальних груп. Істотну роль у цьому процесі відіграють органи внутрішніх справ, які втілюють правоохоронні та правозастосовні функції в інтересах забезпечення внутрішньої безпеки суспільства, особистості, держави. Зрозуміло, ефективність вирішення цих завдань багато в чому залежить від характеру взаємодії системи політичної влади і органів внутрішніх справ.

Процес реформування органів державної влади відповідно до прагнення України зайняти гідне місце серед демократичних європейських країн з ринковою економікою розвивається досить інтенсивно. Одним із напрямів цього процесу удосконалення є розвиток системи Міністерства внутрішніх справ України, її наближення до європейських стандартів охорони громадського порядку. Перевтілюючи міліцейське відомство у правоохоронний орган європейського гатунку – поліцію [1], слід не забувати фундаментальної складової – фахова підготовка працівників повинна здійснюватися за сучасними стандартами.

Питання формування позитивного іміджу правоохоронців України та підвищення рівня особистої культури працівника органів внутрішніх справ розглядали О. Бандурка, І. Зозуля, І. Казанчук, Р. Калюжний, В. Олефір, Г. Почепцов; сутність та зміст професійної культури поліцейського досліджували Р. Вольмейер, Дж. Вілсон, Р. Райнер, Р. Уотсон. Але жоден з дослідників не звернув увагу на вплив засобів масової інформації (далі – ЗМІ) на формування іміджу поліції.

Про діяльність правоохоронних органів, звичайно, не можна судити тільки з поширюваних засобами масової інформації і комунікації негативних подій і явищ. Дійсно, вони репрезентують органи внутрішніх справ у непривабливому світлі. Слід підкреслити, що вони не поодинокі. Однак тут важливе інше: наводячи приклади про «поліцейське звірство», ЗМІ зводять окреме в загальне, тим самим сприяючи максимальному порушенню емоцій населення і підштовхуючи народ вийти на вулиці і поповнити ряди опозиції. У

таких умовах завдання легітимації політичної влади нерідко вирішується не за допомогою діалогу із суспільством, а за допомогою маніпуляції суспільною думкою. Така неконструктивна позиція об'єктивно вимагає відповідної протидії, яка усією своєю масштабністю завдань і проблем повністю лягає на плечі служб із зв'язків з громадськістю органів внутрішніх справ – підрозділів з досить незначним досвідом роботи. Теоретична розробка проблематики зв'язків з громадськістю органів внутрішніх справ поки що також знаходиться на початковому етапі. А це негативно впливає на ефективність діяльності усіх служб і підрозділів органів охорони правопорядку на практиці.

Під час виконання своїх обов'язків працівник поліції повинен діяти справедливо і неупереджено, бути ввічливим та уважно ставитися до проблем громадян. Поліцейські XXI ст. мають бути зацікавлені у підвищенні кваліфікації з метою подальшого кар'єрного зростання і, крім того, мають бути фахівцями в юриспруденції [2], інакше кажучи, володіти високим рівнем правової культури.

Р. Рейнер підтверджує, що забезпечення підтримки нової «професійної поліції» базується на семи головних факторах: 1) створення органу з чіткими та зрозумілими правилами і структурою; 2) визнання принципу верховенства права; 3) стратегія мінімального використання сили; 4) уникнення лобювання приватних інтересів; 5) відданість службі; 6) акцент на профілактичній ролі поліції; 7) ефективність щодо протидії злочинності та підтримки правопорядку [3, с. 54].

У соціальному відношенні формування іміджу поліції – це складна політологічна проблема, пов'язана з аналізом становлення нового типу відносин силових інститутів та суспільства в умовах становлення та зміцнення демократії в Україні. Усе це в теоретичному і практичному відношеннях передбачає об'єктивну необхідність політологічної рефлексії процесів формування позитивного іміджу поліції, що протікає в дуже непростих внутрішніх умовах взаємодії держави і громадянського суспільства.

1. Про Національну поліцію : Закон України (набрав чинність 07 листопада 2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/257729>.

2. Самандас Н. В. Професійна культура поліцейського як один з основних чинників підвищення позитивного іміджу поліції: зарубіжний досвід / Н. В. Самандас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/17763/%CD>

3. Reiner R. The Politics of the Police / R. Reiner. – 3rd ed. – Oxford : Oxford University Press, 2000. – 279 p.

Ганзицька Тетяна Сергіївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У сучасних дослідженнях різних поліцейських структур давно обговорюється питання: як повинна працювати поліція, щоб відповідати вимогам, що висуваються до неї сучасним суспільством? Проблема розроблення єдиних стандартів підготовки поліцейських виникла порівняно недавно. Необхідність появи єдиних міжнародних стандартів зумовлена, насамперед, зростанням транснаціональної злочинності, істотними розходженнями в національних системах підготовки поліцейських кадрів, що значно ускладнює міжнародне співробітництво в цій галузі, а також проблемою забезпечення прав людини в діяльності поліції.

На думку Карло К'яромонте, радника по програмах Департаменту із проблем злочинності Ради Європи, аналіз точок зору експертів і учасників семінарів, організованих управлінням із судово-правових питань Ради Європи дає підставу зробити висновок про те, що існують юридичні цінності й принципи, що стосуються діяльності поліції, застосовність яких має універсальний характер. Ці принципи, зокрема, пов'язані з концепціями поліцейської етики, відповідальністю офіцерів поліції перед населенням і міжнародним поліцейським співробітництвом. На думку К'яромонте, розроблені загальні юридичні принципи роботи поліції в країнах-членах Ради Європи стануть невід'ємною частиною основних програм підготовки поліцейських кадрів [2].

Міжнародні стандарти підготовки поліцейських за їхньою спрямованістю можна розділити на дві основні групи: професійні стандарти й стандарти в галузі забезпечення прав людини. Професійні стандарти націлені на підвищення ефективності професійної підготовки поліцейських для вдосконалення засобів і методів боротьби зі злочинністю, створення основи для роботи в умовах інтенсивного розвитку міжнародного співробітництва по боротьбі зі злочинністю. Стандарти в галузі забезпечення прав людини націлені на забезпечення розуміння й дотримання усіма співробітниками поліції прав і основних свобод людини.

Також міжнародні стандарти підготовки поліцейських кадрів можна підрозділити на стандарти загальні – для усіх правоохоронних органів і безпосередньо дотичні поліції, що мають обов'язковий або рекомендаційний характер, універсальні й регіональні. Міжнародні універсальні стандарти розробляються в рамках Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних

організацій. Регіональні стандарти приймаються в рамках регіональних міжнародних організацій, таких як Рада Європи, і розраховані на чітко регіональне застосування.

Професійні стандарти підготовки поліцейських кадрів поки перебувають у стадії обговорення й розроблення. Умови сучасного життя, крім традиційних вимог до знань, умінь, фізичної та бойової підготовки, висувають нові обов'язкові вимоги до сучасних поліцейських, такі як володіння комунікативними здібностями й знання іноземних мов [3, с. 26].

При розробленні єдиних професійних стандартів варто враховувати сформовані історично традиції організації поліцейських служб і системи підготовки поліцейських кадрів, особливості економічної й соціальної ситуації в кожній країні. Якщо на ці моменти не зважати, існує можливість перетворення стандартів на фіктивну декларацію, яка не зможе бути застосовна на практиці. Стандарти повинні бути створені таким чином, щоб вони були застосовні до будь-якої національної системи підготовки поліцейських кадрів і водночас відповідали стандартам демократичної держави, ролі поліції в демократичному суспільстві, нормам захисту прав людини, закріпленим у міжнародних угодах. У той же час при розробленні стандартів варто уникати максимально широких формулювань, при яких їх можна було б витлумачувати за своїм бажанням усупереч принципам і свободам демократичної держави. Текст положень, що стосуються стандартизації підготовки поліцейських кадрів, повинен бути зрозумілий у будь-якій національній правовій системі.

1. Калаянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Д.П. Калаянов. – Одеса, 2010.

2. Подготовка полицейских кадров / К. Кьяромонте // Подготовка полицейских кадров. Проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе : материалы Междунар. научно-практ. конф. – М., 2000. – С. 9.

3. Фельтес Т. Новые методики подготовки полицейских в общеевропейском масштабе : материалы Междунар. научно-практ. конф. «Подготовка полицейских кадров. Проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе». – М, 2000. – С. 26.

4. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : монографія / О.С. Юнін. – Х. : Ніка Нова, 2015.

Телійчук Віталій Григорович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПЕРЕДОВИЙ ДОСВІД СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПАТРУЛЬНИХ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ПОЛІЦІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Нині в умовах модернізації всієї системи державної служби в Україні реформування органів внутрішніх справ, їх інтеграції у систему правоохоронних органів зарубіжних країн закономірно зростає потреба в удосконаленні діяльності поліції України, оптимізації професійної підготовки персоналу, особливо керівного складу, здійсненні системних перетворень у правовому регулюванні службової діяльності та соціальному забезпеченні працівників правоохоронних органів.

Для виконання цих завдань корисно звернутися до зарубіжного досвіду, насамперед високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових приписів. Цей напрям визначається й інтеграцією України у світові та європейські політичні, правові, економічні й соціальні інститути, внаслідок чого відбувається інтернаціоналізація правового простору, що потребує координації міждержавної правоохоронної діяльності. У зв'язку із цим набуває актуальності забезпечення професійної готовності працівників національної поліції до взаємодії з правоохоронними відомствами інших країн у розв'язанні таких глобальних проблем, як тероризм, транснаціональна злочинність, міжнаціональні конфлікти, торгівля людьми, незаконна міграція, злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків тощо [1].

Організаційно-правові основи діяльності поліції окремих зарубіжних країн сьогодні досліджують українські вчені Л.Д. Варунц, Д.Д. Ганчев, В.О. Заросило, І.В. Зозуля, С.Я. Косенко, О.С. Передерій, О.С. Проневич, А.В. Самотуга, В.О. Січкара, О.С. Юнін, Д.П. Калаянов та ін.

Одним з провідних напрямів адміністративної діяльності міліції є забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. При цьому важлива роль у виконанні цього завдання відводиться саме підрозділам патрульної служби міліції.

Американські автори В. Леонард та Г. Мор визначають діяльність патрульної служби поліції як цілеспрямовану діяльність, розраховану на те, щоб шляхом відкритої і прихованої присутності у мобільній формі, враховуючи зони і періоди інтенсивності злочинності, попереджати злочини, які готуються, та запобігати вчиненню порушень правопорядку [2].

Передбачені європейськими стандартами правоохоронної діяльності функції поліцейського включають насамперед виконання ним обов'язків щодо захисту своїх співгромадян і суспільства від насильства та інших суспільно небезпечних діянь. При виконанні своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку у своїй діяльності дотримуються міжнародних норм у галузі прав людини, поважають і захищають життя, здоров'я, честь і гідність кожної людини. До поліцейських обов'язків, крім захисту суспільства та людини зокрема від насильницьких та інших протиправних дій, належить також надання адміністративних послуг і допомоги громадянам, які в силу соціальних, особистих, економічних, правових та інших надзвичайних обставин потребують відповідної допомоги [3].

Найбільший інтерес викликає організація поліцейської діяльності у Німеччині. Однак німецький досвід організації та нормативного регулювання кадрової роботи, навчання і професійної підготовки, психологічного супроводу служби і загалом поліцейського менеджменту докладно не вивчено. Є також певний дефіцит практичних рекомендацій щодо використання такого досвіду в професійній діяльності органів внутрішніх справ України.

Правоохоронні органи багатьох розвинених країн останнім часом зазнають якісних змін, що стосуються змісту й орієнтирів роботи. Реформування поліції спрямоване на зміну пріоритетів її діяльності – з державно орієнтованих на суспільно орієнтовані. Актуальність реформ зумовлена тим, що традиційні стратегії поліцейської діяльності вже не задовольняють суспільство, яке розвивається в демократичному напрямі. Д. Грін зазначає, що більшість поліцейських відомств відчуває інформаційний голод, не може точно ідентифікувати проблеми. Часто їм бракує адміністративної та культурної гнучкості для миттєвого реагування на обстановку, що швидко змінюється [1].

Слід погодитися з А.Т. Комзюком [4], що ефективне функціонування поліції перебуває у прямій залежності від забезпечення високої якості її кадрового потенціалу. Тому в адміністративно-правовій теорії та практиці в сучасних умовах послідовно закріплюється новий погляд на кадри. У даному аспекті заслуговує на увагу досвід організації та діяльності Королівської канадської кінної поліції (федеральної поліції), яка посідає провідне місце серед розвинених країн світу за рівнем підготовки поліцейських кадрів, організацією управління поліцейськими підрозділами та ефективністю їх функціонування.

1. Міжнародний досвід у діяльності міліції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1780/>.

2. Міжнародний досвід патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1780/>.

3. Калаянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності Органів внутрішніх справ України: Теорія і практика [Електронний ресурс] / Д. П. Калаянов. – Режим доступу : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi.../cgiirbis_64.exe.

4. Комзюк А. Т. Деякі аспекти кадрового забезпечення королівської канадської кінної поліції [Електронний ресурс] / А. Т. Комзюк. – Режим доступу : <http://ellib.org.ua/books/files/philosophy/filup/p27.html>.

Гринчак Маргарита Олексіївна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, доцент

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН МІЖ ПРАВООХОРОНЦЯМИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ У СИСТЕМУ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ МВС

У нову пореформену модель роботи правоохоронних структур закладена орієнтація на активну взаємодію із громадськістю. Новий формат подібної взаємодії має бути вироблений у найближчий час. Налагодження партнерських стосунків між правоохоронцями та суспільством – достатньо складний та суперечливий процес. Критика з боку громадських організацій почасти сприймається поліцейськими болісно, розцінюється як спроби втручання у їхню професійну діяльність.

У попередні роки існування правоохоронних органів України склалася ситуація недовіри та неприйняття між ними та активною частиною громадянського суспільства. Подібна ситуація обумовлювалася відсутністю інформації та достатнього рівня знань однієї сторони щодо іншої.

У сучасній Україні разом із загальним зростанням громадської активності збільшується кількість громадських організацій, громадських активістів, журналістів, експертів, які шукають можливість активно впливати на роботу правоохоронних органів; наголошують на необхідності надання доступу до повної інформації про їх діяльність з метою протидії порушенню прав і свобод людини.

Особливо актуальним вважаємо початок налагодження партнерських відносин майбутніх поліцейських з громадськими активістами вже під час процесу навчання у системі відомчої освіти. Подібне співробітництво може відбуватися у форматі спільних заходів, безпосереднього спілкування з активістами тощо.

Можливим напрямком початку формування співпраці майбутніх поліцейських з активною частиною суспільства може стати участь правозахисників, а також громадських активістів взагалі у процесі здобуття курсантами професійної освіти. Безпосередні контакти, налагоджені у процесі навчання, дозволять уникнути упередженого ставлення та непорозуміння між сторонами у майбутньому.

Необхідним також є обов'язкова присутність представників громади та незалежних експертів під час відбору кандидатів на навчання у навчальні заклади системи МВС України. Прозорість даного процесу дозволить уникнути формування у суспільній думці уявлення про корумпованість та непрофесіо-

налізм системи відбору майбутніх правоохоронців.

У навчальні плани вищих начальних закладів необхідно включити дисципліну «Партнерство правоохоронних органів та суспільства», яка вже пройшла апробацію на курсах первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби. Під час вивчення даної дисципліни курсанти повинні набути навичок позитивної взаємодії та співпраці з громадськістю. Навчальним закладам потрібно також організовувати спільні з громадськими активістами тематичні круглі столи, семінари, тренінги, конференції. На базі закладів відомчої освіти можливе проведення навчальних семінарів для громадських активістів, які беруть активну участь у правоохоронній діяльності.

Таким чином, вдосконалення взаємодії органів Національної поліції із громадянським суспільством є одним з пріоритетних напрямків реформування правоохоронної системи. Доцільним є формування системи партнерських відносин з громадськістю ще під час здобуття майбутніми правоохоронцями освіти у спеціальних навчальних закладах.

1. Концепція партнерських відносин правоохоронних органів і суспільства // Відкритість правоохоронної системи. – 2015. – 12 лютого.

Хашев Вадим Георгійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ НЕЗАКОННИМ РІШЕННЯМ, ДІЄЮ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ОКРЕМІ ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

Формування правової держави в Україні є складним та багатоплановим процесом, що передбачає формування структур влади, які здатні забезпечити дотримання законності та прав громадян. Тому основною метою прийняття Закону України «Про національну поліцію» було проголошено створення Національної поліції в Україні – органу виконавчої влади, який служитиме суспільству і призначений для охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки.

Одним із напрямів цього процесу є нормативне забезпечення реалізації захисту прав громадян, гарантованих Конституцією України, шляхом відновлення справедливості стосовно громадянина та відшкодування йому заподіяної шкоди незаконними діями працівників поліції, оскільки невиконання

державою обов'язків по відшкодуванню шкоди перед громадянином спричиняє кризу довіри до влади і держави в цілому та прагнення громадян до неправового задоволення приватних інтересів.

Отже, цілком правильною, такою що відповідає ст. 56 Конституції України та Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», слід вважати позицію законодавця, який у ч. 3 ст. 19 Закону України «Про національну поліцію» зазначив: «Держава відповідно до закону відшкодовує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю органу або підрозділу поліції, поліцейським під час здійснення ними своїх повноважень».

Але, на нашу думку, це положення не є повним, оскільки у недобросовісного працівника поліції може скластися уявлення, що відшкодування можливої, заподіяної його протиправним діянням, шкоди відбудеться за рахунок коштів державного бюджету і ніяким чином не стосуватиметься його конкретно. Звичайно, що шкода, заподіяна фізичній або юридичній особі, має бути відшкодована державою в першу чергу, але це має слугувати підставою для виникнення у працівника поліції регресного зобов'язання перед останньою.

Змістом регресного зобов'язання є стягнення сплаченого. Оскільки в цьому випадку держава виступає у якості кредитора (регредієнта), а поліцейський, який заподіяв шкоду фізичній або юридичній особі – боржника (регресанта), то регредієнту належатиме право на одержання відшкодування, а регресант буде зобов'язаний вчинити дії по відшкодуванню сплаченого. Причому розмір регресної вимоги не може бути більше суми відшкодування, фактично сплаченого потерпілій стороні в основному зобов'язанні [1].

Законодавчо врегулювати цей аспект можна з урахуванням проекту Закону про внесення змін та доповнень до Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» (щодо підвищення майнової відповідальності суддів та працівників правоохоронних органів)» від 14 січня 2015 року № 1747, що внесено народним депутатом України Чижмарем Ю.В.

Відповідно до цього законопроекту пропонується доповнити вищевказаний Закон статтею 16 такого змісту:

«Кошти, виплачені за рішенням суду про стягнення коштів згідно з цим Законом, вважаються збитками державного бюджету. Посадова, службова особа державного органу, дії якої призвели до збитків державного бюджету, несе відповідальність згідно із Законом. За поданням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, органи прокуратури звертаються в інтересах держави до суду з позовами про відшкодування збитків, завданих державному бюджету. У разі встановлення в діях посадової, службової особи

державного органу складу злочину за обвинувальним вироком суду щодо неї, який набрав законної сили, державні органи в установленому законодавством порядку реалізують право зворотної вимоги (регресу) до такої особи щодо відшкодування збитків, завданих державному бюджету, у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інше не встановлено законодавством».

Законопроект схвалено Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя і Комітетом з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

Ми підтримуємо думку авторів розглядуваного проекту Закону, що він захищатиме інтереси кожного громадянина України від безвідповідальності і злочинних дій окремих посадових чи службових осіб судової та правоохоронної системи, шляхом підвищення майнової відповідальності суддів та працівників правоохоронних органів.

Отже вважаємо, що ч. 3 ст. 19 Закону України «Про Національну поліцію» також можна доповнити положенням такого змісту: «У разі встановлення в діях поліцейського складу злочину за обвинувальним вироком суду щодо нього, який набрав законної сили, державні органи в установленому законодавством порядку реалізують право зворотної вимоги (регресу) до такої особи щодо відшкодування збитків, завданих державному бюджету, у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інше не встановлено законодавством».

1. Березовський Р.С. Право зворотної вимоги (регресу) за цивільним законодавством України / Р.С. Березовський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1435/126/>

Коваленко Наталія Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та митного права Університету
митної справи та фінансів

БЕЗСТРОКОВІСТЬ ПРИЗНАЧЕННЯ НА ПОСАДУ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Згідно із Законом України «Про національну поліцію» (ст. 58), призначення на посаду поліцейського здійснюється безстроково (до виходу на пенсію або у відставку), за умови успішного виконання службових обов'язків [1]. Доречним вбачається аналіз міжнародного досвіду з означеного питання та можливостей його впровадження в Україні.

Поліцейські органи у багатьох країнах Європи поклали Декларацію про поліцію в основу своїх професійних стандартів. Оскільки саме в Декларації зазначено, що для повного захисту прав людини та фундаментальних свобод

необхідне існування мирного суспільства, де панує порядок та громадський спокій. Поліція відіграє важливу роль у цьому процесі, діючи в умовах, небезпечних для її працівників. Саме тому призначення їх на посаду здійснюється на засадах, що зумовлюють надсерйозне ставлення до служби і усвідомлення поліцейським своєю важливості для країни. Однією з гарантій прав поліцейського є безстроковість при прийнятті на службу. В основу підготовки поліцейських кадрів закладено принцип довічного найму.

Службова діяльність та навчання співробітника, підвищення його кваліфікації планується в перспективному плані, при цьому передбачається постійне підвищення його кваліфікації. Елемент безстроковості (до виходу на пенсію або у відставку) сприяє стабільності службових правовідносин, а також забезпечує належний рівень гарантій прав поліцейських.

У країнах Європи по-різному підходять до безстроковості найму на службу поліцейських, так, наприклад, Закон Португальської Республіки про організацію поліції публічної безпеки № 53/20071 у розділі III встановлює, що призначення на посаду здійснюється на певний період (наприклад, у три роки) з можливістю повторних призначень на такі самі часові періоди [2]. Згідно з положеннями глави V Закону-декрету Португальської Республіки про статус поліцейських № 299/20091, юридичні відносини публічного найму персоналу поліції встановлюються шляхом остаточного призначення на невідзначений період часу згідно з нормами загальних законів та цього Закону-декрету. Відлік строку остаточного призначення починається від випробувального строку тривалістю один рік.

В Республіці Польща інший підхід до формування поліцейського корпусу: в Законі Республіки Польща про поліцію від 1990 року містяться такі положення. Стаття 28.1. Службові відносини поліцейського виникають шляхом призначення на підставі добровільного виявлення бажання виконувати службу. Призначення може відбутися: 1) на строк підготовчої або кандидатської служби; 2) на строк контрактної служби; 3) безстроково. Призначення в контрактній службі може відбутися після укладення угоди (далі – «контракт») між особою, яка виявила бажання виконувати цю службу, та керівником. Контракт укладають на строк від 3 до 5 років. Контракт з однією і тією самою особою може бути укладено не більше ніж двічі. Початком служби вважається день видання наказу про призначення службовця Поліції. Призначення може відбутися після відбуття строкової військової служби або після переведення в запас [2].

У частині 2 статті ст. 58 Закону України «Про національну поліцію» вказано, що строкове призначення на посаду поліцейського здійснюється, як виняток, у разі заміщення посади поліцейського на період відсутності особи, за якою відповідно до закону зберігається посада поліцейського, та посад, призначенню на які передують укладення контракту [1]. Є певні особливості укладання контракту з поліцейським, серед них: випробувальний термін, відставка, атестація, тривалість робочого часу, обмеження щодо прийняття на служ-

бу і т.д.

У рамках нормотворчості ООН закріплено основні права людини у сфері публічної служби. Саме правові акти ООН, в яких отримали програмне та нормативне закріплення права державних службовців та прирівняних до них осіб, стали фундаментальними у процесі формування правової моделі міжнародних стандартів публічної служби. До цих актів можна віднести Загальну декларацію прав людини, пакти 1966 р., Міжнародну конвенцію про ліквідацію усіх форм расової дискримінації (1966 р.), Конвенцію про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок (1979 р.), Міжнародну конвенцію про захист прав усіх працюючих-мігрантів та членів їх сімей» (1990 р.) тощо. Більш детально регламентовано основні трудові права людини у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.), положення якого так само, як і положення Пакту про громадянські і політичні права, передбачають чіткі юридичні зобов'язання щодо їх імплементації до національного законодавства держав, які ратифікували ці міжнародно-правові документи.

1. Про Національну поліцію : Закон України // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Про організацію поліції публічної безпеки № 53/20071 : Закон Португальської Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Portug.pdf>.

3. Про поліцію : Закон Республіки Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/Poland.pdf>.

4. Про Декларацію про поліцію : Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rezol.pdf>.

5. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_282

Лускатов Олександр Віталійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СЛІДЧИХ

Нові підходи, що демонструє МВС України стосовно методики навчання та якості професійної підготовки патрульної поліції, свідчать про те, що використання в цьому процесі алгоритмів дій (сценаріїв поведінки) співробітника, спрямованих на вирішення конкретної навчальної ситуації, за умов їх засвоєння шляхом індивідуального напрацювання, дозволяє правоохоронцю в умовах реальної обстановки діяти досить впевнено, швидко та

ефективно.

Як відомо, заміна патрульною поліцією старих міліцейських підрозділів зі схожими функціями відбувається по черзі в окремих містах України, але шляхом не поступової, а одночасної заміни усього особового складу. Для цього нові правоохоронці отримують достатній рівень підготовки, щоб одразу розпочати виконання функціональних обов'язків.

Одночасна заміна усіх працівників інших структурних підрозділів МВС України, зокрема, досудового розслідування, кримінальної міліції тощо, в процесі їх трансформування у відповідні підрозділи Національної поліції, скоріше за все, є неможливою та не може вважатися раціональною, оскільки підготовка таких спеціалістів займає не лічені місяці, а декілька років.

Вищі навчальні заклади МВС України здійснюють підготовку юристів – майбутніх правоохоронців для різних напрямків правоохоронної діяльності, зокрема й слідчих підрозділів. Разом з тим навряд чи можна бути впевненим, що вчорашній курсант після прибуття на службу одразу готовий цілеспрямовано, якісно та ефективно провести досудове розслідування кримінального правопорушення. Для цього йому недостатньо практичних навичок щодо планування такої діяльності та проведення різних видів слідчих (розшукових) дій.

На жаль, треба констатувати, що протягом останніх 15 років кількість аудиторних годин навчального курсу «Криміналістика» поступово зменшувалася та зараз майбутні слідчі мають змогу протягом двох або (у кращому випадку) чотирьох академічних годин в межах однієї навчальної теми за допомогою викладача ознайомитися досить загально та поверхнево із порядком планування розслідування злочину, тактичними особливостями виконання окремої слідчої (розшукової) дії. Наприклад, зазначеної кількості часу недостатньо для того, щоб хоч одноразово з кожним курсантом навчальної групи, котрий спробував би себе в ролі слідчого, відпрацювати шляхом здійснення рольової гри серед 4–8 учасників процесуальний порядок проведення такої швидкоплинної слідчої (розшукової) дії як пред'явлення для впізнання. Між тим, кожен із цих майбутніх правоохоронців напевно буде потім її виконувати при розслідуванні крадіжки як найбільш розповсюдженого виду злочину. Варто також пригадати, що вказана процесуальна дія має низку різновидів (пред'явлення для впізнання особи, речей, трупа тощо), й усі вони відрізняються тактичними особливостями, про якісне опанування котрими за 80 чи навіть 160 хвилин годі й казати. Інші, ще довші за часом слідчі (розшукові) дії, зокрема, огляд, обшук, допит, слідчий експеримент, також мають свої різновиди й кожен з них є тактично специфічним.

Недостатня кількість практичних занять для вивчення тактики проведення процесуальних дій не дозволяє сформувати у курсантів навичок з їх виконання, а сам навчальний процес зводиться до перевірки теоретичних знань та обговорення рішень, прийнятих щодо вирішення ситуативних завдань (фабул) під час самостійної підготовки. Остання лише частково допомагає у формуванні практичних умінь, та й не виконання, а лише підготовки,

планування слідчої (розшукової) дії. Цього замало для кваліфікованого проведення у подальшому молодими фахівцями розслідувань кримінальних проваджень, здійснення різних видів процесуальних дій. Відсутність таких практичних навичок заважає формуванню у них достатнього рівня внутрішньої психологічної готовності до виконання слідчої (розшукової) дії, внаслідок чого вони почуваються невпевнено, роблять багато помилок, що в кінцевому рахунку впливає на якість досудового розслідування, дотримання процесуальних вимог, може призвести до втрати доказової інформації, уникнення винного від кримінальної відповідальності. Пригадуючи прислів'я «скупий сплачує двічі», варто зазначити, що МВС України вже зробило правильний вибір щодо підготовки патрульної поліції. На черзі навчання фахівців більш складної кваліфікації – слідчих, оперативних співробітників тощо.

Вирішення цього завдання в напрямку удосконалення криміналістичної підготовки полягає у такому: 1) збільшення практичних занять у формі рольових ігор для напрацювання навичок виконання різних видів слідчих (розшукових) дій; 2) розробка та застосування у навчанні міжпредметного комплексу ситуаційних завдань для імітації усього процесу досудового розслідування окремих найбільш розповсюджених чи резонансних видів злочинів (проти власності, життя та здоров'я особи, статевої свободи, громадської безпеки тощо) з метою формування та закріплення у курсантів практичних умінь з планування, прийняття тактичних рішень, складання окремих процесуальних документів тощо, пов'язаних між собою єдиним актом розслідування певного діяння, починаючи від моменту реєстрації правопорушення у ЄРДР й закінчуючи складанням обвинувального акту; 3) будівництво навчальних полігонів з макетами житлових та офісних приміщень, торговельних установ, транспортних засобів, ділянок місцевості та автошляхів для напрацювання навичок проведення оглядів місць подій, обшуків та інших слідчих (розшукових) дій в умовах, наближених до реальних.

Маркіна Лідія Леонідівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПРАВООХОРОНЦІВ

Реформи та інновації, що впроваджуються сьогодні у систему правоохоронних органів України, обумовлюють використання нових підходів до здобуття правоохоронцями психологічних знань та психологічного супроводу їх професійної діяльності. Системне поєднання психологічних та правових

знань сприяє досконалій підготовці майбутніх правоохоронців, розвитку професійних здібностей, успішній реалізації професійних функцій.

Психологічний супровід є багатоаспектним явищем, яке має певні цільові орієнтири. У традиційній системі освіти майбутніх правоохоронців в Україні при проходженні конкурсного відбору з курсантами обов'язково працює психолог. Він виявляє осіб, які за своїми психологічними властивостями не здатні виконувати функції, притаманні правоохоронцям. Звісно, що у самому процесі відбору надзвичайно важко виявити усіх не придатних до професії правоохоронця. Окрім того, вже під час навчання, у курсанта можуть трансформуватися певні індивідуально-психологічні особливості, які негативно впливають на опанування професійною діяльністю та засвоєння соціально-професійних функцій. З огляду на це необхідна цілеспрямована діагностична, консультативно-методична, профілактична робота психологічної служби.

Психологічна допомога і підтримка необхідна правоохоронцю у процесі професійного зростання. Успішність професійної діяльності передбачає наявність у правоохоронця професійно важливих якостей, мотиваційно-ціннісного ставлення до професії, володіння професійними знаннями та вміннями, здатності до творчості, рефлексії, самовдосконалення. У цьому зв'язку велике значення має забезпечення психологічних умов для підвищення професійної зрілості, надання дієвої допомоги у захисту психічного здоров'я, запобігання професійній деформації, поліпшення соціально-психологічного клімату в підрозділах.

За останні роки в Україні чимало зроблено для посилення психологічного супроводу професійної підготовки та професійного зростання правоохоронців. Віддаючи належне зробленому, водночас слід наголосити на необхідності підвищення якості реалізації основних функцій практичної психології щодо відбору, психологічної підготовки, психологічної підтримки правоохоронців.

У даному контексті значний інтерес викликає відбір та професійне навчання поліцейських у Німеччині та роль у цих процесах психологічних служб. Слід особливо наголосити, що в основу навчання покладено ідею про отримання у процесі освіти спеціальної психологічної підготовки для кваліфікованої роботи з населенням. Позитивну роль відіграє організація цілеспрямованого психологічного забезпечення поліцейської діяльності як найважливішої складової поліцейського менеджменту. Заслуговує на увагу реалізація методів і принципів поліцейського менеджменту в системі психологічного супроводу поліцією Баварії.

Проходження психологічних тренінгів як підвищення кваліфікації мінімум один раз на три роки є обов'язковим для усіх службовців. З цією метою співробітниками Інституту підвищення кваліфікації поліції Баварії розроблено тренінг «ПАКЕТ» – поліцейський антистресовий комунікативний тренінг, який проводиться протягом двох тижнів і має на меті не тільки оптимізувати

психологічне вміння й навички, а й покращити психологічний стан поліцейських [1]. Така система дозволяє навчити поліцейських адекватно реагувати та ефективно розв'язувати проблеми, що виникають у процесі роботи.

Але потрібне не механічне перенесення досвіду, а й усвідомлення його інноваційної спрямованості та практичної значущості на професійному рівні. Сьогодні ми вже можемо говорити про те, що поряд з відомими системами підготовки поліцейських у розвинутих країнах світу, розвивається українська система, яка зберігає кращі надбання зарубіжного досвіду та власних традицій.

Україна має позитивний досвід активної роботи психологічних служб під час відбору кандидатів до нової патрульної поліції. На курсах первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби передбачено вивчення предметів, які мають безпосередні зв'язки з психологічними знаннями: «Ефективна комунікація», «Стресостійкість», «Толерантність та недискримінація у роботі патрульних» [2]. Заняття проводяться у формі спеціалізованих тренінгів, ділових ігор з використанням інтерактивних методів, мають чітку професійну спрямованість.

Окрім цього, відбувається психологічний супровід майбутніх патрульних поліцейських протягом усього періоду навчання. Кожен майбутній працівник патрульної поліції відвідує психологічну службу, де проходить тестування та за бажанням висловлює свої проблеми, сподівання та ділиться враженнями про навчання. За потребою слухачів, проводиться індивідуальна психокорекційна та психотерапевтична робота [3].

Таким чином, психологічний супровід професійної підготовки та професійного зростання працівників підрозділів патрульної служби дозволяє ефективно вирішувати психологічні проблеми професійної адаптації, допомагає подолати кризи професійного становлення, використовувати психологічні механізми стимулювання та збагачення професійної діяльності.

Отже, для того щоб успішно вирішувати завдання кадрової забезпеченості реалізації основних етапів інноваційних процесів у сфері правоохоронної діяльності, необхідно активніше залучати потенціал психологічної науки, здійснювати заходи з оптимізації роботи психологічної служби.

1. Бесчастний В. Міжнародний досвід у діяльності міліції України / В. Безчастний // Віче. – 2009. – № 24.

2. Навчальний план підготовки патрульних інспекторів департаменту патрульної поліції Міністерства внутрішніх справ України. – К., 2015.

3. Положення про організацію навчального процесу на курсах первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби : наказ Міністерства внутрішніх справ України № 276 від 16.03.2015.

Шинкаренко Інна Олександрівна
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри філософії та політології
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Юридична та оперативно-розшукова психології виокремлюють дві складові змісту психологічної готовності персоналу підрозділів до виконання завдань оперативно-службової діяльності (ОСД) поліції:

- 1) знання власних психологічних особливостей, уміння використовувати власні резерви;
- 2) знання психології різних категорій людей і вміння використовувати їх у своїй роботі [1].

Важливою передумовою означеного є використання моделі психологічно-професійних властивостей особистості «оперативного працівника».

Проведене нами дослідження дозволило виокремити психологічні якості та звести їх в певні групи.

Перша група – якості, що зумовлюють соціальну поведінку оперативного працівника: беззавітна відданість Україні; патріотизм; висока пильність; уміння зберігати державну і службову таємницю; чесність і правдивість; любов до своєї професії, відповідальне відношення до своєї справи; високі ділові якості; активна життєва позиція; скромність.

Друга група – інтелектуальні якості, необхідні для професійної діяльності: широкий кругозір, гнучкість і самостійність мислення, прозорливість, винахідливість; інтуїція, заснована на знаннях і досвіді; швидка і точна орієнтація в обстановці і людях; єдність мислення, волі і практичної діяльності; високий рівень розвитку усіх видів пам'яті, спостережливість і уважність; критичність розуму; уміння аналізувати і об'єктивно оцінювати хід і результати ОСД.

Третя група – якості, що визначають здатність діяти за складних (критичних) умов обмеженого часу і недоліку інформації: сміливість, рішучість, твердість, винахідливість, самовладання, здатність піти на розумний оперативний ризик; цілеспрямованість; дисциплінованість і пильність; велика витримка, уміння управляти собою, знаходити правильні рішення, підпорядковувати своїй волі інших людей.

Четверта група – якості, що визначають здатність на користь активної професійної діяльності працювати з людьми, бути керівником: уміння встановлювати і розвивати необхідні для виконання оперативно-службового за-

вдання; швидко розпізнавати політичні, національні, професійні, психологічні і інші індивідуальні особливості людини; правильно будувати стосунки з людьми (злагідність в колективі); уміння впливати на людей в потрібному для справи напрямі, поєднуючи твердість і гнучкість, дотримувати психологічний такт в стосунках.

П'ята група – якості, що забезпечують високу працездатність: емоційно-вольова стійкість; фізична витривалість, здатність працювати в умовах тривалих перевантажень; завзятість у подоланні труднощів, здатність переносити тяготи служби в оперативних підрозділах кримінальної поліції; непримхливість і уміння пристосовуватися до скрутних умов життєзабезпечення, збереження оптимізму в будь-якій обстановці.

Як свідчить практика та теоретичні положення психологічного забезпечення ОСД, формування і розвиток професійно значущих морально-психологічних якостей співробітника відбувається у процесі навчання і практичної оперативно-службової діяльності [2].

До професійних якостей оперативного працівника поліції слід віднести пильність, що є однією з найважливіших професійних якостей під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Вона особливо потрібна працівникові, коли поведінка об'єкта оперативної уваги створює загрозу суспільним інтересам та погрожує життю і здоров'ю громадян, коли необхідно запобігти злочинним діям і вжити заходів щодо нейтралізації злочинних дій. У тісному зв'язку з пильністю знаходиться і така професійна якість співробітника, як конспіративність, тобто уміння маскувати себе і свої дії перед злочинним оточенням. Співробітник повинен в будь-якій обстановці поводитися природно, не викликаючи ні в кого жодних підозр.

До професійних якостей співробітника належить також спостережливість – уміння помічати з необхідною повнотою і точністю факти, що представляють оперативний інтерес, і правильно аналізувати їх.

Пильність, конспіративність і спостережливість – це якості, без яких не може обійтися жоден оперативний працівник кримінальної поліції. Проте працівник кримінальної поліції повинен мати і певні вольові якості: ініціативність, сміливість, рішучість, наполегливість, самостійність, витримку і самовладання, дисциплінованість. Велике значення має оперативно-службовий досвід, який не повинен втрачатися у зв'язку із зміною положень і частою реорганізацією в підрозділах поліції.

У сучасній науці склалася думка, що оперативно-службовий досвід – це знання (уміння, навички) способів (прийомів) проведення оперативно-розшукових заходів, придбані співробітниками підрозділів кримінальної поліції під час реалізації своїх повноважень та тренінгів, службової та психологічної підготовки у вигляді вирішення психологічних завдань різної складності [3, с. 78-83].

Оперативно-службовий досвід повинен систематизуватися, аналізуватися, узагальнюватися, на його основі мають розроблятися стандартизовані

оперативно-бойові методики, готуватися методичні рекомендації по навчанню тактиці дій і оперативно-бойовій та психологічній підготовці особового складу спецпідрозділів міліції.

Удосконалення психологічного забезпечення ОСД кримінальної поліції має відбуватись двома шляхами:

1) запровадження інноваційних методів під час занять з психологічної підготовки:

- запровадження моделювання предметного і соціального змісту майбутньої ОСД під час тренінгів;

- використання діагностики і моніторингу процесу професійного становлення майбутніх фахівців на ґрунті використання методу проектів, що дозволяє будувати навчальний процес виходячи з інтересів курсантів та надає їм можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї навчальної пізнавальної діяльності, результатом якої є створення методики аналізу оперативної обстановки в умовах підготовки та проведення спеціальної операції різних видів та розробки планів спеціальних заходів, спрямованих на вирішення конкретних задач СБД, а також комплексної психологічної характеристики службово-бойової ситуації та психологічного портрету злочинців [4];

2) здійснення наукових досліджень, спрямованих на формування системи психологічного забезпечення ОСД поліції (міліції), а саме:

- дослідження психологічного аспекту оперативно-службової діяльності (ОСД);

- визначення психологічних особливостей діяльності суб'єктів ОРД;

- розробка науково обґрунтованих психологічних характеристик особи злочинців, що повинні враховуватись під час оперативно-службової діяльності;

- розробка рекомендацій психологічного і тактичного характеру для дій в умовах мінливої складної оперативної обстановки;

- розробка сучасної психологічної методики щодо підбору персоналу кримінальної поліції залежно від видів завдань ОСД (детективи, аналітики), психологічного супроводу організації професійної і психологічної підготовки персоналу підрозділів кримінальної поліції для успішного вирішення завдань протидії злочинності;

- наукове обґрунтування та дослідження впливу об'єктивних та суб'єктивних факторів, що знижують ефективність сучасної системи психологічного забезпечення ОСД оперативних підрозділів кримінальної поліції;

- розробка концептуальної структурно-функціональної моделі психологічної готовності працівників оперативних підрозділів до виконання оперативно-службових задач;

- здійснити психологічний аналіз суб'єктів ОСД діяльності кримінальної поліції та на його основі запропонувати психологічні засади підбору та вивчення кандидатів на службу в оперативні підрозділи кримінальної поліції за напрямками спеціалізації;

- вивчення проблем та визначення шляхів удосконалення психологічної реабілітації працівників оперативних підрозділів після виконання завдань у злочинному середовищі та бойовій обстановці АТО;
- вивчення досвіду поліцій світу щодо використання досягнень юридичної психології під час проведення спеціальних операцій та впровадження його в ОСД поліції України;
- розробка пропозицій щодо використання методів психодіагностики з метою моніторингу ситуації в злочинному середовищі.

1. Криволапчук В. О. Напрями вдосконалення психологічного супроводу діяльності підрозділів кримінальної міліції ОВС України / В. О. Криволапчук // Наука і правоохорона. – 2013. – № 2. – С. 5–10.

2. Швець Д. В. Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку як актуальна проблема фахової підготовки / Д. В. Швець // Международные научно-практические конференции 2014 года [Електронний доступ]: http://asconf.com/rus/archive_view/473.

3. Дідковський В. А. Сучасні вимоги до професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ та інноваційні шляхи їх реалізації / В. А. Дідковський // Вища освіта України. – 2010. – Дод. 4, том II (20). – Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору.

4. Шинкаренко І. О. Напрями формування психологічної стійкості майбутнього правоохоронця у контексті реформування вищої освіти в Україні // І. О. Шинкаренко // Інноваційні процеси у сучасному просторі юридичної освіти: реалії, тенденції, перспективи : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ, 2015. – С. 107–110.

Санакоев Дмитро Борисович

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
факультету № 1 ДДУВС

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТИВНИХ СПІВРОБІТНИКІВ ПОЛІЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

У контексті прагнень України до європейського співтовариства зазначимо, що у 2000 році країнами ЄС засновано Європейський поліцейський коледж [1]. На його базі, а також на базі *відомчих навчальних закладів поліції країн ЄС* проводять навчання *атестовані науковці-співробітники поліції навчальних закладів із підготовки працівників поліції країн ЄС* (у т.ч. Німеччини, Франції, Італії, Польщі, Чехії, Словенії, Угорщини, Румунії, Литви, Латвії, Естонії) для національних правоохоронців, зокрема за такими напрямками: «Відмивання коштів», «Торгівля людьми», «Розповсюдження наркотиків», «Міжнародна організована злочинність»; «Боротьба з тероризмом»;

«Спеціальні методи правоохоронних органів» [2].

Так, у якості викладачів спеціальних (поліцейських) дисциплін у Вищій школі поліції Німеччини працюють діючі поліцейські з досвідом практичної роботи не менше 4 років, з якими укладається угода від 3 до 5 років, після чого вони можуть направлятися із підвищенням у посаді до відповідних підрозділів поліції [3].

Викладання спецдисциплін за таким напрямком як «Спеціальні методи правоохоронних органів», здійснюється *винятково атестованими співробітниками* поліцейських шкіл та академій, із залученням найбільш досвідчених практиків, у т.ч. із судової системи. Зокрема, за вказаним напрямком вивчаються такі спецкурси [4]:

1) «Робота з інформаторами: можливості використання країнами ЄС» (винятково для поліцейських та осіб, які навчаються за напрямком діяльності – кримінальна поліція);

2) «Оперативний аналіз розвідувальної інформації: концепція розвідки, збирання і оцінка розвідувальної інформації» (винятково для поліцейських та осіб, які навчаються за напрямком діяльності – кримінальна поліція);

3) «Міжнародне співробітництво у проведенні таємних (у т.ч. агентурних) спецоперацій / Undercover operations» (навчання винятково для поліцейських, які мають досвід проведення таких операцій);

4) «Захист свідків / Witness protection» (підвищення рівня знань та набуття практичного досвіду у сфері оперативного захисту свідків та потерпілих);

5) «Можливості використання соціальних медіа у правоохоронній сфері» (проти дія кіберзлочинам, торгівлі людьми, сексуальному насильству, проти дія використанню соціальних медіа у масових заворушеннях; бойовій радикалізації у соціальних медіа та ін.).

Зазначимо, що у навчальних закладах системи МВС України співробітники кафедр оперативно-розшукового спрямування здійснюють навчання у межах спеціальності 12.00.09 – *кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність*. Відповідно, у підготовці кадрів, передусім для оперативних підрозділів кримінальної поліції та підготовки слідчих, професорсько-викладацьким складом відповідних кафедр забезпечується викладання спецдисциплін, у межах яких вивчаються закономірності збирання, дослідження, оцінки і використання доказів; прийоми, методи та засоби виявлення, припинення, розслідування, судового розгляду та запобігання злочинам; оперативно-розшукова діяльність; організація роботи з негласним апаратом; використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

Згідно з чинним законодавством:

1. П. 6) ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» – «...вищий військовий навчальний заклад (вищий навчальний заклад із специфічними умовами навчання) – вищий навчальний заклад державної форми власності, який

здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб Міністерства внутрішніх справ України...»;

2. Ч. 4 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»: «...у системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи...».

3. Ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: «...*формами наукової діяльності є: фундаментальні та прикладні наукові дослідження*»; тобто «прикладні наукові дослідження – наукова діяльність, спрямована на одержання нових знань, що можуть бути використані для практичних цілей».

З огляду на специфіку дисциплін, що викладаються на кафедрах оперативно-розшукового циклу, зокрема таких як «*Оперативно-розшукова діяльність ОВС*», «*Організація роботи з негласним апаратом*», «*Спеціальна техніка ОВС (Особлива частина)*», до функціональних обов'язків професорсько-викладацького складу, серед іншого, належать: 1) контроль, комплектування і розробка методичного забезпечення дисциплін кафедри; 2) розробка науково-методичних та науково-практичних рекомендацій на замовлення практичних підрозділів ОВС України (у складі науковців і практиків від підрозділів-замовників), впровадження їх у практичну діяльність (передусім оперативних та слідчих підрозділів), чим досягається вимога здійснення прикладних наукових досліджень; 3) організація та керування навчальною практикою та стажуванням курсантів на відповідних посадах у оперативних підрозділах поліції; 4) проходження обов'язкового стажування у практичних підрозділах на відповідних професійному рівню посадах із метою підвищення, удосконалення, набуття практичного досвіду роботи за напрямком педагогічної діяльності та викладання дисциплін оперативно-розшукового циклу.

Здійснення окреслених завдань кореспондується із вимогами та розробками Секретаріату ОБСЄ, зокрема Відділу протидії транснаціональним загрозам та Відділу стратегічних питань поліцейської діяльності, викладеними у доповіді «Реформа поліції у рамках реформи системи кримінального правосуддя» (Відень, 2013) [5], згідно з якими:

- заходи структурної та організаційної реформи, спрямовані на покращення взаємодії та координації між різноманітними закладами системи кримінального правосуддя, матимуть позитивний ефект лише у разі їх доповнення початковим та безперервним підвищенням кваліфікації та діяльністю у сфері професійного розвитку. У процесі професійного розвитку керівники, шляхом наставництва, заохочень, нагород та дисциплінарних заходів, можуть посилити та підтримати такі зміни серед своїх співробітників та забезпечити належну поведінку;

- у сфері навчання експертам-практикам мають надаватися знання кримінально-процесуальних кодексів, що визначають та регулюють функції, обов'язки та відповідальність різноманітних закладів системи кримінального

правосуддя, а також контекст, у якому функціонують інші заклади системи кримінального правосуддя. Це необхідно для того, щоб підвищити обізнаність про потреби усіх суб'єктів СКП, що працюють на межі дотику, з метою сприяння ефективному та дієвому процесу кримінального правосуддя;

- важливе значення має розвиток колективних навичок роботи на міжвідомчому рівні під час спільних навчальних заходів. Може розглядатися питання про стратегію призначення викладачів-поліцейських на короткий строк на посади «стажерів» чи «запрошених фахівців» до оперативних чи слідчих підрозділів (Виділено нами. – Д.С.).

Отже, первинна професійна підготовка, підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломна освіта (спеціалізація, перепідготовка, підвищення кваліфікації, стажування) за фаховим спрямуванням (кримінальна поліція; органи досудового розслідування), із поглибленим вивченням спецдисциплін оперативно-розшукового циклу, має здійснюватися із урахуванням європейського досвіду та передбачати їх викладання діючими співробітниками поліції, які мають стаж роботи у практичних підрозділах за напрямком підготовки (оперативні та слідчі підрозділи правоохоронних органів), завдяки чому матимуть можливість здійснювати розробку та впровадження у практику наукових досліджень з актуальних проблем протидії злочинності на замовлення практиків та за їх активної участі, а також більш якісно викладати відповідні спецдисципліни.

Ми вважаємо, що така взаємодія і координація співпраці сприятиме налагодженню тісних професійних контактів із практиками, а також зумовить обов'язкове підвищення кваліфікації викладацького складу означених кафедр відповідно до вимог Закону України «Про Національну поліцію» щонайменше 1 раз на 3 роки у підрозділах поліції на відповідних їх фаховому рівню посадах.

1. CEPOL [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cepol.europa.eu/who-we-are/european-police-college/about-us>.

2. CEPOL: Common-curricula [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cepol.europa.eu/education-training/trainers/common-curricula>.

3. Мартыненко О. Профессиональное обучение полиции Германии (по материалам МВД Украины) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khp.org/index.php?id=1399024677>.

4. CEPOL : Residential activities [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-activities>.

5. OSCE POLIS : Реформа полиции в рамках реформы системы уголовного правосудия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://polis.osce.org/library/f/4070/3828/OSCE-AUT-SPM-4070-RU-3828.pdf>.

Дячкін Олександр Петрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО НАЛЕЖНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ

Суспільна небезпечність діяння, як і будь-якого явища реальної дійсності – категорія об'єктивна і визначається як «об'єктивна властивість описаного в кримінальному законі діяння заподіювати або створювати загрозу заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, ознака яка в межах забороненого кримінальним законом діяння, виражає внутрішню властивість такого діяння, вказує на його соціальну сутність» [1, с. 76], а також на його суттєву шкоду [2, с. 20]. Або, суспільна небезпечність є матеріальною ознакою злочину і полягає у заподіянні діянням об'єкту або об'єктам кримінально-правової охорони істотної шкоди, або створенні реальної загрози настання такої шкоди. Це – майже аксіома кримінального права. Таким чином, суспільна небезпечність злочину, як і будь-якого явища реальної дійсності, може виражатися у двох формах: 1) у фактичному спричиненні певним соціальним цінностям негативних наслідків у вигляді фізичної, матеріальної чи моральної шкоди та 2) у створенні реальної загрози спричинення певним соціальним цінностям таких негативних наслідків.

Суспільна небезпечність явища визначається співвідношенням цінностей, на які воно посягає і яким заподіює шкоду або створює загрозу її заподіяння, а також видом та розміром спричиненої шкоди або настання якої загрожувало. Суспільна небезпечність сама є явищем реальної дійсності, а тому характеризується такими якісними показниками як її характер, що визначається об'єктом посягання, та ступінь, яка залежить від форми і виду вини, а також мотиву й мети, способу вчинення злочину, місця, обстановки, стадії, тяжкості злочинних наслідків. «Суспільна небезпечність злочину – це властивість сукупності усіх його об'єктивних і суб'єктивних ознак: об'єкта та об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони» [3, с. 61]. Тобто, суспільна небезпечність є явищем реальної дійсності, що підлягає оцінці особою, суспільством і державою. Своєчасні та належні оцінка суспільної небезпечності явища та ставлення до неї є запорукою запобігання настання чи мінімізації такого явища та/або його негативних наслідків.

Своєчасність та належність оцінки суспільної небезпечності явища, у тому числі діяння, полягає у реалізації можливості людини, суспільства, держави, в особі її відповідних органів, опираючись на знання та досвід, правильно оцінювати події, процеси, що відбуваються, а також передбачати ті,

що можуть мати місце, поведінку їх учасників, а також їх суспільно небезпечні наслідки, у тому числі й опосередковані, неочевидні та віддалені. Несвоєчасна та/або неналежна оцінка суспільної небезпечності сама по собі становить суспільну небезпечність бо, як правило, стає причиною відсутності належного ставлення до суспільно небезпечного явища та відсутності належного реагування щодо нього. І навпаки, своєчасна та належна оцінка суспільної небезпечності є обов'язковою умовою та підґрунтям належного реагування на неї із запобігання чи мінімізації її негативних наслідків. Належне реагування на суспільну небезпечність – це комплекс правових, організаційних, технічних, соціальних, просвітницьких та інших заходів уповноважених державою органів, спрямованих на недопущення або відвернення суспільної небезпечності чи мінімізації її негативних наслідків, а також, у разі настання останніх, відшкодування збитків, усунення шкоди, притягнення винних до встановленої юридичної відповідальності, вжиття заходів щодо недопущення вказаної суспільної небезпечності у майбутньому. Неналежне реагування на суспільну небезпечність, якій була дана своєчасна та належна оцінка, може бути ознакою або халатності, або злочинного умислу.

Своєчасні та належні оцінка суспільної небезпечності і реагування на неї у кримінальному судочинстві полягають у передбаченні законодавцем можливих проявів суспільно небезпечної поведінки і її негативних наслідків та встановленні, шляхом прийняття відповідних норм, кримінальної відповідальності за таку поведінку і її наслідки та певних видів і розмірів покарань за них, правовій регламентації кримінального судочинства та гарантій його здійснення, а також забезпечення виконання рішень, прийнятих за результатами розгляду у кримінальному судочинстві. Тобто, досягнення мети кримінального судочинства забезпечується у єдності кримінально-правових, кримінально-процесуальних та кримінально-виконавчих засобів та методів, які утворюють основний зміст кримінально-правової політики держави і мають бути узгодженими та збалансованими між собою.

Встановлення кримінальної відповідальності є превентивною мірою щодо людей, які у майбутньому можуть вчинювати діяння, яке законодавцем визнане суспільно небезпечним, є криміналізацією. Криміналізації мають підлягати лише ті діяння, наслідками яких є істотна шкода для суспільних цінностей, або створення реальної загрози спричинення такої шкоди, тобто тільки ті, що становлять суспільну небезпечність. Без криміналізації таких діянь існує правовий пробіл, що унеможливорює протидію їм кримінально-правовими засобами, що провокує до їх вчинення через відсутність кримінальної відповідальності за них, а отже становить суспільну небезпечність.

Проте й надмірна криміналізація становить суспільну небезпечність бо суперечить принципу економії кримінальної репресії та справедливості права. Встановлення кримінальної відповідальності за діяння, які не становлять суспільної небезпечності, а лише за ознакою суспільної шкідливості правопорушення або його розгляду у судовому порядку, є ознакою підвищення рі-

вня кримінальної репресії з боку держави щодо громадян, яке також суперечить загальному принципу гуманізму права, а тому має негативну реакцію суспільства.

Прикладом руху держави у напрямку підвищення рівня кримінальної репресії щодо громадян своєї країни є спроба введення в кримінальне право України інституту кримінального проступку у запропонованому і прийнятому Верховною Радою України у першому читанні варіанті, що передбачається законопроектом № 2897 від 19.05.2015 року. Вказаним законопроектом передбачається переведення в категорію кримінальних проступків злочинів, які відносяться до категорії невеликої тяжкості, що є позитивним, а також діяння, що на цей час є адміністративними правопорушеннями, рішення у яких приймається судом, що за змістом є криміналізацією сотень малозначних правопорушень і є неприпустимим, бо матимемо щороку додатково по декілька мільйонів громадян України, притягнутих до кримінальної відповідальності з усіма обмеженнями, встановленими законами і підзаконними нормативними актами щодо таких осіб. Якщо така кримінально-правова політика держави спрямована на упокорення свого населення шляхом «підвішування» усіх на гачок кримінальної відповідальності, то законодавець має враховувати й зворотній бік такої політики, що полягає у невиправданому створенні кадрового дефіциту для державних органів через тотальне «заплямування» біографій значної кількості населення, також зневірі «заплямованих», їх рідних і знайомих у гуманності та справедливості політики, яку проводить держава, зростання невдоволення, що призводить до зниження ділової активності населення та зростання настроїв протесту.

Не можна недооцінювати в кримінально-правовій політиці й значення процесуального права, яке в Україні було кардинально змінено 2012 року. Оцінки нового кримінального процесуального кодексу України різні. Позитивні – від політиків, які безпосередньої участі у протидії злочинності не приймають і займають популістську позицію з цього, від його розробників, із зрозумілих причин, а також осіб, які відносяться до категорії тих, хто не почитає кримінальний кодекс. Недобрим словом поминають Кримінальний процесуальний кодекс України ті, хто на передньому краї у боротьбі зі злочинністю, законслухняні громадяни, які потерпають від зростання злочинності і безпорадності правоохоронних органів, а також відповідальні політики та фахівці. Лише те, що кодекс було продавлено через Верховну Раду владою, яку сьогодні інакше ніж злочинною не називають, мало б, після її відсторонення, спонукати до перегляду значної частини його положень, але, на жаль, з цим і сьогодні влада не квапиться. Кримінальний процесуальний кодекс – це інструмент, за допомогою якого реалізуються або навпаки норми кримінального кодексу, а тому його невідповідність принципам і завданням кримінального судочинства становить суспільну небезпечність, яка є об'єктивною реальністю і має спонукати законодавця до активних дій щодо приведення законодавства, яке є особливо чутливим для суспільства, у відпо-

відність з інтересами останнього заради розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави.

1. Матишевський П.С. Кримінальне право України: Загальна частина: Підруч. Для студ. Юрид. вузів і фак.. – К.: А.С.К., 2001. – 352 с.

2. Матишевський П.С. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: .../ За ред. С.С. Яценка. – К.: А.С.К., 2002. – 936 с.

3. Прохоров В.С. Преступление и ответственность / В.С. Прохоров. – Л.: ЛГУ, 1984, - 136 с.

Перепьолкін Сергій Михайлович,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Україна підтримує мирне і взаємовигідне співробітництво з членами міжнародного співтовариства у боротьбі з різними проявами міжнародної злочинності. У зв'язку з цим наша держава, в особі уповноважених органів, приєднується до вже діючих багатосторонніх міжнародних договорів та укладає нові угоди, бере участь у роботі міжнародних організацій та міжнародних конференцій, приводить національне законодавство у відповідність до загальноновизнаних у міжнародних відносинах норм і стандартів правоохоронної діяльності та наближує стандарти діяльності вітчизняних правоохоронних органів до відповідних стандартів діяльності правоохоронних органів європейських та інших країн.

Переважну більшість визнаних у міжнародних відносинах стандартів правоохоронної діяльності розроблено під егідою Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи. За формою існування такі стандарти можна розділити на договірні (конвенційні) та звичаєві (акти міжнародних організацій, міжнародних конференцій та міжнародні конвенції, що не набрали чинності). Наприклад, окремі міжнародні стандарти правоохоронної діяльності містять: Міжамериканська Конвенція про екстрадицію від 25 лютого 1981 р.; Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 р.; Конвенція ЄС про правову допомогу у кримінальних справах від 29 травня 2000 р.; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р.; Декларація про поліцію від 8 травня 1979 р.; Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку від 17 грудня 1979 р.; Основні принципи застосування

сили і вогнепальної зброї посадовими особами по підтриманню правопорядку від 7 вересня 1990 р.; Європейський кодекс поліцейської етики від 19 вересня 2001 р. та інші міжнародно-правові акти.

Потреба зосередження уваги на обов'язковості впровадження міжнародних стандартів у діяльність вітчизняних правоохоронних органів, як ніколи раніше стала актуальною для нашої держави, бо саме на їх основі відбувається реформування і Національної поліції України. Так, відповідно до ст. 4 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р., взаємовідносини Національної поліції України з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна [1].

Водночас ні у внутрішньодержавному, ні в міжнародному праві немає однозначної відповіді на питання про сутність, зміст і форми існування міжнародних стандартів, що, у цілому, негативно впливає на практику правозастосування.

Відтак, формування вищезгаданого розуміння поняття «міжнародний стандарт правоохоронної діяльності» пропонується розпочати з розробки дефініції, зміст якої обов'язково повинен включати короткий перелік загальних і в той же час сутнісних його ознак.

У словнику сучасних понять і термінів за загальною редакцією В.А. Макаренка термін «стандарт» тлумачиться як [типовий] зразок, еталон, [нормативна] модель, що беруться за вихідне для зіставлення з іншими предметами [2, с. 411]. У словнику іншомовних слів за редакцією Л.О. Пустовіт дається таке визначення: «стандарт» – зразок, еталон, модель, які стають мірилом для інших об'єктів [3, с. 856]. У словнику російської мови за редакцією А.П. Євгенєвої [4, с. 247] під «стандартом» розуміється одноманітна типова форма організації, здійснення чого-небудь.

З урахуванням викладеного вище можна сформулювати таку дефініцію поняття «міжнародний стандарт правоохоронної діяльності» – це єдина нормативна модель (зразок), типова форма (заздалегідь юридично обов'язкова), створена за угодою держав, розроблена міжнародною організацією або прийнята за результатами роботи міжнародної конференції для регулювання суспільних відносин на міждержавному і/або внутрішньодержавному рівнях з метою вирішення завдань правоохоронної діяльності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Словарь современных понятий и терминов / Бунимович Н. Т., Жаркова Г. Г., Корнилова Т. М. и др. ; авт.-сост. общ. ред. В. А. Макаренко. – 4-е изд., дораб. и доп. – М., 2002.

3. Словник іншомовних слів : 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К., 2000.

4. Словарь русского языка : в 4-х т. / Бархударов С. Г., Блок Г. П., Евгеньева А. П. и др. ; под ред. А. П. Евгеневой. – 4-е изд., стер. – М., 1999. – Т. 4 : С – Я, 1999.

Самотуга Андрій Валерійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач редакційно-видавничого відділення
відділу організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ПОЛІТИЧНОЇ НЕЙТРАЛЬНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Поліція, виходячи з її завдань як складової сектора безпеки, є найбільш наближеною до громадян інституцією, на відміну від, наприклад, спецслужб, діяльність яких спрямована здебільшого на виконання зовнішніх функцій держави. Відтак, робота поліції, поряд з дотриманням принципу конспіративності відносно її підрозділів кримінального блоку, є здебільшого публічною, а отже, перебуває під постійним контролем суспільства. Контроль виявляється досить протилежної інтенсивності – від конструктивної критики у ЗМІ й громадських обговореннях до відвертих масових заворушень, що виливаються в організовані напади на поліцейські установи, приводами до яких здебільшого є випадки зловживання поліцейськими повноваженнями, а саме неадекватне, на переконання мас, застосування ними заходів примусу стосовно порушників закону.

Протягом десятиліть минулого століття наші співгромадяни дізнавалися виключно із повідомлень і публікацій радянських ЗМІ про існування поліцейської жорстокості й корупції лише на капіталістичному Заході. Згодом «перебудова» і «гласність» довели, що подібна проблема притаманна всім без винятку державам – і демократичним, і тоталітарним, хоча досвід їх вирішення вартий уваги тільки відносно перших. Доступ до раніше засекречених архівів сприяв численним дослідженням фахівців уже пострадянського періоду на тему конфліктів між міліцією та населенням. В одних винуватцями масових невдоволень виявлявся непрофесіоналізм правоохоронців, в інших призвідниками «антиміліцейських» бунтів ставали особи з кримінальною біографією – на хвилі реабілітації політично репресованих безпідставно амністовані в 1950-х рр. й використані як малокваліфікована робоча сила в місцях активного індустріального будівництва. Чого лише варті сумнозвісні події на території Української РСР в Херсоні 1956 р. та Кривому Розі 1961 й 1963 рр.

На демократичному заході найбільш відомим є Лос-Анджелеський бунт (США) – масові кількадевні безладдя 1992 р., що потягли за собою загибель 53 людей. Заворушення на расовому підґрунті почалися тоді, коли суд присяжних виніс виправдувальний вирок чотирьом білим поліцейським, які побили чорношкірого за те, що той чинив опір при його арешті за перевищення

швидкості.

Мали місце також антиполіцейські бунти у передмістях Парижа 2005 р. Останнім часом найрезонансніший стався 2014 р. знову ж таки у США, у м. Фергюссон, штат Міссурі. У місті було запроваджено надзвичайний стан, куди було стягнуто додаткові підрозділи поліції та нацгвардії. Хвилею вуличних протестів зустріла Америка рішення великої колегії присяжних штату про визнання невинним офіцера поліції, який застрелив у серпні неозброєного чорношкірого підлітка. Акції протесту спалахнули майже в 90 містах 34 американських штатів, а також у кількох населених пунктах у Канаді. Єднало всі ці конфлікти одне: агресивна суспільна реакція не стільки на ексцеси правоохоронців, скільки на рішення судових інстанцій, що залишали їх, на думку протестувальників, непокараними.

Не «відставала» в цьому й Україна: сумнозвісні події біля райвідділу міліції у райцентрі Врадіївка Миколаївської області влітку 2013 р. Наступним тягарем репутації правоохоронців були Євромайдан й далі – захоплення за їх бездіяльності й потурання відділів міліції бойовиками-сепаратистами у містах на Донеччині – Слов'янську та Краматорську, між тим відстояти вдалося міліцейські будівлі в Маріуполі та Красноармійську.

Якщо кричущі випадки порушення законності були приводами до масових протестних акцій, то їхніми причинами – половинчасті реформи у правоохоронній сфері (якщо взагалі їх можна так назвати), пов'язані з циклічними кризовими явищами в соціально-політичній сфері держави. Знову Україна виявилася серед «лідерів» стагнації на пострадянському просторі, як і в роки перебудови в СРСР кінця 1980-х рр., пропустивши вперед не лише країни Балтії, а й Кавказу та Центральної Азії. Політичне керівництво не наважилося тоді навіть перейменувати міліцію на поліцію (майже 25 років діяв прийнятий за радянських часів закон про міліцію, як і адмінкодекс 1984 р. з подальшими численними доповненнями), аби ні в чому не випереджати «старшого брата», але там вже на початку 2010-х рр. це здійснили. Україна ж вичікувала й відклала до кращих часів. А вони, навпаки, настали гіршими з точки зору оборони й безпеки країни.

І вже на 24-у році своєї незалежності, в розпал справжньої боротьби за неї, на зло агресору (бо псувати «добросусідські» відносини вже ні з ким), розпочато створення нової поліції. Під цей процес було підведено відповідну законодавчу базу – Закон України «Про Національну поліцію» Проте і його прийняття, як і Конституції 1996 р., виявилось результатом низки компромісів між різними політичними силами і центрами влади – вже новообраними президентом, парламентом та урядом.

Не вдаючись у детальний аналіз цього закону (факт наявності цілої низки стилістичних і смислових «ляпсусів»), варто спинитися на одному з його положень, що визначає, зокрема, принцип політичної нейтральності в діяльності поліції (ст. 10). Так, у п. 1 цієї статті зазначено, що «поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та пар-

тійної належності». Тут законодавцем, мабуть, свідомо допущено прогалину, тобто відсутнє уточнення, кого саме стосується ця незалежність політичних переконань – поліції чи людини?

Також неоднозначні тлумачення спричиняють решта пунктів цієї статті, зважаючи, як це не парадоксально, на їхню політизованість. Адже недарма слова «поліція» і «політика» мають те саме семантичне походження – грецьк. «поліс» (місто, громада, держава). Отже, поліція апріорі є політичним інститутом – представником влади, в особі правлячої партії, що здійснює управління державою і суспільством шляхом реалізації державної політики у її різновидах – правової, правоохоронної, кримінально-правової тощо.

У п. 2 цієї статті йдеться, що «поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та *громадських об'єднань* (курсив – авт.)». Далі у п. 1 ст. 11 закріплено положення, які суперечить наведеному, напр.: діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та *громадськими об'єднаннями...*».

Отже, більшість норм Закону України «Про Національну поліцію» в частині дотримання принципу політичної нейтральності в діяльності поліції є на сьогодні поки що декларативними з огляду на такі обставини:

1) поліція України як правонаступниця міліції продовжує залишатися, хоча й не суб'єктом, але учасником політичних (особливо з 2004 р. виборчих) процесів у державі;

2) залишається нереалізованим, як і у всій виконавчій владі, розподіл вищих керівних посад на політичні й функціональні (ще на початку 2000-х рр. була спроба запровадити інститут державного секретаря міністерства);

3) поліція, залишаючись поки що в Україні централізованою структурою, не може не мати ознак політизованості. Вирішення проблеми – часткова децентралізація (яка можлива лише в системі виконавчої влади) зі створенням підрозділів місцевої поліції з подвійним підпорядкуванням – місцевим радам і МВС, як зазначено у ст. ст. 65, 87 закону;

4) новостворена поліція України продовжує діяти у несприятливому соціально-політичному середовищі й напруженій криміногенній обстановці, що характеризується збільшенням незаконного обігу вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. Адже на протести в тій же Америці та Врадівні вийшли незаможні люди, але, на щастя, без зброї, якої через свій майновий стан не могли мати. Отже, найбільше неповаги й ненависті до поліції у депресивних регіонах, де немає постійної роботи й мешканці перебиваються випадковими заробітками, а поліція в їх уявленні – це відносно забезпечена частина тієї ж ж громади. Єдине, що поки вселяє надію, це досить високий кредит довіри громадян України до поліції (як приклад мітинг в Києві на її підтримку після інциденту з нічним переслідування і стрільбою в BMW-втікача);

5) правоохоронна система потерпає від деструктивного впливу конфліктогенного дуалізму виконавчої влади, коли одну частину повноважень у силовій сфері (СБУ, Прокуратура, ЗС) закріплено за Президентом України, ін-

шу (МВС) – за Кабінетом Міністрів України. Розв’язання цієї проблеми вважається у найбільш кардинальний спосіб – зміна Конституції, а саме перехід від змішаної (парламентсько-президентської) до чітко визначеного різновиду республіки – президентської чи парламентської. Боятися змін не варто, бо небезпечніше – їх уникати. Адже, наприклад, Франція – один із центрів західної демократії, має конституцію вже п’ятої республіки, втім продовжує мати змішану форму правління. Таким чином, щоб вдосконалюватися, потрібно змінюватися.

Миронюк Станіслава Анатоліївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
і процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПІДХОДИ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОР- ГАНІВ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

Відповідно до ст. 38 КПК органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство) є: 1) слідчі підрозділи: а) органів внутрішніх справ; б) органів безпеки; в) органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; г) органів державного бюро розслідувань; 2) підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБ України) [1]. Діяльність органів досудового розслідування ОВС урегульована наказом МВС України від 09.08.2012 № 686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України», яким затверджено Положення про органи досудового розслідування МВС України [2]. Органи досудового розслідування МВС України є структурними підрозділами МВС України та його територіальних органів, які згідно з Кримінальним процесуальним кодексом забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до їх підслідності, зокрема відповідно до ст. 216 КПК слідчі органів внутрішніх справ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. Діяльність органів досудового розслідування органів безпеки урегульована законами України «Про оперативно-розшукову діяльність» 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ [3] та «Про Службу безпеки України» 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ [4]. Так, відповідно до ст. 24 цього Закону, до обов’язків Служби безпеки України віднесено виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції СБУ України, проведення їх досудового розсліду-

вання; розшук осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень.

Відповідно до ст. 216 КПК слідчі органів безпеки здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 109-114, 201, 265-1, 305, 328-330, 332, 332-1, 333, 334, 359, 422, 436-444, 446, 447 Кримінального кодексу України. Досудове розслідування в системі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, забезпечує Головне слідче управління фінансових розслідувань Державної фіскальної служби України, діяльність якого регулюється Податковим кодексом України від 2.12.2010 та Положенням про Державну фіскальну службу України, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів від 21 травня 2014 р. № 236 [5].

Відповідно до ст. 216 КПК слідчі органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, проводять досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 204, 212, 212-1, 216, 219 КК України. Якщо під час розслідування зазначених злочинів будуть встановлені злочини, передбачені ст. 192, 200, 205, 222, 222-1, 358 КК України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства.

КПК України у термін до 20 листопада 2017 року передбачає створення нового органу досудового слідства – Державного бюро розслідувань (далі – ДБР України) як правоохоронного органу, який буде розслідувати кримінальні провадження, в яких фігурують правоохоронці, судді і найвищі службовці (від міністрів до начальників главків). Також необхідність створення такого органу передбачалась у Законі «Про прокуратуру», прийнятому 14 жовтня 2014 року (п. 4, 5, 11 розд. XIII) [6]. Проект закону про ДБР України було внесено до парламенту 1 серпня 2013 року. Крім цього коаліційна угода, підписана 21 листопада 2014 р. парламентськими партіями України VIII скликання, передбачала (п. V.3) створення Державного бюро розслідувань. До ДБР повинні перейти слідчі функції органів прокуратури і частково – СБУ України в частині боротьби з корупцією, окрім питань, що належать до відання НАБ України.

Зараз ведуться дискусії, які конкретно функції, крім слідства, цей орган перебере на себе з прокуратури, МВС і СБУ та інших силових органів. Прийняття Закону про ДБР планується у 2016 році. Згідно з чинним КПК органи ДБР є органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання і досудове слідство); службові особи слідчих підрозділів ДБР є слідчими, вони здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до 1-3 категорій посад, суддями та працівниками правоохоронних органів [7].

Зі створенням НАБ України відповідно до Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII [8] 12 лютого 2015 року було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції», яким статтю 216 КПК було доповнено нормою про підслідність органів досудового розслідування ДБР, відповідно до якої слідчі органів ДБР, крім випадків, передбачених ч. 5 цієї статті, здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до першої-третьої категорій посад державної служби, судьями та працівниками правоохоронних органів. На підставі аналізу цих норм можна визначити, що детективи НАБ України здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 КК України, якщо є наявною хоча б одна з таких умов: 1) злочин вчинено високопосадовцями держави, державним службовцем, посада якого віднесена до першої та другої категорій посад, особою, посада якої прирівняна до першої та другої категорій посад державної служби, та керівником великого підприємства, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків; 2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого є частка державної або комунальної власності); 3) злочин, передбачений ст. 369, ч. 1 ст. 369-2 КК України, вчинено щодо службової особи, визначеної у ч. 4 ст. 18 Кримінального кодексу України або у пункті 1 цієї частини [9].

Слідчі органів ДБР мають здійснювати також досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами НАБ України, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБ України згідно з частиною п'ятою цієї статті.

Таким чином, формування системи органів досудового слідства в Україні триває, і важливим завданням ефективної діяльності тут є чітке розмежування їх компетенції щодо виявлення та досудового розслідування злочинів і кримінальних правопорушень.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

2. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 09.08.2012 № 686 // Офіційний вісник

України. – 2012. – № 84. – С. 100. – Ст. 3408.

3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

4. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

5. Положення про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – С. 31. – Ст. 1507.

6. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.

7. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

8. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції : Закон України 12 лютого 2015 року № 198-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 17. – Ст. 118.

Пекарський Сергій Петрович

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри спеціальних дисциплін
та адміністративної діяльності Донецького
юридичного інституту МВС України

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У 2016 році продовжується структурне реформування підрозділів Національної поліції. В багатьох містах України до виконання службових обов'язків з охорони громадського порядку приступили підрозділи патрульної поліції. Це перші позитивні кроки правоохоронної реформи, результати якої безперечно повинні вплинути як на стан публічної безпеки громадян і суспільства, так і на покращення іміджу серед населення підрозділів поліції.

Наказом МВС України від 16.03.2015 № 276 затверджено Положення про організацію курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби [1]. Метою цього курсу є надання базових знань та практичних навичок, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності працівників підрозділів патрульної служби. Проведення навчальних занять на курсах відрізняється від надання традиційних освітніх послуг у вигляді лекційних, семінарських та практичних занять. Так, тематичний план передбачає актуалізацію засвоєння знань, наявність дискусії, використання презентаційних технологій, виклад лекційного матеріалу з подальшою роботою у мікрогрупах (з елементами рольових ігор) з розгляду

та обговорення різних ситуаційних завдань.

Своєю чергою, відповідно до п. 3 ст. 13 Закону України «Про національну поліцію» у складі поліції функціонують: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення [2]. Саме тому, відповідно до предмета даного дослідження, висуваємо гіпотезу щодо необхідності удосконалення системи підготовки підрозділів кримінальної поліції. Так, після впровадження у 2012 р. КПК України [3] та внесення змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4] забезпечення професійної майстерності, психологічної сталості та моральної вихованості працівників кримінальної поліції є важливим чинником гарантування правопорядку і законності в державі. Так, ми стаємо свідками формування міжрегіональних територіальних органів у складі кримінальної поліції, а саме департаментів: протидії наркозлочинності, внутрішньої безпеки, кіберполіції, захисту економіки. Окрім того, структурні зміни відбуваються в департаментах: карного розшуку, кримінальної розвідки, боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Безпосередньо до структури Національної поліції у складі кримінальної поліції також входять: Департамент оперативної служби, Департамент оперативно-розшукових заходів, Управління виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів [5].

Отже, розглядаючи дану проблему, зазначимо, що сучасний розвиток українського суспільства характеризується впровадженням інформаційних технологій у різні сфери життя. Це відкриває перспективи для використання інформаційних технологій в навчальному процесі та практичній діяльності працівників підрозділів кримінальної поліції. Тому виникає необхідність здійснювати підготовку фахівців-інтелектуалів, які вже на початковому етапі пошуку інформації могли б передбачити результати судового розгляду кримінального провадження, розпочатого на підставі наданої оперативним працівником інформації про факт підготовки або вчинення неочевидного або латентного злочину. У цьому плані система відомчої освіти покликана відображати не тільки якісні перетворення, що відбуваються в підрозділах кримінальної поліції, але й випереджати їх: готувати фахівців до сприймання нових ідей, підходів до здійснення оперативно-розшукової функції. Оскільки відомча освіта є органічною ланкою єдиної державної освітньої системи України, вищі навчальні заклади системи МВС повинні прагнути досягнення якісно нового рівня в кадровому забезпеченні підрозділів кримінальної поліції. І тому розгляд проблем організаційних і правових засад оперативно-розшукової діяльності, особливо її негласний характер, пошук шляхів їх вирішення слід здійснювати поєднуючи теоретичні та практичні питання. Тому одним із способів підвищення ефективності протидії злочинності є поєднання всіх досягнень оперативно-розшукової науки із сучасними досягненнями наук не лише кримінально-правового спрямування (кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія, криміналістика тощо), а й інших наук – ін-

форматики, кібернетики, філософії, соціології, психології та ін.

Окрім того існує необхідність постійного оновлення теорії та практики ОРД щодо виявлення ознак підготовки та вчинення злочинів за напрямками діяльності відповідних підрозділів кримінальної поліції. У свою чергу, це вимагає своєчасної підготовки спеціалізованої навчальної літератури та окремих відомчих нормативно-правових актів, які регламентують діяльність кожного підрозділу кримінальної поліції. З урахуванням режимних вимог щодо недопущення витоків інформації, яка обмежена в обігу або відноситься до державної таємниці, вирішення даної проблеми потребує як наукового обговорення, так і практичної реалізації.

Підсумовуючи, зазначимо, що розглянуті нами аспекти мають за мету виробку заходів, спрямованих на підвищення ефективності підготовки фахівці для підрозділів кримінальної поліції.

1. Положення про організацію курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби : затверджено Наказом МВС України від 16.03.2015 № 276.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : науково-практ. коментар / за заг. ред. проф. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. С. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135 (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

5. Структура Національної поліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1795723>.

Grechukhina Iryna Dmytrivna
Ph.D.(Philology),
Associate Professor,
Language Training Department,
*Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs*

BE A BETTER LAW ENFORCEMENT OFFICER: LEARN FOREIGN LANGUAGES

The world in which we live can be described by the new word «connexity», which emphasizes the changing and growing ties we all experience as individuals, organizations and nations in a wired world [2]. The law-enforcement profession is increasingly global in outlook and it means that demand for the staff with good language skills is quickly growing all over the world.

Three factors should be taken into consideration while analyzing this

phenomenon:

- immigrant influx into many developed countries resulting in a new pattern of modern society, in which different cultures and languages mix but remain distinct in some aspects;
- tourism boom under which a nation becomes particularly attractive to foreign visitors;
- international and transnational crime growth.

Any of these factors or any combination of them may prevail in each specific country.

In countries experiencing considerable **immigrant influx**, foreign language skills play a role in a broad variety of situations including: assisting crime victims, witnesses, fielding emergency calls, listening to wiretaps, conducting community outreach programs [3].

If a nation wants to be classified among **tourist countries**, its police have to be able to talk in a foreign language to foreign tourists who are in trouble, have had an accident or are even suspected of breaking the law.

Globalization has facilitated the growth of **transnational crime** involving criminals speaking a variety of languages. New challenges require from police developing new skills, mastering multiple languages and understanding multiple cultures being among them [1].

English, being the first truly global language, remains a number one international language used in everyday activities of law enforcement agencies of different countries jointly working at settling problems, seeking criminals, carrying out joint operations.

Within European Union member-countries law enforcement agencies, linguistic skills of the personnel are paid great attention to. Multilateral and bilateral seminars and linguistic courses are organized for police officers on the regular basis. In some countries foreign languages are part of the curriculum in police academies.

Law enforcement agencies of the world's countries have gained valuable experience in foreign language teaching and, moreover, in developing strategies to ensure overcoming language barriers in law enforcement activities. The most useful of them are: (1) recruit, hire and compensate staff with foreign language skills; (2) ensure that a person knows the language through testing his/her proficiency in the foreign language (in partnership with language services companies or developing the department's own proficiency exams); (3) offer a base pay incentive for staff who pass a certification test; (4) provide bilingual personnel with police interpreting training (oral interpreting, telephonic interpreting and written translation); (5) encourage officers and civilian staff to use their language skills [4].

Thus, there exist different options for developing law enforcement personnel language skills.

Ukrainian law enforcement agencies should make use of the experience of

other countries and adapt it them to the requirements and needs of our country. For Ukraine the main languages to master are English and the languages of the countries Ukraine is bordered on.

In Ukraine the level of foreign language skills among law enforcement officers is low, which accords with the foreign language mastery of Ukraine's population as a whole. Realizing crucial importance of foreign language knowledge for law enforcement personnel, the first steps in language training have been taken recently. In December, 2015, patrol force officers started attending classes in English organized by European Foreign Language Centre in Kharkiv. We hope that this initiative will be taken up in other major cities of Ukraine.

1. Global Metropolitan Policing: An Emerging Trend in Intelligence Sharing [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.hsai.org/articles/103>.

2. Mulgan G. How to live in a connected world / G. Mulgan. – Harvard, 1997. – 156 p.

3. The Police Recruit Secret Weapons: Foreign-Language Skills [Електронний ресурс] – Режим доступу: policelink.monster.com/benefits/articles/2001.

4. Translating Justice [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.lep.gov/resources/vera-translating-justice-final.pdf.

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри мовної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІМІДЖ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ (МОВНИЙ АСПЕКТ)

Останні події створили навколо представників правоохоронних органів негативний шлейф емоцій та непорозумінь. Прикрим є той факт, що цей емоційний шок затьмарює усі напрацювання наших доблесних міліціонерів. На жаль, українське суспільство до сих пір живе за принципом: за проступок одного відповідають усі. Керівництвом країни вирішено провести реформування системи МВС, враховуючи досвід європейських країн. Темпи і якість реформування ОВС, як найважливішого елемента соціальної структури, залежать від рівня професіоналізму (сукупності знань, умінь і навичок) людей, які займаються правоохоронною діяльністю. З розвитком нових суспільних відносин на працівників органів системи МВС України покладаються нові функції, у тому числі збереження довіри до особи в погонах.

Із самого початку існування такого органу як поліція керівникам структурних підрозділів необхідно стежити за професійним іміджем як своїм, так і своїх підлеглих. Під **іміджем** розуміється *подання зовнішньої форми будь-якої особи з метою емоційно-психологічного впливу на кого-небудь; позитивний результат спільної праці керівництва і персоналу, що складається із зо-*

внiшнього (одягу i речей, мiмiки, поз i жестiв) та внутрiшнього образу, який неможливо побачити, але можна вiдчути.

iмiдж полiцейського залежить вiд умiння спілкуватися з людьми (незалежно вiд вiку, статi, соціального стану та достатку); ставлення один до одного (мiж собою та в суспiльствi); формування особистiсних якостей та бажання саморозвиватися й самовдосконалюватися; достойного рiвня освiти; якостi допомоги тим, що її потребують.

У вiк технологiй, телебачення та iнтернету складовою iмiджу полiцiї є спілкування з представниками засобiв масової iнформацiї, яким необхідно звертати увагу на такі факти: увагу аудиторiї можна привернути, надавши iнформацiю про щось нове та цікаве (надзвичайнi новини, факти iз професiйної дiяльностi слухачiв, нещодавнi подiї тощо), адже людина за своєю природою є досить допитливою, її завжди цікавлять та хвилюють невідомi факти, явища та ваблять таємницi; увагу людей посилює дискусiя, яка може виникнути пiд час обговорення конкретної тематики; фахiвцi не рекомендують копіювати напрацьованi клiше, а радять використовувати фрази типу «Боюся, що у мене зараз немає фактiв», «Незабаром ми дамо повну вiдповiдь», «Спiвробiтники полiцiї саме вивчають це питання»; не варто виявляти агресивнiсть до репортера, будьте вiдкритим або створiть iлюзiю вiдкритостi – ваша репутацiя вiд цього тiльки усталиється; стримуйте своє бажання облити брудом конкурентiв, дотримуйтеся правил хорошого тону; керiвникам радять передавати слово пiдлеглому, бо це демонструє свою демократичнiсть i довіру до нього i вказує на те, що у Вашiй установi кожен займається своєю справою тощо.

Формування iмiджу є тривалим i складним процесом, який має стати стратегiчним напрямом реформування правоохоронної системи. Полiцейський має на кожному кроцi й кожної хвилини охороняти честь своєї нацiї. Задля цього зусилля викладачiв вищих навчальних закладiв повиннi бути спрямованi на подальше вдосконалення мовної освiти як складової фахової освiти, як надiйного засобу впливу на громадську свiдомiсть майбутнiх поколiнь, засобу формування високоiнтелiгентних працiвникiв правової сфери та правоохоронних органiв. Довiра громадян до полiцейських є запорукою професiйного успiху, а також пiдвищенням авторитету полiцiї серед населення.

1. Ваянова О. Авторсько-правова природа iнтерв'ю / О. Ваянова // Підприємництво, господарство i право. – 2004. – № 9. – С. 108.

2. Воробйова І. В. Основні чинники, що впливають на престиж професії співробітника сил охорони правопорядку / І. В. Воробйова // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. – 2009. – Вип. 4(22). – С. 143–145.

3. Єлісовенко Ю. П. Культура екранного мовлення в об'єктиві моніторингу / Ю.П. Єлісовенко // Освіта. – 2005. – №19 (5149). – С. 8.

4. Крашенiннiкова Т.В. Українська мова (за професiйним спрямуванням) : навч. посiбник. Модульний курс / Крашенiннiкова Т.В., Поповський А.М., Руколянська Н.В. – Днiпропетровськ, 2015.

5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник / С.В. Шевчук. – Вид. 3-тє, доп. i перероб. – К., 2007.

Лукашенко Альона Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри управління та роботи з персоналом
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ІЗ ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Початок ХХІ століття пов'язаний із глобалізаційними процесами сучасності в усіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі і в Україні. Реформа та поступове оновлення системи забезпечення законності Національної поліції як державного інституту та основи внутрішньої безпеки країни має спиратися на кращі зразки зарубіжного досвіду. Однак постає проблема можливості застосування передового світового досвіду, наприклад ґрунтовно проробленої нормативної бази країн Північної Америки та Західної Європи.

Разом з тим сліпе копіювання найпрогресивнішої зарубіжної системи щодо забезпечення законності в діяльності поліції, застосування найкращих європейських стандартів навряд чи матиме прогресивні очікувані результати, тому що будь-яка система успішно функціонуватиме лише тоді, коли вона відповідає конкретним умовам конкретної країни, які завжди унікальні. У першу чергу, це виявлення факторів, які заважають успішній імплементації міжнародних стандартів та передового досвіду щодо забезпечення законності в діяльності поліції України. Відповідно до стандартів ЄС в Україні створено національну платформу атестації поліції та здійснюється моніторинг запиту суспільства щодо створення чистої професійної структури правоохоронних органів, орієнтованих на суспільство. Одним із таких факторів та можливих шляхів вдосконалення взаємодії органів Національної поліції України з громадянським суспільством є реформа МВС України в інтегрованій взаємодії з іншими реформами в судовій, правоохоронній системах або у кримінальній юстиції тощо.

Не менш важливою є соціальна підтримка правоохоронців, високий рівень їх правової культури та підтримка з боку громадянського суспільства, тобто наявність противаг у регіонах та центральних територіях щодо оскарження дій правоохоронців будь-якого рангу, а також престиж самої професії правоохоронця в суспільстві, проведення порівняльно-правових досліджень. Підтвердженням такої думки є монографічні дослідження боротьби з корупцією у міжнародному вимірі та національної політики (С. Я. Петрашко), міжнародні та національні аспекти запобігання злочинам серед працівників в органах внутрішніх справ (О. А. Мартиненко), співпраця інститутів законодавства Верховної Ради України та Мюнхенського із східноєвропейського права щодо європейського шляху до належного управління, правових аспектів бо-

ротьби з корупцією з досвіду України, Німеччини та Польщі тощо. У наведених дослідженнях вчені вказують на термінологічну проблему окремих загальноновизнаних понять, наприклад поняття корупції, яке, на думку С.Я. Петрашка, під тиском глобалізації повинно стати єдиним, як і передбачені санкції за різні її прояви [2, с. 20-21].

Досвід Великобританії, Англії, Уельсу, Північної Ірландії, Шотландії, Австралії свідчить про престижність громадського контролю за діяльністю поліції. Зокрема, майже всі органи дотримуються «цивільних» стандартів доказування провини при розгляді дисциплінарних питань, що включає можливість проведення громадських слухань. Половина органів володіє правом вимоги від працівників поліції пояснення. Всі органи правомочні вимагати дивитися документи, викликати свідків і використовувати методи неформального розв'язання скарг. Однак жоден з органів не може підтримувати звинувачення в суді. Крім того, практично всі органи мають право застосовувати санкції в разі відмови слідувати за рекомендаціям при проведенні розслідувань [1, с. 137]. Тим більше, що ОБСЕ рекомендує ознайомлювати громадськість з інформацією щодо дотримання поліцією прав людини і виявлення корупції в правоохоронних органах: телефони гарячої лінії, неформальні форму для обговорення, консультативні наради, спільні семінари, опитування громадської думки тощо. В Україні у цьому напрямі вже існує досвід контролю за діяльністю ОВС, а саме: громадські ради з питань забезпечення прав людини при МВС України та обласних управліннях, постійно діючі мобільні групи з моніторингу забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності ОВС, громадські слухання, реформування системи управління та організації діяльності правоохоронних органів, зміцнення механізмів підзвітності поліції, об'єктивна оцінка ефективності діяльності правоохоронних органів тощо.

Звичайно, не можна не зазначити й шляхи щодо зміни формату власне сучасної поліції на сервісну інституцію, розроблення з цією метою нового правового поля, вивчення та застосування передового світового досвіду фінансового забезпечення в реаліях вітчизняної Національної поліції, організації системи оцінювання ефективності діяльності поліцейських на принципово нових моделях як підготовки фахівців, так і підвищення кваліфікації та перекваліфікації поліцейських. Усі ці вказані шляхи потребують додаткового аналізу та є перспективами окремих досліджень у відповідних галузях науково-технічного прогресу суспільства.

1. Мартиненко О. А. Запобігання злочинам серед працівників в органах внутрішніх справ України: міжнародні та національні аспекти : монографія / О. А. Мартиненко, І. О. Теличкін. – Київ : Юридична думка, 2015. – 234 с.

2. Петрашко С. Я. Боротьба з корупцією: міжнародний вимір та національна практика : монографія / Сергій Петрашко ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2014. – 231 с.

Сидоренко Олександра Юрїївна,
кандидат психологічних наук
доцент кафедри юридичної психології
(Національна академія внутрішніх справ)

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

На сьогоднішній день особливої актуальності набуває питання психологічної підготовки висококваліфікованих поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах системи МВС України. Одним з напрямків психологічної підготовки поліцейських є розвиток і формування їх візуально-психодіагностичних здібностей, тобто умінь і навичок по зовнішніх ознаках людей «прочитувати» їхні психічні стани, виявляти неузгодженості в їхніх комунікативних системах, виділяти в неорганізованому, на перший погляд, соціальному середовищі взаємодіючих людей тощо [2, с. 124].

Вченими було встановлено, що існує реальна можливість одержувати достовірну інформацію про стан внутрішнього світу людини за її зовнішніми проявами. Цьому є передумова: взаємодія психіки і тіла людини будується на принципі «психофізичного паралелізму», який полягає в тому, що психічне відображається у фізичному і, навпаки, фізичні зміни спричиняють психічні. Отже, будь-яке переживання людини так чи інакше виявляється в її зовнішньому вигляді – міміці, жестах, позах, інтонаціях голосі тощо, а фізичні зміни справляють вплив на психічні стани [2, с. 124].

Результати ряду досліджень свідчать про те, що в процесі спілкування люди більше 65 % інформації про партнерів одержують за допомогою спостереження за ними. Якщо слова людини – це найчастіше плід її свідомості, результат оцінки і прогнозування ситуації спілкування, робота «внутрішньої цензури», то невербальні прояви – це проекція несвідомих процесів [2, с. 125]. Отже, під час оцінки вербального і невербального спілкування працівники поліції зможуть отримати багато інформації про співрозмовника чи людину, за якою спостерігатимуть.

Однак незважаючи на безліч сигналів, що дозволяють підозрювати людину в зайвому хвилюванні, занепокоєнні, неправді, їхні прояви часом настільки незначні і невиразні, що не дають можливості поставити чіткий «діагноз». Деякі мікрорухи мимічної мускулатури, мікрожести, зміни кольору шкірних покривів можуть бути виявлені тільки за допомогою уповільненої зйомки чи при ретельному відкритому спостереженні [5, с. 8-9]. Це стосується і розпізнавання «очних сигналів доступу», які природно фіксуються на несвідомому рівні кожною людиною, але лише деякі мають здатність на свідомому рівні виявляти і розуміти їх [1, с. 45]. Така здатність розвивається в процесі цілеспрямованої та систематичної психологічної підготовки.

Під час формування навичок професійного спостереження використовуються різні засоби і методи візуальної психодіагностики, спрямовані на виявлення фактів і обставин, що дають можливість визначити вірні напрями вирішення службових завдань працівників поліції. Засвоєння засобів і методів візуальної діагностики у процесі навчання дозволить працівникам поліції сформулювати особливу форму професійного мислення, що базуватиметься на відомих закономірностях, основних для візуальної психодіагностики напрямків, таких як кінесика, такесика, проксемика, характерологія, психологія праці [3], екстремальна психологія, спеціальна тактика й ін.

Основними службовими завданнями, при вирішенні яких поліцейському буде необхідне володіння навичками візуальної психодіагностики, є: оперативна діагностика прихованих намірів об'єкта спостереження; перехід від конфліктних до нейтральних відносин і навпаки; зміна позиції об'єкта спостереження; вигравання часу; діагностика брехливої поведінки, маніпулятивного і сугестивного впливу тощо [4, с. 73-74].

Таким чином, точність професійного спостереження працівника поліції залежить від рівня його психологічної підготовки, засвоєння ним засобів і методів візуальної психодіагностики, а також від поставленого службового завдання. Уміння «читати» людину передбачає витончене розуміння всіх відтінків та нюансів її емоційного стану та надає можливість використовувати отриману інформацію для ефективного вирішення службових завдань.

-
1. Горяинова О. В. Школа гипноза для начинающих / О. В. Горяинова. – Ростов н/Д., 2008.
 2. Деликатный С. К. Основы профессиональной и психологической подготовки сотрудников личной охраны / Деликатный С. К., Половникова Ж. Ю., Прыгунов П. Я. – К., 1998.
 3. Попов С. В. Визуальное наблюдение / С. В. Попов. – СПб., 2012.
 4. Щекин Г. В. Визуальная психодиагностика: познание людей по их внешнему облику / Г. В. Щекин. – М., 1996.
 5. Экман П. Психология лжи : руководство по выявлению обмана в деловых отношениях, политике и семейной жизни / П. Экман. – К., 1999.

Нагачевська Юлія Сергіївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності Львівського державного
університету внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СТРУКТУР

Формування державою засад забезпечення охорони громадського порядку є складним процесом, спрямованим на оновлення, удосконалення вітчизняного законодавства і адаптацію зарубіжного досвіду щодо організації засобів, інструментів і методів діяльності органів внутрішніх справ.

Сучасна модель демократичної, соціальної і правової держави потребує нових концептуальних підходів щодо вирішення проблем реалізації правоохоронної функції. Тому виключне значення має узагальнення досвіду країн ЄС щодо управління діяльністю національних поліцейських структур.

Слід зазначити, що організаційні форми діяльності поліції країн ЄС і принципи державного управління ними зумовлені історичними, економічними, політичними, географічними та іншими особливостями кожної конкретної країни. Сьогодні в країнах ЄС спостерігаються три моделі забезпечення внутрішньої безпеки: централізована (континентальна) модель з домінуючою роллю міністерства внутрішніх справ, директивним стилем управління й жорсткою вертикаллю підпорядкування низових ланок центральним органам; децентралізована модель, з характерною для неї відсутністю єдиного загальнонаціонального органу, множинністю поліцейських сил загальнодержавного, регіонального та місцевого рівнів, переважним зосередженням важелів управління поліцейськими силами в руках обласних (регіональних) органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка передбачає значну роль муніципальних органів влади в управлінні поліцією; комбінована (напівцентралізована) модель, особливістю якої є наявність загальнонаціонального органу (міністерства), відповідального за забезпечення внутрішньої безпеки, координація діяльності розрізнених поліцейських служб; співіснування державних поліцейських служб загальнонаціонального (федерального) та регіонального (рівня штату, землі), а також державної та муніципальної поліції з пріоритетністю розвитку державної поліції.

Централізовану модель системи забезпечення внутрішньої безпеки використовують цілий ряд країн континентальної Європи. Саме тому її ще називають континентальною. Слід зазначити, що централізована модель управління поліцією тривалий час зберігалась у багатьох постсоціалістичних державах Центральної та Східної Європи [1]. Це було зумовлено традиціями організації охорони правопорядку. Міліція в цих країнах функціонувала у скла-

ді міністерств внутрішніх справ. Управління міліцією зазвичай будувалось на засадах жорсткого підпорядкування центральним органам підрозділів регіонального (обласного) та місцевого рівнів. Практика створення комунальних (муніципальних) служб міліції була поширена недостатньо. Про це свідчить, зокрема, досвід державного управління поліцією у Словенії.

Децентралізована (фрагментарна) модель поліцейської системи держави є характерною для країн, де побоювання нації потенційно можливих зловживань з боку силових державних структур приводить до створення низки самостійних поліцейських агентств на регіональному і місцевому рівні.

Комбінована (інтегрована) модель управління поліцією характерною є для Великобританії, ФРН, Нідерландів, де поєднуються ознаки двох вищезгаданих моделей. Важливо підкреслити, що європейська модель організації поліцейської діяльності – це далеко не кінцевий пункт реформування ОВС України. Про це наголошувалось під час проведення експертами Ради Європи семінару “Аналіз організації роботи міліції в Україні. Презентація деяких моделей організації діяльності правоохоронних органів країн-членів Ради Європи” 27 квітня 2006 р. Європейські експерти застерігали своїх українських колег від буквального копіювання якої-небудь моделі роботи поліції. Тому практичне значення має, насамперед, запровадження європейських стандартів державного управління органами поліції. Ці стандарти в європейських країнах постають як визначальний фактор збалансованої системи управління поліцією.

Попри широку варіативність стандартів управління поліцією в сучасних державних моделях країн ЄС загальними для них є: забезпечення верховенства закону, деполітизація, демілітаризація і децентралізація органів поліції, організація підзвітності та прозорості їх роботи, налагодження тісної співпраці цих органів з населенням та місцевими громадами та сприяння професійній підготовці персоналу поліції. Головним стандартом у діяльності органів державного управління поліцією виступає забезпечення верховенства закону. Згідно з цим стандартом персонал поліції у своїй повсякденній діяльності має відповідати таким вимогам: неухильне дотримання закону при виконанні службових обов’язків; повага особистої гідності й дотримання прав людини; відсутність упередженості, відкритість і співробітництво, особиста порядність; використання сили строго пропорційно до наявної погрози і тільки у випадках явної необхідності, протидія будь-яким спробам їхнього порушення й особиста відповідальність за кожний свій вчинок [2].

Вихідним положенням стандарту демілітаризації є розуміння того, що поліція, виконуючи у суспільстві сервісну функцію та сприймаючи громадян як клієнтів та партнерів, повинна мати іншу організаційну структуру, аніж військові підрозділи. Європейські поліцейські сьогодні виступають за встановлення в поліції духу та культури цивільної служби. Прозорість у діяльності поліції забезпечується шляхом оперативного інформування громадян щодо результатів їх роботи в цілому, зменшення дистанційованості у стосунках

поліції та населення проведенням інформаційних кампаній, започаткуванням “гарячих ліній”, спеціалізованих рубрик у засобах масової інформації.

Дуже важливим є запровадження стандарту державного управління щодо сприяння професійній підготовці персоналу поліції, оскільки авторитет державної влади значною мірою залежить від індивідуальної професійної компетенції працівників цих органів. Слід зазначити, що зміна у стратегії правоохоронної діяльності обов’язково має супроводжуватися відповідним реформуванням системи професійної підготовки правоохоронців. Європейські стандарти правоохоронної діяльності передбачають, що прийнятий на службу поліцейський повинен пройти у повному обсязі не тільки загальну, професійну та службову підготовку, але й отримати також відповідний інструктаж з соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, з Європейської конвенції з прав людини [3]. Органи державного управління країн ЄС ставлять за мету виховання у персоналу поліції таких якостей, як повага до особистості іншої людини; доброзичливість; ефективність і професійність; дотримання принципів законності й верховенства права; відповідальність; турбота про людей; чесність у ставленні до себе та інших; самовіддане служіння суспільству [4].

Згідно зі стандартом налагодження тісної співпраці органів поліції із населенням та місцевими громадами передбачається, що ці органи, не відмовляючись від виконання свого основного завдання – охорони громадського порядку, мають змістити основний акцент роботи на зв’язок із населенням, оскільки без активної та зацікавленої підтримки громадян розкриття і профілактика злочинів є малоперспективною справою. При цьому правоохоронна діяльність має здійснюватися таким чином, щоб головна їх увага концентрувалася на безпосередньому та довгостроковому обслуговуванні населення у сфері підвищення його безпеки.

Без сумніву, запровадження європейських стандартів державного управління органами поліції буде об’єктивно сприяти не лише чіткому визначенню магістрального шляху оптимізації правоохоронної діяльності в Україні, але й впровадженню найбільш дієвих організаційно-правових форм у практику управління органами внутрішніх справ.

1. Уільдрікс Н. Діяльність поліції в посткомуністичних суспільствах / Н. Уільдрікс, П. Ван Реєнен ; пер. з англ. – К. : Атіка, 2006. – 248 с.

2. Проневич О. С. Моделі управління поліцією: аналіз зарубіжного досвіду / О. С. Проневич // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 145-167.

3. Jones T. Democracy and Policing / T. Jones, T. Newburn, D. Smith. – London : PSI, 1994. – 784 p.

4. Alderson J. C. Principled Policing: Protecting the Public with Integrity / J. C. Alderson. – Winchester : Waterside Press, 1998. – 185 p.

Черненко Анатолій Павлович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права
(Дніпропетровський університет
ім. Альфреда Нобеля)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Реформування правоохоронної системи української держави ознаменувалось створенням Національної поліції, метою якого є підвищення ефективності роботи поліцейського відомства. Багато в чому ефективність роботи поліції залежить від рівня її матеріально-технічного забезпечення, але визначальним фактором зазначеної ефективності, на нашу думку, є кадрове забезпечення поліції.

Українська держава має певний досвід правоохоронної діяльності, і цей досвід дає впевненість у вирішенні завдань, що поставлені перед сучасними реформами. Разом із тим взятий державою курс інтеграції до європейського співтовариства зобов'язує дослідити світовий досвід підготовки поліцейських, тому, на наш погляд, рішення ректорату Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (далі – ДДУВС) щодо залучення до вивчення названого досвіду науковців і вирішення за їх допомогою питання можливості використання світових надбань у реформуванні української поліції є своєчасним та вкрай необхідним.

Тут слід сказати, що ДДУВС, святкуючи свій п'ятдесятирічний ювілей, засвідчив свій могутній науковий і навчальний потенціал. За 50 років свого існування цей науковий і навчальний заклад підготував велику кількість високопрофесійних правоохоронців, які зробили його відомим не лише в Дніпропетровській області, а й в Україні та інших країнах світу [2]. На базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ було проведено не одну науково-практичну конференцію різного рівня, тому рішення провести Міжнародну науково-практичну конференцію на тему «Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні» на базі цього славетного закладу є виправданим.

На наш погляд, саме у ході наукового дослідження й можуть бути вирішені ці важливі для країни питання. Треба зауважити, що ці питання вже були предметом наукових досліджень. Зокрема, К.С. Ізбаш, досліджуючи питання зарубіжного досвіду підготовки кадрів для поліції в європейських країнах, проаналізував особливості підготовки поліцейських у 12 європейських країнах: Німеччині, Норвегії, Бельгії, Греції, Фінляндії, Польщі, Угорщині, Словаччині, Чехії, Швейцарії, Хорватії та Словенії. За його словами, серед цих

країн особливо позитивним виглядає досвід Німеччини: «До навчання поліцейських у Німеччині ставляться дуже серйозно: це єдина країна, де на навчання одного поліцейського витрачається 60 тис. євро, а тривалість курсу навчання складає 2,5 роки. Перший рік присвячено вивченню основ теорії й практики поліцейської діяльності, потім триває рік служби в діючих підрозділах під керівництвом досвідчених наставників, після чого ще півроку теоретичного навчання, яке завершується іспитом на звання поліцейського» [1, с. 36].

На наш погляд, досвід Німеччини у підготовці поліцейських, коли після першого року навчання слідує рік стажування у практичних підрозділах, є позитивним і може бути запозичений українськими правоохоронцями, бо за рік стажування правоохоронець сам може визначитись, чи вірно він обрав спеціальність. Доречною буде й перевірка правоохоронця з боку керівництва відомства, бо в разі його нездатності до такої нелегкої й відповідальної роботи трати на його навчання будуть невиправданими.

Науковець констатує, що зміст навчальних програм у Німеччині є гарантією якісної підготовки поліцейських: «Поліцейські школи мають хорошу навчальну базу й раціонально поєднують навчання теорії і її закріплення практикою. На практичних заняттях майбутні поліцейські набувають різних навичок: від автопереслідування в міських і сільських умовах до стрільби по рухомих цілях. Особлива увага приділяється загальній фізичній підготовці, плаванню й заняттю різними видами спорту. До теоретичного курсу входить вивчення федеральних законів і законів окремих земель, процедур розслідування злочинів, регулювання транспортних засобів, способів надання першої медичної допомоги, проблем взаємодії з населенням. Особливе місце відводиться навчанню методам затримання (від цього переважно залежить ставлення до поліції загалом), а також вивченню науки про поведінку людини, бо поліцейський повинен добре уявляти собі мотиви, наміри й можливі реакції того, з ким він зіткнувся, виконуючи свій службовий обов'язок.

Із загального числа поліцейських 80 % складають сержанти, які так і звільняються у відставку в цьому званні; 19 % поліцейських просуваються по службі, закінчивши трирічні навчальні курси у спеціальних навчальних закладах і отримавши звання інспектора. І лише 1 %, отримавши, відповідно, освіту в Поліцейській академії в Мюнстері, висувається на керівні посади [1, с. 36-37].

Як бачимо, в Німеччині існує трьохрівнева освіта поліцейських. Перший рівень – підготовка патрульних поліцейських, другий – підготовка інспекторів поліції, а третій – підготовка керівного складу поліції. При чому, як ми зрозуміли, 60 тис. євро Німеччина витрачає на підготовку лише патрульних поліції, підготовка яких триває 2,5 роки. Підготовка ж інспекторів поліції і керівного складу – це додатковий час (ще якнайменше 3 роки) і додаткові витрати коштів. На наше переконання, така схема підготовки поліцейських є раціональною і повною мірою може бути реалізована в Україні в системі вже існуючих вищих навчальних закладів системи МВС України. Позитивним є те, що при такій схемі підготовки поліцейських їх подальше навчання на на-

ступному рівні може продовжуватися в одному навчальному закладі, але це можливе лише за наявності у поліцейського певних якостей, які він може показати на попередніх рівнях під час навчання й практичної діяльності. Іншими словами, така схема підготовки дає можливість запровадження конкуренції у діяльності поліцейських та поставити їх просування по службі у залежність лише від особистих здібностей у навчанні і практичній діяльності, що є позитивним моментом та сприятиме підвищенню професіоналізму поліцейських, довіри до них з боку громадськості, а отже, й авторитету відомства взагалі. Не зайвим, на наш погляд, було б запровадження й оцінки діяльності поліцейських з боку населення, подібно тому, як клієнти банку оцінюють рівень їх обслуговування з боку працівників банку в кожному разі звернення до банку через телефонне опитування. Дані такого опитування, на нашу думку, суттєво знизять рівень корупції у діяльності поліції, а за його допомогою можна виявляти, а потім і аналізувати проблемні питання діяльності поліції. Зрозуміло, така аналітична робота можлива в ході науково-дослідної діяльності, яка може здійснюватись існуючими навчальними закладами системи МВС України, що не потребує додаткових бюджетних коштів. До речі, К.С. Ізбаш наводить у цьому питанні досвід Німеччини: «Поліцейська академія є не тільки головною в єдиній загальнонаціональній системі підготовки поліцейських кадрів різного рівня, а й основним центром науково-дослідної діяльності, розробок у сфері охорони правопорядку» [1, с. 37]. На наш погляд, недоліки в лікуванні хворого певним лікарем може виявити лише інший лікар більш високого професійного рівня, недоліки пілота – інший льотчик, ну а недоліки поліцейського може вірно оцінити виключно більш підготовлений інший поліцейський, при цьому бажано, щоб він мав ще й науковий ступінь у певній галузі знань та використовував у такій оцінці науковий підхід. До такої роботи вже готовий численний загін учених, котрі працюють у навчальних закладах системи МВС України, серед яких і ДДУВС зі своїми науковими традиціями і школою [2].

1. Ізбаш К.С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів для поліції в європейських країнах // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 1. – С. 36–39.

2. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (1966–2006) / ред. кол. : О.В. Негодченко, М.Г. Вербенський, І.Р. Шинкаренко та ін. – Дніпропетровськ, 2006.

Філіпенко Анастасія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
спеціальних дисциплін та адміністративної
діяльності Донецького юридичного
інституту МВС України

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВАГИ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Інтеграція України до європейського простору вимагає гармонізації адміністративного законодавства із законодавством країн Європейського Союзу. У цій сфері важливе місце посідають правові норми, що визначають принципи роботи органів державної влади, зокрема органів національної поліції України.

Відповідно до законодавства України, Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1, ст. 1].

Права і свободи людини – це правові можливості (надбання), необхідні для існування та розвитку особи, які визнаються невід’ємними, мають бути загальними та рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів [2, с. 447].

Права людини – це завжди конкретні соціальні можливості, які, відповідаючи міжнародним стандартам, враховують також і специфічні внутрішньо-соціальні умови, котрі виступають чинниками та середовищем реалізації відповідних прав [3, с. 6].

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені Загальною декларацією прав людини, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Більше того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої належить людина, незважаючи на те, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядною або будь-як інакше обмеженою у своєму суверенітеті [4, ст. 2]. Даний принцип також передбачає: рівність перед законом прав всіх людей, без будь-якої різниці [4, ст. 7]; заборону безпідставного втручання в особисте та сімейне життя людини [4, ст. 12; 5, ст. 17] та будь-яку дискримінацію.

Зобов’язання держави щодо реалізації прав та свобод людини гарантуються різними правовими засобами, серед яких одним із найголовніших є інститут відповідальності держави перед особою. Втілення принципу відпо-

відальності держави перед людиною через її представницькі органи та уповноважених посадових осіб є одним із основних показників правової політики держави, що будується на морально-юридичних засадах відносин між державою як носієм влади та громадянином. Саме держава є основним гарантом реалізації прав, свобод та захисту законних інтересів особи. У зв'язку з цим принцип відповідальності держави перед особою повинен стати одним із способів боротьби зі зловживанням владою, свавілля з боку державних органів, посадових осіб стосовно прав людини [6, с. 64].

Засобом охорони основних прав і свобод людини є юридична відповідальність, в тому числі і для поліцейських. Поліцейські, як представники органу держави, зобов'язані чітко дотримуватися законодавства України і не порушувати права та свободи громадян.

Враховуючи специфіку завдань, які стоять перед працівниками поліції, зміст діяльності даних підрозділів із забезпечення конституційних особистих прав і свобод людини та громадянина охоплює напрямки: створення сприятливих умов для ефективної реалізації особистих прав і свобод людини та громадянина; охорону їх від правопорушень; захист названих прав людини в момент порушення; відновлення порушених особистих прав і свобод людини та громадянина [7, с. 13].

Особливостями діяльності поліцейських із забезпечення конституційних особистих прав і свобод людини та громадянина є такі: діяльність зазначених підрозділів, що визначається повноваженнями всіх їх структурних одиниць, повинна бути чітко визначена законодавством України; вказані повноваження реалізуються у відповідних сферах, серед яких розрізняють сферу охорони державного кордону України, забезпечення пропуску осіб, транспортних засобів та вантажів через кордон, протидії злочинам і правопорушенням [7, с. 14].

Забезпечення прав людини – це один із головних напрямків діяльності кожної держави, в тому числі й у міжнародному житті, завдяки чому створюються умови для побудови правової держави та громадянського суспільства, які повинні дбати про своїх громадян та захищати їх інтереси.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII [зі змінами] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/580-19>.

2. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юрид. вищих навч. закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків : Право, 2010. – 584 с.

3. Добрянський С. П. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Добрянський Святослав Павлович ; Одеська Національна юридична академія. – Одеса, 2003. – 20 с.

4. Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Про громадянські і політичні права. Міжнародний пакт, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. Док. ООН A/RES/2200A (XXI). Ратифікований ВР Української РСР Законом № 2148-VIII від 19.10.73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

6. Малютін І. А. Права та свободи людини повинні дотримуватись і захищатись державою / І. А. Малютін // Зовнішня торгівля: право та економіка. Міжнародне право : науковий журнал. Українська академія зовнішньої торгівлі. – К. : Редакційно-видавн. відділ УАЗТ. – 2006. – № 4 (27). – С. 94-98.

7. Хальота А. І. Конституційні особисті права та свободи людини і громадянина та їх забезпечення органами внутрішніх справ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 “Конституційне право” / Хальота Андрій Іванович; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – 21 с.

Полудьонна Наталія Станіславівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри управління
та роботи з персоналом
(Національна академія внутрішніх справ)

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЯК ОДНІЄЇ З ФОРМ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МВС УКРАЇНИ

Зміна концепції підготовки поліцейських кадрів в умовах вищої школи потребує системного підходу, де особливого значення набуває організація самостійної навчальної роботи. Буде логічним, на нашу думку, розглядати зміст такої роботи за кількома рівнями складності. Так, репродуктивний рівень передбачає такі види робіт: відновлення у пам’яті раніше засвоєного навчального матеріалу, приведення його у систему і підготовка звіту або повідомлення. На цьому ж рівні вирізняють самостійну навчальну роботу *тренувального характеру* (не тільки відтворення, а й застосування раніше засвоєного у новій ситуації, формування навичок самоконтролю) та *перевірочні роботи* (завдання на впорядкування та систематизацію знань, наприклад, складання плану з теми).

Пізнавально-пошуковий рівень самостійної навчальної роботи включає:

- *підготовчі роботи* (використовуючи вже засвоєні знання для виконання професійних завдань, курсанти переконуються у їхній неповноті, шукають нову інформацію, що призводить до більш глибокого осмислення інформації);

- *констатуючі роботи* (пов’язані з описуванням нових фактів за їх зовнішніми ознаками);

- *експериментально-пошукові* (завдання, які виконуються із застосуванням наукових методів, результатом чого є встановлення причинно-наслідкових зв’язків, «відкриття» законів тощо);

- *логічно-пошукові* (завдання на співставлення ознак, виокремлення схожих та відмінних).

Наступним за складністю є творчий рівень самостійної навчальної роботи, який включає теж кілька видів завдань, а саме:

- *художньо-образні* (створення чогось нового, оригінального);
- *науково-творчі* (вирішення завдань (або професійних ситуацій) підвищеної складності, пошук оригінального рішення, підготовка до конкурсу (змагань) та наукових конференцій);
- *конструктивно-технічні* (творче проектування професійних ситуацій або рішень).

I, насамкінець, пізнавально-практичний рівень має мету поєднати сформовані компетенції з життєвою практикою та індивідуальним досвідом.

Крім цього, самостійну навчальну роботу курсантів можна вирізнити за дидактичною метою. Так, самостійна робота з оволодіння новими знаннями, формування вмінь самостійно здобувати знання передбачає: читання тексту, виписки з тексту, конспектування тексту, робота із словниками та довідниками, ознайомлення з нормативними актами, складання плану тексту.

Самостійна навчальна робота з метою закріплення та систематизації знань передбачає:

- роботу з конспектом лекції;
- складання плану або тез відповіді;
- підготовку рефератів;
- складання тематичних кросвордів;
- письмові відповіді на контрольні запитання;
- укладання бібліографії з теми (розділу).

Самостійна навчальна робота із формування вмінь практичного характеру передбачає: виконання схем, розв'язання ситуативних задач, виконання розрахунково-графічних робіт, дослідно-пошукова робота, експериментально-конструкторська, підготовку до ділових ігор, підготовку курсових та кваліфікаційних робіт, проектування та моделювання різних компонентів професійної діяльності, проведення експериментів.

Самостійна навчальна робота, яка спрямована на формування вмінь творчого характеру, вмінь застосовувати знання у новій ситуації, передбачає:

- підготовку до семінарського та практичного заняття;
- виконання практичних робіт, передбачених робочою програмою;
- пошук додаткової інформації з теми (робота з бібліографічними матеріалами, довідниками, словниками, енциклопедіями);
- складання портфоліо (рефлексивне, проблемно-дослідницьке або тематичне);
- самостійне опрацювання навчальної (науково-методичної, методичної) літератури;
- розробку проекту (глосарію до теми або розділу, іменного словника чи словника персоналій, хронології подій тощо);

- написання есе (описові, причинно-наслідкові, порівнювальні, аргументуючі або контраргументуючі);
- доведення тверджень, порівняння точок зору (або теоретичних позицій);
- розробку інструкцій (рекомендацій до виконання професійних дій);
- укладання таблиць (графіків, гістограм);
- розробку тестових завдань;
- підбір (опис) та експертна оцінка сайтів, роботу з електронними бібліотеками тощо.

Як показує досвід, без повного включення самостійної навчальної роботи у систему підготовки фахівця сподіватися на якість такої підготовки не можна. Залучаючи курсантів до постійного самовдосконалення, ми тим самим формуємо готовність до такої роботи й у процесі здійснення функціональних обов'язків за посадою.

Лигун Ніна Вікторівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та роботи з персоналом
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА КЕРІВНІ ПОСАДИ В ПОЛІЦІЇ

В сучасних умовах розвитку суспільства та поступової інтеграції України до європейського і світового співтовариства набувають актуальності нові вимоги до діяльності керівної ланки. Демократичні процеси, що відбуваються у державі за останні роки, суттєво вплинули на модернізацію методів та прийомів у системі управління. Це, насамперед, стосується організаційно-структурної складової організації, при тому що організаційна структура нерозривно пов'язана із професійними компетенціями керівника, рівно як і функції організації нерозривно пов'язані з її структурою. Керівник відповідно до професійних кваліфікацій визначає, у межах наданої йому компетенції, функціональні обов'язки своїх заступників, контролює своєчасність та ефективність прийняття та реалізацію ними відповідних рішень. Тобто визначає загальний напрям діяльності управління, приймає рішення щодо її удосконалення [1, с. 234].

Проблемам управління та психологічному впливу значну увагу приділяли і приділяють фахівці в галузі теорії управління, зокрема: О.М. Бандурка, Л.М. Карамушка, Я.Ю. Кондратьєв, М.В. Костицький, С.Д. Максименко. У сфері психологічного забезпечення проводять дослідження В.Г. Андросюк, Ю.К. Васильєв, Т.С. Кабаченко, Г.В. Ложкін, О.А. Матеюк, В.С. Медведєв, Л.І. Мороз, Т.Є. Орбан-Лембрик, Є.В. Сидоренко та інші. У багатьох роботах

ззначається, що високі вимоги, які висуваються до керівника, вимагають від нього низки професійних якостей і психологічних характеристик, наявність яких допоможе оптимізувати процес керівництва та позитивно позначиться на соціально-психологічному кліматі колективу, переході його на якісно вищий рівень.

З метою визначення професійних якостей та індивідуально-психологічних особливостей керівника було проведено анкетування працівників, які мають досвід управлінської діяльності не менш ніж 10 років. Отримані результати відобразили найбільш вагомими індивідуально-психологічними особливостями керівника системи ОВС, зокрема: комунікабельність, емоційну стійкість, урівноваженість, самоконтроль, упевненість у собі, відсутність роздратованості, фрустрованості та підозрливості, дотримання демократичного стилю управління, схильність до співробітництва та компромісу в конфліктних ситуаціях. Результати визначення індивідуально-психологічних особливостей керівника, актуальних у контексті ефективного управлінського впливу, дозволили визначити психодіагностичний інструментарій оцінки професійної здатності керівника здійснювати ефективний управлінський вплив на підлеглих. Вибір даних методик обумовлювався тим фактором, що дослідження було спрямовано на вивчення особливостей соціального сприймання, прямо пов'язаних з уявленням особистості про себе та інших у процесі управлінського впливу, про власну особистісну активність і відповідальність, про стиль управління та поведінку в конфліктних ситуаціях. Обрані методики відповідають вимогам надійності і валідності [2, с. 342], а саме: методика Баса-Дарки «Діагностика показників і форм агресії», методика К. Томаса «Стилі поведінки у конфліктній ситуації», тест 16 PF Р. Кеттелла в модифікації О.Н. Капустіної та методика інтерперсональної взаємодії Т. Лірі.

16-ти факторний тест Р.Кеттелла – методика, побудована на основі теорії особистісних рис, згідно з якою особа представляється як сукупність первинних властивостей, що визначають її внутрішню сутність і поведінку [4, с. 232]. Результати тестування відображають різноманітні сторони особистості людини: особливості комунікативної сфери і емоційно-вольової регуляції, ступінь соціальної адаптації, схильність до асоціальної поведінки, наявність емоційних проблем, лідерський і творчий потенціал [4, с. 232].

Метод діагностики міжособистісних відносин ДМВ Т. Лірі має такі характеристики: 1) інтерперсональний підхід, що відображає феноменологічну близькість показників методики з індивідуально-особистісною типологією; 2) адаптований вербальний стимуляційний матеріал; 3) зручний і швидкий спосіб реєстрації і обрахунку даних; 4) розширені рамки використання методики, в тому числі як компонент соціометричного дослідження [4, с. 134].

Методика К. Томаса – це оригінальний підхід до вивчення та управління конфліктами [3, с. 135]. Для ефективного управлінського впливу керівникові доцільно зосередити увагу на типах поведінки підлеглих у конфліктних

ситуаціях, визначивши, які з них будуть конструктивними, а які – деструктивними, таким чином стимулюючи продуктивну поведінку. Знання стилю стратегії у конфліктній ситуації допоможе керівникові обрати оптимальні методи управлінського впливу в практичній діяльності [3, с. 135].

Методика Басса-Дарки дозволяє виявити прояви й форми агресивних і ворожих реакцій (має основні та інтегральні шкали) [4, с. 179].

Отже, для проведення психологічної діагностики професійної здатності керівників до ефективного управлінського впливу на підлеглих поряд з існуючими доцільно використовувати такі методики: методика А. Баса – А. Дарки «Діагностика показників і форм агресії», методика К. Томаса «Стилі поведінки у конфліктній ситуації», тест 16 PF Р. Кеттелла в модифікації О.Н. Капустіної та методика інтерперсональної взаємодії Т. Лірі.

1. Барко В.І. Теоретико-психологічні засади управління персоналом органів внутрішніх справ : дис. ... докт. психол. наук : 19.00.06 / Вадим Іванович Барко – К., 2004. – 435 с.

2. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб. : Питер-Ком, 1999. – 528 с.

3. Ложкин Г. В. Практическая психология конфликта : учеб. пособие / Г. В. Ложкин, Н. И. Порякин. – К. : МАУП, 2002. – 256 с.

4. Лучшие психологические тесты для профотбора и профориентации / под ред. А. Ф. Кудряшова. – Петрозаводск : Петриком, 1992. – 318 с.

Давидова Ольга Василівна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА КАНДИДАТІВ НА СЛУЖБУ В ПІДРОЗДІЛ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Серед завдань, які належить виконувати бійцям підрозділу швидкого реагування Національної поліції, – звільнення заручників; забезпечення периметра безпеки проти снайперів під час візитів державних осіб; порятунк поліцейських і цивільних, які потрапили під обстріл; контртерористичні операції; забезпечення підтримки під час рейдів проти наркомафії; арешти за судовим ордером, обшуки підозрюваних.

Ефективність діяльності бійця в екстремальних ситуаціях значною мірою залежить від психологічної готовності та психологічної стійкості [2, с. 58]. При цьому під психологічною готовністю працівника розуміється сукупність якостей і властивостей особистості, що зумовлює стан мобілізованості психіки, налаштованість на найбільш доцільні, активні та рішучі дії в склад-

них чи небезпечних умовах виконання службових обов'язків. У свою чергу, психологічна стійкість – це активно-дійовий стан особистості, що відображає зміст і умови професійного завдання і полягає у здатності зберігати стан нормального функціонування психіки, доцільно діяти, незважаючи на перешкоди [3, с. 6].

З огляду на зазначене до змісту професійної психологічної підготовки працівників даної категорії пропонується внести такі блоки:

1) психологія особистої безпеки – вивчаються тактико-психологічні заходи, які дозволяють забезпечити збереження життя та здоров'я бійця, а також підтримання високого рівня ефективності його професійних дій;

2) саморегуляція поведінки та формування стресостійкості – розглядаються можливості практичного використання працівниками сучасних методів психічної саморегуляції – аутогенного тренування та довільної саморегуляції станів свідомості;

3) психологічна готовність до застосування вогнепальної зброї на ураження – проводиться соціально-психологічна методика підготовки до дій в ситуації застосування вогнепальної зброї на ураження, що формує засади ефективної діяльності при затриманні або знешкодженні злочинця;

4) психологія переговорної діяльності – опановуються психологічні прийоми відповідно до етапів ведення переговорів у типових ситуаціях професійної діяльності;

5) позитивний соціально-психологічний клімат як умова ефективної взаємодії у підрозділі – формуються психологічні уміння ефективної спільної службової діяльності, зокрема конструктивної взаємодії у конфліктних ситуаціях, прийняття групового рішення, підвищення згуртованості колективу, взаєморозуміння.

Професійна діяльність висуває до бійця низку вимог, серед яких найважливіша – наявність розвинених професійно значущих якостей особистості. Відсутність або недостатній розвиток цих якостей особистості перешкоджають нормальному здійсненню функціональних обов'язків, породжують помилки в діяльності, викликають процеси професійної дезадаптації і професійної деформації особистості [1].

1. Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін. Юридична психологія. – К. : КНТ, 2007. – 360 с.

2. Александров Д. О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ : моногр. / Д. О. Александров. – К. : ВАДЕКС, 2014. – 307 с.

3. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. Частина 8. Діагностика особистості працівника ОВС в системі психологічного супроводження : навч.-метод. посібн. / Д. О. Александров, О. В. Давидова та ін. – К. : Національна академія внутрішніх справ, 2015. – 130 с.

Дрозд Олексій Юрійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОХОДЖЕННЯ СТАЖУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ

Частиною першою статті 75 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) стажування було віднесено до однієї з основних складових післядипломної освіти поліцейських [1]. У зв'язку з цим на практиці виникає необхідність у наданні роз'яснення та додаткового тлумачення окремих положень Закону та відомчих нормативно-правових актів, що регулюють організацію і порядок проходження стажування в органах поліції.

У першу чергу, слід зазначити, що згідно із Законом України «Про освіту» стажування – це набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань [2]. Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України [3] та Положення про організацію післядипломної освіти працівників ОВС України [4] визначають стажування працівників поліції дещо по-іншому, зокрема як вид навчання, який здійснюється з метою набуття працівниками поліції практичних навичок і умінь для виконання функціональних обов'язків на займаній посаді, перед призначенням на вищу посаду або при перепризначенні в іншу службу.

Згідно із вказаними нормативно-правовими актами стажування проходять: 1) працівники поліції, зараховані до кадрового резерву, – для просування по службі; 2) особи, які вперше призначені на посади керівного та науково-педагогічного складу; 3) інші працівники поліції – при призначенні на нову посаду, у тому числі до підрозділів, які здійснюють протидію корупції.

Тривалість стажування строком до двох місяців встановлюється безпосереднім начальником залежно від досвіду роботи та рівня професійно-ділових якостей стажиста з урахуванням вимог чинного законодавства. Науково-педагогічний склад вищих навчальних закладів МВС України, наукові працівники науково-дослідних установ, училищ професійної підготовки та навчальних центрів підготовки проходять стажування в практичних підрозділах поліції строком до місяця не рідше ніж один раз на 5 років.

Плани-графіки стажування, кількість працівників поліції, що проходять стажування, і керівники стажування затверджуються наказами МВС України, начальників Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України, училищ професійної підготовки та навчальних центрів, органів і підрозділів внутрішніх справ залежно від підлеглості і посадових категорій працівників ОВС, які підлягають стажуванню.

Стажування проводиться за місцем роботи або в інших органах і підрозділах поліції, вищих навчальних закладах, науково-дослідних установах МВС України, училищах професійної підготовки та навчальних центрах, на базі інших центральних органів виконавчої влади, на займаних посадах або на посадах, на які працівників передбачається згодом призначити.

Зміст стажування визначається планами та програмами, які розробляють структурні підрозділи апарату МВС України, Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищі навчальні заклади і науково-дослідні установи МВС України, училища професійної підготовки, навчальні центри.

Організація стажування покладається на керівників відповідних структурних підрозділів МВС України, Головних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ МВС України, училищ професійної підготовки, навчальних центрів, які зобов'язані: 1) визначити час, місце стажування, кількість стажистів та їх керівників; 2) затвердити програму та індивідуальний план стажування, а після його проведення – звіт про виконання програми стажування (звіт про стажування долучається до особової справи працівника поліції); 3) створити належні умови для стажування і здійснювати постійний контроль за його проходженням.

Керівник, відповідальний за стажування, зобов'язаний: 1) провести інструктаж про порядок проходження стажування та з техніки безпеки, надати стажисту необхідні документи (програму, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації тощо), ознайомити його з функціональними обов'язками та розробити індивідуальний план стажування; 2) поінформувати стажиста про систему звітності, виконання кваліфікаційної роботи за відповідною посадою, ознайомити з основними нормативно-правовими актами, які регламентують роботу служби, органу, підрозділу, передбачити виконання стажистом практичних завдань; 3) систематично надавати стажистові необхідну методичну і практичну допомогу у вивченні та відпрацюванні передбачених планом питань; 4) здійснювати постійний контроль за виконанням плану стажування; 5) після закінчення строку стажування підготувати відгук-характеристику, яка затверджується керівником органу поліції, навчального закладу, науково-дослідної установи МВС України.

Особи, які проходять стажування, зобов'язані: 1) своєчасно прибути до місця стажування; 2) сумлінно та у відповідні строки виконувати зазначені в плані заходи; 3) брати участь у нарадах, які проводяться за місцем стажування; 4) вести облік проведеної роботи в щоденнику згідно з планом стажування; 5) після закінчення строку стажування підготувати звіт та подати його на затвердження керівникові, на якого покладено організацію стажування. Стажист має право звертатися до керівництва органу, на базі якого проводиться стажування, або до ініціатора стажування з питань незадовільного ставлення до нього з боку керівників стажування, відсутності умов для виконання індивідуального плану тощо.

У разі невиконання стажистом індивідуального плану, недбалого ставлення до своїх обов'язків керівник стажування має право перервати стажування з повідомленням про це ініціатора стажування.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075.

2. Про освіту : Закон України від 23 трав. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

3. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 13 квіт. 2012 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>.

4. Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ : наказ МВС України від 05 берез. 2013 р. № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0489-13>.

Чумак Володимир Валентинович,
кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу організації наукової роботи
*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АНТИТЕРОРИСТИЧНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ (НА ПРИКЛАДІ КРАЇН БАЛТІЇ)

Сьогодні на європейському просторі не залишилося держав і народів, які б не відчули на собі, що означає терористична загроза і які її наслідки для кожного громадянина. Не є винятком у цьому аспекті й Україна як держава та її громадяни як окрема національна група світового суспільства [1, с. 170].

Проведення на території України такої масштабної та надважкої за здійсненням антитерористичної операції, якої ще не бачила сучасна Європа, кинуло виклик відданості справі, професіоналізму та витримці не тільки працівникам органів безпеки України, саме до компетенції яких входить боротьба із тероризмом, а стало справжнім випробуванням для всієї правоохоронної системи незалежної України [2, с. 51].

Організація роботи сучасних правоохоронних органів України потребує вивчення кращих закордонних практик роботи відповідних підрозділів.

Це зумовлено насамперед тим, що органи правопорядку розвинених країн Європи вже пройшли нелегкий шлях становлення та розвитку відповідно до керівних принципів міжнародних документів, які закріплюють непорушність прав та свобод людини, сервісну роль поліції в суспільстві та принцип її постійної взаємодії з громадськими інститутами [3, с. 11].

Вивчення особливості діяльності антитерористичних поліцейських під-

розділів країн Балтії (Естонії, Латвії та Литви) пояснюється географічною близькістю цих країн, спорідненістю вирішуваних проблем і необхідністю поглиблення співробітництва у боротьбі з тероризмом.

Загальні питання діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн розглядали у своїх працях такі вчені, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, І.С. Гриценко, С.М. Гусаров, Є.В. Додін, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Р.С. Мельник, О.М. Музичук, В.Я. Настюк, О.С. Проневич, М.Г. Шульга та ін. Однак практично у всіх цих роботах йшлося насамперед про країни Західної та Центральної Європи (Великобританію, Німеччину, Польщу, Францію), без урахування досвіду інших країн, серед яких провідне місце належить країнам Балтії. Крім того, в Естонії, Латвії та Литві вже тривалий час успішно працюють антитерористичні поліцейські підрозділи, які ефективно здійснюють правоохоронні функції та роблять посильний внесок у справу боротьби з організованими кримінальними і терористичними структурами. Вважаємо, що аналіз діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів у зазначених зарубіжних країнах є необхідним, що знов-таки підкреслює наукову новизну цієї праці.

Для захисту держав – членів Європейського Союзу від організованих кримінальних і терористичних структур, поліпшення співпраці в боротьбі з тероризмом між країнами і здійснення узгоджених заходів для гарантування високого рівню безпеки було створено міжнародну організацію ATLAS. Метою ATLAS є співпраця і надання взаємної підтримки та допомоги у боротьбі з тероризмом, підвищення навичок, знань та досвіду з протидії тероризму серед правоохоронних органів держав – членів Європейського союзу.

Учасниками мережі атласу є: ARAS (Литва); ACVILA (Румунія); AKS (Данія); BOA (Польща); DELTA (Норвегія); DSI (Нідерланди); DSU (Бельгія); ЕАО (Кіпр); ЕКАМ (Греція); ЕКО СОBRA (Австрія); ERU (Ірландія); GIGN (Франція); GIS (Італія); GEO (Іспанія); GOE (Португалія); GSG 9 (Німеччина); KARHU (Фінляндія); K-KOMMANDO (Естонія); LYNX (Словаччина); NI (Швеція); NOCS (Італія); ОМЕГА (Латвія); RAID (Франція); RED PANTHER (Словенія); CO19 (Велика Британія); SEK BWL (Німеччина); SAG (Мальта); SIAS (Румунія); SUCT (Болгарія); TESZ (Угорщина); UEI (Іспанія); URNA (Чеська Республіка); USP (Люксембург) [4].

Після вступу Естонії, Латвії та Литви до складу Європейського Союзу антитерористичні поліцейські підрозділи Естонії (K-COMMANDO), Латвії (ОМЕГА) та Литви (ARAS) були прийняті до міжнародної організації ATLAS та репрезентують Естонию, Латвію та Литву як членів Європейського союзу.

Увага різних кримінальних структур або навіть терористичних організацій у регіоні Балтії постійно зростає. Постійно точиться боротьба за сфери впливу. Як наслідок, країнами Балтії в 1991 р. були створені антитерористичні поліцейські підрозділи K-COMMANDO (Естонії), ОМЕГА (Латвії) та

ARAS (Литви) для вирішення специфічних завдань у боротьбі з організованими кримінальними і терористичними структурами

На сьогодні до особового складу підрозділів входять висококваліфіковані співробітники, які пройшли фізичну і психологічну підготовку та мають навички для роботи в екстремальних умовах. Професіоналізм працівників підрозділу перевіряється декілька разів на рік у реальних операціях, у зв'язку з чим якість діяльності підрозділу з антитерористичних операцій оцінена не лише у країнах Балтії. Великий досвід працівники отримують беручи участь у різних курсах спеціального реагування підрозділу на критичні ситуації, які організовують США та інші провідні країни світу [5].

В умовах реформування системи органів внутрішніх справ України ознайомлення із зарубіжними напрацюваннями є нагальною необхідністю. Аналіз концептуальних підходів до організації діяльності поліцейських служб у зарубіжних країнах об'єктивно сприяє не лише чіткому визначенню магістрального шляху оптимізації правоохоронної діяльності в Україні, але і впровадженню найбільш дієвих організаційно-правових форм у практику управління органами внутрішніми справами [6, с. 2].

Підсумовуючи, наголосимо, що боротьба з тероризмом належить до пріоритетних напрямів міжнародного співробітництва держав та викликана необхідністю взаємодії різних держав у цій важливій справі. Вступ до ЄС визначається стратегічною метою зовнішньої політики України, націленої на зміцнення спроможності забезпечити імплементацію європейських міжнародних договорів у сферу протидії злочинності.

На підставі вищевикладеного можна сказати, що в умовах складної обстановки та проведення в Україні антитерористичної операції позитивний досвід діяльності антитерористичних поліцейських підрозділів Естонії (K-COMMANDO), Латвії (ОМЕГА) та Литви (ARAS) заслуговує на його подальше вивчення та впровадження в діяльність Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції МВС з метою вдосконалення діяльності та подальшого розвитку системи органів внутрішніх справ України.

1. Новікова Л. В. Антитерористична компетенція інституціонального механізму Європейського Союзу / Новікова Л. В. // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2015. – № 1151, вип. 19. – С. 170–173.

2. Карастельов В. А. Реалізація окремих норм кримінального процесуального кодексу України в умовах проведення антитерористичної операції: проблеми, шляхи вирішення / В. А. Карастельов // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення : мат. постійно діюч. наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. / редкол. : С. Є. Кучерина (голов. ред.), В. В. Федосєєв (заст. голов. ред.) та ін. – Х., 2014. – Вип. 6.

3. Гусаров С. М. Досвід організації роботи поліції Ізраїлю та можливості його застосування в Україні / С. М. Гусаров // Вісник Харківського нац. ун-ту внутр. справ. – 2015. – № 3 (70). – С. 11–21.

4. Сеть АТЛАСА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.knowledgr.com/18221589/%D0%A1%D0%B5%D1%82%D1%8C%D0%90%D0%A2%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%90>.

5. Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinė «Aras» : сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.policija.lt/tvs/v/?sky=31&acc_id=126&lan_id=lt.

6. Басс В. О. Організаційно-правові засади створення місцевої міліції в Україні: порівняльний аналіз з діяльністю муніципальної поліції зарубіжних країн : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. О. Басс ; Акад. упр. МВС. – К., 2010.

Котляр Ю.В.,

кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник
НДІ психологічного забезпечення
ДНДІ МВС України

Кирієнко Л.А.,

провідний науковий співробітник
НДІ психологічного забезпечення
ДНДІ МВС України

РЕСТАНДАРТИЗАЦІЯ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ БАССА-ДАРКИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВІДБОРІ ПЕРСОНАЛУ МВС

Опитувальник Басса-Дарки (Buss-Durkee Hostility Inventory, BDHI), опублікований 1957 році американськими психологами *Арнольдом Бассом* та *Енн Дарки* (Arnold H. Buss, Ann Durkee), призначений для виявлення рівня агресивності та ворожості. Конструюючи опитувальник, А. Басс спочатку провів розмежування між ворожістю й агресією. *Ворожість* була визначена ним як приховано-вербальна реакція ставлення, для якої характерні негативні почуття, оцінка інших людей і подій. *Агресію* він визначив як відповідь, що містить стимули, здатні заподіяти шкоду. Подальша диференціація здійснювалася шляхом виділення підкласів ворожості та агресії. В результаті Басс і Дарки виділили два види ворожості (*образа* та *підозрілість*) і п'ять видів агресії (*фізична агресія, непряма агресія, дратівливість, негативізм і вербальна агресія*).

Опитувальник складається з 75 тверджень, на які респондент повинен дати відповідь "так" чи "ні".

У літературі зустрічається україномовний та кілька російськомовних варіантів методики Басса-Дарки. Відомі адаптації методики зроблені С.М. Еніколовим у 1989 році та О.К. Осницьким у 1998 році.

Зауважимо, що єдиний варіант рестандартизації методики Басса-Дарки на пострадянському просторі, відомий авторам, був здійснений у 2005 році на базі Кузбаської державної педагогічної академії А.А. Хваном, Ю.А. Зайцевим та Ю.А. Кузнєцовою. При цьому відсутність єдиного загаль-

ноприйнятого варіанту методики спричинило поширення різних підходів при підрахунку балів та, відповідно, подальшій їх інтерпретації.

З метою експериментального дослідження психодіагностичних можливостей методики Басса-Дарки та її рестандартизації було використано результати опитування працівників різних підрозділів МВС за 2014-2015 роки у кількості 1 372 осіб, які, на думку практичних психологів відповідних підрозділів, користуються повагою та мають високі морально-ділові якості. Тестування проводилось у всіх областях України.

Для обробки результатів застосовувався пакет прикладних статистичних програм Excel-2010 та стандартні розрахункові методи SPSS-11 (зокрема, дескриптивний, порівняльний та кореляційний аналіз). Слід зауважити, що аналіз коефіцієнтів варіації, показників повної асиметрії та повного ексцесу (за Е.І. Пустильниковим та Н.А. Плохінським) виявив наявність закону нормального розподілу за всіма наведеними первинними шкалами. Водночас закон нормального розподілу характерний для загальної вибірки, а диференціація результатів за окремими підрозділами дозволяє визначити лише відповідні тенденції, притаманні представникам даних служб, а не ґрунтовні статистичні закономірності (через низьку чисельність вибірки кожної окремої служби).

Зауважимо, що майже за всіма шкалами методики Басса-Дарки отримані відмінності між наявними стандартними оцінками та тими, які розраховані за результатами експериментального дослідження. За шкалами "фізична агресія" (1) та "почуття провини" (8) результати приблизно співпали, що свідчить на користь їх кросситуаційної надійності. Значні відмінності отримані за іншими шкалами методики, найбільшою мірою це стосується шкал "негативізм" (4), "дратівливість" (5), "підозрілість" (6), "образа" (7), "непряма агресія" (3) та "загальна ворожість" (інтеграційна шкала). Водночас, за шкалою "загальна агресивність" (інтеграційна шкала) отримані результати уточнили "коридор" середніх значень для категорії працівників МВС.

Відзначимо характерну тенденцію, отриману для всіх шкал методики Басса-Дарки, – порівняно з наявними значеннями, середні, а отже й "коридори" середніх значень суттєво знизилися. Загалом це може вказувати на те, що за виділеними шкалами успішні працівники поліції набирають переважно бали нижче середнього, а за шкалами "негативізм" (4) та "дратівливість" (5) – значно переважають низькі значення, що для категорії працівників МВС є середніми. Останнє свідчить про необхідність ґрунтовної переробки 4-ї та 5-ї шкал для використання методики при тестуванні працівників МВС. В іншому разі діагностувати можливо тільки високі та середні значення.

На нашу думку, отримані результати можна пояснити тим, що працівники МВС, особливо останнім часом, постійно перебувають в епіцентрі екстремальних подій і для них бути мобілізованими, зібраними і готовими до рішучих дій є життєво важливим. Водночас необмірковані емоційні дії часто призводять до негативних наслідків у професійній діяльності, тому успішні працівники МВС вказаних підрозділів не схильні проявляти надмірну імпу-

льсивність, різкість або грубість при виконанні службових завдань, а навпаки – вважають за доцільне проявляти дисциплінованість, підпорядкованість, конформізм та стримані реакції у відповідь на зовнішні подразнення. Останнє є зрозумілим з огляду на ієрархічність структурної організації системи МВС, необхідність чіткого та беззаперечного виконання наказів керівництва.

Відтак, з одного боку, отримані відмінності є очікуваними для середовища працівників МВС, які мають високі морально-ділові якості та позитивні характеристики у професійній діяльності. З іншого – опитані працівники МВС утворюють окрему вибірку з відмінними соціально-психологічними особливостями, а відповідно – і нормативними показниками, ніж ті, які зазначені в базових стандартах методики. Отримані уточнені середньонормативні показники для загальної вибірки працівників МВС можна вважати еталонними і використовувати саме їх у процесі професійного психологічного відбору до різних підрозділів МВС.

Використовуючи методику Басса-Дарки, необхідно пам'ятати, що агресивність – комплексна властивість особистості, яка може бути зрозумілою лише в контексті цілісного психологічного аналізу мотиваційної сфери особистості. Саме тому методику Басса-Дарки доцільно використовувати у сукупності з іншими особистісними та проєктивними тестами (зокрема СМІЛ, Кеттелл, Спілберг, Сонді, Розенцвейг, Люшер тощо).

Ніколов Андрій Степанович,
т.в.о. начальника Запорізького
навчального центру
підготовки поліцейських

Брижак Алім Алімович,
старший інспектор тренінгового
центру № 2 Головного управління
Національної поліції
в Запорізькій області

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СЛУХАЧІВ НА КУРСАХ ПЕРВИННОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПАТРУЛЬНОЇ СЛУЖБИ

7 листопада 2015 р. набули чинності Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) і Положення про Національну поліцію, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України 28 жовтня 2015 р. № 877; наказом МВС України від 16 квітня 2015 р. № 276 затверджено Положення про організацію курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби. Зі вказаного часу в Запорізькому навчальному центрі підготовки поліцейських (далі – Центр) започатковано про-

цес підготовки майбутніх працівників патрульної поліції, який за формами, методами, принципами дещо відрізняється від навчально-виховного процесу, який існував до цього.

Зазначений процес вирізняється такими аспектами: по-перше, стислі терміни навчання (як правило, до 2-х місяців); по-друге, нова навчальна програма, в якій передбачено 25 навчальних дисциплін; по-третє, особливий відбір педагогічних працівників (мав місце конкурс, на якому із 123 бажаючих до проведення занять було допущено 62 фахівця); по-четверте, започаткована нова ідеологія навчання, яка базується на принципах патріотизму та поваги до прав громадян. З першого погляду зазначений процес мало чим відрізняється від попереднього, але якщо уважно придивитися, можна помітити значні відмінності. Патрульних міліціонерів підбирали та виховували як майбутніх представників «озброєного органу виконавчої влади» з жорстким підпорядкуванням служби керівництву області. Зазначений принцип відсутній при відборі майбутніх поліцейських та виключає людський фактор втручання, відбір здійснюється за рейтинговою системою за допомогою електронних засобів. Ще складно сказати, наскільки ефективно діє зазначена система, та й ідеться у цій статті не про це, а про навчання слухачів.

Якщо виходити з вищевикладеного, то через стислі строки навчання воно має свої особливості.

Як би ми критично не ставилися до зазначеного підходу керівництва Національної поліції щодо цього питання, як би ми не доводили, що 2-х місяців недостатньо для підготовки патрульного поліцейського, процес навчання неможливо зупинити. Особливу роль у ньому відіграють активні методи, які у педагогічній науці розглядаються як процес мобілізації викладачем (за допомогою спеціальних засобів) інтелектуальних, моральних, фізичних сил слухачів на досягнення конкретних завдань навчання й виховання. Ідеться про повне включення слухача у процес проведення заняття, а не лише стимулювання його пізнавальної діяльності.

Зазначений процес передбачає такі складові:

- 1) мотивацію пізнавальної активності слухача;
- 2) забезпечення умов активного самостійного осмислення матеріалу;
- 3) з'ясування суттєвих положень для того, щоб сформувалася цілісна система знань;
- 4) залучення кожного слухача-поліцейського до взаємодії.

Серед методів активізації навчання, які найбільш ефективно використовуються під час занять в Центрі, можна виділити:

- створення проблемної ситуації;
- диспут;
- повідомлення (на основі аналізу широкого кола інформації).

На жаль, не знаходять свого втілення методи реферативного повідомлення (з подальшим обговоренням), наукова обґрунтованість виступів, хоча окремі аспекти цих методів мають свої прояви під час занять.

Особливо ефективним методом активізації роботи слухачів є диспут, мета якого – навчити майбутнього працівника патрульної поліції висловлювати свою точку зору, давати оцінку тим явищам, які вивчають. Диспут допомагає перебороти догматизм у навчанні (невміння говорити, формулювати свою думку, обґрунтовувати її). Догматизм іноді змушує слухача лицемірити, тобто говорити те, що він у душі не визнає. Нудьга, яка викликає у слухача відразу до пізнання, є найзлішим ворогом навчання. Тому зв'язок викладача із слухачем на занятті повинен бути постійним, а засвоєння навчального матеріалу – більш ефективним.

Викладач, який творчо ставиться до своєї роботи, навіть звичні форми навчання може використовувати як своєрідні методи активізації.

У цьому контексті для активізації навчання слухачів, враховуючи стилі терміни навчання і засвоєння навчального матеріалу, педагогічному працівнику можна порадити більше уваги приділяти проблемно-пошуковим методам навчання, оскільки вони передбачають засвоєння не готових знань, а здобутих слухачем власними зусиллями.

Підгірний Володимир Іванович
начальник Тренінгового центру
ГУНП в Херсонській області

Рубан Катерина Павлівна
кандидат юридичних наук,
старший інспектор Тренінгового центру
ГУНП в Херсонській області

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, США, ФРАНЦІЇ ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Організація діяльності щодо забезпечення правопорядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю у всіх її проявах в кожній країні має свою специфіку. Відповідно до структури, завдань, правового регулювання органів внутрішніх справ у різних країнах будуються і національні системи підготовки кадрів. Чинників, котрі впливають (а у багатьох випадках і визначають) на особливості підготовки фахівців у галузі громадського порядку, декілька: особливості побудови національних поліцейських систем та правового регулювання їх діяльності; історичні традиції правоохоронної діяльності в тій чи іншій країні світу; особливості соціально-економічного та культурного розвитку певної держави на сучасному етапі (матеріальна база правоохоронної діяльності, рівень демократизму політико-правової системи, взаємодії державних структур та інститутів громадянського суспільства, загальної та правової культури і правосвідомості населення тощо) і т. ін.

Поліцейські системи розвинутих країн світу, насамперед таких, як Великобританія, США, Франція та ін., мають великий досвід протидії злочинності. Усе це накладає відбиток на організацію підготовки відповідних кадрів, змушує враховувати усі здобутки минулого і сучасності, широко розвивати міжнародну кооперацію не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й навчання, стажування, обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів.

Нами проаналізовано досвід підготовки кадрів поліції зазначених зарубіжних країн. Відбір і підготовка поліцейських кадрів Великобританії включає в себе такі етапи: 1) початкова підготовка для новобранців-констеблів (рядових поліцейських), яка здійснюється протягом перших двох років служби; 2) спеціальна підготовка для кандидатів у служби карного розшуку, дорожнього руху і ряду інших служб; 3) підготовка сержантів та інспекторів поліції; 4) підготовка керівних кадрів поліції [1].

Початкова професійна підготовка констеблів уніфікована для всіх поліцейських підрозділів і здійснюється за єдиною національною програмою: «Початкова програма поліцейського навчання та розвитку» [2, с. 154].

Загальний термін початкової підготовки – два роки – охоплює увесь випробувальний термін служби новобранців. Навчання проходить у місцевих поліцейських підрозділах (у кожному з них є відділи професійної підготовки), навчальних центрах або поліцейських коледжах. На певних етапах навчання може проходити у цивільних університетах та коледжах. Півтора року з усього строку навчання займає самостійна патрульна служба, під керівництвом досвідчених наставників. Таким чином, початкова професійна підготовка британських поліцейських має яскраво виражену практичну спрямованість.

У Франції система підготовки поліцейських кадрів має централізований характер і покладена на Дирекцію освіти поліції, яка входить до структури Генеральної дирекції [1, с. 361]. Ця країна має досить розгалужену структуру поліції, як національної, так і муніципальної. Загальне керівництво цією багатопрофільною системою здійснює Міністерство внутрішніх справ [2]. Початкова підготовка рядових поліцейських є найбільш налагодженою ланкою у системі професійної підготовки МВС Франції. Вона триває 12 місяців. Протягом чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульно-постової служби. Після цього учні направляються на стажування в поліцейські підрозділи, де під керівництвом досвідченого наставника знайомляться з практикою роботи. За результатами роботи керівник стажування виставляє підопічному оцінку.

Окреме значення має досвід професійної підготовки працівників у Академії ФБР США, оскільки цей заклад є одним з найбільших і найвідоміших центрів підготовки співробітників правоохоронних органів не тільки в США, але й у всьому світі. Основні програми навчання в Академії реалізуються за п'ятьма напрямками: 1) підготовка нових агентів (теоретична частина, практичні справи, вогнева підготовка і тактична підготовка, з 2008 р. – розвідуваль-

на підготовка); 2) теоретична підготовка – як в університетах; 3) вогнева підготовка з обов'язковим навчанням навичкам стрільби з пістолета, автомата, дробовика і карабіна. У процесі навчання кожен слухач розстрілює близько 4-х тисяч боєприпасів. Вони вчаться стріляти у приміщенні, на відкритій місцевості, у темряві, в тумані, на морозі; 4) тактична підготовка, що включає: тактику самооборони і тактику затримання, спеціальну фізичну підготовку, тактичну водіння і тактичну стрільбу. Слухачі отримують ґрунтовну підготовку в тактиці проведення та планування спеціальних операцій, агентурної роботи, тактиці залучення до співпраці, негласного та електронного спостереження, розвідувальної тактиці, тактиці проведення обшуку, особистого огляду і т.п. Вони проходять програму забезпечення безпеки та виживання і програму тактичних дій у критичних ситуаціях на автотранспорті; 5) розвідувальна підготовка [3].

Отже, вивчений досвід підготовки кадрів для поліції у Великобританії, США, Франції є цінним для впровадження в Україні тим, що таке навчання має поліпредметний характер і чітко визначене практичне спрямування, включає фізичну та вогневу підготовку, а також знання правозастосування та елементи соціальних і юридичних наук.

1. Братковський А.В. Зарубіжний досвід професійної підготовки працівників правоохоронних органів: організаційно-правовий аспект [Електронний ресурс] / А.В. Братковський // Європейські перспективи. – 2013. – № 4. – С. 71–78. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2013_4_15.

2. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров : учебное пособие / Якубов А. С., Асямов С. В., Таджиев А. А., Миразов Д. М. – Ташкент, 2010.

3. Зарубіжний досвід організації підготовки кадрів поліцейських систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z809_page_69.html.

Самбор Микола Анатолійович

кандидат юридичних наук,
начальник сектора Прилуцького
відділу поліції ГУНП в Чернігівській області,
голова первинної профспілкової
організації атестованих працівників

ПРАВО НА СТРАЙК ДЛЯ ПРОФСПЛОК ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Україна намагається йти європейським шляхом відстоювання трудових прав та інтересів найманих працівників. Особлива роль у цій сфері, як на наш погляд, відводиться представництву інтересів працівників правоохоронної

сфери. Це по-справжньому особлива сфера, оскільки пов'язана із захистом й охороною прав, свобод та інтересів усього суспільства, а також захисту та охорони прав самих представників цієї сфери. У контексті сказаного слід зазначити, що для реалізації завдань, які ставляться перед профспілковими організаціями, а саме представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в державних органах та органах місцевого самоврядування, у відносинах з роботодавцями, а також з іншими об'єднаннями громадян, важливе значення мають відповідні права профспілок. На нашу думку, чи не найважливішим та дієвим правом профспілок, спрямованим на захист прав та інтересів їх членів, є право на страйк.

Виходячи зі сказаного, метою нашого дослідження можемо визначити право на страйк для захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок поліцейських.

За юридичною природою страйк може застосовуватися лише як крайній засіб, коли всі інші можливості вирішення колективного трудового спору у зв'язку з відмовою роботодавця задовольнити вимоги найманих працівників вичерпано [5]. У межах даної роботи не будемо акцентувати на питанні про те, чи є страйк виключною прерогативою і правом об'єднання громадян – членів профспілки, чи є індивідуальним правом окремо взятих громадян, адже у Європі побутує і така думка. Зупинимось виключно на питанні права на страйк для профспілкових організацій поліцейських.

Відповідно до ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію» [1] для захисту своїх прав та законних інтересів працівники поліції можуть утворювати професійні об'єднання та професійні спілки відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [2]. У такий спосіб держава підтвердила право поліцейських об'єднуватися у профспілки для захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських – членів профспілок. Продовжуючи дослідження прав поліцейських щодо захисту їх трудових, соціально-економічних прав та інтересів, вважаємо за необхідне звернутися до положень ст. 27 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», які вказують на те, що профспілки, їх об'єднання мають право на організацію та проведення страйків відповідно до закону.

Можемо підсумувати, що норми ч. 1 ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію» цілком кореспондуються з нормами ст. 27 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Натомість ч. 2. ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію» зазначає, що професійні спілки поліції здійснюють свої повноваження із урахуванням обмежень, що накладаються на працівників поліції цим Законом. Професійним спілкам працівників поліції та їх членам заборонено організувати страйки або брати в них участь. Таким чином, законодавець свідомо позбавив поліцейські профспілки використовувати найбільш ефективний спосіб захисту прав та інтересів своїх членів – страйк.

Розглянемо вказане обмеження права на страйк з огляду на норми прямої дії, а саме норми Конституції України. Так, стаття 44 Конституції України [3]

ззначає, що ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей. Заборона страйку можлива лише на підставі закону. Змушені наголосити на тому, що вказані норми не знайшли офіційного тлумачення у відповідних рішеннях Конституційного Суду України, а відтак по-різному тлумачаться на рівні доктрин. Слід пам'ятати, що саме норми ст. 22 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [4] дали вичерпний перелік страйків, які визнаються незаконними. Частина 2 ст. 24 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» вказує на те, що забороняється проведення страйку працівників (крім технічного та обслуговуючого персоналу) органів правопорядку.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що позбавлення професійних спілок поліції, підкреслимо – саме профспілок поліції, а не поліцейських, є прямим порушенням права на захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів працівників поліції, які не є поліцейськими у розумінні, яке закладено у ст. 17 «Про Національну поліцію».

Звернемося до міжнародного досвіду гарантування профспілкам реалізації права на страйк для захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів їх членів. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 6 Європейської соціальної хартії (переглянута) (ETS N 163) [6], що ратифікована Законом України «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» від 14 вересня 2006 року [7], з метою забезпечення ефективного здійснення права на укладання колективних договорів сторони визнають право працівників і роботодавців на колективні дії у випадках конфліктів інтересів, включаючи право на страйк. Для розкриття зазначених положень Європейської соціальної хартії слід зазначити таке: «... Комітет з питань свободи об'єднання вирішив визнати загальне право на страйк, єдиними можливими винятками з якого є ті, що можуть застосовуватися до державних службовців та працівників у сфері надання життєво важливих послуг у вузькому значенні цього терміну». У 1983 році Комітет експертів визначив ці послуги як такі, «припинення надання яких створить загрозу життю, безпеці або здоров'ю усього населення або його частини» (ILO, 1983b, п. 214). *Проте проста заборона страйків навіть в життєво важливих секторах не вважається пропорційною специфічним вимогам кожного сектору. У разі проведення страйків на таких підприємствах передбачається обов'язок надавати мінімальні послуги для задоволення невідкладних суспільних потреб* (виділено нами – М.С.) [9].

Враховуючи рішення міжнародних органів, котрі слід розглядати як рекомендації до дії, що відображають європейський підхід та світове надбання у реалізації прав як окремих громадян, так і їх об'єднань за професійною ознакою, вважаємо, що обмеження права профспілок працівників поліції для захисту прав та інтересів їх членів є нічим іншим, як прямим порушенням національ-

ного та міжнародного законодавства. Разом із цим проведення страйку не повинно паралізувати роботу цих органів, тобто має бути забезпечено безперебійну роботу добових нарядів чергових частин, ізоляторів тимчасового тримання затриманих та взятих під варту осіб, а також слідчо-оперативних груп, у кількості, мінімально необхідній та передбаченій у нормах чинного законодавства (основна та додаткова).

До того ж практика Європейського суду з прав людини (зокрема, в справах окремих громадян – державних службовців проти Туреччини) свідчить про те, що особливий статус державного службовця не має вважатися обґрунтованою підставою для заборони участі останнього у страйках та демонстраціях [8].

Підсумовуючи, вважаємо, що українське законодавство, яке регламентує можливість використання права на страйк профспілками працівників поліції, не відповідає загальноновизнаним світовим та європейським стандартам захисту профспілками трудових, соціально-економічних прав та інтересів їх членів. Посилання на те, що забезпечення публічного порядку та безпеки, боротьба зі злочинністю є життєво важливими послугами, на наш погляд, не витримують критики. По-перше, чинне законодавство України навіть після прийняття Закону України «Про Національну поліцію» не визначило те, що Національна поліція надає хоча б якісь послуги. По-друге, життєва важливість діяльності поліцейських має відображатися й у захисті прав, свобод та інтересів самих поліцейських, у тому числі їх трудових, соціально-економічних прав та інтересів. Й профспілки поліцейських не повинні бути позбавлені права на страйк. Вважаємо, що профспілки працівників поліції мають користуватися всіма правами профспілок, однак із застереженням, що органи Національної поліції на час страйку працівників поліції повинні виконувати мінімальний об'єм функцій, що здійснюються добовими нарядами чергових частин, ізоляторів тимчасового тримання затриманих та взятих під варту осіб, а також слідчо-оперативних груп (у складі, який функціонує за звичайних умов здійснення службової діяльності, а саме дві слідчо-оперативні групи (основна та додаткова). По-третє, такі зміни повинні бути внесені перш за все у ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію», а також до Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)».

У світлі сказаного вважаємо, що в органах Національної поліції також повинні укладатися колективні трудові угоди, в яких буде передбачено ряд істотних умов проходження служби поліцейськими, зокрема гарантування дотримання робочого часу, встановленого ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію». А хто ж тоді зможе відстоювати їх права, як не профспілка? А профспілка, позбавлена найдієвішого, як засвідчує практика профспілкового руху, засобу захисту прав її членів – страйку, не може нічого вдіяти і лишається формальністю. Наостанок вважаємо за необхідне зазначити, що права людини та можливості їх захисту повинні бути рівними для всіх, незалежно не лише від раси, статі, кольору шкіри, а й від професії, посад тощо.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print1443619337497914>.
2. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: закон України від 15 вересня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1045-14/print1443614740686226>.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2%D1%80/print1443619337497914>.
4. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 3 березня 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/137/90/print1443112418583579>.
5. Соболевський А. М. Право на страйк. Деякі юридичні аспекти / А. М. Соболевський, С. І. Родіонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cpr.in.ua/ua/articles/id-67>.
6. Європейська соціальна хартія (переглянута) (ETS N 163) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062/print1452678449150917.
7. Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої) : Закон України від 14 вересня 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/137-16>.
8. Авдеева М. Право на страйк для державних службовців / М. Авдеева, М. Поліщук, М. Щербатюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://precedent.in.ua/ru/index.php?id=1418678411>.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веніамін Тимошенко та інші проти України» (Заява № 48408/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_a44/print1452678449150917.

Шруб Інна Володимирівна

кандидат юридичних наук

доцент кафедри адміністративної діяльності

(Національна академія внутрішніх справ)

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ОДНА З ОСНОВНИХ СКЛАДОВИХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Частиною першою статті 75 Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) підвищення кваліфікації віднесено до однієї з основних складових післядипломної освіти поліцейських [1]. У зв'язку із цим на практиці виникає необхідність у наданні роз'яснення та додаткового тлумачення окремих положень Закону та відомчих правових актів, що регулюють організацію та порядок підвищення кваліфікації працівників поліції.

У першу чергу слід зазначити, що Закон України «Про освіту» під підвищенням кваліфікації розуміє підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань [2]. Відразу ж заува-

жимо, що Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України [3] та Положення про організацію післядипломної освіти працівників ОВС України [4] закріплюють більш спрощене визначення. Зокрема, підвищення кваліфікації працівників поліції визначається як набуття ними знань та навичок щодо виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності.

Закон вимагає, щоб працівники поліції систематично проходити курси підвищення кваліфікації. Так, згідно з ч. 3 ст. 75 Закону поліцейські зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності: 1) не рідше одного разу на три роки; 2) перед призначенням на керівну посаду, у тому числі керівну посаду вищу, ніж займана [1].

Також Закон значно обмежує перелік закладів, які можуть бути залучені до підвищення кваліфікації поліцейських. Наразі такими закладами можуть бути лише вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання (далі – ВНЗ) [1].

На сьогодні практиці відомі два основні види підвищення кваліфікації поліцейських – довгострокове та короткострокове.

Довгострокове підвищення кваліфікації здійснюється передусім для керівних працівників та поліцейських, щойно прийнятих на службу, або в разі їх переміщення по службі. Зокрема, це підвищення кваліфікації кадрового резерву, навчання за професійними програмами підвищення кваліфікації. Тривалість довгострокового підвищення кваліфікації не може бути меншою ніж 72 академічні години. Навчання за програмами довгострокового підвищення кваліфікації та отримання відповідного свідоцтва державного зразка враховуються працівникам поліції під час їх атестації для зарахування до кадрового резерву та призначення на керівну посаду.

Декілька слів варто сказати про таку форму довготривалого підвищення кваліфікації, як кадровий резерв. Порядок формування та функціонування кадрового резерву на керівні посади в Національній поліції України, її територіальних органах та підрозділах визначається відповідним Положенням, затвердженим Наказом МВС України від 17.09.2012 р. № 808 [5]. У цьому Положенні термін «кадровий резерв» має таке значення: це спеціально сформована група осіб начальницького складу, які мають досвід оперативно-слідчої роботи, управлінської діяльності та відповідні ділові якості, можуть об'єктивно оцінювати стан справ у службовій діяльності, приймати виважені, обґрунтовані рішення. Кадровий резерв формується з метою вивчення особистих якостей працівників та їх підготовки до виконання посадових обов'язків на керівних посадах апарату Національної поліції України, її територіальних органів та підрозділів.

Тривалість та зміст навчання на курсах підвищення кваліфікації для кожної категорії працівників поліції визначається навчальними планами і програмами, які розробляються ВНЗ МВС України та погоджуються зі структурними підрозділами за напрямами оперативно-службової діяльності Голо-

вних управлінь Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі за місцем дислокації навчального закладу. При цьому захист рефератів за напрямками оперативно-службової діяльності з урахуванням регіональних особливостей або виконання практичного завдання є обов'язковою складовою навчальної програми довгострокового підвищення кваліфікації.

Загальна потреба в підвищенні кваліфікації визначається виходячи зі штатної чисельності за кожною категорією працівників (станом на останній рік) за відрахуванням некомплекту особового складу, працівників, які здобувають освітній рівень магістра, навчаються в аспірантурі, ад'юнктурі, докторантурі, на заочних та вечірніх факультетах і відділеннях навчальних закладів, мають стаж на посадах за напрямом оперативно-службової діяльності до 2 років, осіб, які підлягають звільненню з поліції у запланований період, і жінок, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і для догляду за дитиною.

Перелік навчальних закладів, категорія, кількість працівників поліції, які направляються на навчання до ВНЗ МВС України, а також його тривалість визначаються відповідним планом, що затверджується наказом. Формування навчальних груп для підвищення кваліфікації кадрового резерву та їх виклик до Національної академії внутрішніх справ здійснює Департамент кадрового забезпечення.

Після завершення довгострокового підвищення кваліфікації працівники поліції проходять підсумковий контроль і в разі отримання позитивного результату отримують свідоцтво державного зразка, копія якого долучається до особової справи. При цьому за місцем служби в картці обліку професійної підготовки робиться відповідна відмітка. Поліцейські, які не пройшли підвищення кваліфікації або не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), не можуть бути призначені на вищі посади (ч. 4 ст. 75 Закону). Таким особам видається лише довідка про те, що вони прослухали курси підвищення кваліфікації. Поліцейські, які не виконали під час проходження підвищення кваліфікації відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік (ч. 5 ст. 75 Закону).

Короткотермінове підвищення кваліфікації – це поглиблене вивчення поліцейськими певного напрямку діяльності. Воно проводиться періодично, залежно від потреб службової діяльності, з метою вивчення актуальних проблем державного управління, нових актів законодавства, кращого вітчизняного та зарубіжного досвіду провадження управлінської, правоохоронної та правозахисної діяльності. Його тривалість складає до 72 академічних годин.

Короткотермінове підвищення кваліфікації може мати такі форми: спеціалізовані короткострокові навчальні курси, тренінги, семінари, семінари-практикуми, семінари-наради тощо. Воно організовується ВНЗ та закладами післядипломної освіти. За результатами короткострокового підвищення ква-

ліфікації на базі ВНЗ МВС України видається відповідний документ, копія якого долучається до особової справи.

За результатами успішного проходження спеціалізації, перепідготовки та підвищення кваліфікації поліцейському видається документ за зразком, визначеним МВС України (ч. 8 ст. 75 Закону). Зокрема, це може бути атестат, диплом, свідоцтво, довідка тощо.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075.

6. Про освіту : Закон України від 23 трав. 1991 р. // ВВР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.

7. Про затвердження Положення з організації професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу ОВС України : наказ МВС України від 13 квіт. 2012 р. № 318 [Електр. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0728-12>.

8. Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ : наказ МВС України від 05 берез. 2013 р. № 219 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0489-13>

9. Положення про порядок формування кадрового резерву на керівні посади в МВС України, його територіальних органах та підрозділах : наказ МВС України від 17 вересня 2012 р. № 808 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1700-12>.

Павлова Наталя Валеріївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПРОВАДЖЕННЯ ТРЕНІНГОВИХ ФОРМ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

За часів незалежності в нашій державі неодноразово було здійснено спроби реформування правоохоронних органів. Проте, такого розмаху і реалізації намічених цілей на шляху до побудови принципово нової правоохоронної системи, яка докорінно відрізняється від попередніх, країна ще не бачила.

В основу реформування законодавцями положено досвід боротьби зі злочинністю розвинутих країн (США, Німеччини, Польщі тощо), де рівень довіри серед пересічних громадян до правоохоронних органів досить великий.

Поряд зі створенням в Україні нової правоохоронної структури з відповідними функціями та новими засадами організації діяльності, важливе значення має і підготовка у вищих навчальних закладах (поліцейські школи, академії) нових кадрів майбутніх співробітників вказаних органів.

Скажімо, у процесі підготовки майбутніх співробітників ФБР велика увага приділяється відпрацюванню практичних навичок професійної діяль-

ності в обстановці, максимально наближеній до реальної. Дається комплексна ситуація розслідування певного злочину, і слухачі відпрацьовують її, починаючи з первинних оперативно-слідчих дій (одержання заяви про злочин, огляд місця події, опитування тощо) і закінчуючи затриманням, арештом підозрюваних та поданням доказів їхньої провини в суді. Відпрацювання цих навичок відбувається на тактичному полігоні – «Алеї Хогана», яка є зоною практичного навчання при виникненні реальних проблем. Моделювання злочинів відбуваються в реальному часі і для їх розкриття іноді потрібні місяці. На «Алеї Хогана» постійно працюють близько двох десятків сценаристів, які складають кримінальні історії. Автори та викладачі спостерігають з потайних приміщень за усім, що відбувається. Сценарії розігрують діючі актори, завдання яких – створити справжні ситуації та викликати у слухачів справжні життєві реакції [1].

Практичне навчання у ФРН також базується на вимогах формування у студентів практичних навичок роботи. При практичному навчанні домінує тренінг, тобто програвання різноманітних дій поліцейського відповідно до ситуації. У кадровому штаті навчального закладу є спеціальні працівники, які грають роль потерпілого, громадянина, який знаходиться у стані алкогольного сп'яніння, торговця наркотиками, озброєного злочинця та ін. [2].

Професійна підготовка поліцейських у Польщі полягає у побудові модульних програм. Зокрема, це метод поглиблення у наближену до реальності ситуацію. Зміст таких модулів безпосередньо пов'язаний із життям: для цього поліція у тісній взаємодії із громадськістю проводить аналіз найбільш проблемних ситуацій, а потім на базі отриманих даних розробляються ситуативні модулі для навчання поліцейських. Кожен із цих модулів дозволяє поліцейському з'ясувати, як само він повинен реагувати у тому чи іншому випадку і що зобов'язаний здійснити [3].

Виходячи з цього, можна побачити, що істотними особливостями підготовки поліцейських у вказаних країнах є практична спрямованість підготовки та поглиблена її спеціалізація.

Інститут професійної підготовки співробітників поліції має важливе значення у ході правозастосовної діяльності правоохоронних органів, оскільки від рівня підготовленості поліцейського цілком залежить якість виконання ним своїх функціональних обов'язків та ефективність функціонування правоохоронної системи як такої.

Однак перекласти як на кальку механізм навчання поліцейських з провідних західних держав на український вимір у контексті спроби утворення принципово нових вітчизняних навчальних закладів з підготовки поліцейських є досить проблематичним, оскільки вимагає багато часу та зусиль.

В Україні здавна діють як училища професійної підготовки працівників МВС, так і ВНЗ, де навчаються майбутні правоохоронці і отримують досить непогану підготовку.

Безумовно, у діючих навчальних закладах вельми необхідно удоскона-

лювати навчальний процес, поступово переходячи від теоретичної його складової до практичної і тим самим наближуючи процес підготовки поліцейських до європейських стандартів, але немає потреби започатковувати все з «чистого аркуша». Достатньо ввести нові дисципліни, внести зміни до навчальних планів із збільшенням кількості годин практичного навчання, модернізувати криміналістичні та тактичні полігони, створюючи обстановку, максимально наближену до реальної, а головне – спрямувати науково-педагогічний склад на широке використання інтерактивних методів навчання, відеоматеріалів, наочних засобів, роздаткових матеріалів тощо. Замість класичного викладення лекційного матеріалу слід запровадити лекції з використанням техніки зворотного зв'язку, де б викладач, висуваючи навчальні проблеми, дозволяв активно їх обговорювати, схилив слухачів обмінюватися думками і самостійно робити висновки для практичної діяльності. Головне те, щоб кожний слухач мислив, дискутував, сам навчався здобувати необхідну інформацію.

Між тим, основна частина навчального часу повинна відводитися на відпрацювання практичних навичок. Поліцейські нерідко приймають ризиковані рішення та діють в екстремальних умовах. Неякісна та поверхнева підготовка, незнання, неволодіння та ігнорування тактичними особливостями інколи тягнуть настання тяжких наслідків.

Формування спеціальних якостей, практичних навичок і пристосування до різноманітних ситуацій можна досягти тільки в ході тренінгів. Їх проведення допомагатиме майбутнім правоохоронцям підвищити стійкість до стресів та уникнути типових помилок під час реального несення служби, при виявленні ознак злочину та затриманні злочинців, при підготовці та проведенні оперативно-розшукових заходів та слідчих (розшукових) дій. Методи тренінгів повинні визначатися відповідно до мети і поставлених завдань. Під час проведення тренінгів слід застосовувати моделювання постановки увідних завдань та пошуку варіантів їх вирішення, створювати ситуації, що виникають у нетиповій обстановці під час несення служби працівниками поліції та сприяти розробці алгоритму дій з імітацією проведення справжніх дій.

Кожен тренінг повинен містити три блоки – вступний, основний та завершальний і важливо, щоб викладач дотримувався структури цього виду заняття та основних його правил.

Так, у вступному блоці визначається тема, її значення та роль у правоохоронній діяльності працівника поліції, ставиться мета та завдання. Викладач на цьому етапі повинен організувати групу та встановити психологічний контакт, ділові відносини між учасниками, обговорити певні правила поведінки під час тренінгу між кожною підгрупою, розподіливши їх ролі, обговорити очікування слухачів від тренінгу.

В основному блоці слід розіграти рольові ігри, ввідні завдання до яких завчасно розробляються викладачем. Викладач повинен звернути увагу, щоб групові вправи повторювалися багато разів (принцип неоднократності), пос-

тійно ускладнювалися (від безпечної ситуації до ситуації, що переростає в екстремальну). Рольова гра повинна повторюватися 4–5 разів і охоплювати значну кількість слухачів. Будь-яка вправа повинна складатися за такою схемою: причини-наслідки-вихід із ситуації. Для стимулювання групи слухачів до швидкого генерування якомога більшої кількості варіантів відповідей доцільно використати метод «мозкового штурму» (обговорення пропозицій багатьох учасників щодо виходу із ситуації і спільне прийняття оптимально правильного рішення). В діях учасників повинна бути узгодженість, а закінчитися гра повинна чітко і недвозначно. Завершується тренінг складанням службової документації та її аналізу.

У завершальному блоці необхідно підвести підсумки, можна виконати деякі вправи, наприклад «Чи здійснилися очікування?», «Що взяли до уваги?», «Чи виникло почуття завершеності роботи?», «Чи є розуміння того, що потрібно вдосконалити?» та ін., здійснюється оцінювання отриманих оцінок кожною підгрупою, у тому числі і підгрупи, яка виконувала роль арбітра (здійснювала оцінювання виконання кожного завдання) з обґрунтуванням допущених помилок та прийняття неординарних рішень.

Під час підведення підсумку слід звертати увагу на помилки, що найчастіше допускалися під час виконання вправ, і акцентувати усіх учасників на заходах з їх усунення.

Отже, якісна підготовка поліцейських можлива й на базі вже існуючих в Україні навчальних закладів системи МВС, за умов удосконалення навчального процесу і поступового переходу від теоретичного до практичного навчання з одночасним наближенням процесу підготовки поліцейських до європейських стандартів.

1. Асямов С. В. и др. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров. – Ташкент, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://yurpsy.com/files/xrest/9/029.htm>

2. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство / за заг. ред. О.А. Банчука. – К. : Москаленко О.М., 2013. – 588 с.

3. Ministry of the Interior and Administration – Poland Official website of the Polish Ministry of the Interior and Administration. – 2011. – P. 15.

Круглова Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу факультету № 1
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАВДАННЯ ПОЛІЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Стрімкий розвиток суспільства, реформи державних органів влади, зростання криміногенності, складні політичні та економічні процеси в Україні – це ті умови, в яких відбувається реформування правоохоронної системи і формування Національної поліції.

Відповідність правоохоронної діяльності поліції її призначенню залежить від чіткості та обґрунтованості покладених на неї завдань. У законодавстві сучасних країн уніфікований підхід до визначення завдань поліції відсутній. Їх перелік визначається відповідно до правової доктрини, що ґрунтується на принципі гарантування державою забезпечення прав, свобод та інтересів людини.

Завдання поліції аналізувалися в дослідженнях фахівців-науковців: Ю.Е. Аврутіна, К.С. Бельського, І.А. Горшеньової, А.В. Губанова, Л.Ф. Кваші, Ю.П. Соловєва та ін.

Стаття 2 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII називає завданням поліції надання *поліцейських послуг*, які здійснюються у чотирьох напрямках: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидія злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Напрямки, в яких поліція надає свої послуги, мало чим відрізняються від тих, що визначалися у ст. 2 Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII.

Однак вперше в законодавстві нашої країни на поліцію покладені завдання, в яких акцент зроблено на надання послуг суспільству. Таким чином, було взято орієнтир на соціальне спрямування діяльності поліції, соціальне обслуговування населення. Така тенденція характерна для багатьох цивілізованих розвинутих країн, у тому числі європейських.

Відповідно до положень ст. 901 ЦК України, послугами є дії, результат яких споживається у процесі здійснення певної діяльності. Вони представляють собою діяльність на користь іншої особи, не пов'язану зі створенням матеріального блага. Однак проблема вбачається в тому, що загальноприйнятим є оплатний характер такої діяльності. Саме ця звична характеристика послуг

може призвести до сприйняття поліції як сервісної служби та, відповідно, її комерціалізації.

Для належного аналізу вищевказаного ризику – зміни призначення поліції та обґрунтованості визначених завдань поліції, доречним буде звернення до досвіду розвинутих країн світу.

Про таке завдання поліції як надання поліцейських послуг іде мова й у Законі провінції Онтаріо (Канада) «Про поліцейські послуги» від 1990 року. Цікавим є те, що цей Закон ще й називає ознаки поліцейських послуг: адекватні та результативні [1].

Як зазначає К. Ебнотер, «завдання поліції, обмежені у ліберальній правовій державі негативним відбиттям небезпеки, розширилися внаслідок еволюції від ліберальної до соціальної правової держави: у поліції з'явилися позитивні функції турботи про загальне благо» [2, с. 47].

Західні поліцейські констатують, що у післявоєнні часи відбулося переосмислення завдань поліції. Одним із найважливіших пріоритетів діяльності поліції було визнано реалізацію заходів у сфері соціального обслуговування населення. Окремі дослідники наполягають на розгляді поліції (міліції) як «системи масового обслуговування», що сприяє гуманізації служби і дозволяє глибше розкрити спрямованість її діяльності – служіння людині та суспільству, а не абстрактним державним інтересам.

Потенційно абсолютизація сервісної соціальної функції поліції може спричинити ствердження хибних уявлень про характер взаємовідносин поліції і суспільства та сприятиме обґрунтуванню тенденції комерціалізації поліції. Тому при розгляді завдань поліції більшість поліцейстів цілком обґрунтовано схиляється до необхідності замінювати термін «обслуговування населення» поняттям «надання допомоги», що дозволить, з одного боку, акцентувати увагу на соціальній спрямованості діяльності поліції, а з іншого – підкреслити некомерційний та переважно непримусовий характер її діяльності [3].

У поліцейському праві європейських країн завдання поліції визначаються у контексті забезпечення охорони ліберальних цінностей і захисту суспільства від широкого спектра існуючих загроз і небезпек. Відповідно до західної правової доктрини, поліція має захищати приватні права громадян лише тоді, коли забезпечення своєчасного судового захисту неможливе або якщо без оперативного втручання поліції реалізація цих прав суттєво ускладнюється. Англосаксонська правова традиція ґрунтується на постулаті щодо віднесення до завдань поліції у демократичному суспільстві збереження (відновлення) порядку та зниження частоти проявів антисоціальної поведінки, підвищення рівня безпеки населення, сприяння безпеці на дорогах і зменшенню кількості нещасних випадків, протидію організованих і міжнародній злочинності, боротьбу з тероризмом, зниження рівня злочинності і ступеня небезпечності вчинюваних злочинів, забезпечення справедливого ставлення до підозрюваних, надання допомоги жертвам і свідкам злочинів. Прагнучи створити своєрідний каталог завдань поліції, американські фахівці натомість

виокремили 11 основоположних завдань поліції як правоохоронної формації, а саме: виявлення злочинців і злочинної діяльності та, за можливості, затримання злочинців і участь у кримінальному судочинстві; унеможливлення вчинення певних видів злочинів шляхом патрулювання і вжиття інших превентивних заходів; допомога людям, яким загрожує фізична небезпека; захист конституційних гарантій; регулювання руху пішоходів і транспорту; допомога особам, які перебувають у безпорадному стані; розв'язання побутових конфліктів; виявлення проблем, потенційно важливих для інтересів держави та охорони правопорядку; створення та підтримання у суспільстві почуття безпеки; забезпечення і захист публічного порядку; надання у разі необхідності іншої допомоги [4, с. 38].

Цікавим є й той факт, що в деяких країнах закон, що регулює правовий статус поліції, не містить чіткого вичерпного переліку її завдань. Так, у Законі «Про поліцію» Республіки Польща вказується на те, що поліція виконує й завдання, які випливають з приписів права Європейського Союзу, а також міжнародних договорів та угод, на засадах та в обсязі, які в них визначені [5].

Зважаючи на євроінтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, вважаємо таке положення з часом може бути доречним і у вітчизняному законодавстві.

Таким чином, найбільшим за обсягом виконуваних завдань правоохоронного характеру органом виконавчої влади є поліція. Її завдання традиційно є однією з ключових проблем у юридичній поліцейській. Така ситуація є позитивним проявом, оскільки чітко та обґрунтоване їх встановлення дозволить визначити компетенцію поліції, характер та межі її втручання у сфери приватного та суспільного життя. А такий рівень визначеності правового положення поліції сприятиме підвищенню рівня авторитету та поваги до її діяльності.

1. Закон провінції Онтаріо (Канада) про поліцейські послуги від 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/Ontario.pdf>

2. Ebnöther K. Der Heimatsschutz als polizeiliches Problem / K. Ebnöther. – Zürich, 1956. – 135 s.

3. Завдання поліції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?bid=12219&chapter=1&p=achapter>.

4. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М. : МАЭП, 1999.

5. Закон Республіки Польща про поліцію від 6 квітня 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/Poland.pdf>

Людвік Валентин Дмитрович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального
права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИМОГИ ДО КАНДИДАТІВ У ПОЛІЦІЮ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

З метою реалізації заходів з реформування органів внутрішніх справ 02 липня 2015 року було прийнято Закон України «Про Національну поліцію». В результаті прийняття цього закону в нашій державі виник такий новий правоохоронний орган, як поліція. У зв'язку з цим постало питання про якісно інший підхід до відбору та до підготовки кадрів у цей правоохоронний орган.

При відборі кадрів до кандидатів можуть висуватися різні вимоги. Підходи до цих вимог відрізняються в різних державах.

Так, у Китайській Народній Республіці (КНР), щоб вступити до лав поліції кандидат повинен відповідати таким вимогам: 1) бути громадянином КНР та досягти 18-річного віку; 2) підтримувати конституцію КНР; 3) відрізнятися добрими політичними та професійними навичками і поведінкою; 4) мати добрий стан здоров'я; 5) мати освіту старшого ступеня середньої школи або вище; 6) вступити до лав народної поліції добровільно; 7) кандидат повинен скласти вступний іспит і пройти сувору перевірку.

Існують і обмеження. Так, до лав поліції не може вступити особа, яка відбувала кримінальне покарання або була звільнена з громадської посади [1].

До лав поліції Австрійської Республіки можуть вступати особи, які відповідають таким критеріям:

1. Наявність австрійського громадянства.
2. Вік від 18 до 30 років (кадрові військові до 35 років).
3. Для чоловіків обов'язкове проходження військової служби в лавах збройних сил.
4. Фізична та психологічна відповідність.
5. Незаплямована біографія (відсутність судимості, адміністративних правопорушень і т.п.).
6. Успішне складання вступних іспитів.

Ще однією вимогою до кандидатів є зріст: не менше 168 см. у чоловіків і не менше 163 см. у жінок.

Система відбору кандидатів у Великобританії висуває такі вимоги до кандидатів:

1. Вік – не менше 18 років (верхня межа віку відсутня).
2. Громадянство Великобританії або будь-якої країни при наявності дозволу на постійне проживання у Великобританії.
3. Фізичне та психічне здоров'я.
4. Відсутність фінансових проблем та кримінального минулого.
5. Відсутність татувань, що підриває авторитет носія (з нецензурними висловлюваннями або які сильно кидаються в очі).
6. Вільне і грамотне володіння англійською мовою.

У Германії вимоги до кандидатів в різних федеральних землях можуть не суттєво відрізнятися одна від одної. Розглянемо вимоги до кандидатів у поліцію на прикладі федеральної землі Баварія:

1. Німецьке громадянство (можуть бути винятки).
2. Вік від 17 до 25 років.
3. Добрий стан здоров'я та добрий зір.
4. Відсутність судимості та фінансових труднощів.
5. Середня освіта.

У США також різні вимоги до кандидатів залежно від штату та від поліцейського органу, куди хоче вступити кандидат. Розглянемо вимоги до поліцейських на прикладі штату Луїзіана.

Загальні вимоги, що пред'являються до кандидата:

1. Громадянство Сполучених Штатів.
2. Вік від 20 років (як правило, при наборі в муніципальну поліцію верхньої вікової планки не існує або вона встановлюється пенсійним віком мінус п'ять років).
3. Освіта не нижче рівня середньої школи або прирівняна до нього.
4. Наявність водійських прав, добрі навички водіння.
5. Нормальна фізична підготовка і психологічна стійкість.

Кандидат вважається непридатним для служби в поліції, якщо він у повнолітньому віці (старше 17-ти – за законом штату Луїзіана): був визнаний винним у будь-якому злочині; був визнаний винним у правопорушеннях проти особистості або сексуальних правопорушеннях; був визнаний винним у порушенні громадянських прав будь-якої людини; застосовував або зберігав заборонені речовини (наркотики); вживав марихуану протягом трьох років до подання заяви; незаконно ухилявся від будь-якої військової служби; був звільнений з будь-якого правоохоронного органу з дисциплінарних причин; відмовився пройти перевірку на поліграфі або подібну; має три і більше злісних порушення правил дорожнього руху протягом п'яти останніх років, керував транспортним засобом після позбавлення прав [2].

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід пропонуємо висунення таких вимог до кандидатів у поліцію:

1. Громадянство – громадянин України (потрібно дати можливість громадянам ЄС вступати до лав поліції України).
2. Вік – від 19 років (від 19 до 35 – для патрульної поліції, для інших

підрозділів максимальну межу не вказувати).

3. Обов'язкове проходження військової служби (для чоловіків).
4. Наявність водійських прав, добрі навички водіння.
5. Фізичне та психічне здоров'я.
6. Відсутність випадків притягнення до кримінальної або адміністративної відповідальності.
7. Освіта на рівні не нижче загальної середньої освіти.
8. Вільне і грамотне володіння українською мовою.
9. Зріст 175 см для чоловіків та 170 см для жінок (тільки для патрульної поліції).

1. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров : учебное пособие / Асямов С. В., Миразов Д. М., Таджиев А.А., Якубов А.С. – Ташкент, 2010.

2. Савченко А. Система підготовки поліцейських у США / А. В. Савченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://police-reform.org/index.php?id=1437755035>.

Федоровська Наталія Володимирівна,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем забезпечення
публічної безпеки і порядку
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ ДО СПЕЦПІДРОЗДІЛУ КОРД

У процесі реформування МВС України у структурі Національної поліції створюється Корпус оперативно-раптової дії – КОРД, з функціями, які раніше виконували підрозділи «Беркут», «Сокіл», «Грифон» та інші.

Правовою підставою створення КОРДу є ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію». Станом на 26.01.2016 до структури Національної поліції України входить Департамент організації діяльності КОРД.

Спецпідрозділ поліції особливого призначення КОРД налічуватиме п'ять тисяч бійців по всій Україні. До КОРД увійдуть найкращі представники батальйонів особливого призначення (34 батальйони, які входять до структури МВС) і спецпідрозділів МВС, зокрема «Сокіл» та полк «Дніпро-1». Це ті особи, які брали участь в АТО, несли службу в зоні бойових дій на Донбасі і при тому не запламували свою біографію. Це люди фізично підготовлені, з високими моральними цінностями [1].

Базовими вимогами до кандидатів на службу до нового поліцейського спецпідрозділу КОРД є: відсутність судимості; вік (від 21 до 35 років); досвід практичної роботи і служби в Збройних силах України, органах внутрішніх

справ, Національній поліції (*закладено на майбутнє, для можливості кар'єрного зростання і у патрульних, мотивації служби в поліції*) або в інших державних силових структурах не менше чотирьох років. Розглядатимуться також і кандидатури учасників АТО. Так звані пільги не передбачено ні для кого [2; 3].

Відбір відбуватиметься в декілька етапів.

Перший етап – подання та опрацювання анкет. Анкети претендентів вводять у спеціальну програму, після чого комп'ютер автоматично відфільтрує осіб, які не підпадають за основними критеріями.

Другий етап – психологічне тестування (психодіагностичне вивчення особистості: MMPI-2 та ORG-EIQ). До його проведення залучають незалежну спеціалізовану компанію.

Особливо важливим під час відбору кандидатів до спецпідрозділу є те, що саме за результатами тестів кандидатів будуть рекомендувати для роботи за психотипом в одному з трьох напрямків: безпосередньо у поліцейському підрозділі спеціального призначення, у програмі захисту свідків або ж у підрозділах з охорони громадського порядку, які протидіятимуть масовим заворушенням.

Третій етап – перевірка за допомогою поліграфа. При цьому особливістю цього тестування стане перевірка з допомогою технологій аналізу голосу (Nemesycó's).

Претендентів перевірятимуть на причетність до сепаратизму, кримінальне минуле, залежність від наркотиків або алкоголю, схильність до розголошення службової інформації, крім того – на причетність до злочинів проти мирного населення під час подій лютого 2014 року в Києві.

Четвертий етап – медичне обстеження, його проходять лише бійці батальйонів.

П'ятий етап – задача нормативів фізичної підготовки: біг на довгу дистанцію, не менше 2800 метрів за 12 хвилин; тест Купера (комплекс фізично-силових вправ загально фізичного характеру); підтягування на перекладині (не менше 18 разів).

Шостий етап – задача вогневої підготовки: спеціальна вправа з пістолетом; спеціальна вправа з пістолетом та автоматом.

На даному етапі передбачено вправи різного ступеня складності – залежно від того, до якої групи потрапить той чи інший кандидат: А (безпосередньо підрозділ для проведення поліцейських спецоперацій), В (захист свідків) та С (забезпечення публічної безпеки на масових заходах).

Так, кандидати з групи А виконують вправи зі стрільби на час зі змінною зброєю (з автомата на пістолет), а також ведуть вогонь по мішенях, на яких зображені зловмисник із заручником. Вправа вважається виконаною успішно у разі влучання у терориста, при цьому заручник має залишитися неушкодженим [3].

Сьомим, найскладнішим, етапом є 5-денний курс виживання, під час

якого бійці спатимуть не більше чотирьох годин, долатимуть 20-кілометрові марші з повною амуніцією, отримуватимуть інші критичні навантаження [4; 5].

Заключний, восьмий, етап – підбиття підсумків. Співбесіда.

У разі проходження всіх етапів відбору кандидат направляється на двомісячний курс навчання до Тренінгового центру (с. Віта Поштова), за результатами якого укладається контракт [5].

Отже, вперше до кандидатів до спецпідрозділу КОРД висуваються особливі вимоги, зокрема: діючі працівники міліції мають можливість проходити відбір до спецпідрозділу лише після проходження переатестації та люстрації; вперше обов'язковим стає проходження тестування за допомогою поліграфа; за результатами психологічних тестів кандидатів залежно від психотипу розподіляють за відповідним напрямом діяльності, а у подальшому – з різними ступенями складності.

Призначення до елітного поліцейського спецназу КОРД відбувається після проходження всіх етапів відбору та успішного закінчення курсу навчання бійців.

1. Спецпідрозділ КОРД налічуватиме п'ять тисяч бійців (17.08.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hromadske.tv/politics/spetspidrozdil-kord>.

2. Із 27 жовтня стартує конкурсний набір до спецпідрозділу поліції КОРД (17.10.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/Natsionalna-politsiia/Iz-27-zhovtnia-startuie-konkursnyi-nabir-do-spetspidrozdilu-politsii-KORD-foto-video-trenuvan-95913.html>

3. Кандидати до КОРДу почали складати іспити зі стрільби (20.11.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1719376>.

4. Аналіз голосу і курс виживання. Як набиратимуть у новий спецназ КОРД (28.10.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2015/10/28/analiz_golosu_i_kurs_vyzyvannya_yak_nabyratymut_u_novuu_specnaz_kord.

5. Руденко О. Кандидати до КОРДу проходять «детектор брехні» – (28.10.2015) / О. Руденко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1683578>.

Березняк Василь Сергійович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

РОЛЬ НАСТАВНИЦТВА У ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Успіх діяльності поліції багато у чому залежить від добору та виховання молодого поповнення, становлення, зростання, зрілості, професійної майстерності, культурного рівня працівників. На сучасному етапі проведення реформи МВС набуває актуальності питання підвищення професійної майстерності працівників Національної поліції.

Однією з форм навчання на робочому місці, акцент у якій робиться на практичній складовій, є наставництво. У процесі наставництва більш досвідчений та кваліфікований співробітник організації передає своєму підопічному знання та навички, потрібні для ефективного виконання професійних обов'язків.

Метою наставництва в Національній поліції є надання допомоги співробітникам (стажерам) щодо їх професійного становлення, а також формування кадрового ядра в органах, підрозділах та навчальних закладах системи МВС. Головні завдання наставництва – це, по-перше, адаптація до служби та закріплення стажерів, прискорення процесу професійного становлення, тобто розвиток здатності самостійно виконувати покладені на них функції, по-друге, наставництво передбачає прищеплення стажерам інтересу до правоохоронної діяльності, засвоєння кращих традицій службових колективів, поваги до прав і гідності людини, сумлінності, правової активності, свідомого та творчого ставлення до виконання службового обов'язку. Отже, не можна недооцінювати роль наставництва в Національній поліції.

Водночас не слід забувати, що наставництво – завжди суб'єктивна схема навчання, виховання та контролю. За словами співробітників правоохоронних органів, які розпочали службу ще у радянські часи, підтримка і досвід старших колег давали їм необхідні знання та посилювали прагнення до професійного зростання. Проте сьогодні наставництво фактично забезпечує відтворення примітивних шаблонів роботи, слугує укоріненню не завжди законних навичок виживання у важких умовах служби та призводить до укорінення практик свавілля, корупції та насилля. Також сьогодні наставництво часто характеризується формалізмом. Причина – відсутність мотивації у більш досвідчених співробітників.

Можна виділити методичні помилки, які зустрічаються під час розробки системи наставництва:

- помилкова система критеріїв добору наставників, вимог до компетенцій, помилки самої процедури відбору;
- брак у наставників необхідної підготовки;
- помилкове запровадження системи наставництва (неправильне позиціонування системи, нерозуміння співробітниками її завдань, брак позитивного сприйняття, спротив змінам);
- неправильне позиціонування наставника (між наставником і стажером не має бути стосунків у форматі «начальник – підлеглий», тільки стосунки за принципами рівності та взаємної зацікавленості у результаті);
- неправильна мотивація наставників (немає єдиної думки щодо того, як і у якій формі мотивувати наставників, і чи треба взагалі це робити; вочевидь, це питання потрібно ретельно опрацювати на етапі підготовки з урахуванням корпоративних принципів мотивації).

Застосування наставництва є особливо ефективним у випадках високої плинності кадрів, коли необхідно оперативно підготувати велику кількість нових співробітників, а також у таких сферах діяльності, коли для повноцінного входження на посаду та мінімізації професійних помилок потрібен час для вироблення необхідних навичок.

Грамотно вибудована та правильно функціонуюча система наставництва дозволяє досягти:

- скорочення строків виходу на плановий рівень продуктивності праці та досягнення відповідності корпоративним стандартам;
- підвищення професійного рівня та навичок усіх без винятку співробітників, утягнутих у систему наставництва, включаючи самого наставника;
- посилення професійної складової мотивації та надання додаткових можливостей для підвищення професійного статусу;
- зниження ризику професійного вигорання найбільш досвідчених співробітників, носіїв знань, навичок та системи корпоративних цінностей;
- надання досвідченим співробітникам можливостей кар'єрного зростання як у горизонтальному, так і у вертикальному напрямку;
- підвищення економічної ефективності системи підготовки персоналу;
- укріплення командного духу, підвищення лояльності співробітників до системи.

Крижна Валентина Володимирівна

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції
Національної академії внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Міжнародно-правові акти закріплюють основні стандарти та є еталоном гарантій прав і свобод громадян. Визнання міжнародно-правових актів, ратифікація, і реалізація їх положень у внутрішньодержавному законодавстві є одним з обов'язків, взятих на себе Україною перед міжнародним співтовариством.

У ст. 9 Конституції України вказується, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховної Радою України, є частиною законодавства України. Міжнародні договори не можуть суперечити Конституції України та обов'язкові для виконання всіма юридичними і фізичними особами [1, с. 6].

Україною ратифікований ряд міжнародно-правових актів, що визначають стандарти поведінки працівників правоохоронних органів в різноманітних ситуаціях, пов'язаних із боротьбою з правопорушеннями, затриманням правопорушників, утриманням під вартою, виконанням покарань тощо. До головних з них належать:

- Загальна декларація прав людини 1948 р.;
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р.;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.;
- Підсумковий документ Віденської зустрічі представників держав-учасниць Ради з безпеки і співробітництва в Європі, прийнятий у 1989 р.;
- Паризька хартія для нової Європи 1990 р.;
- документи Конференції по людському виміру Ради з безпеки і співробітництва в Європі 1990 р. і 1991 р.;
- Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950 р.;
- Мінімальні стандартні правила поводження із в'язнями, прийняті Першим Конгресом ООН із запобігання злочинності й поводженню з правопорушниками 1955 р.;
- Кодекс поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1979 р.;

- Конвенція проти катувань і інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження або покарання 1984 р.;

- Зведення принципів захисту всіх осіб, що підлягають затриманню або ув'язненню в будь-якій формі, прийняте Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 р.;

- Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї службовими особами з підтримки правопорядку, прийняті Восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності й поводження з правопорушниками 1990 р.;

- Стандартні мінімальні правила ООН щодо заходів, не пов'язаних з ув'язненням, прийняті Восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності й поводження з правопорушниками 1990 р.

Зазначені міжнародні документи містять як загальні положення прав людини, так і спеціальні стандарти, що поширюються на діяльність правоохоронних органів і, зокрема, органів внутрішніх справ.

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність. Відповідно до цього ніхто не може піддаватися катуванню або жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню. Зі сформульованих в даній формі стандартів випливає, що в адміністративній, оперативній і слідчій діяльності органи внутрішніх справ повинні неухильно притримуватися викладених вимог. Особливе значення тут має право на життя. З одного боку, це глобальне право кожної особи, кожного громадянина, з іншого – відправне положення в системі прав і свобод людини, оскільки його ігнорування зводить нанівець всі інші права і свободи. Захист вказаних прав покладається, насамперед, на органи внутрішніх справ, поліцію, яка свої відносини з громадянами, особливо ті, де діло зводиться до вирішення різних конфліктних ситуацій, повинна будувати з урахуванням захисту життя людини, її здоров'я. Даний принцип варто вважати відправним критерієм в оцінюванні законності дій працівників органів внутрішніх справ [2].

В розвиток цього принципу міжнародні-правові акти встановлюють, що катування, жорстокість щодо затриманого, громадянина, що знаходиться під слідством або відбуває покарання, – це злочинні дії, за які особи, що вдалися до таких методів, повинні нести відповідальність. Також неприпустимим є нелюдське поводження стосовно громадян, тобто таке поводження працівників ОВС при виконанні своїх службових функцій, що принижує гідність людини.

З погляду забезпечення прав і свобод громадян у діяльності ОВС важливе значення має реалізація на практиці положень Загальної декларації прав людини про те, що кожна людина, яка звинувачується у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою до того часу, поки її невинуватість не буде встановлена в законному порядку шляхом гласного судового розгляду, в якому їй забезпечуються всі можливості для захисту. У даному випадку йдеться про реалізацію в діяльності поліції й інших

підрозділів органів внутрішніх справ принципу презумпції невинуватості.

Особливе місце серед міжнародних документів, покликаних забезпечувати законність у діяльності поліції, посідає прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р. Кодекс поведінки службових осіб з підтримки правопорядку. Необхідність його прийняття аргументована важливістю і складністю функцій, покладених на правоохоронні органи; можливістю зловживань в ході виконання зазначених функцій; захистом прав людини; необхідністю ефективної підтримки етичних норм серед службових осіб, що беруть участь в охороні правопорядку; необхідністю точного самоконтролю зазначених службових осіб [3].

Основні положення Кодексу зводяться до вимог:

- шанувати і захищати людську гідність і права громадян;
- застосовувати силу тільки у випадку крайньої необхідності;
- зберігати в таємниці всі відомості конфіденційного характеру, якщо виконання обов'язків або вказівок правосуддя не потребують іншого;
- припиняти будь-які прояви жорстокості;
- забезпечувати охорону здоров'я затриманих;
- не чинити самим і припиняти будь-які прояви корупції; шанувати закон і даний Кодекс.

Більшість норм міжнародно-правових актів, ратифікованих Україною, знайшла свій відбиток у Конституції України, законах і підзаконних актах, що регламентують діяльність ОВС.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Зозуля Є. Підготовку сучасного правоохоронця – на рівень європейських стандартів / Є. Зозуля // Віче. – 2014. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4070/>.

3. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку : Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН 17 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_282.

Куценко Дмитро Володимирович
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
публічної безпеки і порядку
Національної академії внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА ПРИ ПРОФЕСІЙНОМУ ВІДБОРІ КАНДИДАТІВ НА КЕРІВНІ ПОСАДИ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

У сучасних умовах вплив на національну безпеку держави здійснюють безліч факторів, серед яких багато і негативних. Протистояти таким факторам покликана створена в державі система правоохоронних органів. Цілком зрозумілим є те, що якість та напрямок роботи будь яких органів і підрозділів, у тому числі і правоохоронних, повністю залежить від діяльності, яку запроваджують їх керівники. Отже, можна вважати, що саме якість керівного складу правоохоронних органів прямо пропорційна національній безпеці держави.

Слід зазначити, що найбільш численним з правоохоронних органів України є Національна поліція, Закон про яку вступив в силу у повному обсязі 7 листопада 2015 року.

Щоб стати на службу до поліції, кандидат повинен відповідати певним вимогам, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію» (ст. 49), у зв'язку з чим особа проходить спеціальну перевірку, порядок якої визначається законом та іншими нормативно-правовими актами (ч. 3 ст. 50). Завдяки такій перевірці і повинна засвідчуватись відповідність певних якостей кандидата необхідним вимогам до посади.

Частною 2 ст. 50 Закону передбачено, що «громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі» як один з етапів спеціальної перевірки.

Слід зазначити, що тестування на поліграфі може проводитись лише на добровільних підставах, адже через застосування сили отримати об'єктивний результат у такий спосіб неможливо. Саме згідно з принципом добровільної згоди спеціаліст поліграфа починає поліграфне опитування, лише за умови отримання письмової згоди особи й обов'язково пересвідчившись у тому, що ця згода є справді добровільною, а не наслідком примусу або психологічного тиску з боку сторонніх чи зацікавлених осіб [1, п. 2.1].

У цьому аспекті цікавим представляється положення ч. 1 ст. 50 ЗУ «Про Національну поліцію», що «громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліції, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичні обстеження, а також перевірку рівня фізичної під-

готовки, психофізіологічне обстеження... в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України».

На особливості норм ч. 1 та ч. 2 ст. 50 ЗУ «Про Національну поліцію» вже вказувалось у певних наукових працях. Так, О.І. Мотлях звертав увагу на особливості ч. 1 ст. 50 вказаного Закону і наголошував, що «психофізіологічне обстеження є обов'язковою складовою перевірки стану особи, яка виявила бажання вступати на службу до Національної поліції, а воно проводиться, зокрема, і з використанням поліграфа» [2, с. 38-42].

Деякі дослідники також вірно вказують, що поняття «обстеження на поліграфі» є видовим порівняно з родовим поняттям «психофізіологічне обстеження» [3, с. 163-164]. Але в даній ситуації ми не зовсім погоджуємося із висновками щодо «...юридичної колізії, коли одна частина правової норми стверджує про обов'язковість проходження певної процедури, а інша передбачає обов'язкову згоду фізичної особи на її проходження».

Вважаємо, що в даному випадку норму ч. 1 ст. 50 слід розглядати повністю, а не окремими словосполученнями. По-перше, у частині передбачено мету обстеження – визначення стану здоров'я; по-друге, передбачено, що перелічені обстеження проводяться в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

Такий порядок передбачено наказом МВС № 85 від 06.02.2001 «Про затвердження Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС України», відповідно до якого психофізіологічне обстеження здійснюється лікарями-психофізіологами (лікарями функціональної діагностики) центрів психіатричної допомоги та професійного відбору УОЗ МВС України, відділів (служб) охорони здоров'я ГУМВС України в Криму, м. Києві та Київській області, УМВС України в областях і в м. Севастополі.

Психофізіологічне обстеження проводиться за такими методиками, як: 1) омега-потенціал; 2) реакція на об'єкт, що рухається (РОР); 3) теплінг-тест; 4) проста зорово-моторна реакція; 5) критична частота світлових мигтіль (КЧСМ).

Тобто, на нашу думку, у ч. 1 ст. 50 ЗУ «Про Національну поліцію» закріплено обов'язковість проходження психофізіологічного обстеження, яке на даний час не є тестуванням на поліграфі.

Інше питання, що формулювання ч. 2 ст. 50 може підлягати двоякому тлумаченню щодо наслідків відмови від проходження тестування на поліграфі, адже якщо особа відмовилась, то вона: а) все одно буде призначена на відповідну посаду, а її відмова не відіграватиме вирішального значення; б) не буде призначена на відповідну посаду, а позитивні результати тестування на поліграфі вважатимуться обов'язковим критерієм відповідності якостей особи певній посаді.

Слід зазначити, що тестування на поліграфі керівного складу вже має місце у кадровій політиці Національної поліції, а результати такої практики

покаже час.

Отже, вважаємо, що у застосуванні поліграфа при професійному відборі кандидатів на керівні посади до Національної поліції є сенс, але нормативна складова застосування поліграфа ще потребує покращення.

1. Інструкція щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України № 842 від 28.07.2004 [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1373-04>.

2. Мотлях О. І. Актуальні питання щодо застосування поліграфа в діяльності органів внутрішніх справ України / О. І. Мотлях // Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7-8 листоп. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 244 с.

3. Павленко Н. Г. Питання відповідності використання поліграфа законодавству України / Павленко Н. Г. // Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7-8 листоп. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 244 с.

Мозоль Вікторія Василівна
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
забезпечення публічної безпеки і порядку
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ У ПОЛЬЩІ

Сьогодні Україна проходить період глибокого і послідовного реформування правоохоронних органів, тож підготовка кваліфікованого поліцейського персоналу є одним з найактуальніших питань забезпечення правопорядку, охорони прав людини та верховенства права в державі. Успішність роботи в цьому напрямку багато в чому залежить від вміння враховувати зарубіжний досвід підготовки поліцейських та впроваджувати найбільш ефективні досягнення і перспективні напрямки роботи в підготовку вітчизняних правоохоронців.

Поліція Республіки Польщі є складовою державного адміністративного апарату, а не органів місцевого самоврядування, як це було до 1990 р. Оскільки поліцейське відомство є формацією жорстко централізованою та ієрархічною, управління поліцією Польщі здійснюється за централізованою схемою (Головна комендатура поліції – воєводська комендатура повітова (районна) комендатура). Поліція Польщі складається з кримінальної, превенти-

вної і сприяючої (допоміжної) діяльності поліції. У структурі поліції функціонує також судова поліція, повноваження та засади організації якої визначаються Міністром внутрішніх справ й адміністрації за погодженням з Міністром юстиції [1, с. 602].

Структура системи підготовки поліцейських кадрів та методи навчання у Польщі ґрунтуються на використанні досвіду таких розвинених зарубіжних країн, як Великобританія, Голландія, Німеччина та Франція. У цих країнах професійна підготовка майбутніх поліцейських розподіляється на початкову професійну освіту, яку вони проходять у відповідних навчальних фахових поліцейських закладах, базову та спеціальну професійну підготовку [2].

Процедура прийняття кандидата на службу є багатоступеневою, відбувається в польових та навчальних підрозділах поліції і включає в себе: розгляд документів з точки зору їх відповідності до вимог; вступну співбесіду (інформаційний етап, інструктаж); тестування загальних знань (в галузі функціонування державного управління, в тому числі поліції і громадської безпеки); тест на визначення фізичних показників; психологічний тест (інтелектуальні здібності, соціальна поведінка, стійкість тощо); перевірка (чи дана особа може гарантувати збереження секретності і, таким чином, може мати доступ до секретної інформації); комбінована співбесіда (для оцінки характеристик і придатності кандидата, а також наявності компетенції, необхідної для служби в поліції); медична комісія (визначення фізичної і психічної здатності кандидата до служби в поліції).

Підготовка поліцейських починається з обов'язкової початкової професійної освіти. Цей етап навчання здійснюють навчальні заклади з підготовки працівників поліції, а саме: Вища школа поліції в Щитно; навчальний центр поліції в Легіоново; школи поліції в Катовіце, Слупську і Пілі, а також самостійні підрозділи поліції та поліцейські навчальні центри, які можуть бути створені в деяких воєводських комендатурах. З 2001 р. базова підготовка офіцерів польської поліції спрямована на набуття суто спеціальних навичок. Крім теоретичних знань, офіцери поліції набувають і покращують практичні навички, необхідні для виконання завдань після закінчення підготовки. Протягом підготовки велика уваги приділяється формуванню в офіцерів поліції таких рис, як самодисципліна, чесність, обов'язковість, відповідальність і мужність.

Базова підготовка складається з двох стадій.

1) першу стадію проходять офіцери всіх поліцейських служб, тобто підрозділів профілактики, кримінальної поліції та допоміжних служб (наприклад, адміністрація, логістика тощо). Тривалість її становить 15 тижнів. Після закінчення цієї стадії офіцери поліції допоміжних служб можуть призначатися на посади в своїх підрозділах. Навчання здійснюється відповідно до програми, в якій передбачена теоретична і практична підготовка до виконання основних завдань посадових осіб (нижчої ланки) у превентивній службі. Програма включає питання, що стосуються базових знань і вмінь;

2) офіцери поліції підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції повинні пройти другу стадію базової підготовки – спеціальну підготовку, тривалість якої визначається характером майбутньої посади. У середньому вона триває близько чотирьох місяців. Програму навчання для цієї стадії обирають відповідно до спеціалізації групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка. Закінчується ця стадія іспитами, які дозволяють встановити, чи засвоїв офіцер професійні знання та навички, необхідні для виконання майбутніх службових завдань. Успішне складання іспиту є обов'язковою умовою для присвоєння молодшого офіцерського звання.

Вища професійна підготовка (вища освіта і післядипломне навчання) здійснюється Вищою школою поліції в Щитно, яка надає вищу освіту першого рівня (рівень університету). Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту та пройшли базову і спеціальну підготовку. Школа також забезпечує підготовку фахівців для Міністерства внутрішніх справ, а також для національної системи освіти Республіки Польща та забезпечує післядипломне навчання випускникам, що спеціалізуються в різних сферах правоохоронної діяльності.

У процесі подальшої служби поліцейські мають можливість підвищувати спеціалізовані професійні знання у рамках професійного вдосконалення. Професійна підготовка організована таким чином:

а) центральне підвищення кваліфікації – здійснюється навчальними підрозділами поліції, відбувається у формі спеціалізованих курсів, відповідно до програм, затверджених офіційними наказами головного коменданта поліції, та у формі інших заходів;

б) локальне підвищення кваліфікації – має «польовий» характер, що здійснюється підрозділами поліції або структурними одиницями цих підрозділів, що дозволяє формувати формули заходів і, як наслідок, ефективну модифікацію змісту програми у відповідь на якісні зміни злочинності;

в) зовнішнє підвищення кваліфікації – організоване позаполіцейськими суб'єктами у ситуації, коли навчальні проблеми з різних причин не можуть бути вирішені у рамках центрального або локального підвищення кваліфікації.

Пропоновані спеціалізовані курси, а також інші заходи становлять доповнення професійних навичок, які дозволяють покращити уміння поліцейських, що необхідні їм під час виконання своїх службових обов'язків у межах конкретних спеціальностей [3].

Серед значних здобутків поліцейської освіти в розвинених країнах, зокрема Польщі, є її висока технічна оснащеність, висока якість навчального процесу і наукових досліджень, навчання конкретної роботи, вироблення навичок і вмінь (часто доведених до автоматизму). Це той стандарт, якого повинні прагнути і в Україні, використовуючи передовий досвід підготовки зарубіжних поліцейських в організації навчання українських фахівців.

1. Білоконь М. В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : монографія / М. В. Білоконь. – Х. : НУВС, 2004. – 700 с.
2. Реформування поліції в країнах Центральної та Східної Європи. Процес і прогрес / П. Абрахам, Д. Бакрач, А. Бек та ін. ; за ред. М. Капаріні, О. Мареніна; передм. О. Ярмиша. – К., 2005.
3. Мартиненко О. Система підготовки польської поліції (за матеріалами МВС України) / О. Мартиненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org.index.php?id=1399022448>.

Ботнаренко Ірина Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА КООРДИНАЦІЇ В ПІДРОЗДІЛАХ ПОЛІЦІЇ

Сучасна соціально-політична, економічна та криміногенна ситуація в державі змушує новостворену поліцію України вести активні пошуки нових форм і методів роботи, реформувати організаційну структуру системи управління з метою вжиття додаткових заходів, спрямованих на ефективне забезпечення правопорядку, захисту конституційних прав громадян та активізацію боротьби зі злочинністю. Саме тому управління всіма службами одного органу, системою органів поліції в цілому, а також взаємодія з іншими органами або населенням для вирішення завдань, пов'язаних з розкриттям або розслідуванням правопорушень, повинні чітко відображатись у забезпеченні узгодженості їх діяльності.

У теорії управління вивченням питань взаємодії та координації в правоохоронних органах займалися О.О. Аксьонов, М.М. Биргеу, Д.В. Гребельський, В.Л. Грохольський, С.К. Гречанюк, К.К. Єрмаков, А.Є. Жалінський, Г.Г. Зуйков, Ю.М. Козловський, М.В. Костицький, В.А. Ліпкан, О.М. Литвинов, В.М. Плішкін, В.М. Шванков, Я.Ю. Кондратьєв та інші науковці.

Підкреслюючи важливу теоретичну і практичну роль взаємодії та координації в органах поліції для виконання покладених на них завдань, наголосимо, що сьогодні заслуговує на увагу науковий аналіз сутності та змісту цих категорій. Погоджуємося з думкою Г.Н. Кузьменка, що від того, який зміст ми вкладемо в ці поняття, залежатиме розгляд питань про механізм їх виявлення, принципи, класифікацію, нормативне регулювання, практичні рекомендації щодо вдосконалення взаємодії та координації [1, с. 369].

Взаємодія як управлінське поняття розглядається у ролі форми зв'язку

елементів системи, за допомогою якої вони, взаємно доповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування всієї системи в цілому [2, с. 69-70]. На думку Л.І. Аркуші, під взаємодією можна розуміти спільну налагоджену діяльність двох і більше органів, служб, відомств, що припускає раціональне поєднання процесуальних і оперативно-розшукових дій, здійснюваних кожним із них у межах наданих їм за законом повноважень [3 с. 110]. Як спільну діяльність конкретних служб і підрозділів, спрямовану на розв'язання загальних завдань, що при цьому займають рівноправне становище, визначає взаємодію в органах внутрішніх справ О.О. Аксьонов [4, с. 7]. У свою чергу, А.М. Порубов, сформулювавши поняття взаємодії, визначив, що це співробітництво, яке базується на спільній меті, а організація такої спільної діяльності побудована на повному узгодженні дій слідчого і експерта [5, с. 15]. Також К.К. Єрмаков розглядає взаємодію в правоохоронних органах як засновану на законних та підзаконних актах, погоджену за метою, місцем та часом діяльність різних ланок системи органів внутрішніх справ з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю [6, с. 4].

На підставі викладеного доходимо висновку, що більшість науковців в його зміст включають такі ознаки: спільна комплексна діяльність, погоджена за часом та місцем; відповідність вимогам закону; оптимальне використання сил, засобів та методів; загальна спрямованість на досягнення кінцевого результату.

Що стосується визначення поняття координації, то деякі автори розуміють його як діяльність щодо здійснення організації взаємодії та зазначають, що поняттям «координація» охоплюється поняття «взаємодія» [7, с. 145]. Інші науковці дотримуються думки, що між цими термінами існують суттєві відмінності, зокрема у координації погодженість досягається за рахунок власних повноважень суб'єкта управління, в той же час як при взаємодії вона досягається за допомогою домовленостей рівних за своїм становищем партнерів [1, с. 378].

Відмежовуючи взаємодію від координації, О.О. Алексєєв, В.В. Весельський та В.В. Пяковський зазначають, що остання містить у собі елемент підкорення волі координуючого органу системи, що направляє окрему діяльність на виконання загальних завдань, поставлених перед виконавцями [8, с. 126].

Отже, термін «координація» в юридичній літературі використовується тоді, коли йдеться про погоджені спільні дії різних органів, які беруть участь у протидії правопорушенням. Тому її можна розглядати у двох значеннях: 1) як форму діяльності; 2) як управлінську функцію щодо організації діяльності, направлену на досягнення загальної мети.

На підставі викладеного можемо дійти висновку, що взаємодія та координація, хоча й мають деякі спільні риси, але є різними за своїм значенням поняттями. При визначенні відмінностей необхідно передусім враховувати специфіку діяльності відповідних суб'єктів та їх цільове призначення. Підтримуємо позицію Г.К. Дубовця, що, на відміну від координації, взаємодія передбачає рівність учасників [9, с. 33]. Тобто суб'єкти взаємодії не є підлеглими один одному. На наш погляд, зазначені поняття необхідно співвідносити як ціле і частину. Взає-

модію можливо визначити як погоджену за метою, місцем і часом та передбачену чинними нормативно-правовими актами співпрацю в межах своєї компетенції під час розслідування кримінальних правопорушень. Координацією є діяльність відповідних органів та служб, спрямована на забезпечення узгодженості та об'єднання дій та зусиль з вирішення конкретних завдань. Іншими словами, координація – це особлива форма організації забезпечення взаємодії відповідних суб'єктів, спрямована на досягнення загальної мети.

1. Теорія управління в органах внутрішніх справ : навч. посіб. / за ред. В. А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2007. – 884 с.
2. Луньов А. Е. Теоретичні проблеми державного управління / Луньов А. Е. – М., 1974.
3. Аркуша Л. І. Проблеми взаємодії та інформаційного забезпечення правоохоронних органів у боротьбі з економічною організованою злочинною діяльністю / Л. І. Аркуша // Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності : зб. наук. статей / за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна. – О. : Фенікс, 2003. – С. 109-117.
4. Аксенов А. А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / А. А. Аксенов. – М. : Академия МВД СССР, 1974. – 24 с.
5. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час досудового розслідування : навч. посіб. / Р. І. Благута, М. П. Климчук, В. М. Сакал, М. С. Цуцкірідзе. – Львів : ЛьвДУВС, 2014. – 216 с.
6. Ермаков К. К. Взаимодействие и координация в органах внутренних дел : лекция / К. К. Ермаков. – М. : Акад. МВД СССР, 1971. – 24 с.
7. Научная организация управления в аппаратах милиции / под ред. Ю. М. Козлова. – М. : Юрид. лит., 1975. – 243 с.
8. Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посіб. / О. О. Алексеев, В. К. Весельський, В. В. Пясковський. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 320 с.
9. Дубовец Г. К. К вопросу о соотношении понятий «взаимодействие» и «координация» действий подразделений органов внутренних дел при розыске лиц, совершивших особо тяжкие преступления / Г. К. Дубовец // Взаимодействие: правовые, социальные и организационные аспекты : сб. науч. статей. – М. : Академия управления МВД России, 2005. – С. 32-34.

Мігорян Роман Георгійович
начальник сектору УКЗ
ГУНП в Чернівецькій області,
ад'юнкт кафедри філософії права
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Не секрет, що переважна більшість наших дій та конкретних вчинків беруть свій початок з розумових процесів, зі свідомості, певного світоглядного бачення або сформованих життєвих принципів. Один із відомих афоризмів чітко це відображає: «Думка народжує дію, дія формує звичку, звичка зумов-

лює характер, характер формує долю». Отже, якісний стан нашого життя прямо залежить від наших думок та нашої свідомості. Відповідно, саме професійна свідомість, тобто морально-правове бачення та філософсько-світоглядне ставлення до службової діяльності, є основою всіх позитивних та негативних процесів у правоохоронній діяльності.

Про реальний стан всієї правоохоронної системи та безпосередньої роботи поліції сьогодні не говорять тільки ліниві та байдужі. Це вже далеко не секрет, що рівень корупції в органах внутрішніх справ досить високий, довіри населення практично немає, стан професійної придатності та підготовки незадовільний, бюрократизм та радянські підходи до управління та оцінки ефективності роботи вже давно потребують змін [1]. І це все є багаторічним відображенням реального рівня моральної та правової свідомості керівництва держави, керівників органів, співробітників-правоохоронців та кожного громадянина країни. Так, саме кожного. Цей факт більшість ігнорує та не бере до уваги, тим самим недопрацьовує свій особистий вклад у загальну справу.

Усі ми бажаємо жити в високорозвиненій, правовій Україні, де панують реально діючі закони та справедливі суди, відсутня корупція, дотримуються права і свободи людини. Але чи робить кожен з нас все, що від нього залежить, для досягнення цієї мети? Ми самі того не помічаємо, як прищепили собі звичку критикувати всіх і вся за незгоди, незручності та труднощі, що нас оточують, як у службовій діяльності, так і в особистому житті. Однак за цими проблемами стоять такі ж люди, які ми, які прикриваються своїми особистими труднощами, проявами бюрократії та наслідками кризових явищ. Люди всюди однакові – ніхто не хоче починати зміни з себе. На жаль, ми не завжди усвідомлюємо, що дуже тісно пов'язані один з одним, що кожний з нас і є владою та державою, яку постійно звинувачуємо [2, с. 242].

Отже, виникає питання: як змінити ставлення кожного поліцейського, службовця до особистого внеску в реформування правоохоронної системи, мотивувати більшість на позитивні та результативні перетворення на кожному з її рівнів?

Для вирішення цих питань ми могли б зараз дослідити прорахунки та недоліки виховної роботи та професійної (службової) підготовки поліцейських, визначити основні шляхи покращення цього напрямку діяльності. І це дійсно необхідно зробити. Але це не є першочерговим. Зазначені заходи можуть мати позитивні результати тільки після усунення основних причин та умов, які сприяють формуванню правового нігілізму та деформації моральної свідомості правоохоронців [3, с. 2].

Отже, без створення відповідних обставин, умов, які б мотивували, заохочували, створювали необхідне підґрунтя для внутрішніх світоглядних та морально-правових трансформацій свідомості правоохоронців усі розмови та кроки у здійсненні реформ будуть марними, частковими та ситуативними.

Аналізуючи наявні соціологічні дослідження у сфері правоохоронної діяльності, публікації в ЗМІ, інформацію в соціальних мережах, основними причинами та умовами, які негативно впливають на зміну професійної свідо-

мости, є:

- низький рівень заробітної платні;
- матеріально-технічна незабезпеченість;
- недосконала система добору персоналу та просування по службі;
- зайва бюрократизація діяльності;
- виконання невластивих (не правоохоронних функцій);
- відсутність чіткої, зрозумілої та індивідуальної, в рамках діяльності окремих служб, системи оцінки професійного рівня та результатів діяльності працівників;
- відсутність стимулювання позитивних нововведень та ініціатив;
- гонитва за статистичними показниками та штучне їх нарощування;
- відсутність реального інституту захисту прав та трудових інтересів підлеглих від суб'єктивного ставлення керівництва тощо [4].

Для усунення зазначених негативних факторів необхідно здійснити цілий ряд нормативно-правових та методичних заходів. Частково такі заходи вже впроваджуються у рамках проведення сьогоднішніх реформ МВС та Національної поліції. У той же час, на жаль, ці реформи не передбачають нормативного удосконалення основних інститутів, які покликані врегульовувати значну частину вищезазначених проблем. Ідеться насамперед про профспілкові організації та громадські ради.

Здавалось би, ці незалежні інститути, особливо зараз, після «Революції гідності» та активної Євроінтеграції, мали б дієво та результативно робити свій безперечно позитивний, ефективний та результативний внесок у реформування відносин «керівник – підлеглий» та «правоохоронний орган – громада», але чомусь так не відбувається.

Незважаючи на задекларовані в чинних нормативно-правових актах права та можливості цих громадських інститутів, вони не мають реальних важелів впливу, тому здебільшого імітують свою діяльність та створюють додаткову бюрократичну роботу і без цього завантаженим співробітникам.

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що будь-які якісні зміни та реформи державних органів тісно пов'язані з необхідністю створення відповідних обставин та умов, які б мотивували, заохочували, формували необхідне підґрунтя для внутрішніх світоглядних та морально-правових трансформацій свідомості представників цих органів. Першочерговим кроком для створення таких умов у правоохоронних органах має стати чітке нормативно-правове забезпечення діяльності незалежних та незаангажованих інститутів громадського суспільства, які б мали реальні важелі впливу задля забезпечення захисту прав та законних інтересів усіх учасників трудових відносин у правоохоронній сфері.

1. Осика І. Нагальні потреби у реформуванні ОВС України та можливі шляхи їх задоволення (аналітична записка) [Електронний ресурс] / І. Осика // Національна громадська платформа «Реформує МВС: прозорість та відповідальність». – 2015. – Режим досту-

пу : http://police-reform.org/articles/nagalni_potrebi_u_reformuvanni_ovs_ukrayini_ta_mozhlyvi_shlyahi_yih_zadovolennya_anal.

2. Мігорян Р. Г. Моральна свідомість працівників ОВС як дієвий регулятор ефективності правоохоронної діяльності / Р. Г. Мігорян // Кадровий вісник : науково-виробничий журнал НАВС. – 2011. – № 1. – С. 242.

3. Боднарчук О. Г. Професійна деформація персоналу як передумова виникнення корупції в Державній кримінально-виконавчій службі України [Електронний ресурс] / О. Г. Боднарчук // Часопис Національного університету Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 2 (6). – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12bohvsu.pdf>.

4. Реформування ОВС України: оцінки та позиції працівників міліції / Центр Розумкова // «Національна безпека і оборона». – 2015. – № 2–3. – С. 74–88.

Топчій Оксана Василівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

іноземних мов гуманітарних факультетів

(Київський національний університет

ім. Тараса Шевченка)

ПЕДАГОГІЧНА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Головною відмінною характеристикою між міліцією та поліцією, що стала відправною точкою у методології підготовки нових кадрів, є трансформація від функцій карального органу до сервісної служби. Тому в основі роботи нової державної структури повинна бути гуманістична установка, орієнтація на здійснення виховного впливу на правопорушників з пріоритетом психолого-педагогічних методів над спецзасобами.

На жаль, на теперішній час в освітньо-професійних програмах підготовки поліцейських спостерігається прояв недооцінки компетенцій з педагогіки. У зв'язку з цим виникає потреба в обґрунтуванні підходів, що дозволять у подальшому змінити існуючу позицію.

Оскільки традиційно головними елементами педагогіки виступають теорія навчання і теорія виховання, пропонуємо (усвідомлюючи умовність будь-якого розподілу) будувати концепцію підготовки поліцейських з урахуванням обох складових. Продемонструємо це більш детально.

В умовах домінування у світі принципу навчання впродовж життя (Lifelong learning) виникає потреба в тому, щоб здобуття освіти, професійно необхідних вмінь та навичок не завершувалося закінченням університету чи академії, проходженням курсової підготовки. Завдання полягає в тому, щоб виробити в особи почуття необхідності самоосвіти й самовдосконалення. З одного боку, в поліцейських передбачені заняття зі службової підготовки, які умовно забезпечують безперервну освіту, з іншого – напружений ритм роботи, втома, фактори стресу далеко не завжди сприяють бажанню після роботи додатково працювати над собою. Не сприяє цьому й те, що в нашому суспі-

льстві склалася управлінська традиція особливо не звертати увагу на приростання у працівника індивідуальної освітньої траєкторії. Принаймні просування по службових сходинках від цього прямо не залежить. Перевага віддається суто формальним ознакам, насамперед проходженню курсів підвищення кваліфікації. При цьому майже не відстежується реальний рівень динаміки компетенцій. У такий спосіб виникає необхідність у пошуку кваліметричних показників і критеріїв, які б дозволяли віддзеркалювати рівень зростання професійної обізнаності.

Стосовно реалізації теорії виховання зазначимо, що тут спостерігається бінарна спрямованість: внутрішня (самовиховання) і зовнішня (здійснення виховного впливу на правопорушників, робота з дітьми і підлітками, профілактика неправомірної поведінки в молодіжному середовищі).

Тож вбачаємо кілька підходів вирішення проблеми:

— *організаційно-управлінський*: внесення до навчальних планів і програм навчальної дисципліни «Педагогіка у професійній діяльності поліцейського»; розроблення кваліметричних показників і критеріїв, підготовка на цій основі тестів, які б дозволяли вимірювати динаміку змін у прирощенні індивідуальної освітньої траєкторії; створення сприятливих умов для підтримання бажання поліцейського постійно навчатися;

— *педагогічний*: удосконалення методики проведення занять із службової підготовки, переорієнтація з репродуктивних методів на тренінги і ситуаційні завдання з подальшим обговоренням їх виконання; включення до програм зі службової підготовки питань щодо способів і методів здійснення виховного впливу на неповнолітніх і реалізації на цій основі профілактичної роботи;

— *автодидактичний*: навчання у вільний від роботи час на засадах свідомого ставлення до розвитку власної особистості, прагнення досягти професійної майстерності.

Лускатова Тетяна Олександрівна
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У ПЕРІОД РЕФОРМ

Здійснювані в Україні політичні і соціально-економічні перетворення, ускладнення криміногенної обстановки, зростання злочинності, посилення соціальної напруженості в суспільстві потребували докорінного поліпшення

діяльності правоохоронних органів. Результатом необхідності впровадження змін став прийнятий Верховною Радою 2 липня 2015 року Закон «Про Національну поліцію», згідно з яким центральним органом виконавчої влади, що служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, стала Національна поліція України.

На сьогоднішній день у 11 містах країни працює 6940 патрульних. Ще у 10 містах навчаються – 2720 [3]. Але інші служби, такі як кримінальна поліція, поліція охорони, органи досудового розслідування, спеціальна поліція, поліція особливого призначення поки що не зазнали серйозних кадрових змін. Проте з метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей правоохоронців, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив службової кар'єри законодавець запровадив проведення атестування поліцейських [1], за висновком якого вирішується питання про відповідність займаній посаді [2].

Головне управління національної поліції у м. Києві опублікувало на своєму електронному ресурсі частину результатів перевірки. За нею з 67 учасників отримали позитивну відповідь увсього 37 осіб [5]. Результати атестування поліцейських, представлені на тимчасовому веб-сайті Національної поліції України, ще більш пригнічують негативніші – з 74 працівників 72 визнані такими, що займаній посаді не відповідають і підлягають звільненню через службову невідповідність [6].

Спираючись на зазначені дані хотілося б наголосити, щодо вірогідності є імовірним виникнення кадрового дефіциту та недостатності рівня кваліфікації поліцейських у період проведення реформування правоохоронної галузі для виконання покладених на них функцій ізпо: забезпеченню громадської безпеки та порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Проте без рішучого оновлення кадрової політики, вливань «свіжої крові», звільнення службової діяльності від спотворень важко розраховувати на успіх реформування суспільства.

На нашу думку, при підборі кадрів на службу до Національної поліції в першу чергу необхідно звертати увагу на таке:

- рівень знань чинного законодавства (кримінального, адміністративного, цивільного, господарського, трудового, сімейного, екологічного права тощо);
- наявність досвіду та стажу роботи тощо (вік, освіта, обов'язковий стаж роботи на певних посадах, наявність дипломів і свідоцтв, котрі підтверджують кваліфікацію);
- психофізіологічні якості людини, що відповідають його її професій-

ним і посадовим обов'язкам при виконанні покладених на нього неї функцій у звичайних умовах та за наявності екстремальних ситуацій.

1. Закон України «Про Національну поліцію :» Закон України від 02.07. 2015 р. №–580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page2>

2. Інструкція про порядок проведення атестування поліцейських, затверджена наказом МВС України від 17.11.2015 № 1465 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15#n15>

3. Нова поліція – стан впровадження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1578623>

5. Результати атестування поліцейських [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kyiv.npu.gov.ua/uk/publish/article/249362>

6. Результати атестаційної комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1791778>

Руфанова Вікторія Миколаївна

кандидат юридичних наук,
старший викладач

кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ІЗРАЇЛЮ ТА ІСЛАНДІЇ

Вітчизняна система правоохоронних органів знаходиться в активній фазі трансформації, що зумовлено необхідністю вдосконалення діяльності правозахисних відомств відповідно до викликів та потреб сьогодення. У зв'язку з цим дослідження міжнародного досвіду є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє ідентифікувати інші моделі формування та функціонування правоохоронних відомств, а також вдосконалити органи поліції з урахуванням позитивного досвіду поліцейської діяльності провідних країн Європи. Останнє надасть можливість побудувати якісно нову модель правоохоронного відомства, з урахуванням позитивного досвіду країн Європи та світу, які вже пройшли цей шлях реформування та реалізували в діяльності поліцейських основне їх призначення – служіння суспільству.

Дослідження позитивного досвіду саме Ізраїлю та Ісландії нами визначено не випадково. Вивчення поліцейської діяльності Ізраїлю обумовлено подібністю суспільно-політичної ситуації з нашою країною через військове протистояння на Сході країни. Як і в нашій країні, на території Ізраїлю протягом тривалого часу проходить військовий конфлікт з приводу територій,

який супроводжується терористичними актами. Стосовно Ісландії, то остання викликає інтерес як країна, з найнижчим рівнем злочинності у світі (незважаючи на те, що в країні практично легалізовано обіг зброї, і кожен третій ісландець має вогнепальну зброю) та в якій до поліцейських ставляться з особливою повагою.

Законом Ізраїлю 1971 року «Про поліцію» визначено, що основними функціями поліції Ізраїлю є такі: 1) запобігання актам терору з боку ворожих елементів і організацій шляхом патрулювання, перевірок, пошуків та інформування громадян з метою підвищення їх пильності; 2) реагування на повідомлення громадян про підозрілі предмети, перевірка цих предметів і демонтаж вибухових пристроїв; 3) порятунок й евакуація постраждалих у терористичних актах, огляд місцевості в пошуках інших вибухових пристроїв, видалення сторонніх з місця події, затримання підозрюваних; 4) організація охорони при муніципалітетах, районних радах і в сільськогосподарському секторі; 5) організація діяльності добровольців – цивільних патрульних загонів та їх розподіл на посади, пов'язані з охороною та забезпеченням безпеки у звичайних та екстремальних умовах; 6) відповідальність за охорону навчальних закладів; охорона громадського порядку; 7) встановлення обмежень і умов для відкриття підприємств, розважальних закладів і т. ін., контроль за належним дотриманням цих обмежень та умов; 8) супровід і охорона затриманих осіб, які транспортуються до суду; виконання наказів судового виконавця; 8) проведення операцій із забезпечення безпеки і з охорони громадського порядку під час заходів державного значення; 9) охорона об'єктів державного значення, у тому числі морських і повітряних портів [1].

Поряд з досить широкими повноваженнями поліцейських Ізраїлю, вагому роль у реалізації законодавчо визначених завдань відіграють добровільні помічники поліції Ізраїлю⁵. Добровільні помічники поліції використовуються для здійснення рятувальних робіт; прикордонного патрулювання, забезпечення безпеки дорожнього руху, зокрема здійснення функцій регулювання руху, негласного спостереження за дорожнім трафіком, чергування на стаціонарних постах; надання первинної медичної допомоги постраждалим у дорожньо-транспортних пригодах; детективи-добровольці здійснюють допомогу поліції як спостерігачі, у засідках, розвідці, в боротьбі з розповсюдженням наркотиків і злочинах проти власності; помічники з профілактики здійснюють допомогу поліції в запобіганні правопорушенням у молодіжному середовищі та інше [2].

Отже, добровільні помічники надають допомогу поліцейським Ізраїлю практично в усіх сферах їх діяльності із забезпечення безпеки громадян у

⁵ Станом на січень 2015 р. загальна кількість добровільних помічників становить 35 тис. осіб, з них 6.200 – працюють у патрульній службі, 7100 – у транспортній поліції, 10.500 – допомагають у протидії масовим заворушенням. [מקלמח ידיקפח. מבידנתמ תקלחמ] [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт поліції Ізраїлю]. – Режим доступу: [http://www.police.gov.il/contentPage.aspx?pid=524&mid=64.](http://www.police.gov.il/contentPage.aspx?pid=524&mid=64)

країні.

На нашу думку, з урахуванням змін у структурі злочинності за останні два роки в бік надзвичайно стрімкого зростання кількості терористичних актів⁶, що обумовлює існування терористичної загрози на території усєї країни, а також зростання насильницької злочинності та злочинів, пов'язаних з незаконним обігом зброї, вибухових пристроїв та боєприпасів, та з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду законотворення, вважаємо за доцільне доповнити ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» таким: «відповідно до покладених завдань поліція здійснює запобігання терористичним загрозам». Поряд з цим, вважаємо перспективним подальше вивчення перспектив запровадження добровільних помічників у діяльності національної поліції.

Законом «Про поліцію» від 13 червня 1996 р. регулюється діяльність поліції Ісландії, яким визначено, що основними завданнями поліцейських є такі: 1) захист громадської безпеки та підтримання правопорядку, забезпечення безпеки громадян, захист права власності, суспільних інтересів; 2) попередження злочинів та подій, які загрожують громадській безпеці та безпеці держави; 3) розкриття злочинів; 4) надання допомоги громадянам у разі, коли їм загрожує небезпека; 5) забезпечення безпеки органів влади під час виконання ними своїх функцій; 6) виконання інших завдань, «якими наділена поліція відповідно до закону чи традиції» [3].

Ісландія поділена на 15 поліцейських адміністративних округів. Окремим підрозділом Ісландії є Національний поліцейський коледж, в якому надається початкова, додаткова та спеціальна освіта для професійних поліцейських.

Одним із повноважень поліцейського комісара є надання дозволу на проведення розважального заходу за умови, що поліцейські будуть присутні на заході, а також за умови, що за надані послуги поліцейським заплатять згідно з правилами, затвердженими Міністром юстиції. Відповідно до законодавства Ісландії (ст. 38 Закону «Про поліцію»), поліцейські комісари можуть наймати на роботу в поліцію на тимчасовій основі осіб для виконання поліцейської роботи у разі відпустки чи хвороби поліцейського.

У цілому поліцейські в Ісландії користуються високим авторитетом серед населення. Вважаємо, позитивний досвід діяльності поліції Ісландії заслуговує вивчення в частині налагодження взаємодії з населенням, професіоналізму у запобіганні злочинам, адже коефіцієнт вбивств у цій країні становить 0,3 на 100 тис. населення. За 210 років існування поліції Ісландії історії відомий лише один випадок застосування вогнепальної зброї до злочинця. Експерти пояснюють соціально прийнятну криміногенну обстановку в країні високим рівнем життя, відсутністю соціальної нерівності, помірним вживан-

⁶ За даними Єдиного звіту про злочинність, у 2015 р. зареєстровано 1295 злочинів, передбачених ст. 258 КК України «Терористичний акт» (на 204 злочини менше, ніж у 2014 р.) та 849 злочинів, передбачених ст. 258-3 КК України «Створення терористичної групи чи терористичної організації» (на 371 злочин більше, ніж у 2014 р.).

ням наркотичних засобів та контроль державних кордонів. Однак, на нашу думку, вагому роль відіграє культура та закріплена у свідомості кожного громадянина цієї країни істина, що поліцейського не треба боятися, йому необхідно довіряти [5].

Таким чином, у сучасний період перезавантаження органів внутрішніх справ, вивчення досвіду розвинених країн є надзвичайно перспективним для нашої країни, враховуючи євроінтеграційний напрямок даного процесу. Усім відомо, що люди звикли навчатися на власних помилках, а не чужих, однак сподіваємося, що вивчення прорахунків інших держав та їх передовий досвід в організації поліцейської діяльності, залученні громадських помічників, формуванні позитивного іміджу серед населення, допоможе мінімізувати прорахунки та суперечності при реформуванні національної правоохоронної системи.

1. Про поліцію : закон Ізраїлю (станом на 12 лип. 2015 р.). פ] הרטשמה [חסונו שדח], ח"לשח"ט – 1971 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nevo.co.il/law_html/ (70) 20 Law01/290_002.htm#med0.

2. ילולסמ הרשכה [Електронний ресурс] // [Офіційний сайт поліції Ізраїлю]. – Режим доступу: <http://www.police.gov.il/contentPage.aspx?pid=526&mid=64>.

3. Бирюков П.Н. Полиция Исландии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurasialaw.ru/index.php?Itemid=215&catid=140:2010-07-28-09-39-49&id=937:2010-07-28-09-41-58&option=com_jcontentplus&view=article.

4. Гусаров С. М. Досвід організації роботи поліції Ізраїлю та можливості його застосування в Україні / С.М. Гусаров // Вісник ХНУВС. – 2015. – № 3 (70). – С. 11–21.

5. Ториссон Й.К. Каково это – работать в самой безопасной стране мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://esquire.ru/what-it-feels-like-105>

Крижановський Олексій Миколайович,
начальник відділення міжнародних зв'язків
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ПОЛІЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Місце та роль поліцейських структур, їх функції та завдання в системі забезпечення економічної безпеки конкретної держави залежать від моделі забезпечення внутрішньої безпеки, обраної країною. Існуючі системи забезпечення внутрішньої безпеки зарубіжних країн до важливої складової системи внутрішньої та зовнішньої безпеки відносять економічну безпеку. Такі системи економічної безпеки можна поділити на три моделі: фрагментарну (децентралізовану), централізовану та інтегровану [1, с. 4].

Фрагментарна (децентралізована) модель системи забезпечення внутрішньої безпеки держави характеризується так званою зайвою децентралізацією, при якій створено ряд самостійних поліцейських агентств на федераль-

ному і регіональному рівнях. До таких країн можна віднести США, Канаду, Швейцарію.

Централізована модель системи забезпечення внутрішньої безпеки держави ще називається континентальною, оскільки основні її риси проявилися у Франції після революції 1789 року та в інших країнах Європи у XVIII–XIX ст.ст. Характеризується дана система тим, що в ній має місце жорстке підпорядкування усіх поліцейських структур держави прямому контролю національного керівництва та широкі повноваження МВС у різних галузях суспільного життя. Централізована модель поділяється на два види. До першої групи належать держави, що забезпечують свою внутрішню, в т.ч. і економічну, безпеку лише силами цивільної поліції (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія). В цих державах низький рівень злочинності, відсутність серйозних політичних та соціальних конфліктів. Другу групу складають країни, в яких постійно використовуються спеціальні поліцейські формування збройних сил – жандармерія (Франція, Італія, Іспанія, Португалія, Туреччина, Люксембург, Китай). Для них притаманні не лише жорстка централізація діяльності правоохоронних органів, а й традиційне використання декількох загальнодержавних поліцейських структур, що мають схожі повноваження у забезпеченні громадської безпеки: національної поліції та жандармерії. Час після Другої світової війни показав, що другий тип є основним видом континентальної моделі системи забезпечення внутрішньої безпеки та дозволяє забезпечити стійкість політичного режиму в умовах економічної та політичної нестабільності, частих політичних криз.

Інтегрована модель системи забезпечення внутрішньої безпеки – її часто називають помірковано децентралізованою, комбінованою і системою компромісів (Німеччина, Великобританія).

Найбільш прийнятною для сучасної України, на наш погляд, є система забезпечення економічної безпеки Франції. Виявленням та розкриттям економічних злочинів у Франції займається національна поліція, що входить до складу МВС країни.

Виявленням, розкриттям та розслідуванням економічних злочинів займаються органи Центральної Дирекції судової (кримінальної) поліції (ЦДСП) та Центральної Дирекції міської поліції (ЦДМП). До складу ЦДСП входить піддирекція з економічних та фінансових злочинів, виключною компетенцією якої є розслідування особливо значимих злочинів економічного характеру. В структурі піддирекції є такі служби (відділи): по боротьбі з порушниками економічного законодавства, по боротьбі з фальшивомонетництвом, по боротьбі з фальшивими банківськими документами і чеками. До ЦДСП входять 19 регіональних управлінь кримінальної поліції Франції, у кожному із яких є відділ по боротьбі з економічними та фінансовими злочинами. У його складі є спеціалізовані відділення, аналогічні піддирекції у кримінальних справах та економічних злочинах. Кожне відділення веде боротьбу з певним видом злочинів в адміністративних межах свого регіону. На

місцях незначні злочини економічної спрямованості розслідують співробітники кримінальної бригади поліцейських комісаріатів, що організаційно входять до складу центральної дирекції міської поліції (ЦДМП).

Таким чином, існуюча у Франції система поліцейських структур, що ведуть боротьбу з економічною злочинністю, схожа на вітчизняну систему, яка за останній рік зазнала суттєвих змін у процесі реформування органів внутрішніх справ. Наскільки буде ефективним таке реформування підрозділів, що здійснюють боротьбу з економічними злочинами в Україні, покаже практика діяльності поліції найближчих років. Однак уже зараз можна сказати, що кількість виявлених злочинів лише у сфері господарської діяльності невпинно знижується. Так, якщо у 2013 році було відкрито 11104 кримінальних провадження по злочинах у сфері господарської діяльності, то у 2014 році – уже 8418, а у 2015 році – лише 7631 [2]. Проведене нами опитування працівників скорочених підрозділів ДСБЕЗ та слідчих поліції свідчить про те, що кількість злочинів невпинно зростає, і слідчі захлинаються в роботі по відкритих провадженнях, у т.ч. і по злочинах економічної спрямованості.

1. Роль и место полиции в системе обеспечения экономической безопасности зарубежных государств. – М. : ВНИИ МВД РФ, 2000.

2. Статистична інформація Генеральної прокуратури України по кримінальних провадженнях за 2013–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gp.gov.ua/>

Литвинов Валерій Валентинович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ІМУНОЛОГІЧНОЇ ТА МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗ

Під час огляду на предметі (наприклад зброї) можуть бути виявлені потожирові сліди рук, які в подальшому можуть стати предметом дослідження дактилоскопічної, імунологічної, молекулярно-генетичної експертиз. Для проведення зазначених експертиз поліцейському необхідно організувати збереження виявлених слідів, щоб у подальшому слідчий під час проведення огляду міг їх вилучити та провести необхідну експертизу.

За вилученими потожировими слідами (а також це можуть бути часточки шкіри, сліди крові, слини, сечі, сперми) можна призначити та провести

імунологічну⁷ експертизу, за допомогою якої встановлюється групова належність крові особи, якій належить потожировий слід⁸. Для проведення такої експертизи в особи, відповідно до ч. 3 ст. 245 КПК України, необхідно отримати зразки для експертизи, а саме зразки крові⁹. Отримання таких зразків здійснюється у медичній установі кваліфікованим медичним працівником. Отримані зразки крові негайно направляються на дослідження експертам, оскільки відібрана кров придатна для дослідження впродовж 3 годин після відбору за умови її зберігання у прохолодному місці.

Для проведення імунологічної експертизи до експертної установи (в Дніпропетровську – ОКЗ бюро судово-медичних експертиз) направляється постановка слідчого про призначення імунологічної експертизи, потожировий слід, виявлений на зброї,¹⁰ та зразки крові, отримані від підозрюваного. На

⁷ Встановити групову належність можна і за допомогою цитологічної експертизи, але в розглядуваному випадку доцільно провести саме імунологічну експертизу, оскільки при її проведенні досліджуваний предмет (потожировий слід) буде витрачено менше, ніж при проведенні цитологічної експертизи, бо остання проводиться шляхом дослідження клітин. Менше витрачання потожирового сліду в подальшому надасть змогу провести молекулярно-генетичну експертизу.

На відміну від імунологічної, цитологічна експертиза може надати відповідь на таке питання: чи є в біологічному зразкові, що надано на дослідження, клітини з ядрами? У разі позитивної відповіді, по вказаному зразку можна проводити молекулярно-генетичну експертизу.

⁸ Встановлена групова належність **не є прямим доказом**, оскільки її встановлення лише не заперечує того факту, що зброю в руках могла тримати саме підозрювана особа. Групова належність є широким поняттям, оскільки певна група (існують чотири групи: А, В, АВ, О) може стосуватися багатьох людей (іноді навіть слідчого, який проводить розслідування).

⁹ Зазначені зразки (шприц з кров'ю) повинні бути поміщені до поліетиленового пакета, який закривається та опечатується биркою відповідно до вимог КПК та «Порядку зберігання речових доказів стороною обвинувачення, їх реалізації технологічної переробки, знищення, здійснення витрат, пов'язаних з їх зберіганням і пересиланням, схоронності тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.11.2012 р. № 1104.

¹⁰ Потожировий слід може бути направлений для дослідження разом із зброєю. Якщо потожировий слід вилучено на дактилоплівку, то на дослідження направляється ця дактилоплівка (можливо і після проведеної дактилоскопічної експертизи). Для цього необхідно зброю (або дактилоплівку) опечатати та забезпечити збереження біологічних зразків з урахуванням правил, які будуть зазначені нижче.

Вилучити потожировий слід слідчий може під час огляду самостійно. Це робиться за допомогою стерильної марлевої серветки, що змочена фізіологічним розчином хлористого натра. Перед здійсненням змиву необхідно обов'язково на руки одягти гумові рукавички (бажано стерильні, якщо такі відсутні, то ті гумові рукавички що є в наявності, необхідно ретельно промити). Під час здійснення змиву потрібно не допустити попадання на зразки біологічних частин від інших людей (неможна торкатися руками, на які одягнені гумові рукавички, частин свого тіла чи тіла інших людей, не допускати попадання слини повітряно-крапельним шляхом, наприклад чихнувши). Зазначеною серветкою робляться змиви потожирових слідів (ці сліди виявляються візуально за допомогою зміни кута освітлення), після чого зазначену марлеву серветку необхідно просушити (без застосування нагрівальних приборів та не допускаючи попадання на неї прямих сонячних променів) і лише **повністю сухою** помістити до пакета та опечатати биркою. Бажано щоб пакет, куди поміщається зразок, був паперовий (картонна коробка). Це забезпечить збереження

вирішення експерту ставляться такі запитання:

1. Чи є на предметі (вказується, який саме предмет, наприклад дактилоплівка або марлева салфетка), який направлено на дослідження, потожировий слід?

2. Якщо так, то якою є групова належність потожирового сліду?

3. Чи відповідає групова належність потожирового сліду, виявленого на предметі (вказується предмет), групі громадянина Іванова І.І.?

По вилученому потожировому сліду можна провести молекулярно-генетичну експертизу. Якщо в подальшому слідчий планує проводити таку експертизу, він у постанові про призначення імунологічної експертизи повинен обов'язково зазначити про необхідність збереження потожирового сліду для подальшого проведення молекулярно-генетичної експертизи. Останню доцільно проводити лише у тому разі, коли по виявлених на зброї потожирових слідах неможливо провести дактилоскопічну експертизу, а інших прямих доказів того, що зброю в руках тримав саме підозрюваний, не встановлено. Така доцільність перш за все пов'язана з істотною вартістю проведення молекулярно-генетичної експертизи. Висновок молекулярно-генетичної експертизи є прямим доказом, оскільки вірогідність збігу генотипу (ДНК-профілю) складає $99,9^{-11}$ %. Тобто висновок молекулярно-генетичної експертизи про те, що генотип (ДНК-профіль), який виявлений в біологічних зразках на поверхні зброї, співпадає з генотипом певної особи, надає слідчому доказ про те, що зазначена особа тримала в руках цей пістолет.

Молекулярно-генетична експертиза в Дніпропетровській області проводиться в ОКЗ бюро судово-медичних експертиз. Враховуючи вартість зазначеної експертизи, реактиви на її проведення видаються у обмеженій кількості, а тому проведення молекулярно-генетичної експертизи в підрозділах НДКЦ системи МВС України повинно погоджуватися з керівництвом слідчого управління.

Для проведення молекулярно-генетичної експертизи, до експертної установи направляється постановою слідчого про проведення такої експертизи, предмет дослідження (предмет, на якому є потожировий слід) та зразки для експертного дослідження, а саме вилучена відповідно до ч. 3 ст. 245 КПК України кров особи, щодо якої є припущення, що потожировий слід, знайдений на зброї, належить саме їй. Усі зразки, які направляються для проведення експертизи, повинні бути упаковані з дотриманням вимог КПК України.

біологічних зразків для проведення в подальшому молекулярно-генетичної експертизи, оскільки така упаковка буде пропускати через себе повітря і забезпечить збереження зразків у сухому вигляді.

У разі вилучення потожирових слідів за допомогою марлевої серветки, необхідно окремою марлевою серветкою, що змочена фізіологічним розчином хлористого натра, зробити змиви на тих частинах зброї, де потожирові сліди при візуальному огляді відсутні. Це необхідно для встановлення експертами хімічних особливостей поверхні зброї. Зазначену марлеву серветку також необхідно просушити та опечатати, дотримуючись вищезазначених правил.

На вирішення експерту ставляться такі запитання:

1. Чи можливо встановити генотип (ДНК-профіль) у біологічних слідах, виявлених на пістолеті, що був вилучений під час огляду будинку № 20 по вул. Вузькій м. Дніпропетровська (вказується предмет, з якого вилучено зразки, та де і коли цей предмет був вилучений)?

2. Якщо можливо, то чи співпадає генотип (ДНК-профіль) з генотипом (ДНК-профілем) підозрюваного Іванова І.І.?

Балабан Сергій Миколайович,
завідувач кафедри
спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

Побудова в Україні громадянського суспільства та курс на розвиток і зміцнення правової держави вимагають нових підходів до професійної підготовки персоналу органів внутрішніх справ, зокрема поліції. Високий рівень підготовленості працівників поліції до ефективних дій у штатних та екстремальних умовах має надзвичайно важливе значення для успішного вирішення завдань забезпечення належного правопорядку і громадської безпеки в країні [1, с. 8].

Професійна діяльність поліцейського характеризується складністю і багатогранністю. Велика кількість службових функцій і завдань потребують від правоохоронців широкого спектру знань, навичок і вмінь. Іншими словами – досягнення належного рівня професіоналізму. Так, у Програмі зміцнення кадрового потенціалу МВС на 2012–2016 роки зазначається, що для досягнення оптимального рівня кадрового забезпечення органів та підрозділів внутрішніх справ є підвищення престижу професії правоохоронця, посилення якісного складу органів внутрішніх справ, високого рівня професійної підготовки працівників ОВС [2].

У західній спеціальній юридичній літературі професіоналізм в діяльності поліції визначається як сукупність виключних знань і умінь, що дозволяють поліцейським виконувати правоохоронні функції, у тому числі пов'язані із застосуванням безпосереднього фізичного примусу [3, с. 23-24].

Пріоритетним напрямом системи професійної підготовки є фізична підготовка особового складу, яка спрямована на всебічний гармонійний розвиток працівників поліції, виховання у них високих морально-вольових якостей, формування навичок застосування прийомів самозахисту без зброї, подолання смуг перешкод, прищеплення особовому складу потреби фізичного та мораль-

ного удосконалення, а також всебічної готовності до виконання службових обов'язків. Високий рівень фізичної підготовленості як складової частини професійної підготовки гарантує ефективність виконання службових завдань, забезпечення особистої безпеки працівника поліції та його оточення [4, с. 7-8].

В системі професійної підготовки працівників ОВС фізична підготовка займає достатньо важливе місце. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» належний рівень фізичної підготовки є однією головних вимог до кандидатів на службу в поліції (ст. 49, 50). Крім цього рівень фізичної підготовки поліцейського вивчається також під час їх атестування (ст. 57).

Сучасна криміногенна ситуація в країні висуває досить високі вимоги до рівня фізичного розвитку поліцейських кадрів, що є однією з найважливіших передумов професійної діяльності, сприяє підвищенню ефективності професійного навчання та високої працездатності. Показником фізичного розвитку є різноманітні виміри окремих фізичних якостей (сили, гнучкості, витривалості, швидкості тощо), просторові параметри антропоморфічних даних та маси тіла, а також загальний стан здоров'я [5, с. 6-7].

Враховуючи професійну значущість фізичного розвитку, умовою формування фізичної культури поліцейських, як складового компонента їхньої професійної культури, є цілеспрямоване фізичне виховання в процесі професійної діяльності та професійної освіти.

Систему фізичної підготовки поліцейських кадрів прийнято поділяти на два основних напрями: загальну та спеціальну фізичну підготовку. Метою першої є створення необхідних передумов для забезпечення високого рівня розвитку морфо-функціональних структур організму співробітника ОВС, його всебічного розвитку, а також зміцнення здоров'я, підвищення функціональних можливостей, надбання високого рівня працездатності, оволодіння життєво важливими прикладними навичками, стимулювання відновлювальних процесів [6, с. 45].

Загальна фізична підготовка є базовою для спеціальної фізичної підготовки, яка в свою чергу фактично є фізіологічною основою для досягнення високих результатів у службовій діяльності. Іноді спеціальну фізичну підготовку називають фізичною кондицією, або фізичною передумовою, що визначає можливості працівника ОВС виконувати завдання професійної діяльності з високим ступенем успішності.

Спеціальна фізична підготовка сприяє досягненню об'єктивної готовності поліцейського до ефективних професійних дій з мінімальним ризиком для власного життя та здоров'я і спрямована на [7]: формування спеціальних знань, вмінь та навичок застосування заходів фізичного впливу, прийомів самозахисту та рукопашного бою у реальних обставинах оперативно-службової діяльності, у тому числі в умовах значних фізичних і психічних навантажень; формування навичок долавання перешкод, пересування у різних умовах оперативно-службової діяльності; формування і вдосконалення професійно важливих фізичних та психічних якостей; забезпечення професійної працездатності

та надійності організму (досягнення високого рівня функціонування систем і органів, які отримують найбільше навантаження у процесі службової діяльності); формування професійних рис характеру, у першу чергу – сміливості, рішучості, витриманості, впевненості у власних силах тощо.

В основі, наприклад, спеціальної фізичної підготовки поліцейських Великобританії знаходиться використання різних видів спортивної боротьби та східних єдиноборств. Крім того, заняття останніми займають важливе місце у професійній та спеціальній тактичній підготовці затримання правопорушників та злочинців при патрулюванні на транспорті та без нього.

Беручи до уваги, що англійські поліцейські патрульної служби несуть службу без вогнепальної зброї, то досвід їхньої підготовки до дій в різноманітних ситуаціях заслуговує вивчення і використання науковцями та практичними працівниками правоохоронних органів нашої держави [8].

Проблема професійно-прикладної фізичної підготовки актуальна і у США. Статистичні дані про види й умови нападу злочинців на поліцейських та різні конфліктні ситуації з правопорушниками щороку входять у детальні звіти ФБР [8]. Щороку вивчаючи умови та ситуації нападу на поліцейських і затримання злочинців, американські фахівці надають перевагу в розробці та відпрацюванні дій поліцейських у модельованих ситуаціях.

Названа проблема також є основною і у поліцейських Франції. Основну причину збільшення травматизму їх фахівці вбачають у недостатній професійній підготовці поліцейських [8]. З метою підвищення професійної майстерності, ними ще в 1994 році було розроблено методичний посібник зі спеціальної тактики затримання правопорушників, яким рекомендовано порядок дій у таких основних модельованих ситуаціях як: затримання підозрюваних осіб; дії при обшуках та одяганні наручників; зупинці підозрюваного автомобіля; включенні сигналізації охоронних об'єктів тощо. Всі модельовані ситуації контактів з підозрюваними працівники оперативних служб відпрацьовують під час «тижнів безпеки», враховуючи сучасні технічні засоби, детально аналізуючи помилки поліцейських.

Отже, як свідчить зарубіжний досвід та вітчизняна практика, спеціальна фізична підготовка є важливою передумовою набуття професіоналізму поліцейським до дій в типових і екстремальних ситуаціях, забезпечення громадського порядку та публічної безпеки, виконання складних завдань поліцейської діяльності. Резонансні події щороку з особовим складом поліції переконають в необхідності вдосконалення рівня його професіоналізму, насамперед за рахунок посилення ролі спеціальної фізичної підготовки, що може бути зроблено шляхом:

запровадження у практику «професійного стандарту діяльності поліції», що передбачатиме комплекс змодельованих алгоритмів дій поліцейського в типових і екстремальних ситуаціях, в тому числі із широким використанням заходів спеціальної фізичної підготовки;

використання в навчальному процесі підготовки поліцейських кадрів

системи комплексної професійно-прикладної фізичної підготовки, яка відповідатиме специфіці професійної діяльності працівника поліції і передбачатиме поєднання загальнотеоретичної та спеціально-орієнтованої фізичної підготовки;

розроблення й затвердження обов'язкових програм фізичної підготовки для співробітників поліції з урахуванням займаної посади, в змісті яких рекомендується провести градацію на теоретичний курс підготовки, загальну фізичну підготовку та спеціальну фізичну підготовку;

врахування зарубіжного досвіду в частині застосування комплексного підходу до удосконалення навчання працівників поліції на основі модельованого вивчення ситуацій, що зустрічаються в професійній діяльності.

1. Ануфрієв М. І. Службова підготовка працівників органів внутрішніх справ : навч.-метод. посіб. / М. І. Ануфрієв. – К. : РВВ МВС України, 2003. – 440 с.

2. Про оголошення рішення колегії МВС України : наказ МВС України від 12.07.2012 р. № 618. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minjust.gov.ua

3. Колонтаевская И.Ф., Латнова И.А. Современные отечественные и зарубежные педагогические технологии. – М.: Академия МВД России, 1995. – 54 с.

4. Бабенко В. Сучасна система фізичної підготовки та перспективи її удосконалення в органах і підрозділах МВС України / В. Бабенко // Матеріали відкритої наук.-метод. конф. «Фізична підготовка військовослужбовців», 29-30 квітня 2003 р. – К., 2003. – С. 7-11.

5. Шалар О.Г. Підготовка підлітків до самостійних занять фізичною культурою : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Харків, 2002. – 20 с.

6. Зарічанський О. Деякі аспекти професійно-прикладної підготовки курсантів // Рідна школа. – 2000 – №4. – С.45-46.

7. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посібник / М. І. Ануфрієв, С. Є. Бутов, О. Ф. Гіда, С. М. Решко ; за ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моїсеєва. – К. : НАВСУ, 2003. – 336 с.

8. Губанов А.В. Полиция зарубежных государств: основные черты организации и деятельности. – М., 1991. – 70 с.

Бідняк Ганна Сергіївна,
старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ ДОКУМЕНТІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Під час протидії злочинності поліція поряд з новітніми досягненнями науки та техніки може застосовувати законні заходи, серед яких перевірка документів. Виконуючи свої функціональні обов'язки, патрульні стикаються з різноманітними документами, виконаними різними способами, на різних бланках. Для того щоб працівники повною мірою могли використати

інформацію, що в них міститься, необхідні знання в певній галузі. Перевірити інформацію, що міститься в представлених документах, не завжди вдається з різних причин (відсутність даних в обліках, відсутність часу, потрібного на перевірку, тощо). В таких випадках знання щодо правил виготовлення бланків документів та заповнення реквізитів ще більше набувають значення. В якості підґрунтя виступає закріплення в чинному законодавстві перевірки документів особи як превентивного поліцейського заходу. Серед причин, за якими поліцейські проводять перевірку документів, можна зазначити необхідність встановлення особи, зовнішньо схожої на розшукувану, безвісно зниклу, яка вчинила правопорушення, володіє речами, на використання яких потрібен дозвіл тощо.

Опитуванням працівників патрульних підрозділів ОВС встановлено, що найчастіше у своїй діяльності вони перевіряють такі документи: водійське посвідчення, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, паспорт громадянина України, закордонний паспорт громадянина України, паспорт громадянина іншої країни, медична довідка, довіреності, пенсійне посвідчення, посвідчення учасника бойових дій, інші. Таким чином, патрульні підрозділи Національної поліції частіше стикаються з документами, виконаними на бланках встановленого зразка, виконаних на державних поліграфічних підприємствах або на приватних друкарнях за державним замовленням.

Отже, огляд будь-якого документа починається з вивчення бланка документа та правильності заповнення його реквізитів.

Бланк документа – це друкowana стандартна форма будь-якого документа, що заповнюється окремо конкретними даними. Реквізити – це обов'язкові елементи, які повинні міститися в документі, для визнання його дійсним (справжнім) [2, с. 380].

При перевірці бланка документа слід звернути увагу на обкладинку документа, папір, з якого виготовлені сторінки документа, друкарський текст, основні та фонові зображення (захисна сітка, стилізовані візерунки, портрети), лінії графлення, мікротекст та інші захисні елементи (водяні знаки, мікрОВОлокна, елементи, що нанесені спеціальною фарбою).

Слід зазначити, що під час виготовлення бланків документів використовуються тільки друкарські форми. Основними вважають форми плоского, високого та глибокого друку. Використовують також і інші спеціальні технології (райдужний друк, орловський друк, лазерне гравіювання тощо). Але обов'язково повинно бути поєднання двох і більше видів друку [3, с.146].

Серед сучасних способів підробки бланків документів можна виділити дві групи: використання копіювально-розмножувальної техніки та використання поліграфічного друку. В першому випадку використовуються різноманітні види принтерів, доступ до яких є вільним і не потребує наявності ні спеціальних навичок в користуванні, ні великих матеріальних

витрат. Використання таких технологій дозволяє за мінімальний час виготовити будь-яку кількість екземплярів. Але слід зазначити, що бланки документів, виготовлені таким способом, при наявності певних знань легко відрізнити від справжніх за певними ознаками. Так, струменево-крапельний принтер наносить зображення, які розрізняють за наявністю крапок-«клякс» різного кольору. При передачі зображення за допомогою лазерного принтера зображення формується за рахунок магнітного порошку, який має характерний блиск та з часом осипається. Останнім часом розповсюджене використання термосублімаційного друку, який відрізняється від інших способів за рахунок нанесення зображення барвником у газоподібному стані. В результаті забезпечується плавний перехід кольорів, без растрових точок.

Інша група способів підробки бланка документа полягає у використанні окремих видів поліграфічного друку, доступ до яких є у приватних друкарнях. Найчастіше це плоский та високий друк. Як правило, при таких способах виготовлення бланка документа зовсім відсутні захисні елементи або імітовані окремі з них. Відрізнити документ, виготовлений таким способом, можна при використанні різних режимів освітлення, а саме УФ-випромінювача.

Якщо бланк документа справжній, тобто відповідає встановленому зразку, змінам можуть підлягати його реквізити. Залежно від виду бланка реквізити в документах можуть вноситися такими способами – рукописним текстом різними пишучими приладами, за допомогою копіювально-розмножувальної техніки (струменево-крапельний, лазерний, термосублімаційний принтери). Способи внесення змін у реквізити залишаються сталими: виправлення, дописка, підчистка, травлення, змивання, монтаж. У сучасному житті вони можуть використовуватися в поєднанні з комп'ютерною обробкою, що суттєво ускладнює виявлення зміни в документі.

При огляді документа патрульний може застосовувати різноманітну техніку (портативні мікроскопи, лупи, освітлювачі) та методи дослідження, що не пошкоджують та не змінюють документ. Важливим фактором є правильне поводження з документами. У документи неприпустимо вносити будь-які зміни шляхом обведення, підкреслення, інших позначок; пошкодження аркушів документів тощо.

Таким чином, науково-технічний прогрес сприяє застосуванню більш досконалих способів фальсифікації документів, що значно ускладнює процес їх виявлення. Але комплексне вивчення вказаних ознак у своїй сукупності дозволить патрульним професійно провести перевірку документів та повною мірою використати інформацію, що в них міститься.

1. Про Національну поліцію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Криміналістична техніка : навч. посібник / за ред. А. В. Кофанова. – К., 2006.

3. Криміналістичне документознавство : практ. посіб. / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов; за заг. ред. В. В. Бірюкова. – К., 2007.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – Х. : Одиссей, 2012.

5. Шепитько В.Ю. Криміналістика : курс лекцій. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х. : Одиссей, 2005.

Жбанчик Андрій Васильович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
факультету № 2 Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МВС

Освіта у вищих навчальних закладах системи МВС України завжди була особливою та невід'ємною складовою підготовки професійних кадрів і процес її формування та розвитку відбувався в недосконалих умовах державного будівництва в незалежній Україні. Питання недостатності фінансових ресурсів, періодична зневага до соціального забезпечення співробітників, відсутність належного матеріально-технічного забезпечення і внормованих умов праці викликало значний відтік висококваліфікованих працівників в інші сфери правової діяльності, а як наслідок – руйнування системи цінностей.

Функціонуюча система освіти МВС створює умови для вирішення проблем щодо заміщення значної кількості офіцерських вакансій певними перевагами для абітурієнтів: це і отримання вищої юридичної освіти, присвоєння офіцерського звання по закінченні навчання, відсутність необхідності служити у Збройних Силах України. Але система підготовки професійних співробітників МВС має ряд суттєвих недоліків, які проявляються в період навчання та адаптації до практичного застосування своїх знань та вмінь:

1. Психологічна незрілість курсантів, яким на момент вступу виповнюється лише 17–18 років, викликає проблему нездатності до отримання серйозних службових та навчальних навантажень. Той ритм навчання, який передбачає шикування, прибирання, ряд виховних заходів, культурно-просвітницьких, заступання в добові наряди (як наслідок – пропуск занять) найчастіше не дають можливості якісно засвоїти предмети, що викладаються.

2. Через відсутність у курсантів первинної початкової (зараз вже поліцейської) освіти та досвіду проходження служби, молодим працівникам складно адаптуватися до правоохоронної діяльності в подальшому. Практичні навички, які вони отримують під час ознайомчої та професійної практики, є не-

значними та недосконалими.

3. Значна частина предметів у вузах зі специфічним формами навчання викладається лише на суто теоретичному рівні, ніяк не пов'язуючись з практичними реаліями. Усе це призводить до зміни морально-етичних засад діяльності, а в подальшому і до звільнення з системи МВС.

Цей перелік проблем не є вичерпним, але враховуючи навіть ці недосконалі аспекти функціонування системи відомчої освіти як складової системи національної освіти, можна досягти позитивного результату через адаптування процесу підготовки кадрів системи МВС відповідно до європейського освітнього й наукового простору.

Готовність і здатність працівників ОВС вирішувати у складних соціально-політичних та економічних умовах завдання з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю, зміцнення суверенітету й територіальної цілісності держави вимагають постійного підвищення професіоналізму кадрів, поглиблення їх знань, аналітичного складу мислення, уміння прогнозувати події та адекватно реагувати на них [1].

Визначені МВС України питання з реформування галузевої освіти повинні вирішуватися з урахуванням зарубіжного досвіду організації та функціонування національних поліцейських систем (Польща, ФРН, США та ін.).

Зрозуміло, що вивчення зарубіжного досвіду не означає його прямого перенесення у практичну діяльність національних органів правопорядку. Однак аналіз цієї діяльності та використання окремих підходів або елементів, безумовно, є дуже корисним. Відомо, що вивчення досягнень інших завжди збагачує власну діяльність, дає можливість внести в неї необхідні корективи, розкриває ще не використані можливості [2, с. 6].

Так, наприклад, поліцейська освіта і поліцейська підготовка в США та країнах Європи мають трирівневу структуру: перший рівень – первинна (базова) підготовка з присвоєнням кваліфікації поліцейського; другий рівень – спеціалізована підготовка (перепідготовка й підвищення кваліфікації) середнього керівного складу поліції; третій рівень – підготовка та підвищення кваліфікації кадрів вищого керівного складу [3]. Детальний аналіз та позитивний досвід процесу підготовки поліцейських за кордоном надав можливість адаптувати цю модель у статті 72 Закону України "Про Національну поліцію" [4], яка зазначає три рівні професійного навчання поліцейських: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; післядипломної освіти та окремого рівня, який може впроваджуватися на кожному з етапів навчання – службової підготовки, як системи заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності.

Також впровадження та адаптація поліцейської освіти в Україні до вимог європейської спільноти передбачає вироблення уніфікованих стандартів, програм, методик, критеріїв оцінювання, спеціалізації, за якими готують фахі-

вців у навчальних закладах, з урахуванням кваліфікаційних вимог до різних категорій персоналу. На підставі європейської доктрини професійної поліцейської освіти у 2016 році було прийнято Державний стандарт професійно-технічної освіти для підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професії "Поліцейський", який є обов'язковим для виконання усіма професійно-технічними навчальними закладами Національної поліції України, що здійснюють (або забезпечують) підготовку кваліфікованих робітників.

Державний стандарт професійно-технічної освіти для підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професії "Поліцейський" містить типовий навчальний план, навчальні програми, перелік основних обов'язкових засобів навчання та підготовки поліцейських на території України.

Безумовно, підтримуючи ініційовані керівництвом МВС України та Національної поліції заходи щодо реформування процесу підготовки кадрів, крім уже розроблених у цьому напрямі, пропонуємо здійснити розрахунок кадрових потреб у фахівцях і реальні можливості навчальних закладів МВС України якісно виконувати завдання з підготовки співробітників поліції. Крім того, вищі навчальні заклади зі специфічними умовами навчання МВС України, маючи досконалу науково-педагогічну, відносну матеріально-технічну базу можуть здійснювати процес первинної (базової) підготовки поліцейських за єдиною погодженою з МОН та МВС України освітньо-професійною програмою. Орієнтовний термін такої підготовки має становити шість місяців із подальшим, за підсумками атестування, присвоєнням кваліфікації «поліцейський». Доцільно було б також у ВНЗ МВС здійснювати навчання (перепідготовку) осіб, які вже мають повну вищу юридичну, військову, технічну, економічну освіту та висловлюють бажання працювати в поліції у відповідних службах.

Систему професійної освіти в навчальних закладах МВС потрібно формувати за ступеневим принципом, закріпленим у законодавстві, та спрямовувати переважно на надання первинного початкового рівня знань з подальшим вдосконаленням та професійним розвитком, який буде орієнтовано на набуття професійно важливих умінь та навичок дій у конкретних ситуаціях.

1. Черней В.В. Актуальні проблеми реформування системи освіти МВС України в контексті європейських стандартів // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2014. – № 4. – С. 3–16.

2. Реформування поліції в країнах центральної та Східної Європи. Процес і прогрес / П. Абрахам, Д. Бахрач, А. Бек та ін. ; за ред. М. Капаріні. –К., 2005.

3. Асямов С.В. и др. Полиция зарубежных стран: система организации и опыт профессиональной подготовки кадров. – Ташкент, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://yurpsy.com/files/xrest/9/029.htm>

4. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

Пазюк Наталія Вікторівна,
старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процес формування нової поліції в Україні є вкрай необхідним для «оздоровлення» як самого українського суспільства, так і держави в цілому. Питання реформування (перейменування) міліції в поліцію порушувалося ще у 2003–2004 рр., однак не передбачало кардинальних змін, які насправді потребувала міліція в ті роки. На сьогодні однією з найважливіших і найболючіших проблем, що не дають Україні розвиватися, є наявність корупції, в тому числі й в ОВС. Тому й стала очевидною необхідність створення нової поліції, яка буде «служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» [1]. Сучасні реформи не можуть бути легким і не відбудуться моментально, оскільки вони покликані виконати важливі завдання щодо створення постійно працюючої системи. Перші кроки вже зроблено: набув чинності Закон України «Про Національну поліцію», у більшості великих міст України на вулицях несуть службу патрульні нової поліції.

Тому особливо актуальними є питання підготовки кадрового потенціалу Національної поліції в Україні. Світовий досвід підготовки поліцейських кадрів сформулював різні моделі самої поліції, враховуючи особливості розвитку суспільства, завдань, що ставляться перед поліцією, тощо. В Україні, на наш погляд, є найбільш прийнятною така модель, як „служіння суспільству”. Органи повинні займати не реактивну позицію (діяти після правопорушення), а активну, займатися профілактикою можливих соціальних напружень, попереджуючи злочинність через вирішення проблем громадян і просування програми самообслуговування у сфері забезпечення безпеки. Поліцейський має стати не тільки „спостерігачем”, а „вчителем”, який відіграє в суспільстві не негативну авторитарну роль, а виконує позитивну, підтримуючу функцію. Важливе значення необхідно приділяти вихованню, навчанню й етичним стандартам. Сучасні поліцейські повинні мати такий набір моральних та етичних якостей, як-от: чесність, правдивість, повага до людей у їх різноманітності, дотримання законів і прав людини, ставлення до людей як до споживачів їх значних і якісних соціальних послуг, культура спілкування, ввічливість. Поліцейський повинен стати складовою частиною „команди”, у якій перевага надається не авторитарному типу керівництва, а спільній праці, в якості лідера, вчителя, тренера, демонстрації контролю у

використанні сили і зброї, умінні працювати над собою. Така модель „служіння суспільству” („соціального обслуговування”), на думку аналітиків, буде більше сприяти прийняттю на службу до Національної поліції кращих кандидатів, створювати умови для їх особистісного росту, що у своїй сукупності відповідатиме інтересам суспільства.

Безумовно, така модель допоможе вирішити питання щодо покращення правового виховання населення, позитивних змін в усій системі соціально-педагогічних факторів, які впливають на стан законності і правопорядку, підвищення престижу поліцейських, закріплення партнерських відносин працівників Національної поліції з громадянами. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», одним із завдань поліції є «надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги» [1], тому питання партнерства є особливо актуальним і важливим уже сьогодні, коли нові патрульні поліції працюють на вулицях міст України.

Світовий досвід європейських країн свідчить про приділення великої уваги питанням взаємодії поліції з населенням, що знаходить вираження у різних формах та змісті. Тому, зокрема, в останні двадцять років у поліції з'явилися особливі служби, що умовно називаються суспільною поліцією ("комунальною поліцією"), відповідальні за виховання законослухняних громадян, які, у свою чергу, забезпечують посилену підтримку поліції. З метою більш тісної взаємодії з громадянами, пропагандистськими заходами створено позитивний образ ініціатив громадян, іменованих "сусідським спостереженням". Громадяни тримають у полі зору власність, розташовану у своєму районі, виявляють підозрілих людей, дивні транспортні засоби і передають дану інформацію до поліції. Існує план розвитку громадської поліції, що включає методи і засоби попередження злочинності за допомогою громадян, методика проведення міських зборів, залучення штатських добровольців, розширення поліцейських зв'язків із громадськістю. Проводиться спеціальна робота з дітьми і молоддю для розуміння ними ролі поліції як захисника інтересів населення. З раннього віку їх привчають бачити в поліцейському друга, помічника і навіть рятівника. Спеціальні поліцейські служби орієнтовані на роботу з дітьми. Їхні обов'язки передбачають правове виховання дитини і надання допомоги [2]. Таким чином, такий європейський досвід можна взяти за основу формування й розбудови нової поліцейської системи, яка буде служити для підвищення іміджу України у світовому просторі.

Варто звернути увагу на загальні європейські тенденції розвитку в системі професійної освіти кадрів поліції, що забезпечує приведення освіти і підготовку кадрів поліції відповідно до вимог часу і змін у поліцейській діяльності. До таких тенденцій належать: демократизація процесу відбору в поліцію; відхід від військових традицій і створення власних; гуманізація процесу навчання; інтелектуалізація освіти; прагнення відомчої вищої освіти; форму-

вання творчого мислення і розвиток особистісних здібностей фахівців різних напрямів поліцейської діяльності; використання у процесі освіти працівників поліції технологій дистанційної, відкритої і безперервної освіти; прагнення систем поліцейської освіти різних країн до інтеграції і кооперації.

Для навчального процесу підготовки поліцейських характерні: чітка регламентація усіх дій суб'єктів педагогічного процесу (адміністрації, викладачів, інструкторів, курсантів і таке інше); належне методичне забезпечення, що проявляється у вигляді численних інструкцій, пам'яток, навчальних посібників, методичних матеріалів; прагматичність, раціональність, конкретність у навчанні, що визначає чітке розуміння як викладачами, так і курсантами кола необхідних знань і вмінь, якими слід оволодіти в максимально короткі строки. Спостерігається активність і професійна направленість навчання, які досягаються широким розповсюдженням у західній професійній поліцейській освіті практичного навчання (рольові ігри, практичні заняття, дискусії, симуляції, спільні вирішення проблем); психологічна комфортність як принцип навчання („почуття безпеки в колективі”), що обумовлює оптимістичність навчання, закріплення дорослого навчанця, який має нерідко різні комплекси, віри в себе, свої можливості; висока інтенсивність занять при створенні для навчанців необхідних умов для навчання і відпочинку; довіра до навчанців у взаємодії з жорсткою системою контролю знань, вмінь, навичок, особливий акцент ставиться при цьому на патріотичне виховання.

Таким чином, формування кадрового потенціалу нової Національної поліції в Україні можливе через застосування ефективних педагогічних технологій європейських держав із урахуванням національних особливостей нашого народу.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua>.

2. Избаш К.С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах / К.С. Избаш // Південно-український правничий часопис. – 2013. – № 1. – С. 36–39.

Шевченко Таїсія Віталіївна

старший викладач

кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦІЇ

Реформування системи МВС України розпочалося саме з первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби поліції. Головною проблемою реформування міліції та перетворення її в Національну

поліцію є зняття напруженості у взаємовідносинах між нею та населенням України [1]. Перші кроки становлення Національної поліції і заміна старої, недосконалої, системи – основна задача, яка стоїть перед усіма учасниками реформування. Тому метою дослідження є аналіз організації первинної професійної підготовки (спеціалізації) як процесу формування у слухачів спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання службових обов'язків працівниками підрозділів патрульної служби.

Очевидно, що при формуванні структури поліції слід врахувати як національні традиції, так і міжнародний досвід [1]. Приведення національного законодавства щодо первинної підготовки патрульних підрозділів поліції у відповідність до європейських стандартів є однією з провідних задач реформи.

Ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає професійне навчання поліцейських, яке складається з 1) первинної професійної підготовки (підготовка працівників патрульної поліції), 2) підготовки у вищих навчальних закладах (підготовка фахівців різних кваліфікаційних рівнів); 3) післядипломної освіти (підвищення кваліфікації, перепідготовка кадрів); 4) службової підготовки (спеціалізація) [2]. Що стосується країн Західної Європи та США, підготовка поліцейських поділена також на три рівні: первинна підготовка, підготовка спеціальних управлінських кадрів і перепідготовка на базі отриманої освіти в коледжі або університеті.

У першу чергу це стосується саме первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби, які повинні стати зразком національного поліцейського. Увага громадськості прикута саме до їх професійної підготовки, здатності діяти в екстремальних ситуаціях, знань нормативної бази, навичок і вмінь. Тому дуже важливий перший етап – ретельний відбір кандидатів на навчання, який здійснюється за допомогою електронної системи тестування, для з'ясування загального рівня підготовки та фізичної підготовки.

Розглядаючи окреслену проблему, вкажемо на особливості викладу матеріалу, взявши за основу навчальний процес на курсах первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби – система організаційних, навчальних та методичних заходів, спрямованих на отримання працівниками підрозділів патрульної служби спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання службових обов'язків. Навчання здійснюється за навчально-тематичним планом первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби з урахуванням структурно-логічної схеми вивчення дисциплін і з використанням навчально-методичних матеріалів, необхідних для належного забезпечення освітнього (навчального) процесу.

Навчально-тематичний план розробляється на основі професійно-кваліфікаційних характеристик посад працівників патрульної служби і містить перелік навчальних дисциплін, кількість годин, відведених на їх вивчення, підрозділи, що забезпечують проведення навчальних занять, та затвер-

джується першим заступником Міністра [3].

Термін підготовки патрульних поліцейських складає близько 2 місяців. Для порівняння з іншими країнами: в Польщі первинна професійна підготовка поліцейського становить 8 місяців, у США – 6–8 місяців, у Великобританії – 15–18 тижнів. Що стосується терміну навчання первинної підготовки, яка подібна до підготовки патрульних поліцейських першого рівня підготовки, то, як правило, термін навчання складає від 6 місяців до 2,5 років. За бажанням кандидата можна продовжити освіту, перейшовши на 2-й рівень підготовки. Не завжди другий і третій рівні підготовки дають навчальні заклади правоохоронної системи. Первинна підготовка поліцейських Франції проводиться терміном 12 місяців на базі загальної середньої освіти, але підбір кандидатів на навчання дуже ретельний. Такий міжнародний досвід щодо терміну навчання первинної професійної підготовки бажано взяти до уваги і важливість такого навчання не повинна викликати сумнівів.

Мотивація прискорення втілення і реалізації реформи Національної поліції в Україні на сьогодні є прийнятною і допустимою, однак необхідно впроваджувати зарубіжний досвід не тільки щодо відбору кандидатів на навчання, способу навчання, а й зважити наведені доводи для того, щоб поліпшити стан первинної професійної підготовки працівників підрозділів патрульної служби.

1. Курко Н.В. Поліція України (Національна поліція): історіографія створення, стан законодавчого і ресурсного забезпечення та перспективи розвитку / Курко Н.В., Біленчук П.Д., Ярмолюк А.А. // *Право.ua.* – 2015. – С. 21–28.

2. Про Національну поліцію України : Закон України від 2 липня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>.

3. Про затвердження Положення про організацію курсів первинної професійної підготовки (спеціалізації) працівників підрозділів патрульної служби : наказ МВС України від 16.03.2015 року № 276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-organizaciyu-kursiv-pervi-doc225821.html>.

Гусєва Катерина Анатоліївна
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
старший викладач кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ВІДОМЧА НАУКА В СИСТЕМІ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ ТА СУЧАСНЕ НАУКОЗНАВСТВО

Останнім часом Міністерство внутрішніх справ України розпочало активну роботу щодо реформування відомчої освіти і науки. Як і в будь-яких інших сферах суспільного життя, наука в діяльності Міністерства внутрішніх справ давно вже стала необоротним фактором її вдосконалювання. Вона озброює практику об'єктивними знаннями про закономірності розвитку й змін оточуючої дійсності, збагачує новими теоріями й передовими методологіями, а також конкретними науковими методиками й технічними засобами рішення практичних завдань.

Відповідаючи загальним тенденціям єдиного, взаємообумовленого й поступального розвитку науки в Україні в цілому, відомча наука в системі МВС також постійно прогресує. При цьому вона закономірно містить у собі як певну діяльність з одержання необхідних нових знань, так і її результат, тобто власне суму знань, що лежать в основі теорії й практики різнопланової діяльності правоохоронних органів. Окремим напрямом наукової діяльності вищих навчальних закладів системи МВС України є забезпечення підвищення якості відбору, підготовки кадрів, розвиток у особового складу навичок виконання поставлених перед ним завдань за нових соціальних умов.

Структура управління вузівською наукою визначається відповідно до її завдань, потреб ефективності роботи всіх наукових підрозділів, забезпечення необхідного рівня практичної спрямованості досліджень, впровадження їх результатів у практичну діяльність органів внутрішніх справ.

Завдання розвитку відомчої науки, проведення досліджень щодо забезпечення практичної діяльності правоохоронних органів спричиняють створення в рамках ВЗО спеціалізованих науково-дослідних установ, покликаних проводити комплексні ґрунтовні наукові дослідження з найбільш актуальних проблем.

Однак, незважаючи на незаперечні наукові досягнення в сферах правоохоронної діяльності (наприклад, становлення й розвиток на рівні окремих наук кримінології, деліктології, оперативно-розшукової діяльності, психології ОРД і ін.), сучасна відомча наука в системі МВС України ще, на жаль, обтяжена істотним недоліками.

У першу чергу, варто сказати про базисні для діяльності правоохоронних органів правові науки, що практично спираються ще на застарілий мето-

дологічний і теоретичний фундамент та на не перероблене сповна пострадянське законодавство. З цих та інших причин результати проведених в системі МВС науково-прикладних досліджень, зокрема з проблем удосконалення оперативно-розшукової діяльності, далеко не завжди становлять необхідну теоретичну та практичну цінність. До того ж це є свідченням недостатньої наукової й професійної підготовки окремих їх виконавців.

Проте залежно від рівня розвитку пізнання можуть досліджуватися й ті явища, сутність яких уже деякою мірою розкрито. У цьому випадку пізнаються корінні й більш загальні закономірності об'єкта, глибше розкривається його сутність, а власне пізнання рухається від сутності першого порядку до сутності другого порядку й далі. Крім того, у міру розвитку знань про об'єкт відкриваються його нові сторони, які також стають предметом пізнання.

Тому дуже важливе значення має адекватність вибору дослідником предмета наукового пізнання. Він є об'єктивною категорією, тобто змістовно незалежний від людини й людства (у контексті належності його до об'єкта пізнання). Вибір його в кожному окремому випадку має визначатися потребами й рівнем розвитку суспільної практики. Порушення цього принципу веде до суб'єктивізму в науці й її безплідності, що, на жаль, ще є присутнім у відомчих науково-дослідних роботах.

Наприклад, сьогоденні ринкові перетворення, що відбуваються в нашій країні, істотно змінили майнові відносини в суспільстві, що, природно, висуває на порядок денний дослідження нових специфічних особливостей попередження й розкриття крадіжок, грабежів, розбійних нападів тощо. Поширення злочинів терористичної спрямованості обумовлює потребу в дослідженні джерел і способів незаконного придбання, зберігання й використання зброї, боєприпасів, вибухових речовин тощо.

На жаль, відомча наука сьогодні надмірно обтяжена виконанням поточних організаційно-управлінських завдань системи МВС.

Організація наукової діяльності перетворює науку на певний соціальний інститут, що складається із системи науково-дослідних установ, об'єднань, а отже, й відносин між ученими, їхніми спеціальними організаціями, а також між науковцями, науковими інститутами й практикою.

Проблема зміцнення зв'язків науки й практики вимагає нових значних кроків зі створення й розвитку науково-практичних, учбово-наукових і інших єдиних систем.

Нарешті, важливою стороною науки як суспільного явища виступає сфера практичного застосування її результатів, її суспільна роль. Наука виступає не тільки як форма суспільної свідомості й соціальний інститут, але й як практична сила суспільного розвитку.

Отже, усе вищезазначене й складає той відправний світоглядний фундамент, на якому мають базуватися сучасні науково-дослідні роботи, що, безсумнівно, відноситься й до відомчої науки в системі МВС України.

Розробка реформи відомчої освіти та науки МВС повинна проводитися

на основі наукових розробок, які б максимально гармонійно враховували національні та зарубіжні здобутки в даній сфері. Причому ці реформи повинні проводитися в комплексі із системними змінами усїєї структури МВС України.

Філянїна Людмила Анатолїївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВ ІЗ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Докорінна зміна соціальних устоїв суспільства, загострення протиріч між попитом та можливістю здійснити бажання щодо поліпшення матеріального стану людства поступово призводять до морального переродження суспільства, зникнення духовних цінностей та погіршення криміногенної ситуації, створення умов, які позитивно впливають на підвищення питомої ваги злочинів, що вчиняються організованими групами та є негативним соціальним явищем.

Сьогодні світ стоїть перед фактом, що міжнародна злочинність стала реальністю та перетворилась на глобальну проблему. Однією з основних причин цієї ситуації є відсутність факторів, що об'єднують зусилля різних гілок влади в державі, правоохоронних органів України та інших аналогічних структурних підрозділів зарубіжних країн у протидії проявами міжнародної злочинності. Крім того, міжнародне співробітництво законодавчо не закріпило пріоритету в цій сфері. Достатньо переконливо щодо цієї проблеми висловився Генеральний секретар Інтерполу: «в сучасних умовах міжнародна боротьба зі злочинністю не може бути в компетенції декількох суперкоманд чи супердедетивів. Це може бути досягнуто лише шляхом співробітництва в межах, встановлених багатьма країнами, на основі існуючих міжнародних домовленостей, національного законодавства, технічних можливостей та доброї волі всіх зацікавлених осіб» [1].

Робота координуючих органів в державі, які забезпечують організацію боротьби з міжнародними злочинами, до яких відноситься і Національна поліція України, потребує суттєвого вдосконалення, а також вивчення та трансформування сучасного досвіду вирішення даної проблеми.

Враховуючи досвід роботи в умовах незалежності України, правоохоронні органи залишаються занадто консервативними, повільно адаптують свої системи до надання правової допомоги у кримінальних справах та полі-

тичних змін у державі, що призводить до край незадовільної роботи щодо взаємного міжнародного співробітництва в правоохоронній сфері.

Міжнародне співробітництво у галузі боротьби зі злочинністю не існує саме по собі, а є складовою міжнародних відносин [2]. При цьому держави, які не перебувають у тісних політичних чи економічних відносинах, як правило, здійснюють роботу у галузі запобігання та протидії міжнародній злочинності в усіх її проявах.

Міжнародна практика свідчить про появу значної кількості нових видів злочинів. Вони стосуються інтересів держав у різних сферах, насамперед таких як економіка, комп'ютерні технології та інше. Отже, основною метою державної та міжнародної політики у галузі боротьби зі злочинністю є створення дійової системи запобігання, протидії суспільно-небезпечним діянням, що підпадають під ознаки злочину міжнародного характеру, виявлення і подолання соціальних умов та наслідків, забезпечення реалізації одного з основних принципів невідворотності покарання винних в їх вчиненні. Але злочин – це складне соціальне явище, з яким самотужки держава не в змозі вести боротьбу та задля подолання якого більшість країн та міжнародних організацій вже створили відповідні організації з консолідації боротьби зі злочинним проявами, а саме: НАТО, Рада Європи, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол).

Водночас, ще не досягнуто тісне ділове співробітництво, належне взаєморозуміння і довіра між правоохоронними органами як на державному рівні, так і в окремих галузях в рамках міжнародних організацій. Як правило, розроблювані і проведені ними спеціальні операції ґрунтуються тільки на власних можливостях, без допомоги інших зацікавлених відомств, без використання їх багатого досвіду, спеціальних сил і надбань. Зокрема, хід реалізації багатьох міждержавних програм засвідчує недостатній рівень взаємодії правоохоронних органів держав-учасників і відповідних міждержавних органів.

Боротьба зі злочинністю ведеться в основному в ході реагування на вже вчинені злочини. Недостатньо здійснюються спільні засоби, спрямовані на попередження злочинних зазіхань, на цілеспрямоване руйнування міжнародних зв'язків злочинних співтовариств.

Об'єктивною характеристикою сучасної злочинності є не тільки її поступова організованість, але і транснаціоналізація, розповсюдження злочинної діяльності на території декількох держав. У зв'язку з цим при провадженні в окремій категорії кримінальних справ виникає необхідність звертатись за правовою допомогою щодо виконання окремих оперативнорозшукових заходів, отримання інформації стосовно розслідуваної справи, видачі злочинців, які переслідуються за законом, до слідчих, прокурорських та судових органів іноземних держав.

Отже, сучасний світ обумовлює зміни в суспільстві щодо процесу глобалізації та інтеграції, процесів щодо взаємодії держав у боротьбі та протидії

злочинам міжнародного характеру, з якими тісно пов'язана необхідність спрощення процедур, співпраці держав-учасниць не тільки Інтерполу, а й інших міжнародних організацій, котрі визначили для себе завдання здійснювати боротьбу зі злочинними проявами.

1. Виступ Генерального секретаря Інтерполу на нараді «Європа-Лезінг 1995» // Информационный бюллетень Интерпола. – К. : ЛЕОН, 1995.

2. Мельникова Э. Б. Теоретическая концепция международного сотрудничества в сфере уголовной юрисдикции / Э.Б. Мельникова // Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества. – М., 1995. С. 1-20.

3. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Правонарушители и жертвы: ответственность и справедливость в процессе отправления уголовного правосудия : рабочий документ, подготовленный Секретариатом к X Конгрессу ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями : Док. А/CONF.187/8. – 15 december, 1999. – Р. 3.

5. Римський статут Міжнародного кримінального суду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

6. Брусницын Л. В. Обеспечение лиц, содействующих уголовному правосудию: российский, зарубежный и международный опыт XX века (процессуальное исследование) / Брусницын Л. В. – М. : Юрлитинформ, 2001. – 400 с.

7. Борьба с мафией в Италии // Борьба с преступностью за рубежом. 2000. – № 5. – С. 16.

Кисельов Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ТАКТИКА СПІЛКУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З ОСОБАМИ

Спілкування – це різноманітні контакти між людьми, зумовлені потребами спільної діяльності.

Особливість спілкування – у його нерозривному зв'язку з діяльністю. Діяльність є основним середовищем і необхідною умовою виникнення й розвитку контактів між людьми, передавання необхідної інформації, взаєморозуміння та узгодження дій. Змістовний бік спілкування завжди становить інформація, зумовлена потребами взаємодії людей [1, с. 102].

Діяльність людини проходить майже завжди у взаємодії з іншими людьми, і у своїх планах вона змушена враховувати бажання і можливості людей,

які можуть сприяти здійсненню її намірів або стати перешкодою на її шляху до досягнення мети [2, с. 48].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [3].

Під час виконання службових обов'язків працівник поліції повинен спілкуватися з різними верствами населення.

Отже, виникає об'єктивна необхідність психологічно, тактично та технічно правильного спілкування працівника поліції з особами.

Перш за все необхідно зрозуміти, що означає термін «тактика». Під тактикою розуміють способи чи прийоми досягнення певної мети або лінію поведінки когось [4, с. 1229].

Термін «спілкування» означає взаємні стосунки, діловий чи дружній зв'язок [4, с. 1172]. «Спілкуватися» означає «об'єднуватися для спільних дій» [4, с. 1172].

Тактика спілкування – реалізація в конкретній ситуації комунікативної стратегії на основі володіння техніками і знаннями правил спілкування. Техніка спілкування – сукупність конкретних комунікативних вмінь: говорити та слухати [5, с. 416-417].

Далі розглянемо деякі психологічні, тактичні і технічні правила спілкування, які можуть бути враховані і застосовані працівниками поліції.

Психологічно оптимальним є таке спілкування, у якому реалізуються цілі учасників спілкування відповідно до мотивів, які зумовлюють ці цілі, і за допомогою таких способів, що не спричиняють у партнерів відчуття незадоволення.

Психологічно оптимальним може бути також спілкування, в якому партнерам вдається зберегти бажану для кожного з них суб'єктивну дистанцію.

Оскільки спілкування – це взаємодія принаймні двох людей, то труднощі в його перебігу (йдеться про суб'єктивні) може породжувати один з учасників чи відразу обидва.

Психологічними причинами цього можуть бути: нереальні цілі, неадекватна оцінка партнера, його здібностей та інтересів, неправильні уявлення про власні можливості й нерозуміння характеру оцінки й ставлення партнера, вживання непридатних у цій ситуації способів звертання до партнера.

Існує також особливий вид труднощів, які полягають у неможливості реалізації значущих для особистості мотивів з людьми зі свого оточення. Труднощі в спілкуванні можуть виникати також через належність його учасників до різних вікових груп. Відмінність життєвого досвіду представників різних вікових груп щодо спілкування виявляється в неоднаковому рівні розвитку та вияві пізнавальних процесів під час контактів з іншою людиною, неоднаковому запасі й характері переживань, неоднаковому розмаїтті поведінкових форм. Усе це по-різному співвідноситься з мотиваційною сферою,

яка в кожній віковій групі має свою специфіку [6, с. 240-241].

До засобів спілкування належать:

1. Мова – система слів, виразів і правил їх з'єднання в обдумані вирази, що використовуються для спілкування.

2. Інтонація, емоційна виразність, яка здатна додавати різне значення одному й тому самому висловлюванню.

3. Міміка, поза, погляд співрозмовника можуть посилювати, доповнювати чи спростовувати значення висловлювання.

4. Жести як засоби спілкування можуть бути як загальноприйнятими, тобто мати закріплені за ними значення, або експресивними, тобто служити для більшої виразності мови.

5. Відстань, на якій спілкуються співрозмовники, залежить від культурних, національних традицій, від ступеня довіри до співрозмовника.

Процес двостороннього обміну інформацією, що веде до взаємного розуміння, називається комунікацією. Також існує таке поняття, як комунікативна компетентність, що означає здатність встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми.

Причинами поганої комунікації можуть бути:

а) стереотипи – спрощені думки відносно окремих осіб чи ситуацій, в результаті відсутній об'єктивний аналіз і розуміння людей, ситуацій, проблем;

б) «упереджені уявлення» – схильність відвертати все, що не відповідає власним поглядам, що нове, незвичайне;

в) погані стосунки між людьми, оскільки якщо ставлення людини вороже, то важко її переконати у справедливості вашої точки зору;

г) відсутність уваги та інтересу співрозмовника – інтерес виникає, коли людина усвідомлює значення інформації для себе (за допомогою цієї інформації можна отримати бажане чи попередити небажаний розвиток подій);

д) звичка робити висновки за відсутності достатньої кількості фактів;

е) помилки у побудові речень: неправильний вибір слів, складність спілкування, слабка переконливість, нелогічність і т.п.;

є) невірний вибір стратегії й тактики спілкування [5, с. 412-414].

Поліцейський має обрати відповідні техніку та прийоми спілкування.

Техніка спілкування – це способи заздалегідь налаштувати особу на спілкування з людьми, поведінка в процесі спілкування, а прийоми – бажані засоби спілкування, враховуючи вербальні та невербальні.

Перед спілкуванням з іншою людиною необхідно визначити свої інтереси, співвіднести їх з інтересами партнера по спілкуванню, оцінити його як особистість, обрати найбільш прийнятні техніку та прийоми спілкування. У процесі спілкування необхідно контролювати його хід і результати, вміти правильно завершити акт спілкування, залишивши у партнера відповідне добре чи недобре уявлення про себе і зробивши так, щоб у нього виникло чи не виникло бажання продовжувати спілкування.

На початковому етапі спілкування його техніка включає такі елементи, як відповідний вираз обличчя, поза, вибір початкових слів і тону висловлювання, рухів і жестів, дій, що привертають увагу партнера, заздалегідь спрямованих на його налаштування, на певне сприйняття інформації, що передається.

Вираз обличчя має відповідати трьом моментам: меті спілкування, бажаному результату спілкування і ставленню, що демонструється партнеру. Поза, як і вираз обличчя, також є засобом демонстрації певного ставлення чи до партнера по спілкуванню, чи до змісту того, що озвучується. Бесіда із співрозмовником обличчям до обличчя, з близької відстані, полегшує спілкування і означає добре ставлення до нього, а бесіда в позі стоячи напівоберта чи спиною і на значній відстані від співрозмовника зазвичай ускладнює спілкування та свідчить про недобре до нього відношення.

Офіційний тон означає, що партнер по спілкуванню не налаштований встановлювати дружні особисті взаємини. Перехід до дружнього неофіційного тону є ознакою доброго ставлення, готовності партнера піти на встановлення неофіційних особистих взаємин. Про те саме може свідчити наявність чи відсутність доброї усмішки на обличчі і на початковому етапі спілкування [7, с. 519-520].

Комунікативна взаємодія людей відбувається переважно у вербальній (словесній) формі – у процесі мовного спілкування. Його особливість полягає в тому, що воно за формою і за змістом спрямоване на іншу людину, включене в комунікативний процес, є фактом комунікації.

Мовлення є засобом емоційного впливу, який стимулює або гальмує дію певного члена групи. Емоційно-позитивний вплив (заохочення) та емоційно-негативний вплив (покарання) регулюють спільні дії партнерів. Це сприяє кращому розумінню ситуативних цілей, що поліпшує ефективність групової діяльності. Без застосування комунікативних категорій «схвалення» та «несхвалення» неможлива ніяка координація спільної діяльності.

Акт вербальної комунікації – це діалог, що складається з промовляння та слухання.

У діалозі нас частіше цікавить те, чи зрозумів нас інший, ніж те, чи зрозуміли ми його. Це деформує процес спілкування. Найкращий метод уникнути цього – нереклексивне слухання. Сутність його полягає у невтручанні в мову співрозмовника (умовно-пасивне слухання).

Такі нейтральні слова, як «так», «розумію», «це цікаво» сприяють підтримці розмови, знімають напруження.

Інший метод – рефлексивне слухання. Він полягає в налагодженні зворотного зв'язку із співрозмовником для того, щоб проконтролювати точність сприймання інформації.

Рефлексивне слухання необхідне для ефективного спілкування у зв'язку з багатозначністю більшості слів. Це свідчить про потребу в умінні слухати рефлексивно, тобто з'ясовувати реальний зміст бесіди [8, с. 473-475].

Формою продуктивного, безконфліктного та конструктивного спілкування є діалог. Діалог – це спілкування для визначення того, що відбувається, щоб зрозуміти тему, проблему.

Ефективною вбачається така тактика діалогу:

- говорити потрібно про проблему (вчинок, факт, спостереження), а не про особистість;
- не узагальнювати окремі минулі факти, а говорити про те, що відбувається зараз;
- не поспішати з оцінкою, а намагатися зрозуміти проблему, її причини, шляхи її вирішення;
- брати до уваги як словесні, так і несловесні повідомлення (поза, дихання, погляд, рухи голови і рук, висота голосу, швидкість мовлення, ритм тощо) [9, с. 210].

Спілкування вважається завершеним, коли повністю вичерпано зміст теми, причому його учасники однозначно оцінюють результати взаємодії як вичерпні. При незавершеному спілкуванні зміст теми розмови залишається нерозкритим до завершення спілкування і не відповідає очікуванням сторін [10, с. 121].

Висновок, який роблять фахівці, полягає в тому, що в соціально-психологічних відносинах, тобто взаєминах у системі «Людина-Людина», необхідно усвідомлювати індивідуальні особливості людей, з якими треба контактувати, поважати їх і дотримуватися певних загальних правил поведінки: розуміти специфіку, особливості співрозмовника, поважати цю особливість і визнавати її чесноти, виявляти стриманість, терпіння, щире бажання зрозуміти стан, проблему іншої людини [11, с. 209].

Отже, працівник поліції має бути комунікабельним, тобто здатним до спілкування із широким за діапазоном соціальним середовищем [12, с. 112].

Підсумовуючи, слід зазначити, що врахування та застосування поліцейськими під час своєї діяльності вказаних позицій може не тільки підвищити їх позитивний імідж, але й бути запорукою досягнення цілей спілкування.

1. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посіб. / Максименко С.Д., Соловйенко В.О. – 2-ге вид., стереотип. – К., 2001.

2. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів / А.Т. Ішмуратов. – К., 1996.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua>.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь, 2003.

5. Столяренко Л.Д. Основы психологии / Л.Д. Столяренко. – Ростов-н/Д., 1999.

6. Варій М.Й. Психологія : навч. посібник / М.Й. Варій. – К., 2007.

7. Немов Р.С. Психология : учеб. для студ. : в 3 кн. / Р.С. Немов. – 4-е изд. – М., 2000. – Кн. 1 : Общие основы психологии.

8. Психологія : підручник / за ред. Ю.Л. Трофімова. – 3-тє вид., стереотип. – К., 2001.

9. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи : навч. посібник / Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. – К., 2006.
10. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посібник / Максименко С.Д. – 3-тє вид., переробл. та доп. – К., 2008.
11. Батлина Л.В. Теоретичні основи пізнання людини як особистості : монографія / Батлина Л.В. – Запоріжжя, 2005.
12. Коновалова В.О. Юридична психологія: Академічний курс : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. – К., 2004.

Кисельов Ілля Олександрович,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри кримінального права
та кримінології Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Робота щойно створеної патрульної поліції започаткувала якісно новий етап розвитку правоохоронної діяльності в Україні. Українське суспільство з великими сподіваннями чекало на початок роботи нових правоохоронців, на яких функціонально та навіть морально були покладені великі надії. З моменту старту проекту патрульної поліції минуло вже достатньо багато часу, самі ж патрульні на сьогодні працюють у переважній більшості великих міст України та щодня виконують свої функціональні обов'язки. Те, що діяльність нової патрульної поліції буде відрізнятися від попередників не викликало сумніву вже з перших днів. Прийняттям Закону «Про Національну поліцію» було змінено саму концепцію діяльності поліцейських, переглянуто її завдання, напрямки діяльності. Результати не заставили чекати довго, вже через два-три тижні діяльності патрульної поліції як у ЗМІ, так і від пересічних громадян можна було почути позитивні відгуки, слова щирої вдячності на адресу нових правоохоронців.

Разом із цим рівень злочинності в Україні залишається занадто високим. Навіть поверхневий аналіз основних показників злочинності свідчить, що все більшого поширення набувають злочини проти власності, злочини проти здоров'я та життя особи, злочини проти громадського порядку та ін. У зв'язку із цим постає логічне питання про доступні методи оцінки ефективності діяльності поліції. Така проблема зумовлюється тим, що, з огляду на повідомлення у ЗМІ та думки окремих громадян, діяльність нової поліції є вкрай ефективною, якісно відрізняється від діяльності патрульної служби міліції, підрозділів ДАІ тощо. У той же час аналіз основних показників злочинності, як вже зазначалося вище, свідчить про суттєве погіршення ситуації у багатьох сферах.

Проблематика визначення ефективності ускладнюється ще й тим, що підхід, який застосовувався для визначення ефективності діяльності підрозділів міліції (визначення ефективності за «показниками», тобто за кількістю виявлених злочинців, злочинів, розкритих злочинів та ін. залежно від підрозділу), на зміну яким і прийшла нова патрульна поліція, не може бути застосований у сучасних умовах, враховуючи нові пріоритети держави у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави. В Законі «Про Національну поліцію», зокрема у ч. 4 ст. 11 вказано лише на «оцінку рівня довіри населення до поліції», проте жодного слова – про механізм та хоча б критерії оцінки її ефективності. Можна було б стверджувати, що наявність високого рівня довіри населення як раз і є основним показником ефективності, проте дані кримінально-правової статистики, на жаль, свідчать зворотне. Високий рівень довіри населення є, безперечно, необхідним, проте однією «довірою населення» злочинності протидіяти просто неможливо.

У даному контексті, з урахуванням ранньої стадії становлення нової патрульної поліції, яка фактично не є наступником міліції, а являє собою якісно нове утворення, виникає необхідність врахування досвіду зарубіжних країн у сфері визначення показників ефективності діяльності поліції. Правильна оцінка рівня ефективності може дозволити оперативно реагувати на виникаючі проблеми, задля корекції діяльності поліції у разі необхідності, та дійсно реалізувати реформу у правоохоронній сфері, яка наблизить Україну до ЄС. Так, наприклад, у США найбільш поширеним є використання таких критеріїв ефективності діяльності поліції: а) кількість арештів по кожній категорії злочинів; б) процентний показник справ, слідство за якими завершено; в) кількість скарг на поліцію; г) службове навантаження на поліцейського, з яким він справляється; д) імідж поліції в очах громадськості. У Великобританії існують різні підходи до оцінки рівня ефективності, за одним з них враховуються: а) плинність кадрів; б) кількість скарг на поліцію; в) зростання або зниження кількості злочинів; г) здатність усувати недоліки в роботі. У Німеччині одним з основних показників (з-поміж інших) є розкриття злочинів. Поряд із цим, при оцінці ефективності діяльності поліції, у Німеччині враховується: а) професійне виконання своїх функцій; б) найбільш оптимальне використання матеріальних і людських ресурсів; в) швидкість реагування на події; г) надійність охорони об'єктів; д) вмиле запобігання і припинення масових заворушень і ексцесів; е) ступінь готовності до дій у надзвичайних обставинах.

У зарубіжній фаховій літературі з приводу виділення критеріїв та методів оцінки ефективності діяльності поліції висловлюється точка зору, згідно з якою в умовах відсутності прямого способу оцінки ефективності боротьби зі злочинністю, є можливість використання трьох непрямих методів, що дозволяють вивести загальну оцінку ефективності правоохоронної діяльності поліції, які найбільшою мірою демонструють реальний стан справ: а) досить

розумне використання офіційних даних про рівень злочинності; б) опитування жертв злочинів; в) оцінка (при можливості) тих видів поліцейської діяльності, які з професійної точки зору здійснюють певний внесок у боротьбу зі злочинністю.

З урахуванням викладеного, вбачається необхідним розроблення та впровадження офіційної методики оцінки ефективності діяльності поліції в Україні, з урахуванням тих критеріїв, які найбільшою мірою характеризують діяльність вітчизняних правоохоронних органів. Доцільним вбачається і внесення відповідних норм у Закон «Про Національну поліцію». У свою чергу, важливість розробки відповідних методик, виділення основних критеріїв та впровадження їх у законодавство на сучасному етапі в Україні, на нашу думку, важко переоцінити. Не викликає сумнівів, що сьогодні Україна твердо стала на шлях забезпечення прав і свобод людини, прагне наблизитися до світових стандартів у сфері правоохоронної діяльності. Оцінка ефективності діяльності поліції надасть змогу реально визначити у якому напрямку проводиться реформування правоохоронних органів, як відповідні реформи сприймаються населенням, та найголовніше, у разі виявлення проблем – дозволить визначити шляхи їх вирішення.

Чепік-Трегубенко Ольга Сергіївна,
старший викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Питання організації та управління суспільством, засоби і шляхи упорядкування суспільних відносин, найбільш прийнятні варіанти взаємодії громадянської й держави залишаються актуальними протягом усієї історії людства. Ефективність влади у демократичній державі залежить від якості її взаємодії з громадянським суспільством. Поліція, як новоутворений орган публічної влади в Україні, здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством, міжнародними стандартами та покликана забезпечити реалізацію, охорону і захист конституційних прав та свобод людини і громадянина. Відповідно, сьогодні існує потреба у знаходженні шляхів для ефективної взаємодії поліції та громадянської.

З урахуванням зазначеного проблематика взаємодії Національної поліції з інститутами громадянського суспільства має як теоретичне, так і практичне значення для розвитку відкритої держави в Україні.

Окремі проблемні аспекти взаємодії органів публічної влади, зокрема

поліції, з інститутами громадянського суспільства розглядали у своїх роботах: В. Авер'янов, М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Беспалова, О. Джафарова, А. Комзюк, В. Костицький, Л. Наливайко, О. Петришин, О. Синявська, В. Сущенко та ін.

Проведений процес реформування поліції в Україні зумовив необхідність зміцнення взаємодії правозахисних органів державної виконавчої влади і суспільства.

Зарубіжний досвід поліцейської діяльності свідчить, що вона є ефективною тільки при підтримці та довірі суспільства, створенні партнерських відносин між поліцією і населенням. У розвинених країнах триває процес вдосконалення взаємодії між населенням та поліцією з метою забезпечення прав і свобод громадян, створення системи їх захищеності від злочинних посягань, що сприяє зростанню довіри населення до поліції.

Так, ОБСЄ своїм основним завданням розглядає встановлення партнерських відносин поліції і суспільства, за яких всі поліцейські, державні структури та населення активно співпрацюють у вирішенні проблем забезпечення громадського правопорядку, захисту основних прав і свобод особистості, особливо життя людини, запобігання і розкриття злочинів тощо [1].

Основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є загальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства у справу забезпечення безпеки і громадського порядку [2, с. 268]. За кордоном поліція спирається на підтримку суспільства. Це необхідно для отримання інформації, а також для запобігання та розслідування злочинів. При партнерській моделі населення не тільки безпосередньо бере участь в охороні правопорядку, а й своєчасно інформує поліцію про всі ситуації, які викликають загрозу, що, в свою чергу, підвищує результативність діяльності поліції.

Разом із тим, така взаємодія з суспільством підвищує і довіру населення до поліції. Громадяни усвідомлюють, що від них залежить забезпечення власної безпеки. За рахунок такого партнерства громадяни починають відчувати за собою частину відповідальності за підтримання належної якості життя і вирішення соціальних проблем у своєму районі.

У цьому напрямі на вітчизняному рівні цінним є те, що у Законі України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року визначено перспективи розвитку взаємовідносин поліції з громадянським суспільством, зокрема: діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (ст. 11); Національна поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання Національною поліцією покладених на неї завдань (ст. 89) тощо [3].

Поліції необхідно визнати свою соціальну відповідальність, аби відносини з суспільством мали ефективні результати. Головне призначення полі-

цейських – задоволення соціальних потреб людей. Суспільним відносинам потрібно служити саме в цьому принципово новому розумінні [4, с. 223]. Визначення професійної діяльності як служіння суспільству – головне у структурі відносин між поліцією і населенням, а основний критерій оцінки її діяльності – громадська думка.

Ставлення суспільства ґрунтується на врахуванні інтересів людей; поліцейський повинен діяти і чинити так, щоб служити інтересам всіх членів, а не окремих верств. Саме таке поводження з людьми є основою сучасної моделі відносин із суспільством.

Нині соціальні інформаційні системи стали частиною повсякденного життя. Тому цей соціальний розвиток не має ігноруватися поліцейськими, які можуть використовувати, наприклад, Twitter, Facebook тощо без обмежень. Загальна мета соціальних мереж – поширення інформації. Ця мета повністю відповідає інтересам поліції, оскільки сприяє прискоренню і розширенню традиційних можливостей інформування. Наприклад, поліція може повідомляти громадянам у режимі реального часу про правопорушення різного характеру. Також ці повідомлення можуть бути пов'язані з проханнями про допомогу як від поліції, так і від населення. Як свідчить досвід європейських країн, часто такі повідомлення у соціальних мережах, вироблені самою поліцією, дають позитивні результати.

Таким чином, формування правової держави не може бути повноцінним без ефективної взаємодії поліції з інститутами громадянського суспільства. Нині в Україні формується нова модель взаємовідносин поліції і суспільства, працівниками поліції і громадянина, заснована на партнерстві. Зусилля інститутів правової держави та громадянського суспільства повинні бути спрямовані на формування у працівників поліції високої правової культури і морально-етичних якостей. Поліцейські мають прислухатися до проблем громадян, залучати і мобілізувати населення, звітувати про свої дії і досягнуті результати. Розвиток та забезпечення концепції охорони і захисту прав та свобод людини з використанням соціальних інтернет-мереж дозволяє поліції взаємодіяти з населенням на більш локальному (місцевому) і особистісному рівнях.

1. Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе. Наилучшая практика построения партнерства между полицией и обществом [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://polis.osce.org>.

2. Щеголева Н. В. Полиция и общество: система и люди / Н. В. Щеголева // Молодой ученый. – 2013. – № 2. – С. 267-269.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

4. Гусев Р. Г. Зарубежный опыт разработки критериев и механизмов оценки деятельности правоохранительных органов / Р. Г. Гусев // Новый юридический журнал. – 2012. – № 3. – С. 222-227.

Межевська Лілія Володимирівна

старший викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАЦІВНИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК УЧАСНИКИ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя й здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю [3].

Одним із головних завдань, що ставляться перед працівниками поліції України, згідно із ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію», є охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави [2]. Тому серед обов'язків працівників поліції є завдання з розкриття та розслідування злочинів як передбачених кримінальним законом суспільно небезпечних діянь (дії або бездіяльності), що посягають на суспільний лад України, його політичну й економічну систему, власність, особу, політичні, трудові, майнові та інші права й свободи громадян, а так само інше суспільне небезпечне діяння, яке посягає на правопорядок (ст. 11 Кримінальний кодекс України).

Таким чином, Національна поліція України, як орган виконавчої влади, є одним із основних елементів правозахисного механізму реалізації прав людини. Отже, враховуючи усю важливість вирішення поставлених перед Національною поліцією України завдань, вимоги до її співробітників висуваються досить суворі, а саме:

- досягнення 18-річного віку;
- наявність середньої або вищої освіти;
- відсутність судимості;
- високі моральні якості;
- належний рівень фізичної підготовки та стану здоров'я.

При цьому, вступаючи на службу до Національної поліції України, людина добровільно обмежує свої конституційні права, натомість передбачено певні пільги для працівників Національної поліції у житловому забезпеченні, порядку встановлення телефонів, медичному забезпеченні (ст. 96 Закону України «Про Національну поліцію»). Однак, з огляду на економічний розвиток країни, ці пільги набули фактично декларативного характеру.

Окремої уваги заслуговує стан забезпечення соціально-економічних, зокрема, трудових прав працівників органів внутрішніх справ.

Вкрай актуальною проблемою залишається проблема нормативного регулювання тривалості робочого часу. Законодавство про працю розрізняє такі види робочого дня та робочого тижня:

- нормальний робочий день та тиждень;

- скорочений робочий день та тиждень;
- неповний робочий день та тиждень;
- ненормований робочий день.

Нормальна тривалість робочого часу працівників не повинна перевищувати 40 годин на тиждень (ст. 50 Кодексу законів про працю України; далі – КЗпПУ). Натомість абсурдним залишається положення про регуляцію тривалості робочого тижня працівників Національної поліції як 41-годинний робочий тиждень [4].

Оплата за працю працівників Національної поліції, щотижневого відпочинку та свята здійснюється відповідно до п. 3 ст. 107 КЗпПУ, Указу Президента України «Про умови грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу та оплати праці працівників органів внутрішніх справ», наказів МВС України та проводиться з розрахунку одинарної годинної або денної ставки, якщо служба проходила в межах місячної норми робочого часу, і в подвійному – якщо служба проходила понад місячну норму. Оплата в зазначеному розмірі проводиться за години, фактично відпрацьовані в цей день. Денна ставка визначається шляхом поділу місячного посадового окладу та окладу за звання (грошового утримання) на кількість робочих днів у поточному місяці. Ці виплати проводяться понад грошове утримання, встановлене в режимі робочого часу. Причому допускається компенсація за згодою працівників поліції праці в неробочі дні та у святкові дні наданням іншого дня відпочинку або у грошовій формі у подвійному розмірі.

Також наявними є відмінності в регулюванні часу відпочинку працівників Національної поліції з іншими працівниками й службовцями. Статтею 6 Закону України «Про відпустки» [1] гарантується надання усім працюючим громадянам України щорічних оплачуваних відпусток тривалістю 24 календарні дні і встановлюються подовжені відпустки за особливі умови праці окремим категоріям працівників. До того ж, якщо порівняти чинне законодавство, то робітникам і службовцям збільшили відпустки з 15 робочих днів до 24 календарних днів, а у службовців ОВС тривалість відпусток залишилася такою, якою вона була раніше, враховуючи добове обчислення тривалості відпусток для працівників Національної поліції. Отже, відбулася нівеляція у тривалості відпусток працівників Національної поліції щодо робітників і службовців.

Право на щорічну подовжену основну відпустку тривалістю 50 календарних днів мають керівні, педагогічні, науково-педагогічні працівники освіти та наукові працівники, які перебувають у трудових відносинах з установами освіти незалежно від форм власності та їх галузевої приналежності. Порядок надання такої відпустки затверджений Постановою від 14 квітня 1997 р. № 346 «Про затвердження Порядку надання щорічної основної відпустки тривалістю до 56 календарних днів керівним, педагогічним, науково-педагогічним працівникам освіти та науковим працівникам». У той же час на території України діють 12 вищих закладів освіти, які готують кадри для

ОВС, де працює понад 3 тисячі осіб професорсько-викладацького складу, щорічна відпустка яким надається відповідно до п. 49 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС України, що суттєво обмежує права зазначених категорій працівників, адже їх діяльність за своєю сутністю є освітньою, і тому, на нашу думку, їх час відпочинку повинен регулюватися відповідно до зазначеної постанови.

До того ж законодавство про відпустки не передбачає додаткові оплачувані відпустки за роботу у шкідливих і важких умовах праці, яка пов'язана з негативним впливом на здоров'я [5].

Так, для працівників метро встановлюється додаткова відпустка тривалістю 6 календарних днів, а для працівників міліції – ні, хоча умови праці останніх подекуди навіть гірші за працю під землею.

Крім того, ст. 8 Закону України «Про відпустки» встановлює щорічні додаткові відпустки за особливий характер праці, а саме: окремим категоріям працівників, робота яких пов'язана з підвищеним нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або в умовах підвищеного ризику для здоров'я – тривалістю до 35 календарних днів за вже зазначеним списком. Для працівників Національної поліції за цим Списком не передбачена подібна відпустка, але очевидним є факт того, що у працівників міліції певних категорій умови праці пов'язані з підвищеним ризиком не тільки для здоров'я, а й у цілому для життя.

Працівникам з ненормованим робочим днем встановлюється додаткова щорічна відпустка тривалістю до 7 календарних днів, у той же час для працівників міліції відсутній нормативно-правовий акт, який би закріплював за ними право на таку відпустку, хоча ненормований робочий день, як особливий режим робочого часу, встановлений для тих працівників, для яких неможливо нормування їх робочого часу. Як компенсація за виконаний обсяг роботи, періодичне виконання службових завдань понад встановлену тривалість робочого часу, складність і самотійність у роботі розглядається така додаткова щорічна відпустка.

Отже, стає очевидним той факт, що держава внаслідок зростання корумпованості та криміналізації суспільства потребує відданих їй правоохоронців, але беручи до уваги стан їх соціально-економічного та правового захисту, можна казати про те, що держава сама не бажає створити реально діючий правозахисний механізм, котрий ґрунтувався б не тільки на правовій базі, яка теж недосконала, а й на сумлінній роботі правоохоронних органів держави, а саме органів Національної поліції.

-
1. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 №504/96-ВР.
 2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 №580-VIII.
 3. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
 4. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.1991 № 114

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/114-91-п/paran10#n10>;

5. Про затвердження Списків виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.1998 № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0057-98>.

Ластовкін Владислав Анатолійович,
старший викладач кафедри
фізичного виховання факультету № 4
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ПОЛЩЕЙСЬКИХ

Аналіз педагогічної практики показує, що найменш розробленим є цільовий компонент (студенти недостатньо розуміють і сприймають цілі фізичного виховання, що містяться в навчальних програмах, у поясненнях мети викладачами). Наслідком цього є низький рівень фізичного самовдосконалення значної частини студентів.

Теорія базується на тому, що особистість формується за соціальних умов лише тоді, коли вона виступає в якості суб'єкта свого формування. Отже, без самовиховання, самовдосконалення особистості її розвиток і формування не можуть бути повноцінними. Свідомість особистості, яка спрямована на власне вдосконалення, визначається не стільки мірою вербального впливу, скільки конкретним досвідом життєдіяльності, реальними суспільними відносинами.

Свідомий цілеспрямований вплив викладача фізичного виховання визначає динаміку відносин, що складаються між ним і студентами. У цьому випадку об'єктом діяльності педагога слід вважати цей процес взаємодії. Вступаючи у взаємодію зі студентами, що розглядаються не як особистості, тобто не цілісно, а лише з боку їх рухових здібностей, педагог відіграє роль лише зовнішньої сили, що впливає. Якщо педагог визначає мету своєї діяльності як розвиток особистості студента у сфері фізичної культури, то в цьому випадку студенти самі проявляють ініціативу, спрямовану на зміцнення свого здоров'я і фізичної підготовленості, використовуючи засоби фізкультурно-спортивної діяльності.

Взаємодіючи зі студентами, педагог одержує можливість розвивати їх інтерес до власної фізичної підготовленості і стану здоров'я в єдності свідомості і поведінки, стимулювати суспільно значимі мотиви фізкультурно-

спортивних занять, зближати їх із суб'єктивними. Для цього необхідно виявити педагогічні умови, що стимулюють свідомість студентів [4, с. 24].

Проблема педагогічних умов у системі фізичного виховання студентів вимагає особливого розгляду. Категорії "умова" приділено досить багато уваги у філософській літературі [5, с. 44]. У психології досліджується вплив умов діяльності на дієздатність особистостей та їх груп [3, с. 222]. Аналіз трактувань категорії "умови" у закордонній педагогіці при розгляді структури і способу функціонування педагогічного процесу [2, с. 13] дозволив виділити такі умови:

- незалежні від волі людей (природні);
- суспільні, зміна яких неможлива силами окремих колективів, навчальних закладів (система народної освіти країни);
- варіативні, зміна яких здійснюється органами народної освіти, у тому числі й окремими навчальними закладами;
- умови, які визначають специфіку функціонування навчального процесу і залежать від виду діяльності педагога.

Крім того, пропонується визначення, складене таким чином: "умови виховання – об'єктивні та суб'єктивні фактори, що визначають функціонування й спосіб дії закономірностей виховання" [1].

Умови виховання поділяються на об'єктивні й суб'єктивні. Перші охоплюють усі суспільно-політичні, соціальні, фінансові аспекти, матеріальну базу навчального закладу; другі – особистісні передумови, що визначають перевтілення в життя об'єктивних умов виховання (наприклад, оптимальне чи неоптимальне практичне використання об'єктивних можливостей).

Підсумовуючи аналіз філософського, психологічного і педагогічного трактувань категорії "умови", можна зробити такі висновки:

- кожна із зазначених наук розглядає різні аспекти даної категорії, виходячи зі специфіки задач, розв'язуваних цією наукою;
- як категорія "умови" у філософії і психології розуміється, в основному, те зовнішнє середовище, обстановка, в якій здійснюється певний процес;
- для педагогіки прийнято розподіл умов на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних належать зовнішні умови, що визначають характер функціонування процесу. Суб'єктивні умови мають особистісно-діяльнісний характер.

Таким чином, із загальної категорії "умови", розглянутої в широкому розумінні, ми виділяємо суб'єктивні чинники, котрі називаємо "педагогічними умовами". Категорію "педагогічні умови" визначаємо як суб'єктивні умови в системі суб'єкт-об'єктної взаємодії, що забезпечує цілеспрямоване функціонування педагогічного процесу. До ряду педагогічних умов належать відносини "викладач-студент", "студент-студент", дисципліна на заняттях.

Протиріччя між значенням фізичної культури у формуванні особистості студента, що стає все більш важливою, та її реальним використанням у повсякденній життєдіяльності підсилюють актуальність проблеми дослі-

дження педагогічних умов, що забезпечують формування у студентів потреби у фізичному самовдосконаленні.

Процес виховання студентів засобами фізичної культури детермінований низкою педагогічних умов:

- спрямоване формування соціальних, професійних і особистісно значимих мотивів фізкультурно-спортивної діяльності, що забезпечують сполучення особистої зацікавленості із суспільно значимими цілями діяльності;
- професійна спрямованість фізичного виховання, що відображає загальну спрямованість навчально-виховного процесу у ВНЗ;
- значення наявних і розвиток нових фізкультурно-спортивних інтересів як шляхів і засобів саморозвитку;
- усвідомлення власних рушійних здібностей, що переконують у можливості вдосконалення, що забезпечують перехід від зовнішніх регуляторів поведінки до внутрішніх;
- індивідуально-диференційований підхід, що визначає пізнання й урахування об'єктивних закономірностей, що комплексно впливають на фізичне самовдосконалення студентів;
- урахування стану здоров'я, фізичних можливостей і функціонального стану організму;
- забезпечення цілеспрямованості, послідовності фізичного самовиховання студентів на усіх етапах фізичного самовдосконалення;
- аналіз і урахування індивідуальних досягнень кожного студента.

-
1. Абульханова-Славская К. А. Психология и сознание личности / Абульханова-Славская К. А. – Москва-Воронеж, 2009.
 2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Ильин Е.П. – СПб., 2010.
 3. Ильин Е. П. Психофизиология состояний человека / Ильин Е.П. – М., 2015.
 4. Клименко В. В. Психология спорта : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Клименко В. В. – К., 2007.
 5. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності у звичайних та екстремальних умовах / М.С. Корольчук, В. М. Крайнюк. – К., 2006.

Біліченко Валерій Віталійович,
старший викладач кафедри ТСП
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Для кожної сучасної розвиненої країни важливим завданням було реформування правоохоронних органів та правоохоронної системи, до якого кожна з країн підходила з надзвичайним старанням та професіоналізмом та з урахуванням вже набутого досвіду країн-попередників.

Зважаючи на це, актуальність та важливість вивчення і дослідження досвіду європейських країн, які вже пройшли цим шляхом, значно підвищилась для України на сучасному етапі євроінтеграції. Адже реформа правоохоронних органів та правоохоронної системи є однією з найважливіших вимог для вступу України до Євросоюзу. Не менш важливим для нашої країни є не тільки вивчення досвіду інших країн у цьому питанні, а й запровадження його для підготовки нових висококваліфікованих кадрів поліції в Україні.

Сьогодні українські вчені досягли значних результатів у дослідженні цілої низки проблем професійної підготовки кадрів поліції зарубіжних країн. Різні аспекти професійної підготовки працівників поліції та їх правової культури вивчали юристи, філософи, педагоги, соціологи, психологи та інші фахівці, а саме: О. Буданов, В. Бутилін, О. Губанов, О. Зубков, В. Ілларіонов, В. Райко, М. Козяр, М. Кіреєв, Л. Колодкін, О. Кононов, О. Коренєв, В. Коробов, О. Крилов, В. Мельник, В. Морозов, С. Полежаєв, В. Сальников, В. Сергєвнін, О. Столяренко, В. Чернявський, І. Шушкевич та ін. Із зарубіжних вчених і практиків значний внесок у дослідження теоретичних і організаційно-правових проблем поліцейської діяльності різних країн зробили М. Бентон, Р. Бойд, Д. Брандес, П. Вікстрем, А. Воллмер, Ф. Гортєзі, Д. Грін, А. Даттон, Ф. Дєніз, А. Кєллі, В. Леонард, С. Ойгард, М. Пагон, Р. Перкінс, Дж. В. Поттер, Д. Свон, Р. Таннехілл, О. Уїлсон, Р. Уолмслі, П. Уейс, П. Фармер, С. Філіпс, А. Б. де Фонтєне, З. Франке, Р. Харріс, Л. Шєрман, Г. Шнайдер, В. Штерн та ін. У публікаціях цих авторів всебічно висвітлено питання професійної підготовки співробітників правоохоронних органів.

Ясна річ, що всебічне і комплексне висвітлення проблематики організації та здійснення підготовки поліцейських в різних країнах потребує спеціального комплексного дослідження, використання великих масивів інформації загально-правового, відомчого нормативного, організаційного, фактичного (оперативно-службового, статистичного, методичного тощо) характеру. Скажімо, в Китаї або Ефіопії принципи побудови системи кадрової підготовки правоохоронців будуть різуче відрізнятися від тих, що працюють у США.

Починаючи розгляд аналізу особливостей систем професійної підготовки майбутніх правоохоронців в європейських країнах, було б доречним підкреслити, що в сучасному демократичному суспільстві поліцейська служба є дуже поважною професією і дуже складним видом соціальної діяльності. Невипадково освітній, правовий і культурний рівень поліцейських розглядається як основна складова, яка забезпечує прогресивний розвиток поліції, а поліцейська освіта – як сильний резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності. У зв'язку із цим системи професійної поліцейської освіти європейських держав мають на меті готувати в своїх навчальних закладах професіоналів різного рівня і для будь-якої поліцейської діяльності, де формування правової культури виявляється не тільки в писаних нормах, тобто в конкретних текстах, але і в практиці їх реалізації, виконання. Чим точніше практика застосування права відповідає змісту норм і принципів права, тим вище правова культура. Правова культура залежить від правової свідомості. Світовий досвід показує, що правова культура вища там, де людина і держава виступають як рівноправні партнери, де існує їх взаємна відповідальність один перед одним [1]

При опрацюванні системи підготовки поліцейських у **Польщі**, її структури та методів навчання використовувався досвід поліції Франції, Німеччини, Великобританії та Голландії. Відповідно до Закону про поліцейську службу в поліції може служити громадянин Республіки Польща з доброю репутацією, який не відбував покарання, має середню освіту, а також фізичні і розумові здібності, достатні, щоб служити в збройних формуваннях та дотримуватися особливої службової дисципліни.

Кандидатами на навчання є особи, які мають хоча б середню освіту. Основні завдання – розвиток базових навичок та практичної техніки для виконання основних поліцейських обов'язків. Особи, які пройшли підготовку цього типу, що проводиться в центрах підготовки поліцейських та є обов'язковою для початківців, призначаються на нижчі посади. З 2001 р. базова підготовка офіцерів польської поліції спрямована на набуття суто спеціальних навичок. Крім теоретичних знань, офіцери поліції набувають і покращують практичні навички, необхідні для виконання завдань, які будуть виконувати після закінчення підготовки. Протягом підготовки велика уваги приділяється формуванню в офіцерів поліції наступних рис: самодисципліна, чесність, обов'язковість, відповідальність і мужність. Базова підготовка складається з двох стадій:

- 1) першу стадію базової підготовки проходять офіцери всіх поліцейських служб;
- 2) офіцери поліції підрозділів з профілактики злочинності та кримінальної поліції повинні пройти другу стадію базової підготовки – спеціальну підготовку, тривалість якої визначається характером майбутньої посади. У середньому вона триває близько чотирьох місяців (в Україні – 5-6 тижнів).

Програму навчання для цієї стадії вибирають відповідно до спеціаліза-

ції групи: профілактика злочинності, контроль за дорожнім рухом, оперативна робота, експертологія, оперативна техніка [2].

При підготовці співробітників поліції **США** приділяється значна увага психологічній підготовці. Різноманітність її видів залежить від обсягу функціональних обов'язків, місцезнаходження, специфіки діяльності поліцейського органу, що пов'язано з фінансовими можливостями, характером задач, що вирішуються та проблем персоналу, які виникають під час служби. Два аспекти психологічної підготовки є універсально поширеними: 1) заняття з розвитку компетенції у сфері комунікації і людських відносин; 2) заняття, консультації з підготовки до протидії професійному стресу. Мета занять – формування установки поліцейських на людські стосунки, спілкування і розвиток їх як особистостей, здатних вирішувати проблеми з позицій інтересів суспільства, навчання ефективним діям в агресивному середовищі. Заняття включають освоєння ними репертуару ефективної тактики і техніки професійної поведінки: з різними категоріями населення, дій в кризових ситуаціях. У 70-е рр. сталося бурхливе зростання програм психологічної підготовки до втручання поліції в кризові ситуації сімейних конфліктів, професійного спілкування з наркоманами, терористами, потерпілими, душевнохворими, старезними. Поліцейських вчать маніпулювати вербальними і невербальними методами спілкування таким чином, щоб поліпшити контроль над громадянами і знизити небажану ескалацію сили. Особлива увага приділяється умінню слухати і техніці опиту [3].

У **Великобританії** традиційно існують досить жорсткі вимоги до набору, підготовки та просування по службі поліцейського персоналу. Ще у 1920 році англійські фахівці констатували, що людина не може бути добрим поліцейським, якщо вона не має більш ніж середніх розумових здібностей, доброї пам'яті та спостережливості, у ній повинні поєднуватись високі моральні, розумові якості, які не є обов'язковими для людей іншої професії. Поліцейський завжди повинен діяти тактовно та розсудливо, виявляти ініціативу за різних непередбачених обставин. На поліцейського покладається значно більша відповідальність, ніж на посадових осіб інших спеціальностей [4].

У сучасних умовах особи, які виявили бажання поступити на службу в поліцію, зобов'язані подати заяву на ім'я начальника поліцейського управління або дільниці, який приймає рішення про допуск кандидата до конкурсних іспитів або про відмову. Кандидати на службу повинні бути віком від 18,5 до 30 років і мати зріст не нижче 1,72 м для чоловіків і 1,62 м для жінок. Наказ про зарахування кандидатів на службу підписується після успішного проходження п'яти вступних випробувань, а саме: подання заяви, співбесіда, тести випробування оцінки фізичної придатності до служби, заповнення опитувального листа щодо благонадійності та медичного опитувального листа та прийняття присяги у присутності мирового судді.

Шлях реформування правоохоронної системи **України** розпочався навесні 2014 року, коли серед експертів почалися розмови стосовно проведення ре-

форм у силовому блоці. Після проведення виборів нової влади та формування складу законодавчих та виконавчих органів почався процес складних реформ, метою яких було викорінення корупції та беззаконня з судової та правоохоронної систем.

Для проведення якісних реформ владою прийнято рішення використати успішний досвід закордонних партнерів. Саме з цією метою Кабінет Міністрів України призначив Еку Згуладзе першим заступником міністра внутрішніх справ, що зіграло значну роль в створенні і розвитку української поліції. Згуладзе була заступником міністра внутрішніх справ Грузії з 2005 до 2012 року в часи президента Міхеїла Саакашвілі й на цій посаді брала активну участь у радикальному реформуванні грузинських органів внутрішніх справ. Восени того ж року Міністр внутрішніх справ Арсен Аваков представив концепт майбутньої реформи Міністерства внутрішніх справ, в якій передбачалось створення Національної поліції як центрального органу виконавчої влади. Впродовж 2014–2015 років йшла активна робота над законом, який регулював би роботу поліції. Таких законів було підготовлено два, від Президента та від Уряду. Урядовий законопроект отримав назву «Про Національну поліцію», а його альтернатива, підготовлена пропрезидентською більшістю, – «Про поліцію і поліцейську діяльність».

21 травня 2015 року Верховна Рада України підтримала в першому читанні законопроект № 2822 «Про Національну поліцію». За відповідне рішення проголосували 284 нардепи при 226 мінімально необхідних, тим самим Рада дала «зелене світло» Національній поліції.

Стаття 52. Конкурс на посаду поліцейського

1. З метою добору осіб, здатних професійно виконувати повноваження поліції та посадові обов'язки за відповідною вакантною посадою, у випадках, передбачених цим Законом, проводиться конкурс на службу в поліції та/або на зайняття вакантної посади (далі – конкурс).

2. Проведення конкурсу здійснюється з урахуванням рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади.

3. Конкурс на службу в поліції обов'язково проводиться серед осіб, які вперше приймаються на службу в поліції з призначенням на посади молодшого складу поліції.

4. Комплектуванню в порядку просування по службі посад молодшого, середнього та вищого складу поліції, крім випадку, передбаченого частиною третьою цієї статті, за рішенням керівника, уповноваженого призначати на такі посади, може передувати або проведення конкурсу, або проведення атестації.

5. Конкурс проводиться відповідно до Типового порядку проведення конкурсу на службу до поліції та/або зайняття вакантної посади (далі – Типовий порядок проведення конкурсу), що затверджується Міністром внутрішніх справ України.

Типовий порядок проведення конкурсу визначає:

- 1) умови проведення конкурсу;
- 2) вимоги щодо оприлюднення інформації про вакантну посаду державної служби та оголошення про проведення конкурсу;
- 3) повноваження поліцейської комісії при проведенні конкурсу;
- 4) порядок прийняття та розгляду документів для участі в конкурсі;
- 5) порядок проведення тестування, співбесіди, інших видів оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або зайняття вакантних посад;
- 6) методи оцінювання кандидатів на службу в поліції та/або на зайняття вакантних посад державної служби.

6. Рішення про оголошення конкурсу приймає керівник органу поліції, якому надано право приймати громадян на службу в поліції та/або призначати на відповідну вакантну посаду.

7. Конкурс проводиться відповідною поліцейською комісією.

Стаття 57. Атестація поліцейських

1. Атестація поліцейських проводиться з метою оцінки їхніх ділових, професійних, особистих якостей, освітнього та кваліфікаційного рівнів, фізичної підготовки на підставі глибокого і всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

2. Атестація поліцейських проводиться:

- 1) при призначенні на вищу посаду, якщо заміщення цієї посади здійснюється без проведення конкурсу;
- 2) для вирішення питання про переміщення на нижчу посаду через службову невідповідність;
- 3) для вирішення питання про звільнення зі служби в поліції через службову невідповідність.

3. Атестація проводиться атестаційними комісіями органів (закладів, установ) поліції, що створюються їх керівниками.

4. Рішення про проведення атестації приймає керівник поліції, керівники органів (закладів, установ) поліції стосовно осіб, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами.

5. Порядок проведення атестації поліцейських затверджується Міністром внутрішніх справ України [5].

З огляду на вищезазначене ми можемо стверджувати, що реформування системи МВС України розпочате з урахуванням досвіду країн-попередників та з використанням досвіду фахівців розвинутих країн, які вже пройшли цей етап реформування.

Також слід зазначити, що українським науковцям ще не раз доведеться тісно співпрацювати з фахівцями та представниками інших країн для отримання та впровадження позитивного досвіду у цій сфері та докласти значних зусиль, щоб досягнути певної мети.

1. Вишне夫斯基 А. Ф. Общая теория права / А. Ф. Вишне夫斯基, Н. А. Горбатюк, В. А. Кучинский ; под общ. ред. А. Ф. Вишневского. – 2-е изд. – Минск, 1999.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://khp.org/index.php?id=1399022448>.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://prawo.in.ua/1r/de-05877.html>.
4. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности / А. В. Губанов. – М., 1999.
5. Про національну поліцію : Закон України.

Надтока Олена Володимирівна,
голова ГО «Громадська законотворча ініціатива»

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ КАДРОВИЙ КОРПУС ПОЛІЦІЇ В КРАЇНАХ ФРАНЦІЇ, ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, США І ЩО КОРИСНЕ МОЖЛИВО ЗАСТОСУВАТИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Система професійної підготовки кадрів правоохоронних органів повинна залежати від принципу їх організації, в деяких країнах вбачається залежність поліцейської освіти від ряду політичних аспектів. У поліцейських системах західних країн професійна підготовка співробітників поліції розглядається в якості одного з істотних резервів підвищення ефективності поліцейської діяльності.

Проблеми якості підготовки поліцейських всіх категорій і рангів мають розглядатися на вищому рівні державного управління. Доречно передбачити спеціальний розділ в законі про поліцію, присвячений підготовці співробітників Національної поліції, де визначити зміцнення зв'язків і контактів з населенням, основні напрямки підвищення професійного рівня поліцейських, які включають вдосконалення спеціальних навичок, розвиток особистої ініціативи, тощо.

Зазвичай, в більшості західних країн поліція має власну систему освіти, яка складається з наступних основних ланок: 1) початкова форма навчання на службу в поліцію, як і подальша форма навчання рядових, проводиться найчастіше в навчальних центрах територіальних поліцейських формувань; 2) підготовка командних кадрів поліції в спеціальних вищих поліцейських навчальних закладах, а також в загальних навчальних закладах (наприклад, в університетах), які мають спеціальні програми для підготовки майбутніх поліцейських; 3) підвищення кваліфікації та спеціалізації поліцейських кадрів за певними видами діяльності.

Як приклад хочу навести Францію, де система підготовки поліцейських кадрів носить централізований характер і є однією з найстаріших у світі. В даний час у Франції існує 20 шкіл навчання рядових поліцейських, дві школи підготовки середньої ланки і школа комісарів поліції.

На службу в поліцію приймаються громадяни Франції у віці від 17 до 35 років, що мають середню освіту, гарне здоров'я і напрямок, затверджений префектом. Перед тим як зайняти будь-яку посаду в поліції, той, хто надходить на службу, зобов'язаний пройти підготовку в одному з поліцейських навчальних

закладів. Відбувається серйозний конкурсний відбір. Початкова підготовка рядових поліцейських є найбільш налагодженою ланкою в системі професійної підготовки МВС Франції. Вона триває протягом року, в межах якого впродовж чотирьох місяців слухачі отримують базові знання, необхідні поліцейському для несення патрульно-постової служби. Після цього учні направляються на стажування в поліцейські підрозділи, де під керівництвом досвідченого наставника, знайомляться з практикою роботи. За результатами роботи керівник стажування виставляє підопічному оцінку. Після закінчення місяця стажист знову повертається до навчального закладу, де протягом тижня спільно з викладачами підводить підсумки, з'ясовує виниклі проблеми в несенні служби. Потім протягом трьох тижнів йому даються додаткові знання, і він знову на місяць направляється на стажування в поліцейський підрозділ, де вже самостійно виконує нескладні обов'язки. Завершується цей процес у навчальному закладі. Такий метод дозволяє керівництву навчальних закладів навчати два набору поліцейських одночасно.

Підготовка середньої ланки службовців поліції, що складається з офіцерів і інспекторів, з урахуванням їх призначення, здійснюється диференційовано. Навчання інспекторів поліції здійснюється протягом 16 місяців у Вищій школі інспекторів Національної поліції. Офіцери ж проходять 18 місячне навчання у Вищій школі офіцерів у Національній поліції. Щорічно навчальні заклади МВС Франції випускають близько 600 інспекторів і 90 офіцерів поліції. Після закінчення школи інспектори поліції вважаються стажерами протягом року. Згодом, в залежності від результатів стажування, вони затверджуються в цьому званні. Після чотирьох років служби офіцер і інспектор може брати участь в конкурсі на заміщення посади комісара поліції.

Підготовка вищеназваної категорії здійснюється у Вищій школі Національної поліції протягом двох років. Теоретична підготовка в ній чергується зі стажуванням в правоохоронних службах. Навчальний цикл у Вищій школі Національної поліції включає в себе сім періодів, в ході яких послідовно відпрацьовуються як теоретичні, так і практичні питання програми. Завершується навчання складанням іспитів.

Цікавий досвід підготовки кадрів накопичений в Великобританії. Він значно відрізняється від аналогічного досвіду інших європейських країн. Державна освітня політика в сфері поліцейського освіти в Великобританії з 80-х років була спрямована на посилення впливу Центру на управління поліцією і підготовку для неї фахівців. У 1985 р. була опублікована доповідь «Стратегія поліцейської підготовки», в якій відзначалися недоліки в організації управління підготовкою кадрів. У зв'язку з цим в 1992 р. управління підготовкою кадрів було реформовано. Реорганізована була і сама система підготовки поліцейських кадрів. Якщо до реформи попередню підготовку перед призначенням на посади отримували тільки констеблі, то відповідно з новим порядком просування по службі можна було отримати тільки після тривалого навчання або здачі іспиту на відповідний чин.

Система навчальних закладів Великобританії складається з восьми регіональних навчальних центрів, що здійснюють первинну підготовку, а також Коледжу вищого поліцейського складу. В якості основного завдання навчання поліцейських у Великобританії з 1980 р. висувається прищеплення їм навичок практичної роботи. По завершенні навчання в коледжі, випускники повинні вміти: спілкуватися, міркувати, логічно мислити, слухати співрозмовника, проявляти тактовність і ввічливість, знаходити підхід до людей і встановлювати контакти з ними, викликати довіру, вміти допитувати свідків, тощо. Крім цього, поліцейський повинен знати законодавство в обсязі, необхідному для несення служби, тактику поліцейської діяльності, основи криміналістичної техніки.

Безсумнівний теоретичний і практичний інтерес для кадрових питань поліції України представляє досвід професійної підготовки співробітників поліції США. Так, у більшості поліцейських органів США на службу приймаються кандидати, що мають середню або вищу освіту. Кандидати на роботу в поліцію зобов'язані закінчити курси з будь-якої з наступних дисциплін: правозастосування, здійснення правосуддя, психологія, адвокатура, історія Америки, громадське управління, англійська мова, правові відносини, соціологія, торгове право. У ряді великих міст США практикується стажування в поліції юнаків, які закінчили школу і бажаючих потім, при досягненні 21 року, вступити на поліцейську службу. З цією категорією заняття проводять, як правило, досвідчені інструктори. Підготовка включає в себе заняття за Конституцією і цивільним правам, законам штатів і постанов державних органів, з розслідування нещасних випадків. Практикується патрулювання, регулювання руху, навчання володінню вогнепальною зброєю, прийомам особистої безпеки, правил поведінки в екстремальних ситуаціях.

В 1970 р. уряд США створив один потужний навчальний центр з підготовки кадрів для різних урядових органів. В даний час це одне з найбільших навчальних закладів США, що здійснює підготовку на короткострокових курсах (до 18 місяців) фахівців більше 70 правоохоронних відомств. Вступники на навчання в Центр вже мають певний рівень освіти, так як деякі федеральні служби приймають на роботу осіб, які мають ступені бакалавра або магістра. У ньому постійно знаходяться представники правоохоронних органів США (замовники), які здійснюють зв'язок між навчальним закладом і відомством, беруть участь в удосконаленні навчальних програм і проведення заліків. Навчання в Центрі максимально орієнтоване на підготовку фахівців до майбутньої професійної діяльності. При цьому в Центрі даються базові знання, і по його закінченню багато випускників проходять додаткове навчання за місцем служби.

Практична спрямованість навчання характерна також і для поліцейських академій США. Так, їх слухачі вивчають такі теми: критичні ситуації, проведення операцій з порятунку заручників, спецобладнання, вибухові пристрої, тактику протидії тероризму, методику обшуку будівель і приміщень, порятунок заручників з використанням мобільних коштів; надання першої медичної допомоги, тощо.

Порівняння методики навчання в поліцейських навчальних закладах США і України, виявляє серйозні відмінності спрямованості навчальних процесів. Якщо в Україні склалася практика глибшого теоретичного вивчення різних навчальних дисциплін, то в поліцейських академіях і навчальних центрах США на перший план висувається практична спрямованість навчання, орієнтована на вирішення конкретних практичних завдань в тому чи іншому відомстві.

Українська система в меншій мірі орієнтована на формування умінь практично вирішувати завдання, пов'язані із застосуванням норм права, тих чи інших теоретичних положень, є не досконалою.

Серед можливих напрямків і перспектив вдосконалення професійної освіти поліцейських в Україні можемо назвати такі:

1) система поліції має перейти від переважно кількісної до якісної, що передбачає підвищення ефективності освіти і виховання фахівців (розробка повинна включати обробку переліку поліцейських посад, займаних фахівцями з різними освітніми рівнями; визначення потреб провідних служб; аналіз наявних можливостей навчальних закладів у задоволенні потреб органів внутрішніх справ і внутрішніх військ; прогнозування тенденцій розвитку мережі освітніх закладів з урахуванням визначення масштабів підготовки в вузах, створення регіональних науково-освітніх центрів; розробку моделей «абітурієнт - слухач (курсант) - випускник вузу (середнього спеціального навчального закладу) - молодий фахівець - професіонал»; розробку кваліфікаційних вимог до співробітників основних служб правоохоронних органів різного посадового рівня; розробку кваліфікаційних характеристик випускників навчальних закладів; створення нового покоління навчальних планів;

2) істотні зміни в управлінні системою професійної освіти (з урахуванням принципу розширення прав і свобод навчальних закладів та високого ступеню контролю за кінцевим результатом їх діяльності), науково-освітня інфраструктура регіональних вузів повинна формуватися з орієнтацією на виконання регіональних функцій. Регіональні науково-дослідні центри цих освітніх установ повинні забезпечити виконання завдання щодо переходу від розрізненої тематики вузівських досліджень до формування цілісного регіонального, спрямованого сектора в інтересах органів внутрішніх справ і внутрішніх військ;

3) серйозну увагу в ході реформування освітніх установ необхідно звернути на вдосконалення нормативно-правової бази їх діяльності. В першу чергу це стосується нормативних актів в області юридичної освіти у відомчих вузах. Є необхідність підготовки нормативно-правових актів, що визначають порядок формування педагогічного корпусу на конкурсних засадах, роль і місце кадрових служб органів внутрішніх справ та навчальних підрозділів в комплектуванні навчальних закладів; статус викладача і умови його просування по службі, за необхідності переглянути норми розрахунку штатної чисельності кафедр, систему оцінки матеріального стимулювання праці викладача з урахуванням реального навантаження;

4) в умовах складної соціально-економічної ситуації особлива увага в

освітній політиці повинна приділятися змісту освіти у вищих навчальних закладах, який має гнучко реагувати на мінливі потреби суспільства і бути орієнтованим на підготовку фахівців до роботи в умовах ринкової економіки в надзвичайних обставинах. Особливу увагу слід приділити формуванню у співробітників вихованню правової культури, моральності і гуманізму, поваги до конституційних прав і свобод громадян, готовності до захисту їх життя, виховання почуття власної гідності, здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Відмінною особливістю цього процесу є перехід від дисциплінарно-інформаційного підходу до отримання міждисциплінарних знань, оволодіння методологією предмета і універсальним інструментарієм професійної діяльності. Але одних організаційних новацій недостатньо. Необхідна всебічна модернізація змісту відомчої освіти, його методів і форм. Справа в тому, що діяльність навчальних закладів довгий час була орієнтована на підготовку фахівців «сьогоднішнього дня», націлювала учнів на вирішення завдань служби в статичних умовах. Випускники вузів, володіючи великим об'ємом фундаментальних знань, найчастіше, не можуть їх актуально інтерпретувати, з великими труднощами адаптуються до швидко мінливих умов в сфері їх професійної діяльності. Вони нерідко є безпорадні там, де потрібна самостійність і компетентність у прийнятті рішень, вміння організувати свою роботу і діяльність інших в обстановці великої невизначеності й підвищеного ризику. Тим часом реалії сучасності вимагають фахівців з широким гуманітарним мисленням, здатних будувати професійну діяльність за законами європейського розвитку;

5) інтеграція підготовки кадрів органів внутрішніх справ в світову систему поліцейської освіти в цілях використання зарубіжного досвіду для вдосконалення відомчої системи підготовки; міжнародної кооперації в галузі досліджень, розробки методичних і нормативно-правових документів та навчання фахівців; створення банку даних про кращі досягнення в області поліцейської освіти; входження в систему міжнародного інформаційного та комунікаційного простору; вироблення узгодженої освітньої політики з державами - учасниками СНД з метою збереження освітнього простору; підготовки зарубіжних фахівців на комерційній основі. Досягнення цих цілей можливо за допомогою: активної участі в створенні міжнародних центрів поліцейської освіти; напрямку керівників освітніх установ в різні закордонні навчальні заклади; розробка і реалізація програми двостороннього співробітництва в цій галузі; розвиток прямих зв'язків навчальних закладів із зарубіжними партнерами;

6) освітня політика в системі органів внутрішніх справ України має динамічно змінюватися в залежності від реалій життя, вимагає постійного комплексного вирішення управлінських, навчальних економічних, соціальних, правових, моральних, психологічних завдань в освітній сфері. Розробка і реалізація концептуальних ідей в сфері професійної освіти поліцейських, послідовне і цілеспрямоване рішення освітніх завдань в системі правоохоронних органів дозволить з високою ефективністю готувати висококваліфікованих фахівців для органів внутрішніх справ і підніме престиж нашої держави.

Снісар Олександр Миколайович,
голова Антикорупційної правозахисної Ради

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Сьогодні рівень довіри до поліції та до правоохоронної системи загалом, з боку громадян катастрофічно низький. Від 29.12.2015 року почав діяти ЗУ «Про Національну поліцію», який, за сподіванням громадян, повинен був кардинально змінити старий центральний орган виконавчої влади - міліцію, на новий, прогресивний, який служить суспільству – поліцію. Призвести до внесення змін в інші законодавчі акти, які регламентують діяльність поліції.

Реформування колишньої міліції, введення нових алгоритмів діяльності поліції здійснювалось без розробки відповідної концепції реформування та розвитку Національної поліції України, без врахування європейського досвіду з даних питань. Не було визначено порядок, послідовність впровадження реформ, шляхи забезпечення приведення нормативно-правових актів у відповідність до ЗУ «Про Національну поліцію», не визначено найменування, структуру, взаємодію, спеціалізацію деяких підрозділів Національної поліції України, не розроблено порядок документообігу, інструкцій дій підрозділів. Не приведено у відповідність діючому законодавству, завданням та цілям реформи кадрову політику. Не прораховано (з урахуванням європейського досвіду) прогностичні показники видатків із загального фонду державного бюджету на потреби Національної поліції України (розміри фінансування матеріально-технічного забезпечення співробітників поліції, розміри необхідних фінансових ресурсів на закупівлю і обслуговування техніки, необхідної для роботи, закупівлю канцелярських товарів, форменого одягу, ремонт службового автотранспорту, забезпечення закупівлі паливно-мастильних матеріалів, оплату службових відряджень, тощо). Не розроблено актуальні програми навчання студентів в спеціалізованих державних вищих навчальних закладах МВС, порядок проведення виховних робіт, наставництва, стажування, роз'яснювальних робіт в питаннях впровадження реформ, навчання співробітників поліції в питаннях введення нових алгоритмів роботи тощо.

Недоопрацьована реформа фактично призвела до загострення старих та виникнення нових проблем. Наявні факти неузгодженості інструкцій дій патрульної поліції та решти служб, відсутності нормативних документів щодо взаємодії патрульної та інших служб поліції.

Зросло навантаження на слідчих – більше ніж 100 кримінальних проваджень на кожного, що призводить до зниження показників розкриття злочинів. Також наявна проблема з проведенням експертиз в рамках кримінальних проваджень. Деякі експертизи працівники поліції, прокуратури змушені оплачу-

вати за свій власний рахунок (середня вартість проведення однієї експертизи перевищує місячну заробітну плату працівника поліції), що сприяє виникненню корупційної складової у роботі працівників поліції, прокуратури.

Оперативні підрозділи поліції напряму залежать від слідчих, працівників прокуратури, повинні узгоджувати свої дії (в тому числі що стосуються питань проведення ОРД, ОРМ). В деяких випадках, внаслідок того, що про підготовку зазначених заходів дізнається від 10 до 20 працівників різних структур, відбувається розголошення важливої інформації. В нормах КПК не надано права оперативному працівнику оскаржувати дії або бездіяльність слідчого, процесуального керівника шляхом подачі відповідної скарги слідчому судді, тощо. Оперативні підрозділи не в повному обсязі забезпечені спеціалізованою технікою для проведення ОРД, ОРМ.

Відсутній порядок взаємодії громадських правозахисних організацій з поліцією, хоча у ст. 11 ЗУ «Про Національну поліцію» зазначено про можливість партнерства. Не внесені відповідні зміни до ст. 60 КПК України та не розширені права заявника (фактично партнера поліції). Не внесені відповідні зміни, доповнення до ст. 19 ЗУ «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави в питаннях партнерства, методів здійснення громадського контролю, оцінки діяльності поліції, порядку проведення сумісних заходів, тощо.

Окремо слід зазначити про проблеми матеріально-технічного забезпечення співробітників поліції. Підрозділи, відділи поліції не забезпечуються в повному обсязі фінансовими ресурсами на закупівлю та обслуговування техніки необхідної для роботи, не закуповуються канцелярські товари, працівникам поліції (крім нової патрульної служби) не видають формений одяг, ремонт службового автотранспорту поліцейські здійснюють за особисті кошти. Лише на третину від необхідного обсягу забезпечено закупку паливно-мастильних матеріалів для підрозділів, не оплачуються службові відрядження, що в свою чергу призводить до зниження результативності роботи поліції. Тобто, вищезазначені фінансові витрати на матеріально-технічне забезпечення робочого процесу фактично покладено на працівників поліції, що сприяє виникненню корупційної складової у роботі співробітників поліції.

Також, слід звернути увагу на відсутність актуальної програми навчання студентів спеціалізованих державних вищих закладів МВС. Молоді працівники поліції, які приступають до виконання своїх обов'язків, фактично не підготовлені до реалій роботи. Також взагалі відсутнє поняття виховальних робіт, наставництва, стажування (закріплення молодого працівника до досвідченого співробітника поліції). Не проводиться роз'яснювальна робота в питаннях впровадження реформ, не здійснюється навчання співробітників поліції в питаннях введення нових алгоритмів роботи, що призводить до нерозуміння суті та цілей впроваджених реформ та негативного ставлення з боку працівників поліції до нових законодавчих ініціатив. Більшість діючих працівників не були морально та психологічно підготовлені до атестування.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що реформування поліції необхідно, але впроваджувати реформи та нові методи роботи потрібно, з урахуванням європейського досвіду, послідовно, шляхом розробки сумісними зусиллями вчених, діючих співробітників поліції, колишніх працівників міліції, представників правозахисних організацій, юристів Концепції реформування та розвитку Національної поліції України.

Бахтій Олег Олегович,
слідчий СУ ГУНП в Миколаївській області

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Враховуючи динамічність та важливість такого явища, як імідж, актуальним стає дослідження іміджу працівників Національної поліції України, тобто тих людей, які саме тепер є захисниками прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави.

В умовах сучасного розвитку суспільства, пов'язаного з процесами розбудови демократичної та правової держави в Україні, відбувається становлення владних структур, нової політичної системи. Процес реформування органів державної влади відповідно до прагнення України посісти гідне місце серед демократичних європейських країн з ринковою економікою розвивається досить інтенсивно. Одним із напрямів цього процесу було та є удосконалення та розвиток системи МВС, її наближення до європейських стандартів охорони громадського порядку, що призвело до прийняття Верховною Радою України Закону «Про Національну поліцію України».

Зростання рівня злочинності, прорахунки та недоліки в діяльності міліції, що викликали невдоволення громадян та значний суспільний резонанс, негативний досвід особистих контактів населення з працівниками міліції – все це висуває перед Національною поліцією завдання перегляду стратегічних напрямів її діяльності, пошуку нових підходів до організації та здійснення охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю.

Важливими напрямами вирішення цієї проблеми є створення позитивного іміджу працівників поліції в Україні, а з часом – і всієї системи Національної поліції, зростання правової свідомості громадян, їх готовності брати участь у вирішенні правоохоронних проблем. Одним із аспектів діяльності у цих напрямках є вивчення та аналіз оцінок і ставлень громадян до силових структур колишньої міліції.

Процеси демократизації, котрі розгортаються в країні, зобов'язують органи охорони правопорядку здійснювати не тільки правоохоронне, а й

більш широке соціальне обслуговування населення. А це, в свою чергу, потребує збільшення масштабів взаємодії поліції із соціальними групами, певними верствами населення і суспільством у цілому.

Проте формування партнерських відносин між поліцією і населенням буде недостатнім без активної роботи щодо подолання негативних факторів, які підривали авторитет системи МВС в минулому, вжиття заходів щодо створення і зміцнення позитивного іміджу працівників поліції в майбутньому. Адже наявні прорахунки та недоліки в діяльності міліції, котрі викликали невдоволення конкретних громадян або значний суспільний резонанс, без відсутності цілеспрямованих дій щодо зміцнення довіри до працівників міліції з боку населення призвели до погіршення іміджу міліції.

Отже, поліпшення іміджу Національної поліції України в подальшому залежатиме від:

- 1) якісного відбору кадрів;
- 2) швидкого реагування на вчинене правопорушення;
- 3) усунення недоліків, які накопичились за останні роки та негативно впливатимуть у подальшому на імідж поліції;
- 4) виховного процесу у міліції як основи формування образу працівника органів внутрішніх справ нового, сучасного стандарту;
- 5) соціально-виховної реклами для населення;
- 6) усунення корупції;
- 7) забезпечення законності та професіоналізму в діях особового складу;
- 8) зміцнення дисципліни в органах внутрішніх справ.

Лопатинська Ірина Сергіївна,
кандидат педагогічних наук,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань правоохоронної діяльності
Донецького юридичного інституту МВС України

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ДО СТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНО СПРИЯТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА У КОЛЕКТИВІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Соціальне значення викладача полягає в ефективному впливі на колектив майбутніх поліцейських як важливий чинник розвитку особистості курсанта, впливі на процес становлення особистості поліцейського. Слово і дія викладача, зроблений ним вибір способів вирішення ситуацій в колективі курсантів завжди повинні відповідати етичним нормам і цінностям в суспільстві.

Систематична і цілеспрямована підготовка викладачів до створення

емоційно сприятливого середовища допомагає викладачу позбутися застарілих поглядів, робить його конкурентоспроможним. Підготовка викладачів покликана озброїти їх методикою вивчення стану клімату в колективі майбутніх поліцейських, методами аналізу та оцінки позитивної динаміки змін в його характері.

Проблему готовності викладача до створення емоційно сприятливого середовища в колективі майбутніх поліцейських необхідно розглядати в контексті загальної готовності викладача до самореалізації у професійно педагогічній діяльності.

Отже, проаналізувавши різні джерела, ми впевнились, що не існує чіткого визначення щодо питання формування готовності викладачів до створення емоційно сприятливого середовища в колективі майбутніх поліцейських.

Емоційно сприятливе середовище колективу майбутніх поліцейських визначається якістю просторово-предметного змісту даного середовища, соціальних відносин у даному середовищі і зв'язків між просторово-предметним і соціальним компонентами цього середовища. Іншими словами, якщо розглядати емоційно сприятливе середовище з точки зору наданих ним освітніх можливостей, то інтегративним його критерієм якості є здатність цього середовища забезпечити всім суб'єктам навчального процесу систему можливостей і умов для емоційно сприятливого та ефективного особистісного саморозвитку.

При цьому є принципово важливим, що, виходячи з теорії Дж. Гібсона, система можливостей представляє особливу єдність властивостей емоційно сприятливого середовища та самого суб'єкта і є рівною мірою як фактором сприятливого освітнього середовища, так і поведінковим фактором суб'єкта. Йдеться про ситуацію взаємодії курсанта зі своїм емоційно сприятливим середовищем. У цьому випадку для того, щоб використовувати можливості освітнього середовища, курсант проявляє відповідну активність, тобто стає реальним суб'єктом свого розвитку, суб'єктом емоційно сприятливого середовища, а не залишається об'єктом умов і факторів його впливу. Надання емоційно сприятливого середовищу тієї чи іншої можливості, що дозволяє задовольнити певну потребу, “провокує” курсанта проявляти активність.

Емоційно сприятливе середовище в колективі курсантів, що організують викладачі та в якому “живе” курсант, характеризується, з одного боку, знаннями, уміннями, правилами, способами діяльності, якими оволодіває курсант, з другого – його ставленням до цих знань, умінь, правил, способів діяльності; з третього – ставленням курсанта до самого себе, до оточуючих його, розумінням ним свого місця в цьому середовищі, його емоційним самовідчуттям в ньому.

Отже, узагальнюючи особливості прояву і впливу середовища на особистість, можна конкретизувати поняття “емоційно сприятливе середовище” як сукупність стійких природних емоційних станів, зовнішніх та внутрішніх

умов, що сприяють позитивному функціонуванню особистості та не спричиняють негативного впливу на розвиток, діяльність та здоров'я курсантів.

Успішність створення емоційно сприятливого середовища визначається тим, наскільки викладачі чітко уявляють значимість готовності в рішенні задач згуртування колективу слухачів та студентів, динаміки її розвитку від низького до більш високого рівня.

Найбільш повний набір якостей, що характеризують готовність до виконання педагогічних функцій, наведений В. Сластеніним, серед яких він виділяє: «здатність до ідентифікації себе з іншими, або перцептивна здатність; психічний стан, що відбиває динамізм особистості, багатство її внутрішньої енергії, волю, ініціативність; емоційна стійкість, що забезпечує витримку і самовладання; професійно-педагогічне мислення, тобто таке мислення, що дозволяє проникати в причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, шукати науково обґрунтовані пояснення успіхів і невдач, припускати результати роботи». [1, с. 79].

Ми виходили з того, що готовність передбачає утворення таких необхідних стосунків, установок, мотивів, якостей і рис особистості, що забезпечують можливість свідомо і сумлінно, зі знанням норм та принципів створювати психологічний клімат, емоційний настрій, міжособистісні стосунки, що позитивно впливають на розвиток колективу курсантів та їх особистості.

Успіх викладача в створенні емоційно сприятливого середовища в інституті залежить від його здатності розвивати власний творчий потенціал, здібності до самореалізації в діяльності колективу курсантів і залучення в творчий процес кожного його члена. Підготовка викладача повинна бути спрямована на відпрацювання умінь, стимулюючих ініціативу, активність, самостійність, відповідальність, творчість майбутніх поліцейських в колективі, серед яких важливе значення мають: вміння аналізувати проблеми колективу курсантів і особистості; вміння проектувати (планувати) власну діяльність, діяльність колективу та майбутніх поліцейських; вміння узагальнювати факти; вміння осмислювати свій досвід через рефлексію; прагнення до емоційно-творчого самовираження; вміння виражати своє ставлення до обговорюваного питання; вміння швидко орієнтуватися в різних ситуаціях, чужих думках і оцінках, аналізувати їх, зіставляючи з власними; вміння наполегливо йти до поставленої мети і отримувати заплановані результати.

У змісті готовності педагога до створення емоційно сприятливого середовища вагоме місце посідають організаторські здібності викладача. До них відносять: здібність та вміння організувати бесіду; здатність пробуджувати ініціативу, їх інтерес, вигадку і кмітливість; здатність правильно оцінювати можливості курсантів з урахуванням їх індивідуальних особливостей; вміння обирати форми та методи, що стимулюють активність курсантів; вміння заохочувати самостійність та нестандартний підхід до вирішення задач, що стоять перед колективом.

Отже, готовність педагога до створення емоційно сприятливого сере-

довища в колективі майбутніх поліцейських є складним утворенням, формування якого носить поетапний характер. Готовність викладачів до створення в колективі курсантів емоційно сприятливого середовища, набування позитивного емоційного досвіду не лише попереджує девіантні дії, недисциплінованість, але й створює необхідні умови для повноцінного розвитку духовних, моральних та інтелектуальних можливостей та здібностей особистості майбутнього поліцейського.

1. Слостенин В. А. Формирование личности учителя в советской школе в процессе профессиональной подготовки / В. А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 158 с.

2. Потылико Г. П. Культура общения и личность / Г. П. Потылико. – К. : Знание, 1984. – 32 с.

**Nahorna Julia Anatoliivna,
Tymofiiva Kateryna Mykhalivna**
senior lecturers of language training
Department of Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

LANGUAGE COMMUNICATIVE SKILLS AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF LAW ENFORCEMENT OFFICERS TRAINING

Current life conditions demand that the law enforcement officer should meet strict requirements both in definite professional knowledge, skills formation (military, tactic, physical and specific training) and in personal skills the most important of which is communication capacity, social interaction to solve various problems, reach understanding and compromise.

Language, the major feature of which is communicative one, becomes an important tool in this case [2]. For this very reason, it is important to place greater focus on language training of police officers while studying, as non-observation and violence of language norms may lead to miscommunication, negative partner's reaction and may result negatively in performance of professional duties [1]. Review of foreign experience in language training of future police officers shows that significant attention is given to this issue.

For example, state programs for advanced police officers training based on interactive training methods and types of teaching allowing to extend traditional theoretical language training with practical skills are realized in Great Britain, in the USA, France and Germany. Training of verbal and nonverbal communication forms has become popular in the USA police. To achieve verbal and nonverbal communication skills by police officers that can help prevent force actions while conflicts solution has become the basis of the training. Great focus on active listening, questions formulation and argument techniques methodology is given together with stress coping and conflict solution.

Wide range of role playing techniques such as presentations, discussions, exchange of experience, tasks on problems solving are used while definite theme of training course, which can be quite useful for developing necessary communicative skills.

It is worth noticing that in the process of entrance examinations the use of training elements is specified that allows to study applicants' communication style, their communicative skills, social competence, psychological readiness to police service i.e. presence of definite personal and psychological features. In their operations, foreign theorists in field of police knowledge follow principle of combining studying with practice and use interactive forms and approaches of teaching [3].

Current history of Ukrainian police has opened new page in its formation – international cooperation in various directions, particularly in the field of highly – qualified personnel training. For this reason foreign language, studying is becoming quite topical while future police officers training.

There are many researches directed at looking for ways to intensify second language acquisition process and as experience shows spoken practice is quite important to improve vocabulary and grammar skills, which are studied, and to develop communication skills. That is why interactive training approach shall become basic technique to reach foreign language competence.

Game approach should be mentioned among interactive teaching approaches, which can be used at foreign language classes for police officers training. It can be «Brain-ring», «Debates» or role-playing. Studying of such topics as «Constitution of Ukraine», «Constitution of Great Britain», «Constitution of the USA», «Ukraine's judiciary», «Great Britain's judiciary», «Judiciary of the USA», «Rights and duties of citizens», «Crime and punishment», «Types of crimes», «Crime prevention», «Legal professions» etc. will help study legal fundamentals in Ukraine and abroad.

To study these topics work in small groups with the use of comparative method can be proposed, for example comparison of rights and duties system in Ukraine, Great Britain and the USA, comparison of crimes and punishment systems under the law of different countries.

It is reasonable to combine learning activity with fulfilment of creative tasks (presentations, group projects using multimedia tools, publications), for instance regarding their future work, international institutions activities (Interpol, NATO, United Nations, EU) which should be resulted in professional second language acquisition by law enforcement officers.

1. Nagin, D. (2013) Deterrence in the twenty-first century: A Review of the Evidence, In M. Tonry, ed., Crime and Justice: An Annual Review of Research. Chicago: University of Chicago Press.

2. McAlary, M. (1996) Good Cop, Bad Cop. New York: Pocket Books.

3. Marx, G.T. (1988) Undercover: Police Surveillance in America. Berkeley: University of California Press.

Брижак Алім Алімович
старший інспектор тренінгового центру № 2
(Головне управління Національної поліції
в Запорізькій області)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

7 листопада 2015 року набули чинності Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) [1] і Положення про Національну поліцію, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 [2].

Проте незважаючи на прийняття та введення в дію вищевказаних законодавчих актів, на даний час існує багато проблем, що потребують свого належного вирішення. У протилежному разі прагнення, спрямовані на реформування органів внутрішніх справ, не матимуть в майбутньому позитивних результатів. Розглянемо деякі проблеми становлення Національної поліції в Україні.

Стаття 50 Закону містить порядок перевірки кандидатів на службу до поліції. Пункт 2 зазначеної статті вказує, що громадяни України, які виявили бажання вступити на службу в поліцію, за їхньою згодою проходять тестування на поліграфі. Виникає питання двоякості тлумачення цієї норми, оскільки незрозумілим залишається питання, чи може особа, яка виявила бажання вступити на службу в поліцію, але відмовилась проходити тестування на поліграфі, бути призначена на посаду поліцейського.

Статтею 11 Закону передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті Закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях повинно виявлятися згадуване «партнерство». Поряд із цим у ст. 105 цього ж Закону визначено, що «виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби. Коштовні та приватні підприємства можуть виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції». В даних нормах не вбачається так зване «партнерство на благо, на задоволення потреб народу, територіальних громад, громадських об'єднань», а наявна лише позиція можливості забезпечення діяльності поліції.

Як свідчить п. 9 ч. 1 ст. 23 Закону, поліція відповідно до покладених на неї завдань доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих

осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Однак статтею не визначено, куди саме поліцейський має доставити затриманих чи підозрюваних осіб: в суд, до поліції, до слідчого судді?

Водночас, на наш погляд, не слід огульно критикувати всі положення нового Закону України «Про Національну поліцію», оскільки він є самим першим кроком до удосконалення діяльності правоохоронних структур нашої держави та приведення чинного українського законодавства у відповідність до європейських стандартів.

Окрім цього, маємо вказати на низку проблем реформування ОВС та, зокрема, становлення Національної поліції України:

1. Неякісний відбір та неефективний процес підготовки кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної служби поліції. Як і очікувалося, двох місяців інтенсивного навчання на курсах первинної професійної підготовки не вистачило для того, щоб випустити висококваліфікованих патрульних на вулиці. Як результат – у деяких ситуаціях патрульні поліції просто не знають, як себе вести на місці події, і часто звертаються до своїх колег за допомогою.

2. Відсутність прозорої системи інформування громадськості та самих кандидатів на службу в поліції про результати відбору кадрів до реформованих підрозділів поліції. Досі однозначно не визначено, за якими критеріями відбираються керівники структурних підрозділів патрульної поліції. Можливо, конкурс і проводять, однак МВС України жодної інформації з цього приводу не озвучує.

3. Відсутність напрацювань щодо застосування нового законодавства та виконання службових обов'язків працівниками поліції за «старими схемами». Практика застосування законодавства, що регламентує діяльність поліції, не напрацьована; як наслідок, поліцейські можуть вдаватися до порушення основних принципів діяльності поліції, що є притаманним для діяльності міліції.

4. Правова та соціальна незахищеність працівників поліції. Працівники нової поліція опинились один на один з проблемами старої системи. Вони часто скаржаться на ненормований робочий час без додаткової компенсації, неналежне оснащення необхідними засобами індивідуального захисту та іншими засобами, необхідними для виконання поставлених завдань.

Таких прогалин у чинному законодавстві досить багато, через що у роботі поліції може виникати ряд недоліків і суттєвих проблем.

Наприкінці зазначимо, що описані проблеми становлення Національної поліції України здійснено за вибіркоvim принципом. Відповідно, дослідження інших характерних проблем та пошук шляхів їх вирішення становить перспективний напрям подальших наукових досліджень.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 58-VIII // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 89. – Ст. 2971.

Бакутін Євген Іванович,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Національної академії внутрішніх справ

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ФІКСАЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ

На фоні зростання соціально-політичної напруги в Україні як ніколи гостро постає питання посилення безпеки громадян, забезпечення нормальної життєдіяльності населення та захисту майна. Виникає нагальна потреба у скоординованій, злагодженій роботі державної влади та правоохоронних органів, підвищенні оперативності реагування на надзвичайні та небезпечні ситуації. При цьому нові засоби і методи гарантування безпеки мають обов'язково відповідати основним вимогам сьогодення – забезпеченню надійності, стійкості та безперервності роботи в цілодобовому режимі.

Сьогодні для багатьох розвинених країн світу властивим є комплексний підхід до впровадження системи заходів, що забезпечують громадську безпеку, прогнозування та попередження загроз, пом'якшення їх негативних наслідків, здійснення контролю за їх запобіганням та усуненням, а також безпеку міста в цілому.

Застосування відеоспостереження (відеокамери, відеореєстратори) у громадських місцях дозволяє зафіксувати будь-які події. При цьому, на відміну від людини, яка сприймає інформацію суб'єктивно, відображення інформації у відеоматеріалах відбувається об'єктивно. Відеокамера фіксує і відтворює подію так, як та відбувалася. Тому засоби відеоспостереження все більше застосовуються як у правоохоронній, так і в приватній сферах.

Ефективність застосування таких систем підтверджується зарубіжним досвідом правоохоронної діяльності. Зокрема, використання систем відеоспостереження в країнах Європейського Союзу та США значно сприяє оперативності реагування на правопорушення, швидкому встановленню осіб, які їх вчиняють.

Застосування зазначених систем (відеокамери, відеореєстратори) стримує потенційного правопорушника від вчинення протиправних дій навіть за відсутності поліцейського, а в окремих випадках стримує і самого правоохо-

ронця від порушення службових та етико-моральних норм.

Як приклад, у «всесвітній павутині» було розповсюджено відеоролик, датований 21.05.2010, де було зафіксовано випадок грубого та образливого спілкування вже колишнього правоохоронця, який відмовився пред'явити службове посвідчення та поводить себе не гідно статусу людини у погонах у місті Гайсин Вінницької області [8].

У зв'язку з цим розроблення і запровадження ефективних сучасних систем безпеки, застосування засобів зовнішнього контролю (спостереження) та організація швидкого реагування є нагальним питанням державної політики у сфері забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки.

Мета, принципи і правила застосування технічних засобів у правоохоронній діяльності повинні цілком відповідати принципам і гарантіям прав людини та громадянина. Інакше їх застосування виявиться незаконним, а отримані при цьому докази не матимуть юридичної сили [1, с. 36].

На думку М.В. Кобець та Б.В. Жукова, технічні засоби адміністративних служб – це технічні засоби служб забезпечення громадського порядку і громадської безпеки, майнової охорони, що використовуються в умовах того чи іншого виду адміністративної діяльності (технічні засоби охорони, регулювання і нагляду за дорожнім рухом, телевізійного нагляду тощо) [2, с. 24].

Сучасні системи безпеки – це сукупність високотехнологічних програмно-апаратних засобів з можливістю підвищення їх функціонального потенціалу та збільшення потужності, призначені для моніторингу, фіксації зображення, передавання інформації про стан громадського порядку і громадської безпеки, що забезпечує невідкладне оповіщення та швидке реагування на ситуації, пов'язані з вчиненням правопорушення як громадянами, так і правоохоронцями або виникненням надзвичайної події.

Засоби зовнішнього контролю (спостереження) – це технічне обладнання (відеокамери, відеореєстратори), включаючи пристрої екстреного виклику, за допомогою яких здійснюється відеоспостереження у місцях, що потребують постійного нагляду, або передається інформація відповідним підрозділам правоохоронних органів з метою швидкого реагування [3].

Цікавим та корисним виявився досвід впровадження мережі ситуаційного центру органів виконавчої влади у м. Любліні (Республіка Польща). Центр являє собою комплекс спеціально організованих робочих місць для контролю та моніторингу різних об'єктів і ситуацій. Дана інформація використовується для аналітичної обробки та прийняття оперативних рішень.

Ситуаційний центр Любліна оснащений необхідним комплексом обладнання та відповідає всім сучасним вимогам. Він дозволяє в цілодобовому режимі контролювати інформацію з багатьох камер відеонагляду, встановлених на території міста, відображати поточний стан на інтерактивній карті. Здійснюється постійний моніторинг ситуації на дорогах міста. Всі сигнали про надзвичайні ситуації обробляються в режимі реального часу. Крім того, ситуаційний центр опрацьовує інформацію датчиків та пристроїв різноманіт-

ного призначення, зокрема датчиків моніторингу навколишнього середовища. Робота центру забезпечується кваліфікованим обслуговуючим персоналом у цілодобовому режимі.

Влада та правоохоронні органи посилено працюють над попередженням та протидією можливим загрозам інтересам держави, життю та здоров'ю громадян, намагаються забезпечити оперативне реагування на надзвичайні ситуації та події. Здійснення відеозйомки в певному місці свідчитиме, що подія дійсно трапилася, а також підтверджувати чи спростовувати причетність певної особи до певної ситуації. Тобто відеозапис буде доказом у справі судового та позасудового провадження [4].

Технічні засоби, які використовуються в інтересах громадського порядку, дають змогу підвищити мобільність, маневреність і наступальність підрозділів правоохоронних органів, забезпечують оперативне управління нарядами й підрозділами в процесі виконання відповідних завдань, підвищують ефективність їх застосування [3, с. 139].

Розширення системи відеоспостереження зможе покращити криміногенну ситуацію. Можливість фіксації та збору доказів з місць скоєння правопорушень сприятиме як розкриттю правопорушень, так і їх профілактиці.

Завдяки використанню новітніх технологій забезпечується своєчасна і скоординована реакція служб на надзвичайні ситуації, здійснюється контроль за обстановкою при проведенні масових заходів у місті та оперативне відстеження подій.

Питання забезпечення охорони громадського порядку та громадської безпеки особливо гостро постає в умовах реформування органів внутрішніх справ та скорочення їх штатної чисельності. Установлення сучасних систем безпеки та застосування засобів зовнішнього контролю (спостереження) з метою запобігання та швидкого реагування на правопорушення повинно стати основою спільної цілеспрямованої роботи правоохоронних та інших заінтересованих органів виконавчої влади.

1. Хараберюш І. Ф. Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності / І. Ф. Хараберюш // Матеріали 5-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25.11.2011). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2012. – 36 с.

2. Спеціальна техніка: основні поняття, терміни та визначення / за ред. М. В. Кобець, Б. В. Жукова, П. П. Артеменко. – Київ : НАВС, 2013. – 24 с.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2013 р. № 51-р «Про схвалення Концепції Державної цільової правоохоронної програми встановлення сучасних систем безпеки, застосування засобів зовнішнього контролю (спостереження) та швидкого реагування на період до 2016 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/51-2013>.

4. Адміністративна (поліцейська) діяльність ОВС України. Особлива частина : підруч. для вищих навчальних закладів / за ред. В. В. Коваленка, Ю. І. Римаренка, В. І. Олєфіра. – Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», 2011. – 139 с.

5. «Програма Безпечне місто – 2015» : рішення Вінницької міської ради від 27.02.2015 № 2050 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.vmr.gov.ua/Docs/CityCouncilDecisions/2015>.

6. Доручення прем'єр-міністра А.П. Яценюка на селекторній нараді (засідання в режимі селектору Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій) від 23.01.2015 стосовно координації роботи щодо забезпечення безпеки громадян, посилення охорони об'єктів інфраструктури, обміну влади та правоохоронних органів відеоінформацією спостереження на вулицях, в офісах і на інших об'єктах приватного сектора [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cn.mns.gov.ua/content/komisiya_teb.html.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2013 р. № 51-р «Про схвалення Концепції Державної цільової правоохоронної програми встановлення сучасних систем безпеки, застосування засобів зовнішнього контролю (спостереження) та швидкого реагування на період до 2016 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/51-2013>.

8. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.npu.gov.ua/uk/publish/392051>.

Борець Тетяна Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем кримінальної поліції
навчально-наукового інституту № 1
Національної академії внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Завдання розбудови України як демократичної правової держави, її входження в європейські та євроатлантичні структури потребує комплексного розв'язання питань оптимізації складу та чисельності органів і підрозділів Національної поліції, удосконалення їхньої діяльності з метою створення нового органу, здатного надати якісний правоохоронний сервіс відповідно до вимог суспільства.

Реалізація задекларованих прагнень в першу чергу залежить від реформування (а фактично – створення) нової системи підготовки кадрів. Саме цей напрям розбудови новітнього правоохоронного органу є базовим у процесі подальшої організації протидії злочинності, забезпечення громадської безпеки та порядку в державі.

Необхідно наголосити, що стратегічним напрямом визначено курс на формування нової психології працівників поліції – як виконавців, так і керівного складу. Подальше реформування поліції потребує підготовки й виховання нового покоління правоохоронців, базисом світогляду котрих слугуватимуть загальнолюдські цінності, принципи гуманізму та демократії, усвідомлення свободи і прав людини як найважливішого здобутку суспільства.

Відтак, важливим кроком у процесі вдосконалення кадрової роботи та професійної підготовки працівників поліції України стало створення у грудні

минулого року Рекрутингового центру, який за підтримки іноземних партнерів України (США, Японії та Канади) розпочав свою роботу у столиці держави.

Основною метою його функціонування є надання технічної допомоги й адміністрування процесів пошуку, підбору кадрів та атестації й оцінки кадрового складу Національної поліції.

Важливою особливістю Рекрутингового центру є його самостійність. Він не входить до складу Національної поліції, не залежить від політичних та інших впливів, а тому професійна діяльність його працівників буде незаангажованою та відкритою. У центрі працюють кваліфіковані професійні працівники, найняті міжнародними партнерами. Крім того, до процесу відбору і рекрутингу долучено атестаційні комісії і представників громадськості та не залучено жодного працівника Національної поліції.

Методологія відбору персоналу є максимально прозорою, відповідає вимогам Закону України "Про Національну поліцію" і втілюється професіоналами високого рівня. Для забезпечення проведення атестації в регіональних органах Національної поліції формуються мобільні групи представників центру рекрутингу. Крім цього, у найближчому майбутньому відкриття постійних представництв центру заплановано у Львові, Одесі, Дніпропетровську та Харкові.

Ще одним не менш важливим напрямом розбудови професійного правоохоронного органу та забезпечення належного добору кадрів є започаткований керівництвом Нацполіції проект "Лицарі честі", реалізацію якого розпочато у лютому поточного року

Основне завдання проекту "Лицарі честі" – виявлення, оцінка і підготовка нових лідерів і професіоналів, здатних посісти керівні посади в територіальних органах Національної поліції України. Окремий акцент у проекті зроблено на підвищення лідерських якостей учасників, а також їхньої ціннісної і етичної підготовки. Крім того, передбачено розвиток управлінських компетенцій її учасників у стратегічному мисленні, організаційному розвитку та управлінні командою в органах Національної поліції, а також вдосконалення особистісних навичок, стресостійкості та вміння прийняття рішень в умовах невизначеності тощо.

Освітня програма, яка реалізується у рамках проекту, втілюється за сприяння та підтримки міжнародних партнерів: програми ICITAP Міністерства юстиції США, Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL) Державного департаменту США, канадських поліцейських, а також за підтримки Міністерства закордонних справ Канади та "Agriteam Canada Consulting".

Цю Програму розроблено спеціально для Національної поліції України фахівцями з Київської школи економіки (KSE) і спрямовано на кілька ключових аспектів діяльності поліцейських керівників. Зокрема, йдеться про розуміння ними ролі поліції та змін, що відбуваються у правоохоронній системі, глибше розуміння політичних, соціальних та економічних процесів і їхній

вплив на суспільство.

Наразі розпочато перший етап навчання, у якому взяли участь 15 поліцейських – керівників середньої ланки з кількох регіонів держави. Крім викладачів Київської школи економіки з учасниками проекту працюватимуть спеціально запрошені тренери, а також представники поліції США і Канади.

Також слід зазначити, що розбудова Національної поліції як нового органу, здатного надати якісний правоохоронний сервіс, включає в себе не лише набір нових працівників, але і забезпечення тотальної переатестації діючих. Адже саме ці працівники є носіями того досвіду, важливість якого у процесі налагодження ефективної протидії злочинності важко переоцінити.

Радники Консультативної місії ЄС відзначили прогрес у процесі переатестації українських поліцейських. Рекомендації, що вони надають для посилення процесу, спрямовані на поліпшення внутрішніх комунікацій між поліцейськими, гарантування незалежності проходження процесу, а також забезпечення програми підтримки для тих, хто не пройшов тестування в процесі переатестації. Консультативна місія також наголошує, що процес переатестації має відбуватися одночасно з всеохоплюючою кадровою реформою – задля забезпечення сталого шляху кар'єрного розвитку поліцейських у процесі відбору на посади та з міцним захистом проти можливої корупції та «кумівства».

Литвин Вікторія Вікторівна

науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем забезпечення публічної безпеки і порядку
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ВІДОМЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ СИСТЕМИ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

Сьогодні приділяється значна увага високопрофесійній підготовці працівників поліції Казахстану. Служба поліцейських проходить на очах у населення, тому саме від виявлення поліцейськими свого високого професіоналізму складатиметься позитивний імідж всієї системи правоохоронних органів держави.

Підготовку майбутніх поліцейських в Казахстані здійснюють: юридичний інститут, Військовий інститут внутрішніх військ та три потужні академії (Алматинська, Карагандинська, Костанойська). Алматинська академія готує поліцейських для підрозділів кримінальної поліції та оперативно-технічних підрозділів; Карагандинська – здійснює підготовку професіоналів у слідчі та оперативно-криміналістичні відділи; Костанойська – спеціалізується на під-

готовці спеціалістів у кримінально-виконавчу службу та адміністративну поліцію [3]. Підготовка в академії здійснюється за спеціальностями: правоохоронна діяльність; соціальна робота; педагогіка та психологія; військова справа і безпека.

В академіях визнано концептуальні підходи до сфери освіти і впроваджено кредитну технологію навчання. Крім цього, введено програми вищої, післядипломної та додаткової освіти, здійснюється потужна наукова робота. Тільки в Алматинській академії за останні два роки проведено більше двохсот міжнародних семінарів та конференцій. Кожного року академією здійснюються наукові, дослідно-конструкторські роботи за заявками профільних комітетів та департаментів міністерств.

Проводиться постійна робота з підвищення кваліфікації працівників поліції з використанням дистанційних освітніх технологій [1]. Наразі класи та лабораторії оснащені сучасним обладнанням та технікою. Науковий потенціал академії складають більше тридцяти докторів та двохсот кандидатів наук. Завдяки цьому навчально-науковий склад підтримує тісні зв'язки з юридичними факультетами сусідніх країн та на базі академії проводить навчально-дослідну роботу із залученням своїх курсантів та магістрів [4, с. 18].

Крім цього, кожна академія оснащена учбовими центрами з тирами, криміналістичними полігонами, психологічними смугами перешкод, спортивним спорядженням та літніми таборами, де проводяться табірні збори курсантів та слухачів. Для підвищення активності курсантів та слухачів в одній з академій ведеться Золота книга, до якої вноситься інформація про кращих, які досягли високих результатів у навчанні, науці та спорті за період навчання.

Військовий інститут внутрішніх військ здійснює підготовку офіцерів військових формувань та є колективним членом Академії наук Казахстану. В інституті діє факультет підвищення кваліфікації, де навчаються не тільки офіцери Казахстану, а й Киргизстану і Таджикистану.

При інституті діє навчальний центр – комплекс навчальних об'єктів, полів, житлових і службових будівель, а ще стадіон, гімнастичне містечко, майданчик рукопашного бою, єдина смуга перешкод, тактичне навчальне поле і містечко із захисту від зброї масового ураження, танко- і автодроми, військове стрільбище. До проведення навчальних тренувань та командно-штабних стрільб запрошують практичних працівників для перейняття їхнього досвіду.

Крім вказаних вузів, у системі відомчої освіти МВС Республіки Казахстан функціонують 13 навчальних центрів. Відповідно до ст. 11 Закону «Про правоохоронну службу» у них обов'язково проходять спеціальне початкове навчання ті, хто вперше вступає на службу в поліцію. Однак кандидат, який призначається стажистом на передбачувану посаду з тримісячним випробувальним терміном, працює без присвоєння спеціального звання і зарахування в кадри, але із заробітною платою за посадою [2].

Як висновок зазначимо, що діяльність з підготовки професіоналів у за-

безпеченні правопорядку та боротьби зі злочинністю в Казахстані має свою специфіку, але загальноосвітня та теоретична підготовка не поступається вітчизняній. В академіях постійно запрошують інформацію про подальше працевлаштування випускників, проводять анкетування керівників підрозділів, щоб в подальшому підвищувати рівень підготовки та наближувати науку з практичною діяльністю.

1. Про органи внутрішніх справ : Закон Республіки Казахстан від 23.04.2014 № 199-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurconsult.net.ua/zakony-stran-sng/46135-Zakon-Respubliki-Kazahstan.html>.

2. Про правоохоронну службу : Закон Республіки Казахстан від 06.01.2011 № 380-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online.zakon.kz/Document>.

3. О создании государственного учреждения «Академия МВД Республики Казахстан» : Постановление Правительства Республики Казахстан от 1 июня 1999 г. № 675 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://adilet.zan.kz/rus/docs/P990000675_/links.

4. Савюк Л. К. Правоохоронні органи : підручник / Савюк Л. К. – К. : МАУП, 2006.

Титко Анна Василівна,
науковий співробітник
відділу організації науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Україна сьогодні перебуває на порозі реформування і трансформації багатьох сфер життя. Створення якісно нової платформи для підготовки висококваліфікованих фахівців-поліцейських є початком оновлення образу правоохоронця.

Проте лише прийняття нового Закону «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 не може змінити правосвідомість, закладену серед молоді. Переатестація працівників органів внутрішніх справ без одночасної зміни судової системи та прокуратури не може бути апріорі ефективною. Оскільки ці складові є елементами правоохоронної системи, то відповідно і зміна однієї ланки має вести до оновлення іншої [1].

Слід звернутися до досвіду інших країн та рекомендацій міжнародних організацій щодо підготовки поліцейських, зокрема Організації з безпеки і співробітництва в Європі. Ці рекомендації передбачають такі ключові показники: загальні критерії оцінки процесів реалізації поліцейської діяльності за місцем проживання громадян (доцільність, ефективність і дієвість, вплив і стійкість); проведення опитувань громадської думки, інтерв'ювання цільових груп з питань ефективності роботи поліції і ситуації з безпекою в житлових районах і заходами її забезпечення; складання звітів за результатами внутрі-

шнього і зовнішнього контролю за діяльністю поліції.

У більшості країн Європейського Союзу підготовка кадрів поліції здійснюється у відомчих навчальних закладах трьох рівнів. Перший рівень передбачає вивчення базових основ діяльності поліцейських, тобто вивчення загального, спеціалізованого та завершального курсів. Випускники шкіл отримують атестат про середню поліцейську освіту. Другий рівень – підготовка середнього начальницького складу, яка здійснюється у вищих школах поліції з видачею диплома про вищу спеціальну (поліцейську) освіту. Третій рівень – підготовка старшого начальницького складу в провідній національній поліцейській академії з видачею сертифіката про вищу поліцейську управлінську освіту [2]. Перевагою європейської підготовки поліцейських є практична можливість працювати у будь-якій країні Європи, тобто автоматична нострифікація отриманого диплома незалежно від того, в якій країні ЄС він отриманий. А це, в свою чергу, надає можливість працівникам поліції обмінюватися досвідом з представниками різних країн, поширювати мережу міжнародних зв'язків, а також проходити програми стажування в інших країнах. В Україні сьогодні система підготовки поліцейських за кордоном не є настільки налагодженою, і передумовою цього є специфічність законодавства нашої країни.

Крім того, ще однією проблемою підготовки поліцейських в Україні є вузька спрямованість здобутого освітнього рівня. Досить часто приватні підприємства, фірми, організації відмовляються працевлаштовувати колишніх працівників правоохоронних органів, посилаючись на специфічність тих чи інших дисциплін. У Європі освіта, здобута у поліцейських вузах, прирівнюється до цивільних, поліцейський має такі ж права, як і випускник цивільного вузу [3, с. 199].

У зв'язку із розширенням співпраці держав в різних сферах, поглибленням обміну досвідом між країнами Європи, проблемами міжнародної злочинності виникла необхідність створення єдиних стандартів діяльності поліції на європейському рівні.

В системі єдиних стандартів поліцейської діяльності особливе місце посідають стандарти підготовки поліцейських. За напрямками спеціалізації їх можна поділити на професійні стандарти і стандарти в галузі забезпечення прав людини. Професійні стандарти спрямовані на підвищення ефективності професійної підготовки поліцейських для вдосконалення засобів і методів боротьби зі злочинністю, створення основи для роботи в умовах інтенсивного розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю. Стандарти в галузі забезпечення прав людини передбачають розуміння і дотримання всіма працівниками поліції прав і основних свобод людини.

В основу цих стандартів повинен бути покладений Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (далі – Кодекс), прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН. Кодекс складається з восьми статей, що містять положення про необхідність сумлінного і професійного виконання своїх обо-

в'язків посадовими особами, покликаними підтримувати правопорядок у душі поваги і захисту прав людини, охорони здоров'я затриманих, а також забороняють застосування тортур, корупцію; при цьому актуалізовано, що сила може бути застосована тільки в разі крайньої необхідності [4]. В Кодексі відсутні спеціальні статті з підготовки кадрів, він справляє визначальний вплив на формування загальних моральних й етичних стандартів з підготовки поліцейських кадрів. Першочергове значення слід надавати відбору, навчанню і підготовці посадових осіб з підтримання правопорядку; урядам необхідно сприяти також їх навчанню і підготовці шляхом плідного обміну досвідом на регіональному та міжнародному рівнях.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Яковлев К. Л. Государственно-правовые основы организации правоохранительных органов зарубежных стран : монография / К. Л. Яковлев, Е. И. Яковлева, О. Н. Яковлева. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 160 с.

3. Примак В. П. Особливості підготовки поліцейських кадрів країн Євросоюзу в другій половині ХХ – початку ХХІ ст. // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2013. – № 1 (7). – С. 199-202.

4. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка // Международные акты о правах человека : сборник документов. – М. : НОРМА-ИНФРА-М., 1998.

Нестеров Денис Ігорович,
начальник відділу організації служби
Донецького юридичного
інституту МВС України

РОЛЬ ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ

В умовах реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, створення Національної поліції відбуваються зміни у системі підготовки поліцейських кадрів, здійснюється пошук нових форм і методів освітнього процесу. Як відомо, однією зі складових підготовки поліцейських кадрів є соціально-гуманітарна діяльність відомчих навчальних закладів МВС України, метою якої є підготовка кадрів, здатних на високому професійному рівні виконувати завдання, покладені чинним законодавством на органи Національної поліції. Нові кадри відрізнятимуться патріотизмом, високим ступенем організації, інтелектом, загальною культурою, орієнтацією на загальнолюдські цінності, тобто відповідатимуть тим критеріям й оцінкам, які сьогодні покладено в основу професіоналізму поліцейського. Відтак, особливе зна-

чення в цьому відводиться індивідуально-виховній роботі з перемінним складом.

Питанням вивчення процесу індивідуально-виховної роботи у відомчих навчальних закладах різних міністерств і відомств приділяли увагу такі вчені, як: М. Зеленков, Я. Подоляк, Ж. Жуковська, О. Хлонь, О. Єфремов та ін. Незважаючи на чисельні наукові розробки у сфері здійснення індивідуально-виховної роботи з перемінним складом у відомчих навчальних закладах, сьогодні не вирішеними залишаються багато питань щодо визначення оптимальних форм її здійснення, періодичності проведення, суб'єктів реалізації тощо.

Проведення індивідуально-виховної роботи в процесі підготовки майбутніх поліцейських є важливою складовою освітнього процесу на всіх етапах навчання у відомчих навчальних закладах. В цей період головним завданням для постійного складу навчального закладу є розвиток здібностей кожного майбутнього правоохоронця, його самореалізація [1, с. 11].

Аналіз відомчих нормативно-правових актів з питань проведення соціально-гуманітарної діяльності, у тому числі індивідуально-виховної роботи, а також теоретико-методологічних розробок вчених з означених питань дає підстави стверджувати про наявність у відомчих навчальних закладах МВС України певної системи індивідуально-виховної роботи, яка, на нашу думку, є недосконалою.

Такі результати ми отримали шляхом анкетування 100 курсантів трьох навчальних закладів системи МВС України (Донецького юридичного інституту, Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка та Харківського національного університету внутрішніх справ), спрямованого на дослідження проблемних питань індивідуально-виховної роботи, що в них проводиться. Анкетування було присвячено вивченню суб'єктів, періодичності, методів та варіацій проведення такої роботи у зазначених закладах освіти.

Проведене анкетування дозволяє дійти таких висновків:

- по перше, сучасний стан індивідуально-виховної роботи з перемінним складом відомчих навчальних закладів системи МВС України не є досконалим, що безпосередньо підтверджується думкою опитаних респондентів;
- по-друге, для повномасштабного проведення індивідуально-виховної роботи, реалізації її цілей і завдань необхідним є залучення до її реалізації, разом з адміністративно-командним складом, науково-педагогічного складу та працівників всіх служб і відділів навчальних закладів;
- по-третє, назріла необхідність чіткого розподілу обов'язків щодо проведення індивідуально-виховної роботи з перемінним складом серед усіх суб'єктів її реалізації;
- по-четверте, сучасний стан підготовки майбутніх правоохоронців свідчить про необхідність корінних змін в проведенні індивідуально-виховної роботи та розробки нової нормативно-правової основи, яка б визначала єдину концепцію її реалізації, чітко врегульовувала питання суб'єктів, періодичнос-

ті, змісту, форм та методів виховного впливу. На нашу думку, таким документом могла б стати Програма індивідуально-виховної роботи із здобувачами освіти у навчальних закладах системи МВС України, що визначатиме основні організаційно-методичні заходи, спрямовані на оптимізацію професійно-орієнтованого становлення майбутнього поліцейського.

Підсумовуючи, зауважимо на значимості індивідуально-виховної роботи у системі виховання майбутніх поліцейських та актуальності оптимізації зазначеного напрямку роботи, що обумовлюється необхідністю підготовки висококваліфікованих та психологічно стійких кадрів для Національної поліції України, здатних вміло та вчасно виконувати службові завдання на сучасному етапі державотворення.

1. Психолого-педагогічне супроводження навчально-виховного процесу курсантів у вишах МВС України : наук.-практ. посіб. / Д. І. Нестеров, В. О. Нестеренко, Г. О. Литвинова, В. М. Чуйко. – Х. : Золота миля, 2014.

Зубкова Любов Анатоліївна,
науковий співробітник секретаріату
Вченої ради Національної академії
внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У частині 1 ст. 104 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що для захисту своїх прав та законних інтересів працівники поліції можуть утворювати професійні об'єднання та професійні спілки. Професійна спілка (профспілка) – це добровільна неприбуткова громадська організація, що об'єднує громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності (навчання). Професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. Громадяни України мають право на основі вільного волевиявлення без будь-якого дозволу створювати профспілки, вступати до них та виходити з них на умовах і в порядку, визначених їх статутами, брати участь у роботі профспілок. Підстави створення профспілок, їх права та гарантії діяльності встановлює Конституція України, закони України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про Національну поліцію», «Про об'єднання громадян», Кодекс законів про працю України та інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до них. Профспілки діють згідно із законодавством та своїми статутами. Статутти (положення) профспілок приймаються з'їздами, конференціями, установ-

чими або загальними зборами членів профспілки відповідного рівня і не повинні суперечити законодавству України. На даний момент в Україні існує Професійна спілка атестованих працівників органів внутрішніх справ України (ПСАПОВСУ). Вона була заснована у 1992 році, зареєстрована у Міністерстві юстиції України 19 квітня 2000 року, свідоцтво № 1406, має реєстрацію в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України (ЄДРПОУ). Останні доповнення – 19.04.2007, свідоцтво серії А01 № 158041.

Головним завданням ПСАПОВСУ визначено представництво та захист індивідуальних і колективних прав та інтересів членів організації, участь у розробці проектів законів, урядових та відомчих рішень, здійснення громадського контролю за дотриманням законів в органах внутрішніх справ; надання членам профспілки правової допомоги; участь у розробці та реалізації соціально-економічних програм, спрямованих на поліпшення умов службової діяльності працівників, їх побуту, медичного обслуговування та оздоровлення, урегулювання службових конфліктів.

Постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2010 року голову ПСАПОВСУ введено до складу правління Пенсійного фонду України. Голова ПСАПОВСУ є членом Національної тристоронньої соціально-економічної ради при Президентові України та Громадської ради при МВС України, яка створена на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». ПСАПОВСУ України є членом Спільного представницького органу всеукраїнських профспілок та профспілкових об'єднань (СПО) та підписантом Генеральної угоди між Кабінетом Міністрів України, всеукраїнськими об'єднаннями організацій роботодавців і підприємців та всеукраїнськими профспілками і профоб'єднаннями, Галузевої угоди між Міністерством внутрішніх справ України та Професійною спілкою атестованих працівників органів внутрішніх справ України і Професійною спілкою працівників державних установ України.

Представник всеукраїнського об'єднання профспілок працівників поліції має бути включений до персонального складу Колегії Центрального органу управління поліції. Для представництва і здійснення захисту прав та інтересів членів профспілок на відповідному рівні договірного регулювання трудових і соціально-економічних відносин профспілки організації профспілок можуть мати статус первинних, місцевих, обласних, регіональних, республіканських, всеукраїнських.

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580019>.

3. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>.

4. Про об'єднання громадян : Закон України від 22 березня 2012 року № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

5. Кодекс законів про працю України : Кодекс від 10 грудня 1997 року № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

6. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації держаної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-p.

Сеньків Оксана Миколаївна,
викладач кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ У СВІТІ

Сучасна Україна стала на шлях активного реформування системи державних органів. Останні роки характеризуються гострою недовірою громадян України до усіх чиновників, проте найгірша ситуація пов'язана з рівнем недовіри громадян до судових і правоохоронних органів. Тому цілком логічним і правильним рішенням стало реформування правоохоронної системи. Високий рівень довіри громадян до працівників поліції є своєрідним індикатором розбудови дійсно правової держави, забезпечення громадського порядку, громадської безпеки та законності.

При цьому важливим є не просто поява в Україні молодих поліцейських, що бажають змін, незнайомі зі старими корупційними схемами та обчурками, але й таких поліцейських, яких можна назвати висококваліфікованими працівниками, здатними оперативно приймати правильні рішення у складних життєвих ситуаціях, керуючись приписами нормативно-правових актів та виходячи із загальних принципів права.

Тому актуальність визначення особливостей підготовки кадрів поліції у світі не викликає сумніву.

Деякими аспектами підготовки працівників органів охорони правопорядку в Україні та світі займалися такі вчені: О. Буданов, Л. Колодкін, І. Колонтаєвська, О. Кононов, А. Корнійчук, В. Коробов, Ю. Кравченко, О. Крилов, В. Морозов, В. Сергєвнїн, А. Столяренко та інші, але питання потребує подальшого дослідження.

Для визначення особливостей підготовки кадрів поліції необхідно провести аналіз навчального процесу в різних державах світу.

Так, у Великобританії функціонує ціла система коледжів підготовки майбутніх поліцейських. Центральним загальнонаціональним осередком є Коледж підготовки кадрів поліції в м. Бремшілле [1]. Програма навчання пе-

редбачає вивчення і спеціальних предметів, і загальних, таких як соціологія, історія, література, мовна підготовка, основи економіки тощо. Окрім цього, при вивченні спеціальних дисциплін приділяється максимальна увага найбільш актуальним питанням (наприклад, механізм захисту прав людини, боротьба з незаконним обігом наркотиків, боротьба з організованою злочинністю).

Досить ефективною вважається підготовка кадрів поліції у Федеративній Республіці Німеччині. У державі функціонує Вища школа поліції Німеччини [1]. Великий конкурс при вступі забезпечує те, що більшість абітурієнтів мають дипломи з відзнакою. Як зазначають співробітники і керівництво школи, справедливе ставлення до претендентів і відсутність протекціонізму – основна вимога при відборі абітурієнтів [1]. Кількість вступників прямо пропорційна кількості поліцейських, які звільнилися зі служби. Це забезпечує фінансову обґрунтованість навчального процесу.

Навчання триває два роки, якщо особа під час цього періоду не виявляє належних навичок, то її звільняють. Під час навчального процесу найбільше часу приділяється практичним заняттям, а по закінченні навчального процесу складають іспити з великою кількістю практичних випробувань. Окрім цього, обов'язково особи пишуть спеціальну роботу, в якій досліджують певне питання та по закінченні отримують ступінь магістра.

Ще однією з ефективних систем підготовки поліції є навчання поліцейських у Бельгії. Навчання триває приблизно рік та обов'язкова практика строком також до року. Для осіб, які бажають зайняти вищі посади, обов'язковою умовою є написання роботи протягом півроку зі спеціальним захистом перед комісією.

Причому більшість вчених погоджуються з думкою, що поліцейський повинен не тільки володіти спеціальними знаннями, але й бути юридично освіченою людиною [2, с. 12].

Також необхідно врахувати, що підготовка поліцейських в різних державах світу відрізняється і це пов'язано з низкою факторів: особливості національної правової системи, історія становлення правоохоронних органів конкретної держави, національні, культурні особливості, а також соціальний та економічний розвиток суспільства [3].

Отже, підготовка кадрів поліції займає одне із найважливіших місць у системі підготовки кваліфікованих кадрів у різних державах світу. Як правило, найбільше часу відводиться для вивчення спеціальних предметів, формуванню практичних вмінь та навичок. Приділяється багато уваги проходженню практики та стажування. В більшості держав світу навчання триває декілька років. У цілому, підготовка майбутніх поліцейських має бути спрямована на утвердження законності, справедливості, поваги до прав і свобод людини, зорієнтована на гуманне та поважне ставлення до людини, її інтересів та потреб.

1. Зарічанський О. Використання зарубіжного досвіду у процесі формування правової культури майбутніх правоохоронців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp4/vyhovanna/zarichanskij.pdf.

2. Руг М. Юридические предметы в программе обучения Высшей школы полиции, современное состояние, перспективы развития // Проблемы развития образования, юридической науки и практики : материалы Междунар. научно-практ. конф., посвященной 45-летию Академии МВД Республики Беларусь / под общ. ред. И.И. Басецкого. – Минск, 2003.

3. Зарубіжний досвід організації підготовки кадрів поліцейських систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z809_page_69.html

Тарасенко Юлія Миколаївна

викладач кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ

Зважаючи на часте запозичення моделі американської системи функціонування правоохоронних органів та нагальну необхідність реформування, у тому числі і слідчих, в Україні, доцільно було б звернути увагу на підготовку та умови роботи їхніх колег зі Сполучених Штатів Америки. Зокрема, Андрій Савченко загострює увагу на тому, що за сучасних умов у Сполучених Штатах Америки досить успішно функціонує одна з найбільш складних за своєю структурою поліцейських систем, зокрема й щодо організації роботи слідчих, добору та підготовки таких кадрів [1].

Особливістю поліцейської системи Сполучених Штатів Америки є її децентралізація. Поліцейські структури штатів є незалежними від Федеральної поліції. Жорсткий ієрархічний зв'язок між ними відсутній. Наявні федеральні поліцейські органи, поліцейські органи штатів, поліцейські органи міст та селищ міського типу, приватна поліція. Взагалі, у Сполучених Штатах Америки діють майже 40 тисяч поліцейських органів різної компетенції.

Підготовкою майбутніх кадрів поліції займаються як державні навчальні заклади – Поліцейські академії, так і цивільні університети, оскільки перші поліцейські школи виникли на базі цивільних університетів.

Головна проблема здійснення управління підготовкою кадрів у Сполучених Штатах Америки полягає в децентралізованій системі та існуванні багатьох юрисдикцій, зокрема, муніципальної, окружної, штату та федеральної. У зв'язку з цим навчальні заклади знаходяться під управлінням відповідних органів, орієнтованих на обслуговування певних територій [2].

Для роботи слідчим у місцевому агентстві, агентстві штату чи федера-

льному агентстві, особі необхідно отримати диплом бакалавра зі спеціальності «кримінальне правосуддя» («criminal justice»)[2].

Під час навчання слідчих максимально залучаються досвідчені спеціалісти-практики. Студенти опановують: Конституцію Сполучених Штатів Америки; основні принципи права, якими вони будуть керуватися на практиці; аналізують практику судів різних інстанцій; особливу увагу звертають на криміналістику, кримінологію, методику розслідування кримінальних правопорушень; вивчають інші спеціальні дисципліни, розроблені для ефективної роботи слідства у Сполучених Штатах Америки.

Під час навчання майбутніх слідчих викладачі особливу увагу приділяють їхнім навикам роботи у команді. Американці вважають, що об'єднання зусиль декількох людей дозволяє швидко та якісно проводити досудове розслідування. Майбутні слідчі мають стати схильними до колегіальної роботи. В умовах дії команди викладачі вчать будувати відносини на засадах рівності кожного з учасників, чіткого розподілу обов'язків, партнерства та розумної конкуренції.

При здійсненні навчання майбутніх слідчих, органи державної влади та приватні структури активно фінансують матеріально-технічну базу університетів, академій та інститутів. У Сполучених Штатах Америки намагаються одразу застосовувати на практиці нові досягнення в науці та техніці. Студенти не страждають від нестачі необхідних приладів та спеціальних засобів під час навчання, що дуже позитивно впливає на рівень підготовки таких осіб на практичній роботі.

Особливо слід загострити увагу на практичній складовій підготовки слідчих. Під час навчання викладачі розробляють спеціальні сценарії скоєння кримінальних правопорушень. Обов'язково оформляють місце злочину, максимально наближене до реальності, залучають спеціальних акторів. Майбутні слідчі зобов'язані в умовах, найбільш наближених до їхньої практичної роботи, застосовувати свої знання, тим паче в команді. Основними задачами є: пошук доказів та відпрацювання методики їх збирання; визначення проведення необхідних експертиз, висунення слідчих версій, розробка та проведення слідчих розшукових та інших законних дій, направлених на визначення особи, котра вчинила злочин, та розкриття злочину. Викладачі тим часом спостерігають за своїми студентами через спеціальне обладнання з метою визначення помилок студентів та подальшої оцінки набутих навиків.

Під час всього навчання поліцейські кадри готуються діяти в умовах жорсткого контролю з боку спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність в роботі правоохоронних органів, виконавчих органів, судів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних. Це вимагає особливого професіоналізму, а також високих особистих моральних якостей [1].

В якості позитивного досвіду в системі професійної освіти можна відзначити також випуск спеціального бюлетеня з підготовки та перепідготовки співробітників правоохоронних органів. Бюлетень інформує про зміни у за-

конодавстві, про новели в методиці роботи, аналізує різні концепції розвитку поліції тощо [1].

Отже, оскільки Україна стала на шлях запозичення позитивного досвіду у розвинутих країн, то доцільно загострити увагу на:

- необхідності сучасного матеріально-технічного забезпечення для підготовки слідчих кадрів у вітчизняних вищих навчальних закладах;
- необхідності дослідження та впровадження в практику виховання навиків роботи слідчих у команді;
- необхідності збільшення та залучення до навчального процесу викладачів-практиків для підготовки слідчих; застосування методик практичного навчання через моделювання реальних життєвих ситуацій.

-
1. Савченко А. Система підготовки поліцейських у США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://police-reform.org/articles/sistema_pidgotovki_policejskih_u_ssha.
 2. Detective and Criminal Investigator Career and Salary Profile [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.floridatechonline.com/resources/criminal-justice/detective-and-criminal-investigator-career-and-salaryprofile/#sthash.UFqomkKn.dpuf>.

Дригула Олександр Васильович
здобувач кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО ЗАХОДІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ОБМЕЖЕННЯМ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН

Відповідно до частини четвертої статті 17 Конституції України забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. При цьому, згідно з даною частиною, Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

На нашу думку, норму, передбачену ст. 17 Конституції України, необхідно розглядати спільно і в контексті положень частини четвертої ст. 5 Конституції, ст. 1 Закону “Про оборону України”, ч. 1 ст. 1 Закону “Про Збройні Сили України”, ст. 1 Закону «Про Національну гвардію України», актів міжнародного законодавства та актів законодавства, які регламентують діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань, а саме:

а) частина четверта ст. 5 Конституції України: “Ніхто не може узурпувати державну владу”. Виходячи із роз’яснень Конституційного Суду Украї-

ни щодо тлумачення даних положень (Рішення Конституційного Суду від 5 жовтня 2005 р. № 6-рп/2005), слова “ніхто не може узурпувати державну владу” треба розуміти як заборону захоплення державної влади шляхом насилля або в інший неконституційний чи незаконний спосіб органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об’єднаннями”;

б) частина перша ст. 1 Закону України “Про Збройні Сили України”: “Збройні Сили України – це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності”;

в) абзац тринадцятий частини першої ст. 1 Закону України “Про оборону України”: «військове формування – створена відповідно до законодавства України сукупність військових об’єднань, з’єднань і частин та органів управління ними, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій»;

г) Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. (ст. 29), закони України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України”, “Про Службу зовнішньої розвідки України”, “Про правовий режим надзвичайного стану”, “Про боротьбу з тероризмом”, “Про Національну гвардію України”, “Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання”, “Про оборону України”, “Про правовий режим воєнного стану”, Статут гарнізонної та вартової служб, затверджений, до речі, законом, – передбачають питання виконання військовослужбовцями заходів, що обмежують права і свободи громадян, але ці завдання та процедури чітко виписані законом і зумовлені необхідністю забезпечення національної безпеки України, охорони громадського порядку, охорони життя, здоров’я, захисту прав і законних інтересів громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Тому, виходячи із положень вищезазначених норм, можливо дійти висновку, що частиною четвертою ст. 17 Конституції України визначено саме виключно заборону використання органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об’єднаннями у неконституційний чи інший незаконний спосіб всієї сукупності військових об’єднань, з’єднань і частин та органів управління ними для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Таким чином, відповідно до міжнародних нормативно-правових актів, а також законодавства України військовослужбовці внутрішніх військ під час виконання службових обов’язків (службово-бойової діяльності) тимчасово, в межах чинного законодавства, можуть обмежувати права і свободи людини і

громадянина відповідно до процедури, встановленої законом, якщо це зумовлено необхідністю забезпечення безпеки України, охорони громадського порядку, охорони життя, здоров'я, захисту прав і законних інтересів її громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Ліщук Богдан Вікторович,
здобувач кафедри адміністративної діяльності,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Нині розпочато якісно новий етап реформування правоохоронних органів, тому перед Національною поліцією гостро постає питання ефективного виконання поліцейськими оперативно-службових завдань. У цьому контексті зазначимо, що в умовах реформування органів внутрішніх справ виникає завдання запозичення відповідних стандартів у роботі поліції зарубіжних країн, що дозволить покращити якість роботи Національної поліції в цілому.

Становлення України як правової держави (як зазначається в літературі з управління персоналом ОВС) потребує відповідних реформ і в органах внутрішніх справ з метою забезпечення високого професійно-освітнього рівня працівників, їх здатності працювати в нових умовах розвитку суспільства, соціальної захищеності та безпеки життєдіяльності [1, с. 286].

Так, у ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» [2, с. 5] зазначається, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. З вищевказаного можемо дійти висновку, що для успішного вирішення оперативно-службових завдань, що стоять перед поліцією сьогодні, необхідною є підготовка поліцейських у тактичному відношенні.

Слід звернути увагу на те, що кримінальна обстановка залишається складною. Значна кількість поліцейських отримують поранення або гинуть під час виконання службових обов'язків. Часто причиною цього є певні професійні прогалини, які виявляються у неграмотних діях у ситуаціях, що загрожують життю і здоров'ю поліцейських або оточуючим, у недосконалому знанні нормативно-правової бази, яка регламентує застосування силових дій. Ці та інші умови вимагають підвищення ефективності виконання поліцейсь-

кими оперативно-службових завдань в умовах сьогодення.

Як підтверджує досвід виконання оперативно-службових завдань у різних регіонах нашої країни зі складною оперативною обстановкою, досить велику роль відіграє тактико-спеціальна підготовка. Це, насамперед, обумовлено тим, що велике значення в досягненні позитивного результату під час проведення оперативно-службових завдань продовжують зберігати загальні принципи застосування силових дій на підставі нормативно-правових актів, які регламентують роботу Національної поліції, вироблення у поліцейських умінь та навичок з тактико-спеціальної підготовки в процесі професійної підготовки і успішного застосування отриманих теоретичних знань на практиці.

На думку О.І. Остапенка, успіх боротьби зі злочинністю значною мірою залежить від професійної майстерності, досвіду та рівня бойової підготовки особового складу ОВС [3, с. 6].

На основі викладеного можна дійти висновку, що основними заходами щодо забезпечення ефективного виконання поліцейськими оперативно-службових завдань повинно бути:

1) вдосконалення порядку організації тактико-спеціальної підготовки поліцейських у системі професійної підготовки шляхом запровадження найбільш раціональної моделі її організації із запозичення відповідних стандартів поліції зарубіжних країн;

2) підготовка навчальних програм з організації професійної підготовки для Національної поліції щодо кожного з «блоків» системи поліції: кримінальної поліції, патрульної поліції, органів досудового розслідування, поліції охорони, спеціальної поліції, поліції особливого призначення, передбачивши в них конкретизацію відповідно до специфіки роботи підрозділів;

3) створення єдиної навчальної програми з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» для навчання курсантів у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, виходячи з оперативно-службових, службово-бойових завдань, що стоять перед новоствореними підрозділами поліції, та практичної складової у підготовці до тактики дій за різних умов;

4) практичне навчання тактичним прийомам, поєднання тактики дій та прийомів забезпечення особистої безпеки в комплексі зі здатністю працювати в команді (у складі нарядів і груп), моделювання типових та екстремальних ситуацій, бойової злагодженості підрозділів поліції під час проведення спеціальних операцій та вироблення відомчих нормативно-правових актів, які регламентують їх взаємодію;

5) регламентація дій поліцейських шляхом розроблення деталізованих відомчих нормативно-правових актів для підрозділів поліції у вигляді інструкцій, настанов, що передбачають перелік найтипівіших ситуацій, які можуть мати місце під час їхньої службової діяльності, та чітку послідовність тактичних дій.

1. Бандурка О. М. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ : підруч. / О. М. Бандурка, В. О. Соколов. – Х. : Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. – 480 с.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // *Голос України*. – 2015. – № 141-142. – С. 5.

3. Остапенко О. І. Тактика підготовки персоналу органів внутрішніх справ для проведення спеціальних операцій (засоби, форми і методи) : посібник / О. І. Остапенко, В. В. Новіков, Л. І. Чистоклетов. – Львів, 2002. – 136 с.

Мельник Тетяна Дмитрівна,
ад'юнкт докторантури та аспірантури
(*Національна академія внутрішніх справ*)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ І ГРОМАДСЬКОСТІ В ОХОРОНІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сьогоднішній день стан взаємодії Національної поліції України і громадськості у сфері протидії злочинності дуже низький. Яскравим прикладом тому є низька участь як окремих громадян, так і громадських організацій в охороні громадського порядку, профілактиці злочинів, допомозі у розшуку злочинців та іншому. Враховуючи бажання інтеграції України до європейської спільноти, дану ситуацію необхідно покращувати.

Беручи до уваги проблеми в управлінні державою у різних галузях, вважаємо за доцільне виділити проблему у такій сфері, як охорона навколишнього середовища, а саме стан взаємодії Національної поліції України і громадськості щодо протидії незаконному видобутку корисних копалин загальнодержавного значення.

Наразі ця проблема досить гостро постає на державному рівні. Протягом останнього року розпочалась активна боротьба з незаконним видобутком корисних копалин загальнодержавного значення, а саме бурштину-сирцю, найбільші та найцінніші поклади якого знаходяться на півночі Волинської, Житомирської та Рівненської областей.

З даного приводу статистика невтішна. Згідно з даними Міністерства внутрішніх справ, за період з 2014 по 2015 роки було виявлено 200¹ місць незаконного видобутку корисних копалин, так званих «копанок». Кількість осіб, які намагаються незаконно вивезти «сонячний камінь» за кордон, збільшується з кожним днем, адже вартість дорогоцінного каміння на світовому ринку зростає, у зв'язку з чим виникає постійна потреба в його постачанні. Причиною численних спроб вивезення копалини за межі України є те, що його ціна на світовому ринку в рази перевищує його вартість на батьківщині [1, с. 51-52].

На даний час в суспільстві існують різні думки з даного приводу. Місцеві мешканці, копачі, які цим промислом забезпечують себе та свої сім'ї, вважають, що легалізація даного виду діяльності забере в них прибуток і можливість працювати. Представники органів держави, навпаки, розглядають можливість легалізації як шанс на появу великої кількості робочих місць, упорядкованості процесу видобутку корисних копалин, забезпечення відшкодування негативних наслідків, завданих даним видом діяльності. Однак до одностайного рішення сторони прийти не можуть. У зв'язку з цим у певних регіонах вказаних вище областей з небувалою систематичністю виникають масові зіткнення працівників правоохоронних органів з представниками незаконного промислу, громадськими активістами, які вважають що рейди правоохоронців щодо виявлення місць незаконного видобутку є спробами заволодіти даним «бізнесом».

У зв'язку зі збільшенням «старателів» та відсутністю взаємодії з місцевим населенням, яке не бачить іншого шляху належного заробітку, працівники правоохоронних органів спільно з представниками лісництв постійно проводять нічні рейди з виявлення незаконного видобутку. На жаль, дані рейди не приносять належної користі, адже після виявлення порушників незаконно здобутий камінь вилучається, а зловмисників чекає, в кращому випадку, протокол про адміністративне порушення, передбачене КУпАП.

Втомлені та зневірні мешканці бурштиноносних районів втратили терпіння та віру в справедливість правосуддя та вимушені були створювати за власною ініціативою блокпости, де перевіряли всі автомобілі, які рухались з місць покладу корисних копалин. Проте дані акції не мали належної підтримки у правоохоронних органів та не принесли бажаного результату. Бажаючих швидко та незаконно збагатитись не зменшилось, а після неодноразового висвітлення даної події в засобах масової інформації навіть у рази побільшало.

Також місцеві мешканці власними силами, не маючи підтримки з боку правоохоронних органів, неодноразово влаштовували погроми для нічних гостей, але наступного дня останні знову повертались, а реакції з боку поліції та органів державної влади не було. Останні, у свою чергу, проводять постійні міжвідомчі наради, на яких лише ухвалюють рішення, а реальних дій немає.

Підсумовуючи викладене, хочемо зазначити, що оптимізація взаємодії поліції з населенням у контексті правоохоронної діяльності має основну мету – надати нового імпульсу вітчизняним формам співпраці, що існували раніше, та запровадити перевірений часом зарубіжний досвід участі громадськості в правоохоронній та правозахисній діяльності. Значної уваги заслуговує вивчення практики створення у країнах Європи (Німеччині, Франції, Польщі та інших) та США різноманітних загальнонаціональних програм, спрямованих на дієву співпрацю населення й органів правопорядку. Так, у багатьох європейських країнах діє громадська організація «Зупини злочинця», яка до-

помагає поліції в боротьбі зі злочинністю, забезпеченні належного стану правопорядку в регіонах, проведенні профілактичної, превентивної, виховної, консультативної роботи. Відділення цієї громадської організації розташовані на території поліцейських ділянок, що значно покращує співпрацю членів організації з працівниками правоохоронних органів.

Організацію та впровадження таких програм в Україні необхідно розпочинати з трансформації громадської думки про сучасну поліцію. Позитивні результати в запобіганні злочинів проти довкілля, а саме надр – основні складові успішної взаємодії працівників правоохоронних органів та громадськості у вирішенні даної проблеми. Процес співпраці починається з налагодження плану спільних дій щодо протистояння та запобігання незаконному видобутку бурштину-сирцю.

1. Особливості досудового розслідування за фактами незаконного видобутку бурштину-сирцю : методичні рекомендації. – К., 2015.

2. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, С. Б. Гаврик ; за заг. ред. В. В. Сташиса. – К., 2003.

Рівчаченко Олена Анатоліївна,
ад'юнкт ад'юнктури та докторантури
(Національна академія внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ В ПОЛІЦІЇ ПОЛЬЩІ ФАХІВЦІВ ПО БОРТЬБІ З НАРКОЛАБОРАТОРІЯМИ

З метою покращення професійної підготовки польських поліцейських, які за функціональними обов'язками протидіють поширенню синтетичних наркотичних засобів та психотропних речовин (далі – наркотиків), та боротьбі з нарколабораторіями були організовані відповідні курси підвищення кваліфікації на базі навчального центру поліції в Легіоново (Польща).

Запровадженню таких спеціалізованих курсів сприяли такі фактори: значне поширення у нелегальному обігу наркотиків амфетамінного ряду та збільшення у зв'язку з цим на території Польщі підпільних нарколабораторій; переорієнтація діяльності правоохоронних органів безпосередньо на викриття осіб, які причетні до незаконного виготовлення наркотиків, у першу чергу синтетичних, та ліквідації нарколабораторій; застосування наркоділками нових методів спрощеного синтезу амфетаміну та запровадження дистанційного незаконного виготовлення наркотиків; залучення наркоділками на різних етапах розслідування кримінальних проваджень як спеціалістів (адвокатів) фізиків та хіміків, які мають відповідне вчене звання, що призвело до виправдування значної кількості осіб, причетних до незаконного виготовлення синтетичних наркотиків, тощо.

Виходячи з наведеного, до організації навчального процесу курсів підвищення кваліфікації з підготовки фахівців для боротьби з нарколабораторіями підішли відповідально. Як правило, термін навчання складається з трьох днів, але може бути і п'ять – залежно від категорій поліцейських. Разом з тим основна частина практичної підготовки з виявлення та ліквідації нарколабораторії складається з трьох днів, з яких два дні – теоретичні семінари, а один день – практичне заняття.

Під час першого дня поліцейські вивчають різні способи виготовлення синтетичних наркотиків, які поширені на території Польщі. При цьому акцентується увага на специфіці виготовлення, особливостях синтезу, його тривалості, які речовини беруть у цьому участь, з яких предметів складається нарколабораторія, які існують стадії незаконного виготовлення наркотиків. Практично за один день поліцейські повинні опанувати всі стадії та особливості незаконного виготовлення синтетичних наркотиків.

Під час другого дня викладається інший матеріал: напрями пошукової діяльності правоохоронних органів щодо виявлення ознак функціонування підпільних нарколабораторій з виготовлення синтетичних наркотиків, а також порядок і тактика документування цієї протиправної діяльності, встановлення усіх учасників протиправних об'єктів; особливості та тактика захоплення нарколабораторій, перевірка її на безпечність; особливості огляду приміщення, обладнання та інших речових доказів, виявлених на місці вчинення злочину; дотримання правил особистої безпеки під час огляду та фіксації слів протиправної діяльності нарколабораторії та осіб, у тому числі виявлення, огляду, упакування, перевезення та зберігання речових доказів; особливості та порядок зібрання речових доказів та направлення їх на дослідження тощо.

Третій день присвячений практичному закріпленню отриманих теоретичних знань на спеціальному полігоні, який являє собою п'ятикімнатне відремонтоване приміщення, в якому знаходиться обладнання нарколабораторії, що повторює всі стадії синтезу наркотиків. Особливістю такого полігону є те, що він є точною копією нарколабораторії, де всі компоненти (обладнання та наркотики) справжні: вони передані за рішенням суду для використання у навчальному процесі правоохоронних органів. У кожній кімнаті відображено певний етап незаконного виготовлення синтетичних наркотиків за методом Leuckart'a.

Особливістю практичного заняття є те, що огляд нарколабораторії здійснюється на всіх стадіях незаконного виготовлення синтетичних наркотиків, кожна з якої детально розбирається, пояснюється присутність певного предмета на місці події та його роль у незаконному виготовленні наркотиків. Звертається увага на заходи особистої безпеки, особливості збирання певних слідів злочинної діяльності, які мають особливе значення під час доказування протиправної діяльності наркоділків, тощо. При цьому під час огляду нарколабораторії тренери часто застосовують різноманітні види пасток, які дійсно

залишали на місці вчинення аналогічних злочинів наркоділки.

Що стосується тренерів, то це, як правило, фахівці підрозділів по протидії незаконному обігу наркотиків, які мають чималий стаж практичної діяльності з виявлення та ліквідації нарколабораторій. Для викладання окремих тем залучаються фахівці експертно-криміналістичного підрозділу, зокрема, для ознайомлення слухачів з можливостями різних видів експертиз та досліджень, які вони проводять, особливостями вилучення певних видів речових доказів тощо.

Якісна підготовка слухачів, наявність відповідної навчальної бази та залучення дійсних професіоналів до навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації фахівців з протидії нарколабораторіям, які проводяться на базі навчального центру поліції в Легіоново (Польща), була високо оцінена міжнародними фахівцями; як наслідок, значна кількість експертів науково-дослідного експертно-криміналістичного центру нашої держави пройшли там курс підвищення кваліфікації.

Лазарєв Владислав Олександрович,
провідний фахівець факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТОСОВНО ПЕРШОЧЕРГОВИХ ЗАХОДІВ ПАТРУЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗІВ НА МІСЦІ ПОДІЇ

У ході реформування українського законодавства потрібно звертати увагу на перші результати цих реформ. Особливо це стосується кримінальних галузей права, зокрема кримінально-процесуального права. Це зумовлено тим, що саме в цьому правовому просторі під час практичної діяльності, зокрема у патрульних поліцейських, виникає найбільша кількість питань або проблемних ситуацій, пов'язаних з тим, що втілення у життя знань, яких вони здобули за час підготовки, супроводжується порушенням державного законодавства або прав людини і громадянина, що є недопустимим для демократичної правової держави.

Безумовно, слід зазначити, що при вчиненні кримінального правопорушення заявник чи потерпілий найчастіше звертаються до відділення національної поліції за допомогою мобільного зв'язку, внаслідок чого органи поліції при явному вчиненні кримінального правопорушення направляють на місце події найближчих до цього місця працівників патрульної поліції й одночасно з даного відділу поліції виїжджає слідчо-оперативна група.

Безпосередньо на місці події, де було вчинено кримінальне правопорушення, патрульна поліція насамперед повинна надати першу медичну допо-

могу можливим потерпілим від злочину, вжити усіх заходів щодо збереження доказів, забезпечити охорону місця події та безпечних умов проведення подальшого огляду [1, с. 273].

Враховуючи вищезазначене, актуальним питанням вважаємо удосконалення підготовки поліцейських, особливо в сучасних умовах трансформації громадянського суспільства, й особливо це стосується підготовки нової патрульної поліції.

Слід зауважити, що від виконання належним чином своїх обов'язків патрульними поліцейськими залежатиме подальше якісне проведення огляду місця події слідчими, тому що саме на представників правоохоронних органів, що першими прибули на місце події, покладатиметься відповідальність не тільки за репутацію національної поліції стосовно забезпечення правопорядку, але й за якісну підготовку для проведення належного огляду, від якого, у свою чергу, залежать якість, повнота та швидкість подальшого досудового розслідування.

Тому при підготовці та навчанні нових патрульних поліцейських слід зосередити достатньо уваги на чіткому визначенні та роз'ясненні дій стосовно збереження речових доказів на місці події та встановленню можливих свідків. Ці дії полягатимуть у першу чергу в належному забезпеченні охорони місця події, зокрема від сторонніх осіб. Так, слід визначити серед всіх присутніх людей саме тих осіб, які були свідками вчинення даного кримінального правопорушення, та при можливості затримати особу, яка явно вчинила злочин. Також потрібно прикласти максимальну зусиль для збереження доказів на місці події, прослідивши, щоб сторонні особи випадково чи навмисно не зруйнували або пошкодили можливі докази, наприклад, відбиток взуття на землі чи інші сліди, які матимуть значну цінність для подальшого досудового розслідування.

Отже, можна зробити висновок, що від дій перших представників правоохоронних органів на місці події певним чином залежатиме подальше досудове розслідування. Виходячи з цього, потрібно вдосконалювати підготовку патрульних поліцейських саме в цих напрямках, зокрема в галузі кримінального процесуального законодавства [2].

1. Шеремет А.П. Криміналістика : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А.П. Шеремет. – [2-ге вид.]. – К., 2009.

2. Кримінальний процесуальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/page5>.

Супруненко Дмитро Олегович,
ад'юнкт кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО ЗМІСТУ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Як свідчить практика, запобігання злочинності здійснюється різними засобами: і правовими і неправовими, процесуальними, організаційно-управлінськими тощо. При цьому, як обґрунтовано зазначає А.П. Закалюк, всі названі та інші засоби запобігання об'єднує те, що вони застосовуються та чинять вплив: а) лише після вчинення злочину для запобігання рецидиву; б) засобами, що мають інше спеціальне призначення і лише «попутно» відіграють запобіжну роль; в) у сфері, що регулюється нормами права; г) у межах, які визначаються нормами права [1, с. 328]. У той самий час, на відміну від названих різновидів (загальносоціального, кримінально-правового, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого тощо), багато заходів запобігання злочинності чинять вплив: 1) не тільки після вчинення злочину, але частіше до нього; 2) у сфері, яка лише частково регулюється правом; 3) засобами, що мають виключно цільове запобіжне призначення; 4) інколи паралельно із засобами зазначених вище різновидів, але частіше після них.

Такі заходи становлять окремий різновид діяльності щодо запобігання злочинності – суто кримінологічний, які в науці називають спеціально-кримінологічними [1, с. 328-329], а за рівнем запобігання злочинам – спеціально-кримінологічними [2, с. 143]. Проте, як з цього приводу правильно зауважила Т.А. Третьякова, диференціація профілактики злочинності, зокрема на загальносоціальну та спеціально-кримінологічну, має певною мірою умовний характер, позаяк існує низка заходів, які поєднують у собі риси загальносоціальної та спеціальної профілактики [3, с. 56].

Виходячи з цього кримінологи виділяють поряд із загальносоціальним та спеціально-кримінологічним запобіганням злочинності їх проміжний рівень – заходи, що мають загальносоціальний характер за змістом, та заходи, спеціалізовані за спрямованістю, тобто на запобігання спеціальним патологіям, або в широкому розумінні – запобігання аномаліям в суспільстві [3, с. 56]. Але й у такому випадку пріоритетною є мета боротьби зі злочинністю, а тому заходи підтримки та допомоги особам із груп підвищеного соціального ризику мають явно виражений аспект запобігання саме злочинності. Більш того, саме на рівні спеціально-кримінологічного запобігання злочинності здійснюється головний зміст цієї діяльності – соціальний контроль та соціальна профілактика як в цілому злочинності, але й окремих її видів і проявів [1, с. 323].

У вузькому (суто функціональному) значенні під спеціально-кримінологічним запобіганням злочинності розуміють сукупність заходів боротьби зі злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних груп, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [2, с. 144].

Зважаючи на зазначене, В.В. Голіна обґрунтовано дійшов висновку, що завданням спеціально-кримінологічного запобігання злочинності є як запобігання виникненню детермінуючих злочинні прояви негативних явищ і процесів, їх обмеженню і усуненню, так і оперативне реагування на формування і розвиток злочинної поведінки. Відтак, В.В. Голіна спеціально-кримінологічне запобігання злочинності поділив на три головні напрями, за якими розробляють та реалізують його заходи, а саме: а) кримінологічну профілактику; б) відвернення злочинів; в) припинення злочинів [2, с. 144]. З приводу змісту спеціально-кримінологічного запобігання злочинності вчений дійшов таких висновків:

- 1) виявлення і припинення більшості злочинів цілком можливе на ранньому етапі;
- 2) ефективність діяльності з припинення злочинів багато в чому залежить від професіоналізму діяльності спеціальних органів та їх працівників;
- 3) проблема припинення злочинів потребує подальшої теоретичної розробки та вдосконалення практичного їх впровадження;
- 4) кримінологічний аспект припинення злочинів є значно ширшим, ніж кримінально-правовий і оперативні аспекти.

Такими в цілому є доктринальні засади спеціально-кримінологічного запобігання злочинності, які використані в цій статті як методологічне підґрунтя при висвітленні питань даного виду запобігання злочинам.

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. / А. П. Закалюк. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.

2. Кримінологія : підруч. / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. – Харків : Право, 2014. – 440 с.

3. Кримінологія: навч. посібник / О. М. Джу́жа, В. В. Васи́левич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. О.М. Джу́жи. – К.: Атіка, 2009. – 312 с.

Дегонский Сергей Юрьевич,
магистр юридических наук,
адъюнкт научно-педагогического факультета
Академии Министерства внутренних дел
Республики Беларусь

ПОНЯТИЕ ПРОХОЖДЕНИЯ СЛУЖБЫ В ОРГАНАХ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Согласно Положению о прохождении службы в ОВД Республики Беларусь сотрудники выполняют стоящие перед данными органами задачи посредством несения службы в ОВД, являющейся видом государственной службы [1, п. 2].

Нельзя не согласиться с мнением Ю.П. Битяка о том, что в процессе прохождения государственной службы складываются отношения двух различных порядков: с одной стороны, это отношения по организации государственной службы, а с другой – по исполнению государственными служащими возложенных на них задач, то есть практическому ее осуществлению [2, с. 87].

Интереса заслуживает позиция О.И. Чуприс, которая классифицирует отношения по реализации государственной службы основываясь на сущностно-функциональном критерии и исходит из первичности правовых отношений, связанных с осуществлением государственным служащим своих обязанностей и реализацией полномочий, установленных в законодательных актах, в должностных инструкциях и возникающих при этом отношениях по исполнению государственных функций, и вторичности сопутствующих им отношений по обеспечению их надлежащего осуществления. Подчеркивая при этом, что любые отношения первой из указанных групп в своей юридической природе касаются публичного интереса [3, с. 113-114]. Вторую же группу отношений ученая определяет как часть общей системы, направленную на обеспечение надлежащего существования и реализации первой. Она представлена разнообразными отношениями прохождения государственной службы, связанными с изменениями в служебной деятельности лица, объединенными, в свою очередь, в группы и образующими этапы прохождения государственной службы [3, с. 115]. При этом отечественные ученые выделяют следующие этапы государственной службы: 1) поступление на государственную службу; 2) прохождение государственной службы; 3) прекращение государственной службы [4, с. 186].

Правовое регулирование прохождения государственной службы в Законе «О государственной службе в Республики Беларусь» от 14 июня 2003 г. № 204-З выделено в отдельную главу 4. В данную главу помещены статьи о присяге; подготовке, переподготовке, повышении квалификации, стажировке и самообразовании; аттестации; служебной командировке, в том числе за

границу; переводе на другую должность или в другую местность.

Государственную службу в ОВД Украины О.Ю. Чапала определяет как сложный правовой институт, который объединяет субинституты: комплектования кадров; обучения кадров; прохождения службы в ОВД; денежного и вещевого обеспечения; рабочего времени и времени отдыха; служебной дисциплины; пенсионного обеспечения; учета и отчетности. Так, в субинституте «прохождение службы» она выделяет группы норм, которые регулируют подбор, расстановку, продвижение по службе и увольнение кадров, порядок присвоения специальных званий, аттестации [5, с. 37].

В Положении о прохождении службы в ОВД Республики Беларусь закреплено, что прохождение службы включает в себя прием на службу, назначение на должность, аттестацию, присвоение специального звания, увольнение со службы, а также другие обстоятельства (события), которые в соответствии с законодательством определяют служебно-правовое положение сотрудников [1, п. 3].

По мнению Е.Н. Мазаник, в диалектической взаимосвязи с понятием «прохождение службы» находится понятие «формирование кадров», которое начинается с подбора кандидатов и охватывает все стадии расстановки кадров, обеспечивая их воспитание, обучение, развитие профессиональных качеств. На основании изложенного ученый делает вывод, что формирование кадров является более широким понятием, чем прохождение службы в организационно-правовом смысле, приравнивая последнее по объему лишь к одному из этапов комплектования кадров – их расстановке [6, с. 62]. Однако, на наш взгляд, такая позиция весьма спорна, так как понятие «формирование кадров» – абстрактно-теоретическая категория, в то время как «прохождение службы» – нормативно закрепленное понятие, при раскрытии которого законодатель провел четко выраженные границы регулируемых им служебных отношений.

Таким образом, можно сделать вывод, что прохождение службы в ОВД Республики Беларусь является видом правовых отношений, которые обеспечивают выполнение основных задач службы в ОВД в целом, качественную реализацию полномочий сотрудниками. То есть прохождение службы (прием на службу, назначение на должность, аттестация, присвоение званий и др.) выступает не самоцелью, а «служит» обеспечительным средством в достижении поставленных перед ОВД государством и обществом целей.

1. Положение о прохождении службы в органах внутренних дел Республики Беларусь : Указ Президента Республики Беларусь от 15 марта 2012 г. № 133 / Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.

2. Административное право Украины. – 2-е изд., перераб. и доп. : учеб. для студентов высш. учеб. заведений юрид. спец. / Ю. П. Битяк, В. В. Богуцкий, В. Н. Гаращук и др. ; под ред. проф. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2003. – 576 с.

3. Чуприс О. И. Теоретико-правовые проблемы государственной службы Республики Беларусь / О. И. Чуприс ; Национальный центр законодательства и правовых исследо-

ваний Республіки Беларусь. – Минск : Право и экономика, 2009. – 310 с.

4. Административное право : учеб. пособ. / И. В. Козелецкий, А. И. Сухаркова, С. В. Добрян, А. А. Постникова, В. Н. Крюков, М. А. Пашкеев, О. Ч. Яковицкий, О. Н. Ковлаева ; под общ. ред. И. В. Козелецкого, А. И. Сухарковой. – Минск : Акад. МВД Респ. Беларусь, 2013. – Ч. 1. – 440 с.

5. Чапала О. Ю. Правове забезпечення проходження служби в органах внутрішніх справ України : монографія / О. Ю. Чапала. – Харків : Золота миля, 2012. – 220 с.

6. Мазаник Е. Н. Формирование кадров органов внутренних дел республики Беларусь: административно-правовые аспекты : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Е. Н. Мазаник. – Минск, 2012. – 156 с.

Майстренко Олексій Владленович,
заступник командира 8 роти
2 батальону УПП в м Дніпропетровську,
аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМИ МВС

В умовах розвитку України як демократичної, правової та незалежної держави, а також її руху до євроінтеграції з'явилася необхідність проведення якісно нових реформ. На думку наших партнерів з Європейського союзу, США та Канади, такі реформи в першу чергу повинні пройти у силових структурах країни, насамперед у МВС. У 2014 році такий процес реформування, метою якого було викорінення корупції та беззаконня, був започаткований.

Восени 2014 року Міністр внутрішніх справ А. Аваков представив концепт майбутньої реформи Міністерства внутрішніх справ, в якій передбачалося створення Національної поліції як центрального органу виконавчої влади. 4 серпня 2015 року було прийнято Закон «Про національну поліцію», на який поклалися великі надії щодо базису реформи, але виявилось, що закон не врегулює усіх питань.

Не можна не помітити хаотичного та непослідовного характеру реформи: реорганізація та ліквідація підрозділів, скорочення штату працівників разом з відсутністю нормативно-правової бази, яка б регулювала ці процеси, не найкращим чином сприяли реформі. Ми вважаємо, що для проведення ефективної реформи в системі МВС, ще до її початку, необхідно було використовувати стратегічне планування.

Під плануванням науковці розуміють діяльність, що стосується завчасного визначення того, які дії та/або людські й фізичні ресурси потрібні для досягнення мети; воно охоплює визначення альтернативи, аналіз кожної з

них і вибір найкращих [1, с. 73].

Ігнорування керівниками реформи планування та вироблення конкретної послідовної стратегії призвело до низки проблем у реформованій системі МВС. Однією з таких проблем є початок процесу переатестації працівників поліції, без належного правового закріплення функцій структурних підрозділів МВС. Так, ст. 13 Закону «Про Національну поліцію» встановлює, що у складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення [2]. Але функції та завдання, які покладаються на вказані підрозділи, нормативними актами не встановлено.

Отже, постає питання, на підставі яких критеріїв проводиться переатестація особового складу, адже зрозуміло, що службові та функціональні обов'язки працівників різних підрозділів будуть кардинально різні. На наш погляд, для ефективного відбору кадрів для кожного з підрозділів необхідно встановити завдання, які буде покладено на кожен з них, а на підставі цього вже встановлювати певні критерії для працівників.

Виникають питання і щодо самого процесу проведення переатестації працівників ОВС, який полягає в проходженні тестових завдань з логіки й знання нормативної бази, а також етапу співбесіди. Як зазначають експерти, такий спосіб, а також зміст тестових запитань, розрахований більше на випускників навчальних закладів, ніж на працівників, які пропрацювали в оперативних підрозділах або слідстві по 15–20 років. Усе це, може бути причиною того, що переатестацію не пройдуть працівники, які є справжніми професіоналами своєї справи, що, у свою чергу, суттєво знизить ефективність діяльності ОВС у цілому.

Не налагоджено й систему подальшого працевлаштування тих співробітників, які не пройшли переатестацію. На наш погляд, для вирішення цієї проблеми повинна бути створена програма з перепідготовки або зміни кваліфікації працівників, переведення їх на інші посади або в інші підрозділи. Такий шлях вирішення проблеми не допустив би відтік досвідчених кадрів з Міністерства.

Також проблемою є відсутність нормативно-правової бази, яка б регулювала взаємодію між окремими структурними підрозділами МВС. Будучи практичним працівником Департаменту патрульної поліції, у своїй діяльності я неодноразово стикався з цією проблемою. Як приклад, можна навести те, що за викликом «102» на місце події прибуває одразу й екіпаж патрульної поліції і черговий екіпаж з райвідділу. Це є неекономічним як з матеріальної сторони, так і з боку економії людських ресурсів.

На наш погляд, разом з прийняттям Закону «Про Національну поліцію», доцільно було запровадити нормативно-правові акти щодо діяльності кожного структурного підрозділу окремо, з окресленням їх функцій, повноважень та компетенції. До того ж, ці дії є необхідними саме на етапі планування реформи, а не під час її проведення.

Отже, на наш погляд, на початку реформування системи МВС необхідно розробити стратегічний план розвитку цієї організації із зазначенням усіх функцій, які виконує кожен структурний підрозділ, наприклад кримінальна поліція, поліція охорони та ін. Під ці функції вже повинна бути «підлаштована» якість поліцейських, які повинні працювати в цих підрозділах, їх ділові та моральні якості, чисельний склад. Після цього, продовжуючи стратегічне планування на законодавчому рівні, повинно бути визначено, як будуть на практиці взаємодіяти ті чи інші підрозділи один з одним, з судами, з прокуратурою, з СБУ. Ігнорування цього підходу, на жаль, призвело до виникнення багатьох проблем під час проведення реформи.

-
1. Управление организацией : учебник / под ред. А. Поршнева. – М., 2008.
 2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/>

Бойко Олексій Павлович,
викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧИХ ТА ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ НА ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У Кримінальному процесуальному кодексі України запроваджено норми, які прямо визначають кримінально-процесуальний статус слідчих та уповноважених оперативних підрозділів, тобто підрозділів карного розшуку.

На нашу думку, в КПК України існує два підходи до нормативно-правової регламентації процесуальних повноважень слідчих та підрозділів карного розшуку. Згідно з першим підходом, у тексті кримінальної процесуальної норми прямо вказано, що оперативний підрозділ здійснює кримінальну процесуальну діяльність. Так, у п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України такими саме повноваженнями наділений слідчий. Крім цього, ст. 41 КПК України прямо визначає, що органи Національної поліції, органи безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

Закон не конкретизує, проведення яких саме слідчих (розшукових) дій може бути доручено оперативному підрозділу. Проте слід враховувати, що,

згідно із ч. 1 ст. 92 КПК України, саме на слідчого, який здійснює досудове розслідування, покладається обов'язок доказування (тобто збирання, перевірки та оцінки доказів), саме він несе відповідальність за законність і своєчасність здійснення процесуальних дій (ч. 1 ст. 40 КПК України) та наділений правом приймати процесуальні рішення у випадках, визначених Кодексом (ч. 2 ст. 40 КПК України). Вочевидь, неприпустимо доручати оперативному підрозділу проведення слідчих (розшукових) дій, які здійснюються за участю підозрюваного або потерпілого, особливо допитів зазначених осіб. Це пов'язано з формуванням внутрішнього переконання слідчого, необхідністю безпосередньо перевірити та оцінити докази, що підтверджують чи спростовують підозру у конкретному кримінальному провадженні.

Частина 2 ст. 41 КПК України передбачає, що під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Ч. 2 ст. 40 КПК України визначає повноваження слідчого[1].

На нашу думку, співробітник підрозділу карного розшуку під час виконання доручення може застосовувати норми КПК України, що регламентують порядок проведення слідчих (розшукових) дій, вказаних у дорученні. Крім цього, вони уповноважені здійснювати інші процесуальні дії, які проводяться без ухвали слідчого судді чи погодження з прокурором, та без яких виконання дорученої слідчої (розшукової) дії стає неможливим.

Другий підхід до правової регламентації процесуального статусу слідчих та підрозділів карного розшуку передбачає опосередковане закріплення процесуальних повноважень підрозділів карного розшуку у КПК України. У зв'язку з цим прийти до висновку про наявність у підрозділу карного розшуку процесуальних прав та обов'язків можна тільки на підставі комплексного аналізу положень КПК України та інших спеціальних законів.

Наприклад, ст. 191 КПК України визначає порядок виконання уповноваженою службовою особою ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу, а ст. 208 КПК України встановлює порядок затримання уповноваженою службовою особою підозрюваного без ухвали слідчого судді. Відповідно до ч. 6 ст. 191, ч. 3 ст. 207 КПК України, уповноваженою службовою особою є особа, якій законом надано право здійснювати затримання. Отже, для визначення кола суб'єктів, уповноважених на застосування вказаних заходів процесуального примусу, необхідно проаналізувати норми спеціальних законів. Пропонуємо звернути увагу на законодавчі положення, що визначають правовий статус органів Національної поліції, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

По перше, відповідно до ч. 1 ст. 37 Закону України «Про Національну поліцію», поліція уповноважена затримувати особу на підставах, у порядку та на строки, визначені Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також іншими законами України [2].

Наведені вище положення закону дають підстави віднести до кола суб'єктів, наділених оперативно-розшуковими повноваженнями, які мають право затримувати особу за підозрою у вчиненні злочину, поліцію, повноваження якої щодо затримання підозрюваного мають універсальний характер. Проте зазначені вище особи не названі в нормах КПК України як такі, що мають право здійснювати затримання підозрюваного. Це, на нашу думку, є недоліком нормативно-правової регламентації.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // ВВР України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

Чуриков Дмитро Сергійович,
викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки факультету № 2
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ САМООБОРОНИ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

На шляху України до Європейського Союзу важливим питанням стає реформування органів влади з метою забезпечення прав і свобод людини. В рамках таких змін важливим питанням залишається реформування правоохоронної сфери. Так, реформування органів внутрішніх справ, що розпочато сьогодні в Україні, має на меті докорінні зміни в їх діяльності, насамперед зміну мети професійної діяльності правоохоронців, а саме надання поліцейських послуг, а не здійснення репресивно-каральної функції. Однак професійна діяльність поліцейських виокремлюється з інших видів діяльності перш за все тим, що поліцейські постійно перебувають у "зоні ризику", тобто під час виконання своїх службових обов'язків ризикують власним життям та здоров'ям. Можна сказати, що професійна діяльність поліцейських протікає в екстремальних умовах. Це й зустрічі із незнайомими людьми, зіткнення із небезпекою при припиненні правопорушень. У правоохоронців, насамперед поліцейських, які перебувають на передньому рубежі боротьби за закон, порядок, справедливість, виконуючи при цьому свої професійні обов'язки, виникає потреба у захисті власного життя та здоров'я, а також захисті життя і здоров'я, прав та інтересів, майна інших громадян. Конституція України (ст. 27) [1] надала право громадянам захищати своє життя та здоров'я чи життя та здоров'я інших громадян всіма доступними засобами. Однак чинна

нормативно-правова база не давала необхідного обсягу повноважень для успішного вирішення завдань, поставлених перед поліцією. Отже, таке реформування потребувало зміни нормативно-правової бази діяльності правоохоронців, і 7 листопада 2015 р. у силу вступив Закон України "Про Національну поліцію" [2].

Курс України на євроінтеграцію вимагає перегляду процедур та повноважень поліції при реалізації своїх повноважень. Закон України "Про Національну поліцію" надав більш широкі повноваження поліцейським при здійсненні ними своїх професійних обов'язків. Серед іншого важливим є той факт, що у Законі України "Про Національну поліцію" повністю переглянуто правові підстави та порядок застосування сили поліцейськими [2]. Однак соціально-економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, супроводжуються кількісними та якісними змінами злочинності – проявами нових злочинів, у тому числі з використанням зброї. Криміногенна ситуація в Україні залишається складною і напруженою. Це впливає не лише з показників статистики, а й з конкретних фактів, що характеризують як кількісні, так і якісні аспекти цієї обстановки, підкреслюють її гостроту і загрозу, яку вона несе нашому суспільству, кожному законослухняному громадянину. Саме тому гостро постає питання застосування сили поліцейськими при виконанні ними своїх професійних повноважень і збереження життя та здоров'я як правопорушника, поліцейського, так і звичайних громадян. Одним із запропонованих шляхів вирішення даного завдання є застосування спеціальних засобів самооборони або пристроїв для відстрілу патронів споряджених гумовими або аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами нелетальної дії.

Відповідно до п. 10 ч. 3 ст. 45 Закону України "Про Національну поліцію" пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, застосовуються для:

- захисту від нападу, що загрожує життю та здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;
- відбиття збройного нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також для звільнення їх у разі захоплення;
- затримання особи, яка підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину і намагається втекти;
- затримання особи, яка чинить збройний опір або намагається втекти з-під варти;
- затримання озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю чи здоров'ю людей, у тому числі поліцейського;
- подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил;
- знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю людей, у

тому числі поліцейського;

– припинення групового порушення громадського порядку чи масових заворушень;

– відбиття групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю людей [2].

Також ст. 43 визначає порядок застосування сили поліцейськими, а у ч. 4 ст. 45 Закону України "Про Національну поліцію" визначено, що поліцейському забороняється відстрілювати патрони, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, з порушенням визначених технічними характеристиками вимог щодо відстані від особи та стрільби в окремі частини голови і тіла людини [2].

Виходячи з означених правових підстав та порядку застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, можливо зазначити, що поліцейським надається широке коло підстав для застосування спеціальних засобів самооборони, а в результаті їх застосування шкода, що завдається здоров'ю правопорушника, є меншою від застосування вогнепальної зброї.

Однак, відповідно до ч. 2 ст. 45 Закону України "Про Національну поліцію" поліцейський уповноважений застосовувати спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

Так, відповідно до проекту Державного стандарту професійно-технічної освіти за професією «поліцейський» [4] на вивчення тактичної підготовки відводиться 142 години, з яких 119 – практичні заняття [4]. Проте у запропонованому тематичному плані з тактичної підготовки не передбачено ані окремих розгляд застосування спеціальних засобів самооборони поліцейським, ані розгляд в рамках занять [4].

Підсумовуючи, можемо зробити узагальнення, що при навчанні поліцейських багато уваги приділяється застосуванню сили, в рамках чого – і застосуванню спеціальних засобів у різних умовах та ситуаціях. Однак пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, в запропонованому тематичному плані підготовки поліцейських не розглядаються, проте законодавство, а саме Закон України "Про Національну поліцію", чітко вказує на необхідність проходження відповідної спеціальної підготовки. На нашу думку, доцільно включити до програми підготовки поліцейських вивчення правових підстав та порядку застосування пристроїв для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, а також розгляд застосування цих пристроїв у різних умовах.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – С. 1970. – Ст. 379.

3. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 року № 2471-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 35. – Ст. 517 (з наступними змінами та доповненнями).

4. Державний стандарт професійно-технічної освіти : професія: поліцейський (проект). – Київ, 2016.

5. Борисов В. Оружие – элемент культуры человека / В. Борисов // Солдаты удачи. – 1997. – № 6.

Обушко Вікторія Вікторівна,
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Україна сьогодні потребує всестороннього захисту, контролю, підтримання рівня правопорядку не тільки в окремих населених пунктах, а й по всій території держави. З проголошенням Україною незалежності розпочалось реформування функціонування суспільства та держави. Першочерговим завданням постало реформування правоохоронних органів, особливо органів внутрішніх справ. Правоохоронна система потребувала не тільки жорстких змін, а й свого приведення до міжнародних стандартів.

Дослідженням питань створення та функціонування національної поліції в Україні займаються такі науковці як Є. Гіда, І. Зозуля, М. Криштанович, Т. Малярчук, В. Селюков, І. Сервецький, Є. Соболь, Г. Соколенко, П. Чистяков, О. Юрченко та ін.

На законодавчому рівні регулювання правоохоронних органів було закріплено підписанням Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року. Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ.

Функціонування поліції стало початком нового історичного етапу розвитку України як демократичної європейської держави. Але, разом із тим, перед державою постав цілий ряд нових проблем. Створена Національна поліція в Україні передбачає велику кількість питань стосовно законодавчого та нормативного регулювання цього процесу. Беручи до уваги, що до цього в Україні відбувався лише поетапний перехід до європейських стандартів організації роботи правоохоронних органів, треба зазначити, що нові працівники поліції повинні чітко розуміти принципи роботи в умовах стрімкої рефор-

ми. Так, вони мають застосовувати мінімум сили, бути моральними, не терпіти «карального ухилу» та неправомірних дій, боротися не зі злочинністю, а за справедливість, прагнути запобігати злочинності, а не просто на неї реагувати, а також сягати якомога вищого ступеня відповідальності за діяльність кожного й усіх разом, цілої організації [1, с. 12-15].

Головною метою діяльності поліції є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидія злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з певних причин потребують такої допомоги, та законність цієї діяльності. Це сьогодні ґрунтується на дотриманні у своїй діяльності національною поліцією Конституції України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших законів України, актів Президента та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів, а також виданих відповідно до них актів Міністерства внутрішніх справ України, інших нормативно-правових актів, а також на громадському і державному контролі за її діяльністю [2].

Аналізуючи Закон України «Про Національну поліцію», неможливо не виділити положення щодо спільних проектів поліції з громадськістю, адже це є одним із нововведень сучасного законодавства. Національна поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проектів, програм і заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання Національною поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між Національною поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Національна поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх установах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності [3, с. 153-156].

За соціальним опитуванням Центру політико-правових реформ, рівень симпатій суспільства до патрульних поліцейських становить близько 80%. На відміну від міліціонерів останні відзначаються поважним ставленням до осіб, а проблеми в їхній роботі можуть бути пов'язані з труднощами становлення нової структури.

Поява на вулицях нових патрульних викликала дійсний живий інтерес українців, які очікують, що поліція буде кардинально і якісно відрізнятись від старої міліції. І цей інтерес необхідно підтримувати в ЗМІ, соціальних мережах та ін., інформуючи аудиторію про позитивну динаміку та результативність роботи нових патрульних [4, с. 35-37].

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що діяльність Національної поліції здійснюється в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами і інститутами громадянського суспільства на засадах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб. Ефективність діяльності органів полі-

ції, рівень професійної компетентності поліцейських впливають на громадську думку про роботу поліції загалом, адже навіть у законі прописано, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції.

1. Білоус А. С. Проблеми функціонування Національної поліції України у реаліях сьогодення / А. С. Білоус // Національна поліція України: проблеми становлення та стратегія розвитку : матер. науково-практичної конференції, 10 грудня 2015 р., Харків. – Х. : Харківський нац. ун-т внутрішніх справ, 2015. – С. 12-15.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

3. Дячук О. В. Правові засади партнерських відносин між поліцією та населенням / О. В. Дячук // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 3. – С. 153-156.

4. Гатшур В. В. Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства / В. В. Гатшур // Національна поліція України: проблеми становлення та стратегія розвитку : матер. науково-практичної конференції, 10 грудня 2015 р., Харків. – Харків : Харківський нац. ун-т внутрішніх справ, 2015. – С. 35-37.

Касяненко Євгенія Валеріївна,
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ГРОМАДСЬКА УЧАСТЬ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Реформування системи органів внутрішніх справ є не тільки однією з найбільш важливих і значущих проблем сучасної України, але й однією з найбільш спірних і таких, що викликають інтерес у суспільства. Формування Національної поліції в Україні привертає увагу не тільки науковців та практичних працівників, але й засобів масової інформації, громадських організацій та окремих громадян. Це, безумовно, є показником активізації становлення громадянського суспільства, що і є стратегічними напрямом внутрішньої політики української держави.

Науковий інтерес викликають різні аспекти залучення громадян до підготовки поліцейських в Україні і створення дійсно незалежної, відповідальної Національної поліції, яка б служила суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Але залучення громадськості до підготовки патрульних дозволило б не тільки виховувати їх на засадах гуманізму, але й продемонструвати громадянам основну мету реформи.

Різні аспекти участі громадянського суспільства в роботі поліції досліджували В. Авер'янов, М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Безпалова,

О. Джафарова, В. Іванцов, А. Комзюк, М. Романенко, О. Синявська, В. Сущенко та ін. Але громадська участь у процесі підготовки поліції, що зумовлена потребою підтримки високого рівня довіри українців до поліції, все ж залишається майже не дослідженою.

Дослідження поліцейської практики свідчать, що сьогодні процес взаємодії працівників поліції та населення (громадських об'єднань) позитивно впливає на поліцейську діяльність, з одного боку, й формування позитивного іміджу в очах населення – з іншого [1, с. 6]. Цікавість, яку громадськість виявляє до підготовки національної поліції, варто розглядати як можливість на основі нових прогресивних ідей та дійсних потреб суспільства удосконалити цей процес, зробити поліцію відкритою для громадян.

У ст. 9. Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості, забезпечує інформування громадськості про свою діяльність. Також проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України [2]. Але одним з найбільш важливих положень Закону є передбачені в розділі VIII «Громадський контроль поліції» різносторонні напрями взаємодії Національної поліції з громадськістю.

Положення цього розділу можна вважати безпосереднім проявом демократичного спрямування правоохоронної системи держави. Дослідники визнають позитивні зміни в організації відносин поліції з суспільством порівняно з тими, що передбачені Законом «Про міліцію». А такими правовими інститутами, як громадський контроль, досягається високий рівень відповідальності працівників правоохоронних органів перед суспільством, оскільки найважливіша оцінка їх діяльності – ставлення громадян та рівень їх довіри [3, с. 32]. Це зумовлено не ставленням суспільства власне до поліції, а передусім традиційною усталеною недовірою громадськості до органів внутрішніх справ.

У більшості європейських країн системи професійної поліцейської освіти не є замкнутими, а взаємодіють і інтегруються з загальногромадянськими національними освітніми системами, головне завдання яких полягає в тому, щоб встановити належний баланс між ними, адекватний реальним умовам кожної європейської країни, а також тим державним завданням, які ставляться перед її правоохоронною системою [6].

Система громадської участі, зокрема громадського контролю за підготовкою поліції, може включати громадські спостережні групи та організації, незалежних громадських експертів. Вони можуть брати участь як спостерігачі у процесі відбору (проходження конкурсу, атестації) кадрів для поліції, у проведенні різних форм контролю якості знань кандидатів. Важливим є залучення представників інститутів громадянського суспільства як тренерів для патрульних поліції.

У Законі України «Про Національну поліцію» відсутні положення щодо механізму залучення громадськості до співбесід та до викладання у вищих

навчальних закладах зі специфічними умовами навчання [4, с. 170]. Ця проблема потребує вирішення для демократизації кадрової політики в системі органів внутрішніх справ.

Оновлення кадрів у новій поліції – одне з основних завдань, виконувати яке необхідно з залученням громадськості. Проходження переатестації особовим складом має відбуватися на принципах відкритості і прозорості.

Такі заходи необхідно застосовувати з різною метою. Науковці наголошують на необхідності створення іншої психологічної обстановки, іншої атмосфери навколо роботи поліції, коли населення не просто буде спостерігати, аналізувати та критикувати поліцію, а навпаки, відчувати свою приналежність до загальних завдань, які виконує поліція для блага держави і суспільства [5]. Традиційні відносини міліції з громадськістю мають бути замінені якісно новими – партнерськими. У цьому аспекті важливу роль відіграють засоби масової інформації.

Частина громадян вважає, що підготовка патрульних поліцейських не є ефективною через її коротку тривалість. На етапі становлення Національної поліції ЗМІ необхідно дотримуватись принципів об'єктивності у висвітленні інформації про її роботу. Суспільство має отримувати достовірну інформацію і робити самостійні висновки. Висвітлення засобами масової інформації процесу підготовки та переатестації поліцейських допоможе допомогти громадянам отримати уявлення про якість та мету підготовки поліцейських.

Отже, громадська участь у процесі підготовки кадрів для Національної поліції є важливим чинником, який сприятиме посиленню довіри громадян до неї. У процесі підготовки поліції громадяни можуть виступати і як незалежні спостерігачі, і як власне тренери. Участь громадськості має бути організованою так, щоб не порушувати процес складної підготовки поліцейських. Тому важливою є участь незалежних ЗМІ, які б об'єктивно висвітлювали різні аспекти такої підготовки.

1. Проневич О. С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції та населення на локальному рівні / О.С. Проневич // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 600-606.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

3. Галаган В.В. Інститут громадського контролю за діяльністю поліції / В.В. Галаган, М.В. Романенко // Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку : зб. матеріалів наук.практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 30–34.

4. Фефелова І.М. Перспективні напрями підвищення ефективності кадрового забезпечення національної поліції України / І.М. Фефелова, О.І. Безпалова // Національна поліція України: проблеми становлення та перспективи розвитку : зб. матеріалів наук.практ. конф. курсантів та студентів (м. Харків, 10 грудня 2015 р.). – Харків, 2015. – С. 170–172.

5. Полтавець С. МВС: дискусії навколо реформи [Електронний ресурс] / С. Полтавець, І. Шульга // Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/index.php?...reformi.

6. Психологія. Педагогіка. Етика : учебник для вузов / под ред. проф. Ю.В. Наумкина. – М., 1999.

Катрич Дар'я Костянтинівна,
ад'юнкт кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ ФУНКЦІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із ключових елементів адміністративно-правового статусу Національної поліції України є функції. Досягнення мети даного дослідження щодо визначення правової природи функцій Національної поліції України не може бути ефективним без попереднього аналізу поняття «функції» у теорії держави та права, а також науці адміністративного права.

Поняття «функція» (від лат. *functio*– здійснення, виконання) було введено в науковий обіг та набуло популярності по мірі розповсюдження в різних галузях науки (особливо біологічних та суспільних науках) функціональних методів дослідження, особливо у зв'язку із вивченням цілеспрямованих систем [1, с. 30].

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає функцію як явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення, змінюється відповідного до його змін; або робота чого-небудь, обов'язок, коло діяльності [2, с. 1552].

Функції в теорії держави визначаються як головні напрямки і види діяльності держави, обумовлені її завданнями і цілями і такі, що характеризують її сутність [3, с. 47]. Проте О.Ф. Скакун одночасно наголошує, що не можна ототожнювати функції держави та її окремих органів, які є частиною апарату держави і відбиваються у компетенції, у предметі відання, у правах та обов'язках (повноваженнях), закріплених за ними [3, с. 47].

Ю.А. Тихомиров зазначає, що встановлені цілі, які він ототожнює з публічними функціями, означають спосіб тривалої нормативної орієнтації суб'єктів права та стійку діяльність щодо досягнення цих цілей [1, с. 56].

А.Н. Сагіндікова під функціями органів внутрішніх справ розуміє основні напрямки їх діяльності із вирішення завдань, що стоять перед ними, щодо досягнення поставлених цілей [4, с. 125]. При цьому вона виокремлює загальну функцію міліції, під якою розуміється коло діяльності міліції щодо вирішення завдань, що стоять перед нею, та досягнення поставлених цілей. У свою чергу, в рамках загальної функції міліції виокремлено «прості» функції міліції [4, с. 126].

І.І. Мушкет зазначає, що функції поліції (міліції) як спеціалізованої системи у структурі органів виконавчо-розпорядчої влади є напрямками діяльності її органів та посадових осіб при вирішенні визначених законом завдань [5, с. 6–7].

О.С. Проневич наголошує, що функції поліції (міліції) охоплюють сукупність способів, методів, прийомів і дій, за допомогою яких виконуються завдання і досягаються цілі поліції (міліції) [6].

Підсумовуючи викладені вище визначення, можна зазначити, що функції поліції зумовлені метою її діяльності та покладеними на неї завданнями відповідно до закону. Мета діяльності поліції реалізується через виконання нею функцій шляхом реалізації конкретних завдань.

Виходячи з визначення Національної поліції в Україні [7], можна констатувати, що метою її діяльності є забезпечення прав і свобод людини, протидія злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Враховуючи зміст мети та завдань, які виконує Національна поліція [7], можна зробити висновок про їх неоднорідність та специфіку у порівнянні з іншими державними органами. Відповідно, механізм їх реалізації також багатоаспектний, оскільки виконання кожного завдання передбачає певний вид (напрямок) діяльності, спрямований на досягнення конкретної мети та визначений категорією «функція». Саме функції складаються із різноманітних способів, прийомів, методів та дій, за допомогою яких реалізують завдання та досягається мета діяльності Національної поліції. Водночас кожна функція Національної поліції конкретизується у функціях її складових – функціях структурних підрозділів (кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення тощо). Функції структурних підрозділів Національної поліції, у свою чергу, реалізуються у формі функціональних обов'язків поліцейських. Тобто функції Національної поліції реалізуються у практичній діяльності кожного його органу та підрозділу, а також окремих поліцейських під час виконання поставлених перед ними завдань.

З огляду на викладене функції Національної поліції можна визначити як зумовлені метою основні напрямки її діяльності у процесі вирішення завдань щодо забезпечення прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку в державі.

-
1. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции / Ю.А. Тихомиров. – М., 2005.
 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь, 2005.
 3. Скакун О.Ф. Теорія держави та права : підручник / О.Ф. Скакун. – Харків, 2001.
 4. Сагиндыкова А.Н. Функции общественной безопасности: теоретические проблемы, поиски, решения / А.Н. Сагиндыкова, А.Н. Бадмаев // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Право. – 2005. – № 8. – С. 124–135.
 5. Мушкет И.И. Полиция в механизме Российского государства: историко-теоретическое исследование : дис. ... канд. юрид. наук / И.И. Мушкет. – СПб., 1997.
 6. Проневич О.С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація / О.С. Проневич // Право і безпека. – 2013. – № 1. – С. 141–146.
 7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР. – 2015. – № 40–41. – С. 1970. – Ст. 379.

Коротич Ігор Ігорович,
аспірант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО ПОЛЬЩІ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це насамперед відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. Найбільший інтерес для нас становить практика тих держав, де антикорупційні механізми виявилися найбільш адекватними.

У 2006 р. в Польщі був створений новий орган – Центральне антикорупційне бюро (Centralne Biuro Antykorupcyjne). Саме на його плечі лягла основна відповідальність за боротьбу з хабарництвом та казнокрадством в усіх формах і проявах. Важливим напрямком діяльності ЦАБ є контроль за доходами та видатками польських можновладців. Польські чиновники зобов'язані декларувати не лише свої доходи, а й видатки. Кримінальний кодекс передбачає кримінальну відповідальність у виді позбавлення волі терміном до 3 років за подання неправдивих відомостей про доходи та витрати в декларації. Іншими напрямками роботи ЦАБ є профілактика злочинності та серйозна аналітична робота.

Попри те, що Центральне антикорупційне бюро Польщі – спеціальний антикорупційний орган, кримінальне переслідування корупційних правопорушень у Польщі, як і в Україні, здійснюють й інші правоохоронні органи (поліція, Агентство внутрішньої безпеки, Прикордонна варта, Військова поліція і Служба військової контррозвідки) [1]. Однак, на відміну від Національного антикорупційного бюро України, Центральне антикорупційне бюро Польщі наділене значно ширшим колом повноважень:

- 1) виявлення, запобігання і викриття правопорушень проти:
 - діяльності державних установ, а також органів місцевого самоврядування;
 - правосуддя, виборів і референдумів, громадського порядку, достовірності документів, власності, господарської діяльності, обігу грошей та цінних паперів, якщо вони пов'язані з корупцією або з діяльністю, що може завдати шкоди економічним інтересам держави;
 - фінансування політичних партій, якщо вони пов'язані з корупцією;
 - податкових обов'язків, якщо вони пов'язані з корупцією або з діяльністю,

що може завдати шкоди економічним інтересам держави;

– правил спортивних змагань;

– обігу лікарських засобів, харчових продуктів спеціального призначення, медичних виробів, а також притягнення до відповідальності осіб, які їх вчинили;

2) виявлення і протидія випадкам невиконання положень Закону Республіки Польща «Про організацію здійснення господарської діяльності особами, які виконують публічні функції» від 21 серпня 1997 року;

3) документування підстав та ініціювання реалізації положень Закону Республіки Польща «Про повернення вигоди, безпідставно отриманої з державного бюджету або від інших державних юридичних осіб» від 21 червня 1990 року;

4) виявлення випадків недотримання визначених законодавством процедур при прийнятті та виконанні рішень, що стосуються: приватизації і комерціалізації, фінансової підтримки, державних закупівель, розпорядження державним майном, а також надання ліцензій, дозволів, пільг, переваг, квот, кредитних гарантій;

5) контроль правильності і правдивості даних про активи та про здійснення господарської діяльності особами, які виконують публічні функції;

6) здійснення аналітичної діяльності у сферах, що належать до повноважень ЦАБ, а також надання відповідної інформації Прем'єр-міністру, Президенту Республіки Польща, Сейму та Сенату [2].

ЦАБ Польщі у межах своїх завдань, визначених Законом Республіки Польща «Про Центральне антикорупційне бюро», наділене повноваженнями виконувати такі функції:

1) аналітично-інформаційну;

2) оперативно-розшукову;

3) контрольну;

4) слідчу.

У межах своєї діяльності ЦАБ Польщі здійснює також профілактичну і освітню функції. У цій сфері Бюро співпрацює з іншими органами та неурядовими організаціями, предметом дослідження яких є корупція та боротьба з корупцією[3].

З огляду на це можна зробити висновок, що повноваження ЦАБ Польщі значно ширші, ніж повноваження НАБУ. Вони не обмежуються колом суб'єктів, які вчиняють злочин, та розміром предмета злочину, а стосуються всіх правопорушень, що пов'язані з корупцією або можуть завдати шкоди економічним інтересам держави. Також ЦАБ Польщі поєднує в собі функції як протидії, так і запобігання корупції, адже воно здійснює не лише кримінальне переслідування корупційних правопорушень, а й перевірку правильності й правдивості даних про активи та про проведення господарської діяльності особами, які виконують публічні функції, виявляє ризики для економічних інтересів держави, а також проводить профілактичну та освітню роботу [4].

Для ефективної боротьби з корупцією правоохоронці мають бути захищені від політичного тиску. Саме тому Центральне антикорупційне бюро максимально убезпечено від будь-якого зайвого втручання. Законодавство республіки передбачає максимально прозору процедуру формування органу і прекрасно захищає його від змін політичної кон'юнктури. Зокрема, Шеф Антикорупційного бюро призначається на посаду та звільняється з неї Прем'єр-міністром лише після консультацій з Президентом Польщі і за умов наявності відповідного вердикту з боку профільної комісії Сейму. Також каденція очільника Центральне антикорупційне бюро Польщі не співпадає з строком повноважень Сейму, відповідно партійні трансформації абсолютно не означають кадрових змін в бюро.

Хоча Антикорупційне бюро в своїй роботі особливо тісно взаємодіє з Прем'єр-міністром та Міністерством юстиції, це не заважає поборникам корупції лишатися неупередженими та об'єктивними. Сприяє цьому і надзвичайно серйозний кадровий добір співробітників, адже щоб влаштуватися на роботу в бюро, потрібно мати бездоганну репутацію, пройти десятки різноманітних перевірок та навіть тест на поліграфі. Також кадри стимулюють досить високими зарплатами.

Попри це залишаються відкритими питання співпраці підрозділів Національної поліції з підрозділами Національного антикорупційного бюро щодо протидії корупційним проявам. При цьому слід активно використовувати позитивний досвід країн світу, які досягли значних результатів у цій сфері.

1. Centralne Biuro Antykorupcyjne [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antykorupcja.gov.pl/ak/institucjeantykorupcy/wyspecjalizowane/wpolsce/1682,POLSKACentralne-Biuro-Antykorupcyjne.html>.

2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z dnia 23 czerwca 2006 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.lego.pl>.

3. Zadania [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cba.gov.pl/pl/ocba/zadania/350,zadania.html>.

4. Гречанюк Р. Функції і повноваження спеціальних антикорупційних органів України, Польщі та Молдови: порівняльний аналіз / Р. Гречанюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2015. – № 2. – С. 41–48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/grechanuk.pdf>.

Сомарчук Микола Володимирович,
ад'юнкт кафедри кримінального
права та кримінології
Львівського державного
університету внутрішніх справ

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВБИВСТВО ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Питання меж відповідальності, що мають теоретичне походження, знаходять своє відображення в офіційній позиції законодавця, а в подальшому мають істотний вплив на практику призначення покарання за певний вид суспільно небезпечного посягання. Обґрунтованість прийнятих на законодавчому рівні рішень не тільки забезпечує стабільність правозастосовної діяльності, а й у цілому сприяє дотриманню основоположних принципів кримінального права, таких як законність і справедливість.

У той же час, як показує аналіз санкцій ч. 1 і 2 ст. 115 КК України, межі покарання за простий і кваліфіковані види вбивств відрізняються незначно. Відповідно до ч. 1 цієї статті суд може призначити винному покарання у вигляді позбавлення волі строком від семи до п'ятнадцяти років. При цьому мінімальною межею покарання за ч. 2 зазначеної статті є десять років позбавлення волі, максимальною – п'ятнадцять років позбавлення волі. Таким чином, розрив між мінімальними межами покарання за просте вбивство і кваліфікованого виду становить всього три роки. Взагалі відсутній «розкид» в термінах позбавлення волі під час аналізу максимальних меж покарання. В інших же випадках покарання у вигляді позбавлення волі (терміном від семи до п'ятнадцяти років) при кваліфікації дій винного за ознаками вбивства, поєднаного з іншими злочинами, знаходиться в рамках санкції, передбаченої за простий склад вбивства.

Аналізуючи правила, які стосуються змісту кваліфікуючих ознак, А.П. Козлов вказує на безумовність або обов'язковість «перепадку в рівні суспільної небезпеки діяння у випадках, коли його супроводжує відповідна обставина, яка претендує на роль кваліфікуючої ознаки. Наявність такого перепадку зумовлює необхідність застосування інших меж призначення покарання, нової санкції» [1, с. 56].

Аналогічної думки дотримується М.І. Бажанов: «... зміна рамок санкції кваліфікуючими ознаками відображає зміну рівня суспільної небезпеки скоєного...» [2, с. 31], що, в свою чергу, має знаходити підтвердження в конкретних видах і розмірах покарань. Автором, на нашу думку, абсолютно справедливо звертається увага на необхідність законодавчого конструювання санкцій

кваліфікованих складів з «перекриттям» мінімальної межі виду та розміру покарання, передбаченого санкцією основного складу. Як бачимо, відповідальність особи, що скоїла вбивство, поєднане з іншими злочинами, повинна обмежуватися значно жорсткішими межами, ніж це позначено в чинній редакції ч. 2 ст. 115 КК України.

Слід погодитися з І. Махінчуком, що «розриви між мінімумом і максимумом покарань розмивають законодавчу оцінку суспільної небезпеки відповідних злочинів, наділяють суд правом самому вирішувати це питання за своїм суб'єктивним розсудом» [4, с. 83]. Особливо це небезпечно у випадках, коли у правозастосовчих органів існує реальний механізм зниження відповідальності до рівня основного складу при кваліфікації дій винного за ознаками складу з обтяжуючими обставинами. Така трансформація відповідальності можлива і при різних видах вбивств, коли рішення окремої конкретної людини може нейтралізувати в цілому ідею диференціації відповідальності. На думку Ю.В. Бишевського, наявність такої можливості на правозастосовчому рівні є порушенням принципу законності, що саме по собі неприпустимо, і з цим необхідно боротися насамперед силою самого закону [5, с. 49].

Досліджуючи проблеми розділення відповідальності за вбивство, поєднане із іншими злочинами, слід також звернути увагу на ряд норм, які містяться в Загальній частині Кримінального кодексу України і безпосередньо впливають на аналізований процес. Насамперед йдеться про ст. 69, 81 КК, відповідно до яких встановлені законодавцем мінімальні межі відповідальності за аналізований вид злочину можуть бути знижені або винного може бути засуджено умовно.

Так, у ч. 1 ст. 69 КК України говориться, що покарання може бути призначено нижче нижчої межі, передбаченої статтею Особливої частини Кодексу, за наявності кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного. Ці обставини мають бути пов'язані з цілями і мотивами злочину, роллю винного, його поведінкою під час або після вчинення злочину, а також іншими обставинами, які істотно зменшують ступінь суспільної небезпеки злочину, а також при активному сприянні учасника групового злочину розкриттю цього злочину. Якщо термін «обставини, що пом'якшують покарання» отримав хоч якийсь законодавче тлумачення, то що необхідно розуміти під «обставинами, які істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, з урахуванням особи винного», залишається незрозумілим. Це ж стосується і ст. 81 КК України, де говориться, що судом може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Формулювання даних статей є більш ніж неконкретними. І в одному, і в іншому випадках законодавець використовує оціночні категорії, які ним не розкриваються. Їх з'ясування вимагає додаткового трактування і не може сприяти належній практичній реалізації самої норми кримінального закону.

Можливість широкого застосування ст. 69 і 81 КК України, а також ве-

лика різниця між мінімальними і максимальними межами розмірів покарань у санкціях статей роблять спроби законодавця, спрямовані на посилення заходів боротьби з злочинністю, допомогою диференціації відповідальності на основі показників суспільної небезпеки, неефективними. Цей процес стає більшою мірою підконтрольним правозастосовчим органам, законодавець ж грає лише роль статиста, який спостерігає зі сторони і не втручається в регулювання ситуації, яка склалася.

На наш погляд, деяких змін повинні зазнати також окремі положення Загальної частини Кримінального кодексу України за рахунок включення в їх зміст ряду обмежень. З урахуванням того, що в законі не обумовлюються конкретні критерії зниження покарання і не ясно, до якої межі воно допустиме, можливе встановлення таких критеріїв у ст. 69 КК України. За основу можна взяти відомі кримінальному закону способи, наприклад за допомогою використання певної частини покарання від його мінімальної межі.

Крім того, застосування заходів, які істотно пом'якшують відповідальність, до осіб, винних у вчиненні особливо тяжких злочинів, у тому числі і вбивства, поєднаного з іншими посяганнями, є неприпустимим. У редакції статті необхідно чітко позначити певні категорії злочинів, у разі вчинення яких можливе застосування положень ст. 69 КК України. До таких слід відносити тяжкі, середньої та невеликої тяжкості злочину. Аналогічним чином можливе вирішення даної проблеми і щодо умовного засудження, застосування якого також повністю знаходиться у владі судового розсуду.

Таким чином, встановивши певні обмеження на можливість застосування ст. 69, 81 КК України, законодавець, з одного боку, вирішить проблему надмірного і нерідко необґрунтованого зниження меж відповідальності за аналізований вид злочинного посягання, а з іншого – зробить роботу судів більш контрольованою і обмеженою рамками закону. Водночас правозастосовний орган також матиме можливість приймати рішення самостійно, за ним раніше буде зберігатися право вибору найбільш справедливого і доцільного варіанту дій.

1. Козлов А. П. Уголовно-правовые санкции: проблемы построения, классификации и измерения / А. П. Козлов. – Красноярск : Изд-во Красноярск. ун-та, 1989. – 176 с.

2. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М. И. Бажанов. – К. : Вища школа, Голов. изд-во, 1980. – 216 с.

3. Антипов В. В. Обставини, що виключають можливість застосування певних видів покарань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Антипов ; Національна академія внутр. справ України. – К., 2005. – 19 с.

4. Махінчук В. Інститут покарання : критерії визначення адекватності / В. Махінчук // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 9. – С. 82-84.

5. Бышевский Ю. В. Наказание и его назначение : учебное пособие / Ю. В. Бышевский, А. И. Марцев. – Омск : [б. и.], 1975. – 82 с.

Федотенко Андрій Валерійович,
здобувач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Аналіз чинного законодавства та наукових здобутків показує, що основними ознаками правового статусу суб'єктів ОРД є:

- приналежність до державних правоохоронних органів;
- наділення владними повноваженнями у сфері ініціювання, санкціонування, організації ОРД в цілому та провадження окремих оперативно-розшукових заходів;
- відповідні обов'язки та права у сфері ОРД [1; 2].

Виходячи з означених ознак, можемо виділити підрозділи та окремих осіб, яких можна віднести до суб'єктів ОРД:

- підрозділи та їх працівники, які мають право ініціювати проведення ОРЗ та здійснювати провадження за оперативно-розшуковими справами;
- підрозділи та їх працівники, які у межах своїх повноважень можуть реалізовувати права у сфері ОРД, визначені чинним законодавством;
- особи, які мають право порушувати клопотання про проведення ОРЗ;
- особи, які ініціюють, санкціонують, узгоджують та контролюють здійснення ОРЗ [3; 4].

Виходячи з наведених ознак суб'єктів ОРД, можемо визначити їх види залежно від владних повноважень:

1) суб'єкти-ініціатори, які приймають рішення про здійснення оперативного провадження та проведення ОРЗ іншими підрозділами; в органах внутрішніх справ України до них належать підрозділи та їх працівники: кримінальної міліції (карного розшуку, служби боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції у справах дітей, боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, боротьби з кіберзлочинністю); служби внутрішньої безпеки; спеціальної міліції; судової міліції. Окрім зазначених, ініціювати здійснення ОРД можуть керівники ОВС та структурних оперативних підрозділів, прокурори різних рівнів;

2) суб'єкти-організатори, які виконують функції санкціонування та контролю законності, безпосередньо не здійснюючі проведення ОРЗ – керівники ОВС та структурних оперативних підрозділів, прокурори різних рівнів, слідчі судді;

3) суб'єкти-виконавці – оперативні підрозділи та їх працівники, які здійснюють ОРЗ на підставі ухвали слідчого судді та завдань підрозділів-ініціаторів. До них належать оперативно-технічні підрозділи (ОТП), підрозділи оперативної служби. До цієї групи слід також віднести підрозділи кримінальної розвідки, що створюються у складі кримінальної міліції з метою здійснення довгострокових та короткострокових впроваджень штатних негласних працівників та офіцерів-нелегалів для вирішення стратегічних та тактичних завдань протидії злочинності.

Стосовно функцій ОТП зазначимо, що вони проводять за завданням підрозділу-ініціатора на підставі ухвали слідчого судді оперативно-технічні заходи. Працівники підрозділів ОТП безпосередньо виконують завдання оперативних підрозділів ОВС щодо проведення оперативно-розшукових заходів із негласним застосуванням спеціальних технічних засобів з метою пошуку, фіксації, документування фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб і груп у ході оперативних розробок і НСРД у межах кримінальних проваджень.

Таким чином, оперативно-технічні підрозділи ОВС можна віднести до спеціальних, допоміжних суб'єктів оперативно-розшукової діяльності – «суб'єктів-виконавців» з обмеженими повноваженнями у галузі ОРД. Особливостями їх правового статусу як суб'єктів оперативно-розшукової діяльності є:

1. Вони самостійно не можуть ініціювати проведення ОРЗ, що входять до їх компетенції, але мають право здійснювати визначені законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» у п. 9, ст. 8 аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та у п. 11, ст. 8. аудіо-, відеоконтроль місця. Означені заходи здійснюються у межах оперативно-розшукових справ, заведених суб'єктами-ініціаторами.

2. Використовувати негласний апарат вони можуть тільки для вирішення задач проведення оперативно-технічних заходів.

3. Здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії у межах кримінального провадження на підставі ухвали слідчого судді за дорученням слідчого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій К.В. Антонова, О.Ю. Бусола, М.П. Вадька, О.Ф. Долженкова, В.В. Дюкова, В.І. Єлинського, П.А.Єрмакова, В.П. Захарова, А.В. Коваленка, С.М. Кряковцева, Ю.Ю. Орлова, С.І. Пічкурєнко, О.П. Снігерьова, І.Ф. Хараберюша, Шелухіна, І.Р. Шинкаренка, М.Б. Саакяна, В.А. Яценка визначає наявність декілька правових та організаційних проблем [5-8]:

- недостатній рівень законодавчого та нормативного регулювання використання можливостей ОТП у протидії організованій злочинності у межах оперативно-розшукового та кримінального провадження;

- фактична відсутність сучасного наукового та методологічного забезпечення використання можливостей ОТП з протидії організованій злочинності

у межах оперативно-розшукового та кримінального провадження відповідно до КПК – 2012о;

- відсутність норм, які б визначали особливості використання можливостей ОТП з протидії організованій злочинності у межах оперативно-розшукового та кримінального провадження;

- відсутність переліку ОРЗ різного рівня санкціонування з переліком суб'єктів їх застосування.

Враховуючі означене та вимоги Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та Європейські стандарти використання спеціальних слідчих методів та прийомів [9] щодо чіткого визначення суб'єктів ОРД та виключності заходів, що здійснюються оперативно-технічними підрозділами, вважаємо за необхідне:

1. Внести зміни до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у частині переліку структурних підрозділів національної поліції, що можуть здійснювати оперативно-розшукову діяльність, у такій редакції:

« Національної поліції – кримінальною та спеціальною поліцією (карного розшуку, оперативної служби, оперативно-технічних підрозділів, боротьби з економічною злочинністю, підрозділи боротьби з торгівлею людьми, протидії кіберзлочинності), підрозділами внутрішньої безпеки та ін)».

2. Надати ч. 3 ст. 8 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність у такій редакції:

«негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу у межах оперативно-розшукових справ проводяться оперативно-технічними підрозділами на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором, виключно з метою запобігання, виявлення або припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину».

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. // ВВР. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

2. Шинкаренко І.Р. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. посіб. / І.Р. Шинкаренко, І.О. Шинкаренко, О.В. Кириченко. – Дніпропетровськ, 2015.

3. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : курс лекцій : у 2-х ч. – Ч. 1 / відп. ред. В.О. Сілюков. – Луганськ, 2009.

4. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ : підручник / за ред. Водька М.П., Долженкова О.Ф. – К., 2012.

5. Захаров В.П. Правові, організаційні та технологічні засади інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.П. Захаров. – К., 2011.

6. Погорецький М.А. Теоретичні і практичні проблеми використання матеріалів

оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 / М.А. Погорецький – К., 2006.

7. Бусол О.Ю. Організація аналітичної розвідки в оперативних підрозділах МВС України : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 / О.Ю. Бусол. – К., 2009.

8. Шинкаренко І.Р. Гносеологічні проблеми визначення об'єкта теорії оперативно-розшукової діяльності / І.Р. Шинкаренко // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Вип. 2, Ч. 2. – 2009. – С. 3–21.

9. Варава В.В. Концепт інституту негласних слідчих дій у контексті нового кримінального процесуального законодавства України / В.В. Варава // Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 верес. 2012 р.). – Дніпропетровськ, 2012.

Мороз Світлана Миколаївна,
ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ ЄСПЛ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ, ЩО РЕГЛАМЕНТУЄ ВИКОРИСТАННЯ СЛІДЧИМ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ІНШИМИ ОСОБАМИ

Після прийняття новітнього КПК та впровадження статті 275 «Використання конфіденційного співробітництва» [1] виникла низка правових проблем з її використання.

Здійснений нами аналіз низки дисертаційних досліджень та наукових праць дозволяє констатувати, що ст. 275 КПК України можливо тлумачити у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні можливість слідчого залучати інших осіб до конфіденційного співробітництва використовується не тільки для вирішення конкретних завдань кримінального провадження, а й для отримання інформації, яку можна використати для попередження, виявлення та припинення інших злочинів.

У вузькому розумінні використання конфіденційної допомоги можливе:

- для здійснення НСРД;
- для отримання від інших осіб інформації на засадах конфіденційності;
- для участі у псевдонімних заходах.

Водночас виникають проблеми моральності використання конфіденційного співробітництва під час кримінального провадження та його співвідношення з основними принципами кримінального процесу. Проблеми моральності використання конфіденційної співпраці у боротьбі зі злочинністю завжди були у полі зору практикуючих юристів, правознавців, теоретиків права, процесуалістів, криміналістів, розробників теорії ОРД та філософів.

Згідно з етимологічним тлумаченням мораль (від лат. *moralis* – мораль-

ний, mores – звичаї, поведінка) – форма суспільної свідомості і вид суспільних відносин (моральні відносини) [2, с. 770], етика – вчення про моральність, проблему добра і зла, мораль. Етика учить оцінювати деяку ситуацію, щоб зробити можливими етичні (моральні) правильні вчинки, досліджує, що в житті й у світі має цінність [3].

Виходячи з цієї трактовки моралі, ще у ХІХ столітті науковці у галузі кримінального процесу переважно дотримувалися думки щодо відмови кримінальної практики від конфідентів [4].

У практичному керівництві для працівників карного розшуку 1925 р. автори вказали, що до свідчення конфідентів із злочинного середовища слід ставитися з обережністю, враховуючі їхні низькі моральні якості [5, с. 133-134].

В той же час виходячи з потреби протистояння злочинному середовищу сучасна наукова думка визнає соціальну необхідність і корисність цієї роботи.

З означеного можемо констатувати, що використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами у межах кримінального провадження є компромісом, на який йде суспільство для досягнення морально-позитивних цілей. Умовами моральності цього є:

- наявність морально-позитивної мети встановлення об'єктивної істини під час кримінального провадження з використанням конфіденційної співпраці і, як наслідок, захист або забезпечення порушених прав і свобод постраждалого;

- заборона безпідставного втручання у особисте життя громадян та розголошення отриманої інформації іншим особам;

- законодавча регламентація підстав, переліку суб'єктів та злочинів, щодо яких може використовуватися конфіденційна співпраця у межах кримінального провадження.

Наведене означає, що моральність використання слідчим конфіденційної співпраці з іншими особами під час кримінального провадження зумовлюється: а) її метою; б) морально-етичною основою, на який вона базується; в) критерієм допустимості її використання.

Таким чином, однією з умов моральної легітимності використання слідчим НСРД та конфіденційної співпраці з іншими особами є детальна регламентація цих аспектів у законодавчих та нормативних актах, що на сьогодні здійснено не повністю.

Проблеми розробки загальних основ здійснення негласних заходів (undercover police surveillance) під час протидії злочинності та конфіденційної співпраці з іншими особами під час розслідування злочинів у різні часи досліджували вчені Бельгії, Великобританії, Ізраїлі, Італії, Нідерландах, Німеччині, Франції, Скандинавії, США: Г. Армстонг, Х. Буш, Д-П. Броді, Х. Гунлаугсон, Д.Ф. Галіхер, Р.Б. Гроскін, П. Клерк, Г.Т. Маркс, Д. Капелле, Д. Можаржет, М. Леві, Р. Леві, Е. Наделман, Л. Ван Отрайв, Н. Пасас, К.

Слободін, А. Функ, С. Фіджинайт, Д. Хобс, Д. Тулбор, Л. Шелей [6].

Аналіз нормативно-правових документів країн Заходу та Сходу, що регламентують використання конфідентів, а також робіт українських науковців, виданих після прийняття чинного КПК [1], свідчить, що конфіденти виконують, як правило, такі функції:

- повідомляють про злочинну діяльність підозрюваних;
- сприяють вирішенню завдань розслідування;
- вводять в оману злочинців;
- свідчать у суді на користь звинувачення і т. ін.

Перша реалізується конфідентами під час заходів, що здійснюються в умовах знаходження під арештом осіб, яким виказана підозра у вчиненні злочину.

Друга та третя функції є аналогом забезпечення конфідентами рішення тактичних задач слідства під час кримінального провадження в Україні у формах: здійснення тактичних комбінацій із забезпечення провадження СРД та НСРД під час кримінального провадження; забезпечення здійснення НСРД.

Четверта функція реалізується під час отримання від свідків інформації на засадах конфіденційності (псевдонімний допит).

При цьому в Україні відсутня чітка регламентація щодо того, хто залучає до співпраці конфідентів та для розслідування яких злочинів можна використовувати конфіденційну співпрацю з іншими особами. Тому на законодавчому рівні необхідно:

1. Відповідно до вимог Європейського суду з прав людини чітко вказати перелік злочинів, у межах розслідування яких слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами [7], визначити перелік НСРД, за якими можливо використовувати конфідентів.

2. Внести доповнення до ст. 225 КПК, що регламентує допит, у такій редакції: "У разі коли допитується особа, яка сприяє на конфіденційній основі органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування, то допит може проводитися з дотриманням спеціальних правил, передбачених чинним законодавством та кримінально-процесуальним кодексом щодо забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, про що слідчий виносить відповідну постанову".

3. Закріпити на законодавчому рівні (ст. 275 КПК України) класифікацію конфідентів у кримінальному провадженні:

- особи, які є учасником злочинної діяльності (член ОЗУ);
- особи, які є свідками злочинної діяльності;
- особи, які отримали інформацію про злочинну діяльність фігуранта кримінального провадження під час ОРЗ або НСРД;
- особи, що не мають злочинних зав'язків із фігурантами кримінального провадження, але за своїми функціональними обов'язками можуть надати на

конфіденційній основі інформацію про факт вчинення злочинної діяльності та свідчити під час псевдонімного допиту на досудовому слідстві та під час судового провадження. Це дозволить чітко класифікувати категорії осіб, конфіденційну співпрацю яких можливо використовувати слідчому.

4. Додати до статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» норму, яка б регламентувала порядок використання позаштатних негласних працівників для вирішення завдань кримінального провадження та під час здійснення НСРД.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // ВВР України. – 2012. – № 4651-VI.

2. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол. Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К., 2001. – Т. 3.

3. Основи філософських знань : посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/philosophy/osnovi/180.html>.

4. Ave Lallemand Das Deutsche Gaunertum. – Leipzig, 1858.

Антология сыска: от полиции к внешней разведке : [в 14 т.] / ГНИИ МВД Украины ; отв. ред. : А.Н. Ярмыш, В.Н. Чисников. – К., 2009.

5. Криминальный сыск в Западной Европе (XIX – XX вв.). / сост. В.Н. Чисников. – М., 2009.

6. Marx G. T. Undercover : Police Surveillancein America / Marx Gary T. – California, 1988.

7. Захаров Є. Порушення права на приватність під час проведення оперативно-розшукової діяльності / Є. Захаров // Права людини в Україні : інформаційний портал Харківської правозахисної групи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org/index.php>.

Дячкін Михайло Олександрович,
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРО ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДА- **ЛЬНОСТІ ЗА МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ** **(за ст. 294 КК України)**

Сучасна громадянська позиція значної частини населення України характеризується намаганням активно впливати на суспільні та політичні процеси в країні, брати безпосередню участь в управлінні державними справами, місцевому самоврядуванні, а також тенденцією до підвищення вимог до влади та зростання невдоволення нею. Вказане має прояв через активне використання громадянами України своїх конституційних прав, у тому числі: брати участь в управлінні державними справами, збиратися мирно та проводити збо-

ри, мітинги, походи і демонстрації (ст. 38, 39 Конституції)^[1] для відстоювання своїх прав та законних, у тому числі й реалізації бажання жити в розвинутій європейській країні. На жаль, але не завжди масові заходи задля відстоювання заявлених цілей проходять у мирний спосіб. В новітній історії України мали місце непоодинокі випадки, коли мітинги та демонстрації, які заявлялись як мирні, переростали на масові заворушення, або останні виникали стихійно через помилкові рішення, дії або бездіяльність влади. А тому українцям не з чуток відомо про руйнівну силу бунту неконтрольованого натовпу. І, як показали події, наша країна не була належним чином підготовлена до таких проявів ані з точки зору юридично забезпечення протидії їм, ані організаційно, ані матеріально і, навіть, морально. Звідси гостро постало питання про вжиття усіх можливих і невідкладних заходів щодо запобігання та протидії таким суспільно небезпечним проявам, як масові заворушення, групові порушення громадського порядку, у тому числі й шляхом вдосконалення норм про кримінальну відповідальність за масові заворушення та групове порушення громадського порядку.

Частиною 1 ст. 294 КК встановлено кримінальну відповідальність за організацію масових заворушень та активну участь в них, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, а частиною 2 – за кваліфікований вид масових заворушень, які утворюють ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків. Таким чином, об'єктивна сторона злочину «масові заворушення» характеризуються активною поведінкою суб'єкта злочину, що може виражатися у формі організації масових заворушень та/або активної участі у масових заворушеннях.

Організацією масових заворушень є вчинені з прямим умислом дії особи, якими вона організовувала (готувала) масові заворушення шляхом поширення закликів до таких заворушень або провокації насильства, погромів, підпалів та інших проявів, передбачених диспозицією ч. 1 ст. 294 КК, або керувала ними.

Активна участь у масових заворушеннях передбачає безпосередню інтенсивну, значну за характером чи обсягом участь особи у насильстві або/та вчинення інших дій, передбачених диспозицією ст. 294 КК України. Водночас лише перебування у натовпі під час масових заворушень не є свідченням активної участі особи у заворушеннях.

Кваліфікований склад злочину «масові заворушення» за ознакою «якщо вони призвели до загибелі людей» утворює дії, передбачені частиною 1 ст. 294 КК, розуміє як заподіяння смерті хоча б одній людині^[2], а тому в диспозиції слід було б вказати: «загибелі людини». Під іншими тяжкими наслідками розуміється заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній чи більше особам, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом чи більше особам,

значних матеріальних збитків юридичним чи фізичним особам^[3].

При визначенні ступеня суспільної небезпечності діянь людини, яка була активним учасником масових заворушень, що призвели до загибелі людини, звертають увагу на наявність в її діях складу інших злочинів, скоєних під час масових заворушень. Так, наприклад, вчинення особою, яка брала активну участь у масовому заворушенні, умисного вбивства або посягання на життя певної категорії осіб потребує кваліфікації її дій за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 294 та відповідними статтями КК, що передбачають відповідальність за вказані посягання (112, 115, 348, 379, 400, 443 КК). Дії осіб, які організували масові заворушення, що призвели до умисного вбивства людини або брали активну участь у таких заворушеннях, але не являлись співучасниками такого вбивства, охоплюються ч. 2 ст. 294 КК і додаткової кваліфікації не потребують. Не потребує додаткової кваліфікації і не утворює сукупності злочинів загибель людини внаслідок масових заворушень, яку було спричинено через необережність.

Таким чином активна участь у масових заворушеннях може проявлятися як в діях, які повністю охоплюються частиною 1 або 2 ст. 294 КК, так і виходити за їх межі та утворювати сукупність злочинів. Слід звернути увагу, що покарання особи за масові заворушення, що призвели до загибелі людини або до інших тяжких наслідків, але яка не є безпосередньо причетною до вказаних наслідків, відповідно до санкції ч. 2 ст. 294 КК, може становити позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років. З урахуванням того, що причини загибелі людини під час масових заворушеннях можуть мати багатоманітність можливих варіантів, мотивів, а також умов, які не виключають і необережність або перевищення повноважень з боку окремих працівників правоохоронних органів під час придушення заворушень, покарання може бути занадто суворим, бо не відповідатиме характеру і ступеню суспільної небезпечності винної особи та вчиненого нею діяння. Вказане судження відповідає декларуванню державою прагнення щодо гуманізації та удосконалення кримінального та кримінально-процесуального кодексів, а тому заслуговує на увагу.

Отже, на підставі викладеного санкцію ч. 2 ст. 294 КК доцільно пом'якшити, встановивши її в межах шести до дванадцяти років позбавлення волі. Покарання за злочин, передбачений ч. 2 ст. 294 КК, у запропонованих межах відповідає, на нашу думку, суспільній небезпечності злочину. Це гарантує особам, які брали активну участь у масових заворушеннях, але не є причетними до умисного заповідання смерті людині, понести покарання у виді позбавлення волі в межах справедливого строку та уникнення опосередкованої відповідальності за суспільно небезпечні наслідки, настання яких не мають причинного зв'язку із вчиненими ними діями.

З урахуванням того, що судова практика визнає, що одне лише перебування особи у натовпі під час масових заворушень або вчинення нею при цьому незначних порушень громадського порядку, наприклад образливе чіпляння

до громадян, нецензурна лайка в натовпі, розпивання спиртних напоїв чи перебування в натовпі у п'яному вигляді та інші види дрібного хуліганства, не дають підстави для визнання цих осіб суб'єктами масових заворушень, логічною є і необхідність кримінально-правової оцінки причетності чи непричетності особи до умисного заповідання смерті іншій людині під час масових заворушень. Вказане питання має бути врегульоване нормою закону, з якої однозначно має витікати, що прирівнювати між собою усіх активних учасників масових заворушень, що призвели до загибелі людей, є недопустимим, і з цього приводу позиція законодавця має бути чітко вираженою.

Таким чином, на нашу думку, санкцію ч. 2 ст. 294 КК України слід пом'якшити, встановивши покарання у виді позбавлення волі строком від шести до 12 років. Це забезпечить застосування більш справедливого покарання осіб, що вчинили злочин, передбачений ч. 2 ст. 294 КК, але не були причетні до загибелі людей під час масових заворушень, а також більшою мірою буде забезпечено принцип справедливості та гуманності при призначенні покарання, його необхідності і достатності для виправлення особи та попередження нових злочинів.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html#63.

2. Бояров В.І, Шалдирван П.В. Масові заворушення: особливості кваліфікації ст. 14-15 // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Том 7. – № 4 (25).

3. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за аг. ред. В. В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Ін Юре, 2003. – 1196 с.

Карась Олександра Володимирівна,
ад'юнкт докторантури та ад'юнктури
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ В УДОСКОНАЛЕННІ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В умовах реформування правоохоронної системи, передусім набуття чинності Законом України «Про Національну поліцію» [1], зростає актуальність питання підвищення якості кадрового забезпечення, зокрема підготовки кадрів для Національної поліції. Для виконання цих завдань доцільно звернутися до зарубіжного досвіду, насамперед досвіду високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових приписів.

У кожній із розвинених держав Заходу склалася власна система підготовки поліцейських кадрів, зумовлена індивідуальною історією розвитку та специфікою структури поліції. В одних державах професійна підготовка поліцейських кадрів здійснюється в межах загальнодержавної системи освіти, тобто на підставі загальнодержавних стандартів професійної освіти, в інших підготовка фахівців орієнтована на вузько професійне поліцейське навчання [2].

Зупинимось на особливостях підготовки кадрів для органів поліції Франції, Федеративної Республіки Німеччини та Канади.

У Франції існує досить розгалужена структура поліції, як національної, так і муніципальної. Загальне керівництво цією багатопрофільною системою здійснює Міністерство внутрішніх справ. У складі МВС Франції серед інших галузевих керівних структур діє дирекція особового складу і навчальних закладів поліції. Вона здійснює загальне управління роботою з персоналом органів поліції, визначає поточні та прогностичні параметри розвитку та організації навчального процесу відомчих закладів освіти. Головними напрямками їх роботи є підготовка кваліфікованих кадрів як для адміністративної, так і для судової (кримінальної) поліції.

Поліція Канади також має складну структуру, поділяється на федеральну, провінційну і муніципальну. Провідна роль належить федеральним структурам – Королівській канадській кінній поліції (КККП), що є унікальним формуванням, яке діє як на державному, так і на провінційному рівні. Вона має свою систему підготовки кадрів, в якій найбільш поширеною формою є спеціалізовані навчальні центри КККП. Головним навчальним закладом є Канадський поліцейський корпус у Оттаві, де слухачі опановують програму, що складається із 41 курсу. Першочергове значення надається практичній підготовці поліцейського до служби. Щорічно Коледж випускає 500 курсантів. КККП має також школу верхової їзди, школу служби поліцейських собак, школу стройової музики, низку інших закладів освіти.

Серед усіх систем підготовки поліцейських кадрів виділяється німецький досвід, а саме підготовка керівників поліції вищого рівня (поліцейського менеджменту), запроваджена у Вищій школі поліції Німеччини, яка розташована в м. Мюнстері землі Північний Рейн-Вестфалія. Цей навчальний заклад спеціалізується не тільки на професійній підготовці керівних кадрів поліції для всіх земель Німеччини, але й на підготовці працівників поліції з інших держав, що входять до Євросоюзу, які направляються для професійного навчання, стажування або підвищення кваліфікації. У школах поліції Німеччини значна увага приділяється якості професійної підготовки працівників, яка постійно оцінюється як викладацьким складом і керівництвом школи, так і слухачами. У Німеччині застосовуються найжорсткіші у Європі умови для просування по службі. Чергове підвищення можна отримати тільки після здобуття певної додаткової освіти, а на деякі посади поліцейські призначаються тільки за наявності відповідного освітнього ступеня. У навчальному процесі застосовуються методи поєднання теоретичних занять зі стажуван-

ням, моделювання, відпрацювання ситуацій, симуляції тощо [4, с. 33].

Зважаючи на позитивний досвід європейських країн у професійній підготовці поліцейських, варто окреслити характерні тенденції до застосування позитивних надбань зарубіжних поліцейських систем в українських реаліях.

Важливим елементом формування кадрового потенціалу поліції виступає моніторинг персоналу, основною метою якого є розробка процедур діагностики та прогнозування кадрової ситуації [3, с. 23].

В умовах реформування органів внутрішніх справ України важливо визначити суттєві індикатори стану кадрового потенціалу поліції, розробити комплексну програму постійної діагностики та розвитку умінь і навичок працівників, підвищувати професійні стандарти, спрямовані на підвищення ефективності професійної підготовки поліцейських для вдосконалення засобів і методів боротьби зі злочинністю, створення основи для роботи в умовах інтенсивного розвитку міжнародного співробітництва з протидії злочинності. Науково обґрунтована кадрова політика в системі органів внутрішніх справ, яка враховує сучасні реалії правоохоронної практики та процеси в суспільстві, є запорукою вдосконалення діяльності оновленого органу виконавчої влади – Національної поліції України та її структурних підрозділів.

Стратегічним напрямом інноваційної освітньої діяльності є реалізація дидактичних принципів прикладної спрямованості навчального процесу та гуманізації поліцейської освіти. Це завдання значною мірою вирішується шляхом інтеграції проблематики прав людини до програм підготовки кадрів на базі відомчих навчальних закладів і програм службової підготовки. Окрім цього, підготовці фахівців для органів поліції в освітніх закладах МВС України варто надати тренінговий характер і приділяти більше уваги практичним методам навчання, таким формам, як моделювання ситуацій, реальні життєві ситуації, вирішення моральних дилем та ін.

Важливо також забезпечити розвиток міжнародної поліцейської інтеграції та кооперації не лише в питаннях безпосередньо правоохоронної діяльності, а й у розробці методичних і нормативно-правових документів, навчання кадрів, взаємодії з навчальними закладами поліції інших країн, розвивати взаємний обмін позитивним досвідом із підготовки кадрів поліції, навчальною літературою, викладачами й слухачами, стажування, підвищення кваліфікації практичних працівників у рамках взаємного обміну досвідом персоналу поліцейських служб та органів. Це подолає відмінності в національних системах професійного навчання, а також вирішить завдання підготовки керованої ланки поліції до роботи в умовах європейського простору.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Колонтаевская И.Ф. Организационные и нормативные основы регулирования профессиональной подготовки управленческих кадров полиции за рубежом / И.Ф. Колонтаевская // Таможенное дело. – 2006. – № 3.

3. Курко М.Н. Поліція України (національна поліція): історіографія створення, стан

законодавчого і ресурсного забезпечення та перспективи розвитку / М.Н. Курко, П.Д. Біленчук, А.А. Ярмолук // Право.ua. – 2015. – № 1. – С. 21–28.

4. Эйзерман П.Д. Законодательно-правовое обеспечение профессионального обучения полиции / П.Д. Эйзерман // Подготовка полицейских кадров. Проблемы и пути развития в общеевропейском масштабе : матер. Международной науч.-практ. конференции. – М., 2000. – С. 30–35.

Береза Юрій Миколайович,
здобувач кафедри
тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСВІД США У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІДРОЗДІЛІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Правоохоронна діяльність, як і будь-яка сфера життя суспільства, потребує підготовлених висококваліфікованих кадрів, успіх виконання якими своїх функцій цілком залежить від рівня їх професійної підготовки. Це робить необхідним пошук нових шляхів підвищення якості підготовки фахівців усіх галузей правоохоронної діяльності, у тому числі підрозділів Національної поліції України спеціального призначення. Безперечно значення у зв'язку з цим має вивчення закордонного досвіду підготовки таких кадрів, насамперед США, де вже майже п'ятдесят років функціонують елітні, спеціально озброєні та добре підготовлені групи поліцейських департаментів – SWAT (*Special Weapons And Tactics*), головними задачами яких є: визволення заручників; забезпечення периметра безпеки проти снайперів під час візитів державних осіб; порятунків поліцейських і цивільних осіб, які потрапили під обстріл; контртерористичні операції в містах США; розв'язання ситуацій, що характеризуються високим ризиком; розв'язання ситуацій з особами, які забарикадувалися (для цього спеціально створено підрозділ – Hostage Barricade Team); стабілізація ситуацій, що характеризуються високим ризиком, з самогубцями; забезпечення підтримки при рейдах проти наркомафії, арешти за судовим ордером, обшуки підозрюваних; забезпечення підтримки під час особливих подій; стабілізація небезпечних ситуацій під час зіткнення із злочинцями (такими як расисти, серійні вбивці, гангстери); боротьба з вуличними безладами тощо.

Групи SWAT виникли в Лос-Анджелесі (штат Каліфорнія) у 1967 р. як відповідь поліції на загрози масових заворушень, терористичних атак і прицільної стрілянини по людях з боку осіб з психічними відхиленнями. Надалі до задач, розв'язуваних командами SWAT, були включені усі ситуації підвищеного ризику, типовими з яких є: звільнення заручників, арешт найбільш небезпечних злочинців, затримання правопорушників, які забарикадувалися,

участь у рейдах і облавах, блокування і затримання терористів, припинення діяльності банд і злочинців, що набули широкого розголосу (включаючи випадки домашнього насильства і спроби самогубства). Остання обставина «працює» на репутацію SWAT і в цілому усіх поліцейських органів як свідчення ефективності професійної діяльності. Співробітники SWAT впевнено діють під «прицілом» камер засобів масової інформації, нерідко перетворюючи спеціальні операції в захоплюючі шоу, вважаючи своїм завданням сприяти підвищенню престижу поліції.

Перший підрозділ SWAT складався з 15 команд «четвірок». За принципом добровільності команди комплектувалися з числа офіцерів патрульної служби, а також інших спеціалізованих відділів поліції. Усі добровольці обов'язково повинні були мати досвід служби в поліції і початкову військову підготовку. Ці команди «активувалися» тільки на час щомісячних тренувань або в разі необхідності нейтралізації підозрюваних під час небезпечного збройного опору і службу в постійному режимі вони не несли. У 1971 р. особовий склад SWAT був вперше переведений на регулярну, постійну службу для оперативного реагування на кримінальні проблеми, пов'язані з високими ризиками.

ФБР виявило інтерес до цього досвіду і створило на базі Академії в Куантіко (штат Вірджинія) курси підготовки співробітників SWAT, де багато уваги було приділено психологічній підготовці, тактиці звільнення заручників, стрільбі та єдиноборствам.

У даний час підрозділи SWAT входять до структури усіх територіальних поліцейських органів США. Наприклад, у Департаменті поліції м. Лінкольн, штат Небраска, з населенням 255 тис. осіб, чисельність SWAT становить 16 осіб, включаючи керівника, двох його заступників і 13 рядових співробітників підрозділу. Бойовою одиницею підрозділу є група, що складається з лідера, його помічника, снайпера, парламентаря, гранатометника і прикриваючого тили. Члени команди несуть цілодобове чергування в повній бойовій готовності.

Співробітники SWAT Департаменту поліції м. Лінкольн тренуються два рази на тиждень. Крім того, проводиться щорічна тижнева тренувальна сесія в жовтні. Підготовка включає в себе закріплення навичок поводження з вогнепальною зброєю, швидкого проникнення в будівлі та приміщення, захоплення і затримання правопорушників, оволодіння мистецтвом тактичного планування, ведення переговорів зі злочинцями. Зміни в тактиці SWAT базуються на власному досвіді, аналізі ситуацій, розв'язуваних аналогічними підрозділами в інших регіонах країни, технологічних удосконаленнях (зброї, засобів зв'язку та ін.).

Підрозділ SWAT Управління шерифа округу Черокі штату Джорджія (населення 214 тис. осіб) створено в 1997 р. Спочатку воно складалося з 10 співробітників, натеper його чисельність збільшилася вдвічі. У програму підготовки членів SWAT, крім вказаного вище, включено навчання навичкам

екстремального керування транспортним засобом, надання першої допомоги пораненим тощо. Усі співробітники регулярно проходять психологічне тестування. Велика увага приділяється психологічній сумісності членів команд та створення атмосфери надійності і довіри в колективі.

У США в спеціальних центрах здійснюється цілеспрямована підготовка та акредитація співробітників і підрозділів SWAT. До них належить Центр управління тактичними ресурсами США. У програму підготовки співробітників включено такі розділи: теорія і моральні засади діяльності співробітників поліції; процес відбору співробітників SWAT; місце, частота та інтенсивність тренувального процесу; системи озброєння; захисні засоби; робота в команді; лідерство; управління працівниками, включаючи спостереження за їх поведінкою; оперативні накази; аспекти силового впливу; встановлені процедури та протоколи; зовнішній контроль за діяльністю SWAT. Як бачимо, багато з цих розділів мають психологічну складову.

Що стосується акредитації підрозділів SWAT, то вона здійснюється за такими параметрами: відбір; контроль; адміністрування; лідерство; згуртованість; структура; навички; процедури; протоколи; тактики; тренування; спорядження, пристосування і технології; не смертельні засоби ураження; озброєння; амуніція; засоби захисту; техніка безпеки; хімічні реагенти; засоби руйнування перешкод; спеціальні засоби; вибухові речовини; засоби зв'язку; переговори; взаємодія з іншими підрозділами.

Досвід США у підготовці поліцейських підрозділів спеціального призначення стане в нагоді в умовах реформування МВС України та створення на базі батальйонів особливого призначення та колишніх спецпідрозділів «Сокіл», «Грифон», «Беркут», «Титан» та ін. єдиного підрозділу швидкого реагування Національної поліції України «КОРД» (Корпус оперативно-раптової дії).

1. Структура полиции [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fastlane.rolevaya.ru/viewtopic.php?id=70>.

2. Кто в США отвечает за обеспечение внутренней безопасности в стране? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.psj.ru/saver_magazines/detail.php?ID=11481.

3. Элитные отряды специального назначения разных стран [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbroya.info/ru/blog/38508_elitnye-otriady-spetsialnogo-naznacheniiia-raznykh-stran/.

Лук'яненко Юрій Вікторович,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

Згідно зі статистичними даними, упродовж 2014 року в порядку статей 207, 208 КПК України органами внутрішніх справ затримано понад 12,4 тис. осіб, з яких 2,7 тис. (22 %) у подальшому було звільнено, в переважній більшості через відмову суду в обранні запобіжного заходу у виді тримання під вартою та обрання інших запобіжних заходів. Значно вищою є питома вага звільнених осіб у Чернівецькій (37 %), Тернопільській (36 %), Житомирській (32 %), Вінницькій (46 %) та Черкаській (38 %) областях [1]. Загалом, за дослідженням К.Д. Волкова, від дня набрання чинності КПК України щороку в середньому затримуються близько 14 000 осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень [2, с. 4].

З часу введення у дію Закону України «Про Національну поліцію» [3] затримання особи віднесено до превентивних поліцейських заходів, а саме до обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю. Тобто поліцейського можна віднести до категорії службових осіб, яких уповноважено на затримання відповідно до ст. 208 КПК України [4]. Проте у положеннях чинного КПК України не визначено поняття «уповноважена службова особа» та не наведено їх переліку.

Аналіз положень чинного КПК України щодо зазначеного питання дає підстави стверджувати наявність законодавчого протиріччя щодо вживання поняття «уповноважена службова особа». Зокрема, в ч. 3 ст. 168 КПК України зазначено, що «слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа під час затримання ... або негайно після його здійснення зобов'язані скласти відповідний протокол». При цьому в ч. 2 ст. 276 КПК України встановлено, що у випадках, передбачених ч. 1 цієї статті, слідчий, прокурор або інша уповноважена службова особа (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені ст. 42 КПК України. Разом з тим у ч. 3 ст. 208 КПК України закріплено дещо інше положення, згідно з яким уповноважена службова особа, слідчий, прокурор може здійснити обшук затриманої особи. Таким чином, проаналізувавши наведені положення КПК України, вбачаємо, що законодавець розрізняє поняття «уповноважена службова особа», «слідчий» та «прокурор», оскільки їх перелік здійснено через кому. З огляду на це постає логічне запитання, чи належать слідчий та прокурор до уповноважених осіб або ж вони окремо від інших уповноважених осіб наділені правом на затримання. Проте з цього питання законодавча техніка досить суперечлива, а часом одне

законодавче положення суперечить іншому, що на практиці викликає непорозуміння і стає одним із чинників порушення законності.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що в ст. 3 чинного КПК України «Визначення основних термінів Кодексу» доцільно закріпити поняття уповноваженої особи, а безпосередньо в ст. 208 КПК України «Затримання уповноваженою особою» передбачити чіткий перелік таких осіб. Так, на нашу думку, «уповноважена службова особа» – це працівник органу досудового розслідування, який у порядку, встановленому КПК України, та межах своїх повноважень наділений правом проводити слідчі (розшукові) і негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні. Крім цього, з метою належного виконання прокурором та слідчим своїх повноважень, забезпечення дотримання прав, свобод та законних інтересів особи доцільно ст. 36 та 40 КПК України доповнити положенням щодо надання їм права здійснювати затримання особи у кримінальному провадженні. Також положення ст. 207 КПК України необхідно доповнити та чітко вказати орган, куди кожен, хто затримав особу, зобов'язаний її доставити. Доцільно, щоб вказаним органом був територіальний орган поліції, адже саме він має наявні ресурси та можливість (здійснення цілодобового чергування працівниками чергових частин та слідчо-оперативних груп) для належного забезпечення дотримання вимог закону щодо затриманої особи.

1. Про посилення нагляду за додержанням законодавства органами внутрішніх справ при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження : лист-орієнтування Генеральної прокуратури України від 04.06.2015 р № 4/2/4-1191.

2. Волков К. Д. Забезпечення права особи на свободу та особисту недоторканність під час застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Волков Кирило Дмитрович ; Нац. акад. прокуратури України. – К., 2015.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580–VIII // ВВР. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Юхно Максим Олександрович,
здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ПРАВ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВОВИХ АКТІВ

Дослідженню різноманітних проблемних питань щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження вченими приділено досить значну увагу, що пов'язано з постійним удосконаленням національного кримінального процесуального законодавства в частині захисту та охорони прав особи, її процесуального статусу та ін. Особливої актуальності це набуває сьогодні, коли проходять активні процеси реформування колишніх підрозділів міліції у Національну поліцію України.

Залишається актуальним і важливим питання щодо застосування норм міжнародних правових актів і практики Європейського суду з прав людини як джерел права для удосконалення і забезпечення працівниками поліції гарантій захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Однак на сьогодні не можна вважати досконалыми правовий статус потерпілого, підозрюваного, захисника та інших учасників процесу, а також загальну тенденцію процесуального механізму їх захисту.

Удосконалення статусу і повноважень учасників кримінального провадження повинно відбуватися в єдності із засадами (принципами) кримінального провадження, оскільки найважливіші демократичні та гуманістичні принципи кримінального процесу містяться у таких основоположних міжнародно-правових актах, як Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенція про захист прав і основних свобод людини, Протоколи до неї та до інших міжнародних актів у сфері захисту прав і свобод людини.

Аналізуючи положення чинного КПК України в аспекті зазначеного питання, слід підкреслити, що законодавець України зробив суттєвий крок у напрямі запровадження євроінтеграційних процесів у національне законодавство, зокрема у кримінально-процесуальне, закріплюючи такі демократичні та важливі для кримінального судочинства засади (вони ж принципи), як верховенство права, невтручання у приватне життя, диспозитивність та ін. Разом із тим у визначеній в чинному КПК України системі засад не знайшлося місця таким принципам, як здійснення правосуддя тільки судом; незалежність суду і підкорення його тільки законові; незалежність і процесуальна самостійність слідчого; всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального правопорушення (встановлення об'єктивної істини). Також не визначено зміст засад (принципів) юридичної визначеності, передбачуваності і пропор-

ційності, на основі яких в основному ґрунтує свої рішення Європейський суд з прав людини. Між тим дослідження Глави 2 КПК України 2012 р. «Засади кримінального провадження» надає можливість зазначити, що законодавцем не враховані пропозиції вчених щодо включення в систему кримінального судочинства таких основоположних ідей засад (принципів), як допустимість тимчасового обмеження прав і свобод людини працівниками поліції, застосування працівниками поліції примусових і запобіжних заходів лише в разі крайньої необхідності, реабілітацію невинуватих, документованість процесуальних дій і рішень. Зрозуміло, що визначену в законі систему основних засад кримінального судочинства не можна вважати сталою, завершеною і закритою, тому проблема її розвитку потребує більш детального розгляду з урахуванням принципів міжнародних правових актів та рішень Європейського суду з прав людини, зокрема при реформуванні підрозділів Національної поліції України.

Важливим аспектом у цьому напрямі досліджень вчені розглядають право на справедливий судовий розгляд в контексті кількох складових. У своїх дослідженнях вони виділяють основні елементи справедливого процесу, зокрема: рівність сторін, змагальність, використання права на захист, швидкий розгляд кримінального провадження.

Право на справедливий судовий розгляд є важливою та невід'ємною гарантією прав особи, в яку входять: принцип рівності процесуальних можливостей сторін; принцип змагальності; право на доступ до правосуддя; право на публічний розгляд справи в розумний строк; право на незалежний і неупереджений суд тощо.

Більшість вчених визначають доступність правосуддя як певний правовий стандарт, який встановлює вимоги справедливого та ефективного судового захисту, що конкретизується у необмеженій судовій юрисдикції, належних судових процедурах, розумних строках і безперешкодному зверненні будь-якої особи до суду. Звернення до суду для захисту прав і свобод людини та громадянина гарантується безпосередньо Конституцією України (ст. 8), а юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі (ст. 124). У Конституції України передбачено всі необхідні умови для становлення доступної судової влади. Стосовно цього питання у міжнародних правових актах поряд із терміном «право на доступ до правосуддя» вживається термін «право на суд». Зокрема, у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод закріплено положення, в якому визначається «право на суд», і до нього включено три елементи, зокрема: 1) наявність суду, створеного на основі закону і такого, що відповідає критеріям незалежності і неупередженості; 2) суд повинен мати достатньо широкі повноваження, щоб приймати рішення по всіх аспектах спору чи обвинувачення; 3) людина повинна мати право доступу до суду.

Виходячи із вищевикладеного та спираючись на наукову позицію вчених, можна зазначити, що ототожнювати поняття «право на суд» та «право

доступу до суду» не є доцільним, оскільки «право на суд» є ширшим за своєю суттю поняттям.

Доречно звернути увагу на засаду (принцип) справедливості, оскільки на сьогодні вона в діяльності правоохоронних органів і суду світу набула поширення. Відтак, на нашу думку, таку засаду доцільно застосовувати у ході забезпечення прав учасників кримінального провадження. Таким чином, право на справедливий судовий розгляд є важливою гарантією захисту прав і законних інтересів кожного учасника кримінального провадження, що сприяє утвердженню та реалізації принципу верховенства права та законності відповідно до міжнародних правових актів у сфері кримінального судочинства.

Отже, підсумовуючи викладене, зазначимо, що в положеннях чинного КПК України доцільно було би більш послідовно закріпити реалізацію засади (принципу) рівності сторін, рівності перед законом і судом, а отже, проаналізувати правовий статус інших учасників кримінального провадження та більш об'ємно за змістом і більш широко за обсягом викласти та законодавчо закріпити права потерпілого. Вирішення вказаних та інших проблем надасть можливість належно виконувати положення статті 2 «Завдання поліції» Закону України «Про Національну поліцію», зокрема п. 2 «Охорона прав, свобод людини, а також інтересів суспільства і держави».

Касьянчик Сергей Сергеевич,
ад'юнкт УО «Академия Министерства
внутренних дел Республики Беларусь»

ГРАЖДАНСТВО КАК УСЛОВИЕ ПРИНЯТИЯ ЛИЦА НА СЛУЖБУ В ОРГАНЫ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Статья 31 Закона Республики Беларусь «Об органах внутренних дел Республики Беларусь» в качестве основополагающего критерия принятия лица на службу в ОВД приводит наличие гражданства Республики Беларусь. В свою очередь, в ст. 1 Закона Республики Беларусь от 1 августа 2002 г. № 136-З «О гражданстве Республики Беларусь» гражданство определяется как устойчивая правовая связь человека с Республикой Беларусь, выражающаяся в совокупности их взаимных прав, обязанностей и ответственности, основанной на признании и уважении достоинства, основных прав и свобод человека. С учетом последней из приведенных выше норм конструировались нормы п. 38.2 и п. 14 Положения о прохождении службы в ОВД, согласно которым выход из гражданства и утрата гражданства Республики Беларусь являются препятствием для нахождения на службе в ОВД.

Прямое указание на обязательность наличия гражданства страны для прохождения службы содержится в дефинициях указанной категории лиц, изложенных в законодательных актах Республики Казахстан (п. 9 ст. 1 Зако-

на Республики Казахстан «О правоохранительной службе»), Республики Армения (ч. 1 ст. 3 Закона Республики Армения «О службе в полиции»), Российской Федерации (ст. 10 Федерального закона «О службе в ОВД Российской Федерации и внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации»), Республики Таджикистан (ст. 17 Закона Республики Таджикистан «О милиции»), Туркменистана (ст. 23 Закона Туркменистана «Об органах внутренних дел Туркменистана»). Требование к наличию соответствующего гражданства у кандидатов на соответствующие должности законодательное закрепление получило и в иных государствах-участниках СНГ – Азербайджанской республике (ст. 28 Закона Азербайджанской республики «О полиции»), Кыргызской Республике (ст. 7 Закона «Об органах внутренних дел Кыргызской Республики»), Республике Молдова (ст. 39 Закона Республики Молдова «О деятельности полиции и статусе полицейского»), Республике Узбекистан (п. 4 Временного положения о прохождении служб в органах внутренних дел Республики Узбекистан).

В полицейских образованиях стран Евросоюза и дальнего зарубежья принцип наличия гражданства страны прохождения службы у сотрудника национальной полиции реализуется не повсеместно: если, к примеру, в Венгрии и Китае он соблюдается, то в Германии в случае отсутствия немецкого гражданства у кандидата на службу в полиции к такой службе допускаются лица, имеющие гражданство любой из стран Европейского Союза. Аналогичным образом в Великобритании в случае отсутствия английского подданства на службу в полицию принимаются граждане страны Европейского Союза или другого государства при наличии разрешения на постоянное проживание в Великобритании, а в США – также гражданства Северных Марианских островов.

Анализ научной литературы свидетельствует, что привлечение к службе в полиции граждан иностранных государств осуществляется в основном государствами с многонациональным народонаселением и с учетом заключенных международных договоров.

Необходимо обратить внимание на неоднозначность подходов этих и иных государств к наличию у кандидатов на службу в ОВД (полицию, милицию) двойного гражданства.

В ст. 11 Закона Республики Беларусь «О гражданстве» содержится оговорка, согласно которой граждане Республики Беларусь, имеющие также иное гражданство, не могут на этом основании быть ограничены в правах.

Анализ положений законодательства о службе в ОВД Республики Беларусь свидетельствует об отсутствии ограничений к службе в ОВД, вытекающих из наличия двойного гражданства. В силу действия ст. 11 Закона «О гражданстве Республики Беларусь» за лицом, являющимся гражданином Республики Беларусь, не признается принадлежность к гражданству иностранного государства, если иное не предусмотрено международными договорами.

Вместе с тем действие рассматриваемого Закона как акта национального

законодательства ограничивается территорией Республики Беларусь. Общие правила о недопустимости выдачи своего гражданина иностранному государству и об обеспечении его защиты и покровительства, действующие в международном праве, являются унифицированными и закреплены в странах как ближнего, так и дальнего зарубежья. При этом в случае наличия у гражданина Республики Беларусь гражданства иного государства наличие таких отношений наблюдается как с государством первого, так и с государством второго гражданства.

Полагаем, что отсутствие законодательного ограничения на приобретение и наличие второго гражданства при прохождении сотрудниками службы в ОВД противоречит целям деятельности и принципам организации военизированной государственной службы.

В этой связи представляется необходимым нормативное правовое закрепление в Положении о прохождении службы в ОВД Республики Беларусь требования к кандидатам на службу в ОВД, состоящего в отсутствии у него на момент поступления на службу в ОВД гражданства иного государства. Сообразно изложенному в числе оснований расторжения контракта о службе в ОВД и увольнения сотрудника ОВД следовало бы закрепить факт приобретения и наличия гражданства (подданства) иностранного государства. Внесению обозначенных изменений должно предшествовать изложение ст. 11 Закона «О гражданстве Республики Беларусь» в новой редакции посредством закрепления в ней соответствующей возможности ограничения законодательными актами принципа непризнания за гражданином Республики Беларусь принадлежности к гражданству иностранного государства.

Дуйловський Олександр Вікторович,
підполковник юстиції, ад'юнкт кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ СЕРЕД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ (ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК) МВС УКРАЇНИ

При вибудовуванні системи профілактики порушень військової та службової дисципліни, військових статутів та запобігання злочинам серед військовослужбовців Національної гвардії МВС України, на наш погляд, необхідно враховувати певні особливості, що характеризують злочини, вчинювані військовослужбовцями та саму особу військовослужбовця, який їх вчиняє. Вітчизняні та зарубіжні кримінологи називають такі особливості злочинних

проявів серед військовослужбовців: 1) особа злочинця-військовослужбовця, який суттєво відрізняється від особи звичайного злочинця; 2) специфічний механізм злочинної поведінки у сфері військової служби; 3) особлива сфера вчинення злочину, обмежена рамками військової служби, покладених на військовослужбовців військових обов'язків, чітка регламентація усієї діяльності військовослужбовця військовим законодавством; 4) мотивація військовослужбовців-злочинців спрямована на задоволення найбільш простих та примітивних потреб і бажань; 5) обмеженість у можливостях пересування та часу військовослужбовців-злочинців, які практично постійно перебувають у полі зору та уваги військового начальства; 6) тривалий час знаходження військовослужбовців серед інших військовослужбовців, тобто осіб однієї статі, в незмінній соціальній групі; 7) обмеженість кола злочинних діянь, що можуть бути вчинені військовослужбовцями в умовах проходження військової служби, та спеціальні правила їх кваліфікації (злочини проти встановленого порядку несення військової служби); 8) найнижчий рівень латентності злочинів, вчинюваних військовослужбовцями, у порівнянні з іншими сферами діяльності суспільства.

Проведене нами вивчення матеріалів судової практики, матеріалів службових розслідувань стосовно військовослужбовців Національної гвардії (внутрішніх військ) МВС України за 2008–2015 роки показало, що усі попереджувальні заходи проводилися силами військових командирів та начальників. Переважна більшість цих заходів спрямована саме на профілактику та попередження насильницьких злочинів щодо інших військовослужбовців, корисливих злочинів та необережного заподіяння шкоди життю та здоров'ю інших військовослужбовців. Вчинення інших злочинів з боку військовослужбовців внутрішніх військ не зафіксовано. З квітня 2014 року внутрішні війська проходять етап їх реформування у Національну гвардію МВС України [1]. Однак судової практики стосовно військовослужбовців Національної гвардії нами не вивчалось внаслідок її фактичної відсутності за нетривалий час існування. Таким чином, здійснені узагальнення стосуються лише військовослужбовців внутрішніх військ.

Отже, профілактика та попередження насильницьких проявів серед військовослужбовців характеризуються певною специфікою, в першу чергу сфери їх вчинення та особи злочинця (суб'єкта військового злочину). Загальними профілактичними заходами ми вважаємо такі, що здійснюються на початковому етапі прийняття на військову службу. Цей етап може включати дві складові: 1) стадію призову на строкову та контрактну військову службу і 2) стадію прийому на навчання до військового інституту (академії) в якості курсанта. На даному етапі профілактичні заходи повинні включати такі види: 1) медичне обстеження стану здоров'я кандидата на навчання, що повинно бути ретельним і повним. Під час такого обстеження можуть бути виявлені не лише фізичні вади, що роблять особу непридатною до військової служби, яка є досить складною та важкою з точки зору фізичного навантаження, а й психі-

чні та психологічні, що можуть призвести у подальшому при фізичних навантаженнях до психологічних зривів, стресового чи депресивного стану, до неконтрольованого сплеску агресії, гніву, злоби на військових командирів та начальників; 2) формування особової справи кандидата на навчання до вищого військового навчального закладу майбутнього військовослужбовця або кандидата на контрактну військову службу у військових комісаріатах за місцем проживання призовника або в кадрових підрозділах військових частин внутрішніх військ; 3) психологічний відбір та ретельне психологічне обстеження у психологічних центрах при поліклініках регіональних управлінь Національної поліції.

Для виконання даного обсягу профілактичних заходів необхідно сумлінно підходити до формування особової справи у військкоматі та кадрових підрозділах військових частин. В особовій справі кандидата на навчання чи службу (строкову або контрактну) повинна міститися уся інформація про його родину. Перш за все це інформація про його особисте сімейне становище, сім'ю, в якій виховувався кандидат, наявність або відсутність одного із батьків, причини такої відсутності, матеріальне становище сім'ї, наявність інших дітей чи членів сім'ї, які перебувають на утриманні кандидата або його батьків. Як свідчить вивчення судової практики, серед військовослужбовців, які вчинили злочини, не було осіб, які виховувалися в неповних сім'ях. Як правило, при прийнятті на службу до внутрішніх військ або на навчання до вищих військових навчальних закладів військкомати та кадрові апарати військових частин відмовляють кандидатам, які виховувалися у неповних сім'ях. Також при оформленні особової справи необхідно з'ясувати освітній і культурний рівень кожного кандидата, його спортивну підготовленість, наявність спортивних досягнень з силових видів спорту (боротьби, боксу, легкої та важкої атлетики тощо), оскільки дані навички будуть корисними для майбутнього військовослужбовця внутрішніх військ (Національної гвардії). Крім того, обов'язково необхідно встановлювати зв'язки кандидата з різними неформальними політичними, молодіжними групами, об'єднаннями. Кандидати, які перебували в таких об'єднаннях, можуть при прийомі їх на службу або навчання створювати навколо себе деструктивні відносини, виступати ініціаторами міжособових конфліктів тощо. Якщо ж такі групи та об'єднання мали ще й кримінальне забарвлення, то імовірність вчинення злочину чи правопорушення, пов'язаного з порядком несення військової служби, стає високою. Звичайно, що такі особи не повинні потрапляти на службу до внутрішніх військ (Національної гвардії) МВС України, оскільки це правоохоронна структура, на яку покладаються функції попередження злочинів та правопорушень з боку інших осіб (пересічних громадян, працівників об'єктів, що охороняються військовослужбовцями внутрішніх військ, конвойованих ув'язнених тощо). Сам факт притягнення кандидатів на навчання чи службу до кримінальної відповідальності, звільнення від неї у зв'язку з обставинами, вказаними у Кримінальному кодексі України (ст. ст. 44–49) [2, с. 20–22], при-

тягнення до адміністративної відповідальності за антисуспільні вчинки, – усе це робить неможливим прийом на військову службу до внутрішніх військ (Національної гвардії). Можливо, для інших видів військових формувань такий суворий підхід і не потрібен. Але військовослужбовці внутрішніх військ несуть військову службу у специфічних умовах, отримують для цього спеціальні засоби та вогнепальну зброю, і тому кожен військовий командир та начальник повинен бути глибоко переконаним у тому, що підпорядкований йому військовослужбовець не буде застосовувати спецзасоби та зброю проти мирних громадян, навіть і при порушенні з їх боку громадського порядку, коли це не дозволяється чинним законодавством, зокрема, військовими статутами та Законом України «Про Національну поліцію» (до листопада 2015 року – «Про міліцію») [3]. Таким чином, рівень злочинності, пов'язаної з безпосереднім несенням військової служби, перебуває у взаємозв'язку з попереднім способом життя кандидата на службу чи навчання, з його потребнісно-мотиваційною сферою, світоглядом та переконаннями.

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rada.gov.ua

2. Кримінальний кодекс України (зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2014 року). – Х., 2014.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rada.gov.ua; Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. (зі змінами та доп. станом на 01.09.2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rada.gov.ua.

Рашевський Сергій Павлович,
майор поліції, ад'юнкт кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У межах міжнародної співпраці України здійснюється діяльність державних органів за різними напрямками. Найбільш актуальним та важливим для сучасного світу залишається забезпечення безпеки держави та протидія організованій злочинності в різних її формах та проявах. Зазначеному напрямку діяльності правоохоронних структур України приділяється багато уваги останнім часом. У межах Співдружності Незалежних Держав, до складу якої наша країна входить з 1991 року, так само здійснюється співпраця. На цей час міждержавна співпраця та взаємодія у цій сфері є найбільш запитуваною.

З метою ефективної та узгодженої протидії новим викликам та загрозам СНД було прийнято нові цільові концепції та міждержавні програми спіль-

них дій боротьби зі злочинністю в цілому та з окремими її проявами: міжнародним тероризмом, незаконним обігом наркотиків, незаконною міграцією та торгівлею людьми. Умови життя у світі і, зокрема, в Європі, останніх трьох років свідчать про актуальність саме цих напрямів діяльності як держав, так і їх правоохоронних органів. Хвиля біженців із країн Азії та Африки, які стали жертвами терористичних злочинів та торгівлі людьми, що заповнила більшість європейських країн, може торкнутися і України. І в таких умовах проблеми протидії міжнародному тероризму та торгівлі людьми і людськими органами для трансплантації, тісно з ними пов'язані, потребують дії на упередження, на недопущення проникнення у країну міжнародного тероризму, налагодження каналів поставок зброї, наркотиків та ін. Багатостороння співпраця держав – учасниць СНД у даному напрямку набуло різнопланового комплексного динамічного характеру. Істотний внесок у таку взаємодію вносять профільні органи співпраці Співдружності, а також Бюро по координації боротьби з організованою злочинністю та корупцією та іншими небезпечними видами злочинів на території держав – учасниць СНД та Антитерористичний центр СНД [1, с. 1–3].

Антитерористичний центр держав – учасниць СНД був створений у 2000 році, а у 2002 році – його відділення по Центрально-Азійському регіону. Напрямами діяльності зазначеного центру є такі: 1) вироблення пропозицій по напрямках реалізації співпраці центру у боротьбі з міжнародним тероризмом з іншими міждержавними структурами СНД (Радою глав держав учасниць СНД, Рада керівників органів безпеки та спеціальних служб); 2) удосконалення нормативно-правової бази діяльності центру та взаємодії компетентних органів держав – учасниць СНД у сфері боротьби з тероризмом; 3) удосконалення системи координації взаємодії компетентних органів держав – учасниць СНД в боротьбі з міжнародним тероризмом та іншими проявами екстремізму; 4) організація взаємодії з компетентними органами держав – учасниць СНД, підвищення ефективності спільних та скоординованих антитерористичних заходів; 5) збір та аналіз інформації, що поступає до центру про стан та тенденції розвитку обстановки, що складається під впливом діяльності міжнародних терористичних організацій; 6) підготовка аналітичних документів про тенденції розвитку оперативної обстановки по лінії боротьби з міжнародним тероризмом, необхідних для вироблення та прийняття відповідних рішень вищими органами СНД; 7) створення, експлуатація та розвиток локальної обчислювальної мережі та Спеціалізованого банку даних центру; 8) інформаційно-пропагандистське забезпечення діяльності центру; 9) рішення кадрових та адміністративно-господарських питань [2, с. 1].

Безпосередня участь вказаних міждержавних структур (вищевказаних бюро та центру) дозволила створити та постійно удосконалювати міжнародно-правову базу співпраці у сфері забезпечення безпеки та боротьби зі злочинністю, проводити узгоджувані профілактичні, оперативно-розшукові заходи, спеціальні операції, навчання, здійснювати підготовку кадрів, матеріа-

льно-технічне, інформаційне та наукове забезпечення взаємодії.

Результатом роботи за даним напрямом стали стійка тенденція до скорочення показників злочинності. Крім того, розширюється взаємодія та об'єднання зусиль різних країн у протидії міжнародному тероризму. До даного напрямку діяльності приєднуються і країни Європи (Франція, Німеччина, Великобританія та ін.). Консолідуються зусилля партнерів країн – учасниць СНД, що мають спільні кордони та об'єднані єдиними історичним минулим та історичною пам'яттю, у боротьбі з терористичними загрозами, активізується міжнародна співпраця у цій сфері.

Важливим фактором забезпечення безпеки країн – учасниць СНД є питання співпраці у протидії незаконному обігу наркотиків на території країн – учасниць СНД. Як зазначено у звітних документах країн – учасниць СНД, найбільш ефективним засобом боротьби з будь-якими видами злочинів є використання міжнародного та державного правового інструментарію, і з цим необхідно погодитися. В умовах сучасного загострення політичної та економічної кризи як в Україні, так і в усьому світі, ця теза набуває особливої актуальності. Лише спільність різних країн дозволить вирішити вказані проблеми, пом'якшити їх наслідки для кожної країни, що опинилася у скрутному становищі.

Так, міжнародна спільнота країн – учасниць СНД прийняла угоду про створення єдиної інформаційної бази нормативно-правових актів держав, що входять до складу СНД, у сфері протидії тероризму, незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів й інших видів злочинів [3]. Зокрема, в цій угоді зазначено, що країни – учасниці домовилися про формування такої єдиної інтегрованої інформаційної бази (ст. 1), що буде міститися на електронних носіях на робочій мові – російській (ст. 2) [3, с. 18–19].

Необхідно зазначити ще й те, що країни – учасниці СНД прийняли ще один дуже важливий правовий акт – модельний закон «О противодействии наемничеству», яким визначено правові та організаційні основи протидії найманству, і встановлено відповідальність за його здійснення. Однак в Україні національним законодавством такий закон до цього часу не прийнятий.

1. Итоги деятельности СНГ за 20 лет и задачи на перспективу : аналитический доклад. Протокольное решение Совета Глав государств от 03.09.2011 г. стран участниц СНГ. – Душанбе, 2011. – 22 с.

2. Отчет Руководителя Антитеррористического центра государств – участников Содружества Независимых Государств о деятельности Центра. – Минск, 2006. – 27 с.

3. О ходе реализации межгосударственных программ СНГ по борьбе с терроризмом и иными проявлениями экстремизма, преступностью, незаконным оборотом наркотиков, психотропных веществ и их прекурсоров : постановление Межпарламентской ассамблеи государств-участников Содружества Независимых Государств № 26-6 от 18.11.2005 г. – СПб., 2005. – 21 с.

Гарбузюк Костянтин Геннадійович,
аспірант докторантури та аспірантури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ

В умовах зростання кількості злочинів міжнародного характеру необхідно готувати висококваліфікованих фахівців правоохоронних органів, здатних не тільки ефективно боротися зі злочинцями будь-якими способами, а, будучи вихователями своїх підлеглих, враховувати при цьому загальносвітові поліцейські цінності й етичні особливості педагогічних систем морального виховання в поліцейських вузах світу. Активний розвиток світового співробітництва в галузі професійної підготовки поліцейських кадрів і необхідність стандартизації педагогічного забезпечення їхньої професійної підготовки вимагають від навчальних закладів системи МВС України урахування закономірностей і особливостей педагогічного процесу морального виховання керівних кадрів поліції Європи й впровадження в навчально-виховний процес деяких рекомендацій, отриманих за результатами комплексного порівняльного дослідження цього процесу в поліцейських вузах Європи, як зусилля зі «створення глобальної системи морального виховання в країні» [2, с. 323–324].

Міжнародне співробітництво в галузі підготовки поліцейських кадрів здійснюється в умовах наявності серйозних відмінностей в організації й методах підготовки поліцейських кадрів. У кожній державі історично склалися свої національні системи підготовки поліцейських кадрів, які можна класифікувати на системи, в яких підготовка кадрів поліції здійснюється на підставі загальних державних стандартів професійної освіти, є вищі навчальні заклади поліції, а також співробітникам поліції по закінченні навчального закладу видається диплом про професійну освіту відповідно до загальних державних стандартів і системи, в яких підготовка поліцейських кадрів (за винятком керівників) орієнтована на вузькопрофесійне поліцейське навчання.

При здійсненні міжнародного співробітництва в галузі підготовки поліцейських кадрів необхідно враховувати особливості національних систем підготовки поліцейських кадрів як один із найважливіших факторів, що визначають державні органи, відповідальні за підготовку поліцейських кадрів, види й статус навчальних закладів, що здійснюють таку підготовку, і, нарешті, зміст самої підготовки. Вивчення національних систем підготовки поліцейських кадрів особливо важливе при здійсненні міжнародного співробітництва на двосторонньому рівні [1, с. 291–292].

У зв'язку з розширенням співробітництва держав у різних галузях, ве-

ликою міграцією населення в Європі й проблемами міжнародної злочинності, виникає необхідність створення єдиних стандартів діяльності поліції на європейському рівні. Багато країн ЄС, особливо країни Східної Європи, у цей час проводять заходи з реформування й реорганізації своїх поліцейських служб, приводячи їх у відповідність зі стандартами демократичної держави, тому правове закріплення стандартів діяльності поліції на міжнародному рівні для цих країн є надзвичайно актуальним і необхідним. У системі єдиних стандартів поліцейської діяльності особливе місце займають стандарти підготовки поліцейських кадрів. Можливо, ті, хто навчається в освітніх установах поліції сьогодні, завтра придуть працювати в умовах єдиного правового простору й тісної взаємодії поліцейських служб на території Європи, що їм легше буде зробити при одержанні стандартизованої підготовки [3].

У країнах ЄС підготовка поліцейських кадрів (за винятком керівників) орієнтована на вузькопрофесійне поліцейське навчання. Навчальні заклади поліції орієнтовані на суцільно професійну підготовку фахівців, що позначається на статусі освітніх установ поліції в системі професійної освіти країни й відповідно на правовому статусі освітніх документів, які ними видаються. Дипломи, сертифікати, атестати або інші освітні документи, видані поліцейськими освітніми установами, надають право працювати тільки в поліції й на певній посаді. Як правило, просування по службі неможливе без проходження навчання, що відповідає більш високій посаді. Процес навчання нерозривно пов'язаний із практикою, а саме навчання здійснюється у процесі практичної діяльності. Практика є ключовим моментом у процесі навчання, що представляє спіралеподібний цикл: навчання – застосування отриманих знань на практиці – навчання – практика – тест – наступний рівень навчання.

Одним із напрямків використання європейського досвіду навчання поліцейських можна вважати практичну реалізацію виниклої потреби навчити працівників органів внутрішніх справ вищої ланки працювати в умовах інтенсивного розвитку нових перспективних напрямків міжнародного співробітництва, таких як співробітництво в галузі боротьби зі злочинністю, а також зростаюче співробітництво в галузі підготовки поліцейських кадрів. За сучасних умов швидкого розвитку інтеграційних процесів у світі, значного зближення країн у різних галузях економіки й політики ці види співробітництва розвиваються надзвичайно швидко. Сучасним керівникам системи МВС не тільки необхідно добре знати особливості правових систем різних держав, основи міжнародного права, іноземні мови, але й Європейський кодекс поліцейської етики, а також окремі кодекси поліцейського європейських держав. Вивчення даних аспектів поліцейської освіти повинне зайняти міцне місце в навчально-виховній системі вузів МВС, причому потенціал морального виховання курсантів і слухачів на заняттях також повинен повністю використовуватися [1, с. 281–282].

Останнім часом у професійній підготовці кадрів поліції більшості країн Європи чітко простежується міжнародна інтеграція та кооперація, праг-

нення до спільного вирішення завдань ефективного управління персоналом органів і підрозділів поліції. Такий підхід сприяє подоланню відмінностей в національних системах професійного навчання і одночасно вирішує завдання підготовки поліції до роботи в умовах об'єднаної Європи.

1. Калаянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Д.П. Калаянов. – Одеса, 2010.

5. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних (поліцейських) підрозділів і можливості його застосування в Україні : монографія / О.С. Юнін. – Х. : Ніка Нова, 2015.

6. Recommendation Rec (2001) 10 of the Committee of Ministers to member states on the European Code of Police Ethics. Adopted by the Committee of Ministers on 19 September 2001 at the 765th meeting of the Ministers' Deputies), с. 2.

Карпенко Роман Валерійович,
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ТА ПРОГРАМИ ДІЙ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАПОДІЯННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

У процесі досудового розслідування злочинів виникають об'єктивні умови, які визначають потребу вибору напряму діяльності слідчого. Пізнання умов, що утворюють обстановку, в якій він діє, дає змогу визначити завдання, що потребують вирішення, обрати види процесуальних та організаційних дій, тактику і послідовність їх виконання.

Розробка системи методичних рекомендацій традиційно проводиться щодо конкретної слідчої ситуації або певної її групи. Тому важливо окреслити коло типових слідчих ситуацій, які найчастіше виникають на момент ухвалення рішення про початок кримінального провадження, під час початкового та подальшого етапів розслідування заподіяння тілесних ушкоджень неповнолітніми.

Вчені зазначають, що домінуючою рисою початкового етапу є проблемно-ситуаційний характер розслідування з хронічною недостатністю вихідних даних, що обумовлює вирішальну роль версій; а його основним завданням є виявлення доказової й тактичної інформації та її носіїв. Подальший етап характеризується вирішенням проблемних ситуацій щодо основних елементів предмета доказування (події та способу злочину, винної особи); наяв-

ні у слідчого відомості відрізняються значним обсягом, логічною упорядкованістю, конкретністю, різноманітністю процесуальних джерел; але досить часто виникають конфлікти, що ускладнюють отримання доказів через протидію окремих учасників судочинства, переважно обвинувачених, навколо яких зосереджується значна частина слідчих та інших дій. Отже, головне завдання цього етапу – повне доведення усіх обставин справи [1, с. 351–354].

Тож для вирішення завдань початкового етапу типові слідчі ситуації мають характеризувати як наявність інформації про найбільш вагомі обставини події, так і можливість її отримання з певних джерел. Окремі науковці таким джерелом називають медичний заклад, до якого доставляють потерпілого [2, с. 72–73; 3, с. 285]. На думку Л.Д. Гаухмана, 71,4 % випадків спричинення тяжких та менш тяжких тілесних ушкоджень виявляється завдяки надходженню повідомлень з медичних установ [4, с. 33]. Працівники лікарняних закладів опосередковано отримують інформацію про злочин та можуть назвати лише попередній діагноз, поставлений потерпілому, тому саме ця особа є найбільш вагомим джерелом інформації про обставини спричинення йому тілесних ушкоджень, але лише у випадку можливості його опитати.

Вважаємо, що найбільш доцільним є виділення видів типових слідчих ситуацій не на підставі інформації про комплекс даних про різні обставини події, а лише за окремою ознакою (наприклад, наявністю відомостей про особу злочинця). Такий підхід дозволить відповідно до визначених підстав сформувати прості за змістом типові слідчі ситуації, з яких шляхом їх варіювання можна утворити більш складні ситуаційні моделі, але такі, що найбільше співпадатимуть з конкретною ситуацією в окремому кримінальному провадженні. Відповідно, програми зі слідчих (розшукових) та інших дій, створені для вирішення кожної типової ситуації, після об'єднання декількох з них в окрему ситуаційну модель вимусять об'єднати й програми, а отриманий комплекс зі слідчих (розшукових) та інших дій буде ефективно сприяти вирішенню конкретної ситуації у кримінальному провадженні.

Враховуючи зазначене, пропонуємо таку систему типових слідчих ситуацій, які формуються при розслідуванні тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми. На початковому етапі розслідування: 1) за можливістю отримання від жертви інформації про подію: 1.1) очевидці повідомили про злочин правоохоронні органи; 1.2) жертва звернулася із заявою до правоохоронних органів; 1.3) медична установа повідомила про злочин; 2) відповідно до ступеня інформованості про особу жертви: 2.1) відсутня інформація про особу потерпілого; 2.2) наявна інформація про особу потерпілого, отримана від певної особи; 2.3) потерпілий надає інформацію про себе; 3) відповідно до ступеня інформованості про особу злочинця: 3.1) особу злочинця встановлено та його затримано під час або безпосередньо після вчинення злочину; 3.2) особу злочинця не встановлено, але є окремі дані, що дозволяють його розшукувати; 3.3) не виявлено інформації про особу злочинця. На подальшому етапі розслідування: 1) відповідно до позиції підозрюваного щодо визнання ним вини чи бажання да-

вати показання: 1.1) цілком визнає свою вину; 1.2) не визнає свою вину; 1.3) визнає свою вину частково; 1.4) відмовляється давати свідчення.

Вище наголошувалося на значенні типових слідчих ситуацій як для побудови окремої криміналістичної методики, так і для планування процесу розслідування певної категорії злочинів, завдяки пропонуванню криміналістичних рекомендацій у вигляді алгоритмів з проведення слідчих (розшукових) та інших дій, використання котрих правоохоронцем базується на визначенні слідчої ситуації, що склалася на даний момент. Науковці констатують, що успішність роботи слідчого зі збирання, оцінки та дослідження доказів залежить від того, наскільки тактично грамотно він застосував криміналістичні рекомендації з розслідування окремих видів злочинів й провадження слідчих дій.

1. Криміналістика : учеб. для вузов / Герасимов И. Ф., Драпкин Л. Я., Ищенко Е. П. и др. ; под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Высш. шк., 2000. – 672 с.

2. Керівництво з розслідування злочинів : науково-практ. посібник / Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В.А. та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Х. : Одиссей, 2010. – 960 с.

3. Криміналістика : навчальний посібник / за заг. ред. Є. В. Пряхіна. – Львів : ЛьвДУВС, 2010. – 540 с.

4. Гаухман Л. Д. Расследование по делам о телесных повреждениях и хулиганстве / Л. Д. Гаухман. – М. : Изд. ВНИИ МВД СССР, 1975. – 80 с.

Якушкін Владислав Анатолійович,
аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СТРУКТУРАМИ В ІТАЛІЇ

В Італії, на відміну інших країн, що входять до Європейського Союзу, існує три правоохоронні інститути, які виконують поліцейські функції та забезпечують економічну безпеку країни. Такі структури мають різну підпорядкованість та організаційну будову. Зокрема, це: 1) Державна поліція (Polizia di Stato – PDS), що входить структурно до складу Міністерства внутрішніх справ Італії і має статус головного управління – Генеральної дирекції публічної безпеки; 2) Корпус карабінерів (Corpo dei carabinieri – CC), що входить структурно до Міністерства оборони Італії і належить до самостійного роду військ країни у складі державних збройних сил, але у питаннях забезпечення публічної безпеки перебуває в оперативному підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ; 3) Корпус фінансової гвардії (Corpo della Guardia dei Finanza – GDF), що структурно входить до складу Міністерства оборони, але одночасно перебуває в оперативному підпорядкуванні Міністерства вну-

трішніх справ та Міністерства фінансів [1, с. 13–14].

Необхідно зазначити, що боротьбу з економічними та фінансовими злочинами спільно здійснюють усі три відомства (Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони та Міністерство фінансів), і компетенція має багато спільного. Кожна із цих силових структур може проводити розслідування у конкретній кримінальній справі, але розподіл справ проводять судові органи. При цьому будь-який співробітник поліції (офіцер поліції або військовослужбовець GDF та CC), який проводить розслідування економічного злочину, повинен мати звання «офіцера судової поліції».

Крім того, в системі Державної поліції Італії розслідування по найбільш складних та заплутаних економічних та фінансових злочинах здійснюють співробітники Управління кримінальної поліції та Управління прикордонної та транспортної поліції на рівні держави. В областях та регіонах країни боротьбу з економічними злочинами ведуть співробітники відділів кримінальної поліції квестури (це структура, аналогічна вітчизняним обласним управлінням внутрішніх справ, нині – національної поліції) або комісаріатів поліції, що працюють у спеціалізованому підрозділі поліції – відділенні по боротьбі зі злочинами у сфері торгівлі та туризму. Крім того, до квестур входять такі відділення, як відділення по розкриттю вбивств та озброєних пограбувань, по боротьбі з крадіжками та по боротьбі з наркоманією та злочинами проти моральності. При цьому структура як міських (Distaccati), так і районних комісаріатів поліції (Sezionali) побудована аналогічно структурі квестури.

За функціональними обов'язками вказані структури мають певні відмінності. Так, наприклад, завданнями Корпусу фінансової поліції є такі: контроль за дотриманням правил про валютні операції; боротьба з порушеннями фінансових законів або з ухиленнями від їх виконання; боротьба з викраденнями національних мистецьких та археологічних цінностей; огляд та реєстрація багажу, стягнення митних платежів, боротьба з контрабандою; рятувальна служба в Альпах. Як видно із наведеного, є певна специфіка, що відрізняє вітчизняні служби боротьби з економічними злочинами, від італійських, та полягає у виділенні в самостійний напрям діяльності боротьби з викраденням мистецьких та археологічних цінностей, що мають світове історичне та культурне значення.

За своєю внутрішньою організацією структура Корпусу фінансової гвардії в Італії не розголошується, відомо лише те, що, як і інші працівники поліції, її співробітники проводять розслідування абсолютної більшості економічних злочинів, вчинюваних в Італії.

Необхідно зазначити, що Міністерство внутрішніх справ Італії займає провідне місце серед інших органів виконавчої влади країни і визначається італійськими правниками як найбільш важливий інструмент державної влади. Це можна пояснити, на наш погляд, тим, що економічна безпека є найбільш вагомим та важливою складовою внутрішньої і зовнішньої безпеки держави,

що забезпечує існування та нормальне функціонування усіх інших державних структур.

Таким чином, в Італії Міністерство внутрішніх справ здійснює організацію та реалізацію в життя правоохоронної політики, виробленої органами управління державою, її політичним керівництвом і координує діяльність поліції, фінансових гвардійців та карабінерів у загальнонаціональному масштабі на рівні держави, забезпечує ефективну взаємодію між названими поліцейськими структурами у виявленні, розкритті та розслідуванні злочинів економічної спрямованості. Можна навіть говорити про те, що Міністерство внутрішніх справ є рушійною силою, що отримуючи поштовх від Президента Республіки, вищої державної адміністрації до правоохоронних органів, передає його Державній поліції (PDC), Корпусу карабінерів (CC) та Корпусу фінансової гвардії (GDF).

Ми вважаємо, що така побудова поліцейських органів має право на існування з урахуванням національних особливостей Італії. Для України, на нинішньому етапі реформування правоохоронних органів, і поліцейських структур у тому числі, можна було б частково використати досвід Італії і створити на базі підрозділів ДСБЕЗ поліцію фінансових розслідувань, якій передати повноваження проведення оперативно-розшукових та слідчих дій по усіх злочинах економічної спрямованості. При цьому можна об'єднати підрозділи ДСБЕЗ, митні органи, що увійшли до складу МВС України у 2015 році, і податкову міліцію (поліцію), створивши таким чином єдиний державний поліцейський орган, що буде здійснювати боротьбу з усіма злочинами економічної спрямованості.

1. Роль и место полиции в системе обеспечения экономической безопасности зарубежных государств. – М. : ВНИИ МВД РФ, 2000. – 25 с.

Пищида Володимир Миколайович,
аспірант кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИДИ ПУБЛІЧНОГО МАЙНА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ОХОРОНИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Новим Законом України «Про Національну поліцію» на поліцію покладаються завдання щодо вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях. У межах виконання даних завдань на поліцію також покладаються функції щодо здій-

снення охорони публічного майна – об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, а також охорони об'єктів комунальної власності на договірних засадах [1].

Для належного виконання обов'язків працівників поліції щодо охорони об'єктів публічного майна на законодавчому рівні має бути чітко визначено види такого майна або принаймні його ознаки. Попри те, що поняття «публічне майна» не знайшло законодавчого закріплення, відповідно як і його види, аналіз нормативних джерел дає можливість до об'єктів публічного майна віднести: майдани, вулиці, проїзди, шляхи, парки, сквери, споруди, автошляхи, ринки, тобто всі об'єкти матеріального світу, якими володіє держава та суспільство, а також публічні фінанси та активи. Оскільки в національному законодавстві неврегульованим залишається поняття, ознаки публічного майна, перелік публічного майна та публічної власності, на нашу думку, доцільним є прийняття Закону України «Про публічну власність», в якому визначити поняття публічної власності та майна, їх ознак, видів такої власності і майна.

Нижче доцільно з'ясувати види публічного майна, використовуючи різні критерії класифікації, вироблені теорією права. Так, залежно від форми власності слід виокремити публічне майно: державної, комунальної (муніципальної), змішаної (спільної) власності. Певний перелік публічного майна державної власності визначено в Законі України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185-V [2]. Перелік публічного майна комунальної власності законодавчо не визначений, однак окремі положення щодо його правового статусу врегульовані в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР, де право комунальної власності визначено як «право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування» [3]. До об'єктів права комунальної власності, зокрема, належать: рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, пенсійні фонди, частки в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування, а також відумерла спадщина. Спроба систематизувати публічне майно комунальної власності знайшла своє втілення в Проекті Закону України «Про комунальну власність в Україні» від 06.06.2008 № 2617 [4], але до цього часу він не набув свого законодавчого втілення. Публічним майном змішаної (спільної) власності виступає переважно земельна ділянка, що знаходиться у спільній власності з визначенням частки кожного з учасників спільної власності та регулюється Земельним кодексом України [5]. В той же час цим Кодексом визначено відмежування права державної та комунальної власності на земельні ділянки, зокрема: землі оборони можуть перебувати лише в державній

власності (ст. 77); землі в межах населених пунктів перебувають у комунальній власності, крім земельних ділянок приватної та державної власності; земельні ділянки державної власності, які передбачається використати для розміщення об'єктів, призначених для обслуговування потреб територіальної громади (комунальних підприємств, установ, організацій, громадських пасовищ, кладовищ, місць знешкодження та утилізації відходів, рекреаційних об'єктів тощо), а також земельні ділянки, які відповідно до затвердженої містобудівної документації передбачається включити у межі населених пунктів, за рішеннями органів виконавчої влади передаються у комунальну власність (ст. 88).

За цільовим призначенням можна визначити такі види публічного майна: 1) майно, яке забезпечує функціонування суб'єктів публічної адміністрації – автотранспорт, засоби зв'язку; 2) майно державних та комунальних установ і фондів – грошові кошти, будівлі, обладнання; 3) публічне майно загального користування – вулиці, проїзди, автошляхи, площі, парки, сквери; 4) публічні грошові кошти як вид публічного майна – місцеві та державний бюджет, за рахунок яких здійснюється фінансування цих суб'єктів; 5) природні ресурси, корпоративні права, що належать державі у статутних капіталах суб'єктів господарювання [6, с. 484].

Залежно від способу утворення публічне майно буває: штучного походження – вогнепальна зброя та спецзасоби, які знаходяться на обліку Національної поліції, ЗСУ, СБУ та інших правоохоронних органів; природного походження – заповідники, природно-архітектурні комплекси. Залежно від режиму використання публічне майно може бути: 1) закритого режиму використання – озброєння, військова техніка, боєприпаси; 2) обмеженого режиму використання – трубопровідний транспорт, газотранспортна система, засоби спецзв'язку; 3) загального режиму використання – дороги, під'їзди, площі, парки, сквери, тротуари.

Попри існування багатьох критеріїв класифікації публічного майна, викликані відсутністю її нормативного визначення, суттєве значення для визначення його як об'єкта публічно-правового спору, що має вирішуватись в межах адміністративного судочинства, має виокремлення публічного майна за його цільовим призначенням на: 1) майно загального користування, до якого слід віднести: а) залізничні, автомобільні, водні, повітряні шляхи (за винятком тих, що перебувають у приватній власності згідно з нормами чинного законодавства, наприклад ст. 25 Закону України «Про автомобільні дороги» [7]); б) бульвари, вулиці, провулки, дороги, майдани, площі, набережні, парки, під'їзди, проїзди, сквери, правовий статус яких визначено у ст. 83 ЗК України та віднесено їх до земель, що перебувають у власності територіальних громад та не підлягають передачі у приватну власність [5]; в) будинки та приміщення громадського призначення, перелік яких визначено в додатку А до Державних будівельних норм України (ДБН В.2.2-9-2009): будинки і споруди, громадські будинки та споруди, які об'єднані в такі групи: будинки,

споруди та приміщення дошкільних навчальних закладів, будинки, споруди та приміщення навчальних закладів, закладів охорони здоров'я і відпочинку, фізкультурно-оздоровчі та спортивні заклади, культурно-видовищні, дозвільні та культові заклади, заклади підприємств торгівлі, харчування та побутового обслуговування, заклади соціального захисту населення, науково-дослідні установи, приміщення транспорту, призначені для безпосереднього обслуговування населення, заклади комунального господарства (окрім виробничих, складських та транспортних будинків і споруд) [8]; 2) майно, що забезпечує функціонування органів публічної адміністрації: меблі, оргтехніка, автотранспорт, засоби зв'язку, спецзасоби, вогнепальна зброя та боеприпаси, інформаційні бази даних, архівні документи та ін.; 3) публічні грошові кошти: кошти світових та європейських інституцій, залучені до використання в Україні на потреби розвитку публічної сфери, кошти Державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, доходи, витрати та видатки бюджету, кошти від надання додаткових адміністративних послуг, що надаються суб'єктами владиних повноважень.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21 вересня 2006 року № 185-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст. 456.

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

4. Про комунальну власність в Україні : Проект Закону України від 06.06.2008 № 2617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF20P00A.html.

5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

6. Загальне адміністративне право : підручник / Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.

7. Про автомобільні дороги : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2862-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 556.

8. Про затвердження Державних будівельних норм України (ДБН В.2.2-9-2009): будинки і споруди, громадські будинки та споруди : Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України № 705 від 17.12.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dbn.at.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-405>.

Поклад Олександр Валентинович
аспірант заочної форми навчання
Запорізького національного університету
МОН України

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Як член Ради Європи, Україна, відповідно до Паризької хартії для нової Європи від 21 листопада 1990 р., взяла на себе зобов'язання приєднатися до міжнародних стандартів у галузі прав людини, створити внутрішньодержавні гарантії їх здійснення, що ґрунтуються на загальноєвропейських міжнародно-правових гарантіях, закріплених у відповідних міжнародно-правових нормах.

Необхідність запровадження єдиних міжнародних стандартів у діяльності поліції зумовлена зростанням рівня транснаціональної організованої злочинності, значними темпами міграції населення у світі, суттєвими відмінностями в національних системах підготовки поліцейських кадрів, а також проблемою забезпечення прав людини в діяльності поліції. Підписання міжнародних угод також обумовлюють у діяльності поліції неухильне дотримання стандартів у сфері захисту прав людини під час реалізації правоохоронних функцій, необхідність реагувати на появу нових видів злочинів і діяти відповідно до міжнародних стандартів прав людини. Тому постає нагальна потреба погодити засади діяльності Національної поліції України зі світовими (зокрема, європейськими) стандартами. Ідеться, насамперед, про перехід від карального до соціально-сервісного змісту її діяльності. Нагальним завданням є перетворення поліції з карального органу на правоохоронну інституцію європейського зразка, що має надавати правоохоронні послуги громадянам.

Основоположними засадами (принципами) діяльності поліції з-поміж інших у Законі України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року (далі – Закон) визначено відкритість та прозорість, а також взаємодію з населенням на засадах партнерства, що в свою чергу закладає основи для повернення довіри до цього правоохоронного органу та його законної діяльності направленої в першу чергу на обслуговування громадян у правоохоронній сфері [1].

На необхідність тісної взаємодії поліції з громадськістю вказують і міжнародні акти, якими визначено стандарти діяльності поліції, а саме Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» [2], ухвалені Комітетом міністрів 19 вересня 2001 р. на 765-му засіданні заступників міністрів, які цілями діяльності поліції визначають: підтримку публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права люди-

ни; запобігання та подолання злочинності; виявлення злочинів; надання допомоги і послуг суспільству. Виходячи з даних цілей Розділ IV Рекомендацій визначає організаційні засади взаємодії поліції з громадськістю, до яких слід віднести: 1) при виконанні поліцейських обов'язків у громадянському суспільстві поліція повинна бути відповідальною перед цивільною владою; 2) поліція повинна бути організована у такий спосіб, що сприяє хорошим зв'язкам поліції з громадськістю і, за необхідності, ефективній співпраці з іншими органами, місцевими громадами, неурядовими організаціями та іншими представниками громадськості, в тому числі етнічними меншинами; 3) поліцейські організації повинні бути готові надати об'єктивну інформацію про свою діяльність громадськості без розкриття конфіденційної інформації тощо [3].

Отже, виходячи з нової «обслуговуючої» функції поліції, основним замовником поліцейських послуг можна визначити народ України, її громадян, які за рахунок сплати податків утримують поліцію, а тому повинні мати законодавчо визначені гарантії контролю за її діяльністю. Сучасне новітнє законодавство України, яке регулює систему прав громадян в цілому і дотримання та захисту їх поліцією, надає певні можливості для громадського контролю за діяльністю поліції, але форми такого виду громадського контролю, технології та методи його здійснення потребують свого впровадження та вдосконалення.

Відповідно до чинного законодавства, зокрема Розділу VIII «Громадський контроль за діяльністю поліції» Закону України «Про Національну поліцію», нормативно визначено такі форми громадського контролю за діяльністю поліції: отримання та оприлюднення звіту про поліцейську діяльність; контроль за діяльністю керівника поліції та прийняття резолюції недовіри йому: шляхом взаємодії між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування; шляхом залучення громадськості до розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських. Реалізація функцій громадського контролю за діяльністю Національної поліції здійснюється в таких організаційних формах:

- 1) представництва громадськості в колегіальних органах при центральних та територіальних підрозділах Національної поліції;
- 2) участь громадськості в обговоренні та підготовці нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Національної поліції;
- 3) безпосереднє звернення громадян до органів Національної поліції з метою отримання інформації про їх діяльність;
- 4) звернення ЗМІ до підрозділів Національної поліції з метою отримання публічної інформації про їх діяльність та її оприлюднення;
- 5) участь представників громадськості у відборі кадрів в Національній поліції та проходження атестації кадрів;
- 6) участь представників громадськості при проведенні службової перевірки щодо скарг на дії чи бездіяльність поліцейських;

7) організація опитування громадської думки про діяльність Національної поліції;

8) зобов'язання звітування керівництва підрозділів Національної поліції про результати своєї діяльності перед громадськістю;

9) участь правозахисних громадських організацій у розробці програм діяльності Національної поліції.

Виходячи з положень законів України та міжнародно-правових актів, до основних спільних заходів поліції та громадськості щодо задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань можна віднести: спільне планування та проведення сумісних дій щодо запобігання та виявлення правопорушень; обмін інформацією та досвідом щодо запобігання та припинення адміністративних правопорушень і злочинів; проведення спільних семінарів, навчань, зборів, консультацій і нарад правоохоронної спрямованості з питань покращання організації протидії злочинності. До спільних проектів поліції і громадськості можна віднести: проведення спільних наукових досліджень; спільну розробку інструкцій, програм, проектів законів тощо; проведення спільної експертизи нормативно-правових актів; участь поліцейських у роботі громадських приймалень та центрах правової допомоги населенню; організація і проведення спільних телефонних «гарячих ліній», виступів та публікацій в ЗМІ. До спільних програм поліції і громадськості можна віднести: співробітництво поліції з міжнародними та зарубіжними неурядовими громадськими організаціями з питань виконання поліцейських завдань та функцій; участь у програмах правового виховання та освіти населення, молоді, учнів загальноосвітніх шкіл, а також студентів, курсантів і слухачів вищих навчальних закладів; заснування та забезпечення діяльності сумісних друкованих ЗМІ (газет, журналів тощо) та інтернет-видань з метою висвітлення питань поліцейської діяльності, результатів проведення спільних заходів, опублікування звітів керівництва, спільних проектів, наукових досліджень тощо [4].

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.

2. Декларація про поліцію : Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи № 690 (1979) від 8 травня 1979 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_803.

3. Про Європейський кодекс поліцейської етики : Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи від 19 вересня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.

4. Взаємодія міліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку // Віче. – 2013. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/3714>.

Кутерга Максим Володимирович,
здобувач кафедри адміністративної
діяльності Національної
академії внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Реформа органів внутрішніх справ України, з одного боку, стала помітною віхою на шляху створення в країні правоохоронного відомства європейського зразка, з іншого – ще більш ускладнила внутрішні протиріччя в суспільстві. Окрім об'єктивних соціально-економічних причин, що характерні для перехідного періоду становлення української державності та детермінують загострення деліктологічної ситуації в суспільстві, подібний стан пов'язаний з тим, що соціально-правова адаптація органів внутрішніх справ, насамперед новоствореної поліції, відбувається повільно та непослідовно. Не останню роль у цьому процесі має професійна складова поліцейських кадрів. Серед напрямів діяльності органів внутрішніх справ України найбільше відчула на собі реформаційні зміни дорожня сфера, адже швидка заміна ДАІ новоствореною патрульною службою, подекуди майже повна відсутність контролю за дорожнім рухом, некваліфіковане оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, ускладнили й до того напружену ситуацію на автошляхах країни та призвели до шаленого сплеску аварійності. Це свідчить про те, що значна частина особового складу ОВС (мова йде насамперед про працівників ДАІ) не виконує покладених на них обов'язків, інша – патрульна служба виявилася не готовою за багатьма обставинами одразу забезпечити належний рівень дорожньої безпеки в країні.

Діяльність Державної автомобільної інспекції МВС України також не можна було назвати досконалою. Як провідний суб'єкт управління безпекою дорожнього руху, ДАІ була помітно переобтяжена функціями, не властивими для поліцейських служб розвинутих країн. Основна діяльність цього органу була скерована на видачу різноманітних дозволів та надання платних послуг. Безпосередньо профілактикою БДР (наглядом, контролем, виявленням і припиненням правопорушень) займалися не більше 50 % підрозділів ДАІ [1, с. 324]. Тому створення патрульної служби є не лише доцільністю, але й необхідністю.

Вельми важливим завданням реформування ОВС України є підготовка на високій професійній основі працівників, здатних забезпечити рівень дорожньої безпеки в країні. Це можливо за наявності у кожного правоохоронця високого професіоналізму як сукупності знань, умінь, навичок, що дозволяють виконувати відповідні професійні функції. До них не випадково вчені відносять належний обсяг знань та інтелектуальний рівень, тривалий термін навчання й підготовки, відповідність виконуваних функцій системі загальносоціальних ціннос-

тей, адекватну мотивацію, спрямовану на досягнення кінцевої мети, бажання служити людям, охороняти й захищати їх життя та власність [2, с. 129].

Досвід країн розвинутої автомобілізації свідчить, що системи професійної підготовки поліцейських кадрів (насамперед, дорожньої поліції) в країнах Європи характеризуються низкою загальних принципів і підходів до організації комплектування та їх професійного навчання, серед яких зокрема:

- багатоваріантність та гнучкість системи, прагматичність, раціональність і конкретність у навчанні;

- активність і професійна спрямованість підготовки працівників поліції, що досягаються широким використанням активних методів навчання, відтворенням на заняттях ситуацій, що виникають у поліцейській діяльності, проведенням виїзних занять безпосередньо в органах та підрозділах поліції;

- використання в освітньому процесі передових наукових теорій, власних науково-практичних досліджень та практичного досвіду роботи в поліції викладачами;

- практична спрямованість навчання, яка знаходить своє відображення в змісті організаційно-планувальної документації з підготовки керівних кадрів поліції. Ініціатива у розробці навчальних планів і програм, як правило, виходить від практичних підрозділів поліції. Тому суперечка про співвідношення теоретичного і практичного в змісті й методиці навчання традиційно вирішується на користь переваги практичного навчання;

- постійне здійснення «зворотного зв'язку» між навчальним процесом і практикою;

- міжнародна інтеграція до спільної поліцейської діяльності, що сприяє подоланню відмінностей в національних системах професійного навчання і одночасно вирішує завдання підготовки поліцейських кадрів до роботи в умовах об'єднаної Європи.

Використання позитивного зарубіжного досвіду є цілком корисним у складних умовах реформи зазначеного правоохоронного відомства. Тим більше, що він засвідчує недоречність прийняття поспішних рішень або затягування реформаторських змін у сфері, де відсутність належного контролю з боку уповноважених інституцій тягне за собою жахливі наслідки.

Відтак, надзвичайно важливим, серед іншого, є створення системи професійної підготовки поліцейських кадрів, відповідальних за безпеку дорожнього руху в країні, яка б ґрунтувалася на таких засадах: визначення чітких критеріїв підготовки фахівців для дорожньої поліції, навчального плану, організації навчання, підвищення кваліфікації тощо; безперервності, обов'язковості, комплексності та системності професійної підготовки; наукової обґрунтованості потреби підрозділів поліції у працівниках тієї чи іншої кваліфікації, аналіз потреб практики у фахівцях певних спеціальностей та освітньо-кваліфікаційних рівнів; диференціації підготовки залежно від наявних знань, умінь та навичок; правового і соціального захисту поліцейських, забезпечення їх необхідними фінансовими та матеріальними ресурсами тощо.

1. Гуржій Т. О. Державна політика безпеки дорожнього руху : теоретико-правові та організаційні засади : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Гуржій Тарас Олександрович. – Дніпропетровськ, 2011. – 553 с.

2. Бандурка О. М. Партнерські взаємовідносини між населенням і міліцією : підручник / О. М. Бандурка, В. О. Соколов, В. І. Московець. – Х. : НУВС, 2003.

Здоровило Ігор Валерійович,
аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на процес формування нових форм взаємодії між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Це стосується й такого державного інституту, як органи внутрішніх справ і поліції, зокрема.

Новелою прийнятого 2 липня 2015 р. Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) є визначення на державному рівні необхідності встановлення виключно партнерських засад взаємодії поліції і населення [1]. Важливість інституту партнерства зумовлена насамперед тими функціями, які поліція виконує у суспільному житті, їх значущістю, а також тим, що поліцейська діяльність здійснюється в реальному соціальному просторі у безпосередньому контакті з громадянами. Адже Закон визначає Національну поліцію як «орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]». За таких умов, виправдовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції першочергово має орієнтуватися на реалізацію стратегії Community Policing – «партнерство заради спокою» (стратегії, апробованої у країнах англосаксонської правової системи), а також виявленні інноваційних форм діяльності поліції щодо формування безпечного суспільного простору [2].

Фактично діяльність Національної поліції здійснюється в тісній співпраці з населенням, територіальними громадами й інститутами громадянського суспільства на засадах партнерства і спрямована на вирішення їхніх потреб. Вочевидь, оптимізація роботи Національної поліції України, що ґрунтується на плідній співпраці з населенням, є актуальною проблемою. З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» постає низка проблемних питань. Так, у

статті 13 визначається загальна система підрозділів поліції, але про такий підрозділ поліції, як поліція охорони природних ресурсів, законодавець знову не згадує, як і в попередньому Законі України «Про міліцію». Проте у 2015 р. в Україні питання охорони природних ресурсів посідало перше місце серед питань екологічної безпеки нашої країни. За оцінками експертів, усього в Україні щорічно добувають 150 тонн бурштину, що становить близько 0,5 млрд. американських доларів. При цьому на офіційну частину припадає лише 3–4 тонни каменю [3]. Отже, маржа йде місцевим жителям-добувачам, кримінальним картелям, що контролюють їхню діяльність, а також правоохоронним органам, які покривають беззаконня. На сьогоднішній день на Рівненщині і Житомирщині створено тільки один 52-й відділ, що знаходиться в Києві і відповідає за охорону бурштину. На законодавчому рівні ані закону, ані органу, що мав би повноваження контролювати корисні копалини, не створено. Місцеві активісти, що беруть участь в охороні природних ресурсів, неодноразово зверталися до Президента України, Міністра внутрішніх справ, щоб вирішити цю проблему і створити підрозділи поліції, які разом із місцевими жителями займалися б охороною природних ресурсів. Проте на сьогоднішній день інформації про будь-яку реакцію на зроблені звернення не надійшло.

На нашу думку, взаємодію підрозділів поліції із громадськими формуваннями потрібно здійснювати на основі загальних принципів державного управління. Ці принципи й форми взаємодії поліції із громадськими формуваннями з охорони правопорядку потрібно закріпити у нормативних актах, що регулюють діяльність поліції і громадських формувань, а також в інших актах.

Позитивним прикладом партнерства поліції (насамперед поліцейських патрульної поліції) і громадськості є спільна діяльність із громадськими формуваннями, які вже тривалий час функціонують на підставі Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [4]. Спектр заходів, які в тісній взаємодії із працівниками поліції виконують сучасні дружинники, досить широкий: патрулювання житлових масивів і селищ; участь у розшуку зниклих безвісти; участь у розшуку та затриманні підозрюваних у скоєнні злочину; спільне проведення профілактичних, просвітницьких, виховних заходів серед різних категорій населення тощо.

Для ефективності взаємодії, на нашу думку, потрібно враховувати міжнародний досвід, а саме:

1) обмін інформацією про стан громадського порядку й громадської безпеки. Ця інформація необхідна для визначення актуальних завдань щодо профілактики й припинення правопорушень, планування роботи, підвищення її ефективності та оцінки кінцевих результатів;

2) спільне планування та проведення заходів щодо забезпечення охорони громадського порядку й суспільної безпеки та профілактики й припинення правопорушень;

3) урахування ефективної співпраці поліції із населенням в європейському просторі. Наприклад, Федеративна Республіка Німеччина розробила одну із

форм співпраці під назвою «добросчесне інформаторство» (співробітництво громадян з органами поліції щодо охорони правопорядку на договірно-оплачуваній основі здійснюється за рахунок управління поліції) [5, с. 602];

4) навчання співробітниками поліції членів громадських формувань методам і формам профілактики правопорушень; проведення з ними роботи із правового навчання; надання методичної та іншої допомоги у плануванні й обліку їх діяльності;

5) проведення рейд-перевірок співробітниками поліції, прокуратури, громадськості на територіях незаконного видобутку корисних копалин, що в кінцевому результаті буде висвітлюватися у засобах масової інформації;

б) входження громадських представників до Державної служби геології та надр України, щоб надавати свої рекомендації стосовно видачі дозволів на надкористування та враховувати думку громадськості щодо відповідних територій покладів корисних копалин.

Таким чином, в умовах сьогодення взаємодія поліції із громадськими формуваннями повинна плануватися і формуватися на ефективній науково обґрунтованій управлінській основі. Відповідно, оптимізація взаємодії поліції із громадськими інституціями та населенням у контексті правоохоронної діяльності має основну мету – надати нового імпульсу вітчизняним формам співпраці, що існували раніше, та запровадити перевірений часом зарубіжний досвід участі громадськості у правоохоронній та правозахисній діяльності. На нашу думку, потрібно внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», а саме до ст. 13, що дозволить законодавцеві й громадянському суспільству вирішити низку проблемних питань у сфері охорони природних ресурсів.

1. Про Національну поліцію : Закон України № 580-VII від 2 липня 2015 р. // Урядовий кур'єр. – 2015. – № 146.

2. Community-Policing (CP) (burgernahe Polizeiarbeit) [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : www.sozialwiss.unihamburg.

3. Офіційні відомості прес-служби МВС та СБУ [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/148972>.

4. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України № 1835-III від 22 червня 2000 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

5. Проневич О.С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції та населення на локальному рівні / О.С. Проневич // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 600–606.

Ридка Алла Андріївна,
аспірант
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПІДГОТОВКА ПРИВАТНИХ ДЕТЕКТИВІВ У ВНЗ МОН ТА МВС УКРАЇНИ ЯК КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ

Підготовка приватних детективів у ВНЗ МОН та МВС України може стати одним з найбільш активних соціальних секторів, в якому конкретні кроки можуть істотно вплинути на протидію злочинності.

У цивілізованому світі приватна детективна діяльність для забезпечення громадянами і юридичними особами захисту своїх законних прав та інтересів використовується давно. Приватні детективні бюро є практично в усіх країнах Європи. Функції і завдання їх є майже такими, як і у правоохоронних органів. Коли громадяни з якихось особистих причин не можуть звернутися до цих органів, то їх функції беруть на себе приватні детективні агентства.

Хоча сьогодні в Україні такий вид діяльності офіційно не визнаний, фактично приватною детективною діяльністю давно і ефективно займаються не тільки фізичні, а й юридичні особи.

За неофіційними даними, в усіх регіонах нашої країни працює кілька тисяч приватних детективів і приватних детективних агентств.

Крім того, прийняття закону закладе основу для створення нових робочих місць і, відповідно, розширення бази оподаткування. Це особливо актуально для колишніх працівників органів внутрішніх справ та інших правоохоронців, які після виходу на пенсію в досить активному віці ще можуть стати корисними для суспільства людьми, маючи величезний досвід такої роботи.

В Європі, незважаючи на серйозні розбіжності в політичних, економічних і правових системах, спостерігається тенденція до певної уніфікації поліцейської діяльності. Проводяться роботи зі створення єдиного поліцейського стандарту, що розуміється в контексті тієї чи іншої галузі так званого поліцейського права, а саме поліцейського стандарту діяльності. У межах даної тенденції виникають проблеми уніфікації понятійного апарату (створення єдиного словника-енциклопедії поліцейських термінів-понять), форм і методів підготовки, тактики і стратегії поліцейської діяльності у європейському просторі і т.п. При створенні єдиного поліцейського стандарту треба звертати увагу на таке:

1) співвідношення традиційної юридичної науки і власне поліцейської науки (будь-які крайнощі у вирішенні цієї проблеми неминуче призводять до зниження рівня професійної підготовки фахівців. Перевага суто правової підготовки призводить до обмеження специфічно-професійної. І навпаки, надмі-

рна орієнтація на власне технологічні аспекти діяльності працівників різного рівня веде до збіднення юридичної складової професійної поліцейської діяльності);

2) проблематика підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів;

3) місце та роль соціально-гуманітарних і поведінкових (психол.-пед.) наук у структурі поліцейської науки.

Отже, у поле зору поліцейської науки потрапляють три основних складових – право, управління і людина.

Професійну компетентність розглядають як одну із сходинок професіоналізму, яка являє собою сукупність знань, вмінь, навичок, способів діяльності, професійно важливих психологічних якостей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності. Для того щоб знайти своє місце у професійній ієрархії, особистість повинна володіти високим рівнем професійної компетенції. Таким чином, професійна компетенція є не тільки мірилом професіоналізму, а й визначальним фактором, від якого залежить успішність реалізації як соціальних, професійних функцій, так і усієї життєдіяльності особистості. У цілому професіоналізм виступає необхідною умовою прояву компетентності, а компетентність є показником ступеня відповідності професіоналізму.

Професійна компетентність особистості реалізується завдяки певним індивідуально-психологічним якостям, які визначаються як професійно важливі для виконання певних видів професійної діяльності та які необхідно діагностувати у процесі професійного навчання та практичного вирішення професійних завдань. Професійно важливі психологічні та морально-ділові якості працівників Національної поліції України можна згрупувати у чотири досить самостійні групи:

- 1) мотиваційні якості;
- 2) морально-психологічні (морально-ділові) якості;
- 3) професійно-ділові якості;
- 4) психофізіологічні якості.

Останнім часом питання оцінки кадрового потенціалу Національної поліції України набувають виняткової значимості. Слід зазначити, що в теперішній час у системі Національної поліції України не створено оптимальної моделі оцінки ефективності професійної службової діяльності її співробітників, відсутні єдині науково обгрунтовані механізми і методики такої оцінки. Кадровий потенціал Національної поліції України має являти собою сукупність співробітників, які мають спеціальну підготовку, професіональні здібності і можливості, а також моральні якості, необхідні і достатні для досягнення мети діяльності при оптимальному здійсненні покладених на них спеціальних професійних функцій. П.П. Платонов визначає кадровий потенціал як можливості окремої категорії співробітників, які можуть бути реалізовані у процесі трудової діяльності у співвідношенні з посадовими обов'язками і

поставленими перед суспільством, колективом цілями на конкретному етапі.

У більшості країн світу приватна детективна (розшукова) діяльність визнана на державному рівні, врегульована законами й оптимально використовується для збільшення можливості громадян та юридичних осіб у захисті своїх законних прав та інтересів.

Якщо порівняти вимоги до кандидатів на службу в Національній поліції України з вимогами кандидатів на посаду приватного детектива, то можна зробити висновок, що умови прийняття на роботу приватного детектива жорсткіші. Так, у ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що «на службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту...», на відміну від ст. 5 проекту Закону України «Про приватну (детективну) діяльність», в якій зазначено, що приватним детективом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, пройшов спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності чи має стаж роботи в оперативних підрозділах або органах досудового розслідування не менше трьох років. Можна зробити висновок, що відбір на посаду приватного детектива, згідно з проектом Закону України «Про приватну (детективну) діяльність», буде відбуватися на високому рівні, притому, що більшість кадрового забезпечення приватних детективів будуть складати колишні працівники оперативних підрозділів та органів досудового розслідування, тому що стаж роботи в поліції буде обов'язковим критерієм прийняття на посаду приватного детектива.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про приватну (детективну) діяльність», «приватна детективна (розшукова) діяльність ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, збереження професійної таємниці, конфіденційності, взаємодії із правоохоронними органами...», що в майбутньому може стати підґрунтям для подальшої служби приватних детективів у Національній поліції України.

Згідно з ч. 1 ст. 5 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (реєстр. 3726 від 28.12.2015), приватним детективом може бути громадянин України, який володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту, пройшов спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності.

Не обов'язково проводити підготовку приватних детективів у ВНЗ України лише зі специфічними умовами навчання, підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації кадрів національної поліції, які здійснюють детективну і охоронну діяльність, може проводитися і в недержавних освітніх закладах, які мають статус юридичної особи. Для того щоб займатися підготовкою, перепідготовкою і підвищенням кваліфікації приватних детективів, навчальні заклади мають мати стрілкові об'єкти, на яких будуть проходити заняття для приватних детективів, але це може бути не обов'язковою умо-

вою, стрілецькі тири для тренувань ВНЗ може і орендувати. Для того щоб готувати приватних детективів, навчальні заклади повинні мати витратні матеріали, навчальні посібники, спеціальне обладнання і технічне оснащення. Навчальним закладам купувати усе це зовсім не обов'язково, так згідно з ч. 1 ст. 17 проекту Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб, які здійснюють приватну (детективну) діяльність, можуть укладатися відповідні угоди з державними та недержавними закладами освіти.

Однак, на нашу думку, більш ефективною підготовка приватних детективів в Україні буде здійснюватися у ВНЗ зі специфічними умовами навчання, тому що такі навчальні заклади мають власну матеріальну базу, досвідчених фахівців, які здебільшого мають практичний досвід роботи в системі Національної поліції України. ВНЗ зі специфічними умовами навчання мають не лише цивільні кафедри, а й кафедри, які співпрацюють з факультетами.

Правова підготовка приватних детективів в Україні обов'язково повинна передбачати знання законодавства, що регулює приватну детективну діяльність в Україні, основи Конституції України і основних законодавчих актів, статей Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України, інших законодавчих актів.

Царьова Ірина Валеріївна,
доцент кафедри соціально-гуманітарних
дисциплін Дніпропетровського державно-
го університету внутрішніх справ;

Денисенко Євгенія Миколаївна,
студентка 1 курсу факультету № 4
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

Актуальним питанням у реформуванні органів внутрішніх справ України є формування позитивного іміджу працівника поліції. Структура органів внутрішніх справ є дуже важливою та невід'ємною складовою української правової держави, основною діяльністю якої є захист прав та свобод громадян. Історично склалося, що за час свого існування діяльність працівників органів внутрішніх справ набула катастрофічно негативного образу в очах громадян. Перш за все це пов'язано з наявністю корупції у структурі органів внутрішніх справ та нестачею професійних якостей. Населення з недовірою ставиться до працівників поліції, і у деяких випадках взагалі не сприймає їх

як захисників. У той час, як одним із визначальних положень Закону України «Про Національну поліцію» [1] є те, що саме рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Саме таке тотальне неприйняття поліції як охоронного органу призводить до катастрофічного зростання злочинності.

На імідж поліцейських впливає чимало факторів. Одним з найголовніших чинників негативного іміджу є думка громадськості, яка, у свою чергу, формується завдяки зовнішнім впливам на підсвідомість людини. Телебачення, газети, інтернет-видання – усе це формує ставлення населення не тільки до поліції, а й до інших державних структур. Вдало підібрані слова, відзняті відеоролики та надруковані тексти – найвдаліший інструмент керування думкою громадянина. Отже, ми визначаємо взаємодію органів внутрішніх справ із засобами масової інформації у формі соціального партнерства як взаємокорисну діяльність двох суб'єктів, за якої на основі спільних дій проявляється можливість подолання соціальних проблем [2, с. 89].

Іншим важливим фактором, що визначає рівень довіри та формування позитивного іміджу поліції в Україні, є співробітництво населення і силових структур. Саме населення відіграє значну роль у ефективності розкриття та передбачення злочинів шляхом надання інформації про можливі або вчинені правопорушення, показань свідків та у деяких ситуаціях надання у користування різних технічних засобів, необхідних для затримання злочинців. Тому негативне ставлення громадян погано впливає на ефективність роботи органів внутрішніх справ. Отже, важливим завданням формування партнерських відносин між поліцією і населенням є раціоналізація такої взаємодії на засадах довіри, прозорості, взаємодопомоги в боротьбі зі злочинністю [3, с. 35].

Значний вплив на формування позитивного іміджу поліції перш за все залежить особисто від кожного працівника. Починаючи від рівня освіченості поліцейського і закінчуючи його особистісними моральними якостями. Слід зазначити, що багато працівників органів внутрішніх справ мають низький рівень знань у своїй сфері діяльності. Це призводить до того, що формується помилковий стереотип неосвіченості усіх працівників поліції. Сьогодні деяким поліцейським не притаманні такі особисті людські якості: ввічливість, чуйність, гуманність, доброзичливість та ін., що відіграють важливе місце у становленні поліцейського як особистості в очах населення, впливає на формування рівня довіри та поваги до працівників органів внутрішніх справ.

Отже, на підставі вищезазначеного, пропонуємо такі шляхи формування позитивного іміджу поліції:

- активна співпраця органів внутрішніх справ з національним ЗМІ та телебаченням, надання працівникам ЗМІ більш детальної інформації про роботу поліції, що вплине на досконалість та правдивість викладу і донесення інформації до населення, і не дасть змоги викривлення образу поліції у свідомості людей;
- покращення відносин поліції з населенням шляхом залучення гро-

мадян до співпраці, проведення спільних конференцій, прийняття пропозицій та зауважень громадян щодо вдосконалення роботи органів поліції;

- підвищення рівня освіченості усіх працівників поліції, встановлення нових критеріїв оцінки ефективності роботи персоналу ОВС, проведення тренінгів з покращення моральних якостей особистості.

Таким чином, у процесі співпраці держави, органів внутрішніх справ та населення України складається підґрунтя для формування позитивного іміджу поліцейського-професіонала, що має значний авторитет та довіру в населення, основним завданням якого є захист населення, а не особистих інтересів.

1. Про Національну поліцію : Закон України (набрав чинність 07 листопада 2015 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/257729>.

2. Лебедева А. Удосконалення форм, напрямів і методів взаємодії органів внутрішніх справ України з засобами масової інформації // Публічне право. – № 1. – 2001. – С. 88–95.

3. Гатшур В. Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства / В. Гатшур // Національна поліція України: проблеми становлення та стратегія розвитку : зб. матеріалів наук.-практ. конф. курсантів та студентів / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2015. – С. 34–37.

Царьова Ірина Валеріївна,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Потоцький Дмитро Васильович,

студент 1 курсу факультету № 4
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах відбувається переосмислення принципів, підходів і цінностей у побудові усієї правоохоронної діяльності, у тому числі визначення ролі, місця і статусу органів поліції, на які держава покладає місію захисту прав та інтересів кожної людини. Усе це свідчить про актуальність дослідження розвитку та становлення підготовки кадрів поліції у провідних державах, які відповідають усім вимогам ефективного захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Таке запозичення ідеальної моделі, безумовно, позитивно вплине на процес підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні.

Взагалі зарубіжними країнами сьогодні накопичено значний досвід з пі-

дготовки кадрів для поліцейських служб. Організація діяльності по забезпеченню правопорядку, громадської безпеки, боротьби зі злочинністю в усіх її проявах у кожній країні має свою специфіку й особливості [1, с. 461].

Зазначимо, що функції Міністерств внутрішніх справ у більшості зарубіжних країн є значно ширшими, ніж у МВС України. Так, зокрема МВС Франції, Італії, Іспанії, Португалії, Нідерландів, Бельгії, крім управління поліцією, здійснюють контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування, займаються питаннями, пов'язаними із стосунками між державою та церквою, соціальним забезпеченням, діяльністю державних архівів, громадських благодійних організацій [2, с. 691]. Звідси, вивчення зарубіжного досвіду підготовки кадрів поліції буде позитивним поштовхом для наближення України до світових стандартів.

Цікавим є те, що основним фактором, що забезпечує прогресивний розвиток поліції в європейських країнах, є освітній і культурний рівень поліцейських, а поліцейська освіта розглядається як могутній резерв підвищення ефективності поліцейської діяльності [3, с. 38]. Так, до навчання поліцейських у Німеччині ставляться дуже серйозно: це єдина країна, де на навчання одного поліцейського витрачається 60 тисяч євро, а тривалість курсу навчання складає 2,5 року.

У Бельгії поліцейська освіта орієнтована на практичні проблеми поліцейської діяльності, на підготовку компетентних працівників правоохоронних органів, працюючих у складних криміногенних умовах, поліцейська школа оснащена технічно, класи обладнані сучасними засобами навчання, створені центри практичної підготовки й аудіовізуальних засобів, а також група їх стандартизації [4, с. 60].

Щодо побудови органів поліції в Україні, особливу увагу привертає досвід організації та діяльності правоохоронних органів Латвії, яка презентує найбільш оптимальну модель поліції, що характеризується наданням правоохоронних послуг населенню, акцентуванням діяльності на превенції злочинності й користується високим рівнем довіри суспільства [5, с. 148].

Варто зауважити, що Латвійська Республіка багато уваги приділяє системі підготовки кадрів поліції. Так, у 2006 р. розпорядженням Кабінету Міністрів Латвійської Республіки був створений коледж Державної поліції, який перейняв функції, права, зобов'язання, майно та архів Державної школи поліції. Коледж був створений з метою підготовки поліцейських для професійної служби в національній поліції [5, с. 148].

Коледж Державної поліції працює за програмою професійної вищої освіти першого рівня для підготовки кадрів для поліції, яка направлена на підтримання раніше накопиченої професійної освіти й забезпечує спеціалізацію відповідно до потреб поліцейської держави [5, с. 149].

Зауважимо, що досвід професійної підготовки кадрів поліції Латвії оцінюється західними та українськими експертами як найбільш передовий серед країн пострадянського простору та заслуговує на увагу з метою вдосконален-

ня діяльності й подальшого розвитку системи ОВС України.

Слід зауважити, що із прийняттям нового Закону України «Про Національну поліцію» [6] від 2 липня 2015 року значно посилюється роль правоохоронних органів, що, безумовно, стає суттєвим кроком на шляху до розвитку поліції в цілому та статусу й соціального забезпечення поліцейських, а отже, створення демократичної, соціальної, правової держави. Запроваджено чимало позитивних нововведень у напрямку реформування правоохоронної системи. Однак існують певні недоліки та неточності, які потребують свого вирішення та вдосконалення.

Отже, активізація розвитку національної поліції є запорукою ефективного механізму реалізації прав та свобод людини і громадянина в Україні. Тому особливої актуальності набувають теоретичні та прикладні розробки щодо запровадження в Україні поліції європейського зразка.

1. Соболев Є. Ю. Досвід організації та діяльності поліції провідних країн Європи / Є. Ю. Соболев, С. С. Коломойцев // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 461–466.
2. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія / О. М. Бандурка. – Х., 2004.
3. Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції в європейських країнах / К. С. Ізбаш // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 1. – С. 36–39.
4. Криштанович М. Ф. Зарубіжний досвід державного управління діяльністю поліції і можливості його використання в Україні / М. Ф. Криштанович // Ефективність державного управління. – 2012. – Вип. 32. – С. 59–66.
5. Чумак В. В. Національна система професійної підготовки кадрів поліції в Латвійській Республіці / В. В. Чумак // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 7. – С. 148–149.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

Гаркуша Аліна Григорівна,
старший викладач кафедри
кримінального процесу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Форбатюк Ян Ігорович,
курсант факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поліцейський – ця професія з'явилася у відповідь на певні суспільні потреби та прийняла на себе важку та небезпечну турботу про фізичне і духовне благополуччя людини, причому іноді тієї людини, яка порушила закон.

В Україні історично склалися негативні стереотипи щодо поліцейських (міліціонерів). Це пов'язано як з наявністю корумпованості у структурі органів, так і з певною негативною пропагандою з боку ЗМІ та кінематографу. Професія міліціонера поступово вичерпала до себе повагу. Даний вид діяльності вже не ототожнюється із захистом прав особистості і суспільства. Серед громадськості існує певна агресія до співробітників, але історія МВС нараховує незліченну кількість прикладів високого професіоналізму, героїзму, мужності й шляхетності особового складу міліцейських підрозділів.

І все-таки, коли вимовляють слово «поліція», мається на увазі перш за все боротьба зі злочинністю. Звичайні громадяни найчастіше так і думають, що головне завдання поліції – ловити злочинців. Але це лише частина поліцейської діяльності, інше не менш важке та не менш важливе завдання – запобігати злочину.

Сьогодні завдання поліції полягає в забезпеченні охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Тому наразі є дуже важливим та актуальним питання покращення іміджу поліцейського.

Питання формування позитивного іміджу поліції (міліції) України розглядали такі вітчизняні вчені: О.М. Бандурка, С.Г. Братель, Є.О. Гіда, І.В. Зозуля, І.Д. Казанчук, Р.А. Калюжний, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.Ф. Кравченко, В.І. Олефір, Г.Г. Почепцов, О.Л. Порфімович, Ю.І. Римаренко.

Найважливішим фактором у формуванні іміджу поліції є те, що громадяни негативно оцінюють поліцію в цілому, не беручи до уваги специфіку її окремих підрозділів. Така установка є результатом багатьох факторів: починаючи зі складної економічної ситуації та неефективної законодавчої бази і закінчуючи негараздами безпосередньо в самих практичних підрозділах. Негативна установка до всієї організації впливає на негативну установку стосо-

вно її працівників і навпаки.

Важливо те, що громадяни низько оцінюють як професійні, так і особистісні якості поліцейських, існуючий імідж сформовано на базі непрямой інформації. Населення через свою некомпетентність схильне неправильно оцінювати факти, що призводить до розриву іміджу та реальності.

Вагомий внесок у формування іміджу нової поліції в Україні повинні вносити українські засоби масової інформації, які дуже часто є єдиним посередником між поліцією та населенням. Тому ЗМІ можуть повною мірою об'єктивно висвітлювати специфіку діяльності органів правопорядку, настрої та результати, буденність і героїчні вчинки.

Для формування позитивного іміджу працівника поліції в Україні слід змінити суспільну думку про нього; міліціонер повинен мати імідж захисника й помічника, а не «ката». На це має бути спрямовано головні зусилля як самої поліції, так і засобів масової інформації та громадськості. Поліцейські мають бути грамотними, професійно підготовленими фахівцями, володіти психолого-педагогічними навичками спілкування з громадянами. Вони повинні бути стриманими й тактовними, що виключає грубе, принизливе поводження з правопорушниками. У формуванні іміджу поліцейського слід перейти на системні засади, використовуючи не лише традиційні засоби (телебачення, пресу), а й нові можливості, зокрема мережу Інтернет [2, с. 11]. З метою покращення роботи в цьому напрямі доцільно вивчати та використовувати позитивний досвід поліції демократичних країн. Позитивним є те, що наша країна в умовах євроінтеграції використовує досвід європейських країн у частині формування правоохоронних органів, але не слід забувати про ментальність та правосвідомість українських громадян, які потребують окремого підходу.

Крім того, негативний вплив на імідж як «старої міліції», так і «нової поліції» в Україні здійснює неефективна законодавча база та відсутність допоміжних організацій, які могли б частково зменшити стан незадоволення суспільства роботою поліції (до таких можна віднести витверезники, центри реабілітації та допомоги потерпілим особам та ін.), але це потребує дуже великих фінансових вкладень.

Таким чином, у процесі спільних узгоджених зусиль держави, поліції, самих громадян і цілеспрямованого внеску значних фінансових, матеріально-технічних засобів у цивілізованому суспільстві може створитися і підтримуватися привабливий і респектабельний імідж досвідченого, культурного, чесного, справедливого поліцейського-професіонала, який має високий авторитет у населення і пишається своєю професією. Імідж є чинником, який сприяє успішному вирішенню завдань поліцією, але в той же час і поліпшенню якісного її складу.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Бойко І.В. Основні критерії оцінки діяльності органів та підрозділів внутрішніх справ України // Правова інформатика. – 2013. – № 1. – С. 9–22.

Плетенець Віктор Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини
та психіатрії Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Тищенко Інна Олексіївна,
курсант 3 курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ

В умовах сучасного розвитку в Україні відбуваються процеси розбудови демократичної та правової держави, становлення владних структур, нової політичної системи суспільства. Процес реформування органів державної влади розвивається досить інтенсивно. Одним із провідних напрямів на сьогодні є удосконалення та розвиток системи МВС, її наближення до європейських стандартів охорони громадського порядку.

Зростання злочинності, прорахунки та недоліки в діяльності міліції, які викликали невдоволення громадян, значний суспільний резонанс та негативний досвід особистих контактів населення – усі ці причини поставили перед правоохоронними органами нові завдання, що зумовлені потребою перегляду стратегічних напрямів їх діяльності, пошуку нових підходів до організації та здійснення охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю. На сьогодні в Україні створено новий діючий орган виконавчої влади – Національну поліцію України (далі – поліція), який покликаний служити суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1].

Таке перетворення міліцейського відомства у правоохоронний орган європейського гатунку неможливе без фундаментальної складової – фахової підготовки працівників за сучасними стандартами, що відповідають потребам практичної діяльності.

Одним з пріоритетних напрямків, які повинна ставити перед собою поліція, полягає у створенні її позитивного іміджу, готовності до вирішення завдань протидії злочинності, зростанні правової свідомості громадян.

Вивчення оцінок та ставлень громадян до правоохоронних органів безпосередньо пов'язані з явищами юридичного характеру й визначаються як сукупність оціночних ставлень до права та практики його застосування. В цих оціночних ставленнях, які входять до структури правосвідомості громадян та характеризують її стан, віддзеркалюються змістові аспекти іміджу працівника поліції.

На нашу думку, реформування органів внутрішніх справ, яке нині проводиться відомством, повинно передбачати кількі цілей, насамперед тих, які гарантують кінцевий результат: поліція має максимально відійти від каральних методів роботи і якомога більше акцентувати увагу на проведенні профілактичної роботи з недопущення правопорушень. Фундаментальною складовою має бути фахова підготовка працівників за сучасними стандартами, що відповідають потребам практичної діяльності.

Насамперед шляхами формування позитивного іміджу мають бути: усунення негативних факторів у діяльності органів внутрішніх справ, що компрометують систему МВС України в очах громадян; формування працівника органів внутрішніх справ нового, сучасного стандарту; здійснення комплексу заходів, спрямованих на формування єдиної інформаційної політики Міністерства з метою закріплення у свідомості громадян позитивних стереотипів у ставленні до поліції та системи МВС України в цілому.

Значний вплив на формування позитивного іміджу працівників поліції здійснюють засоби масової інформації. Так, виїзди журналістів з патрульними нарядами на чергування яскраво демонструють відкритість та реальний зміст діяльності, ставлення до неї громадян, труднощі, з якими стикаються, й способи вирішення поліцейськими відповідних завдань.

За словами Міністра внутрішніх справ А. Авакова, ключовою реформою минулого року була реформа національної поліції, нині нова патрульна поліція успішно працює в 12 українських містах. До кінця першого півріччя будуть охоплені ще 17, тобто усі великі міста країни. Окрім цього, про успішність роботи поліції свідчать два показники: зменшення вуличної злочинності на 8 % і високий рівень довіри населення до новоствореного правоохоронного підрозділу (60–80 %). Значною мірою – це аванс очікуванням. Ми повинні зробити все, щоб діяти далі, – зазначив Міністр [2].

Таким чином, народ України надає поліції кредит довіри, який необхідно не тільки зберегти, а й примножити. У свою чергу, кожен поліцейський має усвідомлювати, що він служить народу України та несе перед ним відповідальність. Це неодмінно сприятиме формуванню високого рівня довіри населення до діяльності правоохоронних органів взагалі та Національної поліції зокрема.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // ВВР України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

2. Аваков А. Ключова реформа 2015 року – створення Національної поліції [Електронний ресурс] / Арсен Аваков. – Режим доступу: http://www.mvs.gov.ua/ua/news/616_Arsen_Avakov_klyuchova_reforma_2015_roku__stvorennya_Nacionalnoi_policii.htm.

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна,
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Матвійчук Вадим Едуардович,
курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ ПРИЧИНИ ЗНИЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СТАТЕВИХ ЗЛОЧИНІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Сучасна діяльність поліції України пов'язана з тим, що стикається з безліччю проблем як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Ці проблеми пов'язані і з складними соціальними умовами життя усього українського суспільства, і з тривалою та періодично загострюваною політичною кризою, і з суттєвими економічними негараздами. Однак у будь-яких умовах правоохоронна система держави повинна працювати і виконувати покладені на неї функції. Якщо говорити про органи Національної поліції, нещодавно створені в країні замість органів міліції, то на них, як і раніше, покладається завдання протидії злочинності на усіх рівнях і в різних сферах життєдіяльності. Запобігання статевим злочинам належить до однієї із складових попередження злочинів проти особи, і особливо – злочинів насильницького характеру.

Наше дослідження стосується кримінологічних показників злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності, але в даному дослідженні ми не розглядаємо злочини проти неповнолітніх, тому що в цих злочинів є своя специфіка і окреме завуальоване спілкування злочинця з потерпілим.

Найбільш поширеним серед усіх статевих злочинів, за даними офіційної статистики, є зґвалтування. Відповідно до положень чинного Кримінального кодексу України, зґвалтуванням визнаються статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи (ст. 152 ч. 1 КК України). При цьому статеві зносини відбуваються лише природним способом, як на це вказує Пленум Верховного Суду України (п. 1) [2].

За даними проведеного нами опитування працівників органів внутрішніх справ, зґвалтування найчастіше відбувається із застосуванням фізичного чи психічного насильства. Примус може відбуватися і без застосування фізичної сили, а саме виражатися в погрозі застосування фізичного насильства, як способу подолання чи попередження опору потерпілої особи. Під погрозою слід вважати залякування жертви застосуванням такого насильства до неї і (або) до іншої людини, доля якої жертві не байдужа (родича, близької особи). Формами прояву такого насильства можуть бути висловлювання, жести, де-

монстрація зброї або предметів, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень, предметів, що імітують зброю, які потерпіла особа сприймає за справжню зброю, чи інші дії (п. 4) [2].

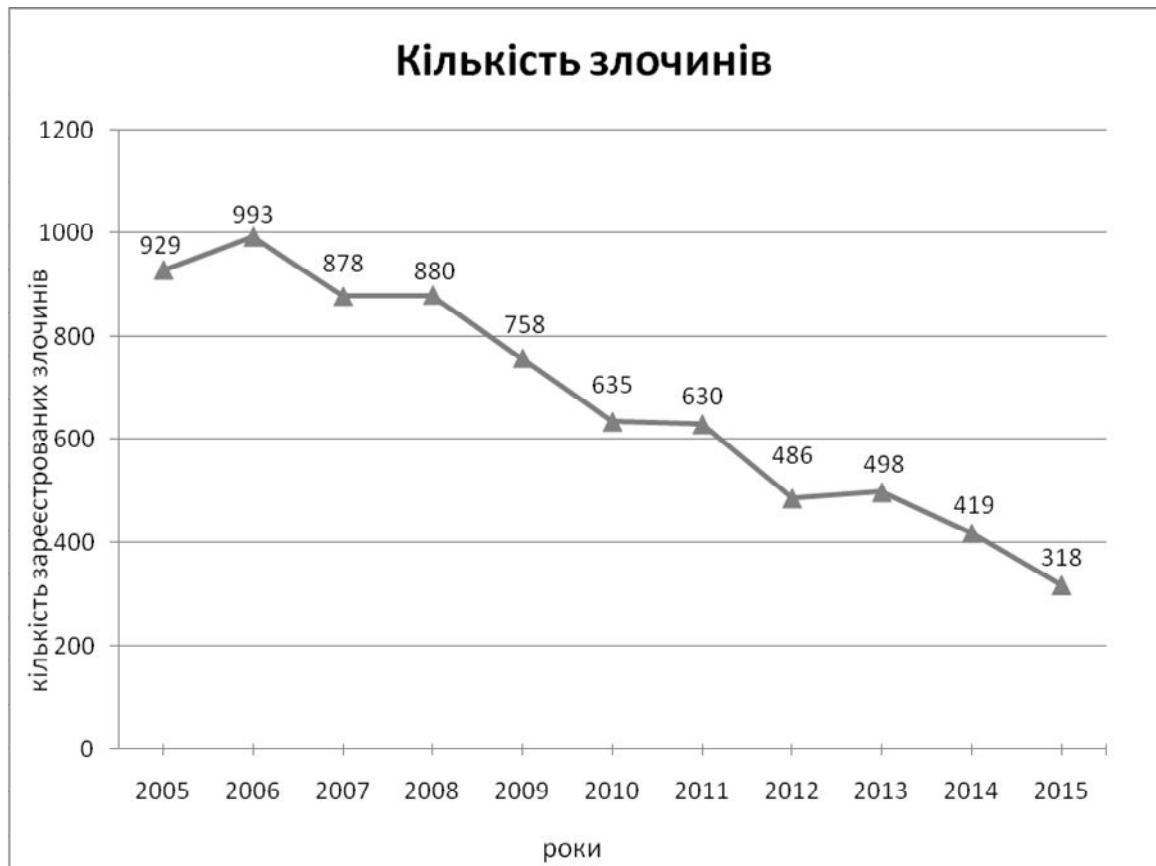
Одним із способів згвалтування може виступати і використання безпорадного стану потерпілої особи. Стан потерпілої особи, як вказує Пленум Верховного Суду України, слід визнавати безпорадним, коли вона внаслідок малолітнього чи похилого віку, фізичних вад, розладу психічної діяльності, хворобливого або непритомного стану, або з інших причин не могла розуміти характеру та значення вчинюваних з нею дій або не могла чинити опір. При цьому необхідно, щоб винна особа, яка вчиняє згвалтування, усвідомлювала (достовірно знала чи припускала), що потерпіла особа перебуває саме у такому стані (п. 5) [2].

Для потерпілої особи (жінки або чоловіка) наслідками згвалтування можуть бути, передбачені у ст. 152 ч. 4 КК України: смерть або самогубство потерпілої особи, втрата нею будь-якого органу чи втрата органом його функцій, психічна хвороба або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менше ніж на одну третину, непоправне знівечення обличчя, переривання вагітності чи втрата репродуктивної функції, а так само зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини, які сталися внаслідок згвалтування або насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом (п. 11) [2].

Для особи злочинця наслідком вчинення згвалтування стають досить суворі міри кримінального покарання, зазначені у ст.ст. 152–156 КК України.

У сучасному українському суспільстві кількість злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності особи, що реєструвалися органами міліції (поліції), незмінно падає останні 30 років. Виділити згвалтування в якості одного із статевих злочинів немає можливості, оскільки лише з 2013 року ведеться статистичний облік по виявленій злочинах та відкритих кримінальних провадженнях по статтях чинного КК України. Тому ми наводимо статистичні дані по усіх статевих злочинах. Підтвердженням тенденції до зменшення показників усіх статевих злочинів є дані графіка, складеного на основі офіційних показників злочинності МВС України та Генеральної прокуратури України за останні десять років.

Графік 1. Статистичні показники статевих злочинів за період 2005–2015 років [3].

Причиною стрімкого зниження статевих злочинів, на нашу думку, є те, що в Україні широко розповсюдилася можливість доступу до всесвітньої мережі Інтернет. Внаслідок цього стало доступним не лише знайомитися в мережі, а й вільно переглядати фото, фільми еротичного змісту, шукати статевих партнерів на будь-який смак. Крім того, років 15–20 тому не було можливості вільно придбати журнали, відеокасети еротичного змісту з багатьох причин, основними із яких є: сором, брак коштів та місце, де їх можна зберігати. На цей час знайомства та задоволення особистих інтимних бажань значно полегшується при використанні мережі Інтернет, і на це не потрібно багато часу та грошових коштів, як раніше. Також незначні майнові витрати та невеликий проміжок часу для пошуку партнера дозволяють отримати бажаний результат, що не завжди виправдовував очікування при нормальному (класичному) знайомстві.

Зараз, коли мережа Інтернет є майже в кожному домі, проблем з пошуком вищезазначених фото-відеоматеріалів немає. А навпаки, на кожному другому сайті (політичному, розважальному, культурному, науковому та ін.) вискакують рекламні банери, що рекламують різні сайти еротичного спрямування. Наявність безлічі сайтів знайомств дозволяє знайти бажану особу для статевих відносин, завчасно домовитися про місце і час зустрічі, бажання та

уподобання майбутніх статевих партнерів, межі допустимого у статевих зносинах.

Також раніше проблемою було з'явитися в публічному місті, такому, як стриптиз-клуб, багато людей просто соромилися там з'явитися, їх зупиняли думки: «А що, коли мене там знайомі побачать?», «Я ж сам туди не піду, а запропонувати комусь соромлюся», «Там, мабуть, усе дуже дорого». Новітні технічні можливості спілкування (за допомогою комп'ютерних програм Skype, TrueConf, Viber) через мережу Інтернет дозволяють спілкуватися у режимі реального часу, і бажана жінка з сайту знайомств за невеликі грошові кошти на веб-камеру зробить для статевого партнера усе, що він захоче, і при цьому йому не потрібно нікуди виходити, а головне – він зберігає своє інкогніто при такому спілкуванні. Крім того, досить важливим є й те, що спілкування через мережу дозволяє суттєво зекономити час на знайомство, наближення та виконання і задоволення безпосередньо статевих бажань. Загальне падіння рівня моральності в українському суспільстві, пропаганда одностатевих інтимних відносин, проведення гей-парадів, передачі по телебаченню про тих, хто змінив стать за допомогою медичних операцій тощо, стали однією із головних, на наш погляд, рушійних сил у руйнуванні моральних норм та укладу у сфері статевого життя.

Ще однією проблемою подолання сором'язливості була купівля інтимних товарів у секс-шопах (секс-іграшки, еротична білизна, засоби контрацепції, секс-косметика). До них люди просто соромилися заходити ще 10–15 років тому. Зараз це перестало бути проблемою, оскільки такі товари можна легко придбати через замовлення в мережі Інтернеті і залишитися невідомим. За даними Інтернет-Аукціону «Aukro.ua», за друге півріччя 2015 року торгівля секс-іграшками в Інтернеті зросла на 40 % [1, с. 1].

Також ми не можемо залишити без уваги той факт, що на даний час менталітет суспільства кардинально відрізняється від менталітету десятирічної давності, що зіграло значну роль у зниженні кількості злочинів проти статевої свободи і статевої недоторканності особи. Сказати, що менталітет змінився на краще, ми, на жаль, не можемо, але люди в наш час зовсім по-іншому дивляться на злочини – так би мовити, більш застережливо, і тому можна стверджувати, саме менталітет відіграв велику роль у зниженні показників злочинності в даній сфері.

Таким чином, нами визначено основні причини зниження показників вчинених злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи. Однак не можна бути наївними і розраховувати на те, що злочинність у цій сфері суспільних відносин повністю зійде до нуля. Все одно серед осіб, які мають «нестандартні» сексуальні бажання, схильних до проявів жорстокості стосовно жертви, також існують люди з психічними розладами, які не розуміють усієї тяжкості і наслідків цих злочинів.

1. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи : постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>.
2. Украинцы покупают интимные товары так же часто, как и книги / «Bigmir)net» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.bigmir.net>.
3. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування / Генеральна прокуратура України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/>.

Гаркуша Аліна Григорівна,
старший викладач кафедри
кримінального процесу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Босак Андрій Вікторович,
курсант ПС-242 факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На сьогоднішній день наша держава стоїть на порозі широкого, комплексного реформування. Вимоги сучасності обумовлюють реформування кримінальної юстиції, яка повинна повністю відповідати як нормам міжнародно-правових актів, ратифікованих та імplementованих у національне законодавство Верховною Радою України, так і судовій практиці Європейського суду з прав людини.

Загалом спостерігається тенденція до гуманізації кримінальної юстиції, яка повинна забезпечувати дотримання верховенства прав і основоположних свобод людини. Це зумовило появу нового для національного кримінального процесуального законодавства інституту кримінального проступку, розслідування якого здійснюється у формі дізнання [1, с. 138]. Стретович В.М., Головатий С.П., Притика Д.М. та Шишкіна Е.В. пропонують таку редакцію цього поняття: «Кримінальним проступком є діяння, за яке передбачене покарання у виді громадських робіт, або інше, більш м'яке покарання, за винятком основного покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [3]. Проте законодавець закріплює цей інститут у положеннях процесуального закону, перш ніж закрі-

пити його в положеннях матеріального закону.

Відповідно до ст. 298 КПК України, розслідування кримінальних проступків здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПК України), з урахуванням положень глави 25 КПК України. Проте положення вищезазначеної глави де-факто не діють. На думку більшості науковців, що вивчають це питання, глава 25 КПК України набере чинності одночасно з прийняттям Закону України «Про кримінальні проступки».

Законодавець під дізнанням розуміє форму досудового розслідування, в якій здійснюється розслідування кримінальних проступків [4]. У теорії кримінального процесуального права надається ширше тлумачення цього поняття. Під дізнанням розуміється заснована на законі правозастосовна діяльність, спрямована на виявлення, попередження, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення вирішення завдань кримінального судочинства [2, с. 528].

У цій частині треба звернути увагу на модель КПК Франції, в якій виділено три форми дізнання: 1) дізнання очевидних злочинів (проступків); 2) початкове (первісне) дізнання; 3) дізнання сумнівної смерті або перевірка особи [5]. При цьому поліція має широке коло повноважень, враховуючи факт очевидності. Зокрема, це стосується заходів процесуального примусу. Органи поліції фактично можуть самостійно здійснити розслідування кримінального проступку, за умови наявності факту очевидності злочину.

Національне кримінальне процесуальне законодавство подібну процедуру сильно ускладнює і посиляється на загальні положення досудового розслідування, що негативно впливає на оперативність дій працівників правоохоронних органів. У ч. 3 ст. 38 КПК України зазначено, що при досудовому розслідуванні кримінальних проступків у встановлених законом випадках повноваження слідчого органу досудового розслідування можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів Національної поліції, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства. Прокурор, слідчий, відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК України; п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України, уповноважені доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам. У той час положення ч. 2 ст. 41 КПК України забороняють останнім самостійно здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні або звертатися з відповідним клопотанням [4]. Тож положення ст. 38, ст. 41 КПК України чітко не визначають орган, що є компетентним при здійсненні дізнання кримінальних проступків.

Отже, головними засадами реформування є реалізація Україною своїх міжнародних зобов'язань, на підставі укладання міжнародно-правових угод, визнання юрисдикції міжнародних судових установ, а також гуманізація кримінальної юстиції. У 2012 р. на законодавчому рівні закріплено інститут кримінальних проступків. Проте вищезазначений інститут закріплено у про-

цесуальному законі, перш ніж у матеріальному. Фактично така форма досудового розслідування як дізнання є недіючою. На підставі вищевказаного виникає об'єктивна необхідність закріплення положень про кримінальні проступки у матеріально-правовому законі, що, у свою чергу, буде слугувати розвитку інституту дізнання і досудового розслідування в цілому.

1. Щербакова Г. Інститут кримінальних проступків: кримінальні та процесуальні аспекти / Щербакова Г., Книженко О. // Вісник прокуратури. 2013. – № 10. – С. 136–144.
2. Каревич О.В. Здійснення провадження по кримінальних проступках за новим КПК України / О.В. Каревич // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. № 4. – С. 525–532.
3. Про внесення змін до кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків : проект Закону, реєстр. № 10126 від 28.03.12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=10126&skl=7
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
5. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Англія, Франція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/protses/512-moldovan/11432-33-.html>

Бовкун Олег Петрович,
голова правління Дніпропетровської
обласної громадської організації
«Центр захисту прав людини
і розвитку особистості»;

Южека Роман Сергійович,
студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, зміни відповідних правових норм і механізмів – це один із найважливіших напрямів нашої держави. Україна на шляху до євроінтеграції вдосконалює національне законодавство. Чимало законів та нормативно-правових актів, присвячених саме правам людини, були прийняті та ратифіковані Верховною Радою України за останні роки розвитку нашої держави. Статус сучасних органів внутрішніх справ України значно змінився в силу численних реформ суспільно-політичного характеру, перш за все шляхом реформ та змін, які впливають на діяльність можновладців. Зміна міліції на Національну поліцію України (далі – поліція) викликає багато актуальних питань щодо дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина.

Питання захисту прав і свобод людини і громадянина перебували та перебувають у центрі уваги багатьох науковців і практиків. Про це свідчить аналіз наукових праць та досліджень таких відомих вчених: В.І. Андрейцева, М.О. Баймуратова, В.К. Забігайла, В.О. Котюка, В.В. Кравченка, М.І. Малишка, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Скакун, В.Я. Тація, Ю.М. Тодики, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала, Ю.С. Шемшученка та ін. Проте не всі питання вичерпно розкриті, деякі потребують подальшого дослідження, особливо під впливом реформ, які здійснюються в Україні на сучасному етапі її становлення.

Як держава – член Ради Європи Україна зобов'язана приводити своє національне законодавство у відповідність до європейських стандартів [1]. А.Я. Антонович вважав, що головне суспільне призначення держави полягає у створенні умов для «найкращого розвитку свободи особи» [2]. На нашу думку, це дуже важливе завдання держави, особливо під час бурхливих реформ в Україні.

Відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3]. Функція поліції на сучасному етапі розвитку українського суспільства визначається поліцейськими як сприяння у забезпеченні безпечного та справедливого соціального оточення, в якому права і відповідальність індивідуумів, сімей та громад відповідним чином збалансовані. Метою поліції є сприяння безпеці та зниження кількості випадків громадських заворушень; зниження рівня злочинності та тяжкості злочинів; сприяння здійсненню правосуддя таким чином, щоб підтримувати довіру населення до закону, а також правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації [1]. Поліція повинна захищати права і свободи людини і громадянина, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності у демократичному суспільстві. Поліція має впроваджувати процедури та нормативні акти, які унеможливають здійснення свавільних арештів та затримань, забезпечують захист затриманих осіб від тортур та жорстокого поводження. Окремим напрямком діяльності є розробка алгоритму дій під час охорони мирних зібрань з метою забезпечення права громадян на свободу слова, вираження поглядів та переконань. У поліцейських підрозділах має бути запровадження спеціального навчання персоналу з метою забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ. Випадки застосування сили та фізичного примусу мають бути суворо регламентовані детальними нормативними приписами, в переважній більшості своїй – санкціоновані і ретельно розглянуті керівництвом поліції спільно з іншими інстанціями, що контролюють діяльність поліції [4].

Зарубіжний досвід дозволяє дійти висновку, що перед поліцією західних країн та перед Національною поліцією України стоять у цілому одні й ті самі завдання: забезпечення прав і свобод людини і громадянина та організація безпеки громадян, попередження злочинної діяльності на стадії готування та замаху.

Таким чином, діяльність поліції спрямована на забезпечення конституційних (основоположних) прав і свобод людини і громадянина. Реформа МВС для України – це в певному сенсі випробування на міцність. На відміну від європейських держав, які в законодавчому порядку вже давно визначили власну модель поліції, для України це новий досвід. Враховуючи міжнародний досвід, будемо вірити та сподіватися, що наша Національна поліція буде відрізнятися від міліції, передусім тим, що будуть дотримуватися основоположні права і свободи людини і громадянина. А найголовніше – що поліція буде дійсно працювати, а не декларативно існувати.

1. Закон про поліцію: 29 зауважень з боку Європи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2015/09/22/7038450/view_print/.

2. Чисніков В. Держава і свобода особи (за А. Антоновичем) / В. Чисніков, В. Буран // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10-ти т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко та ін. – К., 2005. – Т. II : Права людини в контексті поліцейської діяльності. – С. 121.

3. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII // ВВР. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379 (із наступними змінами).

4. Запровадження основних принципів захисту прав людини у реформуванні органів внутрішніх справ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1241424344>.

Черняк Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Михайлова Олена Юріївна,

курсант 3-го курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ» ТА ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІЛІЦІЮ»: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нещодавно вступив у силу Закон України «Про Національну поліцію», а саме 07.11.2016, та відповідно Закон України «Про міліцію» втратив чинність, на підставі цього ж нормативного акта. Прийняттю нового законодав-

ства про поліцію сприяла реформація такого правоохоронного органу, як міліція, точніше його докорінна зміна та перетворення його на Національну поліцію України.

Стаття 1 Закону України «Про міліцію» визначає міліцію як державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань [1]. Відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція в Україні є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2]. Вже з визначення понять «міліція» та «поліція» можемо побачити суттєву різницю у них, зокрема в частині того, що міліція була озброєним органом виконавчої влади, а Національна поліція також є органом виконавчої влади, проте без озброєння. Саме через це виникає непорозуміння, бо поліція також має право на застосування вогнепальної зброї, як це визначено у ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію».

Ще однією інновацією у новому чинному законодавстві є новий перелік поліцейських заходів, які в свою чергу поділяються на превентивні заходи, такі як: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування та заходи примусу (фізичний вплив (сила); спеціальні засоби; вогнепальна зброя) [2]. У Законі України «Про міліцію» не було такого поняття, як превентивні заходи, а лише заходи примусу, до яких належали заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальна зброя.

Слід зазначити, що у ст. 49 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що на службу в поліцію можуть бути прийняті громадяни України віком від 18 років, які мають повну загальну середню освіту, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, які володіють українською мовою [2]. На нашу думку, це позитивне нововведення, адже у Законі України «Про міліцію» це не було передбачено.

Виходячи з аналізу вищевикладених положень Законів, можемо дійти висновку, що нове законодавство України про поліцію, яке покликано реформувати всебічно та повністю стару систему міліції, має свої певні позитивні і негативні положення, що стосуються як діяльності поліцейського, так і про-

ходження ним служби в цілому.

1. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-ХІІ// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Соболь Оксана Іванівна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;
Проданець Аліна Олександрівна,
рядовий поліції,
інспектор 5 роти 4 батальйону УПП
в м. Дніпропетровську

ПРОБЛЕМИ МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність виявлення системних проблем у діяльності правоохоронців, прогнозування та покращення якості роботи патрульної поліції зумовлена насамперед тим, що саме патрульна поліція виконує провідну роль при забезпеченні охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, безпосередньо спілкується з громадянами та є однією з основних ланок взаємодії держави та громади.

Останнім часом рівень довіри населення до правоохоронців максимально становив лише 3–5 %. Після Революції гідності, за даними Інституту соціології Національної академії наук, такий рівень знизився до 0,8 %. Причинами низького рівня довіри стали системні недоліки в діяльності органів внутрішніх справ [1]. Постала необхідність реформування системи правоохоронних органів, побудованого на засадах дотримання прав людини та співпраці із громадськістю.

Національна поліція стала центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2].

З метою виявлення системних проблем у діяльності патрульної поліції, прогнозування та покращення якості роботи правоохоронців, надання компетентної та комплексної оцінки їх діяльності сформовано відділ моніторингу

та аналітичного забезпечення Департаменту патрульної поліції.

Основним завданням відділу є отримання та аналіз інформації, попередження проявів помилок у роботі та ведення статистичних даних роботи патрульної поліції. До функціональних обов'язків відділу входить: моніторинг за дотриманням вимог законодавства України працівниками патрульної поліції, організація роботи зі зверненнями фізичних та юридичних осіб з питань недотримання працівниками патрульної поліції, невиконання чи неналежного виконання їх функціональних обов'язків, вчинення ними правопорушень; проведення службових перевірок та розслідувань за фактами недотримання працівниками патрульної поліції вимог законодавства, невиконання чи неналежного виконання їх функціональних обов'язків, вчинення ними правопорушень; виявлення, припинення та запобігання вчиненню правопорушень під час службової діяльності працівниками Управління; розробку та впровадження ефективних стандартів та заходів, направлених на запобігання проявам корупції в патрульній поліції; виявлення фактів конфлікту інтересів працівників патрульної поліції, контроль за дотриманням правил службового етикету, дисципліни і здійснення нагляду [3].

До видів моніторингу належить: аналіз ведення нормативно-правової документації, перевірка дотримання законності під час реагування на виклик, перевірка інформації щодо кожного факту події, дослідження настроїв і відносин у колективі, робота із засобами масової інформації та громадськими організаціями.

Зараз знаходяться у процесі розробки та затвердження такі важливі нормативно-правові акти, що регламентуватимуть роботу працівників патрульної поліції: Положення про Управління патрульної поліції Департаменту патрульної поліції, Положення про відділ моніторингу та аналітичного забезпечення Управління патрульної поліції Департаменту патрульної поліції, Дисциплінарний статут Національної поліції, Положення про стандартні операційні процедури.

Разом із тим відсутній статут, який би регламентував основну діяльність працівників патрульної поліції, визначив основні поняття, посадові інструкції і т.ін. Не внесено змін до наказу МВС № 657 від 7 вересня 2011 року «Про затвердження інструкції із заходів безпеки про поведінку з вогнепальною зброєю» відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», у зв'язку з чим контроль за поведінкою з вогнепальною зброєю працівниками патрульної поліції відсутній у правовому полі. Лишається нерозглянутим етичний аспект діяльності патрульних.

Як наслідок, нечітко визначений правовий статус та компетенція працівників патрульної поліції нівелює визначення порушень повноважень чи дисципліни працівниками патрульної поліції, а відсутність правового забезпечення функціональних обов'язків працівників відділу моніторингу спростовує роботу співробітників відділу та ставить питання про доцільність його функціонування.

Підводячи підсумки, необхідно зауважити, що реформування системи органів внутрішніх справ вимагає комплексного підходу, адже зазначене вище питання прямо пов'язане із забезпеченням правомірної діяльності патрульної поліції. Необхідно спрямувати першочергові організаційні заходи саме на нормативне врегулювання регламентації діяльності та поведінки працівників з урахуванням вітчизняної та іноземної науки і практики у поєднанні з досягненнями науково-технічного прогресу, адже вдосконалення управління в Національній поліції тісно пов'язане із досягненнями зарубіжної поліцейської науки та практики.

1. Концепція першочергових заходів реформування системи МВС України : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. // Зб. постанов КМ України. – 2014. – № 15.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/>

3. Положення про Управління патрульної поліції в місті Дніпропетровську Департаменту патрульної поліції : наказ Департаменту патрульної поліції України № 38 від 17.01.2016.

Черняк Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Смірнов Денис Юрійович,

курсант 3-го курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗА НОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

07.11.2016 вступив у силу Закон України «Про Національну поліцію», який визнав Закон України «Про міліцію» таким, що втратив чинність. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» Національна поліція – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [1]. Прийняття нового законодавства про поліцію викликано реформацією, яка ставить на меті докорінну зміну усієї системи правоохоронних органів України – міліції, яка згідно із цим Законом стає Національною поліцією України.

Одним із найважливіших елементів реформи є удосконалення процеду-

ри відбору та підготовки кандидатів на посади поліцейських. Законодавець у Розділі VII Закону «Про Національну поліцію» закріпив загальні засади проходження служби в поліції, а саме ст. 72 зазначеного Закону визначає складові професійного навчання поліцейських, а саме:

1) первинна професійна підготовка. Поліцейські, які вперше прийняті на службу в поліції, з метою набуття спеціальних навичок, необхідних для виконання повноважень поліції, зобов'язані пройти первинну професійну підготовку за відповідними навчальними програмами (планами), затвердженими Міністерством внутрішніх справ України. Положення цієї статті не поширюються на тих, хто здобуває вищу освіту на денній формі навчання за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (ч. 1, 2 ст. 73 Закону України «Про Національну поліцію»);

2) підготовка у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Підготовка фахівців за державним замовленням у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається (ч. 2 ст. 74 Закону України «Про Національну поліцію»);

3) післядипломна освіта. Здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України «Про вищу освіту» (ч. 1 ст. 75 Закону України «Про Національну поліцію»);

4) службова підготовка. Система заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [1].

На наш погляд, Наказ МВС України № 1583 від 17.12.2015 «Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції» [2] покликаний на більш глибоку і всебічну перевірку кандидатів до лав Національної поліції, для з'ясування можливості фізично і морально нести високе і відповідальне звання поліцейського. Така перевірка необхідна для того, щоб виявити найбільш перспективних осіб, тому що робота поліцейського завжди пов'язана з високою напруженістю, великим ризиком і відповідальністю, а також постійним самовдосконаленням.

Слід зазначити, що однією з рушійних сил, що стимулює ефективну підготовку та навчання, для самих майбутніх поліцейських є грошове забезпечення. Так, постанова Кабінету Міністрів України № 988 від 11 листопада 2015 року «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції» постановляє, що грошове забезпечення поліцейських складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які ма-

ють постійний характер), премії та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Але слід додати, що грошове забезпечення курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ із специфічними умовами навчання складається тільки з посадового окладу, схема посадових окладів курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ із специфічними умовами навчання визначені у додатку 2 названої постанови [3].

На нашу думку, підвищення посадового окладу чи зміни методики нарахування грошового забезпечення курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ із специфічними умовами навчання необхідно для достатнього стимулювання до навчання та подальшої роботи в поліції.

Отже, реформування поліції в Україні покликане на всебічну зміну та реорганізацію органів внутрішніх справ. Для цього законодавець прийняв новий Закон «Про Національну поліцію» та відповідні накази. Але існують досить проблемні питання, які повинні бути вирішені заради вдалого повного реформування.

1. Про національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. – Ст. 1, 72, 73, 74, 75.

2. Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції : наказ МВС України № 1583 від 17.12.2015 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0037-16>.

3. Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції : Постанова КМУ № 988 від 11.11.2015 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/988-2015F>.

Гаркуша Аліна Григорівна,
старший викладач кафедри кримінального процесу
факультету № 3 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;
Ткачук Віталій Олександрович,
курсант факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТОСОВНО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Розбудова демократичної, правової держави вимагає насамперед приділяти особливу увагу питанням захисту прав людини та громадянина, особливо під час кримінально-правових відносин. В умовах сучасного реформування

потрібно ретельно переглянути та відновити всі прогалини, пов'язані з порушенням прав людини та громадянина, щоб в Україні захист даних прав був реальний, а не тільки юридично закріплений, адже у справжніх правових та демократичних країнах світу нехтування правами та свободами громадян є неприпустимим.

Ідея захисту прав і свобод людини була актуальною на будь-яких етапах розвитку української держави. Ще в Конституції Пилипа Орлика 1710 р. містились статті про захист недоторканості вільностей, права власності козаків. У Конституції декларується ідея відновлення "всіх природних прав та рівності". Проте поступово, рік за роком, людина, її честь, гідність, права і свободи, недоторканість її приватного життя виходять у державі на перший план [1].

Права людини являють собою комплекс природних і нерушимих свобод і юридичних можливостей, що обумовлені фактом існування людини в цивілізованому суспільстві та закріпленні юридично. Насамперед, таке закріплення знаходить своє відображення у Конституції України, а саме у розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» [3].

Слід зауважити, що порушення прав людини відбувається з боку держави, а саме з боку державних органів влади, зокрема посадовими особами, які уповноважені втілювати у життя норми кримінального процесуального законодавства [4], які у свою чергу, обмежують права та свободи людини.

Забезпечення контролю за дотриманням прав і свобод людини починається безпосередньо зі слідчих чи оперативних працівників Національної поліції України [5], бо саме на цьому рівні фіксуються особливо грубі порушення, такі як: відмова слідчого у визнанні потерпілим, рішення про невмотивоване зупинення чи закриття кримінального провадження, застосування насильства під час проведення слідчих дії тощо. Наступний рівень контролю покладається на процесуального керівника, тобто відповідного прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням у формі процесуального керівництва та повинен попереджати обмеження або порушення прав та свобод людини зі сторони слідчих чи оперативних працівників Національної поліції.

На відміну від вищезазначених суб'єктів особливе становище посідає слідчий суддя, адже він не належить ані до сторони обвинувачення, ані до сторони захисту. Слідчий суддя зберігає правовий нейтралітет у ході розгляду клопотань стосовно законного обмеження прав та свобод людини.

Як гарант забезпечення прав і свобод людини під час досудового розслідування слідчий суддя повинен мати такі важелі, які надавали б йому реальну можливість здійснювати контроль за законністю провадження.

Тільки за рішенням слідчого судді здійснюється: обрання запобіжних заходів та продовження їх строків; негласні слідчі дії, що обмежують конституційні права осіб; накладення арешту на майно; примусовий привід; накладення грошового стягнення за невиконання процесуальних обов'язків; відсторонення від посади тощо [2, с. 45].

Отже, можемо дійти висновку, що в Україні передбачено належний за-

хист прав та свобод людини чи громадянина, який складається з декількох рівнів, тому на даний час обмеження прав та свобод відбувається поза правовим полем. Тому потрібно переглянути всі прогалини, які пов'язані з порушенням прав людини і громадянина, щоб в Україні захист даних прав був реальний, а не тільки юридично закріплений.

1. Тертишник В. М. Кримінальний процес України : підручник, загальна частина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1685030359243/pravo/vidnovlennya_porushenih_prav_svobod_lyudini_kriminalnomu_protsezi.

2. Актуальні питання кримінального процесу України : навч. посіб. / Є. М. Блажівський, А. М. Козьяков, О. М. Толочко, С. С. Мірошніченко, Г. П. Власова та ін. ; за заг. ред. Є. М. Блажівського. – К. : Національна академія прокуратури України ; Центр учбової літератури, 2013. – 304 с.

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/page5>.

5. Про Національну поліцію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

Репан Микола Іванович,
старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Лешан Діана Миколаївна,
курсант 3-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДОСВІД ПОЛІЦІЇ ЧЕХІЇ У ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: ВИСЕЛЕННЯ З ЖИТЛОВОГО ПРИМІЩЕННЯ ПРАВОПОРУШНИКА

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу потребує вивчення міжнародного досвіду профілактики та протидії насильства в сім'ї, зокрема досвіду Чехії у цій сфері.

Світовою спільнотою насильство визнано однією з найбільш розповсюджених у світі форм порушення прав людини. Без подолання цього небезпечного явища неможливо створити в Україні умови для самореалізації людини, розвитку паритетної демократії, реалізації принципів рівних прав і можливостей кожного громадянина.

У Чехії від побоїв, погроз, образ та принижень різного роду щорічно страждають понад 1,4 млн. жінок, тобто близько 40 % усього дорослого жіночого населення [1].

Приблизні втрати від домашнього насильства в рік становлять не менше 1,3 млрд. крон (близько 65 млн. доларів). З них 546 млн. крон витрачаються на медичну допомогу жертвам домашнього насильства, а ще 314 млн. крон складають судові витрати [1].

Поліція при роботі з домашнім насильством діє згідно з Кримінальним кодексом Чеської республіки № 40/2009 від 8 січня 2009 року [2], Закону Чеської республіки «Про поліцію Чеської республіки» від 17 липня 2008 року [3] та Закону «Про проступки» № 200/1990Sb від 17 квітня 1990 року [4].

Для забезпечення ефективної протидії насильству у сім'ї з боку держави в Чехії 1 січня 2007 був ухвалений Закон 135/2006 Coll "Про запобігання домашньому насильству". Відповідно до Закону для захисту осіб, якщо їх життю і здоров'ю загрожує небезпека, застосовується елемент тимчасового виселення з житлового приміщення, в якому винний проживає разом з жертвою насильства [5].

Для вдосконалення та попередження протидії насильства у сім'ї у 2008 році до Закону № 273/2008 «Про поліцію Республіки Чехії» були внесені поправки, які спростили процедуру виселення поліцією правопорушника з спільного помешкання (поліцейський самостійно, без рішення суду, отримав можливість виселяти правопорушника з житла) [5].

Підставою для виселення правопорушника за участю поліції стало «розумне припущення, що ґрунтується на встановлених фактах (особливо щодо попередніх посягань), що людина знаходиться на межі здійснення небезпечного посягання на життя, здоров'я або свободи або особливо тяжкого посягання проти гідності іншої особи», відповідно до якої співробітник поліції має право виселити таку особу не тільки з квартири або будинку де він мешкає разом із потенційною жертвою, а також з прилеглої території, а також заборонити особі повертатися в спільне житлове приміщення та контактувати з жертвою домашнього насильства [3].

Процес виселення полягає у тому, що поліцейський своїм рішенням повідомляє правопорушника про негайне залишення житла не менше ніж на 10 діб з передачею ключів від помешкання, при цьому думка потерпілої сторони про зменшення вказаного строку не враховується. Особі, що повинна залишити житло, поліцейським надається список тих адрес, де він може тимчасово мешкати. Вказане рішення може бути оскаржене керівництву поліції, однак воно не зупиняє його дію. При залишенні помешкання особа має право забрати особисті речі та інші предмети, необхідні для бізнесу або професії. Протягом 24 годин працівники поліції повідомляють центр надання допомоги про прийняте рішення, який надає особі протягом 48 годин правову, психологічну та соціальну підтримку, а також протягом 3 діб проводить перевірку законності виселення особи.

Виселення автоматично продовжується, якщо є звернення до суду про отримання заборонного наказу до моменту прийняття рішення (48 год.). Заборонний наказ може продовжити виселення до 6 місяців і, залежно від наслідків домашнього насильства, суд може прийняти рішення продовжити цей термін ще 6 місяців.

За порушення встановлених обмежень передбачена кримінальна відповідальність. Так, відповідно до § 215a Кримінального кодексу Чехії: "До кожного, хто завдає шкоди іншій особі, з якою разом проживає в одному житловому приміщенні, передбачаються санкції у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років". Дана санкція статті діє за умови, якщо винуватий не усвідомить характер своїх протиправних дій і буде продовжувати проявляти насильство щодо члена родини, з яким проживає в одному житловому приміщенні, та якщо до нього вже застосовувалася санкція статті, яка передбачає тимчасове виселення з житлового приміщення [2].

З прийняттям вищезгаданої поправки ризику процесуальних правопорушень з боку поліцейських зменшилися, і це надало можливість їм зосередити свої зусилля на правильному визначенні кваліфікаційних ознак сімейного насильства.

1. Жіночий консорціум України / Інформаційно-політичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://wcu-network.org.ua/ua/possessing-equal-rights/news/U_Chexi_vd_domashnogo_nasilstva_xhoroku_strazhdajut_ponad_400_tisjach_z.

2. Zákon České národní rady z dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-40-2009-sb-trestni-zakonik/uplne/>.

3. Про поліцію Чеської республіки : Закон Чеської республіки від 17 липня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/cheh_2.pdf.

4. Про проступки : Закон Чеської республіки № 200/1990 Sb від 17 квітня 1990 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravo.org.ua/files/zarub_zakon/Cheh_1990.pdf.

5. Про запобігання домашньому насильству : Закон Чехії від 14.03.2006 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>.

Гаркуша Аліна Григорівна,
старший викладач кафедри кримінального процесу
факультету № 3 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Чернявський Роман Ігорович,
курсант 4 курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

В Україні триває реформування системи МВС з метою протидії злочинності, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, забезпечення публічної безпеки і порядку. Одним з таких шляхів є прийняття Верховною Радою України Закону України «Про Національну поліцію», який визначає загальні засади функціонування майбутніх поліцейських підрозділів та їх окремих посадових осіб.

Однією з новел у діяльності Національної поліції України є запровадження превентивних поліцейських заходів, а саме поліцейське піклування, про що зазначено у ст. 41 Закону України «Про Національну поліцію». Відповідно до цієї норми поліцейське піклування застосовується до таких категорії осіб:

- 1) неповнолітньої особи віком до 16 років, яка залишилася без догляду;
- 2) особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення;
- 3) особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим або собі;
- 4) особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самостійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі [1, ст. 41].

На наш погляд, неповнолітні особи є найбільш незахищеними із тих осіб, щодо яких може встановлюватися поліцейське піклування, оскільки права та свободи дитини є однією із найбільших соціальних цінностей будь-якої держави світу. На міжнародному рівні закріплено обов'язок кожної держави забезпечити дитині захист і піклування, вживання всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства [2].

Наслідком поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб, в якому суб'єктом виконання є поліцейський, є передання їх батькам або усиновите-

лям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування [1, ст. 41].

Про застосування до неповнолітньої особи віком до 16 років такого превентивного заходу, як поліцейське піклування, поліцейський зобов'язаний негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників про місце перебування неповнолітньої особи. Також поліцейський має повідомити за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції [1, ст. 41]. На даному етапі реформи йде зміна структури поліції, тому ще не встановлено відповідного підрозділу із захисту прав та свобод дитини. Так, у Законі України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» вказано, що здійснення соціального захисту дітей і профілактика серед них правопорушень покладено на уповноважені підрозділи органів Національної поліції [3]. На нашу думку, це має бути компетентна особа, яка має досвід у спілкуванні з дітьми, ще краще – щоб особа мала педагогічну освіту, а також досвід роботи у правоохоронних органах за напрямком забезпечення прав і свобод дитини.

Застосувавши поліцейське піклування, поліцейський повинен скласти протокол та надати особі на підпис, але за неповнолітню особу, яка не досягла 16 років, підпис ставлять її батьки або усиновителі, опікуни, піклувальники, органи опіки та піклування.

Застосування превентивного заходу «поліцейське піклування» щодо неповнолітньої особи до 16 років передбачає обов'язок поліцейського роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення та негайно повідомити батьків та інших осіб, які відповідають за них, про місце її перебування.

Поліцейський повинен пам'ятати, що для неповнолітньої особи віком менше 10 років такі роз'яснення будуть малозрозумілими, тому завданням поліцейського є забезпечити дотримання прав і свобод такої особи шляхом застосування психологічних прийомів у спілкуванні з дитиною, виявленні її потреб та їх задоволенні, а у разі необхідності – викликати психолога, щоб той зміг знайти підходи до неї та налаштувати її на контакт. Поліцейський у своїх діях щодо неповнолітньої особи має виявляти турботу про її інтереси і забезпечити всі гарантовані законом права та свободи. Тоді, на наш погляд, ефективність застосування поліцейського піклування буде найвищою.

Поліцейський при застосуванні поліцейського піклування щодо неповнолітньої особи, яка не досягла 16 років, має використовувати сукупність заходів медичної, правової, психологічної, побутової, матеріальної допомоги, адже їх комплексна реалізація забезпечить ефективність досягнення мети такого піклування.

Підсумовуючи, слід звернути увагу на те, що превентивний захід – поліцейське піклування щодо неповнолітніх особи до 16 років – застосовується виключно поліцейським та для ефективності повинно включати ряд заходів медичного, правового, психологічного, побутового, матеріального характеру з метою забезпечення прав, свобод та інтересів.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VII // *Голос України*. – 2015 – № 141-142.
2. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 // *Зібрання чинних міжнародних договорів України*. – 1990. – № 1.
3. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР.

Черняк Наталія Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Комель Максим Юрійович,
курсант 4 курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У НОВИХ УМОВАХ ТРАНСФОР- МАЦІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Останнім часом відбувається реальне втілення національних реформ у життя, зокрема у сфері правоохоронної діяльності. Першим дійсним кроком у цьому процесі є прийняття Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закону про поліцію) [1]. Безпосередньо на практиці ця реформа запустила процес перетворення міліції на нову поліцію. У першу чергу це стосується нових патрульних поліцейських, а саме підготовки, навчання та неупередженого виконання службових обов'язків сучасними та перспективними правоохоронцями.

Слід зазначити, що професійне навчання поліцейських, згідно зі ст. 72 Закону про поліцію, складається з: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання; післядипломної освіти; службової підготовки.

Вважаємо за доцільне розглянути таку форму навчання, як первинна професійна підготовка. Нагадаємо, що хоча дану норму і передбачено у ст. 73 Закону про поліцію, але в ній не відображено конкретного строку та курсу навчання первинної професійної підготовки, а визначені тільки умови.

Зокрема, на практиці виявилось, що даної складової професійного навчання поліцейського недостатньо, адже тримісячних курсів стартової підготовки патрульних замало для стабільно відмінної роботи, що і відбувається зараз у ході практичної діяльності та виконання службових обов'язків нової

патрульної поліції [2].

Слід зазначити, що більшість прийнятих до Національної поліції України кадрів раніше не мала жодного відношення до Міністерства внутрішніх справ України. Незважаючи на недовгі строки підготовки та навчання, вмотивовані перспективністю розбудови правової та демократичної держави новоприйняті на первинну професійну підготовку особи з особливим інтересом засвоюють та вивчають дані курси, але здобутих під час первинної професійної підготовки практичних навичок та теоретичних знань не вистачає через таку специфіку навчання.

Це також стосується прогалин у вивченні та застосуванні на практиці положень кримінального процесуального законодавства України [3], зокрема під час забезпечення збереження доказів до огляду місця події слідчими.

Для усунення можливих прогалин керівництво Національної поліції України розробляє та запроваджує різноманітні тренінги та обов'язкові практичні заняття, але на практиці, як запевняють діючі патрульні поліцейські, дані приписи залишаються без належної реалізації [2].

Отже, враховуючи зазначене, можна дійти висновку, що під час первинної професійної підготовки поліцейські не повністю засвоюють матеріал навчальних дисциплін, тому що навчання проходить у найкоротші строки. Відтак, вважаємо за доцільне запровадити після засвоєння курсу первинної професійної підготовки обов'язкові та додаткові теоретичні і практичні заняття та різноманітні тренінги з підвищення рівня реальних знань у поліцейських, зокрема у кримінальному процесуальному законодавстві.

1. Про Національну поліцію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Величко Л. Патрульна поліція через півроку: управлінський хаос та відсутність тренувань [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/65247/Patrolna_policija_cherez_pivroku_upravlinskyj_khaos_ta?a_srt=&a_offset=0.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/page5>.

Рогальська Вікторія Вікторівна

кандидат юридичних наук
доцент кафедри кримінального
процесу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Самойленко Олексій Олексійович

курсант 3 курсу навчального взводу ПС-346
факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ ТА ДОВЕДЕНОСТІ ВИНИ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сьогодні, у світлі реформаційних змін правоохоронних органів України та прийняття Закону України «Про Національну поліцію» [1], актуальним є розгляд особливостей реалізації такої засади кримінального провадження як презумпція невинуватості та доведеності вини, оскільки не рідко порушення зазначеної засади можна спостерігати під час здійснення кримінального провадження, в тому числі і працівниками органів Національної поліції.

Засада презумпції невинуватості та доведеності вини регламентована як на національному (ст. ст. 62, 63 Конституції України [2]; ст.17 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [3]), так і на міжнародному рівні (ч. 1 ст. 11 Загальної декларації прав людини [4]; п. 2 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [5]; п. 2 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – ЄКПЛ) [6]). Окрім того, дотримання цієї засади належить до міжнародних стандартів поліцейської діяльності, які регламентовані в Рекомендації (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухваленій Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів [7]. .

Презумпція невинуватості має свої специфічні ознаки, які властиві тільки їй, а саме: 1) обов'язок довести винуватість особи лежить на стороні обвинувачення; 2) ніхто не повинен доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення; 3) усі сумніви щодо доведеності вини особи повинні тлумачитися на користь цієї особи, а недоведена вина особи у вчиненні кримінального правопорушення в юридичному відношенні означає її повну невинуватість; 4) висновок про винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення не може ґрунтуватися на припущеннях та

доказах, отриманих незаконним шляхом; 5) з особою, вину якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, потрібно поводитися як з невинуватою.

Порушення хоча б однієї з перелічених вище ознак являє собою порушення презумпції невинуватості. Найчастіше зазнає порушень у практичній діяльності, в тому числі і з боку працівників органів Національної поліції, остання ознака. Так, існують непоодинокі випадки, коли правоохоронці поводяться із особами, вина яких не доведена у судовому порядку, як вже з винуватими особами, попри те, що кримінальне провадження знаходиться ще на стадії досудового розслідування. Найчастіше це проявляється під час публічних висловлювань правоохоронців або надання їхніх коментарів у засобах масової інформації щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Такі дії представників органів Національної поліції є проявом порушення презумпції невинуватості відповідно до практики Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, у рішенні ЄСПЛ у справі «Барбера, Мессегуе і Джабардо проти Іспанії» зазначено, що важливою для дотримання ЄКПЛ є відсутність висловлювання службових осіб держави про винуватість особи до ухвалення остаточного судового рішення у справі [8]. У рішенні ЄСПЛ «Аллене де Рібемон проти Франції», де заявник скаржився на порушення презумпції невинуватості Міністром внутрішніх справ, який зробив публічну заяву з твердженням про винуватість заявника, Суд вказав на таке: «Заява про винуватість, з однієї сторони, спонукала громадськість повірити в неї, а з іншої – випереджала оцінку фактів справи компетентними суддями. Отже, порушення ст. 6 п. 2 мало місце» [8]. З метою недопущення в подальшому випадків порушення вищезазначеної засади кримінального провадження, вважаємо за доцільне розглянути можливість внесення змін до законодавства щодо встановлення персональної юридичної відповідальності до осіб, які допустили такі порушення.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // ВВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 // ВВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. // ВВР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. //

ВВР України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

7. Рекомендація (2001) Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухвалена Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>

8. Шумейко І.П. Презумпція невинуватості крізь призму практики Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gryshyn-partners.com.ua/99_prezumpc_ya_nevinuvatost_kr_z_prizmu_pra-ktiki_evropeis_kogo_sudu_z_prav_lyudini_.html

Руфанова Вікторія Миколаївна,

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри кримінального права та кримінології

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Страшко Ольга Владленівна,

курсант 2-го курсу факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Процеси реформування системи органів внутрішніх справ та інтеграції України до Європейського Союзу створюють необхідність запровадження міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини у діяльність Національної поліції. Відповідно до ст. 9 Конституції України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1, с. 5].

Погоджуючись з думкою Є. В. Білозьорова, приведення національного законодавства, зокрема відомчих нормативних актів Міністерства внутрішніх справ України, у відповідність із вимогами міжнародно-правових документів сприяє налагодженню, поширенню та поглибленню міжнародної поліцейської співпраці [2, с. 101].

З приводу питання, що розглядається нами, О.І. Логвиненко зауважив, що працівники поліції мають поважати гідність особи і виявляти до неї гуманне ставлення, захищати права людини незалежно від її соціального походження, майнового та іншого стану, расової та національної належності, громадянства, віку, статі, мови й освіти, ставлення до релігії, політичних та інших переконань, не розголошувати відомостей, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не

вимагає іншого [3].

Заслугує на увагу висловлена Т.С. Ганзицькою та М.В. Штанько думка з приводу того, що міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини слід розглядати як певну модель (взірець, зразок) належної поведінки суб'єктів міжнародного публічного права з дотримання та реалізації прав людини, що закріплена в нормах та принципах міжнародних нормативно-правових документів [4, с. 17].

Становлення якісно нового поліцейського відомства відбувається з урахуванням досвіду розвинених європейських держав. У зв'язку з цим вважаємо, що процес трансформації вітчизняної системи правоохоронних органів повинен максимально враховувати положення Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» та Європейського кодексу поліцейської етики Комітету Міністрів Ради Європи.

У Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» акцентовано увагу на тому, що повне забезпечення прав людини та її основних свобод можливе за наявності мирного суспільства, що користується перевагами порядку та громадської безпеки. Поряд з цим у «Декларації про поліцію» зазначено, що головною умовою вдосконалення європейської системи захисту прав і основних свобод людини є всезагальне прийняття правил професійної етики поліції [2, с.101]. Важливе значення має положення, зазначене в Європейському кодексі поліцейської етики: «...поліція має дотримуватися суб'єктивного права, включаючи права та свободи людини, і не здійснювати довільних чи протиправних дій. Це є основоположним для правової держави і для предмета діяльності поліції в умовах демократії...» [5].

Дослідивши зміст Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) можемо зазначити, що він не достатньою мірою регулює питання щодо впровадження міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини та громадянина у практичну діяльність поліції. У Законі взагалі не використовується поняття «міжнародні стандарти», хоча деякі положення певною мірою їх відтворюють. Так, наприклад, ст. 46 передбачає, що «застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу» та «поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки у виняткових випадках» [6]. Ця правова норма є віддзеркаленням Кодексу посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р.

З огляду на специфіку діяльності поліції і для спрямування її в потрібному напрямку, Кодекс поведінки з підтримання правопорядку безпосередньо регламентує поліцейську діяльність у контексті захисту прав людини, недопущення зловживання силою, використання тортур, заборони актів корупції тощо, тобто встановлює основні вимоги до формування поліції в демократичному суспільстві [7, с. 191]. Тому ми вважаємо, що потрібно проводити дослідження з приводу доцільності розробки окремого кодифікованого нормативно-правового акта: «Кодекс забезпечення прав і свобод людини та

громадянина у діяльності Національної поліції України», у якому закріпити основні засади діяльності органу у контексті забезпечення прав і свобод людини та громадянина, вдосконалити методи діяльності поліції у цьому напрямку, розробити систему проведення «спеціальних та індивідуальних профілактичних заходів серед громадян» [8].

Таким чином, резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що забезпечення прав і свобод людини та громадянина повинно стати основоположним фундаментом практичного функціонування органів поліції. Запровадження міжнародних стандартів у діяльність Національної поліції повинно стати однією з домінуючих складових її професійної та ефективної діяльності. Поряд з цим саме принцип пріоритетності прав та свобод людини та громадянина повинен залишатися головним та незламним напрямком на шляху реформування правоохоронної системи в державі.

1. Конституція України: станом на 15.05.2014 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Солоненко О.М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ / О.М. Солоненко // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. – 2011. – № 6. – С. 95–103.

3. Логвиненко О.І. Сучасні стандарти дотримання прав людини у правоохоронній діяльності [Електронний ресурс] / О.І. Логвиненко. – Режим доступу: <http://visnyk.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=9427>

4. Ганзицька Г.С. Міжнародні стандарти прав людини: теорія та практика реалізації в Україні / Г.С. Ганзицька, М.В. Штанько // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 16–18.

5. Європейський кодекс поліцейської етики [Електронний ресурс]. –Режим доступу : <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8117>.

6. Про Національну поліцію : Закон України станом на 23 грудня 2015 р. // Голос України. – 2015. – № 141–142.

7. Стеблинська О.С. Забезпечення міжнародних стандартів прав людини і громадянина в контексті удосконалення діяльності органів внутрішніх справ / О.С. Стеблинська // Науково-інформаційний вісник «Право». – 2012. – № 5. – С. 190–195.

8. Сканун О.Ф. Теорія держави та права : підручник / О.Ф. Скакун. – Х. : Консум, 2001.

Завгородня Юлія Степанівна,
кандидат юридичних наук
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Мазенко Наталя Андріївна,
курсант ПС-445 факультету № 3
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПОЛІЦІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поліцейський – професія, яка з'явилась у відповідь на певні суспільні потреби та взяла на себе важку та небезпечну турботу про фізичне і духовне благополуччя людини, причому іноді тієї людини, яка порушила закон.

В Україні історично склалися негативні стереотипи щодо поліцейських (міліціонерів). Це пов'язано як з корумпованістю у структурі органів, так і з певною негативною пропагандою з боку ЗМІ та кінематографу. Прикладом слугують публікації ЗМІ, що висвітлюють негативні особисті риси працівників міліції: безкультурність, розв'язність, вседозволеність, недоброзичливість, пасивність, непрофесіоналізм та неохайний зовнішній вигляд. Адже близько 70 % усіх публікацій ЗМІ мають прискіпливий характер стосовно міліціонерів, тим самим дискредитуючи органи внутрішніх справ як суб'єкта владних повноважень, що покликаний здійснювати захист прав, свобод та інтересів громадян [4]. Професія міліціонера поступово вичерпала до себе повагу. Даний вид діяльності вже не ототожнюється із захистом прав особистості і суспільства. Серед громадськості існує певна агресія щодо працівників, але історія МВС нараховує незліченну кількість прикладів високого професіоналізму, героїзму, мужності й шляхетності особового складу міліцейських підрозділів. Одним із таких можна вважати героїчний подвиг міліціонера з Рівненщини, який, побачивши дитину посеред автомобільної дороги, ні на секунду не замислився, а кинувся рятувати життя малюку, на якого рухався автомобіль [3].

І все-таки, коли вимовляють слово «поліція», мають на увазі перш за все боротьбу зі злочинністю. Звичайні громадяни найчастіше вважають, що головне завдання поліції – розкривати злочини. Але це лише частина поліцейської діяльності, інше не менш важке та важливе завдання – запобігати злочинам.

Сьогодні основне завдання поліції полягає в забезпеченні охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтриманні публічної безпеки і по-

рядку [1].

Тому наразі є дуже важливим питання підвищення іміджу поліцейського, хоча, на нашу думку, на імідж поліції в цілому навряд чи можуть радикально вплинути одні лише кадрові зміни.

Питання формування позитивного іміджу поліції (міліції) України розглядали такі вітчизняні вчені, як О.М. Бандурка, С.Г. Братель, Є.О. Гіда, І.В. Зозуля, І.Д. Казанчук, Р.А. Калюжний, Я.Ю. Кондратьєв, Ю.Ф. Кравченко, В.І. Олефір, Г.Г. Почепцов, О.Л. Порфімович, Ю.І. Римаренко.

Найважливішим фактором у формуванні іміджу поліції є те, що громадяни негативно оцінюють поліцію в цілому, не беручи до уваги специфіку її окремих підрозділів. Така установка є результатом багатьох факторів, починаючи зі складної економічної ситуації та неефективної законодавчої бази і закінчуючи негараздами безпосередньо в самих практичних підрозділах. Зазначений фактор впливає на негативну установку щодо її працівників і навпаки.

Важливо те, що громадяни низько оцінюють як професійні, так й особистісні якості поліцейських, існуючий імідж сформовано на базі непрямой інформації. Населення через свою некомпетентність схильне неправильно оцінювати факти, що призводить до розриву іміджу та реальності.

Вагомий внесок у формування нового іміджу нової поліції в Україні повинні робити українські засоби інформації, які дуже часто є єдиним посередником між поліцією та населенням. ЗМІ можуть повною мірою об'єктивно висвітлювати специфіку діяльності органів правопорядку, настрої та результати, буденність і героїчні вчинки.

Для формування позитивного іміджу працівника поліції в Україні слід змінити суспільну думку про нього; міліціонер повинен мати імідж захисника й помічника, а не «ката». На це має бути спрямовано головні зусилля як самої поліції, так і засобів масової інформації та громадськості. Поліцейські мають бути грамотними, професійно підготовленими фахівцями, володіти психолого-педагогічними навичками спілкування з громадянами. Вони повинні бути стриманими й тактовними, що виключає грубе, принизливе поводження з правопорушниками. У формуванні іміджу поліцейського слід перейти на системні засади, використовуючи не лише традиційні засоби (телебачення, пресу), а й нові можливості, зокрема мережу Інтернет [2, с. 11]. З метою покращення роботи в цьому напрямі доцільно вивчати та використовувати позитивний досвід поліції демократичних країн. Позитивним є те, що наша країна в умовах євроінтеграції використовує досвід європейських країн в частині формування правоохоронних органів, але ж слід не забувати про ментальність та правосвідомість українських громадян, які потребують окремого підходу.

Крім того, негативно на імідж як «старої міліції», так і «нової поліції» в Україні впливає неефективна законодавча база та відсутність допоміжних організацій, які могли б частково виправити стан незадоволення суспільства

роботою поліції (до таких можна віднести центри реабілітації та допомоги потерпілим особам та ін.), але це потребує значних фінансових витрат.

Таким чином, у процесі спільних узгоджених зусиль держави, поліції, самих громадян і цілеспрямованого вкладу значних фінансових, матеріально-технічних засобів у цивілізованому суспільстві може створитися і підтримуватись привабливий і респектабельний імідж досвідченого, культурного, чесного, справедливого поліцейського-професіонала, який має високий авторитет у населення і пишається своєю професією. Імідж виступає чинником, який сприяє успішному вирішенню завдань поліцією і поліпшенню якісного її складу.

1. Про національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Бойко І. В. Основні критерії оцінки діяльності органів та підрозділі внутрішніх справ України / І. В. Бойко // Правова інформатика. – 2013. – № 1. – С. 9-22.

3. Репортаж від 21.02.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rivne1.tv/Info/?id=30613>.

4. Корнієнко В. В. Право / В. В. Корнієнко // Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2014. – № 11.

Сердюк Ігор Анатолійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права;

Гошуляк Юлія Юріївна,
курсант ПС-443 Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» В СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

В сучасних умовах євроінтеграції України проблема реформування системи органів Національної поліції стоїть як ніколи гостро. Стаття 3 Конституції України закріплює вихідну засаду правової демократичної соціальної держави – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, с. 141].

Зважаючи на предмет дослідження, вважаємо за необхідне перш за все з'ясувати смислове навантаження термінів «стандарти», «міжнародні стандарти», що є складовими словосполучення «міжнародні стандарти поліцейської

діяльності».

Огляд наукової літератури свідчить про те, що слово «стандарт» тлумачиться як зразок, еталон або модель для інших подібних об'єктів. Так, зокрема, у сучасному словнику іншомовних слів термін «стандарт» (англ. Standart – норма, зразок, мірило) інтерпретується як зразок, еталон, модель, які стають мірилом для інших подібних об'єктів [2, с. 642].

Термін «міжнародний стандарт» трактується вченими по-різному. Р.А. Мюллерсон вважає, що цим словосполученням охоплюються досить різні норми, такі як правила міжнародних договорів, резолюція міжнародних організацій, політичних домовленостей, міжнародних звичаїв [3, с. 31].

Російський учений М.М. Садовнікова акцентує увагу на тому, що стандарти мають бути закріплені не лише в міжнародних документах, але й бути загальноприйнятими у світовому співтоваристві [4, с. 56].

Важливе значення для правильної інтерпретації досліджуваної нами категорії «міжнародні стандарти поліцейської діяльності» має термінопоняття «міжнародні стандарти прав людини», а саме це визначені в міжнародно-правових актах норми, еталони, показники, до забезпечення яких зобов'язується держава.

З огляду на смислове навантаження терміна «міжнародні стандарти прав людини» їх джерелами слід вважати міжнародні акти, що закріплюють загальновизнані принципи, які характеризуються універсальністю, загальною значущістю і найвищою імперативністю, а саме Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про політичні та громадянські права, прийнятий Генеральною асамблеєю; Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права; Конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації; Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та ін.

Діяльність Національної поліції України має ґрунтуватися передусім на європейських стандартах, які закріплені в таких документах, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» та Європейський кодекс поліцейської етики Комітету Міністрів Ради Європи. Вказані документи регулюють діяльність поліцейських у процесі забезпечення прав і свобод людини.

У Декларації про поліцію зазначено, що всезагальне прийняття правил професійної етики поліції з урахуванням прав людини й основних свобод сприятиме вдосконаленню європейської системи захисту прав і основних свобод людини [5, с. 77–81].

Українське важливе значення має положення, зазначене в Європейському кодексі поліцейської етики: «...поліція має дотримуватися суб'єктивного права, включаючи права та свободи людини, і не здійснювати довільних чи

протиправних дій. Це є основоположним для правової держави і для предмета діяльності поліції в умовах демократії” [6].

Зважаючи на вищенаведене, категорію, що складає предмет дослідження, можна визначити в такий спосіб: «міжнародні стандарти поліцейської діяльності» – це єдині для поліцейських принципи та правила поведінки, що мають імперативний характер, закріплені в міжнародно-правових актах та застосовуються в більшості демократичних держав світу.

1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Сучаний словник іншомовних слів / уклад : О.І. Скопенко, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006.

3. Мюллерсон Р.А. Права человека : идеи, нормы, реальность / Р.А. Мюллерсон. – М. : Юрид. лит., 1991.

4. Садовникова М.Н. Международные стандарты обращения с несовершеннолетними правонарушителями : некоторые терминологические проблемы, обзор основных нормативно-правовых актов / М.Н. Садовникова // Сибирский юридический вестник. – 2005. – № 4. – С. 55–61.

5. Резолюция № 690 (1979) Парламентской ассамблеи Совета Европы “Декларация о полиции” // Сборник документов Совета Европы в области защиты прав человека и борьбы с преступностью. – М., 1998. – С. 77–81.

6. Європейський кодекс поліцейської етики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8117>.

Мінка Тетяна Павлівна,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Рябчук Михайло Володимирович,

слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ОКРЕМИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ

Із прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) у механізмі забезпечення поліцією громадського порядку і громадської безпеки були закріплені поліцейські заходи, які є дією або комплексом дій превентивного або примусового характеру, що обмежують певні права і свободи людини й застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним і ефективним.

Стаття 30 Закону закріплює такі види поліцейських заходів: превентивні поліцейські заходи, поліцейські заходи примусу та заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що закріплені статтею 260 Кодексу про адміністративні правопорушення, та заходи, визначені Кримінальним процесуальним кодексом України.

Превентивні поліцейські заходи мають чітку профілактичну спрямованість, орієнтовані на захист громадської безпеки та недопущення вчинення правопорушень. Згідно зі ст. 31 Закону до них належать: перевірка документів особи; опитування особи; поверхнева перевірка і огляд; зупинення транспортного засобу; вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; проникнення до житла чи іншого володіння особи; перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото-і кінозйомки, відеозапису; перевірка дотримання обмежень, установлених законом, стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; поліцейське піклування [1].

Поліцейське піклування (стаття 41 Закону) являє собою соціально орієнтований превентивний захід, що застосовується щодо осіб віком до 16 років, що залишилися без догляду, стосовно особи, яка підозрюється у втечі з психіатричного закладу чи спеціалізованого лікувального закладу, де вона утримувалася на підставі судового рішення, стосовно особи, яка має ознаки вираженого психічного розладу і створює реальну небезпеку оточуючим, або особи, яка перебуває у публічному місці і внаслідок сп'яніння втратила здатність самотійно пересуватися чи створює реальну небезпеку оточуючим або собі.

Застосування поліцейського піклування тягне за собою низку правових наслідків, зокрема:

- 1) передання неповнолітніх осіб батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування;
- 2) передання осіб, які втекли з психіатричного чи лікувального закладу, до відповідних закладів;
- 3) передання осіб, які втратили здатність самотійного пересування, у спеціальній лікувальній заклад чи до місця проживання.

Для забезпечення ключових моментів здійснення охорони прав і свобод людини і громадянина поліцейський зобов'язаний негайно повідомити особі зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу, а також роз'яснити право отримувати медичну допомогу, давати пояснення, оскаржувати дії поліцейського, негайно повідомити інших осіб про її місце перебування.

При реалізації заходу поліцейського піклування поліцейський уповноважений вилучити у особи зброю чи інші предмети, якими особа може завдати шкоди оточуючим чи особі, незалежно від того, чи заборонені вони в об'їгу. Поліцейському заборонено здійснювати обшук особи, щодо якої здійсню-

ється поліцейське піклування. Ця норма закону ставить під загрозу можливість вилучення у особи зброї або інших предметів.

Щодо процесуального оформлення застосування поліцейського піклування слід зазначити, що необхідним є складання протоколу, в якому зазначаються: місце, дата, точний час (година, хвилини) застосування заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї та інших предметів; клопотання, заяви чи скарги особи; інформація про тілесні ушкодження. Протокол підписується особою і поліцейським. Копія протоколу під підпис вручається негайно особі.

Зауважимо, що якщо особа, щодо якої здійснюється поліцейське піклування, перебуває у стані, коли вона не може усвідомлювати свої дії, закон надає поліцейському право не роз'яснювати особі права, не надавати протокол на підпис і не вручати копію протоколу. Але в такому разі протокол надається особі чи органу, передбаченому абз. 2 ч. 1 ст. 41 Закону.

Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.

Поліцейський зобов'язаний надати можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи або негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

Зазначимо, що поліцейське піклування вперше в Україні закріплено як окремий превентивний поліцейський захід, що є позитивом з точки зору формування партнерських відносин між громадянами та поліцією. Але слід сказати, що недостатньо врегульованим залишається проведення вилучення окремих предметів у особи при здійсненні поліцейського піклування, адже цією самою статтею забороняється проведення обшуку, та відсутність строків передавання особи при здійсненні заходу, а відповідальність за тривале доставляння покладається на поліцейських.

Особисті дані особи, до якої було застосовано поліцейське піклування, вносяться до відповідної бази. Питання про строки зберігання такої інформації та правові наслідки для такої особи залишається відкритим.

Підбиваючи підсумки, слід зауважити, що завданнями Національної поліції на сучасному етапі реформування держави взагалі та її правоохоронної системи зокрема є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, а нормативне закріплення поліцейського піклування є гарантією законності діяльності поліцейських та важливим заходом забезпечення правопорядку в державі.

Гаркуша В'ячеслав Вікторович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Поліцейська реформа має напрям на кардинальну зміну як якості роботи правоохоронних органів, так і законодавства в даній галузі, що в майбутньому повинно вплинути і на ставлення громадян до працівників правоохоронних органів (а саме поліції), і на ставлення самих поліцейських до своєї роботи.

За кілька місяців роботи нового структурного підрозділу МВС можна підбити певні підсумки та виділити позитивну сторону реформи, а також деякі аспекти, над якими ще доведеться працювати та вдосконалювати. Отже, до позитивної сторони реформування слід віднести перш за все підвищення авторитету й довіри серед населення. Це видно і без соціологічного дослідження: містом їздить достатня кількість патрульних машин, демонструючи швидкість реагування на правопорушення і ввічливе спілкування з громадянами, подолано корупційні прояви в діяльності патрульних тощо. Ці зміни були довгоочікуваними і не можуть не радувати.

У той же час залишаються прогалини в законодавстві, яке регламентує діяльність патрульної поліції. Це пов'язано насамперед із недосконалістю нормативно-правових актів, які регламентують повноваження поліцейських. Так, прийнято Закон України «Про Національну поліцію» [1], але низка нормативно-правових актів, передусім підзаконних, не відповідає даному Закону. Це стосується нормативно-правових актів, які визначають правовий статус поліції. Досі не прийнято положення «Про Департамент патрульної служби»; наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 [2] визначає Положення про патрульну службу, хоча такого підрозділу у структурі Національної поліції не існує (патрульна поліція – п. 2, ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію»). Даний нормативно-правовий акт був прийнятий до набрання чинності Законом України «Про національну поліцію» і не відповідає змісту останнього: у тексті використовується слово «міліція» замість «поліція».

У структурі Національної поліції не визначено роль колишньої служби дільничних інспекторів міліції, такої служби вже немає, натомість чинним залишається наказ МВС від 10.10.2011 № 550 «Про затвердження Положен-

ня про службу дільничних інспекторів міліції» в системі Міністерства внутрішніх справ України. Незрозуміло, хто зараз виконує ці функції та на якій правовій основі.

Не прийнято нормативно-правові акти, які б визначали алгоритми дій працівників поліції в типових та нетипових ситуаціях. Діє старий статут патрульно-постової служби, не скасовано нормативно-правові акти, які регламентували діяльність Державної автомобільної інспекції, зокрема наказ МВС від 27.03.2009 № 111 «Про затвердження Інструкції з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС». На основі цього нормативно-правового акта потрібно розробити новий, який би регламентував діяльність патрульної поліції з урахуванням змін у чинному законодавстві.

Крім того, існують норми закону, які досить важко виконати на практиці. Так, однією з найбільших проблем є встановлення особи правопорушника, коли особа не називає своїх даних. Відповідно до ст. 260 КУпАП це є підставою для адміністративного затримання на 3 години. Відлік часу розпочинається з моменту фактичного затримання. За цей час не вдається встановити особу – і її просто відпускають. Правопорушники часто користуються прогалиною в законодавстві і навмисно затягують час, щоб уникнути відповідальності. Виходом з цієї ситуації є внесення змін до законодавства, конкретніше – визначення строком адміністративного затримання «до встановлення особи». Крім цього, потрібно спростити процедуру отримання картки форми 1 з міграційної служби, на підставі якої можна встановити особу, оскільки зараз досить проблематично її отримати: для цього потрібно надсилати запит до міграційної служби та чекати до трьох діб. Також на законодавчому рівні слід закріпити обов'язок громадянина повідомити свої особисті дані, оскільки даний обов'язок не суперечить ст. 63 Конституції України.

Недосконалим є і сам Закон України «Про Національну поліцію». Із Концепції та стратегії реформування МВС вбачається, що Національна поліція є структурним підрозділом МВС. У той же час ст. 1 Закону надає визначення Національній поліції як центрального органу виконавчої влади. Не вписано понятійного апарату, а саме таких термінів, як «публічний порядок та безпека», які вживаються в Законі. Незрозуміло, як вони співвідносяться з поняттями «громадський порядок» та «громадська безпека», які вживаються в інших законодавчих актах, зокрема Кодексі України про адміністративні правопорушення [3]. На відміну від Закону України «Про міліцію», не визначено алгоритм діяльності поліцейського при адміністративному затриманні. Відсутні вказівки на роз'яснення правопорушнику його прав, порядку інформування центрів надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Окрему увагу слід приділити превентивним поліцейським заходам. У цілому позитивно оцінюючи намагання законодавця встановити межі, підстави та порядок діяльності поліцейського, зазначимо, що деякі норми потребують додаткового уточнення.

Так, ч. 5 ст. 34 Закону визначає право поліцейського при здійсненні поверхневої перевірки вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону. Нічого не сказано про капот, а саме під капотом можуть бути ідентифікаційні номери транспортного засобу, під капотом можна перевозити небезпечні речі. Також на нормативному рівні не закріплено обов'язок водія знати, як відчиняється багажник, що породжує фактичну неможливість виконання цієї норми.

Частина 4 ст. 41 Закону передбачає складення протоколу про поліцейське піклування, але форми даного процесуального документа жодним нормативно-правовим актом не встановлено.

Отже, вважаємо, що в цілому реформування МВС, зокрема Національної поліції, знаходиться на правильному шляху, але потребує вдосконалення законодавчого забезпечення діяльності.

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 // *Голос України*. – С. 141–142.

2. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ МВС України від 02.07.2015 № 796 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // *ВВР УРСР*. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.

Наукове видання

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ПОЛІЦІЇ
ТА ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

*(17 березня 2016 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

*Українською, російською, англійською
та польською мовами*

Редактор, оригінал-макет – *А.В. Самотуда*

Редактори:
Н.Ю. Веріго, К.А. Ларіонова, Л.В. Омельченко

Дизайн – *В.А. Ситник*

Підп. до друку 12.03.2016 р. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 33,00. Обл.-вид. арк. 34,75.
Зам. № 01/16-зб. Тираж – 200 прим.

Редакційно-видавниче відділення відділу організації наукової роботи ДДУВС
49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26, тел. (056) 370-96-59
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДП № 164-р від 07.08.2013 р.

ПП «Ліра ЛТД»
49000, м. Дніпропетровськ, вул. Погребняка, 25/57, тел. (056) 731-96-57
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 188 від 19.09.2000 р.